

ДЕРЖАВНИЙ КОМПІТЕТ АРХІВІВ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ
АРХІВНОЇ СПРАВИ ТА ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА

Архівні зібрання України
Спеціальні довідники

АРХІВНІ УСТАНОВИ УКРАЇНИ

ДОВІДНИК

ТОМ 1

ДЕРЖАВНІ АРХІВИ

КИЇВ 2005

УДК 930.25
ББК 79.3
А 87

Архівні установи України: Довідник. Т. 1. Державні архіви / Держкомархів України. УНДІАСД; Редкол.: Г. В. Боряк (голова), І. Б. Матяш, Г. В. Папакін. – 2-е вид., доп. – К., 2005. – 692 с. – (Архівні зібрання України. Спеціальні довідники).

Перший том Довідника включає відомості про державні центральні, місцеві та галузеві архіви (станом на 2005 р.). Описові статті містять інформацію адміністративного характеру, відомості про історію архівної установи, дані про обсяг, склад та зміст фондів, науково-довідковий апарат, основні методичні розробки та бібліографію видань про склад та зміст фондів, публікацій з історії архівної установи.

Головна редакційна колегія серії “Архівні зібрання України”:

*Геннадій Боряк, Валерій Волковинський, Людмила Гурбова,
Михайло Делеган, Любов Дубровіна, Антоніна Карпова, Юрій Кулініч,
Володимир Лозицький, Наталія Маковська, Ірина Матяш, Ольга Музичук,
Костянтин Новохатський, Олексій Онищенко, Георгій Папакін,
Діана Пельц, Тетяна Прись, Леонід Скрипка, Валерій Смолій,
Людмила Терещук, Ніна Топішко*

Редакційна колегія тому:

Геннадій Боряк (голова), Ірина Матяш, Георгій Папакін

Упорядники:

*Лариса Андрієвська, Ірина Мага, Ірина Матяш, Наталія Московченко,
Ліліна Одинока, Надія Павловська, Людмила Приходько,
Ростислав Романовський, Наталія Христова*

Затверджено до друку рішенням Наукової Редакційно-видавничої Ради Державного комітету архівів України (протокол № 6 від 08.07.2005 р.) та Вченої ради Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства (протокол № 5 від 11.07.2005 р.)

***Виходить у світ завдяки підтримці жертводавців
Фонду Катедр Українознавства (США)***

ISBN 966-625-029-2

© Держкомархів України, 2005
© УНДІАСД, 2005
© Автори статей, 2005
© Упорядники, 2005

До читачів	5
Формування системи архівних установ та розвиток української архівистики (Г. В. Боряк, І. Б. Матяш)	11
Державний комітет архівів України (Держкомархів України)	26
Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства (УНДІАСД) (І. Б. Матяш, Л. П. Одинока)	30
Науково-довідкова бібліотека Центральних державних архівів України (НДБ ЦДА України) (Г. В. Порохнюк)	36
Державний центр збереження документів Національного архівного фонду (ДЦЗД НАФ) (Л. В. Терещук)	40

Центральні державні архівні установи

Центральний державний архів вищих органів влади і управління України (ЦДАВО України) (Н. В. Маковська, А. В. Обжелян)	45
Центральний державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України) (М. М. Легкоступ, В. С. Лозицький)	67
Центральний державний історичний архів України, м. Київ (ЦДІАК України) (О. В. Музичук)	78
Центральний державний історичний архів України, м. Львів (ЦДІАЛ України) (Д. І. Пельц, І. І. Сварник)	106
Центральний державний кінофотофоноархів України ім. Г. С. Пшеничного (ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного) (Н. М. Слончак, Н. О. Топішко)	127
Центральний державний науково-технічний архів України (ЦДНТА України) (О. М. Мащенко)	145
Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України (ЦДАМЛМ України) (Ю. Я. Купініч, С. Г. Куц)	156

Місцеві державні архівні установи

Державний архів в Автономній Республіці Крим (Л. В. Гурбова)	177
Державний архів Вінницької області (Ф. А. Винокурова, О. М. Галамай, О. С. Петренко)	197
Державний архів Волинської області (В. М. Гика, А. П. Кравчук)	210
Державний архів Дніпропетровської області (Г. П. Данильченко, В. О. Юркова)	222
Державний архів Донецької області (Н. Д. Буценко, О. А. Попова, Т. В. Столярченко)	236
Державний архів Житомирської області (Р. Ю. Кондратюк, М. В. Шапран)	250
Державний архів Закарпатської області (М. В. Делеган)	261
Державний архів Запорізької області (О. Ю. Зінчик, К. Г. Острогляд, О. С. Тедесв)	272
Державний архів Івано-Франківської області (К. П. Мицан, Л. М. Соловка)	285

Державний архів Київської області (О. М. Беляя, В. П. Даниленко, Л. Г. Максюта)	296
Державний архів Кіровоградської області (О. К. Жук, Т. В. Чвань)	315
Державний архів Луганської області (М. М. Старовойтов)	325
Державний архів Львівської області (П. І. Кравчук, В. І. Куцинда, Й. Л. Штатман)	337
Державний архів Миколаївської області (Л. Л. Левченко, М. П. Явланова)	349
Державний архів Одеської області (Л. Г. Білоусова, І. І. Ніточко, В. В. Харковенко)	362
Державний архів Полтавської області (Г. П. Білоус, Г. Г. Журавель, Т. П. Пустовіт)	378
Державний архів Рівненської області (М. І. Григоруку, О. В. Кондратюк, Л. А. Леонова, Г. І. Плахотнюк)	390
Державний архів Сумської області (І. Є. Гончарова, Л. Я. Заїка, Л. А. Покидченко, О. М. Росторгуєва)	402
Державний архів Тернопільської області (Н. А. Сергєєва, Б. В. Хаварівський)	416
Державний архів Харківської області (Л. П. Добреля, Л. М. Момот, Є. І. Ріяко, С. О. Пікінер)	428
Державний архів Херсонської області (А. В. Карпова, О. О. Маруцак, Л. М. Митницька)	442
Державний архів Хмельницької області (Г. Г. Осадча, П. Я. Слободянюк)	460
Державний архів Черкаської області (М. З. Белік, Т. А. Клименко)	478
Державний архів Чернівецької області (Л. С. Анохіна, М. Д. Никирса) ...	491
Державний архів Чернігівської області (Р. Б. Воробей, В. Т. Саржан, Т. І. Сиводід)	503
Державний архів м. Києва (Г. К. Волкотруб, В. П. Купченко, Ж. І. Серга) ..	520
Державний архів м. Севастополя (В. В. Крестьянніков, А. А. Фесенко) ...	527
Галузеві державні архіви	
Галузевий державний архів Міністерства оборони України (Г. П. Бугера)	541
Галузевий державний архів Міністерства внутрішніх справ України (Н. В. Платонова)	545
Державний картографо-геодезичний фонд України (А. І. Жежера, О. В. Клименко)	549
Галузевий державний архів Гідрометслужби Міністерства охорони навколишнього природного середовища України (М. І. Довгич)	551
Галузевий державний архів Служби безпеки України (С. М. Богунов)	555
Галузевий державний архів фінансових посередників Фонду державного майна України (А. І. Лавренюк)	560
Галузевий державний архів Державного департаменту України з питань виконання покарань (М. І. Жигун)	562
Державний інформаційний геологічний фонд України (О. М. Зозуля)	563
Галузевий державний архів Управління державної охорони України (Г. В. Шевченко)	567
Галузевий державний архів Міністерства закордонних справ України (Л. М. Колотілова, І. В. Овчаренко)	569
Генеральна бібліографія	572
Додаток. Зарубіжна архівна україніка. Матеріали до бібліографії	606
Показчики	635
Список скорочень	684

Входження України до єдиного світового інформаційного простору, розвиток всесвітньої мережі Інтернет актуалізує проблему якнайширшого удоступнення документів Національного архівного фонду як складової інформаційних ресурсів держави. У Законі України “Про Національний архівний фонд та архівні установи” (2001) проголошено основний принцип архівної справи – загальнодоступність документів Національного архівного фонду.

Виконання важливої суспільної функції архівних установ щодо реалізації інтелектуального доступу до документів Національного архівного фонду та забезпечення суспільства ретроспективною документною інформацією можливо за умови функціонування науково обґрунтованих та високоефективних інформаційно-пошукових засобів, що забезпечить оперативний пошук і видавання інформації про наявність, місцезнаходження та зміст документів, умови доступу до документів, основні бібліографічні дані про фонди тощо.

З метою посилення системного підходу до підготовки та видання архівних довідників у 2000 р. Державним комітетом архівів України розроблено перспективний план підготовки довідкових видань за програмою “Архівні зібрання України” на 2001–2005 рр. у межах двох серій: “Путівники” (довідники про склад та зміст фондів окремих державних архівів) та “Спеціальні довідники” (архівні довідники інших типів, зокрема загальнонаціонального, загальнодержавного характеру, міжнародні, тематичні; бібліографічні покажчики; анотовані реєстри та покажчики архівних фондів, в тому числі особових, втрачених, розсекречених фондів тощо). Всього передбачалося видати 11 путівників та 35 спеціальних довідників.

Упродовж 2000–2005 рр. вийшли друком підготовлені в рамках програми “Архівні зібрання України” 59 архівних довідників. У серії “Путівники” опубліковано 9 видань, зокрема путівники по фондах ЦДАГО України (2001), ЦДАЛ України (видання 2001 та 2003 рр.), ЦДАМЛМ України (2003, Вип. 1; 2005, Вип. 2), державних архівів областей – Чернігівської (2001), Сумської (2002), Херсонської (2003), путівник по фондах колишнього партійного архіву Львівського обкому КПУ у Держархіві Львівської області (2003).

У серії “Спеціальні довідники” вийшло 50 видань. Серед них, перше, анотовані реєстри описів фондів – універсальні, до певної міри спрощені путівники нового типу, що представляють корпус анотацій усіх описів фондів архіву, поданих за номерами. Це – “Державний архів Хмельницької області: Анотований реєстр описів. Т. 1. Фонди колишнього Кам’янець-Подільського міського архіву періоду до 1917 р.” (2003), “Анотований реєстр описів фондів ЦДНТА України” (2004), “Державний архів Полтавської області: Анотований реєстр описів. Т. 1. Фонди дорадянського періоду”

(2004), “Перелік фондів Державного архіву Закарпатської області України” (2004).

Серед видових, пофондових та інших довідників – “Кінолітопис: Анотований каталог кіножурналів, документальних фільмів і кіносюжетів (червень 1945–1955)” (2002), “Музей-архів переходової доби: Пофондовий путівник” (2002), “Національний архівний фонд України: Засоби інтелектуального доступу до документів: Короткий довідник” (2002), “Кінолітопис: Анотований каталог кіножурналів, документальних фільмів, кіно- і телесюжетів (1956–1965)” (2003) та ін. Крім того, видруковано низку довідково-бібліографічних видань.

Також підготовлено до друку анотовані реєстри описів фондів державних архівів Миколаївської, Черкаської, Чернігівської областей, путівники по фондах державних архівів Тернопільської, Донецької, Чернівецької областей, видання яких передбачається у 2006 р.

На веб-порталі Державного комітету архівів України у розділі “Публікації на сайті”^{*} представлено електронні версії понад 30 путівників та інших довідкових видань по архівах України за 2000–2005 рр. (обсягом понад 10 тис. книжкових сторінок); каталоги та огляди “Архівної Україніки” у зарубіжних архівах: Австралії, Австрії, Великої Британії, Італії, Канади, США, ФРН, Чехії – загалом понад 300 бібліографічних позицій; онлайн-версії часопису “Архіви України”, “Вісника Державного комітету архівів України”, “Бюлетеня Галузевої служби науково-технічної інформації” (доступ безкоштовний).

В окремому підрозділі представлено повнотекстові документальні публікації. Завершують мега-розділ десятки бібліографічних покажчиків, що утворюють пошуковий ресурс з проблем переміщених і втрачених архівів, бібліотек, музеїв, методологічних та правових проблем реституції культурних цінностей, а також корпусні покажчики змісту архівознавчих та документальних періодичних видань за 1947–2004 рр.

Видання довідника “Архівні установи України” у 2000 р. стало попередньою публікацією короткого україномовного варіанту електронного путівника по архівним установам України, що розроблявся з початку 1990-х років у рамках міжнародного проекту “АрхеобібліоБаза України”, ініційованого відомою американською дослідницею архівних зібрань СРСР та пострадянських архівів Патрицією Кеннеді Грімстед (Український науковий інститут Гарвардського університету).

У розробленні проекту беруть участь Держкомархів України, Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського, Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, Міністерство освіти і науки України, Міністерство культури і туризму України. Крім українських спеціалістів, над реалізацією проекту, передусім у розробленні програмного забезпечення, структури даних та бібліографії, працювали Патриція Кеннеді Грімстед, а також російські колеги, які розробляли концепцію проекту “АрхеобібліоБаза Росії”.

Завершується публікація англійської версії довідника “Архівні установи України” (2000) на веб-порталі Держкомархіву України.

З часу виходу довідника “Архівні установи України” (2000) відбулися певні зміни в системі архівних установ, утворилися нові державні архівні

---

^{*} Див.: <http://www.archives.gov.ua/Publicat/>

структури, розширився доступ до архівних фондів, що перебували на таємному зберіганні, удосконалено довідковий апарат з урахуванням сучасних комп'ютерних технологій, створено принципово нові довідники – електронні версії реєстрів фондів як сегменти Національної архівної інформаційної системи.

Державні архіви, бібліотеки, музеї інтенсифікували роботу з удосконалення довідкового апарату. Крім традиційних складових довідкового апарату (описи, каталоги, путівники, огляди тощо), в архівах, бібліотеках і музеях створюються або вже функціонують електронні бази даних облікового і тематичного характеру, готуються науково-інформаційні видання про склад і зміст розсекречених фондів, у мережі Інтернет створено веб-сторінки з інформацією про склад і зміст документів.

Друге видання довідника “Архівні установи України” допоможе значно розширити можливості використання ретроспективної документної інформації, виконати основну функцію архівних установ – загальнодоступність, проголошену Законом “Про Національний архівний фонд і архівні установи”.

Довідник “Архівні установи України” (2005), що продовжує серію видань “Спеціальні довідники” в рамках програми архівів України “Архівні зібрання України”, складається з двох томів.

Перший том включає відомості про архівні установи, підпорядковані Державному комітету архівів України, а також ряду міністерств і відомств.

До довідника вміщено оглядові статті про Державний комітет архівів України, Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства, 7 центральних архівів: Центральний державний архів вищих органів влади і управління України, Центральний державний архів громадських об'єднань України, Центральний державний історичний архів України, м. Київ, Центральний державний історичний архів України, м. Львів, Центральний державний кінофотофоноархів України ім. Г. С. Пшеничного, Центральний державний науково-технічний архів України, Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України; про Науково-довідкову бібліотеку Центральних державних архівів України, Державний архів при Раді Міністрів Автономної республіки Крим, 24 державних архівів областей, міст Києва та Севастополя.

Крім того, у довіднику представлено відомості про галузеві архіви: Галузевий державний архів Міністерства оборони України, Галузевий державний архів Міністерства внутрішніх справ України, Галузевий державний архів Гідрометслужби Міністерства охорони навколишнього природного середовища України, Галузевий державний архів Служби безпеки України, Галузевий державний архів фінансових посередників Фонду державного майна України, Галузевий державний архів Державного департаменту України з питань виконання покарань, Галузевий державний архів Управління державної охорони України, Державний інформаційний геологічний фонд України, Галузевий державний архів Міністерства закордонних справ України.

Описова стаття кожного архіву відповідає основним принципам, закладеним вперше Патрицією Кеннеді Грімстед у фундаментальному довіднику 1988 р.*, але враховує сучасні реалії.

---

* *Grimsted Patricia Kennedy. Archives and Manuscript Repositories in the USSR. Ukraine and Moldavia. – Princeton, 1988. – В. 1. – LIII, 1107 p.*

До укладання довідника долучився великий авторський колектив працівників державних архівних установ України, Державного комітету архівів України, Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства.

Авторами-упорядниками є всі спеціалісти, причетні до підготовки матеріалів та описових статей по архівах, які подано переважно в авторській редакції. Наукове та літературне редагування здійснювалося з метою уніфікації структури описової статті, загальних понять і уточнення застарілої термінології.

Описова стаття про архівну установу включає чотири основні блоки інформації.

I. Перший блок – адміністративна інформація, містить основні відомості про архівну установу.

Назва архівної установи, повна та скорочена (якщо така є).

Адреса архівної установи, номери телефонів, факсів, адреса електронної пошти та веб-сторінки.

Транспорт, яким можна дістатися до архівної установи.

Час роботи читального залу архівної установи.

Відомості про керівників архівної установи.

II. Другий блок – розкриває історію установи, обсяг, склад і зміст фондів.

Історична довідка включає відомості з історії створення, реорганізації архіву, основні етапи розвитку архіву та його сучасну структуру.

Характеристика фонду архіву архівної установи (архів архіву).

В описовій статті вказуються лише назва фонду архіву архівної установи, його обсяг та хронологічні межі документів. Склад документів не характеризується, оскільки, як правило, архів архівної установи представлено комплексом документації, яка включає організаційно-розпорядчі документи, планово-звітну, інформаційно-аналітичну документацію, наукові напрацювання співробітників архіву, науково-методичні розробки та рекомендації з питань архівної справи, а також документи з особового складу архіву та профспілкового комітету.

Характеристика обсягу фондів і документів архівної установи включає статистичні відомості про загальну кількість фондів, дані про кіно-, фото-, фоно-, відеодокументи архіву із зазначенням крайніх дат документів.

Анотація складу фондів та документів архівної установи подає докладну інформацію про наявність в архіві найдавніших документів, рукописних книг (з найдавніших часів до початку XIX ст.), документів кінця XVIII – початку XX ст. При характеристиці документів новітнього періоду історії особливу увагу звернено на розсекречені фонди, зокрема, періоду Української революції (1917–1920), нацистської окупації України (1941–1944), а також партій і громадських об'єднань, в тому числі фонди колишніх архівів Компартії України, доступ до яких було обмежено.

III. Третій блок характеризує доступ до інформації в архівних установах.

Бази даних архіву охарактеризовано за назвою, призначенням (облікова, іменна, тематична тощо) та обсягом (кількість опрацьованих фондів, справ, % опрацьованих фондів, справ).

Довідковий апарат архіву: кількість та обсяг каталогів, картотек, оглядів та покажчиків до фондів.

У підрозділі характеризується бібліотека архіву – обсяг фондів, найзначніші видання, які має бібліотека.

IV. Четвертий блок включає відомості про методичні розробки архіву та бібліографію видань про архівну установу*.

Методичні розробки архівної установи. В хронологічній послідовності представлено найважливіші методичні розробки архіву.

Відсутність деяких елементів у бібліографічному описі методичних розробок (кількість сторінок та ін.) пояснюється браком такої інформації в описових статтях, надісланих архівами.

Бібліографія**

Бібліографічна частина описової статті містить:

1. Відомості про друковані довідкові видання (путівники, довідники, покажчики, буклети, проспекти), статті про архівну установу в довідкових виданнях (в тому числі енциклопедичних).

Довідкові видання структуровано за двома підрозділами:

- загальні довідкові видання (містять відомості про архів у цілому);
- спеціальні довідкові видання (пофондові, міжфондові, тематичні).

2. Статті та інші публікації, які за змістом можна віднести до жанру оглядів фондів (пофондових, міжфондових, колекцій)***.

3. Публікації з історії архіву, окремих фондів, колекцій.

Крім того, за наявності періодичних або продовжуваних видань архіву, наводяться загальні відомості про них.

Окремо виділено розділ “Генеральна бібліографія”. У ньому подано бібліографію довідкових видань та оглядів фондів, що стосуються декількох архівних установ. Бібліографію у цьому розділі структуровано за трьома розділами:

- 1) Довідкові видання;
- 2) Огляди архівних зібрань;
- 3) Література з теоретичних питань архівної та рукописної україніки.

Завершує бібліографічну частину видання додаток “Зарубіжна архівна україніка. Матеріали до бібліографії”.

У розділах “Методичні розробки” та “Бібліографія до описових статей”, а також в “Генеральній бібліографії” матеріал подано в хронологічній послідовності (за роками публікацій), а в межах року – за алфавітом. Хронологічне розташування дає змогу прослідкувати за динамікою створення

---

* Бібліографія упорядкована співробітниками сектору НТІ УНДІАСД Л. Одиною та Р. Романовським.

** Бібліографічну інформацію про архівні установи до 1984 р. подано на основі даних довідника Патриції Кеннеді Грімстед (*Grimsted Patricia Kennedy. Archives and Manuscript Repositories in the USSR. Ukraine and Moldavia.* – Princeton, 1988. – В. 1. General Bibliography and Institutional Directory).

*** Тематичні огляди здебільшого не включались до другого розділу бібліографії.

довідників, путівників, публікацій з історії архівів, окремих фондів і колекцій, нових архівних, міжархівних та інших інформаційних видань про склад і зміст фондів.

Описи літератури у розділі “Генеральна бібліографія” мають суцільну нумерацію. За необхідності використовується система посилань до описових статей про окремі архіви.

У разі потреби описи супроводжуються короткими анотаціями довідкового, фактографічного або пояснювального характеру.

Бібліографічний опис у довіднику проведено відповідно до чинних в Україні правил бібліографічного опису документів, встановлених ГОСТ 7.1-84 “Библиографическое описание документа. Общие требования и правила составления” та “Изменение № 1 ГОСТ 7.1-84 “Библиографическое описание документа. Общие требования и правила составления”, затвердженим Державною радою з стандартизації, метрології та сертифікації (протокол № 95 від 28.05.99 р.), чинним від 01.07.01 р., а скорочення слів – згідно з ДСТУ 3582-97 “Скорочення слів в українській мові у бібліографічному описі: Загальні вимоги та правила” та ГОСТ 7.12-93 “Библиографическая запись. Сокращение слов на русском языке. Общие требования и правила”.

Добір матеріалів завершено у 2005 р. Поточна бібліографія видань про архівні установи, що систематично поповнюється, представлена на веб-порталі Держкомархіву України*.

Довідковий апарат включає:

- іменний та географічний покажчики до описових статей**;
- іменний покажчик авторів, укладачів та редакторів до бібліографічної частини довідника (Методичні розробки; Бібліографія до кожної описової статті; Генеральна бібліографія; Додаток “Зарубіжна архівна україніка. Матеріали до бібліографії”);
- список скорочень.

До другого тому довідника “Архівні установи України” згідно з концепцією проекту “Архівні зібрання України” увійдуть відомості про установи Національної академії наук України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства культури і туризму України, зокрема, музеїв, бібліотек, вищих навчальних закладів, інших відомчих та недержавних архівів, архівні фонди яких відповідно до Закону України “Про Національний архівний фонд і архівні установи” є складовою частиною Національного архівного фонду України.

---

* Див.: <http://www.archives.gov.ua/Archives/>

** До іменного покажчика включено також відомості про осіб, що згадуються в заголовках бібліографічних записів та анотаціях до них.

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ АРХІВНИХ УСТАНОВ ТА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ АРХІВІСТИКИ

Формування чітко структурованої ієрархічної системи архівних установ на теренах України відбувалося практично впродовж усього ХХ століття й пов'язане з подоланням “архівного нестроєння” (Д. Самоквасов) на початковому етапі, впливом ідеологічних чинників за радянської доби та застосуванням апробованих моделей світової архівної практики під час модерного періоду української архівістики.

Перші спроби створення державної архівної служби, покликаної розробити модель організації архівної справи та запровадити функціонально доцільну систему архівних установ, належать до 1917–1920 рр. Організація у вересні 1917 р. у складі департаменту мистецтв Генерального секретарства освіти Української Центральної Ради Бібліотечно-архівного відділу на чолі з О. Грушевським поклала початок розробленню концептуальних засад архівної реформи і свідчила про надання організації архівної справи державного значення. Пріоритетною проблемою реформи була висунута М. Грушевським ідея створення Національного архіву як центральної архівної установи для концентрації найважливіших документів і реєстрації цінних архівів. Культурним перетворенням перешкодило більшовицьке повстання в Києві, інтервенція червоних загонів, вступ до міста німецько-австрійських військ.

За доби Української Держави вже під керівництвом чернігівського історика В. Модзалевського Архівно-бібліотечний відділ, що функціонував у складі Головного управління в справах мистецтв і національної культури, здійснював загальну архівну реформу, спрямовану на формування системи архівних установ. Аполітичний, позапартійний, орієнтований тільки на національну ідею¹ заклад запропонував проект реформи “державного характеру”, який передбачав запровадження державної власності на документи, створення в Києві Національного архіву з підпорядкованими йому археографічною комісією, губернськими архівами і науковими архівними комісіями на місцях, Українським археологічним інститутом. Втілити проект теж не вдалося. Втім, у цей період істотно збільшилися асигнування на утримання Київського центрального архіву давніх актів, було розроблено “Положення про Архів Південно-Західного Фронту”², відкрито Київський археологічний інститут, де передбачалося навчання майбутніх архівістів³.

---

¹ Див.: ЦДАВО України, ф. 2457, оп. 1, спр. 1, арк. 2 зв.

² ЦДАВО України, ф. 2457, оп. 1, спр. 57, арк. 1.

³ Детальніше див.: *Матяш І.* Перший український осередок фахової підготовки архівістів (до 80-ліття Київського археологічного інституту) // Київська старовина. – 1998. – № 6. – С. 53–73.

Після приходу до влади Директорії УНР у грудні 1918 р., керуючись ідеєю “аполітичності” архівів і необхідністю зберігання документальних скарбів, В. Модзалевський продовжив керівництво Архівно-бібліотечним відділом. Головні зусилля він зосередив на порятунку архівних документів і спробах довести новій владі потребу цивілізованої організації архівної справи. Вже на початку лютого 1919 р. більшовицькі війська вступили до Києва, а уряд Директорії залишив місто. У другій половині 1919 р. тимчасово столицею УНР стало губернське місто Кам’янець-Подільський. Створений там для рятування архівних і художніх скарбів Відділ охорони пам’яток старовини і мистецтва очолив декан історико-філологічного факультету Кам’янець-Подільського державного університету П. Клименко. З його ініціативи Міністерство внутрішніх справ УНР доручило місцевим органам самоврядування здійснювати охоронні заходи щодо попередження “знищення, псування або продажу”⁴ пам’яток старовини. Виконувати цю роботу повинні були губернські та повітові комісари за допомогою вчительства. Залучення місцевої інтелігенції до виявлення і порятунку художніх і архівних скарбів було на той час досить ефективним. Встигла комісія також видати один номер спеціального музейно-бібліотечно-архівного часопису “Українська старовина”, що в умовах інформаційного вакууму мав особливе значення для поширення відомостей про стан архівів та архівних документів. Наприкінці 1919 р. – на початку 1920 р. стан архівної справи погіршився у зв’язку з виїздом із Кам’янця більшості знаних діячів культури.

Тим часом на Київщині тривале збройне протистояння військ УНР радянським формуванням, російській Добровольчій армії А. Денікіна, польським інтервентам, постійні селянські повстання призводили до численних втрат архівних документів. Ще до офіційного перенесення столиці УСРР до Києва у березні 1919 р. серед інших відділів Наркомосвіти тут почало діяти Архівне управління під керівництвом В. Модзалевського, приймаючи фонди ліквідованих установ і реєструючи ті, для яких не вистачало місця для зберігання.

Паралельно з державними архівними установами поступово набувала все більшого впливу на розвиток архівної справи Всеукраїнська комісія з вивчення історії Жовтневої революції і Комуністичної партії та її місцеві органи, створені з метою виявлення, вилучення й організації використання архівних документів цієї тематики. Згодом систематичне втручання істпартів у політику формування сукупної архівної спадщини призвело до існування “архівного фонду КПУ” усупереч декларуванню створення в УСРР єдиного державного архівного фонду. Не сприяли роботі конфлікти між Головархом і Комітетом по охороні пам’ятників історії і мистецтв при Університеті св. Володимира під керівництвом М. Довнар-Запольського, перенесення столиці до Харкова і фактично периферійний статус київських установ.

Крім бойових дій, у цей час давався взнаки “паперовий голод”, заручниками якого знову стали архіви. Паперові фабрики були справжнім “архівним Молохом”, котрий нещадно поглинав унікальні документи. З метою припинення знищення архівних документів та організації їх належної експертизи було створено в лютому–квітні 1920 р. повноважний державний орган – Особлива комісія Всеукраїнського революційного комітету (згодом Особли-

---

⁴ ЦДАВО України, ф. 3689, оп. 1, спр. 14, арк. 79.

ва всеукраїнська архівна комісія) та її місцеві відділення. Втім комісія не виправдала надій, що покладалися на неї: губОВАКи були створені лише в Катеринославській, Київській, Луганській, Миколаївській, Полтавській і Харківській губерніях, в інших робота з вилучення архівних документів для утилізації не контролювалася архівістами, що призводило до значних втрат. Водночас діяльність ОВАК та її місцевих органів мала і позитивний результат – збереження для історії документів XIX ст., фондів губернських установ, земських і міських архівів. У січні 1922 р. Раднарком УСРР прийняв постанову “Про ліквідацію діяльності ОВАК, губернських архівних комісій і архівних секцій”, відповідно до якої усі права й обов’язки ліквідованих установ передавалися створеному в квітні 1921 р. Головному архівному управлінню і губернським архівним управлінням.

Початок формуванню ієрархічної централізованої архівної системи в УСРР поклато створення Головарху. Її структурування, обумовлене потребами галузі й перманентним адміністративно-територіальним поділом УСРР, відбувалося понад десять років. Протягом 1920–1930-х рр. основними ланками архівної системи були державний орган управління архівною справою (Головарх, Укрцентрархів, ЦАУ), центральні державні архіви, місцеві (губернські, окружні, обласні) архівні управління. Формування мережі центральних архівних установ на початку 1920-х рр. почалося з об’єднання в системі Головарху Центрального архіву революції (реорганізованого зі Слобожанського архіву революції в січні 1922 р.), Центрального історичного архіву в Харкові, Київського центрального архіву. 1924 р. вона поповнилася Київським центральним архівом давніх актів, виведеним із підпорядкування Українській академії наук. Пожвавленню архівного будівництва на місцях сприяло завершення організації губархів. Для контролю за станом архівів у повітах і волостях на посади тимчасово уповноважених губархів призначалися інструктори місцевих відділів народної освіти. Однак у цілому стан архівної справи в цей період був надзвичайно складним. У цьому контексті актуалізувалася потреба у формуванні повноцінної нормативної бази та розширенні повноважень державного органу управління в сфері архівної справи.

Знаковою подією в історії архівістики цього періоду стала реорганізація в січні 1923 р. Головарху при НКО УСРР в Українське центральне архівне управління (Укрцентрархів) при ВУЦВК. Не менш важливим для розвитку архівістики було прийняття постанови ВУЦВК і РНК УСРР “Про єдиний державний архівний фонд УСРР” (грудень 1925 р.), що конституювала статус сукупної документальної спадщини українського народу і встановлювала над ним юрисдикцію держави.

Мережа підпорядкованих Укрцентрархіву установ протягом 1920-х рр. постійно змінювалася. Протягом 1925–1926 рр. у зв’язку з загальною адміністративно-територіальною реформою замість дев’ятьох губернських архівних управлінь було створено 40 окружних архівних управлінь і Головархів у Молдавській АРСР. Мережу центральних архівів у 1926 р. поповнив Центральный архів праці, створений для зберігання фондів центральних профспілкових організацій.

Розширення мережі архівних установ потребувало формування каналів зв’язку для передачі інформації галузевого рівня, відтак середина 1920-х рр. позначена створенням архівної періодики. Основними типами фахових

періодичних видань стали науково-популярний часопис (“Архівна справа”, “Радянський архів”, “Архів радянської України”) та інформаційний бюлетень (“Бюлетень Укрцентрархіву”, “Архівний робітник”).

Шляхи подальшого розвитку архівної системи визначив I Всеукраїнський з’їзд архівних робітників (травень 1926 р.), відповідно до рішень якого у Дніпропетровську, Одесі, Полтаві, Харкові та Чернігові засновувалися крайові історичні архіви для зберігання документів ліквідованих губернських і повітових установ. З’їзд також легалізував зусилля громадськості з виявлення і порятунку безпритульних архівних документів. Допомога місцевої інтелігенції – архівних кореспондентів – уможливила вирішення поставлених перед архівістами завдань і водночас сприяла популяризації архівної справи. Важливе значення рух архівних кореспондентів мав і для вирішення кадрової проблеми. Набуваючи практичних навичок архівної роботи, розвиваючи інтерес до архівної справи, архівори не тільки створювали кадровий резерв для архівних установ УСРР, але й реально поповнювали штати архівів, залучалися до виконання видавничих проектів. Моральне і фізичне знищення на початку 1930-х рр. кращих представників архівної справи і встановлення тоталітарної ідеології в галузі архівістики спричинило поступове згасання руху архівних кореспондентів.

Важливим досягненням Укрцентрархіву було створення в червні 1930 р. першої наукової установи в галузі архівної справи – Кабінету архівознавства, на який покладалося розроблення питань забезпечення збереженості та розроблення методик реставрації архівних документів, теорії архівного описування, проектування архівних будинків і обладнання, створення науково-довідкової бібліотеки і поширення спеціальної бібліографічної інформації. У Кабінеті архівознавства сконцентрувалися кращі сили архівістики: В. Барвінський, В. Веретенников, С. Іванов, В. Нікітін та ін. Однак призначення маловідомих спеціалістів, членів партії на керівні посади в наукові установи, що розпочалися незабаром, свідчило про зростання контролю та ідеологізацію архівної справи.

У 1931 р. Кабінету архівознавства було надано права науково-методологічного і методичного сектора, основні зусилля якого зосереджувалися на “обслуговуванні соціалістичного будівництва великою масою матеріалів практичного значення” і “обслуговуванні пролетаріату в боротьбі з класовим ворогом арсеналом документальної зброї”⁵.

Цьому завданню підпорядковувалася і створена наприкінці 1928 р. у структурі ЦАУ УСРР із метою активізації видавничої діяльності архівних установ і впровадження політичного контролю за публікацією історичних джерел Археографічна комісія ЦАУ. Спираючись на досвід Археографічної комісії ВУАН та її попередниці – Київської археографічної комісії (1843–1921), АК ЦАУ діяла на принципово інших засадах. Вона була покликана запровадити в археографії “матеріалістичне розуміння історії” і висвітлювати за допомогою публікації джерел “класову боротьбу в історії України”, історію встановлення і розвитку радянської влади, робітничого, селянського і національного рухів. На практиці найголовнішими напрямками діяльності

---

⁵ Сенченко О. До роботи Кабінету Архівознавства ЦАУ УСРР // Бюлетень ЦАУ. – 1931. – № 4 (72). – С. 7–8.

її архівознавчої секції стали видання описів, оглядів, каталогів для створення загальної картини ЄДАФ УСРР і підготовки посібників з архівознавства. Вже в 1929 р. вийшов путівник Київського центрального архіву давніх актів за редакцією завідувача архівом В. Романовського⁶, а в 1932 р. – “елементарний підручник” з архівознавства.

Окрім центральної комісії, планувалося створення її місцевих підрозділів. Першими розпочали діяльність місцеві філії АК ЦАУ – Київська та Одеська. Результатом роботи зокрема одеських архівістів стала підготовка до видання опису фонду “Архів Коша Нової Запорізької Січі”, опублікованого 1931 р.

Посилення ідеологічної цензури щодо видань архівних документів, розгром українського архівознавства на початку 1930-х рр. призвели до повної стагнації в УСРР археографічної роботи.

Беззастережна ідеологізація всіх напрямків діяльності архівних установ стала ознакою 1930-х р. “Сумніви” представників старої школи щодо її “доцільності” усунув II Всеукраїнський з’їзд архівних робітників (листопад–грудень 1931 р.). У світлі установок Й. Сталіна і тез Ф. Кретьова, у яких декларувалася необхідність перетворити архіви на “зброю політичної диктатури і засіб соціалістичного будівництва”⁷, архівісти одержали на з’їзді чіткі настанови щодо правил і тематики археографічних публікацій, експозиційної діяльності, способів мислення і висловлювання думок. Визначальним принципом роботи архівних установ стали спроби закреслити досягнення старої школи, ствердити марксистсько-ленінську методологію, сформувати новий тип “відданого партії” архівіста.

Поглиблення ідеологізації відбувалося на тлі чергової перебудови архівної системи в зв’язку з ліквідацією округів: окрархи реорганізовувалися з 1 жовтня 1930 р. у місцеві архівні управління. Цей процес супроводжувався рецидивами знищення документів. Так, Шосткинський РВК замість упорядкування цілком продав колишній фонд Казначейства (близько 550 пудів) на паперову фабрику, а в Полтавському окрвійськкоматі інспекторів окрарху зустріли словами: “Упорядковувати архіви не будемо, а просто спалимо”. 12 серпня 1930 р. Секретаріат ВУЦВК у своєму зверненні був змушений констатувати: “Досвід ліквідації 13 округів показав, що, не дивлячись на достатньо точні і своєчасні директиви, більшість ліквідованих установ цих колишніх округів передали свої архіви в невпорядкованому і навіть хаотичному стані”. Із закликом “не допустити знищення й ушкодження цього великого наукового скарбу української культури” звернулися до всіх керівників окружних заснувань і організацій у серпні 1930 р. у загальному зверненні ВУЦІК, Істпарт і ЦАУ УСРР.

Вже на початку 1931 р. проявилися інші хиби організації місцевих архівних управлінь, мережа яких включала 28 замість 40 окрархів і була очевидно недостатня. виправлення помилок планувалося на початок 1932 р., але перехід на триступеневу систему управління, відповідно до якої в УСРР

⁶ Центральный архив стародавніх актів у Києві: 36. статей / Ред. В. О. Романовський. – К., 1929. – 224 с.

⁷ Див.: Хорхордина Т. И. Архивы в “Зазеркалье”: архивоведческая культура тоталитарных режимов // Советская историография. – М.: Рос. гос. гуманит. ун-т, 1996. – С. 192–194.

утворювалися області, скоригував плани реорганізації мережі архівних установ. Потім протягом березня 1932 р. було створено Вінницьке, Дніпропетровське, Київське, Одеське, Харківське, а в серпні–листопаді – Донецьке і Чернігівське обласні архівні управління. Вони почали організацію обласних історичних, районних і міських державних архівів. Мережу центральних архівних установ поповнили створений на базі Харківського центрального історичного архіву Всеукраїнський центральний архів стародавніх актів, Київський обласний історичний архів, реорганізований із Київського центрального історичного архіву, і Всеукраїнський центральний фотокіноархів. У результаті реорганізації було утворено відносно стабільну мережу архівних установ, структура якої зберігалася тривалий час. На кінець 1930-х рр. мережа архівних установ включала Головархів Молдавської АРСР, 7 обласних і 8 окружних архівних управлінь, 6 центральних архівів, 7 обласних історичних архівів, 2 військово-історичних і 29 міжрайонних історичних архівів, 520 міських і районних архівів.

Таким чином, в історії архівного будівництва в Україні 1920–1930-ті рр. були одним із найважливіших періодів – часом законодавчо закріпленої націоналізації і централізації архівної справи, створення єдиного державного архівного фонду, формування порівняно стабільної мережі архівних установ, становлення вітчизняної школи архівознавства, початку науково-видавничої діяльності Укрцентрархіву і місцевих архівних управлінь. Однак, якщо 1920-ті рр. відзначені певною свободою в розвитку архівістики, залученням до роботи в архівних установах науковців старої школи, ще не визнаних “буржуазними істориками” і “ворогами народу”, то постійне поглиблення ідеологізації архівної справи в 1930-х рр. призвело до повного її підпорядкування тоталітарному режиму й усунення вільного розвитку архівів як феномена духовної культури.

З переходом 1939 р. архівних установ УРСР у підпорядкування НКВС почався тривалий етап їх повної інтеграції в систему ідеологічних служб тоталітарного режиму. Використання архівної інформації в оперативних, політичних цілях склало пріоритетний напрямок діяльності архівних установ у передвоєнні роки.

Катастрофою для українських архівів став початок німецько-радянської війни. Вказівки центрального радянського керівництва щодо знищення всіх цінностей, сировинних і продовольчих запасів, які неможливо було евакуювати, поширювалися і на архівні документи⁸. Плани евакуації архівів розроблялися вже під час війни, їхні критерії були сумнівні: вивозові підлягали особливо цінні й унікальні документи, науково-довідковий апарат, документи, що характеризували обороноздатність Радянського Союзу, документи оперативного значення. Водночас документи винятково історичного значення, евакуювати які було неможливо, дозволялося лишати на місцях, розосередивши їх по сховищах і розпорошивши фонди (до початку жовтня 1941 р. було вивезено 60 вагонів – близько 6500 фондів, а неоціненні документи минулих століть залишилися в окупованому Києві). Руйнувалися фонди архівів, нищилися будівлі, гинули архівісти.

---

⁸ Первые дни войны: эвакуация (по материалам “особых папок” Политбюро ЦК ВКП(б) / Публ. подгот. Ж. Г. Адибекова // Отеч. архивы. – 1995. – № 2. – С. 29, 31–32.

Архіви, що залишилися на окупованій території, виявилися в зоні діяльності СС-зондеркоманди Кюнсберга, підпорядкованої Ріббентропу, і Айнзацштабу рейхсляйтера Розенберга – установ, метою яких було вивчення і вивезення до Німеччини документів місцевих архівів. У травні 1942 р. до України для організації використання місцевих архівів представником комісара архівної охорони було направлено д-ра Георга Вінтера, а наприкінці 1942 р. створено Крайове управління архівами, бібліотеками і музеями при рейхскомісарі України, що займалося вивозом українських архівних цінностей. У вересні 1943 р. із київських архівів до Кам'янця-Подільського, куди перемістилося Крайове управління в зв'язку з наступом радянських військ, було відправлено актові книги XVI–XVIII ст., інші документи Київського архіву давніх актів, Полтавського обласного архіву, а також експонати київського і полтавського музеїв. Наприкінці грудня 1943 р. – початку 1944 р. нацисти вивезли архівні документи і музейні матеріали до Тропау (Сілезія).

Після звільнення окремих територій України почали відновлювати роботу архівні установи. У листопаді 1943 р. до Києва повернулося Управління державними архівами НКВС УРСР, а 1 грудня в Києві відновили роботу Центральний державний архів Жовтневої революції і соціалістичного будівництва УРСР, Центральний державний історичний архів УРСР, Центральний державний архів кінофотофонодокументів УРСР, у Харкові – філії ЦДАЖР УРСР та ЦДІА УРСР, у Львові – філія ЦДІА УРСР. Одночасно підлягали ліквідації: у Харкові – Центральний державний історичний архів і Центральний архів праці, фонди яких передавалися філії ЦДАЖР УРСР, Центральний архів революції, фонди якого передавалися ЦДІА УРСР; у Києві, Львові і Харкові – центральні архіви давніх актів, документи яких інкорпоровалися до складу ЦДІА УРСР та його філій у Львові та Харкові. Матеріали військово-історичних архівів, що ліквідувалися, передавалися до військових відділів Київського і Харківського облдержархіву.

Пріоритетним завданням архівного будівництва в УРСР у повоєнні роки було подолання наслідків війни: зміцнення матеріальної бази архівів та відновлення архівних фондів. Реевакуація українських архівів тривала до початку 1946 р., коли було повернуто основну частину документів із Польщі, Румунії, Чехословаччини, Німеччини, Росії. Брак приміщень для архівів часто призводив до розташування їх у помешканнях культових споруд. Лише в другому півріччі 1947 р. і першому кварталі 1948 р. до колишнього костюлу “вселився” – Станіславський облдержархів, до синагоги – Мелітопольська філія облдержархіву, до церкви – Чернівецький облдержархів.

Нормалізація діяльності архівів потребувала забезпечення їх кваліфікованими спеціалістами. У 1944 р. центром підготовки кадрів для архівних установ УРСР став Київський державний університет ім. Т. Г. Шевченка, де було відкрито кафедру архівознавства, а згодом – архівне відділення. Відновилася і діяльність архівної аспірантури при ЦДІА УРСР у Києві, яку було незабаром переведено до КДУ. При архівному управлінні республіки, центральних і обласних державних архівах налагоджувалося підвищення кваліфікації співробітників архівних установ шляхом організації гуртків, семінарів, нарад, курсів. У 1947 р. було реанімовано архівну періодику – створено “Науково-інформаційний бюлетень АУ УРСР”, який тривалий час залишався єдиним друкованим органом архівної системи.

Важливою віхою в історії архівної справи стало підпорядкування 1961 р. Архівного управління республіки Раді Міністрів УРСР, що завершило “епоху НКВС” в архівістиці. Істотні зміни на цьому етапі відбулися в структурі системи архівних установ. Зокрема, філію ЦДІА УРСР у Львові було перетворено на ЦДІА УРСР у м. Львові, філію ЦДАЖР УРСР об’єднано із ЦДАЖР УРСР у Харкові, а в Києві, Харкові та Севастополі на базі міських архівів із перемінним фондним складом організувалися міські державні архіви з постійним складом документів. Принципове значення для поліпшення організації збереження і використання специфічних документів мало створення в Києві Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва (1966) і в Харкові – Центрального державного архіву науково-технічної документації (1969). Ці зміни завершили реформування мережі центральних архівів республіки на даному етапі. Активного розвитку набула й наукова діяльність архівних установ. Конкретним результатом проведених у Києві республіканських наукових конференцій з архівознавства та спеціальних історичних дисциплін (1961, 1965 та 1968) стало започаткування разом із академічним інститутом історії видання “Історичні джерела та їх використання”.

Таким чином, архівному будівництву другої половини 1950–1960-х рр. було властиве деяке послаблення партійно-урядового тиску, але вже з початку 1960-х рр. почалося чергове посилення контролю за діяльністю архівних установ, а підпорядкування Архівного управління Раді Міністрів УРСР не виправдало надій на радикальну демократизацію галузі, залежність якої від центрального апарату щороку посилювалася.

1970-ті роки в архівному будівництві позначені істотним поліпшенням матеріально-технічної бази архівів, реалізацією програми будівництва і реконструкції архівних будинків і споруд з одного боку, посиленням диктату в тематиці і формах використання архівної інформації – з другого. Протягом 1971–1991 рр. було введено в експлуатацію нові приміщення ЦДАКФФД УРСР, Волинського, Дніпропетровського, Запорізького, Кіровоградського, Луганського, Кримського, Рівненського і Хмельницького облдержархівів, завершилася реконструкція будинку ЦДАМЛМ УРСР, почалося спорудження будинків держархівів Житомирської і Київської областей. Водночас основна діяльність архівів характеризувалася іншими показниками: із плану видавничої діяльності ЦДІА було виключено як “неактуальні” документальні видання з історії Запорізької Січі, щоденник відомого українського юриста О. Кістяківського, підготовлений до друку збірник документів про Кирило-Мефодіївське братство. Посилення нагляду за діяльністю архівних установ із боку партійно-бюрократичного апарату не сприяло формуванню творчої атмосфери в галузі.

З відновленням 1991 р. державної незалежності України почався вимріяний українськими архівістами всіх поколінь процес реформування архівної системи, визначальними рисами якого стали демократизація, децентралізація, відкритість, розширення доступу до архівної інформації, правове врегулювання усіх складових системи архівних установ. Структуру системи архівних установ визначив Закон України “Про Національний архівний фонд і архівні установи” (1993). До кінця десятиліття чітко окреслилася потреба удосконалення його основних положень з урахуванням результатів апробації в практичній діяльності архівів та аналізу основних тенденцій світової

архівістики. Нова редакція Закону (2001) суттєво удосконалила засади функціонування архівної системи.

На початок ХХІ ст. мережа архівів, підпорядкована Державному комітету архівів України, включає 789 установ, в тому числі 7 центральних державних архівів, Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства, Науково-довідкова бібліотека центральних державних архівів України, Державний центр збереження документів НАФ, Державний архів в Автономній республіці Крим, 24 державні архіви областей, державні архіви міст Києва і Севастополя, 487 архівних відділів райдержадміністрацій, 163 архівних відділів міських рад, 324 трудових архівів. Загальна чисельність працівників галузі – понад 3000 осіб.

Спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади в сфері архівної справи і діловодства є *Державний комітет архівів України* (Держкомархів), на який покладено функції управління архівною справою, контролю і нормативно-методичного забезпечення ведення діловодства. У межах своїх повноважень Держкомархів бере участь у формуванні та забезпеченні реалізації державної політики в сфері архівної справи і діловодства, здійснює нормативно-правове регулювання відносин, визначає перспективи й пріоритетні напрямки розвитку, здійснює міжгалузеву координацію, функціональне регулювання і міжнародне співробітництво. Спираючись на науково-дослідний потенціал галузі, співпрацюючи з установами Національної академії наук України, вищими навчальними закладами, Держкомархів розробляє стратегію архівного будівництва, конкретні програми її реалізації, впливає на матеріально-фінансове забезпечення архівів, кадрову політику. Він також контролює діяльність архівних установ і служб діловодства, організовує нормативно-правове, науково-методичне, інформаційне забезпечення їхньої діяльності. Держкомархів розпоряджається Національним архівним фондом, який на початок третього тисячоліття склав понад 54 млн. одиниць зберігання, організовує його формування, державну реєстрацію, державний облік і збереження його документів, використання архівної інформації. Важливе значення для інформування співробітників галузі та зацікавлених установ про події архівного життя має започаткований 2000 р. “Вісник Державного комітету архівів України” та авторитетний науковий часопис “Архіви України”, котрі є друкованими органами Держкомархіву.

З метою реалізації комплексної програми створення галузевої інформаційної системи 2000 р. у Держкомархіві України було створено Центр інформаційних технологій. Помітним результатом його роботи стала розробка першої версії нового програмного продукту “Архівні фонди України”, орієнтованого на створення електронних версій місцевих фондів каталогів та інтегрування їх у єдину національну систему. Важливе значення для репрезентації українських архівних ресурсів у Всесвітній мережі Інтернет мало відкриття офіційного веб-порталу Держкомархіву (<http://www.archives.gov.ua>)⁹. Загалом концепція, стратегія і тактика системної інформатизації архівної сфери узгоджується з національними програмами у сфері інформатизації і водночас корелюється з міжнародними інформаційними проектами, що розробляються під егідою МРА, ЮНЕСКО, Ради Європи.

⁹ Див.: *Боряк Г. В.* Електронні архівні публікації в Інтернеті: проблеми репрезентації інформаційних ресурсів // *Архіви України*. – 2002. – № 4–6. – С. 163.

Провідна роль у формуванні НАФ і забезпеченні його збереженості належить центральним державним архівам. Вони безпосередньо підпорядковані Держкомархіву й створюються за рішенням Кабінету Міністрів України для постійного збереження документів загальнодержавного значення, виконання завдань і функцій управління архівною справою та діловодством.

Найважливіші документи Національного архівного фонду, присвячені новітній історії України (після 1917 р.), зосереджено в *Центральному державному архіві вищих органів влади і управління (ЦДАВО) України*. Переважна більшість документів архіву відклалася як спадщина органів державної влади і управління радянського часу: всеукраїнських з'їздів Рад депутатів трудящих, Верховної Ради УРСР, Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету, Президії Верховної Ради УРСР, Раднаркому УРСР і Ради Міністрів республіки, інших органів управління. До багатьох документів, зокрема органів державного контролю, юстиції, суду, прокуратури, Держплану, статистики, Міністерства фінансів УРСР тривалий час доступ обмежувався. Демократизація суспільства й архівної справи змінила ситуацію. У ЦДАВО України зберігаються документи державних органів освіти, культури, мистецтва, військових установ, особисті фонди державних і суспільних діячів, учених.

Винятково важливі й унікальні документи і колекції зосереджено в сховищах *центральних державних історичних архівів у Києві та Львові*. Зокрема в ЦДАК зібрано колекції документів, що зберігалися в колишньому архіві при Університеті св. Володимира в Києві, Всеукраїнському центральному архіві давніх актів, частина фондів Центрального архіву революції в Харкові та Київського обласного історичного архіву, які хронологічно охоплюють період від 1369 р. до 1917 р. Найдавніші документи зосереджено в колекції документів Київської археографічної комісії, де зібрано привілеї литовських і польських королів, універсали українських гетьманів, грамоти російських царів, документи з підписами видатних діячів України, Росії та інших країн 17-ма мовами. Важливими документальними зібраннями є архів Коша Нової Запорозької Січі, документи Генеральної військової канцелярії, Малоросійських колегій та ін., значний масив документів відбиває діяльність російських органів управління в Україні XIX – початку XX ст., релігійних установ, зокрема Канцелярії київського митрополита, Києво-Печерської лаври, а також документи наукових, історичних і культурних товариств. У фондах цензурних установ зберігаються документи, пов'язані з виданням і розповсюдженням творів Тараса Шевченка, Лесі Українки, Івана Франка, Михайла Коцюбинського та ін. Не менш цінні фамільні фонди Скоропадських, Ханенків, Максимовичів, Терещенків, родинний фонд Грушевських та ін., особові фонди істориків Д. Багалія, В. Базилевича, М. Владимирського-Буданова, М. Довнар-Запольського, В. Іконникова, І. Каманіна та ін. У ЦДАК України зберігається також понад 40 колекцій мікрофільмів документів з української історії XVI – початку XX ст., виявлених в архівах Москви, Санкт-Петербурга, у рукописних колекціях закордонних бібліотек під час підготовки до видання збірників документів.

Свою специфіку має *Центральний державний історичний архів України у Львові*, де зберігається 664 фонди центральних установ і організацій старопольського періоду (XIV–XVIII ст.), австро-угорського (1772–1918),

УНР і ЗУНР (1917–1918), Польщі міжвоєнного періоду (1918–1939), радянського періоду (1939–1941) і нацистської окупації (1941–1944). Найдавніші документи архіву представлені колекцією пергаментних грамот (1176–1800) 13-ма мовами. Унікальну цінність мають колекції карт і планів Львова XVI–XVII ст., інших міст, України в цілому. У фондах Львівського братства відклалися документи про розвиток культури, освіти і мистецтва XVI–XVIII ст. Документи з історії західноукраїнських земель періоду перебування їх у складі Австро-Угорської імперії стосуються господарського, культурного, релігійного й політичного життя населення краю. Колекції документів відтворюють діяльність Наукового товариства імені Шевченка, товариства “Просвіта”, Народного будинку, театрального товариства “Українська бесіда”, Українського педагогічного товариства “Рідна школа”, Організації українських націоналістів, Українського народно-демократичного об’єднання, ліворадикальних і комуністичних угруповань. В архіві є значні масиви друкованих пам’яток, серед яких десятки тисяч книг, брошур, журналів і газет, у тому числі понад 5 тис. стародруків. Історичну цінність мають колекції листівок, афіш, відозв, плакатів. В архіві функціонує єдиний в Україні науково-методичний кабінет спеціальних історичних дисциплін, на базі якого проходять практичні заняття студентів Львівського національного університету ім. Івана Франка. У серії “Архівні зібрання України. Путівники” 2001 року вперше побачив світ путівник по архіву¹⁰.

Документи новітньої політичної історії України зберігає *Центральний державний архів громадських об’єднань України*, створений 1991 р. на базі Партійного архіву Інституту історії партії при ЦК КПУ. Основу його фондів складають документи Комуністичної партії України, обласних парторганізацій. Тут відклалися документи інших політичних партій, зокрема партії українських соціалістів-революціонерів. Окремі фонди складають документи комсомолу УРСР, документи з відомостями про діяльність підпільних партійних і комсомольських організацій, партизанський рух в Україні під час Другої світової війни, архівно-слідчі справи репресованих органами ДПУ-НКВС-КДБ по Києву та Київській області, передані 1993 р. з архіву Служби безпеки України. 2001 року в серії “Архівні зібрання України. Путівники” вперше вийшов путівник по архіву¹¹.

У фондах *Центрального державного кінофотофоноархіву України імені Г. С. Пишеничного*, унікальність якого полягає в збереженні документів на аудіовізуальних носіях, збереглися контракти портретів Т. Шевченка, портретні та групові фотографії І. Франка, Лесі Українки, М. Грушевського, М. Лисенка, М. Заньковецької, багатьох політичних діячів, представників українського відродження, зокрема В. Винниченка, С. Петлюри, П. Скоропадського, а також унікальні кінохроніки, що зафіксували історичні події української революції 1917–1920 рр. Зібрані у фондах архіву документи

¹⁰Центральний державний історичний архів України, м. Львів: Путівник / Держкомархів України. ЦДАЛ України; Авт.-упоряд.: О. Гневишева, У. Єдлінська, Д. Пельц та ін.; Відп. ред. Д. Пельц. – Л.; К., 2001. – 412 с. – (Архівні зібрання України. Путівники).

¹¹Центральний державний архів громадських об’єднань України: Путівник / Держкомархів України. ЦДАГО України; Авт.-упоряд.: Б. Іваненко (кер.), О. Бажан, А. Кентій та ін. – К., 2001. – 496 с. – (Архівні зібрання України. Путівники).

відбивають історію розвитку продуктивних сил України, будівництво промислових підприємств, електростанцій, етапи модернізації сільського господарства, досягнення в сфері науки, освіти, культури і мистецтва. Кінофотодокументи зафіксували образи багатьох діячів української культури (А. Бучми, О. Вишні, О. Довженка, Л. Курбаса, П. Тичини, А. Малишка, В. Сосюри, М. Рильського, Ю. Яновського), видатних учених (А. Кримського, В. Вернадського, С. Корольова, В. Глушкова, Б. Патона). Загалом у фондах архіву зберігається понад 50 тис. кінодокументів, 30 тис. фотодокументів і стільки ж фонодокументів. Склад і зміст документів архіву відображають анотовані каталоги кіножурналів, документальних фільмів і кіносюжетів під загальною назвою “Кінолітопис”, останній із яких за 1956–1965 рр. побачив світ 2003 р.¹².

Визну специфіку має і *Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України*, заснований згідно з постановою Ради Міністрів УРСР від 4 травня 1966 р. для збирання і збереження документів та використання архівної інформації з історії української культури, літератури й мистецтва. Нині архів має понад тисячу фондів, майже 200 тис. од. зб. й понад 3 тис. музейних експонатів. Переважну більшість його фондів складають особові фонди відомих діячів літератури і мистецтва: П. Тичини, А. Головка, О. Гончара, Ванди Василевської, П. Панча, М. Рильського, В. Сосюри, Ю. Яновського, В. Еллана-Блакитного, Ю. Смолича, А. Малишка. У період незалежності з активізацією міжнародного співробітництва фонди архіву поповнилися переданими до України документальними комплексами, що зберігалися протягом багатьох років за її межами.

У фондах ЦДАМЛМ України зберігаються також документи Комітету з національних премій України ім. Тараса Шевченка, Національного союзу архітекторів України, Національного союзу журналістів України, Національного союзу письменників України, творчих виконавських колективів і організацій, Національної кіностудії художніх фільмів ім. О. П. Довженка, Української студії телевізійних фільмів, сформовано колекції документів Київського товариства мистецтва і старожитностей, Київського художньо-промислового і наукового музеїв, Київського відділення Російського музичного товариства. 2003 року в серії “Архівні зібрання України. Путівники” побачив світ перший випуск путівника по фондах архіву-музею¹³.

1989 р. у Харкові було створено *Центральний державний науково-технічний архів України* для збереження науково-технічної документації, що відображає історію розвитку науки і техніки: проектів спорудження найважливіших об’єктів паливно-енергетичного комплексу, підприємств рудної промисловості (Дніпровського каскаду гідроелектростанцій, Харківського заводу тепловозного оснащення, Новокраматорського машинобудівного заводу). В архіві зосереджено проектну документацію повоєнного

---

¹² Кінолітопис: Анотований каталог кіножурналів, документальних фільмів, кіно- і телесюжетів (1956–1965) / Держкомархів України. ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного; Упоряд.: Л. Б. Пількевич, О. І. Селіфонов, Н. М. Слончак та ін. – К., 2003. – 619 с. – (Архівні зібрання України. Спеціальні довідники).

¹³ Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України: Путівник. Вип. 1 / Держкомархів України. ЦДАМЛМ України; Авт.-упоряд.: М. Крячок, С. Куш, З. Сендик. – К., 2003. – 553 с. – (Архівні зібрання України. Путівники).

відновлення головної вулиці Києва – Хрещатика, спорудження метрополітену, житлових комплексів тощо. Документальна база архіву використовується в наукових дослідженнях з історії науки і техніки та під час розробки проектів реконструкції, перепрофілювання підприємств, при повторному проектуванні.

Важливою ланкою системи установ Держкомархіву є створений 1994 р. *Український науково-дослідний інститут архівної справи і документознавства*, завдання якого полягають у дослідженні актуальних проблем архівознавства, документознавства, створенні концепцій та прогнозуванні розвитку архівної справи і документаційного забезпечення управління в умовах інформатизації суспільства, дослідженні правових аспектів роботи з документами НАФ, організації науково-технічної інформації з питань архівної справи. У галузевій науковій установі функціонують відділи архівознавства, документознавства, науково-інформаційний відділ, відділ фізико-хімічних та біологічних досліджень. Результати наукових досліджень з теорії і методики архівознавства, документознавства, спеціальних історичних дисциплін, публікації архівних документів друкуються в науковому щорічнику “Студії з архівної справи та документознавства” (створений 1996 р.), археографічному щорічнику “Пам’ятки” (1998), серійних виданнях “Історія архівної справи: спогади, дослідження, джерела” та “Архівні і бібліографічні джерела української історичної думки” (1998), міжвідомчому збірнику наукових праць “Архівознавство. Археографія. Джерелознавство” (1999)¹⁴. З 1999 р. на базі інституту функціонує Галузева служба науково-технічної інформації, покликана забезпечити інформаційне обслуговування всіх напрямків діяльності архівних установ, проводити дослідження з проблем науково-технічної інформації в галузі архівної справи та документознавства, впроваджувати нові методи і технології інформаційної роботи в архівних установах. 2002 року інститут розпочав підготовку наукових кадрів через аспірантуру, а від 2003 р. в УНДІАСД діє спеціалізована рада по захисту кандидатських дисертацій.

Управління архівною справою й діловодством у регіонах здійснюють *місцеві державні архівні установи*, підзвітні й підконтрольні відповідному органу виконавчої влади та Державному комітету архівів України. Державний архів в Автономній Республіці Крим, державні архіви областей України, міст Києва і Севастополя поряд із управлінськими функціями реалізують своє пріоритетне призначення – постійно зберігають документи Національного архівного фонду, що мають регіональне значення.

Центральні державні архіви і місцеві архівні установи як галузеві й регіональні науково-методичні центри працюють над створенням документального літопису історії архівної справи, впровадженням результатів наукових досліджень, організовують наукові конференції, проводять публікаторську й консультативну діяльність. Дедалі більшу популярність здобувають періодичні видання, засновані архівами або з їхньою участю: альманах “Константи” (Херсон), журнал “Кримський архів” (Сімферополь), інформаційний вісник “Архівіст” (Суми), “Праці Державного архіву Одеської області” (Одеса), “Архивная летопись Донбасса” (Донецьк), “Інформаційний збірник

¹⁴ Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства. До 10-річчя заснування (1994–2004): Бібліогр. покажчик / Держкомархів України. УНДІАСД; Упоряд.: Л. Одинока, Р. Романовський. – К., 2004. – 124 с.

Державного архіву Луганської області” (Луганськ), “Архівний вісник” (Чернігів), “Архіваріус” (Тернопіль).

Регіональні архіви беруть активну участь у реалізації затвердженої 2000 р. програми “Архівні зібрання України”, що передбачає видання архівних довідників, які сприяють розширенню доступу до архівної інформації і висвітлюють склад і зміст НАФ. У рамках цієї програми вийшли путівники ЦДАГО України, ЦДІАЛ України, ЦДАМЛМ України, державних архівів Чернігівської, Сумської, Херсонської областей, “Кінолітопис: Анотований каталог кіножурналів, документальних фільмів і кіносюжетів (червень 1945–1955)” ЦДКФФА України та ін.

З метою стимулювання архівознавчих досліджень в регіонах 2000 р. було запроваджено галузеву премію імені Василя Веретенникова за кращі наукові дослідження в галузі архівної справи та документознавства. Серед її 44-х лауреатів – авторський колектив підручника “Архівознавство” (1998), науковці УНДІАСД С. Кулешов, В. Шандра, провідні фахівці державних архівів Полтавської, Сумської, Херсонської, Хмельницької областей та Автономної Республіки Крим.

Ще однією ланкою системи архівних установ є *архівні відділи районних державних адміністрацій*, підзвітні й підконтрольні головам районних державних адміністрацій і Державному архіву в Автономній Республіці Крим, державним архівам областей, міст Києва і Севастополя, а також Держкомархіву України. Вони здійснюють управління архівною справою та діловодством на території району і тимчасове/постійне зберігання документів Національного архівного фонду, що мають місцеве значення.

Окрему групу архівних установ складають спеціалізовані архівні установи – *трудоі архіви*. Вони створюються місцевими органами виконавчої влади й органами місцевого самоврядування для централізованого тимчасового зберігання архівних документів, що не відносяться до НАФ.

Державне зберігання НАФ здійснюють також *галузеві державні архіви та архівні підрозділи державних наукових установ, музеїв і бібліотек*.

У 1990-х – на початку 2000-х рр. статус галузевих архівів одержали архіви Міністерства оборони України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Державного комітету України з питань гідрометеорології, Фонду державного майна України, Державного департаменту України з питань виконання покарань, Управління державної охорони України, Державного картографо-геодезичного фонду України, Державного інформаційного геологічного фонду України, Міністерства закордонних справ України, документи яких мають визначену специфіку. Найважливіша новація цих архівів полягає у відкритті доступу до їхніх фондів для дослідників. З цією метою уніфіковано відповідно до загальних нормативів опис фондів, створено довідковий апарат. В організаційно-методичному відношенні архівні установи міністерств і відомств з правом постійного зберігання документів підпорядковані Держкомархіву України.

Найбагатші фонди серед архівних підрозділів державних наукових установ, музеїв і бібліотек мають інститути рукопису й архівознавства Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського, відділи рукописів Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника, Інституту мистецтвознавства, фольклористики й етнології ім. М. Рильського НАН України, Відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Шевченка НАН України, нау-

кові архіви Інституту історії України й Інституту археології НАН України, Відділ колекцій рідкісних видань і рукописів ЦНБ Харківського національного університету ім. В. Каразіна, Національний музей історії України, Музей мистецтв ім. Богдана і Варвари Ханенків.

Для постійного або тимчасового зберігання документів, що не належать державі та територіальним громадам, створюються також *архіви й архівні підрозділи об'єднань громадян, релігійних організацій, підприємств, установ і організацій*, засновані на колективній і приватній формах власності. Чисельність цих установ має тенденцію до зростання в міру здійснення економічних реформ, розвитку приватного підприємництва, утворення нових громадських об'єднань, політичних партій.

У перспективі систему архівних установ можуть поповнити архіви, засновані фізичними особами з приватною формою власності. Ст. 33 Закону України “Про Національний архівний фонд і архівні установи” дозволяє створення таких архівних установ з наданням права зберігати архівні документи, що не належать державі та територіальним громадам.

Загалом формування системи архівних установ за доби незалежності України характеризується яскраво вираженими інтеграційними тенденціями в діяльності архівних установ, виробленням і реалізацією державної політики в галузі архівної справи, формуванням Національного архівного фонду як складової частини вітчизняної і світової історико-культурної спадщини, чітким структуруванням ієрархічної системи архівних установ, розширенням їхніх функцій і повноважень.

Фактично модель організації архівної справи, орієнтована на злагоджене функціонування чітко структурованої ієрархічної системи архівних установ і громадських об'єднань архівістів, апробована впродовж десятиліття незалежності України, не є догмою. З одного боку, сучасні тенденції децентралізації архівної справи на рівні держави, що виявляються в розширенні повноважень державних архівів областей, які стали органами регіонального управління, та утворення нових галузевих державних архівів, свідчать про необхідність пошуків шляхів її удосконалення. З другого боку – трансформаційні процеси в архівних службах зарубіжних держав, поглиблення міжнародного співробітництва й поінформованості громадськості завдяки мережі Інтернет щодо архівних ресурсів спричиняє необхідність узагальнення світових тенденцій архівістики й реалізації результатів такого аналізу в архівній практиці України.

Посилення уваги держави до стану архівної справи на сучасному етапі засвідчує Розпорядження Президента України “Про невідкладні заходи щодо збереження національних архівних цінностей України” від 13 квітня 2005 р. № 957¹⁵, в якому основним завданням архівістів визначено забезпечення збереженості національної архівної спадщини.

Першим кроком до реалізації закладених у Розпорядженні положень став проект Державної програми розвитку архівної справи на 2006–2010 рр., із сукупним бюджетом близько 0,5 млрд. грн. Затвердження та реалізація програми – запорука стабілізації галузі й наближення усіх сфер діяльності архівних установ до європейських стандартів.

*Геннадій Боряк,
Ірина Матяш*

---

¹⁵ Урядовий кур'єр. – 2005. – 16 квіт. – С. 11.

ДЕРЖАВНИЙ КОМІТЕТ АРХІВІВ УКРАЇНИ (ДЕРЖКОМАРХІВ УКРАЇНИ)

Адреса: вул. Солом'янська, 24, м. Київ, 03110

Тел.: (044) 275-27-77

E-mail: mail@archives.gov.ua

Веб-портал: <http://www.archives.gov.ua>

Транспорт: тролейбус № 3, 40 (зуп. “Вул. Андрія Головка”)

Час роботи: 9.00–18.00

Голова: Боряк Геннадій Володимирович

Тел./факс: (044) 275-34-44,

Тел.: (044) 275-27-77

E-mail: hboriak@archives.gov.ua

Перший заступник Голови: Новохатський Костянтин Євгенович

Тел.: (044) 275-26-66

E-mail: knovohat@archives.gov.ua

Заступник Голови: Портнов Георгій Володимирович

Тел.: (044) 275-82-33

E-mail: hportnov@archives.gov.ua

Державний комітет архівів України (Держкомархів України) – спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади у сфері архівної справи і діловодства. Утворений відповідно до Указу Президента України від 15 грудня 1999 р. № 1573 “Про зміни у структурі центральних органів виконавчої влади”. Є правонаступником Головного архівного управління України. Перший орган централізованого управління архівною справою в Україні утворений у 1917 р. Центральною Радою. Ним став Бібліотечно-архівний відділ Департаменту мистецтв Генерального секретарства справ освітніх (з січня 1918 р. – Народного міністерства освіти УНР); згодом мав назви: Архівно-бібліотечної секції Всеукраїнського комітету охорони пам’яток мистецтва і старовини, Головного архівного управління Наркомату освіти УСРР; Центрального архівного управління при Всеукраїнському Виконавчому комітеті, Архівного відділу Наркомату внутрішніх справ, Архівного управління при Раді Міністрів УРСР.

Держкомархів України вносить до Кабінету Міністрів України пропозиції щодо формування державної політики у сфері архівної справи та діловодства і забезпечує її реалізацію; управляє архівною справою та діловодством; розробляє державні програми розвитку архівної справи та діловодства і забезпечує їх виконання; здійснює міжгалузеву координацію, функцію-

нальне регулювання, а також нормативно-методичне забезпечення архівної справи та діловодства і контроль за їхнім станом.

До пріоритетних завдань у діяльності Держкомархіву належать:

- реформування архівної справи на засадах законодавства про Національний архівний фонд;
- формування Національного архівного фонду, зокрема поповнення його документами культурної спадщини України, що зберігаються за кордоном;
- забезпечення належних умов зберігання Національного архівного фонду;
- посилення впливу держави на недержавний сектор документотворення для забезпечення збереженості соціально значущих архівних документів;
- системна інформатизація архівної справи;
- організація широкого використання архівної інформації для задоволення наукових, соціальних, культурних та інших потреб громадян, суспільства, держави;
- організація і координація наукових досліджень у галузі архівознавства, документознавства й археографії, вдосконалення нормативно-методичної бази діяльності архівних установ;
- забезпечення правового та соціального захисту працівників державних архівних установ;
- організація міжнародного співробітництва в галузі архівної справи.

Мережа архівів, підпорядкованих Держкомархіву України, включає 789 установ. Серед них – 7 центральних державних архівів України (Центральний державний архів вищих органів влади і управління України; Центральний державний архів громадських об'єднань України; Центральний державний історичний архів України, м. Київ; Центральний державний історичний архів України, м. Львів; Центральний державний кінофотофоноархів України ім. Г. С. Пшеничного; Центральний державний науково-технічний архів України; Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України); Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства (утворений 1994 р.); Науково-довідкова бібліотека центральних державних архівів України; Державний центр збереження документів НАФ; Державний архів в Автономній Республіці Крим; 24 державних архівів областей; державні архіви міст Києва і Севастополя; 487 архівних відділів райдержадміністрацій; 163 архівних відділи міських рад. Загальна чисельність працівників галузі – понад 3000 осіб.

В організаційно-методичному відношенні Держкомархіву України підпорядковані: архівні установи інших міністерств і відомств з правом постійного зберігання документів – галузеві архіви Служби безпеки України, Міністерства оборони України, Міністерства внутрішніх справ України та ін.; архівні установи Національної академії наук України, музеї і бібліотеки, що зберігають рукописні зібрання і документальні фонди.

У державних архівах України зосереджено понад 54 млн. одиниць зберігання, що містять не менше 5 млрд. різних видів документів Національного архівного фонду – управлінську, особову, науково-технічну та іншу документацію з паперовою основою, кіно-, фото-, фоно-, відеодокументи, інші документи з сучасними носіями інформації. Державні архіви також опікуються 40 тис. архівними підрозділами органів влади і управління, установ, підприємств, організацій і відбирають найцінніше для довічного зберігання.

Національний архівний фонд України – це величезний культурний та інформаційний потенціал, одна із найпотужніших складових державних інформаційних ресурсів, концентрована пам'ять держави, пам'ять нації за вісім століть писемної історії (найдавніші документи в державних архівах України датуються XII–XIII століттям); в лінійному вимірі – це близько 1000 км архівних полиць.

Щороку архівами України виконується понад 300 тис. запитів громадян України та іноземців. Протягом 10 років понад 1 млн. 100 тис. громадян-жертв нацистських переслідувань та примусових працівників Третього рейху звернулися до державних архівів областей за довідками на компенсаційні виплати; з них 850 тис. отримали позитивну відповідь. Серед них – 45 тис. громадян Росії, Білорусі, Казахстану, Ізраїлю, Польщі.

Читальні зали державних архівів щороку відвідують 15 тис. дослідників; ще не менше 540 тис. “віртуальних” дослідників з цілого світу звертаються до архівних інформаційних ресурсів України через мережу Інтернет: протягом року фіксується близько 6 млн. звернень до офіційного веб-порталу Держкомархіву.

Архівними установами України реалізується низка галузевих програм, спрямованих на удосконалення архівних ресурсів, зокрема через систему довідників (Програма “Архівні зібрання України”), у тому числі із застосуванням сучасних інформаційних технологій. Створюється Національна архівна інформаційна система з онлайн-доступом до 200 тис. архівних фондів. У центральних і регіональних державних архівах функціонує понад 70 баз даних на актуальні масиви інформації.

Щороку під грифами архівних установ з'являється кілька десятків томів документальних, довідкових та інформаційно-популярних видань.

З 1956 р. Держкомархів України є членом Міжнародної ради архівів – неурядової міжнародної професійної організації, що діє під егідою ЮНЕСКО. Держкомархів провадить активну міжнародну діяльність, представляє державу на міжнародних професійних форумах, зокрема на щорічній Міжнародній конференції Круглого столу архівів; має двосторонні угоди з архівними службами та національними архівами багатьох країн світу (Австрії, Болгарії, Вірменії, Грузії, Естонії, Казахстану, Латвії, Литви, Молдови, Польщі, Росії, Румунії, Туреччини, Сербії та Чорногорії, ФРН, Чехії, Угорщини, Швеції); бере участь у міжнародних архівних програмах, що реалізуються під егідою ЮНЕСКО і Ради Європи (в тому числі – “Відновлення Пам'яті Польщі”, “Спільна архівна спадщина країн Центральної та Східної Європи”); активно залучається до процесів реституції культурних цінностей, участь у яких є одним із чинників євроінтеграції.

Указом Президента України від 30 жовтня 1998 р. встановлено професійне свято – День працівників архівних установ, що відзначається 24 грудня.

У грудні 2001 р. прийнято нову редакцію Закону України “Про Національний архівний фонд і архівні установи”.

Офіційне видання – “Вісник Державного комітету архівів України” (видається з 2000 р.). З 1947 р. видається часопис “Архіви України” (з 2000 р. публікується онлайн-версія в Інтернеті).

З грудня 2000 р. інформаційні ресурси галузі представлено на офіційному веб-порталі Держкомархіву України за адресою: <http://www.archives.gov.ua>.

Бібліографія

Державні архіви Української РСР: Короткий довідник. – К., 1972. – С. 33–35.

Государственные архивы Украинской ССР: Справочник. – К., 1988. – С. 47–49.

Архівні установи України: Довідник. – К., 2000. – С. 11.

Архіви України: Архівні установи. Законодавча та нормативна база / Держкомархів України. – К., 2003. – [Компакт-диск].

Державні архіви України: [Буклет]. – К., [2004]. – [24] с.

State Archives of Ukraine. Finding Aids. Archival Legislation. Memory of Ukraine: Register of Unique Documents from the XIII–XX cent. / State Committee on Archives of Ukraine. – К., 2004. – 16 p.

Періодичні та продовжувані видання Держкомархіву України

Архіви України: науково-практичний журнал. [Засновано у 1947 р.] / Держкомархів України; Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України; Редкол.: Г. Боряк (гол. ред.) та ін. – К.

За 1947–2005 рр. вийшло 258 номерів журналу.

Вісник Державного комітету архівів України. [Засновано у 2000 р.] / Держкомархів України; Редкол.: Г. Боряк (гол. ред.) та ін. – К.

За 2000–2005 рр. вийшло 24 номери журналу.

З 2004 р. видання виходить лише в онлайнній версії, яка розміщена на веб-порталі Держкомархіву України за адресою:

<http://www.archives.gov.ua/Publicat/index.ua.html#Visn>

УКРАЇНСЬКИЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ АРХІВНОЇ СПРАВИ ТА ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА (УНДІАСД)

Адреса: вул. Солом'янська, 24, Київ, 03110

E-mail: undiasd@archives.gov.ua

Веб-сторінка на порталі Держкомархіву України:

<http://www.archives.gov.ua/Archives/>

Транспорт: тролейбус № 3, 40 (зуп. “Вул. Андрія Головка”)

Час роботи: 9.00–18.00

Директор: Матяш Ірина Борисівна

Тел.: (044) 275-53-82

E-mail: imatjash@archives.gov.ua

Заступник директора із загальних питань:

Василевський Микола Олександрович

Тел./факс: (044) 275-13-74

E-mail: nvasilevsky@archives.gov.ua

Вчений секретар: Волкотруб Ганна Кирилівна

Тел.: (044) 275-13-74

Історія

Інститут розпочав діяльність згідно з наказом начальника Головного архівного управління при Кабінеті Міністрів України 1 листопада 1994 р. на підставі Постанови Верховної Ради України від 24 грудня 1993 р. № 3815-ХІІ “Про порядок введення в дію Закону України “Про Національний архівний фонд і архівні установи” та Постанови Кабінету Міністрів України від 16 травня 1994 р. № 311 “Про створення в м. Києві Українського державного науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства”.

У 2003 р. при інституті відкрито аспірантуру зі спеціальності 07.00.06 – історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни (наказ Атестаційної колегії Міністерства освіти і науки України від 28.02.2003 р.).

Згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 22 травня 2003 р. № 265 та відповідно до постанови президії Вищої атестаційної комісії України від 21 травня 2003 р. № 3 – 11/5 в Українському державному науково-дослідному інституті архівної справи та документознавства створено спеціалізовану вчену раду К 26.864.01 з правом прийняття до розгляду та проведення захистів дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальностями: 07.00.06 – історіографія, джерелознавство та

спеціальні історичні дисципліни; 07.00.10 – документознавство, архівознавство. Голова спеціалізованої вченої ради – директор інституту, д-р іст. наук І. Б. Матяш, заступник голови – зав. відділу документознавства, д-р іст. наук С. Г. Кулешов.

29 квітня 2004 р. Український державний науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства перереєстровано на Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства.

Структура інституту та основні напрями досліджень:

Відділ архівознавства

Тел.: (044) 275-23-52

теоретичні та прикладні проблеми архівознавства;
архівна термінологія;
історія архівної справи;
історіографія архівознавства;
організація архівної справи в країнах світу;
економічні та правові проблеми архівної справи;
інтелектуальні засоби доступу до документів Національного архівного фонду України.

сектор довідкового апарату та обліку документів

Відділ фізико-хімічних та біологічних досліджень

Тел.: (044) 275-23-52

теоретичні та прикладні дослідження проблем фізико-хімічної збереженості документів Національного архівного фонду України;
проведення моніторингу стану архівосховищ та документів Національного архівного фонду України;
розроблення галузевих стандартів зберігання документів з різними носіями;
розроблення та експериментальне впровадження правил пожежної безпеки, охорони праці та ін. у державних архівних установах.

Відділ документознавства

Тел.: (044) 275-23-52

історія та теорія документознавства;
історія діловодства;
проблеми уніфікації та стандартизації діловодних процесів (створення організаційно-розпорядчих документів; організація роботи зі службовими документами в установах);
понятійний апарат документознавства та діловодства;
типологія управлінської документації;
організація управління документацією у країнах світу;

розроблення навчальних планів підвищення кваліфікації працівників діловодних служб.

Науково-інформаційний відділ

Тел.: (044) 275-23-52

сектор науково-технічної інформації

інформаційне забезпечення Держкомархіву та архівних установ України з питань архівознавства, документознавства, спеціальних історичних дисциплін;

аналітико-синтетичні дослідження інформації з питань комплектування, зберігання, використання Національного архівного фонду та діловодства в архівній системі України; створення системи комп'ютерних баз даних із науково-технічної, науково-довідкової та проблемно-пошукової інформації для основних напрямів діяльності архівної системи; участь у нормативному, організаційно-методичному та інформаційно-аналітичному забезпеченні інформатизації архівної справи та впровадження систем електронного діловодства;

інформаційне рекламування науково-дослідних, науково-методичних розробок УНДІАСД та передового вітчизняного і світового досвіду в архівній справі та документознавстві;

участь у формуванні змісту, експертизі навчання та підвищення кваліфікації архівістів у галузі інформатизації архівної справи.

Сектор науково-технічної інформації від 1999 р. виконує функції Галузевої служби науково-технічної інформації (ГСНТІ) з архівної справи та документознавства. У 2005 р. введено в дію Галузевий стандарт "Галузева система науково-технічної інформації з архівної справи та документознавства. Структура та основні напрями функціонування". На сектор науково-технічної інформації згідно зі стандартом покладено виконання функцій Галузевого центру НТІ з архівної справи та документознавства (ГЦНТІ АСД).

Головним завданням ГЦНТІ АСД є вивчення та аналітико-синтетичне опрацювання інформаційного потоку з питань архівної справи та документознавства, забезпечення науково-технічної інформацією діяльності архівних установ України. ГЦНТІ АСД, крім своїх основних завдань, здійснює бібліографічний супровід веб-порталу Держкомархіву України, систематично видає інформаційно-бібліографічний бюлетень, надає науково-методичну допомогу службам НТІ державних архівів.

При ГЦНТІ АСД функціонує довідково-інформаційний фонд (ДІФ). Станом на 01.01.2005 р. ДІФ ГЦНТІ АСД налічує понад 1000 книг та брошур, 250 примірників журналів, 300 методичних посібників.

Бібліографія

Основні видання УНДІАСД

Архівістика: Термінолог. словник / Голов. архів. упр. при КМ України. УДНДІАСД; Авт.-упоряд.: К. Є. Новохатський (кер. авт. кол.), К. Т. Селіверстова, Н. І. Гончарова та ін. – К., 1998. – 106 с.

Документи з паперовими носіями. Правила зберігання Національного архівного фонду. Технічні вимоги: ГСТУ 55. 001-98. – Чин. від 01.01.1999 / Розробники: Л. Вуек, А. Шурубуря. – К., 1998. – 34 с.

Матяш І. Б. Українська архівна періодика 1920–1930-х рр.: Історія, бібліографія, бібліометрія / НАН України. Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. УДНДІАСД. – К., 1999. – 477 с.

Українські архівісти: Біобібліогр. довідник. У 3-х вип. Вип. 1. ХІХ ст. – 1930-ті рр. / Голов. архів. упр. при КМ України. УДНДІАСД; Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського; Упоряд.: О. М. Коваль, І. Б. Матяш, В. С. Шандра. – К., 1999. – 367 с.

Кулешов С. Г. Документознавство: Історія. Теоретичні основи / Держкомархів України. УДНДІАСД; Держ. акад. керівних кадрів культури і мистецтв. – К., 2000. – 161 с.

Матяш І. Б. Архівна наука і освіта в Україні 1920–1930-х років / Держкомархів України. УДНДІАСД. – К., 2000. – 591 с.

Матяш І. Б. Особа в українській архівістиці: Біографічні нариси / Держкомархів України. УДНДІАСД; НАН України. Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. – К., 2001. – 226 с.

Основні положення організації науково-дослідної та методичної роботи в державних архівних установах України / Держкомархів України. УДНДІАСД; Уклад.: І. Б. Матяш (кер.), В. М. Гика, С. Г. Кулешов та ін. – К., 2001. – 51 с.

Шандра В. С. Малоросійське генерал-губернаторство, 1802–1856: Функції, структура, архів / Держкомархів України. УДНДІАСД; НАН України. Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. – К., 2001. – 355 с.: іл.

Архівознавство: Підруч. для студ. іст. ф-тів вищ. навч. закладів України / За заг. ред. Я. С. Калакури та І. Б. Матяш. – 2-е вид., випр. і доп. – К., 2002. – 356 с.

Нариси історії архівної справи в Україні / Держкомархів України. УДНДІАСД; За заг. ред. І. Б. Матяш та К. І. Климової. – К., 2002. – 612 с.

Національний архівний фонд України: Засоби інтелектуального доступу до документів: Короткий довідник / Держкомархів України. УДНДІАСД; Упоряд.: Н. М. Христова, В. В. Бездрабко. – К., 2002. – 167 с. – (Архівні зібрання України. Спеціальні довідники).

Українські архівісти: Біобібліогр. довідник. У 3-х вип. Вип. 2. 1940–1960-ті рр. / Держкомархів України. УДНДІАСД; Упоряд. Т. В. Портнова. – К., 2002. – 252 с.

Фотодокументи. Правила зберігання Національного архівного фонду. Технічні вимоги: ГСТУ 55.002-2002. – Чин. від 01.09.2002 / Розробники: О. Володіна (кер. розробки), А. Шурубуря, Н. Щербаківа. – К., 2002. – 23 с.

Державна уніфікована система документації. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлювання документів: ДСТУ 4163 – 2003. – Чин. від 01.09.2003 / Розробники: С. Кулешов (кер. розробки), Л. Кузнецова, Н. Гончарова, А. Маньковський, С. Лозова, О. Загорецька, Т. Ситник. – К.: Держспоживстандарт України, 2003. – 22 с.

Кінодокументи. Правила зберігання Національного архівного фонду. Технічні вимоги: ГСТУ 55.003-2003. – Чин. від 01.09.2003 / Розробники: О. Володіна (кер. розробки), Л. Пількевич, Н. Щербакова. – К., 2003. – 37 с.

Правила пожежної безпеки для державних архівних установ України: НАПБ Б. 01.006-2003 / Держкомархів України. УНДІАСД; Розробники: І. М. Лебедева, А. В. Місюра, Н. М. Христова, О. Я. Диннік. – К., 2003. – 50 с.

Українські архівісти: Біобібліогр. довідник. У 3-х вип. Вип. 3. 1970–1990-ті роки / Держкомархів України. УДНДІАСД; Упоряд. Л. М. Федорова. – К., 2003. – 284 с.

Хрестоматія з архівознавства: Навч. посіб. для студ. іст. спец. вищ. навч. закладів / Держкомархів України. УДНДІАСД; Упоряд.: Г. В. Боряк, І. Б. Матяш, Р. Я. Пиріг. – К., 2003. – 408 с.

Основні правила роботи державних архівів України / Держкомархів України. УДНДІАСД; За заг. ред.: Л. О. Драгомірової, К. Є. Новохатського. – К., 2004. – 228 с., [105] с. дод.

Галузева система науково-технічної інформації з архівної справи та документознавства. Структура та основні напрями функціонування: СОУ 92.5-22892594-001-2004. – Чин. від 01.01.2005 / Розробники: С. Кулешов (кер. розробки), Л. Одинока, А. Батрак, Р. Романовський. – К., 2005. – 20 с.

Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять: ДСТУ 2732:2004. – Чин. від 01.07.2005 / Розробники: О. Загорецька, Л. Драгомірова, Л. Кузнецова, С. Кулешов (кер. розробки), С. Лозова, А. Маньковський, Н. Христова, А. Шурубуря. – К.: Держспоживстандарт України, 2005. – 32 с.

Продовжувані видання УНДІАСД

Студії з архівної справи та документознавства. – К., 1996. – Т. 1–13.

Пам'ятки: археографічний щорічник. – К., 1998. – Т. 1–5.

Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: Міжвід. зб. наук. праць. – К., 1999. – Вип. 1–7.

Бюлетень Галузевої служби науково-технічної інформації з архівної справи та документознавства. – К., 2001. – Вип. 1–10 //

<http://www.archives.gov.ua/Publicat/Pointers/>

Публікації про діяльність УНДІАСД

Нова установа архівної системи / Інтерв'ю з директором УНДІАСД В. Ляхощьким // Архіви України. – 1994. – № 1–6. – С. 14–17.

Ляхощький В. Основні напрями діяльності Українського державного науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 1996. – Т. 1. – С. 4–12.

Видання УДНДІАСД / Упоряд. А. Волинець // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 1999. – Т. 4. – С. 30–32.

Ляхощький В. УДНДІАСД: п'ять років наукових досліджень у галузі архівно- та документознавства // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 1999. – Т. 4. – С. 18–26.

Український державний науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства: Хроніка становлення (1994–1999 рр.) / Упоряд.: Г. Мутафян, А. Шурубуря, К. Селіверстова, В. Шакало // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 1999. – Т. 4. – С. 26–30.

Матяш І. Б. Архівна наука і освіта: [Про наукову діяльність УНДІАСД] // Нариси з історії архівної справи в Україні. – К., 2002. – С. 574–581.

Слободніченко А. Нові архівознавчі видання УНДІАСД (1999–2002 рр.) // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 2002. – Т. 8. – С. 267–272.

Зворський С. У спеціалізованій вченій раді УНДІАСД // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 2004. – Т. 12. – С. 248–250.

Матяш І. Десятиліття діяльності УНДІАСД і розвиток архівної науки в Україні // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 2004. – Т. 12. – С. 14–20.

Одинока Л., Романовський Р. Інформаційно-бібліографічна діяльність УНДІАСД // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 2004. – Т. 12. – С. 34–39.

Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства. До 10-річчя заснування (1994–2004): Бібліогр. покажчик / Держкомархів України. УНДІАСД; Упоряд.: Л. Одинока, Р. Романовський. – К., 2004. – 124 с. – (Архівні та бібліографічні джерела української історичної думки; Вип. 11).

Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства (1994–2004): [Буклет]. – [К., 2004]. – [16]с.

НАУКОВО-ДОВІДКОВА БІБЛІОТЕКА ЦЕНТРАЛЬНИХ ДЕРЖАВНИХ АРХІВІВ УКРАЇНИ (НДБ ЦДА УКРАЇНИ)

Адреса: вул. Солом'янська, 24, м. Київ, 03110

Тел.: (044) 275-12-24

E-mail: ndb@archives.gov.ua

Веб-сторінка на порталі Держкомархіву України:

<http://www.archives.gov.ua/Archives/>

Транспорт: тролейбус № 3, 40 (зуп. “Вул. Андрія Головка”)

Час роботи читального залу*: понеділок–четвер: 9.00–16.00,
п'ятниця: 9.00–15.00

Директор: Порохнюк Галина Віталіївна

Історична довідка

Науково-довідкова бібліотека Центральних державних архівів України створена у січні 1972 р. на базі бібліотечних фондів Центрального державного архіву вищих органів влади і управління України, Центрального державного історичного архіву України у місті Києві, Центрального державного архіву кінофотофонодокументів України.

Бібліотечні зібрання книг кожного з вищеназваних архівів мають свою історію комплектування і пов'язуються з певними колами культурно-освітніх діячів, а також з діяльністю різноманітних установ та навчальних закладів.

Київський центральний архів давніх актів (КЦАДА) був заснований у 1852 році. Одним із ініціаторів його створення був професор Київського університету св. Володимира М. Д. Іванішев. Архіваріус КЦАДА одночасно вважався університетським бібліотекарем.

У 1892 році за новим штатним розписом архів відокремився від бібліотеки. З цього часу з архівом та бібліотекою пов'язана діяльність таких видатних українських істориків, як В. Антонович, М. Владимирський-Буданов, С. Голубев, І. Каманін, О. Лазаревський, О. Левицький та інші. Усі вони не тільки займалися вивченням та публікацією архівних джерел, але також у певній мірі сприяли збагаченню фондів бібліотеки.

---

* Бібліотекою можуть користуватися співробітники архівних установ системи Державного комітету архівів України, дослідники інших установ, а також студенти вищих навчальних закладів, починаючи з III курсу.

Дослідники з інших установ для користування бібліотекою пред'являють паспорт, листа відповідної установи з обґрунтуванням необхідності користування фондами бібліотеки. Користуються літературою тільки в читальному залі бібліотеки.

В 20-ті роки ХХ ст. КЦАДА перебував у відомстві Всеукраїнського комітету охорони пам'яток та Всеукраїнської Академії Наук.

У 1924 р. архів підпорядковувався Укрцентрархіву, а за “Положенням” 1928 р. разом з Київським центральним історичним архівом перейшов у підпорядкування Центрального архівного управління УРСР і був реорганізований у Всеукраїнський центральний архів давніх актів у Києві. З літературних джерел відомо, що в цей час бібліотека вже мала 25000 томів. На цій базі в 1933 р. був створений Київський обласний історичний архів (КОІА), до якого й перейшла бібліотека.

У передвоєнну добу бібліотека КОІА була однією з найбільших бібліотек республіки. Тут зберігалась література з історії України, Польщі, Росії, офіційні видання різних відомств, зібрання законів та постанов, різноманітні журнали. За даними на 1938 р. бібліотека вже налічувала понад 72000 книг.

У 1940 р. бібліотека архіву закінчила облік та інвентаризацію книг, співробітники готувались до складання каталога, але здійсненню цих планів перешкодила війна.

Під час Другої світової війни загинула значна частина стародруків бібліотеки, вивезено 7 вагонів цінних книг і документів з КЦАДА. Меншою мірою постраждали фонди третьої складової частини ЦДІАК України – фонди Харківського центрального історичного архіву (ХЦІА) та фонди бібліотеки ХЦІА, основу якої склала бібліотека Харківського історико-філологічного товариства, котра поповнювалася шляхом обміну видань товариства з бібліотеками наукових установ і архівів Лівобережної України, книгами з приватних зібрань членів товариства та викладачів Харківського університету.

У грудні 1943 р. ХЦІА був реорганізований у філіал ЦДІА УРСР у м.Києві. 1971 р., згідно з Постановою Ради Міністрів УРСР від 25.12.1969 р., був ліквідований філіал ЦДІА УРСР у м.Харкові. Документи і книги бібліотеки філіалу були передані до ЦДІА УРСР у м.Києві, при якому існувала Науково-довідкова бібліотека ЦДІА УРСР у м.Києві (до 1968 р. бібліотека була Відділом науково-довідкової літератури).

У січні 1971 р. на базі бібліотечних фондів ЦДАЖР УРСР, який переїхав з Харкова до Києва, ЦДІА УРСР у м. Києві, ЦДАКФФД УРСР було створено Науково-довідкову бібліотеку Центральних державних архівів України.

У грудні 1980 р. Науково-довідкова бібліотека ЦДА України набула статусу юридичної особи, підпорядкованої Головному архівному управлінню при Раді Міністрів УРСР (тепер – Держкомархів України).

Обсяг фондів

190840 книг та брошур (починаючи з 1840 р. Є декілька видань середини XVII ст.).

75918 журналів (з 1831 р.).

29708 підшивок газет (з 1800 р.).

30747 од. зб. спеціальних видань (карт, листівок тощо).

27765 од. зб. дублетного та обмінного фонду.

Анотація складу фондів

У сховищах бібліотеки зосереджено понад 360 тисяч книг, комплектів журналів, газет, листівок, плакатів, афіш, картографічних матеріалів. Це суспільно-політична, історична, архівознавча, довідкова література, а також видання міністерств і відомств Російської імперії та Радянського Союзу, статистичні видання.

У бібліотеці є: зібрання законів Російської імперії; законів, ухвалених Центральною Радою, Українською Народною Республікою; корпус законодавчих актів УРСР та СРСР; література з історії архівної справи в Україні, нормативні матеріали та методичні розробки архівних установ.

Є унікальні видання творів політичних діячів та істориків України: В. К. Винниченка, М. С. Грушевського, Д. В. Дорошенка, М. П. Драгоманова, М. О. Максимовича та ін. У бібліотеці зберігається велика кількість книг з автографами цих істориків.

Зберігається велика добірка українознавчої літератури міжвоєнного періоду еміграційного походження, в тому числі з празьких колекцій (кілька сотень томів нараховує лише збірка Українського університету в Празі).

У фондах зберігається бібліотечна збірка Рейхскомісаріату України (понад 1,5 тис. томів).

Іноземний фонд нараховує близько 10 тис. томів книг та понад 4,5 тис. журналів XVIII–XXI ст.

Журнальний фонд складається із загальнополітичних, історичних, архівознавчих наукових видань: “Сын отечества”, “Чтение в Императорском обществе истории и древностей российских”, “Киевская старина”, “Україна”, “Русская старина”, “Каторга и ссылка”, “Вестник Европы”, “Русское богатство”, “Известия Университета св. Владимира”, “Записки наукового товариства ім. Шевченка”, “Черниговские епархиальные ведомости”, а також новітніх профільних періодичних видань, у тому числі – зарубіжних.

Серед рідкісних часописів – “Хліборобська Україна” (1920–1925), “Студентський вісник” (Прага, 1927), “Життя” (Прага, 1924), “Воля” (Відень, 1919), “Земля і воля” (1936), “Добрий пастир” (Станіслав, 1936–1937).

У газетному фонді є унікальні видання початку XIX ст. (“Московские ведомости”, “Санкт-Петербургские сенатские ведомости”), комплекти рідкісних газет середини XIX – початку XX ст. (“Киевлянин”, “Киевская газета”, “Киевская мысль”, “Киевские губернские ведомости”, “Вісті Української Центральної Ради”, “Вісник Генерального Секретаріату УНР”).

Картографічний фонд містить комплекти військово-топографічних карт Російської імперії, Австро-Угорщини, Німеччини (в тому числі періоду Другої світової війни). Є унікальні штабні карти з оперативною дислокацією часів російсько-японської війни, Першої та Другої світових воєн; штабні карти фронтів УНР.

Унікальними є колекції: радянських та білогвардійських листівок і плакатів; пропагандистських видань періоду Української революції; видань УПА; нацистської окупаційної влади.

Довідковий фонд складається з енциклопедичних словників, пам’ятних книг, списків населених пунктів, адресних книг та календарів: “Вся Россия”, “Вся Москва”, “Весь Киев”, “Вся Украина”, “Вся Одесса”, інших довідників.

Бази даних

Каталог українознавчих та унікальних видань (видання доби Української Народної Республіки (УНР) за 1917–1920 рр., Уряду УНР в екзилі, друковані матеріали ОУН–УПА, публікації українських емігрантських центрів у Празі, Варшаві, Мюнхені, Канаді за 1918–1945 рр.) – 26 000 записів;

Науково-довідковий апарат

Алфавітний та систематичний каталоги – на книжковий та журнальний фонди; алфавітний, географічний та хронологічний – на газетний фонд; тематичні картотеки та довідково-інформаційна картотека з архівознавства, документознавства, спеціальних історичних дисциплін.

Всього карток понад 800 000. Ведеться робота по створенню електронного каталога на фонди бібліотеки.

Бібліографія

Довідкові видання

Загальні довідкові видання

Державні архіви Української РСР: Короткий довідник. – К., 1972. – С. 76–77.

Государственные архивы Украинской ССР: Справочник. – К., 1988. – С. 108–111.

Архівні установи України: Довідник. – К., 2000. – С. 46–47.

Спеціальні довідкові видання

Джерела альтернативного українознавства (Європа, 1940–1945 рр.). Періодичні видання української діаспори в Європі, Радянської влади та німецької окупаційної адміністрації на Україні, проводу ОУН–УПА тощо за 1940–1945 рр. З аналітичним розписом публікацій щодо природи, історії, етносу, державотворення, культури та виробничих сил України: Бібліогр. довідник: (З фондів Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського та Наук.-довід. б-ки Центр. держ. архівів України) / Уклад. Б. В. Грановський; Ред.: В. Колесник, С. Іванисенко, Г. Порохнюк. – К., 2002. – 436 с.

Огляди фондів

Порохнюк Г. В. Архівознавча література у фондах НДБ ЦДА // Українське архівознавство: історія, сучасний стан та перспективи: Наук. доп. Всеукр. конф. (Київ, 19–20 листоп. 1996 р.) / Голов. архів. упр. при КМ України. УДНДІАСД. – К., 1997. – Ч. 2. – С. 46–48.

Див. також Генеральну бібліографію № 24, 35.

ДЕРЖАВНИЙ ЦЕНТР ЗБЕРЕЖЕННЯ ДОКУМЕНТІВ НАЦІОНАЛЬНОГО АРХІВНОГО ФОНДУ (ДЦЗД НАФ)

Адреса: вул. Солом'янська, 24, м. Київ, 03110

Тел./факс: (044) 275-35-33

E-mail: sedp@archives.gov.ua

Транспорт: тролейбус № 3, 40 (зуп. "Вул. Андрія Головка")

Час роботи: 9.00–18.00

Директор: Терещук Людмила Валентинівна

Заступник директора: Яценюк Алла Миколаївна

Історична довідка

Державний центр збереження документів Національного архівного фонду розпочав своє існування з січня 1958 р., коли наказом Міністра внутрішніх справ Української РСР від 11 січня 1958 р. № 3 була заснована Центральна реставраційна майстерня Архівного управління УРСР (ЦРМ) на базі відділу реставрації і мікрофотокопіювання Центрального державного архіву кінофотофонодокументів УРСР. ЦРМ набула статусу юридичної особи, підпорядкованої Головному архівному управлінню при Раді Міністрів УРСР. У серпні 1979 р. наказом Головного архівного управління при Раді Міністрів УРСР від 30 серпня 1979 р. ЦРМ було перетворено у Центральну лабораторію мікрофотокопіювання і реставрації документів ЦДА України (ЦЛМРД ЦДА), а наказом Державного комітету архівів від 17 квітня 2002 р. установу перейменовано в Державний центр збереження документів Національного архівного фонду (ДЦЗД НАФ).

Основним завданням ДЦЗД НАФ є здійснення комплексу робіт із забезпечення фізичної збереженості документів НАФ України. Разом з тим, він є методичним центром з питань збереженості документів державних архівів. Крім виконання виробничих планів, здійснює навчально-методичну функцію: проводить семінари-практикуми з підвищення кваліфікації працівників держархівів областей за своїм профілем; веде підготовку і підвищення кваліфікації власних кадрів; займається пошуком, удосконаленням і впровадженням нових технологій, які сприяють тривалому зберіганню документів. У 2003 р. центром розроблена методика реставрації обгорілих і перезволожених документів. Співробітники центру беруть участь у нарадах і семінарах, що проводяться лабораторіями СНД з обміну досвідом роботи й вирішення питань забезпечення збереженості документів.

Структура центру

Апарат управління

Відділи:

- забезпечення збереженості плівкових носіїв інформації
- формування страхового фонду документів
- забезпечення консерваційно-реставраційного оброблення документів
- забезпечення збереженості документів
- інформаційних технологій

Відділи забезпечення збереженості плівкових носіїв інформації та формування страхового фонду документів, де виконуються роботи з мікрофільмування і копіювання документів для створення страхового фонду і фонду користування, здійснюють хіміко-фотографічне оброблення мікрофільмів, контроль і консерваційно-реставраційне оброблення раніше створених страхових копій особливо цінних документів, що в рік складає 5 000 000 кадрів.

Відділ забезпечення консерваційно-реставраційного оброблення документів за чисельністю і значущістю найбільший у центрі. Фахівцями відділу ручним методом виконується комплекс робіт з консервації, реставрації і ремонту пошкоджених і ветхих документів та справ, унікальних і особливо цінних документів з паперовими носіями; проводиться дезинфекція і дезинсекція одиниць зберігання. Відділом успішно застосовується набутий досвід оброблення документів на кальці (карт, планів) методом превентивної стабілізації. За рік у відділі обробляється понад 60 тис. аркушів способом складної реставрації та понад 180 тис. аркушів способом ремонту.

Відділ забезпечення збереженості документів здійснює роботи в цілому з документами, які пройшли консерваційно-реставраційне оброблення і ремонт. Це такі роботи, як брошурування, оправлення блоків в обкладинки, переплетення одиниць зберігання, які надходять після розшивання та мікрофільмування документів, переплетення широкоформатних документів (мапи, креслення, плани, газети), а також поліграфічної продукції відділу інформаційних технологій. Крім того, у відділі проводиться виготовлення планшетів, спеціальних папок, конвертів, картонажів, наклеювання фотографій для фотовиставок. За рік зброшурується понад 500 тис. аркушів та переплітається понад 6 тис. одиниць зберігання.

Відділ інформаційних технологій займається випуском для архівної системи України періодичних видань, таких як науково-практичний журнал “Архіви України”, “Вісник Державного комітету архівів України”, “Студії з архівної справи та документознавства”, путівників державних архівів областей, наукових праць, довідників, посібників та інших архівознавчих видань. Значною частиною роботи відділу є розмноження на електрографічному обладнанні організаційно-управлінської документації, виготовлення фірмових бланків архівних установ, книг обліку, перепусток, карток бухгалтерського обліку, запрошень, буклетів тощо. Загальна кількість видрукованих аркушів на рік перевищує 600 тисяч.

Бібліографія

Панчик Й. М. Забезпечення збереження документальних матеріалів на паперовій основі // Архіви України. – 1966. – № 1. – С. 31–39.

Панчик Й. М. Ремонт, реставрація й оправа документів // Архіви України. – 1973. – № 1. – С. 66–68.

Галафутник Ю. В. Центральна реставраційна майстерня // Архіви України. – 1975. – № 4. – С. 66–68.

Петренко Е. А. Роль Центральної лабораторії мікрофотокопіювання і реставрації документів у поліпшенні їх схоронності // Архіви України. – 1988. – № 5. – С. 12–20.

Старикова Т. А. Проблемы лаборатории по сохранности документов ЦГАУ // Українське архівознавство: історія, сучасний стан та перспективи: Наук. доп. Всеукр. конф. (Київ, 19–20 листоп. 1996 р.) / Голов. архів. упр. при КМ України. УДНДІАСД. – К., 1997. – Ч. 2. – С. 245–247.

Петренко Е., Старикова Т. З досвіду роботи ЦЛМРД з реставрації та стабілізації документів методом превентивної консервації // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 2000. – Т. 6. – С. 53–54.

ЦЕНТРАЛЬНІ ДЕРЖАВНІ
АРХІВНІ УСТАНОВИ

ЦЕНТРАЛЬНИЙ ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ ВИЩИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ І УПРАВЛІННЯ УКРАЇНИ (ЦДАВО УКРАЇНИ)

Адреса: вул. Солом'янська, 24, м. Київ, 03110

Тел.: (044) 275-36-66

Факс: (044) 275-12-55

E-mail: tsdavo@archives.gov.ua

Веб-сторінка на порталі Держкомархіву України:

<http://www.archives.gov.ua/Archives/>

Транспорт: тролейбус № 3, 40 (зуп. “Вул. Андрія Головка”)

Час роботи читального залу: понеділок–четвер: 8.30–16.30,

п'ятниця: 8.30–15.30

Директор: Маковська Наталія Василівна

Заступники директора: Штефан Інна Василівна,

Обжелян Алла Василівна, Савлук Світлана Анатоліївна

Історична довідка

Історія архіву бере початок з 1921 р. – року заснування Центрального архіву революції, в якому було зосереджено документи з історії революційного руху і документи центральних установ з 1917 р., що становлять частину фондів сучасного ЦДАВО України. До фондів архіву увійшли також документи органів праці і професійних спілок, які зберігалися у створеному 1926 р. Центральному архіві праці та Всеукраїнському центральному державному архіві (1930 р.), джерелами комплектування якого були всі центральні державні установи і громадські організації УРСР з часу закінчення громадянської війни.

Весною 1941 р. було прийнято рішення про створення Центрального державного архіву Жовтневої революції і соціалістичного будівництва УРСР (ЦДАЖР УРСР) у м. Києві, виконанню якого перешкодила війна. В липні 1941 р. три центральні архіви, які передбачалося об'єднати у ЦДАЖР УРСР, було евакуйовано на Урал у м. Златоуст, де вони продовжували свою діяльність до реєвакуації у листопаді 1943 р. У грудні 1943 р. Центральный державний архів Жовтневої революції і соціалістичного будівництва УРСР розпочав свою діяльність у м. Києві, а його філіал – у м. Харкові. У вересні 1945 р. ЦДАЖР УРСР переведено до м. Харкова. Філіал архіву у м. Харкові 1958 р. було ліквідовано, а його штат передано до ЦДАЖР УРСР.

Згідно з Постановою Ради Міністрів УРСР від 25 грудня 1969 р. Центральний державний архів Жовтневої революції і соціалістичного будівництва було переведено до м. Києва. Указом Президії Верховної Ради УРСР 17 липня 1978 р. архів нагороджено Почесною Грамотою Президії Верховної Ради Української РСР.

Згідно з Постановою Ради Міністрів УРСР № 383 від 6 червня 1980 р. архів отримав нову назву – Центральний державний архів Жовтневої революції, вищих органів державної влади і органів державного управління Української РСР.

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України № 415 від 21 липня 1992 р. та наказу № 35 Головного архівного управління при Кабінеті Міністрів України від 31 липня 1992 р. назву архіву змінено на Центральний державний архів вищих органів влади і управління України (ЦДАВО України).

Структура архіву

Апарат управління

Відділи:

- формування НАФ і діловодства
- забезпечення збереженості і обліку документів

сектори:

- фондів вищих органів влади та управління в галузі планування, статистики і фінансування
- фондів державного управління в галузі промисловості, транспорту і зв'язку
- фондів державного управління в галузі освіти, культури, науки, охорони здоров'я
- фондів державного управління в галузі сільського господарства, торгівлі, постачання, збуту і заготівель
- зберігання і обліку мікрофотокопій

- довідкового апарату
- використання інформації документів

сектори:

- користування документами (читальний зал)
- публікації документів

- організації впорядкування документів

сектор

- організації і впорядкування документів

Фонд архіву (архів архіву)

ф. 3665 Центральний державний архів вищих органів влади і управління України (ЦДАВО України), м. Київ, 8505 од. зб. за 1918–2001 рр.

Обсяг фондів

3307 фондів, 2013627 од. зб. (31396,55 л. м) за 1917–2004 рр.
8716 од. зб. науково-технічної документації.

Анотація складу фондів

У ЦДАВО України зберігаються унікальні документи періоду Української революції 1917–1920 рр., а саме: Української Центральної Ради Української Народної Республіки (березень 1917 – квітень 1918); Української Держави гетьмана П. Скоропадського (квітень – листопад 1918); Директорії Української Народної Республіки (листопад 1918 – лютий 1919).

Період *Української Центральної Ради Української Народної Республіки* (УНР) відображений документами багатьох установ та організацій.

Центральні органи державної влади:

- Українська Центральна Рада;
- Рада Народних Міністрів УНР;
- Генеральний секретаріат;
- органи державного контролю;
- органи юстиції та їхні підвідомчі установи.

Центральні органи державного управління:

- Міністерство внутрішніх справ;
- Міністерство закордонних справ, а також посольства, консульства, представництва, місії, делегації;
- Міністерство фінансів, банки;
- Міністерство продовольчих справ УНР, представники, уповноважені;
- Народне міністерство земельних справ;
- Український комітет по постачанню машинами при Міністерстві землеробства, “Селянська спілка”;
- Міністерство пошт і телеграфів;
- Міністерство шляхів УНР;
- Міністерство освіти і підвідомчі йому установи мистецтва і культури (управління преси, видавництва, редакції).

Місцеві органи влади і управління:

- комісари, коменданти, земельні комітети, управи, управління, комітети, старости, військові ради; комісії по виборах до Установчих зборів.

Військові органи, установи, формування: центральні військові установи, фронти, військові з’єднання (армії, корпуси, дивізії, бригади, полки), шпиталі, учбові заклади.

Українська Держава гетьмана П. Скоропадського репрезентована документами низки установ та організацій.

Головна квартира гетьмана та військово-цензурний відділ Української Держави при головній квартирі.

Центральні органи влади:

- Рада Міністрів Української Держави;
- Генеральний Суд;

– Державний контроль.

Центральні органи управління:

– Міністерство внутрішніх справ;

– Міністерство юстиції;

– Міністерство фінансів;

– Підвідомчі їм установи – головні управління місцями ув'язнення; київський столичний отаман, старости губернські, повітові, сільські; управи волосні, міські; державні варти повітові, міські; інспектори державної варти (за територіальним принципом);

– Міністерство закордонних справ та підвідомчі йому установи – посольства в Австро-Угорщині, Німеччині, Фінляндії; консульства у Москві, Тамбові, Петрограді, Пензі, Саратові, при Великому війську Донському;

– Міністерство народного господарства;

– Міністерство торгівлі;

– Міністерство промисловості;

– Міністерство земельних і продовольчих справ;

– Міністерство морських справ;

– Державне хлібне бюро та його контори;

– Міністерство освіти та підвідомчі йому установи, профспілки, споживчі кооперації;

– Головне управління мистецтва і національних культур.

Військові органи, установи та формування:

– Міністерство військових справ;

– Управління – генерального штабу Української Держави, начальника військових комунікацій, військового контролера, артилерії;

– Управи – військово-санітарна, військово-ветеринарна, шкільна;

– штаби корпусів, дивізій військ, полки, бригади, сотні, авіаційні частини;

– військове судочинство;

– військово-санітарна служба – пересувні шпиталі, розподільчі пункти, спальні лазарети, лабораторії;

– інтендантські управління;

– штаби військових комендантів.

Установи національних меншин:

– Міністерство з єврейських справ;

– Міністерство великоруських справ;

– Міністерство з польських справ.

Період *Директорії Української Народної Республіки* представлений документами таких установ та організацій.

Центральні органи влади:

– Канцелярія Головного отамана республіканських військ;

– Канцелярія Директорії УНР;

– Рада Народних Міністрів;

– Головний уповноважений уряду УНР на Поділлі;

– Особиста канцелярія голови Ради Міністрів УНР;

– Державний сенат УНР.

Органи державного контролю:

– Тимчасова рада державного контролю;

– Державний контроль УНР.

Центральні органи управління та підпорядковані їм установи:

- Міністерство внутрішніх справ;
- Міністерство закордонних справ, а також посольства, консульства, представництва; місії – дипломатичні, військові, торгово-економічні; делегації;
- Міністерство фінансів УНР, Державний банк УНР;
- Народне міністерство земельних справ;
- Міністерство народного здоров'я й опіки;
- Народне міністерство пошт і телеграфів УНР;
- Українське телефонне агентство;
- Народне міністерство шляхів сполучення;
- Головний комісар залізниць уряду УНР;
- Міністерство народної освіти УНР;
- Головне управління мистецтв і національної культури УНР, а також видавництва, редакції журналів, газет; товариства, гуртки, культпросвітні комісії.

Органи юстиції і міліції:

Верховна слідча комісія УНР з розслідування діяльності уряду П. Скоропадського; кримінально-слідчі відділи, комісії, управління; губернські, повітові, міські начальники міліції.

Військові органи, установи та формування:

Військове міністерство, центральні військові установи, фронти, військові з'єднання (дивізії січових стрільців, стрілецькі дивізії, бригади, полки, батальйони, сотні, дивізіони, батареї, загони, курені, коші, гарнізони), військові суди, шпитали, санітарні пункти, військові учбові заклади.

Органи, установи та організації з питань національних меншин:

- Єврейський національний секретаріат УНР;
- Міністерство з єврейських справ;
- Харківське окружне виборче бюро по підготовці виборів на Всеросійський єврейський з'їзд.

Місцеві органи влади й управління:

- Головний комісар УНР, губернські, повітові комісари;
- коменданти губернські, повітові, залізничних дільниць;
- Військові ради – Вища військова рада, Всеукраїнська рада військових депутатів; військові ради армій, корпусів, дивізій;
- Виконкоми громадських організацій і губернські, волосні, селищні виконавчі комітети;
- Земельні волосні комітети;
- Управи, управління, комітети;
- Волосні народні управи, земські волосні управи; волосні земельні управи; повітові і сільські управління; сільські старости.

Діяльність уряду *Західноукраїнської Народної Республіки* (ЗУНР) характеризують документи архіву за 1918–1924 рр. з фондів: Диктатора Західної області УНР; Державного секретаріату внутрішніх справ, Державного секретаріату військових справ ЗУНР; військових канцелярій диктатора і підпоручика ЗУНР; Головної команди Галицької армії Західної області УНР та Команди державної жандармерії ЗУНР; представництв ЗУНР у Німеччині, Празі; Української крайової студентської ради ЗУНР та редакції газети “Стрілець” – органу українського бюро друку при диктаторі ЗУНР.

Джерельна база новітньої української історії *радянського періоду* репрезентована документами вищих органів влади і управління УСРР–УРСР (1917–1991), установ, підприємств і організацій республіканського рівня, профспілок, громадських об'єднань, релігійних конфесій, фондів особового походження радянських державних діячів, діячів науки, культури, представників української еміграції, колекційних зібрань, у яких відображено державно-політичне, соціально-економічне, культурне життя українського суспільства ХХ ст. Зокрема, утворення та основні напрями діяльності вищих органів законодавчої та виконавчої влади розкривають документи фондів Верховної Ради УРСР (до січня 1937 р. – Всеукраїнський Центральний Виконавчий Комітет) за 1917–1933, 1936–1988 рр., Ради Міністрів УРСР (до березня 1946 р. – Рада Народних Комісарів УРСР) за 1918–1926, 1936–1984 рр., Всеукраїнського революційного комітету (грудень 1919 – лютий 1920), Ради Робітничо-Селянської Оборони УРСР (квітень–вересень 1919), Народного комісаріату військових справ УРСР (1918–1919).

Діяльність контрольних органів відображено у документах фондів Народного комісаріату робітничо-селянської інспекції УРСР (1918–1934), Міністерства державного контролю УРСР (1943–1957), Комісії держконтролю Ради Міністрів УРСР (1958–1963), Комітету народного контролю УРСР (1963–1990). Вони висвітлюють діяльність контрольних органів у ці роки, їхню роль в індустріалізації промисловості та колективізації сільського господарства, форми і методи управління народним господарством.

Документи фондів Міністерства юстиції УРСР (1919–1962, 1971–1980), Юридичної комісії при Раді Міністрів УРСР (1963–1970), Верховного Суду УРСР (1921–1980) та Прокуратури УРСР (1936–1980) розкривають питання судоустрою і організації судочинства на місцях, цивільного, кримінального і процесуального права, організації прокурорського нагляду.

Планування, фінансування, статистику характеризують документи фондів Держплану УРСР (1921–1982), Міністерства фінансів УРСР (1918–1933, 1938–1982), Центрального статистичного управління УРСР (1920–1930, 1939–1985).

Документи, що засвідчують стан і розвиток народного господарства УРСР, зберігаються у фондах Вищої ради народного господарства УРСР (1918–1933) – загальногосподарського республіканського органу, Уккранаргоспу (1960–1965), наркоматів і міністерств, держкомітетів, головних управлінь і трестів, виробничих об'єднань усіх галузей промисловості, сільського господарства, транспорту, зв'язку, будівництва, торгівлі, комунального господарства та побутового обслуговування населення.

Про кооперативне будівництво в Україні, розвиток сільськогосподарської, промислової, споживчої, житлово-будівельної кооперації інформують документи з фондів Головного кооперативного комітету при Раді Народних Комісарів УРСР (1921–1931), Всеукраїнської кооперативної спілки та Української республіканської спілки споживчих товариств (1920–1935, 1943–1985), Всеукраїнської спілки сільськогосподарської, кредитної і кустарно-промислової кооперації “Сільський господар” (1922–1929), Ради промислової кооперації УРСР (1923–1934; 1937, 1939–1961), Всеукраїнської спілки кустарно-промислової кооперації УРСР (1921–1924), Ради лісопромислової кооперації УРСР (1943–1953), Всеукраїнської спілки житлових кооперативів (1925–1935).

Джерелом для вивчення історії розвитку народної освіти, культури, мистецтва, архітектури, охорони пам'яток історії і культури, створення й діяльності вищих та середніх спеціальних закладів, шкіл, науково-дослідних інститутів, підготовки спеціалістів, роботи театральних колективів, музеїв, бібліотек, республіканських видавництв і редакцій з 1919 р. по сьогодні є документи міністерств культури, освіти, вищої та середньої спеціальної освіти, Держкомітету Ради Міністрів УРСР з профтехосвіти, комітетів у справах мистецтв, культосвітніх установ, видавництв, поліграфії та книжкової торгівлі, кінематографії, Держтелерадіо УРСР, Академії будівництва та архітектури УРСР, галузевих науково-дослідних інститутів, видавництв та редакцій. Основні етапи створення та розвитку архівної галузі відображено в документах фонду Головного архівного управління при Раді Міністрів УРСР.

У документах фондів Міністерства охорони здоров'я УРСР (1919–1932, 1943–1981), Головного аптечного управління УРСР (1935–1940, 1943–1980), науково-дослідних установ медичного профілю відображено історію становлення і розвитку системи охорони здоров'я в Україні, медико-санітарного та курортного обслуговування, будівництво лікувальних установ та розвиток медичної науки.

У фондах Українського республіканського комітету захисту миру (1951–1973), Українського товариства дружби і культурних зв'язків із зарубіжними країнами (1928–1931, 1940–1985) зберігаються документи про міжнародні зв'язки України.

Про роботу установ фізичної культури, спорту, екскурсійно-туристичної діяльності в республіці йдеться у документах фондів Комітету фізкультури і спорту при Раді Міністрів УРСР, Ради спілок спортивних товариств та організацій УРСР, Української республіканської ради туризму і екскурсій, республіканських рад добровільних спортивних товариств.

Діяльність профспілок відображено в документах Української республіканської ради профспілок (1919–1938, 1948–1980) – вищого органу, що здійснював керівництво діяльністю профспілкових організацій в УРСР, а також центральних, всеукраїнських, українських республіканських комітетів галузевих профспілок.

Питання регулювання міжконфесійних відносин висвітлено у фондах Української автокефальної православної церкви за 1918–1929 рр., Всеукраїнської православної церковної ради за 1921 р., Ради Всеукраїнської спілки релігійних громад УАПЦ за 1919–1927 рр., Уповноважених та Ради у справах релігій при Раді Міністрів СРСР по УРСР за 1943–1980 рр.

До складу документального комплексу архіву *періоду Другої світової війни* належать також фонди організацій, установ, підприємств та формувань, які здійснювали режим окупації або функціонували під контролем окупаційної влади. Серед них – фонди Штабу імперського керівника (рейхслайтера) Розенберга для окупованих східних та західних областей, Рейхскомісаріату України, Генерал-комісара пошт України, Генерал-комісара Волині і Поділля, Генерал-губернатора округу Галичина, Головного управління “СС” з переселення та расового питання та ін.

У ЦДАВО України зберігаються документи про діяльність Організації українських націоналістів – ОУН та Української повстанської армії – УПА.

Вони зосереджені у фондах крайового і обласного провідів ОУН, з'єднань УПА: Крайовий провід ОУН на західноукраїнських землях (1941–1947), Львівський обласний провід ОУН на західноукраїнських землях (1943–1944), Організація української націоналістичної молоді “Січ” (1941), З'єднання західних груп УПА (УПА – Захід, 1942–1946), З'єднання південних груп УПА (УПА – Південь, 1942–1945), З'єднання північних груп УПА (УПА – Північ, 1942–1945), Комендант військового району “Іскра” УПА (1943–1944), Колекція трофейних документів про діяльність УПА на окупованих територіях України (1942–1944). Частина документів цієї тематики відклалася і у фондах української еміграції у міжвоєнний період (*див. далі*). За видовою ознакою це – накази, розпорядження, звіти, донесення, списки, повідомлення, листівки, відозви, топографічні карти, посвідки, розписки, програми, конспекти, лекції, оголошення.

В архіві зберігається також колекція копій мікрофільмів про діяльність Управління внутрішніх військ МВС Українського округу у боротьбі проти ОУН–УПА, оригінали яких восени 1991 р. були передані до Центрального архіву внутрішніх військ МВС Російської Федерації.

Змістовною складовою джерельної бази архіву є комплекс документів фондів українських еміграційних установ, організацій і окремих осіб за 1914–1945 рр. Найбільша за обсягом частина емігрантських документальних матеріалів надійшла з Празького українського архіву (у вересні 1945 р. надійшла перша група документів, у 1958 р. – друга, подальші надходження були у 1983, 1995 та 1997 рр.). Усі документи цього комплексу розміщені за тематичним принципом у межах відповідних груп:

1. Органи державної влади: Рада УНР; комісії по евакуації, здачі зброї і державного майна, по врегулюванню штатів державних установ УНР.

2. Військові організації: штаби, стрілецькі і кулеметні дивізії, бригади, курені, артилерійські та кінні полки, сотні, військова флотилія, військові суди і армійська рада ордена “Залізного Хреста”.

3. Табори військовополонених та інтернованих: штаби груп інтернованих військ армії УНР; табори інтернованих у Каліші, Німецькому Яблонному, Щепіорно, Олександрові; організації українських націоналістів у таборах військовополонених у містах Бецлярі, Фрайштатті, Зальцведелі.

4. Організації допомоги емігрантам: бюро, комітети допомоги у Варшаві, Берліні, Празі, комітети опіки над українськими біженцями із Західної України у Німеччині.

5. Організації студентів-емігрантів: ради, союзи, спілки та їхні філії, що діяли у Чехословаччині, Польщі, Німеччині, Швейцарії; громади, що діяли у Варшаві, Ченстоховій, Празі; українське товариство допомоги студентам – “Молода громада” у Львові, “Рілля” у Празі; гуртки, секції, клуби, каси, об'єднання.

6. Видавничу справу української еміграції репрезентують: пресбюро у Берліні, Відні, Подебрадах; видавництва “Східно-Європейська кореспонденція”, “Чорномор” у Каліші, “Спілка українського друкарства” в Гарнові, “Культурно-наукове видавництво українського національного об'єднання” та “Український студент” у Празі, “Український друкований орган” у США, “Українська трибуна” у Польщі; редакції журналів “Нова доба” у Польщі, “Нова Україна”, “Гуртуймося” у Празі, “Розбудова нації”, щотижневик “Тризуб” у Парижі та ін.

7. Питання діяльності навчальних закладів задокументовано у фондах: Українські натуральні ресурси, Українська господарська академія у Подєбрадах, Український вільний університет, Український педагогічний інститут ім. М. Драгоманова у Празі; Курси українського учительського семінару у Відні, Українська реформована гімназія у Ржевничах.

8. Наукову галузь представлено науковими інститутами у Варшаві та Берліні.

9. Роботу архівів, музеїв, бібліотек репрезентують документи Українського історичного кабінету, Українського національного музею-архіву у Празі, Української бібліотеки ім. Симона Петлюри у Парижі.

10. Діяльність громадських організацій відображена в документах товариств “Просвіта” у Празі та Ужгороді, “Освіта” у Тарнові, товариств українських інженерів, економістів, а також кооперативних, споживчих товариств та ін.

11. Культурно-просвітницька діяльність української еміграції представлена документами про створення хорових капел, шкіл, студій.

Крім зазначених фондів, до ЦДАВО України надійшли на державне зберігання з Праги документи фондів особового походження, зокрема матеріали Д. Антоновича, Д. Дорошенка, Б. Лепкого, С. Наріжного, М. Бутовича, І. Огієнка, С. Петлюри, С. Русової, М. Шаповала, С. Сірополка, С. Шелухіна, Є. Вирового, Д. Донцова, А. Животка, Ю. Косача, І. Мазепи, М. Садовського, П. Холодного, П. Чижевського та ін.

У березні 1996 р. ЦДАВО поповнився документами Уряду УНР в екзилі за 1946–1992 рр., що надійшли з Канади. Серед них:

декрети президента УНР;

постанови, протоколи засідань, протоколи сесій, звіти Української Національної Ради як вищого органу УНР;

документи про партії, що діяли в цей час за кордоном, зокрема Української селянської партії, Блоку українських демократичних партій;

листування Виконавчого органу УНР з президентом;

проекти законів про Державний трибунал, Найвищу державну контрольную раду;

документи Першого конгресу профспілок на еміграції (1949);

документи (1949–1959) про вирішення питання про державний прапор і гімн УНР;

документи про діяльність Української автокефальної православної церкви, окремих міністерств;

звернення, меморандуми до ООН і урядів США, Франції про роль і значення України як європейської держави, напрями української зовнішньої політики;

листування з президентом Української Народної Республіки, з представниками Української Національної Ради у Німеччині, Америці про реорганізацію Державного центру, проведення позики “Визволення України”;

листування окремих українських емігрантів про взаємовідносини з ОУН (1956);

листування різних осіб з членами Української Народної Ради про політичне, приватне життя українців-емігрантів у Канаді, США, Австралії, Бразилії та інших країнах, про відшкодування колишнім політичним в'язням німецьких концтаборів;

листування з представниками української еміграції у Німеччині, Об'єднанням демократичної української молоді в Австралії, Хліборобсько-освітнім союзом у Бразилії, запрошення на з'їзди, конференції;

листування з Союзом українців у Бельгії про визначення кандидатів до Української Національної Ради;

документи про фінансову діяльність українського уряду в екзилі;

газетні матеріали, в т. ч. вирізки з газет “Свобода”, “Томін України” про становище в Україні, про життя і діяльність української еміграції за кордоном.

У липні 1999 р. до архіву надійшли документи місії УНР у Швейцарії за 1919–1924 рр., їхні страхові копії на мікроплівці, а також понад 200 примірників різної літератури, що була у користуванні працівників місії УНР у Швейцарії (українською, французькою, німецькою мовами). Література передана до Науково-довідкової бібліотеки центральних державних архівів України.

Серед документів:

– листування місії з консульським відділом Українського паспортного бюро у Цюріху про прибуття місії та звіти з цього питання (1922–1924);

– листування з Міністерством закордонних справ УНР про скасування консульського відділу у Цюріху та підготовку звітності про діяльність місії у Швейцарії;

– лист Міністерства закордонних справ УНР до голови української делегації у Парижі М. Тишкевича про ставлення уряду УНР до Денікіна, до країн Польщі, Румунії та інших держав світу;

– інформаційні повідомлення пресового відділу Міністерства закордонних справ УНР про стратегічне і політичне становище в Україні (1919–1920);

– листування з місією УНР в Італії про організацію Надзвичайної місії в справах українських полонених в Італії;

– урочиста обітниця службовців місії УНР в Швейцарії та їхні особисті підписи (1919–1920);

– листування з посольством УНР у Німеччині, Всеукраїнською спілкою військових інвалідів, Міністерством фінансів УНР, Головним військово-історичним музеєм-архівом про надсилання бланків паспортів УНР; заснування фонду “Українського інваліда” на еміграції; надання швейцарської візи міністру фінансів УНР Чижевському; відомості про українців, які живуть за кордоном та їхні заняття (1922);

– інформація Міністерства закордонних справ УНР про польсько-українські відносини та звіт про роботу місії УНР в Англії;

– лист Головного отамана С. Петлюри голові Ради Народних Міністрів В. Прокоповичу про звільнення його з посади (1921);

– інформації, обіжники, листування Міністерства закордонних справ УНР про початок повстанської акції на Україні (похід Тютюнника 26 жовтня 1921 р.), відгуки держав світу на цю акцію; економічне становище в Україні в 1921 р.; організація святкування 5-ї річниці проголошення самостійності України;

– листування окремих громадян-емігрантів з проханням допомогти у розшуку своїх рідних, близьких, знайомих;

– документи (посвідчення, квитанції, рахунки) про фінансову діяльність місії УНР у Швейцарії (1921–1924).

В архів почали надходити документи вищих органів влади та державного управління незалежної України. Серед них – документи:

Адміністрації Президента Л.Кравчука;

Верховної Ради України;

Центральної виборчої комісії.

Бази даних

Архівні фонди ЦДАВО України (облікова), 3675 записів.

Список колишніх радянських військовополонених офіцерів (довідкова), 57692 записи.

Довідковий апарат

Описи

5594

Каталоги

систематичний;

географічний;

іменний.

Тематично опрацьовано 108 фондів, 491460 справ, складено 551309 тематичних карток.

Картотеки

історія Великої Вітчизняної війни – *предметно-тематична, іменна*;
історія відбудови народного господарства в Україні (1924–1932) – *предметно-тематична, іменна*;

історія громадянської війни – *предметно-тематична, іменна*;

історія колективізації сільського господарства в УСРР (1927–1933) – *предметно-тематична, іменна*;

історія комітетів незаможних селян (1921–1934) – *предметно-тематична, іменна*;

історія м. Києва – *предметно-тематична, іменна*;

історія національно-визвольного руху в УРСР (XX ст.) – *предметно-тематична, іменна*;

історія промисловості та робітничого класу УРСР (1926–1941) – *предметно-тематична, іменна*;

історія радянської літератури (1919–1934) – *предметно-тематична, іменна*;

історія розвитку сільського господарства в УСРР (1920–1933) – *предметно-тематична, іменна*.

Показчики

Міжфондові

неопубліковані документи ЦДАВО України про колективізацію і голод в Україні (1928–1936);

опубліковані документи ЦДАВО України про колективізацію і голод в Україні (1929–1933);

постанови і розпорядження Ради Міністрів УРСР (1919–1939).

Фондові

ф. 34 Вища рада народного господарства УСРР (1918–1932) – *предметно-тематичний, географічний, іменний*;

ф. 288 Прокуратура УРСР (1936–1941) – *іменний*.

Огляди

Тематичні

архівні джерела з історії ВУЦВК (1918–1922);

виробничі комісії та наради на підприємствах України у 1924–1925 рр.;
відновлення роботи закладів освіти та культури у визволених від фашистських загарбників районах УРСР (1943–1945);

ушанування пам'яті Г. Сковороди у 1922 р.;

джерела з історії жовтневих подій 1917 р. на Донбасі;

джерела з історії жовтневих подій 1917 р. на Волині;

джерела з історії жовтневих подій 1917 р. у Києві;

діяльність всеукраїнської секції МОПР (1922–1928);

діяльність Київської ради робітничих депутатів у 1918–1920;

діяльність О. Довженка;

діяльність С. Будьонного;

діяльність селянських комітетів взаємодопомоги в Україні (1921–1932);

діяльність Укроргбуду (1925–1930);

документи Всеукраїнської редакції “Історії фабрик і заводів”;

документи з історії Другої світової війни;

документи з історії Наркомату внутрішніх справ УСРР (1917–1920);

документи з історії проведення українізації (1920–1930);

документи з історії робітничого класу машинобудівної промисловості в роки другої п'ятирічки (1933–1937);

документи з історії становлення української мови як державної в УНР та Українській Державі;

документи про агітаційно-масову роботу більшовицьких парт-організацій України у роки громадянської війни;

документи про аграрні перетворення в Україні (1917–1920);

документи про боротьбу з денікінщиною;

документи про боротьбу за скликання I Всеукраїнського з'їзду Рад;

- документи про будівництво Дніпрогесу;
- документи про відбудову Чорноморського військово-морського флоту (1921–1925);
- документи про відзначення першої річниці Червоної Армії в Україні;
- документи про відзначення ювілеїв II з'їзду РСДРП;
- документи про внесок трудящих Києва у перемогу радянського народу у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр.;
- документи про возз'єднання західноукраїнських земель із УРСР;
- документи про Всеукраїнський комітет незаможних селян;
- документи про встановлення радянської влади в західноукраїнських землях;
- документи про діяльність Г. Петровського;
- документи про діяльність А. Луначарського;
- документи про діяльність В. Короленка;
- документи про діяльність В. Примакова;
- документи про діяльність В. Боженка;
- документи про діяльність Галицького революційного комітету;
- документи про діяльність громадських організацій радянського села з інтернаціонального виховання трудящих (1921–1932);
- документи про діяльність Д. Мануїльського;
- документи про діяльність Є. Вирового;
- документи про діяльність І. Клименка;
- документи про діяльність К. Ворошилова;
- документи про діяльність Комісії з поліпшення життя дітей (1921);
- документи про діяльність М. Фрунзе;
- документи про діяльність М. Леонтовича;
- документи про діяльність М. Калініна;
- документи про діяльність М. Щорса;
- документи про діяльність П. Тичини у Всеукраїнському видавництві (1919);
- документи про діяльність Тимчасового робітничо-селянського уряду України з відновлення радянського державного апарату;
- документи про життя та діяльність О. Білецького;
- документи про навчання українського селянства в роки першої п'ятирічки;
- документи про розвиток сільського господарства Української РСР у роки восьмої та дев'ятої п'ятирічок;
- документи про розвиток туристично-екскурсійної справи в Україні (1920–1930);
- документи про селянський рух на Поділлі (березень–жовтень 1917 р.);
- документи про соціально-економічний та культурний розвиток Києва;
- документи про спільну боротьбу трудящих Росії та України проти іноземної інтервенції у роки громадянської війни;
- документи про трудові почини робітників промислових підприємств м. Києва;
- документи про участь жінок Донбасу в соціалістичному будівництві в роки другої п'ятирічки;
- документи про участь професійних спілок у відбудові народного господарства Української РСР у роки Великої Вітчизняної війни;

документи про участь трудящих Української РСР у зміцненні радянських збройних сил (1921–1941);
документи про шефство трудового селянства УРСР над першим радянським есмінцем Чорноморського ВМФ “Незаможник”;
з історії відбудови Києва в 1943–1945 рр.;
з історії кодифікації радянського законодавства;
здійснення в Україні аграрної політики радянської влади (1917–1920);
історія колгоспного будівництва в Україні (1921–1925);
історія Радянської Північної Таврії;
історія робітничого класу машинобудівної промисловості у роки другої п’ятирічки;
історія розвитку містобудування, архітектури м. Києва;
історія сільської червоної гвардії в Україні;
історія цукрової промисловості УРСР (1959–1965);
комітети незаможних селян у боротьбі за встановлення та зміцнення радянської влади в Україні;
педагогічна діяльність А. Макаренка;
перші заходи радянської влади в галузі культурного будівництва в Україні (1917–1920);
підготовка жіночих кадрів для народного господарства УРСР (1933–1941);
протоколи перших засідань ЦВК Радянської України;
розвиток машинобудування на Півдні України в роки першої п’ятирічки;
розвиток науково-технічного прогресу (1960–1970);
товарообмін між Росією та Україною у 1919–1922 рр.;
участь трудящих УРСР в освоєнні цілинних земель;
участь трудящих УСРР у будівництві військово-повітряних сил СРСР.

Фондові

ф. 20 Центральна рада захисту дітей при Раднаркомі УРСР;
ф. 166 Народний комісаріат освіти УСРР;
ф. 257 Всеукраїнський центральний комітет незаможних селян;
ф. 423 Народний комісаріат торгівлі УСРР (1920–1934);
ф. 1115 Українська Центральна Рада;
ф. 2581 Народне міністерство освіти УНР (1917–1918);
ф. 2623 Народний комісаріат праці УСРР (1921–1933);
ф. 5045 Виставка досягнень народного господарства Української РСР;
ф. 4632 Академік М. Стражеско.

Науково-довідкова бібліотека див. НДБ ЦДА України.

Методичні розробки

Методические рекомендации по выявлению документов для восстановления фонда СНК УССР. – К., 1975. – 10 с.

Методические рекомендации по составлению фондовых и межфондовых указателей в ЦГАОР УССР. – К., 1981. – 19 с.

Методичні рекомендації з організаційної роботи хранителів фондів по забезпеченню схоронності документів у ЦДАЖР УРСР. – К., 1983. – 8 с.

Методичні рекомендації по виконанню запитів тематичного характеру. – К., 1983. – 20 с.

Методические рекомендации по отбору на государственное хранение документов Министерства мелиорации и водного хозяйства УССР. – К., 1985. – 11 с.

Методические рекомендации по отбору на государственное хранение документов Министерства сельского хозяйства УССР и подведомственных ему республиканских учреждений. – К., 1985. – 6 с.

Методические рекомендации по исполнению запросов социально-правового характера. – К., 1986. – 33 с.

Методические рекомендации по уточнению объемов фондов ЦГАОР УССР. – К., 1987. – 21 с.

Рекомендации по отбору документов с повторяющейся информацией в учреждениях системы Министерства связи УССР. – К., 1987. – 7 с.

Рекомендации по отбору документов с повторяющейся информацией в учреждениях системы Министерства местной промышленности УССР. – К., 1988. – 5 с.

Методичні рекомендації з організації експертизи цінності документів фонду Української ради народного господарства. – К., 1991. – 4 с.

Памятка по усовершенствованию фондирования документов малообъемных фондов ЦГАОР Украины (первичных профсоюзных и других общественных организаций). – К., 1991. – 6 с.

Схема організації обліку та порядку оформлення облікових документів в ЦДАЖР України. – К., 1991. – 39 с.

Методичні рекомендації по систематизації карток фондів ОУН–УПА в каталогах ЦДАВО України. – К., 1994. – 17 с.

Використання архівно-слідчих справ громадян, репресованих у 1920–1950-ті рр.: Метод. рекомендації. – К., 1997. – 36 с.

Методичні рекомендації про облік документів та роботу з відомчими архівами міністерств, установ та організацій. – К., 1997.

Методичні рекомендації щодо виявлення, обліку, зберігання унікальних документів у ЦДАВО України та включення їх до Державного реєстру національного культурного надбання України. – К., 1999. – 26 с.

Археографічна пам'ятка по підготовці збірника документів “Євреї в Україні. 1917–1939 рр.”. – К., 2000. – 11 с.

Методичні рекомендації по складанню номенклатур справ у міністерствах, відомствах, установах та організаціях України. – К., 2000. – 14 с.

Бібліографія

Довідкові видання

Загальні довідкові видання

Центральний державний архів Жовтневої революції і соціалістичного будівництва УРСР: Путівник / Уклад.: Р. М. Вітман, А. П. Євтушенко,

Н. О. Єрмакова; Редкол.: Л. В. Гусєва, М. К. Колесник, С. О. Розін та ін. – Х.: Харківське книжк. вид-во, 1960. – 674 с.

Державні архіви Української РСР: Короткий довідник. – К., 1972. – С. 37–45.

Центральный государственный архив Октябрьской революции, высших органов государственной власти и органов государственного управления Украинской ССР: Краткий справочник / Сост.: Р. И. Ткач; В. М. Брожек, В. В. Прокопчук, О. Л. Рыбалко. – К., 1984. – 420 с.

Центральный государственный архив Октябрьской революции, высших органов государственной власти и органов государственного управления Украинской ССР: [Рекл.-информ. проспект] / Отв. за вып. Л. В. Яковлева. – К., 1985. – 12 с.

Государственные архивы Украинской ССР: Справочник. – К., 1988. – С. 55–70.

Grimsted Patricia Kennedy. Archives and Manuscript Repositories in the USSR. Ukraine and Moldavia. – Princeton, 1988. – В. 1. – Р. 233–260.

Государственные архивы СССР: Справочник. – М., 1989. – Ч. 1. – С. 457–460.

Архівні установи України: Довідник. – К., 2000. – С. 14–24.

Яковлева Л. В. Архів вищих органів влади та управління України // Енциклопедія сучасної України. – К., 2001. – Т. 1. А. – С. 701.

Центральный державний архів вищих органів влади і управління України: Реєстр фондів / Держкомархів України. ЦДАВО України; Упоряд.: Н. Маковська (кер.), Т. Папакіна, А. Обжелян, І. Холодова. – К., 2005. – (Архівні зібрання України. Путівники). – [Компакт-диск] //

http://www.archives.gov.ua/Publicat/CD/Reyestr_CDAVOV.php

Спеціальні довідкові видання

Всеукраїнський центральний виконавчий комітет незаможних селян. Опис документальних матеріалів фонду Р-257. Крайні дати документальних матеріалів 1920–1933 / Уклад. О. Є. Кривошеєва. – Х., 1957. – 200 с.

Твори В. І. Леніна на Україні (1894 – лютий 1917 р.): Показчик архівних документів / Упоряд.: М. І. Бутич, І. І. Глизь, М. І. Крячок, П. М. Шморгун. – К.: Наук. думка, 1977. – 255 с.

Документальные материалы по истории евреев в архивах СНГ и стран Балтии. – СПб., 1994. – С. 52.

Національний архівний фонд України. Засоби інтелектуального доступу до документів: Короткий довідник. – К., 2002. – С. 13–18.

Огляди фондів

Білик П. Огляд архівних матеріалів з історії Жовтневої революції та громадянської війни на Україні // Архівна справа. – 1930. – Кн. 2 (13). – С. 22–33; 1931. – Кн. 4 (15). – С. 28–35.

Брожек В. Особистий фонд Я. П. Ряппо // Архіви України. – 1966. – № 4. – С. 95–96.

Сапожніков А. Матеріали фонду “Уповноважений ВЦРПС по УРСР” – важливе джерело вивчення діяльності профспілкових організацій // Архіви України. – 1966. – № 1. – С. 52–56.

Шумська В. Архів Міністерства освіти УРСР // Архіви України. – 1967. – № 4. – С. 65–66.

Рибалка І. К. Документальні матеріали Центрального державного архіву Жовтневої революції і соціалістичного будівництва УРСР – джерело для вивчення історії радянського суспільства // Історичні джерела та їх використання. – К., 1968. – Вип. 3. – С. 41–59.

Руднєва І. Матеріали фонду “Наркомос України” – джерело до історії української радянської літератури // Архіви України. – 1969. – № 2. – С. 70–73.

Огляд документів особового походження, що зберігаються у фонді.

Руднєва І. “Державне видавниче об’єднання України” як джерело для вивчення історії становлення і розвитку української радянської літератури // Архіви України. – 1971. – № 1. – С. 85–90.

Александрова В. ЦДАЖР УРСР // Архіви України. – 1972. – № 1. – С. 83.

Про нові надходження до архіву у 1971 р.

Єрмакова Н. О., Сухомуд Р. С. Центральний державний архів Жовтневої революції і соціалістичного будівництва УРСР // Архіви України. – 1973. – № 5. – С. 82–83.

Огляд нових надходжень у 1972–1973 рр.

Єрмакова Н. О. Центральний державний архів Жовтневої революції і соціалістичного будівництва УРСР // Архіви України. – 1976. – № 6. – С. 61–63.

Про нові надходження у 1976 р.

Лозенко Л. І., Яковлева Л. В. Центральний державний архів Жовтневої революції і соціалістичного будівництва УРСР // Архіви України. – 1976. – № 2. – С. 68–73.

Огляд нових надходжень у 1974–1975 рр.

Ростікус Р. П. Огляд фонду “Центральна рада захисту дітей при Раднаркомі УРСР” // Архіви України. – 1976. – № 5. – С. 59–65.

Сіренко Л. В. Фонд документів видатного радянського вченого М. Д. Стражеска (До 100-річчя від дня народження) // Архіви України. – 1977. – № 1. – С. 71–73.

Шевченко Н. А. Документи фонду Всеукраїнського Центрального виконавчого комітету Рад – цінне історичне джерело // Архіви України. – 1977. – № 1. – С. 63–71.

Юрченко А. В. Фонд народного комісаріату освіти УРСР і склад його документів за 1918–1925 рр. // Архіви України. – 1978. – № 2. – С. 62–68.

Кузьменко В. В. Документи ЦДАЖР УРСР з історії Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр. // Архіви України. – 1980. – № 2. – С. 40–45.

Богомолець О. О., Сіренко Л. В. Фонд Академіка О. О. Богомольця у ЦДАЖР УРСР (До 100-річчя з дня народження) // Архіви України. – 1981. – № 3. – С. 54–55.

Крепшиєва Н. О. Колекція документів ЦДАЖР УРСР з історії Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр. // Архіви України. – 1981. – № 2. – С. 55–59.

Кузьменко В. В., Москалець М. М. Документи фонду радіостанції “Радянська Україна” як джерело з історії Великої Вітчизняної війни // Архіви України. – 1981. – № 5. – С. 44–48.

Боднар В. П., Яковлева Л. В. Документи про соціально-економічний та культурний розвиток Києва у фондах ЦДАЖР УРСР // Архіви України. – 1982. – № 2. – С. 22–29.

Рибалко О. Л. Показчик документів ЦДАЖР УРСР з історії Києва // Архіви України. – 1982. – № 1. – С. 66–69.

Божко О. І. Документи ЦДАЖР УРСР про життя і діяльність Д. З. Мануїльського (До 100-річчя з дня народження) // Архіви України. – 1983. – № 5. – С. 27–32.

Огляд документів особового фонду Д. З. Мануїльського (ф. 4669), інших фондів архіву.

Рибалко О. Л., Олефіренко В. І. Архівні документи про життя і творчість О. П. Довженка (Огляд фондів ЦДАЖР УРСР та ЦДАКФФД УРСР) // Архіви України. – 1984. – № 5. – С. 28–41.

Нем'ятій В. М., Штиволока О. І. Огляд колекції мікрофотокопій документів німецько-фашистської окупаційної адміністрації і командування частин вермахту, що діяли на тимчасово захопленій гітлерівцями території України в період Великої Вітчизняної війни // Архіви України. – 1985. – № 1. – С. 44–50.

Рибалко О. Л. Огляд фонду ЦДАЖР УРСР “Українське товариство дружби і культурного зв’язку з зарубіжними країнами” // Архіви України. – 1986. – № 5. – С. 35–42.

Стетюха М. В. Документи фонду ЦДАЖР УРСР “Бюро друку України” про перші соціалістичні перетворення в республіці // Архіви України. – 1986. – № 5. – С. 45–50.

Патрушева Л. А., Антонова А. М. Поповнення каталогів ЦДАЖР УРСР інформацією про документи перших років Радянської влади на Україні // Архіви України. – 1988. – № 1. – С. 50–52.

Яковлева Л. В. До питання про відновлення втраченої під час Великої Вітчизняної війни частини фонду Ради народних комісарів УРСР // Архіви України. – 1988. – № 5. – С. 6–12.

Лях С. В. Фонд ЦДАЖР УРСР “Всеробітземліс” як джерело з історії селянства України 20-х років // Архіви України. – 1989. – № 4. – С. 63–67.

Яковлева Л. В., Шевчук А. Й. Колекція мікрофільмів фашистської окупаційної адміністрації і командування Вермахту у ЦДАЖР УРСР // Укр. іст. журнал. – 1989. – № 1. – С. 155–157.

Кізченко Д. А. Документи ЦДАЖР УРСР про участь трудящих Української РСР у загальнонародному русі прихильників миру // Архіви України. – 1990. – № 3. – С. 57–62.

Огляд фонду “Український республіканський комітет захисту миру” (ф. 4649).

Кагуй П. Матеріали і документи до історії УПА, ОУН у фондах Центрального державного архіву вищих органів влади і управління України // Україна в минулому. – К.; Львів, 1993. – Вип. 3. – С. 7–9.

Верба І. Архівна оглобляна в Києві // Укр. історик. – 1994. – Число 1–4. – С. 160–173.

Огляд фондів кийвських архівів, зокрема особового фонду О. П. Оглоблина (1899–1992) (ф. 3561) у ЦДАВО України.

Ігнатуша О. М. Документи державних архівів України з історії Української Автокефальної Православної Церкви (1917–1930 рр.) // Архіви України. – 1994. – № 1–6. – С. 44–56.

Огляд фонду “Українська Автокефальна Православна Церква” ЦДАВО України (ф. 3984) та документів з фондів інших державних архівів.

Яковлева Л. В. Празькі фонди в Києві // Пам’ятки України. – 1994. – № 3–6. – С. 120–122.

Дубик М. Г. Схема справ Крайового управління архівами, бібліотеками та музеями при Рейхскомісаріаті України (1944 р.) // Архіви України. – 1995. – № 1–3. – С. 35–41.

Опублікована в перекладі з німецької мови “Схема справ Крайового управління...” може служити тематичним покажчиком до фонду Рейхскомісаріату України (ф. 3206).

Яковлева Л. В. Архівні джерела з історії голодомору і голодувань в ЦДАВО України // Голодомор 1932–1933 рр. в Україні. Причини і наслідки: Матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 9–10 верес. 1993 р.). – К., 1995. – С. 157–167.

Дубик М. До історії архівної діяльності нацистських установ в Україні під час окупації у 1941–1943 рр.: Крайове управління архівами, бібліотеками та музеями при Рейхскомісаріаті України // Повернення культурного надбання України: проблеми, завдання, перспективи. – К., 1996. – Вип. 6. Матеріали національного семінару “Проблеми повернення національно-культурних пам’яток, втрачених або переміщених під час Другої світової війни” (Чернігів, верес. 1994 р.). – С. 194–198.

Себта Т. Українські музеї під час окупації в роки Другої світової війни (Огляд архівних матеріалів) // Повернення культурного надбання України: проблеми, завдання, перспективи. – К., 1996. – Вип. 6. Матеріали національного семінару “Проблеми повернення національно-культурних пам’яток, втрачених або переміщених під час Другої світової війни” (Чернігів, верес. 1994 р.). – С. 130–137.

Хитерер В. Обзор “еврейских” фондов Центрального государственного архива высших органов власти и управления Украины (ЦГАВО Украины) // Єврейська історія та культура в Україні: Матеріали конф. (Київ, 21–22 серп. 1995 р.) / Ін-т юдаїки. – К., 1996. – С. 213–219.

Рибалко О. Архів Галини Мазепи // Пам’ятки України. – 1997. – № 2. – С. 58–59.

Огляд особового фонду Г. Мазепи у ЦДАВО України (ф. 3832).

Себта Т. М. Київська частина матеріалів Айнзацштабу рейхсляйтера Розенберга // Архіви України. – 1997. – № 1–6. – С. 53–73.

Огляд фондів “Штаб імперського керівника Розенберга для окупованих Східних областей” (ф. 3676) та “Штаб імперського керівника (рейхсляйтера) Розенберга для окупованих західних областей та Нідерландів” (ф. 3674).

Яковлева Л. В. “На Україну поверну”. Миколі Бутовичу – сто років: (Документи особового фонду Миколи Бутовича, що зберігаються в ЦДАВО України) // Образотворче мистецтво. – 1997. – № 2. – С. 7–8.

Grimsted Patricia Kennedy. The Postwar Fate of Petlura Library and the Records of the Ukrainian National Republic // Harvard Ukrainian Studies. – 1997. – Vol. XXI (3–4). – P. 393–461.

Огляд фондів “Празького архіву” у складі ЦДАВО України.

Севта Т. М. Документи Айнзацштабу рейхсляйтера Розенберга про діяльність в українських бібліотеках під час нацистської окупації (1941–1944) // Наук. зап.: Зб. праць молодих вчених та аспірантів / НАН України. Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. – К., 1999. – Т. 4. – С. 398–412.

Яковлева Л. В. Документи ЦДАВО України про дипломатичні відносини УНР і Австрії у 1917–1920 рр. // Українсько-австрійські культурні взаємини другої половини ХІХ – початку ХХ століття. – К.; Чернівці, 1999. – С. 39–51.

Верба І. Матеріали з української генеалогії в київському архіві Олександра Оглоблина // Архіви України. – 2000. – № 4–6. – С. 80–83.

Губенко Н. П. Особовий фонд С. О. Сірополка ЦДАВО України // Архіви України. – 2000. – № 1–3. – С. 55–58.

Лозицький В. С. Архів Надзвичайної дипломатичної місії УНР у Берні за 1918–1926 рр. передано в Україну // Архіви України. – 2000. – № 1–3. – С. 74–80.

Мушинка М. Архіви української еміграції з Чехо-Словаччини (1917–1945): Сучасний стан і місця зберігання // На службі Кліо: Зб. наук. праць на пошану Любомира Романа Винара. – К.; Нью-Йорк; Торонто; Париж; Л., 2000. – С. 532–545.

Опис фонду 1072 – Міністерство ісповідань УНР (ЦДАВО України) // *Ляхоцький В.* Тільки книжка принесе волю українському народові...: Книга, бібліотека, архів у житті та діяльності Івана Огієнка (митрополита Іларіона). – К.: Вид-во ім. О. Теліги, 2000. – С. 555–585.

Опис фонду 1131 – Головноуповноважений уряду УНР на Поділлі, м. Кам'янець-Подільський (ЦДАВО України) // *Ляхоцький В.* Тільки книжка принесе волю українському народові...: Книга, бібліотека, архів у житті та діяльності Івана Огієнка (митрополита Іларіона). – К.: Вид-во ім. О. Теліги, 2000. – С. 586–598.

Опис фонду 1871 – Огієнко Іван Іванович – професор Київського університету, міністр Міністерства культур і Міністерства освіти (ЦДАВО України) // *Ляхоцький В.* Тільки книжка принесе волю українському народові...: Книга, бібліотека, архів у житті та діяльності Івана Огієнка (митрополита Іларіона). – К.: Вид-во ім. О. Теліги, 2000. – С. 599–601.

Dirk M. Something new: Archives from the Einsatzstab Reichsleiter Rosenberg from Kiev have been brought to the Centre “War and Society” (SOMA/CEGES) in Brussels // Spoils of War: International Newsletter. – August 2000. – № 7. – P. 71–75.

Огляд документів Головної робочої групи Бельгії та Північної Франції в архіві Айнзацштабу рейхсляйтера Розенберга у ЦДАВО України (ф. 3674, 3676).

Дубровіна Л. А., Малолетова Н. І. Фонд “Рейхскомісара України (1941–1944)” у ЦДАВО України: огляд документів з історії бібліотек періоду нацист-

ської окупації Києва // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: Міжвід. зб. наук. праць / Держкомархів України. УНДІАСД. – К., 2001. – Вип. 4. Студії на пошану Руслана Пирога. – С. 408–428.

Лісняк Н. “Українська Центральна рада”: огляд фонду // Наук. зап.: Зб. праць молодих вчених та аспірантів / НАН України. Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. – К., 2001. – Т. 7. – С. 440–459.

Преловська І. Джерела з історії першого Всеукраїнського православного собору 14–30 жовтня 1921 р. // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 2001. – Т. 7. – С. 71–77.

Огляд фонду “УАПЦ. Відділ керівничий” (ф. 3984).

Преловська І. М. Джерелознавчий аналіз документальних матеріалів Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря за 1919 рік (на матеріалах ф. № 4215 ЦДАВО України м. Київ та ф. № Р-1 ДАМК) // Укр. археогр. щорічник. Нова серія. – К., 2001. – Вип. 5–6. – С. 198–223.

Лозицький В. Про архів надзвичайної дипломатичної місії УНР у Берні (1918–1926) // Україна дипломатична: Наук. щорічник. – К., 2002. – Вип. II. – С. 275–280.

Кашеварова Н. Документи колекції мікрофільмів нацистської окупаційної адміністрації на східних територіях як джерело вивчення діяльності оперативного штабу А. Розенберга з вивезення бібліотечних фондів України // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики: Зб. наук. праць. У 2 ч. / НАН України. Ін-т історії України. – К., 2003. – Число 10, Ч. 2. – С. 277–286.

Палієнко М. Матеріали Празького архіву як джерело з історії української еміграції міжвоєнного періоду // Nad Wisłom i Dnieprem. Polska i Ukraina w przestrzeni europejskiej – przeszłość i teraźniejszość = Україна і Польща в європейському вимірі – минуле і сучасність: [Наук. праці викладачів та студентів Київського нац. лінгвістичного ун-ту та Ун-ту Миколая Коперніка в Торуні]. – К.; Торунь, 2003–2004. – № 2–3. – С. 345–358. – (Historia, Systemy Międzynarodowe i Globalny Rozwój = Історія, міжнародні системи і глобальний розвиток).

Перелік фондів “Празького архіву” у складі ЦДАВО України (С. 351–356).

Преловська І. Нововиявлені архівні документи з історії I Всеукраїнського православного церковного собору УАПЦ 14–30 жовтня 1921 року [у ф. 3984 “УАПЦ. Відділ керівничий”] // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 2004. – Т. 11. – С. 212–218.

Кучерук О. Фонд Державного центру Української Народної Республіки в екзилі (ДЦ УНР) в Центральному державному архіві вищих органів влади та управління України (ЦДАВОВ) // Наукові записки. Сер. “Іст. науки” / Наук. ун-т “Острозька академія”; Укр. іст. т-во. – Острог; Торонто; Нью-Йорк, 2005. – Вип. 5. Матеріали Міжнар. наук. конф. “Українська діаспора: проблеми дослідження” (23–24 верес. 2004 р.). – С. 163–168.

Матяш І., Мушка Ю. Документи ЦДАВО України про діяльність Надзвичайної дипломатичної місії УНР в Угорщині // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: Міжвід. зб. наук. праць / Держкомархів України. УНДІАСД. – К., 2005. – Вип. 7. Архівна наука та наука в архівах. – С. 93–108.

Огляд фондів “Надзвичайна дипломатична місія УНР в Угорщині” (ф. 3518), “Міністерство іноземних справ УНР” (ф. 3696), інших фондів архіву.

Історія архіву, окремих фондів, колекцій*

Смерчинський С. Де шукати та як здобути архіви УНР // Зап. Історико-філологічного відділу УАН. – 1926. – № 7–8. – С. 449–451.

Архів генерала Всеволода Петрова // Життя і знання. – Львів, 1939. – № 5. – С. 131.

Животко А. Десять років Українського історичного кабінету (1930–1940). – Прага: Вид-во Міністерства внутрішніх справ, 1940. – [6], 70 с. – (Інвентарі Архіву Міністерства внутрішніх справ; серія С, Т. 1). – [Репринтне вид.: *Desiat' rokov ukraïns'koho istorychnoho kabinetu, 1930–1940 / by A. Zhyvotko; edyted J. Prokes.* – New York: Norman Ross Publishing Inc., 1994].

Рельбк В. Zpráva o innosti Ruskyho historickyho archivu, Ukrajinskýho historickyho kabinetu a Beloruskýho archivu v letech 1939–1946 // Roienka slovanskýho ýstavu v Praze. – Praha, 1947. – Vol. 12: Za lýtá 1939–1946. – S. 211–221.

Скаба А. Шляхи зростання Центрального державного архіву Жовтневої революції й соціалістичного будівництва УРСР // НІБ. – 1948. – № 2. – С. 15–17.

Онищенко В. К., Розин С. И. Центральный государственный архив Октябрьской революции и социалистического строительства Украинской ССР // Информ. бюллетень ГАУ МВД СССР. – 1958. – № 7. – С. 74–79.

Шаталіна Є. П. У Центральному державному архіві Жовтневої революції і соціалістичного будівництва УРСР // Укр. іст. журнал. – 1959. – № 3. – С. 160–162.

Бунькова О. М., Кривошеєва О. О. До історії Центрального державного архіву Жовтневої революції і соціалістичного будівництва УРСР // Третя республік. наук. конф. з архівознавства та інших спец. іст. дисциплін. – К., 1968. – [Т. 1]. Перша секція. Архівознавство. – С. 5–21.

Кузьменко В. В. Центральный державный архив Жовтневої революції і соціалістичного будівництва УРСР // Архіви України. – 1975. – № 4. – С. 25–32.

Яковлева Л. В. Діяльність архівних установ Харкова під час нацистської окупації (листопад 1941 р. – серпень 1943 р.) // Архіви України. – 1996. – № 4–6. – С. 51–59.

Grimsted Patricia Kennedy. The Odyssey of the Petliura Library and the Records of the Ukrainian National Republic during World War II // Harvard Ukrainian Studies. – 1998. – Vol. 22. – P. 181–208.

Яковлева Л. Наукове співробітництво Інституту історії України НАН України та Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України 90-х рр. ХХ ст. // Спеціальні історичні дисципліни: Питання історії та методики. Число 5 / Історіографічні дослідження в Україні. Вип. 10. Об'єднаний випуск: Зб. наук. праць на пошану академіка НАН України В. А. Смолія. – К., 2000. – Ч. 1. – С. 326–336.

Про формування документального комплексу ЦДАВО України та його використання вченими Інституту історії України НАН України.

Див. також Генеральну бібліографію № 24, 52, 56, 64, 75, 82, 86–88, 105, 106, 184, 187, 191, 196, 199, 201, 209, 211, 216, 222, 228, 235, 237.

---

* Бібліографію з історії “Празьких архівів” див. також у додатку “Зарубіжна архівна україніка. Матеріали до бібліографії” (С. 631–634).

ЦЕНТРАЛЬНИЙ ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ УКРАЇНИ (ЦДАГО УКРАЇНИ)

Адреса: вул. Кутузова, 8, м. Київ, 01011

Тел./факс: (044) 285-55-16

E-mail: cdago@online.com.ua

Веб-сторінка на порталі Держкомархіву України:

<http://www.archives.gov.ua/Archives/>

Транспорт: ст. метро “Печерська”, автобус № 62

(зуп. “Вул. Кутузова”), тролейбус № 14, 15

Час роботи читального залу: понеділок–четвер: 8.30–16.30,

п’ятниця: 8.30–15.30

Директор: Лозицький Володимир Сергійович

Заступник директора: Бажан Ольга Вікторівна

Історична довідка

Історія ЦДАГО України тісно пов’язана з історією становлення та розвитку архівних установ КПРС. Архів започатковано у 1929 р. під назвою “Єдиний партійний архів (ЄПА) Інституту історії партії та Жовтневої революції на Україні при ЦК КП(б)У”. Він був однією з 30 філій Центрального партійного архіву Інституту В. Леніна при ЦК ВКП(б). З грудня 1939 р. по червень 1945 р. архів мав статус самостійної установи й іменувався “Центральний партійний архів (ЦПА) ЦК КП(б)У”. Згодом його знову підпорядкували на правах сектора Української філії Інституту Маркса–Енгельса–Леніна при ЦК ВКП(б). Назва Інституту змінювалася: з 1953 р. – Інститут історії партії ЦК Компартії України – філія Інституту Маркса–Енгельса–Леніна–Сталіна при ЦК КПРС; з 1956 р. – Інститут історії партії ЦК Компартії України – філія Інституту марксизму-ленінізму при ЦК КПРС; з лютого 1974 р. – Інститут історії партії при ЦК Компартії України – філія Інституту марксизму-ленінізму при ЦК КПРС. У 1991 р. його реорганізовано в Архів ЦК КПУ, який функціонував у складі Інституту політичних досліджень ЦК Компартії України.

Статус державного архіву та сучасну профілізацію архів здобув після передачі документів Компартії України на державне зберігання згідно з Указом Президії Верховної Ради від 27 серпня 1991 р. і Постановою Кабінету Міністрів України № 290 від 25 жовтня 1991 р.

Джерельний комплекс архіву почав формуватися у 1921–1922 рр. після створення (за рішенням Політбюро ЦК КП(б)У 13 лютого 1921 р.) Комісії

з історії Комуністичної партії і Жовтневої революції на Україні (Всеукраїнський істпарт), серед головних завдань діяльності якої було збирання історико-партійних документів і друкованих матеріалів, їхня концентрація, облік й упорядкування.

Наприкінці 1932 р. в ЄПА налічувалося понад 100 тис. справ*, а на початку 1941 р. вже в ЦПА – понад 200 тис. справ, що склалися з документів і матеріалів ЦК і ЦКК КП(б)У, місцевих партійних організацій, ЦК ЛКСМУ, копій документів з історії партії, мемуарів ветеранів партії, ілюстративних матеріалів.

З початком німецько-радянської війни частина фондів була евакуйована до Челябінська (РРФСР), проте через нестачу транспортних засобів вивезти всі документи не вдалося. Значна кількість їх була спалена, щоб запобігти захопленню ворогом документів, які могли становити для нього, насамперед, оперативний інтерес.

Загалом архів втратив до 90 % документів – близько 144 тис. одиниць зберігання, в тому числі документи відділів ЦК КП(б)У (агітаційно-масового, культурно-пропагандистського, кадрів, обліково-статистичного, інформаційного секторів та інші) за 1919–1936 рр., матеріали Центральної контрольної комісії КП(б)У (1923–1934) та партколегії Комісії партійного контролю при ЦК ВКП(б) по УРСР (1937); картки кандидатів у члени КП(б)У та партквитки старого зразка; тимчасові посвідчення членів і кандидатів у члени КП(б)У. Серед втрат архіву були матеріали ЦК ЛКСМУ (1919–1926), апеляційні справи комсомольців (1925–1939), документальні комплекси Істпарту ЦК КП(б)У (1920–1925) та ВУАМЛІН (матеріали інститутів філософії, історії, економіки, радянського будівництва і права, комісії з літератури за 1925–1936 рр.).

Сильно потерпів масив документів окружкомів, губкомів, повіткомів, міськкомів і райкомів КП(б)У та ЛКСМУ (1919–1925), фракцій Всеукраїнського комітету профспілок (1920–1934), первинних партійних осередків відомств, наукових установ, заводів (1918–1940).

У повоєнний час у комплексі завдань, які постали перед архівом, особливе значення надавалося відтворенню джерельної бази історико-партійних досліджень. Треба було: по-перше, виявити і взяти на облік документи, що відклалися в партійних і комсомольських органах у роки війни, а також документи, що з різних причин не передавалися на зберігання у довоєнний період; по-друге, зібрати матеріали партійного та комсомольського підпілля, антифашистських груп, радянського партизанського руху; по-третє, поповнити копіями документів з центральних, обласних державних і партійних архівів прогалини в архівних фондах, що утворилися через втрату оригіналів.

Протягом 1945–1950 рр. ЦК КП(б)У передав на зберігання до архіву понад 60 тис. справ, серед яких матеріали з'їздів, конференцій і пленумів ЦК (1925–1941), документи його відділів. За рішенням ЦК з архівів обкомів КП(б)У надійшли протоколи конференцій, пленумів і засідань бюро обласних, окружних, місцевих комітетів партії. Упродовж 1947–1950 рр.

---

* Деяка приблизність у цифрах пояснюється тим, що в УСРР до середини 30-х років облік документів в архівах здійснювався не за одиницями зберігання, а в лінійних метрах. Умовно визначалося, що на лінійному метрі стелажа розміщувалося 100 одиниць зберігання.

одержано понад тисячу справ із згаданими документами, що поповнили джерельну базу інформаційного сектора ЦК.

Крім того, передбачалося зосередити в архіві фонди всіх губкомів партії, частина яких зберігалася тут ще в довоєнний період. Протягом 1949–1950 рр. до архіву надійшло близько 11 тис. справ, що дозволило сформува-ти досить повний джерельний комплекс з історії партійних організацій рес-публіки у 1921–1925 рр. У 1980 р. згідно з “Положенням про Архівний фонд КПРС”, затвердженим ще 1966 р., фонди губкомів КП(б)У були повернуті відповідним партійним архівам обкомів КПУ.

Після ліквідації Комісії з історії Великої Вітчизняної війни при Ака-демії наук УРСР (1949) архіву було доручено прийняти на зберігання доку-менти Українського штабу партизанського руху (УШПР), радянських парти-занських з’єднань і загонів. Таким чином, створювалося унікальне зібрання документальних джерел з історії радянського підпільного та партизанського руху в Україні у роки участі Радянського Союзу в Другій світовій війні.

За вказівкою ЦК КП(б)У з 1947 р. державні архіви республіки розпо-чали виявлення у своїх фондах документів з історії соціал-демократичного руху, діяльності більшовицьких організацій. Того ж року ними було переда-но до архіву 1128 копій документів з історії Компартії України, а загалом у перші повоєнні роки скопійовано понад 40 тис. аркушів. Ці копії об’єдну-валися у самостійні колекції, що систематично поповнювалися новими над-ходженнями. До середини 1950-х рр. у результаті здійснення заходів щодо відновлення і поповнення документальної бази в архіві налічувалося 225 фондів, в яких зберігалася 138417 справ за 1917–1950 рр.

У 1960–1980 рр. до архіву продовжували надходити на зберігання до-кументи центральних партійних і комсомольських органів, розпочалося ком-плектування матеріалами редакцій партійних і комсомольських газет, жур-налів, видавництва, поповнювалися архівні колекції. 1988 р. у вигляді 117 ко-робок компактного розсипу до архіву надійшов з КДБ УРСР невеликий ма-сив документів Музею визвольної боротьби України (існував у Празі з 1925 по 1948 р.).

Серйозною проблемою реконструкції архівної спадщини України ХХ ст. є питання переміщення партійних архівів у повоєнні часи. Яскравим прикладом вилучення з органічного масиву документів архіву ЦК Компартії України і передачу до Москви комплексу матеріалів, пов’язаних з діяльні-стю того чи іншого партійного керівника, є доля архівів Микити Хрущова або Петра Шелеста. Реституція українських партійних архівів чи, принаймні, передача в Україну їхніх копій – це питання, яке ще належить вирішувати.

На виконання Указу Президії Верховної Ради України від 9 вересня 1991 р. “Про передачу архівних документів Комітету державної безпеки Ук-раїни до державних архівів республіки” ЦДАГО отримав на зберігання від Служби безпеки України понад 34 тис. кримінальних справ репресованих органами ДПУ–НКВС–КДБ у 1920–1950-х рр. громадян (по Києву та Київській області).

В архіві формується новий документальний масив – фонди сучасних політичних партій. Прийнято на зберігання документи громадського об’єднан-ня Народний Рух України, Української республіканської партії (УРП), Де-мократичної партії України (ДемПУ). Продовжується робота щодо підготовки

та передачі до ЦДАГО фондів й інших політичних партій. Впродовж 2000 р. з Державного архіву Київської області надійшли 23 фонди комітетів КПУ міністерств та інших центральних установ УРСР, загалом 13900 од. зб., що функціонально та ідеологічно пов'язані з документами ЦК КПУ та підпорядкованих йому установ.

Структура архіву

Апарат управління

Відділи:

- формування НАФ та діловодства
- забезпечення збереження та обліку документів
- використання інформації документів

Лабораторія реставрації документів

Фонд архіву (архів архіву)

Ф. 264 Центральний державний архів громадських об'єднань України, 176 од. зб. за 1991–1997 рр.

Обсяг фондів

189 фондів, 275783 од. зб. (5000 л. м) за 1918–1997 рр.
(окремі документи за 1870–1917 рр.).

Анотація складу фондів

Документальний масив архіву містить інформацію з усіх аспектів новітньої історії України, зокрема:

- діяльності політичних партій і організацій першої чверті ХХ ст.;
- подій періоду Української революції 1917–1920 рр. у протиборстві політичних, військових сил;
- формування і руйнації партійно-державної системи, діяльності вищого партійного керівництва, його ролі у політичному, економічному, культурному житті республіки, відносин із союзним центром;
- проведення українізації, розвитку національної культури у 1920-х роках; діяльності М. Скрипника, О. Шумського, М. Хвильового, Г. Лапчинського, М. Грушевського, С. Єфремова, А. Кримського;
- здійснення репресивної політики сталінізму (проведення колективізації сільського господарства та знищення селян-власників, голодомори, переслідування інтелігенції, духовенства тощо);
- діяльності громадських об'єднань і діячів української еміграції у 1920–1940-х роках (до цього комплексу документів належить листування багатьох представників української еліти – В. Винниченка, Є. Петрушевича,

С. Смаль-Стоцького, О. Кандиби (Ольжича), В. Петріва, А. Лівницького, Дмитра, Катерини, Марка і Михайла Антоновичів, С. Петлюри та ін.);

– подій Другої світової війни на території України (діяльність партійно-радянського керівництва УРСР; окупаційний режим нацистських загарбників та збитки, завдані ними Україні; партійне та комсомольське підпілля; радянський партизанський рух, зокрема діяльність партизанських з'єднань під командуванням С. Ковпака, О. Федорова, М. Наумова, О. Сабурова, партизанських загонів, у тому числі й тих, що діяли на території Чехословаччини й Польщі; діяльність ОУН–УПА);

– розвитку радянського суспільства у післявоєнний період;

– ідеологічних процесів у суспільно-політичному житті 1970-х – середини 1980-х років, боротьби органів влади з різними проявами інакомислення;

– створення та діяльності нових громадських об'єднань, рухів, політичних партій (кінець 1980-х–1990-ті роки);

– передісторії та хроніки подій Чорнобильської катастрофи, її наслідки.

Більшість документів архіву зберігаються у фондах: ЦК Компартії України і ЦК ЛКСМУ, політичних партій, організацій “партизанського комплексу” – Українського штабу партизанського руху та 73 партизанських з'єднань, загонів, бригад, полків (1941–1945 рр.); колекції комісії з історії громадянської та Великої Вітчизняної воєн, “Українського музею у Празі”, “Колекція позасудових справ реабілітованих”; особового походження (Ф. Сергеева (Артема), Г. Петровського, С. Ковпака, Д. Коротченка).

Документи Компартії України зосереджено у 24 фондах. Найбільший з них – фонд ЦК КПУ (налічує 77 описів), в якому відклялися стенограми з'їздів і конференцій, документи Політбюро, Оргбюро, Секретаріату за 1918–1991 рр., відділів ЦК, інформаційні матеріали обкомів партії, Комісії партійного контролю при ЦК КПУ. Вони дають повне уявлення щодо формування тогочасної партійно-державної системи, характеризують політичне, економічне, культурне життя республіки. Серед них – раніше засекречені документи загального відділу ЦК (секретна частина), протоколи засідань Політбюро, Оргбюро і Секретаріату ЦК та матеріали до них (“Окрема папка”).

З фондом ЦК безпосередньо пов'язані документи інших фондоутворювачів – науково-дослідних установ та навчальних закладів, культурно-політичних і громадських центрів, редакцій партійних видавництв, газет і журналів, що були підпорядковані ЦК Компартії України.

Документи фондів першої чверті ХХ ст., періоду Української революції 1917–1920 рр. та громадянської війни 1918–1920 рр. висвітлюють діяльність багатьох українських політичних партій: соціалістів-революціонерів (боротьбистів), соціал-демократів (незалежників), соціал-федералістів, Української комуністичної партії, Компартії Східної Галичини.

Архів зберігає фонди єврейських політичних партій і організацій: Бунд, Комфарбанд, Поалей-Ціон, місцевих комітетів цих партій, молодіжних організацій.

Привертають увагу документи анархістського руху на чолі з Нестором Махном (щоденники його дружини, відозви, накази тощо).

У документах, в яких йдеться про українізацію, розвиток національної культури в 1920-ті рр., розкривається діяльність націонал-комуністів – М. Скрипника, О. Шумського, М. Хвильового, Г. Лапчинського, видатних вчених – М. Грушевського, С. Єфремова, А. Кримського.

Документи архіву дають можливість ретельно досліджувати проведення в Україні репресивної політики сталінізму (здійснення колективізації та розкуркулення, голодомор 1932–1933 рр., переслідування інтелігенції та ін.).

У багатьох документах архіву йдеться про події Другої світової війни на території України (партійно-радянське керівництво УРСР; окупаційний режим нацистських загарбників та збитки, які вони завдали Україні; партійне та комсомольське підпілля; партизанський рух, бойові дії партизанських з'єднань під командуванням С. Ковпака, О. Федорова, М. Наумова, О. Сабурова).

Великий масив документів належить до повоєнного періоду. У них, зокрема, містяться відомості про голод 1946–1947 рр., діяльність ОУН–УПА. Документи цього періоду мають також цінну інформацію про розвиток у суспільстві ідеологічних процесів, боротьбу з різними проявами вільнодумства, позицію у цьому партійно-державного керівництва України, його стосунки з союзним центром тощо. В них зафіксовані передісторія, хроніка аварії, наслідки Чорнобильської катастрофи.

У документах новітнього періоду розповідається про діяльність нових громадських об'єднань, рухів, політичних партій.

В архіві зберігаються документи Празького Музею визвольної боротьби українського народу. Це надзвичайно цінні документальні свідчення про діяльність громадських об'єднань та організацій українців на чужині переважно 1920 – початку 1940 рр. Фонд Музею складають документи Української академічної громади, Центрального емігрантського союзу українських студентів, Українського історико-філологічного товариства, товариств колишніх вояків УНР, Спілки українських пластунів, Спілки українських лікарів та інших організацій. Тут є листування багатьох видатних українських діячів – В. Винниченка, Є. Петрушевича, С. Смаль-Стоцького, О. Кандиби, В. Петріва, А. Лівичького, М. Антоновича, С. Петлюри та ін.

Колекції і документи особового походження, що зберігаються в ЦДАГО України, є цінним джерелом для генеалогічних пошуків.

Для довідкової роботи, з метою захисту прав і задоволення соціальних потреб громадян, найчастіше використовують інформацію фондів: ф. 1 – ЦК КПУ, ф. 7 – ЦК ЛКСМУ, ф. 62 – Український штаб партизанського руху, фф. 63–133, 160, 259–262 – Фонди партизанських з'єднань, ф. 243 – Видавництво ЦК КПУ “Радянська Україна”, ф. 263 – Позасудові справи реабілітованих.

Доступ до документів вільний, обмеження існують лише стосовно деяких документів, що містять державну таємницю чи зачіпають особисті інтереси громадян, які охороняються законом.

Бази даних

Позасудові справи реабілітованих – за документами ф. 263 (пошукова), 1736 записів.

Електронна версія фондового каталога (облікова), 81 запис.

Довідковий апарат

Описи

545

Каталоги

систематичний;

хронологічний.

Складено 1373883 картки (з них включено до каталогів – 51719).

Картотеки

до 100-річчя від дня народження О. Довженка. 1894–1956 рр. – *алфавітна*;

возз'єднання Закарпатської України з Радянською Україною. 1919–1991 рр. – *іменна*;

підпільні організації та партизанські формування періоду Великої Вітчизняної війни (по областях). 1941–1945 рр. – *тематична*;

радянсько-болгарські та радянсько-польські відносини. 1947–1964 рр. – *тематична*;

Друга світова війна в документах ЦДАГО України (1939–1945 рр.). – *тематична*;

політичні партії та організації України (початку ХХ ст.). – *іменна*;

переселення українського населення з території Польщі і польського з території УРСР (1939–1954 рр.). – *хронологічна*;

копії рішень Політбюро, Оргбюро і Секретаріату ЦК КПУ. 1919–1991 рр. – *хронологічно-структурна*;

перелік питань, розглянутих на засіданні Бюро і Секретаріату ЦК ЛКСМУ. 1919–1991 рр. – *тематична*;

позасудові справи реабілітованих громадян (іменна картотека репресованих). 1919–1953 рр. – *іменна*.

Покажчики

Фондові

до опису загального відділу ЦК КПУ (ф. 1, оп. 23 (секретна частина). 1941–1959 р. – *тематичний*;

до опису загального відділу ЦК КПУ (ф. 1, оп. 24 (секретна частина). 1950–1967 рр. – *тематичний*;

до опису загального відділу ЦК КПУ (ф. 1, оп. 25 (секретна частина). 1968–1991 рр. – *тематичний*;

до опису загального відділу ЦК КПУ (ф. 1, оп. 30 (загальна частина). 1940–1949, 1942–1952 рр. – *тематичний*;

до опису загального відділу ЦК КПУ (ф. 1, оп. 31 (загальна частина). 1955–1970 рр. – *тематичний*;

до опису загального відділу ЦК КПУ (ф. 1, оп. 32 (загальна частина). 1970–1991 рр. – *тематичний*.

Міжфондові

Друга світова війна в документах ЦДАГО України – *тематичний; партизанський рух в роки Великої Вітчизняної війни (1941–1945 рр.) – тематичний, анотований.*

Огляди

Тематичні

Документи С. Петлюри у фондах ЦДАГО.

Фондові

ф. 6 Центральний комітет Комуністичної партії Західної України;
ф. 7 Центральний комітет ЛКСМУ;
ф. 41 Єврейські політичні партії і організації;
ф. 62 Український штаб партизанського руху;
ф. 166 Комісія з історії Великої Вітчизняної війни при Академії наук УРСР;
ф. 269 Український музей у Празі.

Науково-довідкова бібліотека

Література в читальному залі: книги, брошури довідкового характеру, річні комплекти журналів, окремі номери періодичних видань.

Методичні розробки

Примірна номенклатура справ об'єднань громадян України. – К., 1993. – 6 с.

Деякі особливості підготовки путівника за фондами громадських об'єднань / Уклад. Н. В. Маковська. – К., 1994. – 10 с.

Деякі проблеми вдосконалення науково-довідкового апарату документальних видань / Уклад. А. А. Соловйова. – К., 1994. – 10 с.

Створення інформаційно-довідкової програми за справами колишніх репресованих ЦДАГО України / Уклад.: Г. Є. Волосюк, О. В. Гранкіна. – К., 1994. – 9 с.

Деякі методичні рекомендації щодо передачі тексту архівних джерел з новітньої історії України при підготовці науково-популярних видань / Уклад. А. А. Соловйова. – К., 1995. – 4 с.

Створення інформаційно-пошукової програми за архівно-слідчими справами репресованих / Уклад.: Г. Є. Волосюк, О. В. Гранкіна. – К., 1995. – 9 с.

Використання архівно-слідчих справ громадян репресованих у 1920–1950-ті рр.: Метод. рекомендації / ЦДАГО України; УДНДІАСД; Упоряд.: О. В. Гранкіна, Д. В. Омельчук, Н. П. Московченко. – К., 1997. – 30 с.

Застосування критеріїв визначення унікальних документальних пам'яток стосовно фондів ЦДАГО України: Метод. рекомендації. – К., 2001.

Інструкція з діловодства в ЦДАГО України. – К., 2003.

Порядок користування документами НАФ, що зберігаються в ЦДАГО України. – К., 2003.

Бібліографія

Довідкові видання

Загальні довідкові видання

Grimsted Patricia Kennedy. Archives and Manuscript Repositories in the USSR. Ukraine and Moldavia. – Princeton, 1988. – В. 1. – Р. 290–295.

Центральний державний архів громадських об'єднань України і його науково-довідковий апарат: Довідник / Упоряд.: Т. Т. Гриценко та ін. – К., 1998. – 48 с.

Архівні установи України: Довідник. – К., 2000. – С. 25–28.

Пиріг Р. Я. Архів громадських об'єднань України // Енциклопедія сучасної України. – К., 2001. – Т. 1. А. – С. 701.

Центральний державний архів громадських об'єднань України: Путівник / Держкомархів України. ЦДАГО України; Авт.-упоряд.: Б. Іваненко (кер.), О. Бажан, А. Кентій та ін. – К., 2001. – 496 с. – (Архівні зібрання України. Путівники).

Центральний державний архів громадських об'єднань України, м. Київ: [Буклет] / Уклад.: О. В. Бажан, М. А. Деркач. – К., 2004. – [8] с.

Спеціальні довідкові видання

Партизанський рух у роки Великої Вітчизняної війни (1941–1945): Анот. показчик фондів ЦДАГО України / Підгот.: Р. Я. Пиріг, Н. В. Маковська, О. С. Ткач // Архіви України. – 1995. – № 4–6. – С. 109–124.

Друга світова війна в документах ЦДАГО України (1939–1945 рр.): Темат. показчик / Упоряд.: Т. Т. Гриценко, І. Л. Комарова, В. М. Мазур та ін. – К., 1998. – 54 с.

Україна партизанська. 1941–1945: Партизанські формування та органи керівництва ними: Наук.-довід. видання / ЦДАГО України; Авт.-упоряд.: В. С. Лозицький, О. В. Бажан, А. В. Кентій, О. С. Ткач. – К.: Парламентське вид-во, 2001. – 320 с.

Національний архівний фонд України. Засоби інтелектуального доступу до документів: Короткий довідник. – К., 2002. – С. 19–24.

Огляди фондів

Sierocki T. Polonica w Archiwum Instytutu Historii Partii KC KPU w Kijowie // Z Pola Walki. – 1965. – № 4. – S. 264–271.

Пиріг Р. Я. Грушевськіана у фондах архіву [ЦДАГО України] // Архіви України. – 1996. – № 1–3. – С. 12–15.

Grimsted Patricia Kennedy. The Postwar Fate of Petlura Library and the Records of the Ukrainian National Republic // Harvard Ukrainian Studies. – 1997. – Vol. XXI (3–4). – P. 393–461.

Огляд документів “Празького архіву” у складі ЦДАГО України.

Пиріг Р. Я. Документи “окремої папки” ЦК КП(б)У як історичне джерело // Укр. археогр. щорічник. Нова серія. – К., 1999. – Вип. 3–4. – С. 331–343.

Пиріг Р. Я. Фонди і колекції Музею Визвольної боротьби України у Празі в складі документів Центрального державного архіву громадських об’єднань України // Повернення культурного надбання України: проблеми, завдання, перспективи. – К., 1999. – Вип. 12. – С. 77–87.

Кентій А. В. Фонд “Український музей у Празі” ЦДАГО України як складова “Празького архіву” (за результатами впорядкування) // Архіви України. – 2000. – № 1–3. – С. 43–49.

Мушинка М. Архіви української еміграції з Чехо-Словаччини (1917–1945): Сучасний стан і місця зберігання // На службі Кліо: Зб. наук. праць на пошану Любомира Романа Винара. – К.; Нью-Йорк; Торонто; Париж; Л., 2000. – С. 532–545.

Кентій А. В. Комплекс листів С. В. Петлюри у фондах ЦДАГО України // Архіви України. – 2001. – № 1–2. – С. 72–78.

Павленко І. Відділ ЦК КП(б)У по західних, Ізмаїльській та Закарпатській областях: документи ЦДАГО України // Архіви України. – 2001. – № 4–5. – С. 114–120.

Павленко І. Джерела з історії ідеологічної боротьби з українським національно-визвольним рухом у Західній Україні: Автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.06. – К., 2001. – 16 с.

У дисертації проаналізовано комплекс документів ЦК КП(б)У, що зберігається у ЦДАГО України.

Історія архіву, окремих фондів, колекцій

Громицький А. Завдання, робота та перспективи Єдиного партархіву КП(б)У // Літопис революції. – 1930. – № 2. – С. 345–347.

Павлюк П. І., Москаленко М. Діяльність партійних архівів України // Архіви України. – 1965. – № 4. – С. 32–38.

Павлюк П. І., Щедрина Д. С. П’ятдесятиріччя Інституту історії партії ЦК КП України – філіалу Інституту марксизму-ленінізму при ЦК КПРС // Укр. іст. журнал. – 1971. – № 4. – С. 3–11.

Бабко Ю. В. Архівний фонд КПРС та його використання в інтересах комуністичного будівництва // Архіви України. – 1978. – № 3. – С. 46–54.

Щедрина Д. С. З історії становлення і розвитку партійних архівів на Україні // Укр. іст. журнал. – 1978. – № 5. – С. 45–52.

Щедрина Д. С. Источники опыта борьбы и созидания: (История создания и деятельности партийных архивов Украины). – К., 1987. – 152 с.

Пиріг Р. Я., Щедрина Д. С. Архів ЦК Компартії України: [Інтерв’ю з Р. Я. Пирогом, Д. С. Щедриною] / Розмову вела Л. Васько // Архіви України. – 1991. – № 3. – С. 47–51.

Пиріг Р. Я. “Український архів” Микити Хрущова: проблеми відновлення і використання // Повернення культурного надбання України: проблеми, завдання, перспективи. – К., 1996. – Вип. 6. Матеріали національного семінару “Проблеми повернення національно-культурних пам’яток, втрачених або переміщених під час Другої світової війни” (Чернігів, верес. 1994 р.). – С. 182–187.

Пирог Р. Архивы Компартии Украины: проблемы интеграции в систему государственной архивной службы // Архивы бывших коммунистических партий в странах Центральной и Восточной Европы: Сб. материалов междунар. конф. (Стара Весь, 28 сент. – 1 окт. 1995 г.). – Варшава, 1996. – С. 64–66.

Пиріг Р. Я. Документальна спадщина Компартії України: проблеми інтеграції в систему державної архівної служби // Константи: Альманах соціальних досліджень. – Херсон, 1996. – № 2. – С. 5–10.

Пиріг Р. Я., Волостюк Г. Є. Інформаційно-довідкова система справ репресованих у Центральному державному архіві громадських об'єднань України (ЦДАГО України): етапи розробки // Національна архівна інформаційна система “Архівна та рукописна україніка”: Зб. наук. праць. – К., 1996. – Вип. 1. Інформатизація архівної справи в Україні: сучасний стан та перспективи. – С. 122–124.

Бажан О. З історії ЦДАГО України (до 70-ліття заснування) // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 1999. – Т. 4. – С. 117–122.

Новохатський К. Архіви колишньої компартії України: досвід інтеграції до системи державних архівів (1991–2004) // Архіви України. – 2004. – № 4–6. – С. 15–21.

Див. також Генеральну бібліографію № 59, 75, 82, 86, 88, 89, 105, 184, 188, 190, 191, 194, 201, 202, 206, 211, 216, 222, 227, 228.

ЦЕНТРАЛЬНИЙ ДЕРЖАВНИЙ ІСТОРИЧНИЙ АРХІВ УКРАЇНИ, м. Київ (ЦДІАК України)

Адреса: вул. Солом'янська, 24, м. Київ, 03110

Тел.: (044) 275-30-02

E-mail: cdiak@archives.gov.ua

Веб-сторінка на порталі Держкомархіву України:

<http://www.archives.gov.ua/Archives/>

Транспорт: тролейбус № 3, 40 (зуп. “Вул. Андрія Головка”)

Час роботи читального залу:

за зимовим графіком: понеділок, четвер, субота: 9.15–17.00,
вівторок, середа, п'ятниця: 9.15–19.00

за літнім графіком: понеділок–п'ятниця: 9.15–17.00

Директор: Музичук Ольга Володимирівна

Заступники директора: Демченко Людмила Ярославівна,
Кулеба Галина Іванівна – головний зберігач фондів

Історична довідка

ЦДІАК України є одним з найдавніших архівосховищ держави. До його складу ввійшли фонди Центрального архіву давніх актів у м. Києві (заснований 1852 р.), частина фондів Центрального архіву революції у м. Харкові (до реорганізації 1922 р. мав назву Слобожанський архів революції) і Київського обласного історичного архіву (заснований 1922 р. як Центральний історичний архів у м. Києві, перейменований 1932 р.). Створення ЦДІА УРСР у зазначеному фондовому складі передбачалося наказом НКВС УРСР від 24 червня 1941 р.

Остаточна організація ЦДІА УРСР у м. Києві відбулася 1944 р. У 1971 р. до його складу ввійшли фонди ліквідованого 1970 р. філіалу ЦДІА УРСР у м. Харкові (заснований 1880 р. як Історичний архів при Харківському університеті, 1920 р. реорганізований у Центральний історичний архів, у 1932 р. на його базі створено Всеукраїнський центральний архів давніх актів, який в 1943 р. став називатися філіалом ЦДІА УРСР у м. Харкові).

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України № 415 від 21 липня 1992 р. та наказу № 35 Головного архівного управління при Кабінеті Міністрів України від 31 липня 1992 р. архів має назву Центральний державний історичний архів України, м. Київ (ЦДІАК України).

Структура архіву

Апарат управління

Відділи:

- забезпечення збереженості документів (у складі якого – сектори зберігання фондів адміністративних, жандармських, освітніх установ та судових, релігійних установ)
- давніх актів (із сектором зберігання давніх актів)
- довідкового апарату та обліку фондів (із сектором обліку фондів та діловодства)
- використання інформації документів (із сектором користування документами)
- інформаційних технологій

Фонд архіву (архів архіву)

Ф. 4703 Центральний державний історичний архів України, м. Київ (ЦДІАК України), 1657 од. зб. за 1944–1998 рр.

Обсяг фондів

1622 фонди, 1297295 од. зб. (28000 л. м) за XIII ст. – 1921 р.

Анотація складу фондів

У ЦДІАК України сконцентровано документи, що висвітлюють історію України періоду її входження до складу Литви і Польщі (з XIII ст. до кінця XVIII ст.), Російської імперії (з першої пол. XVII ст. до Лютневої буржуазно-демократичної революції 1917 р.). Важливе місце займають фонди установ Гетьманщини (друга пол. XVII ст. – XVIII ст.).

Найдавнішою документальною пам'яткою архіву є рукописне Євангеліє XIII ст., написане грецькою мовою, ще один найдавніший документ – пергаментна грамота руського старости Отто з Пільче, датується 1369 р. Давні документи зібрані в Колекції документів Київської археографічної комісії. Це – привілеї литовських князів і польських королів, універсали українських гетьманів, грамоти російських царів, документи з власноручними підписами визначних діячів України, Росії, інших країн. Документи збірки складено 17 мовами (українською, російською, польською, латинською, німецькою, французькою, старослов'янською, турецькою, італійською, молдавською, арабською, вірменською, грецькою, китайською, шведською, норвезькою, старосербською). Колекція містить 765 печаток з різним ступенем збереженості, понад 20 гербів Росії, 10 гербів Польщі, 7 гербів окремих осіб. Її документи відбивають середньовічну історію майже всіх українських земель.

В архівних колекціях інкунабул і стародруків та рукописах зберігаються рідкісні європейські та вітчизняні видання – ліонська інкунабула (1454),

лейпцизькі, базельські, штутгартські палеотипи (поч. XVI ст.), перше видання “Литовського статуту” (1588), “Граматики Мелетія Смотрицького” (1648), “Патерик” (XVI ст.), “Лексикон Памви Беринди” (поч. XVII ст.), “Літопис Григорія Граб’янки” (список 1773 р.), “Ізраїльській змії” Григорія Сковороди тощо.

У фондах і колекціях архіву зберігаються цінні картографічні і геодезичні документи XVII – поч. XX ст., у тому числі одна з найдавніших пам’яток української картографії – межова карта Бориспільської волості 30-х рр. XVII ст.; план Києва, складений М.Ушаковим 1695 р.; документи Київської інженерної команди та ін.

Серед унікальних джерел XVI–XVIII ст. – напрестольне Євангеліє, видане у Львові (1636 р.) та подароване в 1641 р. київським митрополитом Петром Моголою церкві Спаса на Берестові; копійні магдебурзьких привілеїв Києва (1544–1659); географічні та топографічні описання Київського намісництва (1781, 1785, 1787); кольорові зображення гербів Київського, Чернігівського та Новгород-Сіверського намісництв.

Надзвичайно цінною частиною документального зібрання ЦДІАК України є актові книги судово-адміністративних і станових установ Правобережної України – гродських, земських, підкоморських, конфедератських судів, магістратів і ратуш. У них зосереджено близько 1 млн. документів, що відображають соціально-економічний, політичний розвиток Правобережжя з початку XVI ст. до 60-х рр. XVIII ст. Це – акти про продаж, оренду, передачу, розподіл магнатських, шляхетських, монастирських земель, про порушення контрактів, люстрації староств, реєстри податків і населення воєводств, описання міст, замків, укріплень. До цього комплексу входять документи про Визвольну війну під проводом Богдана Хмельницького, козацькі та селянські виступи, гайдамацький рух тощо.

Унікальним джерелом для вивчення історії України XVIII ст. є фонд Архіву Коша Нової Запорозької Січі, документи якого охоплюють усі прояви життя Запорожжя останнього періоду існування козацтва: адміністративні заходи, господарську, соціально-правову діяльність, торгівлю, культуру, побут, міжнародні зв’язки. Особливо цінними є документи зі статистичними даними: численні переписи, реєстри, відомості, описи, списки.

Відомості про адміністративно-територіальний устрій та економічний розвиток Лівобережної і Слобідської України кінця XVII–XVIII ст. є у документах фондів Генеральної військової канцелярії, Першої і Другої Малоросійських колегій, Генерального опису Лівобережної України, Канцелярії військового скарбу, Генерального військового суду, полкових і сотенних канцелярій і судів.

Про військовий стан України XVII–XVIII ст., заходи щодо управління військовими силами, про охорону кордонів, організацію прикордонних застав, будівництво захисних споруд Української лінії йдеться в документах фондів Канцелярії генеральної військової артилерії, полкових і губернських канцелярій, “приказных изб”.

Історію України другої половини XVIII ст. висвітлено у документах фондів Брацлавського, Вознесенського, Київського, Катеринославського, Новгород-Сіверського, Подільського, Харківського, Чернігівського намісницьких правлінь.

Про церковно-монастирське землеволодіння, духовну освіту, земельні суперечки, будівництво церков і монастирів, описи церковного майна, плани

монастирських будівель та маєтностей, міжнародні зв'язки церкви тощо розповідають документи фондів релігійних установ Київської, Переяславсько-Бориспільської духовних консисторій, Києво-Печерської лаври, Києво-Софійського кафедрального собору, київських та інших монастирів.

Окремим пластом для генеалогічних розвідок та довідкової роботи з метою задоволення соціальних потреб громадян є сповідні розписи та метричні книги релігійних установ різних конфесій населених пунктів сучасних Київської і Черкаської областей.

Важливим джерелом для вивчення економічних, політичних, суспільних, культурно-освітніх і релігійних відносин як в Україні, так і Польщі, Білорусі, Литві, Латвії XVI – початку XX ст. є родові й особові фонди магнатів і шляхти Правобережної України – Браницьких, Ворцелів, Ганських, Гіжицьких, Донець-Захаржевських, Дунін-Борковських, Замоївських, Корняків, Ледоховських, Любомирських, Мнішків, Плятерів, Понятовських, Потоцьких, Радзивілів, Жевуських, Сапег, Тарнавських, Терлецьких та великих українських землевласників Галаганів, Мокрієвичів, Скоропадських, Стороженків, Сулим, Терещенків, Ханенків та ін. Їхні документи, які в окремих фондах сягають XIV і XV ст., висвітлюють історію магнатських латифундій і шляхетського землеволодіння в Україні, структуру феодального і селянського господарства, внутрішнє життя і зовнішні зв'язки латифундій, розкривають господарські і юридичні стосунки землевласників.

Основний масив документального ресурсу архіву складають фонди місцевих установ та інституцій Російської імперії XIX – початку XX ст.

У фондах Канцелярії київського, подільського і волинського генерал-губернатора, канцелярій генерал-губернаторів та військових губернаторів, палат державного майна, люстраційних комісій зберігаються документи про розвиток промисловості й торгівлі, суспільні і соціальні рухи, правове й майнове становище державних і поміщицьких селян, підготовку і проведення в Україні реформи 1861р., придушення польських повстань 1830–1831 рр., 1863–1864 рр., статистичні відомості й звіти про становище губерній тощо.

Зародження і розвиток промисловості, становище робітників відображено також у фондах Києво-Межигірської фаянсової фабрики, Шосткинського порохового заводу, комісій соляних заводів, контор цукрових заводів, канцелярій окружних фабричних інспекторів.

Слідчі, судові та інші документи фондів жандармських управлінь, охоронних відділень, поліції та установ суду і прокуратури розкривають історію політичних партій та організацій, революційних виступів робітників, селян, студентів, учнівської молоді, солдат. У фондах зберігаються огляди важливих політичних розслідувань, судових процесів, протоколи обшуків та допитів, речові докази та ін.

Про заборону вживання української мови в друкованих виданнях, розповсюдження творів Тараса Шевченка, Лесі Українки, Івана Франка, Миколи Гоголя та інших українських і російських письменників свідчать документи Київського цензурного комітету, Канцелярії київського окремого цензора, Київського тимчасового комітету у справах друку.

У фондах установ та організацій періоду Першої світової війни (Комітету Всеросійського земського союзу Південно-Західного фронту, Комітету

Всеросійського союзу міст Південно-Західного фронту, Управління уповноваженого Всеросійського земського союзу Буковинсько-Галицького району, Уповноваженого Всеросійського союзу міст у Галичині, Управління головного уповноваженого Російського товариства Червоного Хреста при арміях Південно-Західного фронту) зібрані відомості про хід мобілізації до російської армії, діяльність адміністрації на території Галичини і Буковини, економічне і політичне становище цих областей під час імперіалістичної війни, санітарне і медичне обслуговування діючої армії, організацію шпиталів, санітарних поїздів, виробництво зброї тощо.

Питання розвитку освіти і культури в Україні висвітлюють документи фондів управлінь Київського та Харківського навчальних округів, Київської духовної академії, Київської семінарії, Кременецького ліцею. У них зібрано відомості про становлення початкової, середньої, спеціальної та вищої освіти, діяльність Київського та Харківського університетів, відкриття, кількість і стан навчальних закладів, статистичні відомості та особові справи учнів і викладачів, зміст навчальних програм.

Цінні документи для вивчення історії науки й культури містять фонди наукових, культурно-освітніх товариств та організацій: Київського товариства охорони пам'яток старовини та мистецтва, Київського товариства давнини і мистецтв, Київського відділення Російського технічного товариства, Київського відділення Російського військово-історичного товариства, Харківського історико-філологічного товариства.

Фонди особового походження українських громадських, політичних і наукових діячів – Галаганів, Грушевських, Скоропадських, Терещенків, В. Антоновича, Д. Багалія, І. Каманіна, О. Кістяківського, М. Сумцова, О. Потебні та інших – подають їхні біографічні відомості, висвітлюють розвиток науки, культури, суспільно-політичного руху в Україні у XIX – на початку XX ст.

Бази даних

Архівні фонди України (облікова), 2243 записи, 1622 фонди.

Реєстр описів ЦДІАК України (облікова), 5262 записи.

Втрачені актові книги з колекції ЦДІАК України (облікова), 4085 записів.

Страховий фонд на документи ЦДІАК України (облікова), 598 записів.

Метричні книги рабинатів з колекції ЦДІАК України (тематична), 44000 записів.

Довідковий апарат

Описи

4277 (з них опубліковано – 6)

Каталоги

систематичний;

географічний;

іменний.

Всього – 1053192 картки.

Картотеки

Допоміжні картотеки на 402309 карток.

Особи, які перебували під наглядом Київського, Одеського, Катерино-славського губернських жандармських управлінь, охоронних відділень – *іменна, для службового користування*;
козацька старшина XVII–XVIII ст. – *іменна*.

Показчики

тематичні;
географічні;
іменні;
міжфондові.

Фондові

ф. 127 Київська духовна консисторія – *тематичний, географічні (до клірових відомостей та метричних книг)*;

ф. 128 Києво-Печерська лавра – *предметно-тематичний, географічний*;

ф. 256 Замойські – польський магнатський рід – *предметно-тематичний, іменний, географічний*;

ф. 442 Канцелярія київського, подільського та волинського генерал-губернатора – *тематичний (до описів господарської частини, господарського відділення і II діловодства)*;

ф. 707 Управління Київського навчального округу – *тематичний*;

ф. 1235 Грушевські – історики, лінгвісти – *епістолярна спадщина М. Грушевського*.

Огляди

Тематичні

видання і поширення марксистської та прогресивної преси і літератури в Україні в другій половині XIX ст. – на початку XX ст.;

джерела з історії освіти в Україні наприкінці XVIII ст. – першій половині XIX ст.;

джерела про капіталістичні відносини в селянських господарствах Правобережної України (1906–1914);

джерела про культурно-просвітницькі зв'язки в Україні з південними слов'янами на початку XIX ст.;

документи до вивчення діяльності більшовицьких організацій України з мобілізації трудящих мас на революційну боротьбу (1910–1914);

документи з історії революційного народництва в Україні кінця 70-х – початку 80-х рр. XIX ст.;

документи з історії селянського руху на Правобережній Україні (літо 1907 р. – літо 1917 р.);

документи з історії Чорноморсько-Азовського торгового флоту періоду промислового капіталізму (60-ті роки – середина 90-х рр. XIX ст.);

документи про військово-промислові комітети в Україні;

- документи про газету військово-революційної організації при Харківському комітеті РСДРП “Солдатская жизнь” у роки першої революції;
- документи про делегатів II з’їзду РСДРП;
- документи про діяльність А. Бубнова;
- документи про діяльність І. Бабушкіна;
- документи про діяльність І. Клименка;
- документи про діяльність П. Нестерова;
- документи про діяльність М. Пирогова;
- документи про революційну діяльність М. Криленка;
- документи про діяльність ленінсько-іскрівської організації України з підготовки II з’їзду РСДРП та пропаганди його рішень;
- документи про діяльність П. Грабовського;
- документи про економічний розвиток і благоустрій м. Києва в XIX ст. – на початку XX ст.;
- документи про жовтневі події 1917 р. в Україні;
- документи про київську козаччину;
- документи про народну освіту на Лівобережній Україні (1861–1900);
- документи про початкову та середню освіту в Києві в першій половині XIX ст.;
- документи про поширення першої марксистсько-ленінської програми партії;
- документи про селянський рух 1917–1918 рр.;
- документи про селянський рух на Лівобережній Україні;
- джерела з історії київського “Союзу боротьби за визволення робітничого класу” у фондах ЦДІА УРСР;
- документи з історії будівництва пам’ятника Богдану Хмельницькому;
- документи з історії Київського університету;
- документи з історії поширення творів В. Леніна в Україні (1895–1914);
- документи з історії січнево–лютневих страйків 1905 р. в Україні;
- документи про економічний розвиток м. Києва в XIX ст. – на початку XX ст.;
- документи про розвиток капіталістичних відносин в селянських господарствах Правобережної України (1906–1914);
- документи ЦДІА УРСР про життя і революційну діяльність Ульянових в Україні;
- документи ЦДІА УРСР з історії визвольної війни українського народу та возз’єднання України з Росією;
- документи ЦДІА УРСР з історії вітчизняного залізничного транспорту;
- документи ЦДІАК України з історії м. Києва;
- документи ЦДІАК України з історії містобудування, архітектури та охорони пам’ятників історії та культури;
- документи ЦДІА УРСР про використання революційними народниками творів М. Чернишевського з пропагандистською метою в Україні;
- документи ЦДІАК України про військову систему України першої половини XVIII ст.;
- документи ЦДІА УРСР про діяльність Комісії для опису губерній Київського навчального округу;

- документи ЦДІАК України про П. Куліша;
- документи ЦДІА УРСР про підготовку більшовицького перевороту у жовтні 1917 р. в Україні;
- документи ЦДІАК України про поширення творів І. Франка в Росії наприкінці XIX ст. – на початку XX ст.;
- документи ЦДІА УРСР про розповсюдження ленінських праць в Україні в 1905 р.;
- документи ЦДІА УРСР про російсько-болгарські революційні зв'язки у 1900–1914 рр.;
- документи ЦДІАК України про рух декабристів в Україні;
- документи ЦДІА УРСР про селянський рух в Україні у другій половині XVIII ст.;
- документи ЦДІАК України про суспільно-політичний рух в Україні (60–80-ті роки XIX ст.);
- документи ЦДІА УРСР про Т. Шевченка;
- документи ЦДІАК України про царські судово-слідчі установи як джерело до вивчення історії революції 1905–1907 рр. в Україні;
- документи ЦДІА УРСР як джерело до вивчення діяльності більшовицьких організацій України з мобілізації трудящих мас на революційну боротьбу (1910–1914);
- документи ЦДІА УРСР як джерело до вивчення міграції населення в Україні у першій половині XVII ст.;
- листи О. Пушкіна у ЦДІАК України;
- соціал-демократична і більшовицька нелегальна періодична преса до жовтня 1917 р. у фондах ЦДІА УРСР;
- твори мініатюрної графіки XVI–XVIII ст. в актових книгах ЦДІАК України;
- документальні матеріали з історії самоврядування міст України;
- “чигиринська справа” в документах ЦДІА УРСР.

Фондові

- ф. 262 М. Довнар-Запольський;
- ф. 442 Канцелярія київського, подільського та волинського генерал-губернатора;
- ф. 574 Канцелярія старшого фабричного інспектора Київської губернії;
- ф. 575 Канцелярія окружного фабричного інспектора Київського округу;
- ф. 707 Управління Київського учбового округу;
- ф. 2017 Харківське історико-філологічне товариство.

Міжфондові покажчики, довідники та переліки документів

- Дополнение к путеводителю по ЦГИА УССР в г. Киеве. – К., 1986.
- Покажчик документів ЦДІА УРСР до історії м. Києва / Уклад.: Г. І. Кулеба, Н. М. Яковенко. – К., 1981. Т. 1–6.
- Довідник з історії установ XVII–XVIII ст.: У 4 т. – К., 1972. – Т. 1–4 та ін.
- Допоміжні картотеки.
- Довідково-інформаційні видання.

Науково-довідкова бібліотека – див. НДБ ЦДА України

Методичні розробки

Методическое указание по упорядочению россыпи актовых книг Кременецкого градского и земского судов. – К., 1959. – 6 с.

План-проспект справочника по истории государственных учреждений на Украине. – К., 1960. – 22 с.

Рабочая инструкция по полной научно-технической обработке и каталогизации фонда Волынского ГЖУ (№ 1335) / Сост. К. Калинина. – К., 1960. – 41 с.

Методические указания по каталогизации документальных материалов ф. 317 “Прокурор Киевской судебной палаты” / Сост. Т. Власова. – К., 1961. – 18 с.

Методические указания по научно-технической обработке документальных материалов ф. 274 “Киевское губернское жандармское управление” / Сост. Л. Карева. – К., 1961. – 15 с.

Методические указания по упорядочению коллекции листовок / Сост. Л. Карева. – К., 1962. – 7 с.

Методические указания по тематическому выявлению документальных материалов по истории городов и сел Украинской ССР / Сост. Т. П. Власова. – К., 1963. – 16 с.

Схема классификатора систематического каталога документальных материалов ЦГИА УССР в г. Киеве / Сост. Т. П. Власова. – К., 1963. – 26 с.

Методическое пособие по изданию описи фонда “Киевская губернская канцелярия” / Сост. З. Хомуецкая. – К., 1966. – 18 с.

Методические указания по усовершенствованию описей фонда № 711, Киевская духовная академия / Сост. Л. Н. Карева. – К., 1967. – 42 с.

Методичні поради для роботи над збірником “Гайдамацький рух на Україні у XVIII ст.” / Уклад. М. І. Бутич. – К., 1967. – 33 с.

Робоча інструкція по вдосконаленню описів фонду Генеральної військової канцелярії / Склад. Л. З. Гісцова. – К., 1967. – 63 с.

Головні засади підготовки серійного документального видання “Історія запорозьких козаків” (XVI ст. – 1775 р.) / Уклад. М. І. Бутич. – К., 1968. – 22 с.

Методичні вказівки по каталогізації документальних матеріалів фондів жандармських управлінь, охоронних відділень та підпорядкованих їм установ / Уклад. Д. М. Топчій. – К., 1969. – 36 с.

Схема классификации систематического каталога документальных материалов ЦГИА УССР в г. Киеве (дополнительный вариант) / Сост. Т. П. Власова. – К., 1969. – 49 с.

Методичні вказівки до проведення перевірки наявності та стану документів фондів відділу давніх актів і комплектування, зберігання, обліку та науково-довідкового апарату / Уклад.: Л. З. Гісцова, О. М. Івахова. – К., 1971. – 20 с.

Методичні поради по підготовці до видання корпусу документів “Слідча справа про Кирило-Мефодіївське товариство” / Уклад. Н. П. Панчик. – К., 1971. – 19 с.

Методичні поради для підготовки збірки “Запорозька Січ в документах і матеріалах” / Уклад. Л. З. Гісцова. – К., 1972. – 20 с.

Методичні поради для підготовки збірника “Суспільно-політичний рух на Україні в 60–90 рр. XIX ст.” / Уклад. М. І. Бутич. – К., 1972. – 52 с.

Методичні поради для підготовки серії збірників документів “Селянський рух на Україні в другій половині XVIII – початок XX ст.” / Уклад. Г. С. Нестеренко. – К., 1974. – 36 с.

Методичні поради для роботи над серією збірників “Робітничий рух на Україні. Середина XVIII ст. – 1904 р.” / Уклад. І. І. Глизь. – К., 1974. – 38 с.

Методические указания по усовершенствованию описей ф. 707 “Управление Киевского учебного округа” / Сост. Е. Н. Ивахова. – К., 1975. – 35 с.

Методичні вказівки по каталогізації документів фонду “Правління Київського округу шляхів сполучення” / Склад. Г. І. Кулеба. – К., 1976. – 43 с.

Методичні поради по вдосконаленню описів родинного фонду польських магнатів Замойських / Уклад. Н. М. Яковенко. – К., 1976. – 70 с.

Методичні вказівки по каталогізації фондів цензурних установ / Склад. Л. С. Кобяковська. – К., 1981. – 18 с.

Методические указания по каталогизации документов ф. 442 “Канцелярия киевского, подольского, волынского генерал-губернатора” / Сост. Г. И. Кулеба. – К., 1982. – 15 с.

Методичні вказівки по підготовці збірника “Селянський рух на Україні (1569–1647 рр.)” / Склад. В. В. Страшко. – К., 1982. – 13 с.

Методические рекомендации по усовершенствованию описей ф. 127 “Киевская духовная консистория” / Сост. Е. Н. Ивахова. – К., 1985. – 15 с.

Памятка по составлению Каталога старопечатных и рукописных книг, которые хранятся в ЦГИА УССР в г. Киеве / Сост. Г. В. Боряк. – К., 1985. – 27 с.

Методические указания по усовершенствованию описей и каталогизации ф. 486 “Киевская палата гражданского суда” / Сост.: Н. В. Замковая, Г. И. Кулеба. – К., 1987. – 32 с.

Методичні рекомендації по археографічному опрацюванню та звірці текстів “Описів Київського намісництва 2-ої половини XVII ст.” – К., 1987. – 5 с.

Єдлінська У., Страшко В. Методичні рекомендації по передачі текстів документів XVI–XVIII ст. // Українська археографія: Сучасний стан та перспективи розвитку: Тези респ. наради. – К., 1988. – С. 1–34.

Рекомендации по вопросу влияния внешних факторов на состояние документов ЦГИА Украины в г. Киеве / Сост. Л. М. Куприянова. – К., 1991. – 21 с., [12] с. прил.

Методичні рекомендації по підготовці до видання “Архіву Коша Нової Запорозької Січі” / Уклад. Л. З. Гісцова. – К., 1992. – 42 с.

Правила передачі тексту кириличних документів XVI–XVIII ст. дипломатичним і популярним методами та рекомендації для застосування цих правил у виданнях наукового і науково-популярного типів / Уклад. В. В. Страшко. – К., 1992. – 24 с.

Методичні поради для підготовки збірника документів “Політика царського уряду стосовно української мови і культури в 2-й половині XIX – на початку XX ст.” / Уклад. О. В. Музичук. – К., 1993. – 20 с.

Методичні рекомендації для удосконалення описів фамільних і особових фондів / Уклад. І. О. Ціборовська. – К., 1994. – 29 с.

Науково-довідковий апарат до фондів і документів архіву (перелік довідників). – К., 1997. – 17 с.

Пам'ятка для складання географічного покажчика до описів ф. 128, Києво-Печерська лавра / Склад. С. Р. Кагамлик. – К., 1997. – 8 с.

Пам'ятка для складання іменного покажчика до описів ф. 128, Києво-Печерська лавра / Склад. С. Р. Кагамлик. – К., 1997. – 7 с.

Методичні рекомендації по вдосконаленню каталогів у ЦДІАК України / Уклад. Д. М. Топчій. – К., 2000. – 11 с.

Пам'ятка для складання анотованого переліку печаток, виявлених на документах родових фондів ЦДІАК України (Правобережна Україна. 16 – поч. 20 ст.) / Уклад. О. Г. Полегайлов. – К., 2000. – 25 с.

Пам'ятка для складання іменного покажчика до описів ф. 707, Канцелярія Київського учбового округу / Уклад. О. М. Кугай. – К., 2000. – 10 с.

Рекомендації до складання подокументних описів актових книг Правобережної України XVI–XVII ст. / Уклад. В. В. Страшко. – К., 2002. – 102 с.

Бібліографія

Довідкові видання

Загальні довідкові видання

Центральный государственный исторический архив УССР в г. Киеве: Путеводитель / Сост.: Е. М. Апанович, А. В. Бондаревский, М. А. Варшавчик и др.; Под ред. А. В. Бондаревского, Л. М. Отливановой, С. Д. Пилькевича, В. И. Шелудченко. – К., 1958. – 348 с.

Державні архіви Української РСР: Короткий довідник. – К., 1972. – С. 46–55.

Государственные архивы Украинской ССР: Справочник. – К., 1988. – С. 70–79.

Центральный государственный исторический архив Украинской ССР в г. Киеве: [Буклет] / Сост.: Г. В. Боряк, Л. З. Гисцова, В. С. Шандра. – К., 1988. – 12 с.

Grimsted Patricia Kennedy. Archives and Manuscript Repositories in the USSR. Ukraine and Moldavia. – Princeton, 1988. – В. 1. – Р. 161–232.

Государственные архивы СССР: Справочник. – М., 1989. – Ч. 1. – С. 470–475.

Архівні установи України: Довідник. – К., 2000. – С. 29–33.

Марушак О. В. Архів України історичний у Києві // Енциклопедія сучасної України. – К., 2001. – Т. 1. А. – С. 704.

Центральный державний історичний архів України, м. Київ. 1852–2002: [Буклет]. – К., 2002. – [12] с.

Спеціальні довідкові видання

Список актовых книг, хранящихся в Киевском центральном архиве / Сост. Э. В. Станкевич // Университетские известия. – 1862. – № 6. – С. 1–38; № 9. – С. 3–8 [39–44], 45–68; 1863. – № 1. – С. 69–92; № 2. – С. 93–108; № 5. – С. 109–124; № 6. – С. 124–148; 1864. – № 6. – С. 149–172; № 8. – С. 173–188; № 12. – С. 189–216.

Відбитка з “Університетських известий” зберігається в особовому фонді І. Каманіна у ЦДІАК України (ф. 237, оп. 1, спр. 73).

Опись актовой книги Киевского Центрального архива. – К., 1869–1909. 80 описів актових книг, опублікованих у 70 випусках. Повний перелік описів подано у виданнях: *Кременецький земський суд: Описи актових книг.* – К., 1959. – Вип. 1. Кн. № 1–11 (1568–1598 рр.) – С. 209–222; *Grimsted Patricia Kennedy. Archives and Manuscript Repositories in the USSR. Ukraine and Moldavia.* – Princeton, 1988. – В. 1. – Р. 186–191.

Плохинский М. М., Иванов Е. М. Опись дел Харьковского исторического архива Харьковского отделения // Сб. ХИФО. – 1893. – Т. 5. – С. 1–32; 1894. – Т. 6. – С. 33–64; 1896. – Т. 8. – С. 65–112; 1897. – Т. 9. – С. 113–128; 1900. – Т. 12. – С. 129–176.

Маслов С. И. Описание рукописей Исторического общества Нестора Летописца. – К., 1908. – 50 с. – [с приложением 58 с.]. – [Також опубл. у вид.: *ЧИОНЛ.* – 1909. – Т. 21, Ч. 1–2. – Секция 4. – С. VII, 1–50].

Архів Запорозької Січі: Опис матеріалів / ЦАУ УСРР. Археогр. комісія. – К., 1931. – 167 с.

Генеральный опис Лівобережної України. 1765–1769 рр.: Показчик населених пунктів / Уклад.: Л. А. Попова, Е. Г. Ревнівцева. – К., 1959. – 185 с.

Кременецький земський суд: Описи актових книг XVI–XVII ст. Вип. 1. Книги № 1–11 (1568–1598 рр.) / Уклад.: Л. А. Попова, З. С. Хомутецька, В. Д. Чунтулова; Ред. І. Л. Бутич. – К., 1959. – 256 с.

Потебня Олександр Опанасович. 1835–1891: Опис документальних матеріалів особистого фонду 781 / Упоряд. І. О. Іваницька. – К., 1960. – 48 с.

Кременецький земський суд: Описи актових книг XVI–XVII ст. Вип. 2. Книги № 12–22 (1601–1614 рр.) / Уклад.: Л. А. Проценко, З. С. Хомутецька, В. Д. Чунтулова. – К., 1965. – 352 с.

Кременецький земський суд: Описи актових книг XVI–XVII ст. Вип. 3. Книги № 23–25 (1616–1625 рр.) / Уклад.: Л. А. Проценко, З. С. Хомутецька, В. Д. Чунтулова. – К., 1965. – 315 с.

Микола Федорович Сумцов (1854–1922 рр.): Опис документальних матеріалів особистого фонду № 794. 1876–1921 рр. / Підгот. до друку: І. О. Іваницька, О. Д. Катруха; Відп. ред. А. П. Ковалинський. – К.: Наук. думка, 1965. – 136 с.

Микола Дмитрович Пильчиков (1857–1908): Опис документальних матеріалів особистого фонду 783. 1871–1908 / Уклад.: О. Д. Катруха, З. П. Нецадіна; Ред. В. І. Бавер. – К.: Наук. думка, 1970. – 164 с.

Каталог колекції документів Київської археографічної комісії (1369–1894 рр.) / Упоряд.: Я. Р. Дашкевич, Л. А. Проценко, З. С. Хомутецька. – К., 1971. – 183 с.

Доповнення до “Каталога колекції документів Київської археографічної комісії” / Упоряд.: Л. З. Гісцова, Н. М. Фаустова // *Архіви України.* – 1974. – № 1. – С. 51–59.

Страшко В. В. Огляд колекцій мікрофільмів XVI–XVIII ст. – К., 1977. – [Машинопис].

Твори В. І. Леніна на Україні (1894 – лютий 1917 р.): Показчик архівних документів / Упоряд.: М. І. Бутич, І. І. Глизь, М. І. Крячок, П. М. Шморгун. – К.: Наук. думка, 1977. – 255 с.

Каталог документів з історії Києва XV–XIX ст. / Упоряд.: Г. В. Боряк, Н. М. Яковенко. – К.: Наук. думка, 1982. – 202 с.

Адміністративно-територіальний устрій Лівобережної України 50-х років 18 ст.: Каталог населених пунктів (за матеріалами архівних податкових реєстрів) / Упоряд. Т. Цимбал. – К., 1990. – 217 с.

Архів Коша Нової Запорозької Січі: Опис справ, 1713–1776 / Упоряд.: Л. З. Гісцова, Л. Я. Демченко. – 2-е вид., випр. і доп. – К., 1994. – 232 с.

Документальные материалы по истории евреев в архивах СНГ и стран Балтии: Предварительный список архивных фондов. – СПб., 1994. – С. 54.

Епістолярна спадщина Михайла Грушевського. (Показчик до фонду № 1235 у ЦДІА України у м. Києві) / Упоряд. І. Гирич. – К., 1996. – 107 с.

Каталог стародруківаних книг, що зберігаються у Центральному державному історичному архіві України у м. Києві, 1494–1764 рр. / ЦДІАК України; НАН України. Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського; Упоряд.: Г. В. Боряк, О. Г. Полегайлов (ст. упоряд.), І. О. Ціборовська-Римарович, Н. М. Яковенко. – К., 1999. – 268 с.

Архіу уніяцких мітрапалітаў: Дакументы па гісторыі царквы ў Беларусі XVI–XX стст. у фондах гістарычных архіваў Украіны: Даведнік / БелНДДАС; Полацкая грэка-каталіцкая грамада; Склад.: С. І. Паўловіч, Т. М. Мальцава. – Мн.; Полацк, 2001. – 162 с.

Володимирський гродський суд. Подокументні описи актових книг. Вип. 1. Справи 1–5. 1566–1570 / Держкомархів України. ЦДІАК України; Склад. описів Г. Сергійчук; Наук. ред.: Г. Боряк, Л. Демченко. – К., 2002. – 228 с. – (Архівні зібрання України. Спеціальні довідники).

Національний архівний фонд України. Засоби інтелектуального доступу до документів: Короткий довідник. – К., 2002. – С. 25–30.

Правобережна шляхта. Кінець XVIII – перша половина XIX ст.: Список шляхти Волинської, Київської та Подільської губернії, дворянські права якої перевірила Центральна ревізійна комісія / Держкомархів України. ЦДІАК України; Авт.: С. Борисенко, Є. Чернецький. – Біла Церква, 2002. – 396 с. – (Архівні зібрання України. Спеціальні довідники).

Огляди фондів

Лазаревский А., Константинович Н. Обзорение Румянцевской описи Малороссии. В 3 ч. – Чернигов: Изд-во Черниговского губерн. статист. ком., 1866–1875. – 857 с.

Ч. 1. (Полк Черниговский). – Чернигов, 1866. – С. 1–138.

Ч. 2. (Полки Киевский и Нежинский). – Чернигов, 1867. – С. 139–390.

Ч. 3. (Полк Стародубский) / Сост. Н. Константинович. – Чернигов, 1875. – С. 391–857.

Ч. 4. (Дополнение) [Полк Лубенский] / Сост. Н. Константинович. – Чернигов, 1885. – 58 с.

Голубинский Е. Е. Рукописи Киево-Выдубицкого монастыря // Киевские епархиальные ведомости. – 1875. – № 16. – С. 529–531.

Багалея Д. И. Заметки об архиве Малороссийской коллегии, находящимся при Историко-филологическом обществе Харьковского университета // Университетские известия. – 1882. – № 9. – С. 131–141.

Ефименко П. Архив Малороссийской Коллегии при Харьковском Университете // Киевская старина. – 1882. – Т. I. – Янв. – С. 193–198.

Лазаревский А. Сулиминский фамильный архив // Киевская старина. – 1882. – Т. IV. – Ноябрь. – С. 292–327.

Лазаревский А. Галагановский фамильный архив // Киевская старина. – 1883. – Т. VII. – Ноябрь. – С. 452–469.

Падалка Л. Исторические материалы архива Полтавской казенной палаты // Киевская старина. – 1885. – Т. XIII. – Окт. – С. 333–338.

Рагозин Н. П. Отчет о занятиях слушателя Археологического института Н. П. Рагозина по приведению в порядок дел бывшей Малороссийской коллегии, принадлежащих Историко-филологическому обществу при Харьковском университете // Сб. Археологического института. – 1886. – Т. 5, Ч. 2, Прил. 1. – С. 1–32.

Теличенко И. Скорбный лист Архива Малороссийской коллегии // Киевская старина. – 1889. – Т. XXIV. – Февр. – С. 445–458.

Филоновский А. Опись ризницы и библиотеки Черниговского Елецкого Успенского монастыря // Черниговские епархиальные известия. – 1893. – № 16. – С. 580–615. – [Окреме вид.: Чернигов, 1893. – 25 с.].

Л[евецкий], О[рест Иванович]. Историко-статистические материалы, своевременно не переданные в Киевский центральный архив // Киевская старина. – 1894. – Т. XLVII. – Ноябрь. – С. 304–305.

Мякотин В. Архив Генерального войскового суда // Киевская старина. – 1898. – Т. LXIII. – Ноябрь. – С. 137–149.

Плохинский М. М. Архивы Черниговской губернии // Древности. ТАКМАО. – М., 1899. – Т. 1, Ч. 3. – Кол. 1–190.

Фотинский О. А., Бурчак-Абрамович Н. М. Краткое описание предметов древности, пожертвованных в Волынское епархиальное древлехранилище от 1 августа 1894 года по 1 ноября 1898 года. – Почаев: Тип. Почаево-Успенской лавры, 1899. – 138 с. – [Також опубл. у вид.: Волынские епархиальные ведомости, 1899].

[*Сфремов С. О.*] Жандармські архіви // Наше минуле. – 1918. – № 3. – С. 145–146.

Архів б. губерніяльного правління // Наше Минуле. – 1919. – № 1–2. – С. 179–180.

[*Сфремов С. О.*] Архів Київського жандармського управління // Наше минуле. – 1919. – № 1–2. – С. 178–179.

Оглоблін О. П. Архів Києво-межигірської фабрики // Зап. Историко-філологічного відділу УАН. – 1926. – № 9. – С. 332–342.

Передача архивных материалов Украине // Архивное дело. – 1926. – № 8–9. – С. 117–123.

Іванов Є. М. Українські фонди, перевезені з Москви // Архівна справа. – 1927. – Кн. 4. – С. 44–65.

Оглоблін О. П. Архів Бахмутських і Торських соляних заводів (XVIII в.) // Архівна справа. – 1929. – Кн. 9–10. – С. 34–48.

Петров П. Справи Малоросійської Колегії, що переходять у Київському архіві давніх актів // Архівна справа. – 1929. – Кн. 11. – С. 50–60; 1930. – Кн. 3 (14). – С. 36–52.

Центральний архів стародавніх актів у Києві: Зб. статей / ЦАУ УСРР; Археографічна комісія, архівознавча секція; За ред. В. О. Романовського. – К., 1929. – 223 с. – (Серія III, Вип. 1).

[Із змісту]:

Романовський В. О. Архів стародавніх актів та його фонди. – С. 1–32;

Андріяшев О. М. Актові книги Київського Центрального Архіву Давніх Актів. – С. 33–123;

Новицький В. Летичевські фасцикули. – С. 124–146;

Романовський В. Колекція, що належала “Комиссии для разбора древних актов”. – С. 146–151;

Романовський В. Збірка монастирських документів. – С. 151–152;

Романовський В. Збірка автографів та палеографічних зразків. – С. 152–154;

Андріяшев О. “Серія Б”. – С. 154–156;

Романовський В. “Нова серія”. – С. 156–161;

Новицький В. Збірка справ “Каменец-Подольской Казенной Палаты”. – С. 162–173;

Тищенко М. Фонди установ Київщини XVIII віку. – С. 174–223.

Оглоблін О. П. Архів Шостенського порохового заводу // Архівна справа. – 1930. – Кн. 1 (12). – С. 3–11.

Діброва С. П. Архівний фонд “Управления начальника гидротехнических работ Юго-Западного фронта” (Гидроюз) (1914–1918 рр.) // Архів Радянської України. – 1932. – № 4–5. – С. 383–392.

Горбков А. Коллекция архивных документов относящихся к истории Украины // Ист. журнал. – 1941. – № 5. – С. 149.

Фирсова Е., Ивануцкая И. “Окружной фабричный инспектор Харьковского округа”. (Обзор документальных материалов фонда) // НИБ. – 1957. – № 2. – С. 101–105.

Jepkowski T., Podraza A. Z poszukiwac archiwalnych w ZSRR // Kwartalnik Historyczny. – 1957. – Т. 64, Z. 2. – S. 285–288.

Огляд полоніки у фондах ЦДІАК України.

Катруха О., Біленкіна С. Документальні матеріали фонду “Рада з’їзду Гірничо-промисловців півдня Росії” // НІБ. – 1958. – № 2. – С. 92–97.

Гнедаш С. Документи з історії Київського університету // НІБ. – 1960. – № 4. – С. 50–62.

Огляд документів фонду Управління Київського учбового округу (ф. 707), Київського університету, інших фондів архіву.

Зикова В. М. Документальні матеріали архівних фондів: “Канцелярія окружного фабричного [інспектора Київського фабричного] округу” і “Канцелярія старшого фабричного інспектора Київської губернії” // НІБ. – 1960. – № 6. – С. 61–72.

Konferowicz S. Archiwalne polonica w Kijowie i Moskwie // Zeszyty Naukowe. Szkoła Główna Planowania i Statystyki. – 1960. – Т. 19. – S. 165–171.

Григорян В. Р. Актовые книги армянского суда города Каменец-Подольского // Исторические связи и дружба украинского и армянского народов: Сб. материалов науч. сессии. – Ереван: Изд-во АН АрмССР, 1961. – С. 252–263.

Слюдікова Т. Документи ЦДІА УРСР у Києві про Т. Г. Шевченка // НІБ. – 1961. – № 2. – С. 57–63.

Исаевич Я. Д. Гродские и земские акты – важнейший источник по истории аграрных отношений в Речи Посполитой в XVI–XVIII вв. // Ежегодник по аграрной истории Восточной Европы 1961. – Рига, 1963. – С. 90–99.

Григорян В. Р. Об актовых книгах армянского суда г. Каменец-Подольска (XVI–XVII вв.) // Восточные источники по истории народов Юго-Восточной и Центральной Европы. – М., 1964. – С. 276–296.

Проценко Л. Актові книги як джерело до вивчення спеціальних дисциплін // Історичні джерела та їх використання. – К., 1964. – Вип. 1. – С. 52–62.

Wasowski P. Polskie archiwa magnackie w Centralnym Państwowym Archiwum Historycznym w Kijowie // Archeion. – 1964. – Т. 40. – S. 173–176.

Власова Т. П. Система каталогов в ЦГИА УССР в г. Киеве // Друга республік. наук. конф. з архівознавства та інших спец. іст. дисциплін: Матеріали / Архів. упр. УРСР. – К., 1965. – [Т. 1]. Перша секція. Архівознавство та діловодство. – С. 183–200.

Исаевич Я. Д. Документальні матеріали самоврядування міст України як історичне джерело // Друга республік. наук. конф. з архівознавства та інших спец. іст. дисциплін: Матеріали / Архів. упр. УРСР. – К., 1965. – [Т. 2]. Друга секція. Спец. іст. дисципліни. – С. 135–148.

Проценко Л. Актові книги ЦДІА УРСР у м. Києві як джерело до вивчення історії міст і сіл України // Друга республік. наук. конф. з архівознавства та інших спец. іст. дисциплін: Матеріали / Архів. упр. УРСР. – К., 1965. – [Т. 1]. Перша секція. Архівознавство та діловодство. – С. 79–93.

Дашкевич Я. Р. Армянская колония в Каменец-Подольске в 50–60-х годах XVI ст. (Половецкие акты армянского суда 1559–1567 гг. как исторический и юридический источник) // Документы на половецком языке XVI в. – М.: Наука, 1967. – С. 65–96. – (Памятники письменности Востока; Т. 3).

Апанович О. Джерела ЦДІА УРСР у м. Києві про військову систему України першої половини XVIII ст. // Архіви України. – 1971. – № 6. – С. 87–93.

Огляд документів фондів Генеральної військової канцелярії (ф. 51), Київської губернської канцелярії (ф. 59), полкових та сотенних канцелярій, інших фондів архіву.

Богачук С., Івахова О. Про перевірку фондування документальних матеріалів у ЦДІА УРСР у м. Києві [ф. 442 “Канцелярія київського, подільського і волинського генерал-губернатора”] // Архіви України. – 1972. – № 5. – С. 51–53.

Івахова О. М. Удосконалення описів фонду “Канцелярія київського, подільського і волинського генерал-губернатора” // Архіви України. – 1973. – № 2. – С. 42–45.

Родін Р. І. Документи з історії народної освіти на Правобережній Україні у другій половині XIX ст. у фонді “Управління Київського учбового округу” // Архіви України. – 1973. – № 2. – С. 78–79.

Фаустова Н. М. Центральний державний історичний архів УРСР у м. Києві // Архіви України. – 1974. – № 2. – С. 84–85.

Про нові надходження до архіву у 1971–1973 рр.

Апанович Л. І., Глизь І. І. Документи про рух декабристів на Україні // Архіви України. – 1975. – № 6. – С. 23–28.

Перелік документів з фондів ЦДВІА СРСР та ЦДІА СРСР, що надійшли до колекції мікрофільмів ЦДІА УРСР.

Тхор В. І. Актові книги ЦДІА УРСР у м. Києві про розвиток міст України доби феодалізму // *Архіви України.* – 1975. – № 5. – С. 60–64.

Яковенко Н. М. Центральний державний історичний архів УРСР // *Архіви України.* – 1977. – № 3. – С. 75.

Про передачу в дар архіву 10 документів XVII–XIX ст.

Страшко В. В. Центральний державний історичний архів УРСР // *Архіви України.* – 1978. – № 2. – С. 69.

Про надходження мікрокопій документів з ЦДАДА СРСР, ЦДВІА СРСР, Архіву міністерства закордонних справ СРСР.

Борисюк З. П. Листи Л. С. Пушкіна у ЦДІА УРСР // *Архіви України.* – 1979. – № 3. – С. 54–57.

Шандра В. С. Початкова та середня освіта у Києві в першій половині XIX ст. // *Архіви України.* – 1980. – № 5. – 63–67.

Огляд фонду “Управління Київського учбового округу” (ф. 707).

Szatmájer K. Nieznane archiwalia ukraińskie o Kraszewskim // *Studia Polono-Slavica-Orientalia. Acta Litteraria.* – Wrocław; Warszawa, 1980. – Т. 6. – S. 115–127.

Гісцова Л. З. Архівні джерела ЦДІА УРСР з історії Києва // *Архіви України.* – 1982. – № 2. – С. 15–21.

Шандра В. С. Из истории развития образования во второй половине XIX в. (Анализ фонда Управления Киевского учебного округа) // *Советские архивы.* – 1982. – № 4. – С. 52–54.

Купріянова Л. М. Фонд ЦДІА УРСР у м. Києві “Управління Південно-Західних залізниць” як джерело до вивчення історії вітчизняного транспорту // *Архіви України.* – 1983. – № 4. – С. 59–62.

Кобяківська Л. С. Каталогізація фондів цензурних установ України XIX – початку XX ст. в ЦДІА УРСР у м. Києві // *Архіви України.* – 1984. – № 4. – С. 38–40.

Шандра В. С. К истории деятельности Харьковского историко-филологического общества // *Археогр. ежегодник за 1985 г.* – М., 1987. – С. 221–229.

Огляд фонду Харківського історико-філологічного товариства (ф. 2017).

Вислобоков К. А. До питання про створення науково-довідкового апарату до актових книг XVI–XVIII ст. // *Українська археографія: Сучасний стан та перспективи розвитку: Тези доп. Республік. наради (груд. 1988 р.).* – К., 1988. – С. 233–236.

Мицик Ю. Фонд 1230 ЦДІА УРСР у м. Києві як джерело до історії Волині у роки визвольної війни, 1648–1654 рр. // *Минуле і сучасне Волині: Тези доп. та повідомл. Другої Волинської історико-краєзн. конф. (Луцьк, 1988 р.).* – Луцьк, 1988. – Ч. 1. – С. 168–170.

Мицик Ю., Степанков В. Огляд колекції документів ЦДІА УРСР у м. Києві з історії визвольної війни українського народу 1648–1654 рр. і возз’єднання України з Росією // *Архіви України.* – 1988. – № 5. – С. 43–47.

Юрій М. Ф. Документи Південно-Західного комітету Всеросійського земського союзу як джерело до вивчення історії Першої світової війни // Архіви України. – 1988. – № 6. – С. 61–62.

Апанович О. М. Архів Коша Запорозької Січі // Архіви України. – 1989. – № 6. – С. 13–27.

Гирич І. Документи академіка М. Грушевського у фонді 1235 ЦДІА УРСР у м. Києві // Архіви України. – 1989. – № 4. – С. 53–63.

Гісцова Л. З. Шляхи удосконалення НДА до фондів ЦДІА УРСР у м. Києві: Огляд // Архіви України. – 1989. – № 1. – С. 24–31.

Шандра В. С. Документи ЦДІА УРСР у м. Києві про П. О. Куліша // Архіви України. – 1989. – № 5. – С. 20–27.

Шандра В. С. До вивчення діяльності Комісії для описання губерній Київського учбового округу // Архіви України. – 1990. – № 6. – С. 49–56.

Огляд фонду “Комісія для описання губерній Київського учбового округу” (ф. 884).

Лаптева Л. П. Визначний дослідник і пропагандист історії і культури слов'ян // Архіви України. – 1991. – № 1. – С. 49–56.

Огляд особового фонду проф. Київського університету О. О. Котляревського (ф. 2223).

Гирич І. Архів М. Грушевського // Київська старовина. – 1992. – № 1. – С. 29–37.

Хитерер В. М. Обзор источников по еврейской истории Центрального государственного [исторического] архива Украины // Єврейське населення Півдня України: Історія та сучасність: Тез. доп. наук. конф. (19–20 листоп. 1992 р.) / Ін-т нац. відносин і політології України; Запорізький держ. ун-т; Запорізьке міське від-ня т-ва “Україна–Ізраїль”. – Запоріжжя, 1992. – С. 113–116

Коротенко В. В. Особистий архівний фонд І. Ф. Павловського в ЦДІА України // Архівний збірник на посвяту 90-річчя Полтавської вченої архівної комісії / Держархів Полтавської обл. – Полтава, 1993. – С. 108–112.

Савченко Г. О. Життя, діяльність і науково-історична спадщина академіка М. Ф. Сумцова (1854–1922 рр.): Автореф. дис. ... канд. іст. наук. – Дніпропетровськ, 1993. – 19 с.

Хитерер В. Обзор источников по еврейской истории Центрального государственного исторического архива Украины // История евреев в России: Проблемы источниковедения и историографии: Сб. науч. тр. / Петербургский еврейский ун-т, Ин-т исслед. еврейской диаспоры. – СПб., 1993. – С. 78–83. – (Труды по иудаике. Сер. “История и историография”; Вып. 1).

Khiterer V. Documents of the Jewish Historical-Archaeographical Commission // East European Jewish Affairs. – 1993. – Vol. 23, № 2. – P. 73–77.

Огляд фонду Єврейської історико-археологічної комісії.

Хитерер В. Еврейская историко-археологическая комиссия Всеукраинской Академии Наук (ВУАН): [Огляд фонду] // Єврейська історія та культура в Україні: Матеріали конф. (Київ, 22–23 листоп. 1993 р.) / Асоціація єврейських організацій та общин України, Асоціація юдаїки – наук.-дослід. центр. – К., 1994. – С. 176–182.

Гирич І. Архів М. Грушевського як джерело для вивчення діяльності визначних постатей українського руху (М. Грушевський, С. Єфремов, В. Липинський, М. Василенко): Автореф. дис. ... канд. іст. наук. – К., 1995. – 24 с.

Мордвінцев В. Сповідальні книги // Київська старовина. – 1995. – № 3. – С. 84–87.

Франко О. Неопублікована епістолярія Михайла Грушевського з Федором Вовком // Михайло Грушевський і Західна Україна: Доп. і повідомл. наук. конф. (Львів, 26–28 жовт. 1994 р.). – Львів, 1995. – С. 44–47.

Gessen V. Jewish Vocational Education and Encouragement of Industrial Labor in Russia // Shvut: Studies in Russian and East European Jewish History and Culture. – 1995. – № 1–2 (17–18). – P. 17–29.

Історія та характеристика документів архіву єврейського громадського діяча Л. М. Брамсона.

Khiterer V. Jewish Documents in the Central State Historical Archive of Ukraine // Jews in Eastern Europe. – 1995. – № 1(26). – P. 70–76.

Khiterer V. Sources on Jewish History in The Central State Historical Archive of Ukraine // Shvut: Studies in Russian and East European Jewish History and Culture. – 1995. – № 1–2 (17–18). – P. 393–402.

Михальченко С. И. Личный фонд М. В. Довнар-Запольского в Центральном государственном историческом архиве Украины в Киеве // Археогр. ежегодник за 1994 год. – М., 1996. – С. 285–290.

Гирич І. Неопубліковане в Київській архівній спадщині М. Грушевського й справа видання повного зібрання творів історика // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики: Зб. наук. праць на пошану Марії Дмитрієнко (до 35-річчя наукової діяльності) / НАН України. Ін-т історії України. – К., 1997. – Число 1. – С. 90–95.

Гісцова Л., Шовковий Д. Тульчинська лінія Потоцьких у документах Центрального державного історичного архіву України, м. Київ // Історія України. – 1997. – № 18. – С. 6–7.

Кагамлик С. Р. Монастирські фонди та науково-довідковий апарат до них // Українське архівознавство: історія, сучасний стан, перспективи: Наук. доп. Всеукр. конф. (Київ, 19–20 листоп. 1996 р.) / Голов. архів. упр. при КМ України. УДНДІАСД. – К., 1997. – Ч. 2. – С. 172–176.

Мандебура О. С. Особовий фонд М. Сумцова як джерело вивчення історії етнологічної науки в Україні кінця ХІХ – початку ХХ ст. // Українське архівознавство: історія, сучасний стан та перспективи: Наук. доп. Всеукр. конф. (Київ, 19–20 листоп. 1996 р.) / Голов. архів. упр. при КМ України. УДНДІАСД. – К., 1997. – Ч. 2. – С. 120–125.

Мандебура О. С. Проблеми української етнографії в науковій спадщині Миколи Сумцова: Автореф. дис. ... канд. іст. наук. – К., 1997. – 24 с.

Мицик Ю. А. Листи І. М. Каманіна до М. С. Грушевського [у ф. 1235 ЦДІАК України] // Українське архівознавство: історія, сучасний стан та перспективи: Наук. доп. Всеукр. конф. (Київ, 19–20 листоп. 1996 р.) / Голов. архів. упр. при КМ України. УДНДІАСД. – К., 1997. – Ч. 1. – С. 209–212.

Сухих Л. А. Документи з родових архівів магнатів і шляхти Волині та Правобережної України в колекціях Центрального державного історичного архіву України: історія, склад, стан науково-довідкового апарату та перспекти-

ви його розвитку // Українське архівознавство: історія, сучасний стан та перспективи: Наук. доп. Всеукр. конф. (Київ, 19–20 листоп. 1996 р.) / Голов. архів. упр. при КМ України. УДНДІАСД. – К., 1997. – Ч. 2. – С. 90–96.

Хитерер В. Еврейская историко-археологическая комиссия Всеукраинской Академии Наук (ВУАН) // Євреї в Україні: Історія, культура, традиції / НАН України. Ін-т нац. відносин і політології. – К., 1997. – С. 90–100.

Hiscowa L. Tulczyńska linia Potockich w aktach zespołu NR 49 Centralnego Państwowego Historycznego Archiwum Ukrainy w Kijowie // Miscellanea Historico-Archivistica. – Warszawa, 1997. – Т. VIII. – S. 99–104.

Hiscowa L., Antonenko I. Znaczenie archiwaliów Radziwiłłów, przechowywanych w Centralnym Państwowym Historycznym Archiwum Ukrainy w Kijowie, dla rekonstrukcji archiwum Radziwiłłów // Miscellanea Historico-Archivistica. – Warszawa, 1997. – Т. VII. – S. 99–105.

Шовкочуй Д. Dzieje i zawartość dokumentów z zespołu Potockich przechowywanego w Centralnym Państwowym Archiwum Historycznym Ukrainy w Kijowie (Zespół 49, Inw. 1, 2, 3) // Miscellanea Historico-Archivistica. – Warszawa, 1997. – Т. VIII. – S. 105–111.

Михальченко С. І. Личный фонд М. В. Довнар-Запольского в Центральном государственном историческом архиве Украины в Киеве: (обзор) // Замежная архіўная Беларусіка: Матэрыялы міжнар. навук. канф. (Мінск, 25–26 крас. 1996 г.). – Мн., 1998. – С. 262–269.

Хитерер В. Еврейские материалы в Центральном госархиве Украины // Еврейское население Юга Украины: Ежегодник: Исследования, воспоминания, документы. – Х.; Запорожье, 1998. – С. 207–218.

Фрадкін В. З. Епістолярна спадщина академіка М. Сумцова // Треті Сумцовські читання: Матеріали наук. конф. (18 квіт. 1997 р.). – Х., 1998. – С. 35–38.

Чернецький Є. Шляхта Васильківського повіту Київської губернії за сповідальними розписами православних храмів початку XIX ст. (Білоцерківщина, Васильківщина, Мотовилівщина, Рокитнящина, Фастівщина). – Біла Церква, 1998. – 26 с.

Чернухін Є. К. Грецькі справи в ЦДІА України в м. Києві // Україна – Греція: архівна та книжкова спадщина греків України: Наук. зб. / НАН України. Ін-т історії України. – К., 1998. – С. 145–149.

Hiscowa L. Archiwa rodowe Prawobrzeznej Ukrainy w Centralnym Państwowym Historycznym Archiwum Ukrainy w Kijowie (cz. 1) // Miscellanea Historico-Archivistica. – Warszawa, 1998. – Т. IX. – S. 127–139.

Suchich L. Archiwa rodowe Prawobrzeznej Ukrainy w Centralnym Państwowym Historycznym Archiwum Ukrainy w Kijowie (cz. 2) // Miscellanea Historico-Archivistica. – Warszawa, 1998. – Т. IX. – S. 141–150.

Войцехівська І. Огляд особового архівного фонду академіка В. Іконникова // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 1999. – Т. 4. – С. 134–137.

Кагамлик С. Р. До питання про джерела з історії стосунків козацтва з українською церквою (за матеріалами фонду Києво-Печерської лаври) // Четвертий Міжнар. конгрес українців: Доп. і повідомл. Історія (Одеса, 26–29 серп. 1999 р.). – Одеса; К.; Л., 1999. – Ч. 1. – С. 236–240.

Тесленко І. Острожчина у фонді Волинського церковно-археологічного товариства // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: Міжвід. зб. наук. праць / Голов. архів. упр. України. УДНДІАСД. – К., 1999. – Вип. 1. Архів і особа. – С. 292–301.

Babkina W. Kolekcja ksiąg wpisów w Centralnym Państwowym Historycznym Archiwum Ukrainy w Kijowie // Miscellanea Historico-Archivistica. – Warszawa, 1999. – Т. X. – С. 40–48.

Straszko W. Inwentaryzacja ksiąg wpisów w Centralnym Państwowym Historycznym Archiwum Ukrainy w Kijowie // Miscellanea Historico-Archivistica. – Warszawa, 1999. – Т. X. – С. 49–54.

Гісцова Л. З. Родовий фонд Галаганів ЦДІАК України // Архіви України. – 2000. – № 4–6. – С. 39–44.

Марушак О. В. Колекція тор ЦДІАК України: зберігання, використання, відновлення // Архіви України. – 2000. – № 1–3. – С. 63–65.

Полегайлов О. Кириличні стародруки XVI–XVIII ст. у збірці Центрального державного історичного архіву України (м. Київ): попередні підсумки вивчення // Наук. праці НБУВ. – К., 2000. – Вип. 4. – С. 73–82.

Довбищенко М. В. Нова колекція документів з історії Української Церкви у фондах ЦДІАК України // Архіви України. – 2001. – № 1–2. – С. 70–71.

Мільчев В. Джерела з історії формування балканських діаспор в Україні XVIII ст. у фонді Київської губернської канцелярії ЦДІА України (м. Київ) // Наук. зап.: Зб. праць молодих вчених та аспірантів / НАН України. Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. – К., 2001. – Т. 7. – С. 122–141.

Додаток № 1: Показчик справ фонду № 59 ЦДІА України (м. Київ), які стосуються історії складання балканських діаспор в Україні XVIII ст. – С. 128–141.

Папакін Г. В. Загальний міжнародний стандарт архівного описування ISAD (G) та перспективи його впровадження в Україні (на прикладі фамільного фонду Скоропадських ЦДІАК) // Архіви України. – 2001. – № 4–5. – С. 3–24.

Пархоменко О. Печатки сотенної старшини періоду Гетьманщини // Проблеми архівознавства і джерелознавства: Зб. наук. праць до 90-річчя від дня народження професора В. І. Стрельського / УДНДІАСД. – К., 2001. – С. 199–205. – (Історія архівної справи: спогади, дослідження, джерела; Вип. 4).

Сухих Л. А. Документи з історії Києво-Печерської Лаври у фондах Центрального державного історичного архіву України // Могилянські читання: Зб. наук. праць / Нац. Києво-Печерський історико-культурний заповідник. – К., 2001. – С. 261–263.

Чернецький Є. Документи фонду “Переяславсько-бориспільська духовна консисторія” ЦДІАК України як джерело дослідження східних теренів Речі Посполитої у XVIII ст. // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 2001. – Т. 7. – С. 49–52.

Горін С. М. Монастирські архіви Правобережної України XVI–XVIII ст. (на прикладі монастирів Волині) // Нариси історії архівної справи в Україні / За заг. ред. І. Матяш та К. Климової. – К., 2002. – С. 153–161.

Огляд монастирських фондів ЦДІАК України.

Павленко С. Огляд архівного фонду графів Потоцьких у Центральному державному історичному архіві України у місті Києві // Nad Wisio i

Dnieprem, Polska i Ukraina w przestrzeni europejskiej – przesziońж i teraцniejszońж = Україна і Польща в європейському вимірі – минуле і сучасність: [Наук. праці викладачів та студентів Київського нац. лінгвістичного ун-ту та Ун-ту Миколая Коперніка в Торуні]. – К.; Торунь, 2002. – № 1. – С. 249–254. – (Historia, Systemy Międzynarodowe i Globalny Rozwuj = Історія, міжнародні системи і глобальний розвиток).

Полегайлов А. Г. Печати белорусских административно-судебных учреждений XVI–XIX вв. (По материалах Центрального государственного исторического архива Украины) // Беларускі археагр. штогоднік. – Мн., 2002. – Вып. 3. – С. 135–143.

Преловська І. Архівні джерела про київські некрополі (на матеріалах каталогу ЦДІАК України) // Наук. зап.: Зб. праць молодих вчених та аспірантів / НАН України. Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. – К., 2002. – Т. 9. Тематичний випуск: Біографічна некрополістика в контексті сучасної історичної науки. Джерела та результати досліджень. – С. 389–394.

Шемета Ю. Особовий архівний фонд М. Володимирського-Буданова в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та Центральному державному історичному архіві в м. Києві // Наук. зап.: Зб. праць молодих вчених та аспірантів / НАН України. Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. – К.; Хмельницький, 2002. – Т. 8, Ч. II. – С. 64–75.

Мокренко В. Неопубліковані джерела історії Полтавського полку (середина XVII–XVIII ст. ст.) // Архіви і документальна спадщина Полтавщини: минуле, сучасне, перспективи (1903–2003): Архів. зб. на посвяту 100-річчя Полтавської вченої архівної комісії: Матеріали наук. конф. / Держархів Полтавської обл. – Полтава, 2003. – С. 138–149.

Характеристика документів фонду Полтавської полкової канцелярії (ф. 94), Полтавського полкового суду (ф. 95), Рум'янцевського опису Малоросії (ф. 57), інших фондів ЦДІАК України.

Павленко С. Документи архівного фонду графів Потоцьких у ЦДІАК України як джерело із спеціальних історичних дисциплін // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики: Зб. наук. праць / НАН України. Ін-т історії України. – К., 2003. – Число 10, Ч. 2. – С. 43–53.

Черкаська Н. Джерела Центрального державного історичного архіву України в Києві до історії роду князів Сангушків // Укр. археогр. щорічник. Нова серія. – К.; Нью-Йорк, 2004. – Вип. 8–9. – С. 7–21.

Історія архіву, окремих фондів, колекцій

Козловский К. Научное значение Киевского центрального архива при университете // Киевлянин. – 1868. – № 28.

Козловский К. Киевский центральный архив и его будущность // Киевлянин. – 1869. – № 87, 88, 89, 94.

Отчеты о состоянии Киевского центрального архива для актовых книг губернии Киевской, Волынской и Подольской за 1871. – Отчеты ... за 1912 г. // Университетские известия. – 1872–1913.

Родохлиб К. Е. Центральный архив и археографическая комиссия в Киеве // Журнал Министерства народного просвещения. – 1873. – Т. 165, № 2. – Ч. 4. – С. 99–111.

Каманин И. М. Киевский центральный архив (1852–1880 гг.) // Сб. Археологического института. – СПб., 1881. – Кн. 5, Ч. 1. – С. 45–46. – [Також опубл. у вид.: Київський центральний архів давніх актів. 1852–1943: 36 документів. В 2 т. – К., 2002. – Т. 1. 1852–1921. – С. 17–24].

[*Ефименко П. С.*] Архивы Харьковской губернии // Харьковский календарь и памятная книжка на 1885 г. – Х., 1884. – С. 599–611.

Каманин И. М. Киевский центральный архив // Историко-статистические записки об учёных и учебно-вспомогательных учреждениях Императорского Университета св. Владимира (1834–1884). – К., 1884. – С. 335–340. – [Також опубл. у вид.: Київський центральний архів давніх актів. 1852–1943: 36 документів. В 2 т. – К., 2002. – Т. 1. 1852–1921. – С. 25–28].

Багалей Д. И. Мысли об устройстве исторического архива при Харьковском университете // Вестник археологии и истории. – 1885. – № 2. – С. 53–68.

Бакай Н. Уцелевшие остатки архива К. Г. Разумовского // Киевская старина. – 1886. – Т. XVI. – Дек. – С. 743–746.

Багалей Д. И. О вновь открытых материалах для истории Левобережной Украины (Архив Полтавского губернского правления) // Тр. VI археологического съезда в Одессе. – Одесса, 1889. – Т. 4. – С. 79–82.

[*Багалей Д. И.*] Архив историко-филологического общества с 1 сентября 1888 года по 1 сентября 1889 года // Харьковский календарь на 1890 год. – Х., 1890. – Ч. 1. – С. 244–246.

Левицкий О. И. Пятидесятилетие Киевской комиссии для разбора древних актов (1843–1893): Историческая записка о её деятельности. – К.: Тип. С. В. Кульженко, 1893. – 140 с.

Левицкий О. И. О судьбе древних актов книг и собрания их в центральных архивах // ЧИОНЛ. – К., 1896. – Кн. 10. – С. 11–14.

Кочубей П. В. Описание Ярославецкого архива (Глуховского уезда) дворян Кочубеев // Древности. ТАКМАО. – 1898. – Т. 1, Ч. 1. – Кол. 114–116.

Багалей Д. И. О необходимости превращения Харьковского исторического архива в центральный архив // Тр. XI археологического съезда в Киеве. – М., 1901. – Вып. 1, Секция 1. – С. 12–17.

Татищев Ю. В. Черниговские архивы (Отчет о командировке в Черниговскую губернию в 1899 году). – Х.: Типо-литография “Печатное дело”, 1901. – 33 с. – [Також опубл. у вид.: Сб. ХИФО. – 1902. – Т. 13. – С. 1–31].

Добровольский П. М. Архив Черниговского кафедрального собора. – Чернигов, 1902. – 68 с. – [Також опубл. у вид.: Труды Черниговской губернской архивной комиссии. – 1900–1902. – Т. 4, Ч. 2. – С. 1–68].

Миллер Д. П. Архивы Харьковской губернии. – Х.: Типо-литография “Печатное дело” кн. К. Н. Гагарина, 1902. – 239 с. – [Також опубл. у вид.: Сб. ХИФО. – Х., 1902. – Т. 13. – С. 197–435].

Левицкий О. И. Об актовых книгах, относящихся к истории Юго-Западного края и Малороссии // Тр. XI археологического съезда в Киеве 1899. – М., 1902. – Т. 2. – С. 55–82.

[*Левицький О. І.*] К истории учреждения Киевского и других центральных архивов (2 апр. 1852 г.) // Киевская старина. – 1902. – Май. – С. 81–86. – Підп.: О. Л.

Каманин И. Киевский Центральный архив для древних актовых книг губерний Киевской, Подольской и Волынской в течение протекших 50 лет его существования (1852–1902 г.) // ЧИОНЛ. – К., 1903. – Кн. 17, Вып. IV, Отд. 2. – С. 73–86. – [Також опубл. у вид.: Київський центральний архів давніх актів. 1852–1943: Зб. документів. В 2 т. – К., 2002. – Т. 1. 1852–1921. – С. 29–36].

Левицький О. І. История учреждения Киевского центрального архива // ЧИОНЛ. – К., 1903. – Кн. 17, Вып. 1, Отд. 2. – С. 3–36; Вып. 3, Отд. 2. – С. 37–72.

Иванов Е. М. Харьковский исторический архив // Сб. ХИФО. – 1905. – Т. 14, Ч. 1. – С. 75–108.

Viaikowski L. Archiwum Centralne w Kijowie // Muzeum Polski. – К., 1917. – № 1. – С. 33–37.

Центральний архів давніх актів при Всеукраїнській Академії наук // Звідомлення Всеукраїнської Академії наук за 1921 рік. – Берлін, 1923. – С. 13; Звідомлення... за 1922 рік. – Прага, 1925. – С. 5; Звідомлення... за 1923 рік. – К., 1924. – С. 30–31.

Иванов С. М. Центральный историчный архив у Харкові (1880–1924) // Архівна справа. – 1925. – Кн. 1. – С. 119–143.

Міяковський В. В. Центральный архив ім. Антоновича в Києві (1922–1925 рр.) // Архівна справа. – 1925. – Кн. 1. – С. 101–118.

Романовський В. О. Київський Центральный архів давніх актів // Архівна справа. – 1925. – Кн. 1. – С. 86–100.

Романовський В. О. Київський Центральный архів давніх актів // Україна. – 1925. – Кн. 6. – С. 168–169.

5 років Центральному історичному архіву ім. В. Б. Антоновича // Життя і революція. – 1927. – № 6. – С. 423–424.

Романовський В. О. До історії архівних фондів старої гетьманщини // Архівна справа. – 1927. – Кн. 2–3. – С. 55–65.

Дубровський В. В. Сторінка з історії архіву Генерального військового суду // Зап. Історико-філологічного відділу УАН. – 1928. – Т. 17. – С. 216–234.

Оглоблін О. П. Фабрично-заводські архіви України за кріпацької доби // Архівна справа. – 1928. – Кн. 7. – С. 3–15.

Федоренко П. К. До історії монастирських архівів // Архівна справа. – 1929. – Кн. 9–10. – С. 102–104.

Барвінський В. О. До 50-річчя утворення Харківського центрального історичного архіву (1880–1930) // Архівна справа. – 1930. – Кн. 3 (14). – С. 3–5.

Барвінський В., Єфимовський В. Всеукраїнський центральний архів стародавніх актів у Харкові (історія та короткий огляд фондів) // Архів Радянської України. – 1932. – № 6. – С. 83–100.

Тищенко М. М. До історії концентрації архівних матеріалів (“Румянцевская опись”) // Архів Радянської України. – 1933. – № 7–8. – С. 182–189.

Марковский М. Н. Киевский областной исторический архив // Борьба классов. – 1935. – № 1–2. – С. 207–208.

[*Грінберг А. Й.*] Київський обласний історичний архів // Архівознавчий збірник. – К., 1938. – С. 11–29.

Романовський В. Киевский архив древних актов // Ист. журнал. – 1944. – № 5–6. – С. 92–93.

Стрельский В. И. Центральный государственный исторический архив УССР // Вопросы истории. – 1948. – № 6. – С. 155–157.

Оглоблин О. П. До історії архіву Київської митрополії XVIII століття // Записки ЧСВВ. – 1950. – Сер. 2 (Рим), Секція 2, Т. 1 (7), № 2–3. – С. 385–392.

Власова Т. П. та ін. З історії Центрального державного історичного архіву УРСР в 1943–1958 рр. / Т. П. Власова, С. К. Кукреш, Т. Б. Слюдикова // З історії архівного будівництва на Україні: Зб. статей, присвяч. 40-річчю рад. архів. буд-ва на Україні. – Х., 1958. – С. 58–68.

Попова Л. Описання актових книг у відділі стародавніх актів ЦДІА УРСР // НІБ. – 1958. – № 3. – С. 77–89.

Проценко Л. З історії заснування і діяльності архіву давніх актів в м. Києві // НІБ. – 1962. – № 3. – С. 27–37.

Катруха О. Філіялу ЦДІА УРСР в м. Харкові 85 років // Архіви України. – 1965. – № 6. – С. 86–87.

Безпрозванна Н. Про фондування документальних матеріалів особистого походження в ЦДІА УРСР у м. Києві // Архіви України. – 1968. – № 3. – С. 52–56.

Дашкевич Я. Р. Адміністративні, судові і фінансові книги на Україні в XIII–XVIII ст. (Проблематика, стан і методика дослідження) // Історичні джерела та їх використання. – К., 1969. – Вип. 4. – С. 129–170.

Крячок М. І. Центральний державний історичний архів УРСР у м. Києві // Архіви України. – 1975. – № 4. – С. 32–41.

Купчинський О. А. З історії створення науково-довідкового апарату до фондів судово-адміністративних установ України XV–XVIII ст. // Архіви України. – 1976. – № 1. – С. 27–35.

Купчинський О. А. Про підготовку каталога судово-адміністративних установ України XV–XVIII ст. // Архіви України. – 1976. – № 5. – С. 14–21.

Романова С. Н. Из истории организации и комплектования Харьковского исторического архива, 1880–1917 гг. – М.: МГИАИ, 1977. – 48 с. – ИНИОН депозит MS № 1735.

Романова С. Н. Из истории создания Харьковского исторического архива // Советские архивы. – 1981. – № 6. – С. 41–43.

Романова С. Н. Создание и развитие исторических архивов на Украине в XIX – начале XX веков: Автореф. дис. ... канд. ист. наук: 05.25.02. – М., 1987. – 23 с.

Яковенко Н. М. До питання про реконструкцію складу київських судово-адміністративних архівів кінця XVI – першої половини XVII ст. // Архіви України. – 1990. – № 5. – С. 18–23.

Гісцова Л. З. До історії фонду Грушевських // Архіви України. – 1996. – № 1–3. – С. 16–18.

Журба О. Шляхи реконструкції колекції документів Київської археографічної комісії // Повернення культурного надбання України: проблеми, завдання, перспективи. – К., 1996. – Вип. 6. Матеріали національного семінару “Проблеми повернення національно-культурних пам’яток, втрачених або переміщених під час Другої світової війни” (Чернігів, верес. 1994 р.). – С. 199–203.

Климова К. Проблеми джерелознавчої евристики та реконструкції архівів наукових товариств // Третя Академія пам’яті професора Володими-

ра Антоновича: Доп. та матеріали (11–12 груд. 1995 р., м. Київ) / Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 1996. – С. 387–413.

Гісцова Л. З. До історії родових і особових фондів землевласників Правобережної України XVI – початку XX ст. // Українське архівознавство: історія, сучасний стан, перспективи: Наук. доп. Всеукр. конф. (Київ, 19–20 листоп. 1996 р.) / Голов. архів. упр. при КМ України. УДНДІАСД. – К., 1997. – Ч. 1. – С. 101–106.

Грімстед Патриція Кеннеді. Археографія на службі імперській політиці: заснування Київської археографічної комісії та Київського центрального архіву давніх актів // Матеріали ювіл. конф., присвяч. 150-річчю Київської археогр. комісії (Київ, Седнів, 18–21 жовт. 1993 р.). – К., 1997. – С. 11–33.

Дубик М. Архіви Києва часів німецької окупації (вересень 1941 – листопад 1943 рр.) // Наук. зап.: Зб. праць молодих вчених та аспірантів / НАН України. Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. – К., 1997. – Т. 2. – С. 519–542.

Климова К. До історії Національного архівного фонду України (документальні колекції київських науково-історичних товариств: склад та джерела формування) // Українське архівознавство: історія, сучасний стан та перспективи: Наук. доп. Всеукр. конф. (Київ, 19–20 листоп. 1996 р.) / Голов. архів. упр. при КМ України. УДНДІАСД. – К., 1997. – Ч. 1. – С. 95–100.

Климова К. І. “Привести в известность как можно больше архивных данных...” (До історії формування документальної колекції Київського відділу Імператорського Російського воєнно-історичного товариства) // Ucrainica: архівні студії. – К., 1997. – Вип. 1. – С. 197–241.

Страшко В. В. Описання актових книг у ЦДІАК України // Українське архівознавство: історія, сучасний стан, перспективи: Наук. доп. Всеукр. конф. (Київ, 19–20 листоп. 1996 р.) / Голов. архів. упр. при КМ України. УДНДІАСД. – К., 1997. – Ч. 1. – С. 162–166.

Боряк Г. В. Розвиток камерально-археографічних традицій в Україні у XIX–XX ст. (З історії складання описів до книг судово-адміністративних установ XV–XVIII ст.) // Спеціальні галузі історичної науки: Зб. на пошану Марка Якимовича Варшавчика / УДНДІАСД. – К., 1999. – С. 67–81. – (Історія архівної справи: спогади, дослідження, джерела; Вип. 2).

Климова К. “Инструкция мне о архивариусной должности дана...” (до історії архіву Київської духовної консисторії у XVIII ст.) // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 1999. – Т. 4. – С. 177–184.

Мага І. В. О. Романовський на чолі Київського центрального архіву давніх актів // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: Міжвід. зб. наук. праць / Голов. архів. упр. України. УДНДІАСД. – К., 1999. – Вип. 1. Архів і особа. – С. 90–100.

Шандра В. Київське генерал-губернаторство, 1832–1914: Історія створення та діяльності, архівний комплекс і його інформативний потенціал / Голов. архів. упр. при КМ України. УДНДІАСД. – К., 1999. – 144 с.

Документи про вивезення німецькою адміністрацією київських архівних зібрань. 1943–1946 рр. // Андрейцев В., Ульяновський В., Короткий В. Корпус магдебурзьких грамот українським містам: Два проекти видань 20-х – 40-х років XX століття. – К., 2000. – С. 170–188.

Харьков А. Н. Программы реорганизации Харьковского исторического архива и их осуществление в 20–30 гг. XX в. // Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Зб. наук. праць / Харківський нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Х., 2000. – С. 263–270.

Климова К. І. Перший проект Воєнно-історичного архіву в Києві // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: Міжвід. зб. наук. праць / Держкомархів України. УДНДІАСД. – К., 2001. – Вип. 3. Джерелознавчі дисципліни. – С. 18–28.

Шандра В. С. Малоросійське генерал-губернаторство, 1802–1856: функції, структура, архів / Держкомархів України. УДНДІАСД; НАН України. Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. – К., 2001. – 355 с.

Гісцова Л. Київський центральний державний архів давніх актів: перший етап діяльності // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 2002. – Т. 8. – С. 29–36.

Гісцова Л. З. Київський центральний архів давніх актів (1917–1941) // Архіви України. – 2002. – № 4–6. – С. 5–45.

Грімстед Патріція Кеннеді. Доля Київського центрального архіву давніх актів у Другій світовій війні: потрійна трагедія – нищення, пограбування, пропаганди // Архіви України. – 2002. – № 4–6. – С. 46–76.

Київський центральний архів давніх актів. 1852–1943: Зб. документів. В 2 т. Т. 1. 1852–1921 / Держкомархів України. ЦДІАК України; Кер. проекту О. В. Музичук; Упоряд. тому: Л. М. Муравцева, В. В. Страшко, Л. А. Сухих. – К., 2002. – 456 с.

Московченко Н. З історії створення науково-довідкового апарату Харківського історичного архіву (1880–1930 рр.) // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: Міжвід. зб. наук. праць / Держкомархів України. УДНДІАСД. – К., 2002. – Вип. 5. Архіви – складова інформаційних ресурсів суспільства. – С. 103–110.

Нариси історії архівної справи в Україні / За заг. ред. І. Матяш та К. Климової. – К., 2002. – 609 с.

[Із змісту]:

Гісцова Л. З. Архів Коша Нової Запорозької Січі. – С. 137–144;

Гісцова Л. З. Заснування Київського центрального архіву давніх актів. – С. 221–234;

Московченко Н. П. Організація Харківського історичного архіву. – С. 234–244;

Климова К. І., Коваленко О. Б., Коваль О. О., Палієнко М. Г. Документальні колекції науково-історичних установ і товариств та приватні наукові архіви в Україні XIX – початку XX ст. – С. 265–290.

Центральний державний історичний архів України, м. Київ. Фотолітопис // Архіви України. – 2002. – № 4–6. – [12] арк. – [вклейка між С. 76–77].

Черкаська Н. О. До історії збірки “магнатських” фондів Центрального архіву давніх актів у Києві (1921–1945) // Архіви України. – 2002. – № 4–6. – С. 77–119.

Мицик Ю. А. Архів Коша Запорозької Січі // Енциклопедія історії України. – К., 2003. – Т. 1. А–В. – С. 137–138.

Папакін Г. В. Фамільний архів Скоропадських на межі XIX та XX ст. // Папакін Г. В. Павло Скоропадський: патріот, державотворець, людина: Історико-архівні нариси. – К., 2003. – С. 180–199.

Себта Т., Черкаська Н. Фонди магнатських архівів та судово-адміністративних установ КЦАДА у контексті взаємних претензій рейхскомісаріату України та генерал-губернаторства Польщі // Архіви України. – 2003. – № 4–6. – С. 184–312.

Струкевич О. Архів Генеральний // Енциклопедія історії України. – К., 2003. – Т. 1. А–В. – С. 137.

Путро О. Український державний архів другої половини XVII – XVIII ст. // “Істину встановлює суд історії”: Зб. на пошану Федора Павловича Шевченка / Держкомархів України. – К., 2004. – Т. 2. Наукові студії. – С. 482–487.

Черкаська Н. Доля Печерського архіву Потоцьких // Пам’ятки: Археогр. щорічник. – К., 2005. – Т. 5. – С. 84–108.

Див. також Генеральну бібліографію № 21, 24, 47, 49, 52, 54, 56, 60, 62–66, 70–72, 75, 80, 85, 86, 95, 96, 139, 142, 146–148, 153, 157, 160, 161, 170, 172, 173, 175, 176, 179–182, 184, 187, 188, 190, 192, 194, 196, 199–201, 204, 206, 208, 215–217, 220, 224–226, 229, 233, 235.

ЦЕНТРАЛЬНИЙ ДЕРЖАВНИЙ ІСТОРИЧНИЙ АРХІВ УКРАЇНИ, м. Львів (ЦДІАЛ УКРАЇНИ)

Адреса: пл. Соборна, 3а, м. Львів, 79008
Тел.: (380322) 72-30-63
Факс: (380322) 72-35-08
E-mail: archives@cl.lv.ukrtel.net
Веб-сторінка на порталі Держкомархіву України:
<http://www.archives.gov.ua/Archives/>

Транспорт: трамвай № 1, 9 (зуп. “Площа Ринок”),
№ 3 (зуп. “Галицький базар”)

Час роботи читального залу:
вівторок–п’ятниця: 9.00–20.00,
понеділок, субота: 9.00–16.00

Директор: Пельц Діана Іванівна
Заступник директора: Лісовська Євгенія Іванівна

Історична довідка

Архів створений у листопаді 1939 р. під назвою Центральний архів давніх актів у Львові на базі трьох архівів, що існували у Львові до Другої світової війни – Архіву давніх актів м. Львова, Земського архіву, Державного архіву, а також низки інших відомчих, корпоративних і приватних збірок. Першим директором архіву була призначена Л. Гусева (до того – директор Центрального архіву праці СРСР). Підпорядковувалася установа архівному відділові УНКВС УРСР по Львівській області. 24 червня 1941 р. архів реорганізували у філіал Центрального державного історичного архіву УРСР (наказ про це повторили 1 грудня 1943 р.), однак через початок війни рішення не було виконане. Під час німецької окупації 1941–1944 рр. архів відновив діяльність як Архів міста Львова, підпорядкований Архівному управлінню генерал-губернаторства у Кракові. Протягом 1943–1944 рр. найцінніші документи архіву були вивезені до Німеччини. Протягом 1944–1945 рр., після визволення міста від нацистських військ і до закінчення реєвакації фондів, архів існував як відділ давніх актів Львівського облдержархіву. У 1946–1947 рр. основна частина документів повернулася до Львова. З 1946 р. архів знову діяв як філіал ЦДІА УРСР. Директорами архіву після війни були В. Позняков, Ф. Політкін, Д. Куцевол.

Внаслідок розмежування документів між філіалом ЦДІА і Львівським облдержархівом, що відбулося у 1947–1950 рр., до першого, крім документів

епохи феодалізму, відійшли також фонди австрійських і польських установ та організацій Галичини, діяльність яких виходила за межі Львівського воєводства.

1958 р. архів реорганізовано у ЦДІА УРСР у Львові з підпорядкуванням Архівному управлінню при РМ УРСР, його очолила Н. Врадій. На початку 60-х рр. з ініціативи академіка І. Крип'якевича архів став базою досліджень зі спеціальних історичних дисциплін, у ньому було створено архівний музей архівознавства, археографії, дипломатики, палеографії, філігранології, геральдики й сфрагістики. Архів став науково-методичним центром для всіх архівів регіону.

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України № 415 від 21 липня 1992 р. та наказу № 35 Головного архівного управління при Кабінеті Міністрів України від 31 липня 1992 р. назву архіву змінено на Центральний державний історичний архів України, м. Львів (ЦДІАЛ України). В 1991–1999 рр. його очолював О. Мацок.

Структура архіву

Апарат управління

Відділи:

- забезпечення збереженості та обліку документів
- давніх актів
- використання інформації документів

сектори:

- зберігання документів давнього періоду
- зберігання фондів адміністративно-судових установ
- зберігання друкованих фондів
- зберігання фондів культурно-освітніх установ
- спеціальних історичних дисциплін
- релігієзнавства
- інформаційних технологій

Лабораторія мікрофільмування та реставрації документів.

Сховища й робочі приміщення архіву розміщені у двох пристосованих для цього пам'ятках архітектури XVII ст.: колишніх Бернардинському монастирі та Королівському арсеналі.

Фонд архіву (архів архіву)

ф. Р-1 Центральний державний історичний архів України, м. Львів, 7717 од. зб. за 1939–1941, 1945–2000 рр.

Обсяг фондів

762 фонди, 1112 097 од. зб. (13382 л. м.) за 1233–1990 рр.

Документи з паперовою, пергаментною основою, виготовлені на склі (фотонегативи), металі (друкарські кліше). У 1994 р. передано до архіву три берестяні грамоти XII ст.

Анотація складу фондів

Архів зберігає документи різних історичних епох: Галицько-Волинської держави (XIII–XIV ст.), Великого Литовського князівства й Речі Посполитої (XIV–XVIII ст.), Австрійської і Австро-Угорської монархії (1772–1918), Західно-Української Народної Республіки (1918–1919), Української Народної Республіки (1917–1921), міжвоєнної Польщі (1919–1939), часів радянської влади (1939–1941) та німецької окупації (1941–1944), радянського періоду (після 1944 р.), періоду незалежної України (після 1991 р.).

Найдавніші документи архіву, починаючи з 1233 р., відклалися в Колекції пергаментних грамот (ф. 131), у якій зібрано 1133 міжнародні угоди, булли пап, привілеї патріархів, митрополитів, єпископів, королів, царів, князів, господарів, воєвод містам і селам, церквам, монастирям, костьолам, цехам, приватні угоди. Унікальним документом, що справив величезний вплив на перебіг української історії, є грамота Берестейської унії 1596 р. Грамоти колекції написані арабською, вірмено-половецькою, грецькою, гебрейською, італійською, латинською, молдавською, німецькою, польською, російською, українською, французькою і чеською мовами. Вони стосуються історії не лише України, а й Білорусі, Ватикану, Волощини, Італії, Литви, Молдови, Німеччини, Польщі, Угорщини, Трансильванії, Туреччини, Франції, Московії та інших країн. У 1994 р. до колекції включили також три берестяні грамоти 1110–1137 рр., знайдені під час розкопок у княжому Звенигороді, які до архіву передав археолог І. Свешников.

Найдавніший комплекс документів періоду Великого Литовського князівства й Речі Посполитої (остання захопила Галичину наприкінці XIV ст.) складають документи органів місцевого самоврядування – магістратів і громадських урядів. Загалом в архіві зібрано 67 таких фондів (40 з них – це магістрати Белза, Бродів, Глинян, Дрогобича, Мостиськ, Рогатина, Самбора, Сянока, Тернополя та ін.). З цих фондів найбільшим за обсягом і найдавнішим є фонд Львівського магістрату (ф. 52). Тут зберігаються збірки й копії привілеїв міста за 1356–1789 рр., актові книги й фасцикули ради, лави, лонгерії, вірменського суду, книги надання громадянства, заповітів, “шосові” (податкові), інвентарні описи міських маєтків, протоколи оглядів меж міста, перевірки міських укріплень, а також цехові документи й матеріали міських шпиталів XIV–XVIII ст. Найдавнішими з них є раецько-лавнича книга за 1382–1389 рр., книга прибутків і видатків міста за 1404–1414 рр. та лавнича книга 1441–1448 рр. Цінними історичними джерелами є хроніки Й. Алембека, С. Кушевича, В. Зиморовича, Я.-Т. Юзефовича, купецькі книги, так звані “новини” (газети) XVII–XVIII ст. Міські документи становлять базу для дослідження розвитку економіки, торгівлі, культури, медицини, містобудування, воєнного, релігійного та інших аспектів історії. У колекції листів (ф. 132), створеній архівістами ще в XIX ст. на підставі магістратських документів, зберігаються автографи гетьманів України Богдана і Юрія Хмельницьких, І. Виговського, П. Тетері, германського імператора, турецького султана, польських, шведських королів, молдавських господарів, курляндського гер-

цога, зарубіжних сановників. Серед громадських урядів галицьких сіл найдавніші книги (з 1419 р.) відклалися у фонді с. Черешнева Сяноцької землі (ф. 48). Для вивчення української мови та звичаєвого права виняткове значення має комплекс документів 1549–1860 рр. із с. Одрехової на Лемківщині (ф. 37).

Надзвичайно цінним є великий (понад 6,5 тис.) комплекс актових книг городських, земських, підкоморських і старостинських судів Східної Галичини XV–XVIII ст. Найдавніші з них – книги Сяноцького земського суду (з 1423 р.). Хоча ці суди призначалися для розгляду справ шляхти, вони містять привілеї руських, литовських, угорських, польських королів і князів, митрополитів, архієпископів, владик на володіння земельними маєтками, містами й селами, у тому числі кириличні й транслітеровані латинкою привілеї короля Данила й князя Льва; люстрації Руського й Белзького воєводств, інвентарні описи маєтків; протестації православних і греко-католицьких митрополитів, владик, братств; документи про виникнення козацтва, повстання І. Мухи, С. Наливайка, Хмельниччину, опришківський рух, Гайдамаччину, про шляхетські конфедерації, про війни проти татар, волохів, турків, шведів. В актових матеріалах є безліч відомостей про ремесла, торгівлю, сільське господарство, про міжнародні, національні й релігійні стосунки, про розвиток культури, освіти й мистецтва, про повсякденне життя населення середніх віків і нового часу. Унікальність актових книг полягає у їхній добрій збереженості, значних хронологічних і територіальних межах, універсальній для Європи латинській мові.

Унікальний фонд Львівського Успенського (Ставропігійського) братства (ф. 129) – єдиний практично повністю збережений комплекс документів української громадської організації XVI–XVIII ст. Він усебічно відображає суспільно-політичне й культурне життя українців у Речі Посполитій та їхню участь у загальноєвропейських процесах періоду Реформації і Контрреформації, розвиток освіти, архітектури й мистецтва, початки білоруського й українського книгодрукування. У ньому відклалися документи, пов'язані з діяльністю А. Еласонського, П. Беринди, братів Рогатинців, К. Острозького, братів Зизаніїв, К. Ставровецького, І. Борецького, І. Вишенського, друкарів А. Сльозки, А. Скульського та ін. Архів братства містить детальні відомості про історію православної церкви з 1378 р., про запровадження унії і григоріанського календаря та полемічну боротьбу навколо цього, про зв'язки православних з аріанами й протестантами Литви й Польщі в боротьбі проти наступу католицизму.

Багатими на давні документи з церковної історії є численні фонди релігійних установ різних конфесій – консисторій, ординаріатів, капітул, протоігуменатів, монастирів, духовних навчальних закладів. Греко-католицька консисторія у Львові (ф. 201) має, наприклад, понад 40 тис. од. зб. за 1300–1945 рр. Вони стосуються історії та повсякденного життя греко-католицької (до 1596 р. – православної) церкви, її стосунків з державою, Ватиканом та іншими церквами. Переважна більшість документів стосується діяльності парафій Львівської архієпархії. Велика кількість документів – пастирські послання, проповіді, листи – відклалися в результаті діяльності керівників греко-католицької церкви – А. Ангеловича, С. Литвиновича, Г. Яхимовича, А. Шептицького, Й. Сліпого. Останнім часом ці документи інтенсивно

використовують дослідники церковної історії, освіти, культури. Метричні книги й шкільні документи відкривають можливість здійснювати генеалогічні пошуки, вивчати соціоетнічні процеси на території Галичини, Холмщини, Волині, Підляшшя. Водночас, завдяки організованому митрополитом А. Шептицьким збиранню документів з церковної історії та історії України, у фонді відклалися також документи з історії української автокефальної, російської православної, білоруської греко-католицької церков, документи С. Петлюри, П. Скоропадського та інших українських політичних діячів періоду Української революції. Окрему групу становлять документи драматурга О. Фредра та його сім'ї, спорідненої з родиною Шептицьких.

Фонди релігійних установ римо-католицької, православної, вірменської, іудейської та євангельської церков дають достатнє уявлення про життя національних і релігійних меншин. Найдавніші документи римо-католицької капітули у Львові (ф. 197) відносяться до 1417 р., римо-католицької консисторії у Львові (ф. 618) – 1482 р., вірменської консисторії у Львові (ф. 475) – 1513 р., євангельської громади у Львові (ф. 427) – 1678 р., православної консисторії у Холмі (ф. 693) – 1782 р., іудейської релігійної громади у Львові (ф. 701) – 1785 р.

Найчисленнішу групу фондів архіву складають комплекси документів періоду Австрійської та Австро-Угорської імперії (1772–1918). Найважливішим із них є фонд Галицького намісництва (ф. 146), що налічує понад 200 тис. од. зб. за 1772–1921 рр. Однак хронологічно фонд охоплює значно ширший період: багато громад, організацій і приватних осіб для підтвердження своїх майнових чи станових прав подавали Намісництву давні документи (з 1448 р.). Намісництво, його численні комісії і комітети в результаті своєї діяльності створили величезну кількість документів, які є достатньою базою для вивчення державного устрою, економіки й сільського господарства, суспільно-політичного життя, культури, науки, освіти, охорони здоров'я. Багато документів цього періоду стосуються міжнародної політики, воєн, розвідки й контррозвідки, революцій, повстань. Розвиток і утвердження капіталізму в сільському господарстві Галичини можна досліджувати завдяки багатьом документам про скасування панщини 1848 р.

Незамінним джерелом для вивчення економічної та історичної географії, сільського господарства, складу й становища населення, топоніміки є фонди перших поземельних кадастрів Галичини – так званих Йосифінської (ф. 19) і Францисканської (ф. 20) метрик з 1788 і 1820 рр. Цінним доповненням до них є кадастрові карти населених пунктів Крайової земельно-податкової комісії (ф. 186). Найдавніші з них сягають 1820-х рр., найпізніші – 1939 р. Картографічна документація добре кореспондує з текстовою, що відображає стан землеволодіння майже кожного населеного пункту Галичини. У фондах господарсько-економічних і фінансових установ, таких як Державна бухгалтерія (ф. 187), Крайова фінансова дирекція (ф. 160), Фінансова палата (ф. 161), Галицька фінансова прокуратура (ф. 159), Крайова Табуля (ф. 166) та інші, відклалися інвентарні описи міст, сіл і маєтків, солеварень, земельно-майнові книги населених пунктів, описи майна церков, костьолів і монастирів та історичні довідки про них. Окрему групу складають фонди підприємств і товариств нафтової та газової промисловості. Їхній розвиток у районі Борислав-Дрогобич розпочався з середини XIX ст. (найдавніші документи відносяться до 1848 р.) й особливо прискорився на початку XX ст.

Характерною рисою цього процесу було активне проникнення в Галичину французького, бельгійського, голландського, італійського капіталу, який поступово сконцентрував у своїх руках цю галузь. Французький концерн “Malopolska” (ф. 225) об’єднав, наприклад, 40 фірм і товариств. Документи нафтових товариств є джерелом для вивчення розвитку капіталізму в Галичині та участі в цьому іноземного капіталу.

Насиченими інформацією про суспільно-політичні процеси й національно-визвольні та революційні рухи кінця XVIII – поч. XX ст. не лише в Галичині, але й у всій Європі, є документи фондів судових установ: Шляхетського суду у Львові (ф. 149, 1712–1899), Вищого крайового суду у Львові (ф. 150, 1772–1919), Крайового суду у Львові (ф. 152, 1776–1928), Апеляційного суду у Львові (ф. 156, 1842–1919), Державної прокуратури у Львові (ф. 458, 1861–1918), Прокуратури апеляційного суду у Львові (ф. 205, 1919–1939), Львівського відділу генеральної прокуратури Польщі у Львові (ф. 158, 1919–1939). У названих фондах відклалися документи про Французьку революцію 1789 р., повстання декабристів 1825 р. у Росії і Україні, рух карбонаріїв в Італії та повстання Гарібальді 1848–1849 і 1859–1860 рр., польські повстання 1793, 1830–1831 й 1863–1864 рр., про “весну народів” 1848–1849 рр. в Австрійській імперії. Революційні події в Галичині й сусідніх з нею регіонах 1848–1851 рр. відображено також в унікальному комплексі документів Головної Руської Ради у Львові (ф. 180). Документи про період визвольних змагань в Україні відклалися в низці частково розсекречених фондів архіву. Вони зібрані в Колекції документів про діяльність урядів та армій УНР та ЗУНР (ф. 581), у фондах Легіону УСС (ф. 353), станиць інтернованих військ УНР у Ланьцуті (ф. 753) й Каліші (ф. 673), в особових фондах М. Андрусяка (ф. 388), Й. Вітошинського-Доброволі (ф. 685), С. Горука (ф. 385), А. Крушельницького (ф. 361), Р. Лашенка (ф. 370), В. Левинського (ф. 387), О. Назарука (ф. 359), Я. Окуневського (ф. 383), Ю. Романчука (ф. 382), А. Свєжавського (ф. 837), В. Старосольського (ф. 360), Г. Степури (ф. 760), К. Студинського (ф. 362), О. Тисовського (ф. 410), М. Тишкевича (ф. 681), С. Томашівського (ф. 368), І. Шендрика (ф. 369), А. Шептицького (ф. 358). Тут є універсали Центральної Ради, конституції, декрети й постанови урядів УНР і ЗУНР, грамоти П. Скоропадського, автографи М. Грушевського, С. Петлюри, В. Винниченка, М. Тишкевича, Є. Петрушевича, К. Левицького, М. Тарнавського та інших державних, політичних і військових діячів України доби визвольних змагань.

У складі колишніх частково таємних фондів розсекречено збірки документів: українських, польських і єврейських політичних партій, клубів, військово-патріотичних організацій Галичини міжвоєнного періоду – Українського комітету в Лондоні, Української парламентарної репрезентації в польському сеймі і сенаті, Українського національно-демократичного об’єднання, москвофільської Руської селянської організації, польської Морської і колоніальної ліги, Польського західного союзу, Табору національного об’єднання (OZN), Крайової сіоністської організації; у фондах періоду німецької окупації – Українського допомогового комітету в Перемишлі (1940–1944), Архівного управління у Львові (1941–1944), документи цього часу з фондів установ греко-католицької церкви та ін.

Інформаційно багатими є документи численних фондів культурно-освітніх установ, організацій і товариств різних історичних періодів. Зокрема, у документах фондів Крайової шкільної ради й Кураторії Львівського шкільного округу зосереджено відомості про мережу і діяльність навчальних закладів Галичини ХІХ–ХХ ст.; фонди товариств “Просвіта”, “Рідна школа”, “Галицько-Руська матиця”, “Українська бесіда” містять документи до історії українського культурного життя ХІХ – середини ХХ ст. Документи фонду Наукового товариства ім. Шевченка (ф. 309), членами якого були А. Ейнштейн, Н. Бор, М. Планк, І. Пулюй, І. Франко, М. Грушевський, В. Гнатюк, Ф. Колесса, К. Студинський, М. Возняк та інші, свідчать, що його діяльність сприяла розвитку української науки, значно підвищила авторитет українців у світі. Крім того, в архіві зберігаються десятки фондів українських, польських, єврейських, вірменських, німецьких громадських товариств і організацій, у т.ч. жіночих, студентських, спортивно-культурних. Наявність численних фондів українських, польських, єврейських, російських редакцій, видавництв тощо свідчать про вікове співіснування в Галичині різних культур.

Бази даних

Аркуш фонду (облікова), 894 записи.

Історія євреїв у Галичині (тематично-іменна), 10233 записи (плюс 95674 імен).

Електронна версія тематичного та іменного каталогів (тематично-іменна), 95365 записів.

Метричні книги ЦДАЛ України (іменна), 2300 записів.

Картотека військовослужбовців австро-угорської армії (іменна), 8600 записів.

Довідковий апарат

Описи

1392

Каталоги

систематичний;

іменний;

географічний.

Загальний обсяг каталогів 818837 карток, з них 370 237 – тематичних.

Картотеки

ф.146 Галицьке намісництво – *тематична*;

оп.16-19 “Фасії” – *географічна*;

оп. 64, 64 а, 64 б “Сервітути” – *географічна*;

оп. 30 “Індемнізація” – *географічна*;

ф.186 “Кадастрові карти” – *географічна*;

ф.453, оп.1 “Продаж королівських маєтків” – *географічна*.

Огляди

Тематичні

- джерела з історії українського мистецтва XVI–XVIII ст.;
- джерела з історії братств;
- документальні матеріали про ставлення селян Галичини до аграрних реформ 1848 р.;
- документи з історії антифеодального руху опришків у XVI–XIX ст.;
- документи з історії пошти в Галичині;
- документи з історії селянського руху в Східній Галичині у другій половині XIX ст.;
- документи про визвольну боротьбу українського народу проти шляхетської Польщі в першій половині XVII ст.;
- документи про відгомін повстання декабристів на західноукраїнських землях;
- документи про вірменські поселення в західноукраїнських землях;
- документи про вітчизняну війну 1812 р.;
- документи про діяльність О. Довбуша;
- документи про діяльність В. Стефаніка;
- документи про діяльність І. Франка;
- документи про діяльність І. Труша;
- документи про діяльність І. Федорова;
- документи про діяльність Т. Шевченка;
- документи про В. Гнатюка;
- документи про В. Лозинського;
- документи про переселення народних мас із Поділля в останній чверті XVII ст.;
- документи про піднесення революційного руху в Галичині на початку XX ст.;
- документи про повстання 1863 р.;
- документи про участь слов'ян в угорській революції 1848–1849 рр.;
- з історії магнатського господарства Галичини XVIII ст.;
- з історії української економічної думки епохи капіталізму;
- українська преса у Львові на 1939 р.;
- джерела з історії картографії XVII–XVIII ст.

Фондові

- ф. 663 О. Терлецький;
- ф. 129 Львівський ставропігійський інститут;
- ф. 146 Галицьке намісництво;
- ф. 353 А. Шептицький;
- ф. 780 Об'єднане бюро військового обліку, м. Відень;
- ф. 800 Польське еміграційне товариство у Львові.

Науково-довідкова бібліотека – 65208 книг та брошур.

Бібліотека зберігає унікальні рукописні книги, стародруки XVI–XVIII ст., інкунабули, збірку європейської періодики XVIII–XX ст., колекцію листівок, афіш і відозв 1917–1943 рр.

Методичні розробки

Гроссман Ю. К изучению истории учреждений в западных областях УССР // НИБ. – 1951. – № 2. – С. 17–20.

Фостык П. Организация и проведение работ по редактированию описей в отделах // Из опыта работы государственных архивов УССР: Сб. докладов. – К., 1954. – С. 48–54.

Фостык П. К вопросу о принципах публикации документов XIV–XVIII вв. на иностранных языках // НИБ. – 1957. – № 2. – С. 70–82.

Рапарт Г. Упорядкування документальних матеріалів президіального відділу Галицького намісництва в ЦДІА УРСР у м. Львові // НІБ. – 1959. – № 3. – С. 8–11.

Захарчишина П. Особливості діловодства в адміністративних установах Галичини (1772–1918) // НІБ. – 1963. – № 1. – С. 15–24.

Маркевич А. Вопросы выявления, учета и описания сфрагистических памятников в государственных архивах города Львова // Глав. архив. упр. Оргкомитет по подготовке науч. конф. по вопросам архивного дела в СССР: Тез. и докл. – М., 1963. – Вып. 1. – С. 79–83.

Мокрицька О. Географічний показчик до описів фондів – важливий вид науково-довідкового апарату // Друга республік. наук. конф. з архівознавства та інших спец. іст. дисциплін: Матеріали / Архів. упр. УРСР. – К., 1965. – [Т. 2]. Друга секція. Спец. іст. дисципліни. – С. 164–172.

Мацюк О. Роль філігранології у встановленні часу написання недатованих документів // Історичні джерела та їх використання. – К., 1966. – Вип. 2. – С. 256–268.

Дашкевич Я. Дослідження автентичності документа в судовій практиці другої половини XVII ст: Нарис з української дипломатики // Архіви України. – 1968. – № 1. – С. 20–27.

Мокрицька О. Диференційований підхід до описання документальних матеріалів в процесі науково-технічного упорядкування фондів у Центральному державному історичному архіві УРСР у Львові // Третя республік. наук. конф. з архівознавства та інших спец. іст. дисциплін / Архів. упр. УРСР. – К., 1968. – [Т. 1]. Перша секція. Архівознавство. – К., 1968. – С. 170–179.

Купчинський О. Про описання та каталогізацію картографічних творів // Архіви України. – 1971. – № 3. – С. 51–62.

Ружицький Е. Цифри латинського письма XIV–XVIII ст. (На матеріалах ЦДІА УРСР у м. Львові) // Історичні джерела та їх використання. – К., 1971. – Вип. 6. – С. 145–153.

Купчинський О. Методика наукового описання давніх документів // Архіви України. – 1972. – № 4. – С. 52–62.

Врадій Н. Перспективи удосконалення науково-довідкового апарату до фондів ЦДІА УРСР у м. Львові // Матеріали республік. наук.-практ. конф., присвяч. завданням архівних установ щодо поліпшення науково-довідкового апарату до архівних фондів. – К., 1976. – С. 120–129.

Врадій Н. Ф. Каталоги к фондам ЦГИА УССР в г. Львове как один из видов научно-справочного аппарата // Краткие тезисы науч. докл. и сообщений к Всесоюз. совещанию-семинару по вопросам развития средств информации государственных исторических архивов СССР. – М., 1977. – С. 109–113.

Сеник Я. Г. Мікрофотокопіювання документів у ЦДІА УРСР у Львові // Архіви України. – 1978. – № 2. – С. 44–46.

Шевчук Р. З досвіду забезпечення схоронності документів ЦДІА УРСР у м. Львові // Архіви України. – 1979. – № 5. – С. 38–40.

Сварник І. Умови та способи зберігання підвісних і прикладних печаток // Архіви України. – 1980. – № 4. – С. 33–36.

Плахтина М. Роль каталогів ЦДІА УРСР у м. Львові в організації наукової інформації про документи архіву // Архіви України. – 1981. – № 1. – С. 51–53.

Шевчук Д. Реставрація карт і планів у ЦДІА УРСР у м. Львові // Архіви України. – 1981. – № 4. – С. 40.

Сеник Я. З досвіду роботи по забезпеченню схоронності документів у ЦДІА УРСР у м. Львові // Архіви України. – 1982. – № 4. – С. 33–35.

Єдлінська У., Страшко В. Методичні рекомендації по передачі текстів документів XVI–XVIII ст. // Українська археографія: Сучасний стан та перспективи розвитку: Тези респ. наради. – К., 1988. – С. 1–34.

Царьова Н. Науково-технічне опрацювання документів на пергаментній основі: роздуми та рекомендації // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 1996. – Т. 1. – С. 50–52.

Царьова Н. До проблеми викладання архівознавства на базі науково-методичного кабінету з архівознавства та допоміжних історичних дисциплін ЦДІА України, м. Львів // Українське архівознавство: історія, сучасний стан та перспективи: Наук. доп. Всеукр. конф. (Київ, 19–20 листоп. 1996 р.) / Голов. архів. упр. при КМ України. УДНДІАСД. – К., 1997. – Ч. 2. – С. 33–36.

Царьова Н. Структура автоматизованого маєткового фонду для національного зведеного банку даних (проект) // Рукописна україніка у фондах Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України та проблеми створення інформаційного банку даних: Матеріали міжнар. наук.- практ. конф. (20–21 верес. 1996 р.) / НАН України. ЛНБ ім. В. Стефаника. – Л., 1999. – С. 347–350.

Бібліографія

Довідкові видання

Загальні довідкові видання

Державні архіви Української РСР: Короткий довідник. – К., 1972. – С. 56–61.

Государственные архивы Украинской ССР: Справочник. – К., 1988. – С. 79–85.

Центральный государственный исторический архив Украинской ССР в г. Львове: [Буклет] / Сост.: У. Я. Едлинская, Г. И. Сварнык. – К., 1988. – 11 с.

Grimsted Patricia Kennedy. Archives and Manuscript Repositories in the USSR. Ukraine and Moldavia. – Princeton, 1988. – В. 1. – Р. 425–485.

Государственные архивы СССР: Справочник. – М., 1989. – Ч. 1. – С. 475–479.

Центральний державний історичний архів УРСР у м. Львові: Показчик видань архіву та літератури про його діяльність (1947–1988 рр.) /

Уклад.: О. М. Гневишева, Д. І. Пельц, Н. М. Царьова. – Львів, 1990. – 152 с.

Центральний державний історичний архів України у Львові: [Буклет] / Уклад.: Г. Сварник, І. Сварник. – Львів, 1995. – 12 с.

Grimsted Patricia Kennedy. Ukraine: A Guide to East-Central Archives // Austrian History Yearbook / Center for Austrian Studies; University of Minnesota. – 1998. – Vol. 29, pt 2. – P. 176–188.

Архівні установи України: Довідник. – К., 2000. – С. 34–37.

Сварник Г. І. Архів України історичний у Львові // Енциклопедія сучасної України. – К., 2001. – Т. 1. А. – С. 704–705.

Центральний державний історичний архів України, м. Львів: Путівник / Держкомархів України. ЦДІАЛ України; Авт.-упоряд.: О. Гневишева, У. Єдлінська, Д. Пельц та ін.; Відп. ред. Д. Пельц. – Л.; К., 2001. – 412 с. – (Архівні зібрання України. Путівники).

Центральний державний історичний архів України, м. Львів: Путівник / ЦДІАЛ України; Державний архів у м. Перемишлі; Упоряд.: О. Гневишева, У. Єдлінська, У. Кришталович та ін. – 2-е вид. – Л.; Перемишль, 2003. – 492 с. – (Архівні зібрання України. Путівники).

Centralne Państwowe Archiwum Historyczne Ukrainy we Lwowie: przewodnik po zasobie archiwalnym / Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych; Państwowy Komitet Archiwów Ukrainy; oprac. wersji pol. A. Krochmal. – Warszawa: NDAP; Przemysł: Archiwum Państwowe, 2005. – 514 s.

Спеціальні довідкові видання

Свенцицкий И. Описание музея Ставропигийского института во Львове. – Львов: Тип. Ставропигийского института, 1908. – XII, 248 с.

Barwieski E. Repertorium znajdujących się w Bibliotece Uniwersyteckiej we Lwowie aktów zakrętu i sprzedaży dybr krylewskich i końcielnych. – Lwów, 1909. – 2, 52, 34, 25 s. – [Також опубл. у вид.: TeKa Konserwatorska. – 1909. – Т. 3, № 3].

Archiwum Akt Dawnych miasta Lwowa. A. Oddział staropolski / Opracował dr. Karol Badecki.

Т. 3. Księgi i akta administracyjno-sędowе 1382–1787. – Lwów, 1935. – 236 s.

Т. 4. Księgi rachunkowe (lohnerskie) 1404–1788. – Lwów, 1936. – 156 s. Додаток до Т. 3, 4: Tabela konkordacyjna dawnych sygnatur z trwałymi numeracjami bieżącymi. – Lwów, 1936. – 24 s.

Dębowski P. Katalog dawnych aktów sądowych polskich województwa ruskiego i beiskiego przechowywanych w Archiwum Państwowym we Lwowie. Cz. 1. – Lwów, 1937. – 220 s. – (Studia nad Historią Prawa Polskiego im. Oswalda Balzera; Т. 17, cz. 1).

Учреждения Западной Украины до воссоединения ее в едином Украинском Советском социалистическом государстве (XIV в. – 1939 г.): Справочник / Сост.: А. И. Гошовский, А. Л. Грицеляк, Ю. М. Гроссман и др. – Львов: Изд-во ЛГУ, 1955. – 179 с.

Йосифінська (1785–1788) і Францисканська (1819–1820) метрики. Перші поземельні кадастри Галичини: Показчик населених пунктів / Архів. упр. при РМ УРСР. ЦДІА УРСР у Львові; Уклад.: П. Пироженко, В. Сіверська; Відп. ред. П. Захарчишина. – К., 1965. – 354 с.

Каталог пергаментних документів Центрального державного історичного архіву УРСР у Львові. 1233–1799 / Упоряд.: О. А. Купчинський, Е. Й. Ружицький. – К.: Наук. думка, 1972. – 675 с.

Мацюк О. Я. Папір та філіграні на українських землях (XVI – початок XX ст.): Альбом / Архів. упр. при РМ УРСР. ЦДІА УРСР у Львові. – К.: Наук. думка, 1974. – 296 с.

Галицьке намісництво (1772–1921): Архівно-бібліографічний фондний покажчик / ЦДІА УРСР у Львові; АН УРСР. Археогр. комісія; Уклад.: У. Я. Єдлінська, О. Я. Мацюк; Підгот. до друку. О. М. Гневишева; Відп. ред. В. С. Шандра. – К., 1990. – 210 с. – (Науково-довідкові видання з історії України; [Вип. 11]).

Мацюк О. Філіграні архівних документів України XVIII–XX ст. / АН України. Археогр. комісія, Ін-т укр. археографії; Голов. архів. упр. при КМ України. ЦДІАЛ України. – К.: Наук. думка, 1992. – 352 с.

Документальные материалы по истории евреев в архивах СНГ и стран Балтии: Предварительный список архивных фондов. – СПб., 1994. – С. 54.

Archiwa rodzinno-majnkowe w zbiorach państwowych we Lwowie: Informator / Ministerstwo kultury i sztuki. Biuro peinomocnika rzędu do spraw polskiego dziedzictwa kulturalnego za granicą; Oprac. St. Pijaj. – Warszawa, 1995. – 181 s. – (Polskie dziedzictwo kulturalne. Seria B. Wspylne dziedzictwo).

Купчинський О. Земські та гродські судово-адміністративні документальні фонди Львова / НАН України. Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. – К., 1998. – 98 с. – (Проблеми едиційної та камеральної археографії: історія, теорія, методика; Вип. 33).

Архіў уніяцких мітрапалітаў: Дакументы па гісторыі царквы ў Беларусі XVI–XX стст. у фондах гістарычных архіваў Украіны: Даведнік / БелНДДАС; Полацкая грэка-каталіцкая грамада; Склад.: С. І. Паўловіч, Т. М. Мальцава. – Мн.; Полацк, 2001. – 162 с.

Національний архівний фонд України. Засоби інтелектуального доступу до документів: Короткий довідник. – К., 2002. – С. 31–33.

Огляди фондів

Sochaniewicz K. Zamosciana w archiwum państwowem i uniwersyteckiem we Lwowie // Teka Zamojska. – 1920. – Т. 3, № 6. – С. 94–96.

Zajnczkowski S. Archiwum Kapituły Jaciekiej we Lwowie // Archiwum Towarzystwa Naukowego we Lwowie. Dziai II. (cz. 2): Historyczno-filozoficzny. – 1923. – Т. 1, № 7. – С. 391–428.

Zajnczkowski S. Archiwum kapitulne we Lwowie // Archeion. – 1929. – Т. 5. – С. 31–36.

Choiodecki J. B. Akta wojskowe Galicji XIX stulecia // Panteon Polski. – 1930. – № 64. – С. 9–12.

Zborucki Z. Rok 1830 w Polskich Archiwach Państwowych. Archiwum Państwowe we Lwowie // Archeion. – 1930. – Т. 8. – С. 177–181.

Mackowski T. Archiwum lwowskiej katedry ormiaekiej // Archeion. – 1932. – Т. 10. – С. 1–11.

Стуль W. Metryki gruntowe Jyzefiekie i Franciszkackie jako urydio do historii gospodarzej Galicji // Roczniki Dziejyw Spoiecznych i Gospodarczych. – 1932–1933. – Т. 2. – С. 57–92.

ZajNczkowski S. Archiwum Archidiecezjalne ObrzNdku Jacieskiego we Lwowie. – Lwyw: Nakiadem i drukiem Kurji Metropolitalnej ObrzNdku Jacieskiego, 1932. – 31 s.

Szurek S. Archiwa archidiecezji lwowskiej ob. iac // *PrzeglN Teologiczny / Collectanea Theologica.* – 1934. – Т. 15, № 3. – С. 367–374.

Barwieski E., WNsowicz M. Reformy Jyzefa II i jego nastkpcyw i ich pozostaioŃsi archiwalne // *Ziemia Czerwieska.* – 1935. – Т. 1, № 2. – С. 251–289.

Durflerywna A. Archiwalia miasta Sambora // *Archeion.* – 1935. – Т. 13. – С. 50–70. – [Окреме вид.: Warszawa, 1936].

Barwieski E. Kartoteka powstacyw 1863 r. opracowana na podstawie akt Archiwum Pacstwowego we Lwowie // *PrzeglNod Historyczny.* – 1938. – Т. 34. – С. 376–378.

Barwieski E. Zestawienie materiaiyw tyczNcych sik powstania 1863 r. znajdujNcych sik w Archiwum Pacstwowym we Lwowie // *PrzeglNod Historyczny.* – 1938. – Т. 34. – С. 374–375.

Ганночко Г., Петров И. Архив Львовской железной дороги // *НИБ.* – 1952. – № 3. – С. 42–44.

Пироженко П. X. Материалы ЦГИА Украинской ССР во Львове по истории армянских поселений на Украине // *Исторические связи и дружба украинского и армянского народов: Сб. материалов науч. сессии.* – Ереван: Изд-во АН Арм ССР, 1961. – С. 237–251.

Врадий Н. Ф. Источниковедческий анализ актов книг ЦГИА УССР в г. Львове // *Вопросы архивоведения.* – 1963. – № 4. – С. 58–60.

Исаевич Я. Д. Гродские и земские акты – важнейший источник по истории аграрных отношений в Речи Посполитой в XVI–XVIII вв. // *Ежегодник по аграрной истории Восточной Европы 1961.* – Рига, 1963. – С. 90–99.

Врадий Н. Ф. Актовые книги львовской армянской колонии (обзор документов конца XVI – первой половины XVII в.) // *Историко-филологический журнал.* – Ереван, 1964. – № 2. – С. 347–352.

Маркевич О. В. Документальні матеріали ЦДІА УРСР у м. Львові як джерело для вивчення сфрагістики // *Історичні джерела та їх використання.* – К., 1964. – Вип. 1. – С. 233–247.

Исаевич Я. Д. Документальні матеріали самоврядування міст України як історичне джерело // *Друга республік. наук. конф. з архівознавства та інших спец. іст. дисциплін: Матеріали / Архів. упр. УРСР.* – К., 1965. – [Т. 2]. Друга секція. Спец. іст. дисципліни. – С. 135–148.

Кулачковський Р. С. Характеристика земельних кадастрів Галичини і можливість їх використання в наш час // *Друга республік. наук. конф. з архівознавства та інших спец. іст. дисциплін: Матеріали / Архів. упр. УРСР.* – К., 1965. – [Т. 2]. Друга секція. Спец. іст. дисципліни. – С. 149–158.

Сеник Я. Г., Купчинський О. А. Документи Центрального державного історичного архіву УРСР у Львові про Т. Г. Шевченка // *НІБ.* – 1965. – № 1. – С. 64–70.

Исаевич Я. Д. Архів Львівського братства // *Архіви України.* – 1968. – № 1. – С. 88–93.

Исаевич Я. Д. Джерельні матеріали з історії українського мистецтва XVI–XVIII ст. в архіві Львівського братства // *Третя республік. наук. конф. з архівознавства та інших спец. іст. дисциплін / Архів. упр. УРСР.* – К., 1968. – [Т. 2]. Друга секція. Спец. іст. дисципліни. – С. 99–111.

Ratajczyk L. Nieznane archiwum pisarza polnego Kazimierza Rzewuskiego // Studia i Materiały do Historii Wojskowości. – 1968. – Т. 14, № 2. – С. 327–329.

Купчинський О. А. Василь Стефаник у документах Центрального державного історичного архіву УРСР у Львові // Архіви України. – 1971. – № 4. – С. 23–30.

Купчинський О. А. Україна в картографічних працях колекції Центрального державного історичного архіву УРСР у Львові // Укр. історико-географічний збірник. – 1971. – № 1. – С. 226–237.

Ісаєвич Я. Д. Джерела з історії братств // Джерела з історії української культури епохи феодалізму XVI–XVIII ст. – К., 1972. – С. 16–50.

Stoksikówna J. Galicyjski kadaster gruntowy – jego geneza, dzieje i sprzeczna aktowa // Archeion. – 1975. – Т. 63. – С. 165–187.

Купчинський О. А. Про підготовку каталога судово-адміністративних установ України XV–XVIII ст. // Архіви України. – 1976. – № 5. – С. 14–21.

Вавричин М. Г. Листівки органів радянської влади у колекціях архівів Львова (1917–1920 рр.) // Архіви України. – 1977. – № 5. – С. 75–78.

Сварник Г. І. Документальна спадщина діячів науки і культури у фондах ЦДІА УРСР у Львові // Молоді учені-суспільствознавці УРСР – 70-річчю Великого Жовтня: Тези доп. республік. наук.-теорет. конф. – Львів, 1987. – С. 215–216.

Сварник І. Перспективи публікації актового матеріалу гродських і земських судів Галичини та інших комплексів документів // Укр. археографія: Сучасний стан та перспективи розвитку: Тези доп. Республік. наради (грудень 1988 р.). – К., 1988. – С. 112–115.

Сварник Г. Листи Ілька Борщака до Кирила Студинського // Зап. НТШ. – Львів, 1991. – Т. ССХХІІ. Праці історико-філософської секції. – С. 375–391.

Гуцаленко Т. Хроніки Василіанських монастирів як джерело вивчення історії Західної України: (Огляд матеріалів відділу рукописів ЛНБ ім. В. Стефаніка НАН України і ЦДІА України у Львові 1760–1930 років) // Зап. ЛНБ ім. В. Стефаніка. – Львів, 1992. – Вип. 1. – С. 4–16.

Пельц Д. Гнатюкіана в архівах і бібліотеках України // Від Наукового товариства ім. Шевченка до Українського вільного університету: Матеріали Міжнар. наук. конф. (Пряшів–Свидник, 12–15 черв. 1991 р.). – К. та ін., 1992. – С. 119–125.

Сварник І. Маловідомі сторінки до історії “золотого вересня” // Укр. археогр. щорічник. Нова серія. – К., 1992. – Вип. 2. – С. 401–415.

Baker Z. Newly available Materials on Jews and Jewish History in Lviv // Avotaynu: The International Review of Jewish Genealogy. – 1992. – Vol. 8, № 3. – P. 12.

Himka, J.-P. A Neglected Source for Family History in Western Ukraine: The Josephinian and Franciscan Land Cadastres // East European Genealogist. – December 1992. – Vol. 1, № 2. – P. 5–10.

Масіук О. Dokumenty Komisji Namiestnictwa w Krakowie // “Ojczyzna Bliższa i Dalsza”: Studie historyczne ofiarowane Feliksowi Kirykowi w sześćdziesiątą rocznicę urodzin. – Kraków, 1993. – С. 651–652.

Сварник Г. Архів Дмитра Донцова // Матеріали засідань Історичної та Археографічної комісії НТШ у Львові. – Львів, 1994. – Вип. 1. – С. 105–106.

Maciuk O. Archiwum Metropolity Andrzeja Szeptyckiego we Lwowie // Metropolita Andrzej Szeptycki. *Studia i materiały*. – Kraków, 1994. – S. 213–215.

Pihach J. D. Galician Cadastre Maps: Land Surveys of 1849 and 1874 // *East European Genealogist*. – June 1994. – Vol. 2, № 4. – P. 16–24.

Chonigsman J., Wierzbieniec W. Црyдiя до дзeйцw Ёдyв в зaсoбe Цeнтрaлнeгo Пaцстwoвeгo Архiвум Hиcтopычнeгo вe Лwoвe // *Biuletyn Ёдoвcкoгo Инcтyтy Hиcтopычнeгo*. – 1995–1996. – № 3/95–2/96. – S. 39–56.

Берестейська Унія 1596–1996: Документи Центрального Державного історичного архіву України, м. Львів / *Наук. ред. О. Мацюк*. – Львів, 1996. – 15 с.

Мартиненко О., Сварник Г. Документи і матеріали Михайла Грушевського у фондах архіву // *Архіви України*. – 1996. – № 1–3. – С. 43–47.

Krawczuk A. The “Vereinigte wehrevidenzstellen in Wien” (WWW) Collection: Presoviet Records of Military Service in Western Ukraine // *East European Genealogist*. – Winter 1996. – Vol. 5, № 2. – P. 21–22.

Maciuk O. “Jaroslawiana” w Centralnym Państwowym Archiwum Historycznym we Lwowie // *Muzeum w Jarosławiu. Zeszyty muzealne*. – Jarosław, 1996. – № 1. – S. 33–35.

Maciuk O. Zespoły archiwalne Władysława Józickiego i Franciszka Jaworskiego w CPAH we Lwowie // *Lwów. Miasto-Społeczeństwo-Kultura: polsko-ukraińska konferencja naukowa*. – Kraków, 1996. – S. 47–48.

Maciuk O. Zespoły Biblioteki Centralnego Państwowego Archiwum Historycznego we Lwowie (komunikat) // *Kraków-Lwów. Książki, czasopisma, biblioteki XIX i XX w.* – Kraków, 1996. – S. 73–75.

Maciuk O. Црyдiя до дзeйцw eпapxиi пpзeмcкoгo в зaсoбe Цeнтрaлнeгo Пaцстwoвeгo Архiвум Hиcтopычнeгo вe Лwoвe // *Polska–Ukraina: 1000 lat sNiesiedztwa / Południowo-Wschodni Instytut Naukowy w Przemyślu*. – 1996. – T. 3. – S. 291–295.

Ляхоцький В. П. Фeнiкс Iвaнa Oгiєнкo (нoвoвiявлєнi дoкyмєнтu з фoндiв Цeнтрaлнoгo дєржaвнoгo iстopичнoгo aрxiвy Укpаїни в м. Львoвi) // *Укpаїнськє aрxiвoзнaвcтвo: iстopия, сyчacний cтaн тa пєрcпєктивu: Нaук. дoп. Всє-укp. кoнф. (Київ, 19–20 листoп. 1996 р.) / Гoлoв. aрxiв. yпp. пpи КМ Укpаїни. УДНДІАСД*. – К., 1997. – Ч. 2. – С. 68–78.

Хонигсман Я. Обзор документальных источников по истории евреев в фондах Центрального государственного исторического архива Украины во Львове / *Общество “Еврейское наследие”*. – [М.], 1997. – [6] с. – (Еврейский архив; Вып. 7).

Cariowa N. Archiwalia rodu Potockich w zbiorach Centralnego Państwowego Archiwum Historycznego Ukrainy we Lwowie // *Miscellanea Historico-Archivistica*. – Warszawa, 1997. – T. VII. – S. 113–117.

Мацюк О. Фонды Центрального государственного исторического архива Украины во Львове как часть общего архивного наследия стран Центральной и Восточной Европы // *The Common Archival Heritage of States and Nations of Central and Eastern Europe: Materials of the International Conference (Golawice, October 22–24, 1997) / Ed. by W. Stepniak*. – Warszawa, 1998. – С. 140–144.

Bobusia B. Zbiory map i operatyw Kadastru Galicyjskiego w archiwach Polski i Ukrainy. Cz. 1. Rozmiar i rozmieszczenie zasobów // *Rocznik Historyczno-Archiwalny*. – Przemyśl, 1998. – T. XIII. – S. 97–99.

Cariowa N. Archiwa rodowe Czajkowskich i Treteryw w zbiorach Centralnego Państwowego Historycznego Archiwum Ukrainy we Lwowie // *Miscellanea Historico-Archivistica*. – Warszawa, 1998. – Т. IX. – S. 119–125.

Hajowa O. Nauka spoieczna metropolity Andrzeja Szeptyckiego w iewietle materiaiyw archiwalnych // *Polska – Ukraina: 1000 lat s№siedztwa / Południowo-Wschodni Instytut Naukowy w Przemyslu*. – 1998. – Т. 4. – S. 273–285.

Maciuk O. Informacja o zasobie Archiwum Historycznego we Lwowie // *Archeion*. – 1998. – Т. 99. – S. 186–189.

Maciuk O. Zbiory map i operatyw Kadastru Galicyjskiego przechowywane w Centralnym Państwowym Archiwum Historycznym we Lwowie (CPAHL). Komisja Krajowa Podatku Gruntowego 1813–1939 // *Rocznik Historyczno-Archiwalny*. – Przemysl, 1998. – Т. XIII. – S. 101–107.

Maciuk O. Zespoiy archiwalne Karola Badeckiego, Władysława Jozickiego i Franciszka Jaworskiego w Centralnym Państwowym Archiwum Historycznym we Lwowie // *Lwów. Miasto-Spoieczecstwo-Kultura*. – Lwów, 1998. – Т. II. – S. 498–504.

Pelc D. Archiwa rodowe Lanckorooskich, Lubomirskich i Dzieduszyckich w zbiorach Centralnego Państwowego Historycznego Archiwum Ukrainy we Lwowie // *Miscellanea Historico-Archivistica*. – Warszawa, 1998. – Т. IX. – S. 111–118.

Качараба С. Польське еміграційне товариство у Львові (1927–1939): [Огляд фонду] // *Вісник Львівського ун-ту. Сер. історична*. – 1999. – Вип. 34. – С. 479–485.

Сварник І. Радянські документи 1939 р. у фонді Народних зборів ЦДІА України у Львові // *Матеріали засідань Історичної та Археографічної комісії НТШ в Україні*. – Л., 1999. – Вип. 2. 1995–1997. – С. 324–328.

Смуток І. Королівські столові маетки Галичини XVI–XVIII ст. (Огляд фондів ЦДІА України, м. Львів) // *Проблеми гуманітарних наук: Наук. зап. Дрогобицького держ. пед. ун-ту ім. І. Франка*. – Дрогобич, 1999. – Вип. 4. – С. 194–205.

Cariowa N. Ksiki s№dowe lwowskie: historia zbioruw, perspektyw wykorzystania // *Miscellanea Historico-Archivistica*. – Warszawa, 1999. – Т. X. – S. 55–61.

Skochylas I. Metrical Books in the Ukrainian Parishes of Halychyna in the First Half of the 18 Century // *East European Genealogist: Society inc.* – Winnipeg, 1999. – Summer. – Vol. 7, № 4. – P. 6–14.

Stolicki J. Materiaiy do dziejyw sejmiku podolskiego w latach 1672–1699 w zasobie Centralnego Państwowego Archiwum Historycznego we Lwowie // *Wiuletyn Ukrainoznawczy*. – Przemysl, 1999. – № 5. – S. 107–112.

Кришталович У. Рукописні карти Галичини XVII–XVIII ст. // *Картографія та історія України: Зб. наук. праць*. – Л., 2000. – С. 218–228.

Кришталович У. Рукописні карти Галичини XVIII століття [у фондах ЦДІАЛ України] // *Зап. НТШ*. – Л., 2000. – Т. ССXL. Праці Комісії спеціальних (допоміжних) історичних дисциплін. – С. 416–437.

Шестакова Н. Архів історії унії 1596 року у фондах Центрального державного історичного архіву України у Львові // *Зап. НТШ*. – Л., 2000. – Т. ССXL. Праці Комісії спеціальних (допоміжних) історичних дисциплін. – С. 86–94.

Pelc D. Zasyb Centralnego Państwowego Archiwum Historycznego Ukrainy we Lwowie i przechowywana w nim polonika // Teki archiwalne. Seria nowa. – Warszawa, 2000. – Т. 4 (26). – S. 189–192.

Svarnyk I. [The Central State Historical Archives in L'viv] // East European Genealogist. – Summer 2000. – Vol. 8, № 4. – P. 5–8.

Кришталович У. Картографічні колекції Львова // Довідник з історії України (А–Я). – 2-е вид., доопр. і доповн. – К.: Генеза, 2001. – С. 291–292.

Романюк М. Архівні джерела до історії української преси (за матеріалами фондів Центрального державного історичного архіву України у м. Львові (ЦДА України, м. Львів) та відділу рукописів Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України (ЛНБ ім. В. Стефаника) // Зб. праць Наук.-дослід. центру періодики. – Л., 2001. – Вип. 9. – С. 587–598.

Скоциляк І. Б. Греко-католицькі парафіяльні печатки Старосольського деканату Перемишльської єпархії ХІХ – початку ХХ ст. // Укр. археогр. щорічник. Нова серія. – К., 2001. – Вип. 5–6. – С. 51–65.

Каталог печаток Старосольського деканату Перемишльської єпархії з фондів ЦДАЛ України та Державного Архіву в Перемишлі (Польща).

Шестакова Н. Колекція архіву історії унії у фонді “Греко-католицька митрополича консисторія у Львові” в ЦДАЛ України // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 2001. – Т. 7. – С. 61–65.

Cariowa N. Archiwa dotyczący wojskowości w zbiorach Centralnego Państwowego Historycznego Archiwum Ukrainy we Lwowie // Miscellanea Historico-Archivistica. – Warszawa, 2001. – Т. ХІІІ. – S. 31–34.

Szymczuk E. Akta centralnych instytucji II Rzeczypospolitej w Centralnym Państwowym Archiwum Historycznym Ukrainy we Lwowie // Teki Archiwalne. Seria nowa. – Warszawa, 2003. – Т. 7 (29). – S. 257–263.

Бойко Х. Документальні, картографічні та супровідні рукописні матеріали ХІХ ст. і їхнє застосування у містознавчих дослідженнях Галичини // Історичне картознавство України: Зб. наук. праць. – Л.; К.; Нью-Йорк, 2004. – С. 318–329.

У додатку “Комплексна документація для проведення містознавчих досліджень Галичини” (С. 320–329) подано огляд фонду “Крайова земельно-податкова комісія, м. Львів” (ф. 186).

Дзюбан Р. Огляд фонду архівного управління у м. Львові за 1941–1944 рр. // Зап. ЛНБ ім. В. Стефаника. – Л., 2004. – Вип. 12. – С. 329–341.

Кришталович У. Найдавніші рукописні карти Галичини (сс. Підтемене, Кугаїв, м-ко Раковець) // Історичне картознавство України: Зб. наук. праць. – Л.; К.; Нью-Йорк, 2004. – С. 187–194.

Сварник І. Картографічні матеріали фонду генерала Й.-М. Вітошинського // Історичне картознавство України: Зб. наук. праць. – Л.; К.; Нью-Йорк, 2004. – С. 207–213.

Скоциляк І. Протоколи генеральних візитацій Львівсько-Галицько-Кам'янецької єпархії ХVІІІ ст. у фондах ЦДАЛ України // Архіви України. – 2004. – № 4–6. – С. 130–151.

Історія архіву, окремих фондів, колекцій

Pietruski O., Tatowir L. Przedmowa // Akta grodzkie i ziemskie z czasow Rzeczypospolitej Polskiej z archiwum t. zw. bernardyckiego we Lwywie. – 1868. – Т. 1. – S. V–XXII.

Widmann K. Archiwum miasta Lwowa. – Lwyw, 1882. – 72 s.

Widmann K. WiadomoŃж о Archiwum miasta Lwowa // Przegl№d Archeologiczny. – Lwyw, 1882. – Cz. 1. – S. 44–72; 1883. – Cz. 2. – S. 73–107; Cz. 3. – S. 66–101.

Первольф И. Отчет ординарного профессора имп. Варшавского университета И. И. Первольфа о научных занятиях за границей с 20 мая по 20 сентября 1882 г. – Варшава, 1883. – 82 с.

Про Бернардинський архів у Львові (С. 40–48).

Калитовський О. Акти городські і земські і т. зв. Бернардинський архів у Львові // Зоря. – 1885. – № 20. – С. 237–239.

Regulamin dla Archiwum Aktyw Dawnych i Muzeum Historycznego Kr. St. miasta Lwowa, uchwalony przez Radk m. dnia kwietnia 1897. – Lwyw, 1897. – 4 s.

Winiarz A. Co uczyniono dot№d w Galicji dla ratowania archiwaliyw gminnych // Pamiknik III Zjazdu Historykyw Polskich. – Krakow, 1900. – Т. 1. – S. 1–4.

Jaworski F. Archiwum miejskie we Lwowie // Tydziec. – 1902. – № 48. – S. 753–756.

Borzemski A. Archiwa w Sanoku, Jańliskach, Kryliku Woioskim, Hiomczy, Jadzinie i Klimkywce. – Sanok: Z drukarni Karola Pollaka, 1905. – 179 s.

Czoizowski A. Archiwa rz№dowe we Lwowie, ich obecna zawartoŃж i znaczenie dla historii Galicji // Sprawozdania z czynnoŃи i posiedzec Akademii Umiejktnosci w Krakowie. – Kwieciec, 1905. – Т. 10, № 4. – S. 10–18.

Барвінський Б. Крайовий архів актів гродських і земських у м. Львові // Барвінський Б. Історичні причинки. Розвідки, замітки і матеріали до історії України-Русі. – Жовква, 1908. – №. 1. – С. 154–167.

Winiarz A. Archiwum Namiestnictwa we Lwowie // Przewodnik Naukowy i Literacki. – 1909. – Т. 37. – S. 565–576, 659–672. – [Окреме вид.: Lwyw: Nakiadem autora, 1909. – 27 s.].

Winiarz A. Z dziejyw archiwum Namiestnictwa // Przewodnik Naukowy i Literacki. – 1910. – Т. 38. – S. 55–68, 145–163.

Sochaniewicz S. Archiwum Krajowe Aktyw Grodzkich i Ziemskich we Lwowie. – Lwyw: Z drukarni Wi. Jozieskiego, 1912. – 56 s. – [Також опубл. у вид.: Przewodnik Naukowy i Literacki. – 1912. – Т. 40. – S. 835–848, 927–944, 1024–1046].

D№bkowski P. Z przesziоŃи ksi№g grodzkich i ziemskich buskich // Kwartalnik Historyczny. – 1915. – Т. 29. – S. 1–16.

D№bkowski P. Z przesziоŃи ksi№g grodzkich i ziemskich iydaczowskich // Ksika pami№tkowa ku czci Bolesiawa Orzechowicza. – Lwyw, 1916. – Т. 1. – S. 234–256.

Барвінський Б. Крайовий архів гродських і земських актів у Львові. – Львів, 1917.

D№bkowski P. Ksiki s№dowe halickie za czasow polskich // Przegl№d Prawa i Administracji. – 1917. – Т. 42. – S. 1–20.

Dłobkowski P. Księgi sądowe polskie. Jak je chowano i wskutek czego niszczały. (Na podstawie aktów województwa ruskiego) // *Przewodnik Naukowy i Literacki*. – 1917. – T. 43. – S. 686–698.

Dłobkowski P. Pokiosie z dwudziestu lat pracy naukowej zebrane 1897–1916. – Lwów, 1917. – XIV, 278 s.

[Из змісту]:

Krajowe Archiwum Akt Grodzkich i Ziemskich we Lwowie;

Archiwum Krajowe Akt Grodzkich i Ziemskich;

Archiwum Krajowe we Lwowie podczas okupacji rosyjskiej.

Dłobkowski P. Kancelarie i księgi sądowe beiskie za czasów polskich // *Przegląd Prawa i Administracji*. – 1918. – T. 43, № 3–4. – S. 97–142.

Dłobkowski P. Kilka uwag o urzędzeniu ksiąg sądowych polskich // *Przegląd Prawa i Administracji*. – 1918. – T. 43, № 8–12. – S. 297–318.

Dłobkowski P. Palestra i księgi sądowe trembowelskie za czasów polskich // *Przegląd Prawa i Administracji*. – 1919. – T. 44, № 7–12. – S. 225–260. – [Окреме вид.: Lwów: Nakładem autora, 1920. – 57 s.].

Dłobkowski P. Zaginione księgi sądowe województwa ruskiego i beiskiego. – Lwów: Nakładem Towarzystwa Naukowego, 1921. – 121 s. – (Studia nad Historią Prawa Polskiego; T. 8, Cz. 1).

Dłobkowski P. Palestra i księgi sądowe sanockie w dawnej Polsce // *Pamiętnik Historyczno-Prawny*. – Lwów, 1925. – T. 1, Cz. 6. – S. 1–55. – [Окреме вид.: Lwów, 1925. – 55 s.].

Dłobkowski P. Palestra i księgi sądowe ziemskie i grodzkie w dawnej Polsce // *Pamiętnik Historyczno-Prawny*. – Lwów, 1926. – T. 3, Cz. 2. – S. 99–207.

Badecki K. Zaginione księgi średniowiecznego Lwowa. Studium rekonstrukcyjne. – Lwów, 1927. – 65 s. – [Також опубл. у вид.: *Кwartalnik Historyczny*. – 1927. – T. 41. – S. 519–579].

Archiwum Ziemskie we Lwowie w latach 1920–1926 // *Archeion*. – 1928. – T. 3. – S. 185–190.

Barwicki E. Archiwum Państwowe we Lwowie w latach 1918–1926 // *Archeion*. – 1928. – T. 3. – S. 178–185.

Barwinski E. Les archives en Petite Pologne orientale // *Bulletin de l'Union des Sociétés Savantes polonaises de Leopold*. – December 1931. – № 11–12. – S. 1–32. – [Окреме вид.: Lwów: Imprimerie de l'Institut National Ossolinski, 1932. – 32 s.].

Barwicki E. Archiwum miasta Lwowa // *Przemyslenia na zebraniu Polskiego Towarzystwa Historycznego dnia 30 czerwca 1933 w dyskusji nad odczytem dra K. Badeckiego*. – Lwów: Drukarnia “Siowa Polskiego”, 1933. – S. 1–16.

Barwinski E. Les archives de l'Etat a Lwow. – Lwów: Imprimerie scientifique, 1933. – 18 p.

Badecki K. Archiwum miasta Lwowa. Jego stan obecny oraz potrzeby reorganizacyjne, inwentaryzacyjne i wydawnicze. – Warszawa, 1934. – 133 s. – [Також опубл. у вид.: *Archeion*. – 1934. – T. 12. – S. 77–200].

Badecki K. Projekt wydawnictwa katalogów Archiwum Akt Dawnych miasta Lwowa. – Lwów, 1935. – 24 s.

Pohorecki F. Kronika – “Z lwowskich archiwów” // *Ziemia Czerwiecka*. – 1935. – № 1. – S. 134–137.

Dłobkowski P. Księgi sądowe przemyskie i przeworskie w dawnej Polsce // Rocznik Towarzystwa Przyjacieli Nauk w Przemyślu. – 1936. – Т. 8. – С. 1–86. – [Окреме вид.: Przemyśl, 1936. – 86 s.].

Dłobkowski P. Księgi sądowe lwowskie w dawnej Polsce. – Lwów, 1937. – 157 s. – (Studia nad Historią Prawa Polskiego im. Oswalda Balzera; Т. 16, Cz. 1).

Badecki K. Archiwum Akt Dawnych m. Lwowa. Organizacja oddziału porozbiorowego // Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych. – 1938. – Т. 8. – С. 446–448.

Regulamin Archiwum Akt Dawnych, biblioteki archiwalnej i Muzeum Historycznego miasta Lwowa / Red. K. Badecki. – Lwów: Nakładem Archiwum Akt Dawnych, 1939. – 45 s.

Врадій Н. Ф. З історії виникнення архівів у Львові // НІБ. – 1963. – № 4. – С. 11–16.

Врадій Н. Ф. Центральний державний історичний архів УРСР у м. Львові // Третя республік. наук. конф. з архівознавства та інших спец. іст. дисциплін / Архів. упр. УРСР. – К., 1968. – [Т. 1]. Перша секція. Архівознавство. – С. 22–42.

Глинський М. П. Архівна справа в західних областях України в роки Вітчизняної війни (1941–1945 рр.) // Архіви України. – 1968. – № 2. – С. 14–24.

Дашкевич Я. Р. Адміністративні, судові і фінансові книги на Україні в XIII–XVIII ст. (Проблематика, стан і методика дослідження) // Історичні джерела та їх використання. – К., 1969. – Вип. 4. – С. 129–170.

Врадій Н. Ф. До історії львівських архівів у 1939–1944 рр. // Архіви України. – 1974. – № 5. – С. 54–56.

Врадій Н. Ф. Центральний державний історичний архів УРСР у м. Львові // Архіви України. – 1975. – № 4. – С. 41–47.

Купчинський О. А. З історії створення науково-довідкового апарату до фондів судово-адміністративних установ України XV–XVIII ст. // Архіви України. – 1976. – № 1. – С. 27–35.

Grimsted Patricia Kennedy. The Fate of Early Records in Lviv Archives: Documentation from Western Ukraine under Polish Rule (Fifteenth century to 1772) // Slavonic and East European Review. – July, 1982. – Vol. 66, № 3. – P. 321–346.

Сварник І. І. Скарбниця нашої історії: (До 200-річчя ЦДІА УРСР у м. Львові) // Жовтень. – 1985. – № 1. – С. 84–87.

Сварник І. І. Старейшему архивохранилищу Украинской ССР – 200 лет // Советские архивы. – 1985. – № 3. – С. 21–24.

Matwijew M. Ewakuacja zbiorów polskich ze Lwowa w 1944 r. // Rocznik Lwowski. – Warszawa: Instytut Lwowski, 1996. – С. 33–46.

Мацюк О. Деятельность Государственного исторического архива в городе Львове в посткоммунистический период: Научное сообщение // Archiwa Europejskiej i wschodniej w dobie przekształceń prawnoustrojowych: Materiały międzynarodowej konferencji archiwalnej 28–30 czerwca 1996 r. w Puławach. – Warszawa, 1997. – С. 152–154.

Боряк Г. В. Розвиток камерально-археографічних традицій в Україні у XIX–XX ст. (З історії складання описів до книг судово-адміністративних установ XV–XVIII ст.) // Спеціальні галузі історичної науки: Зб. на пошану

Марка Якимовича Варшавчика / УДНДІАСД. – К., 1999. – С. 67–81. – (Історія архівної справи: спогади, дослідження, джерела; Вип. 2).

Самарський В. Історія формування колекції карт і планів відділу давніх актів ЦДІА України у Львові // Картографія та історія України: Зб. наук. праць. – Л., 2000. – С. 215–217.

Сварник І. До історії Архіву карт у Львові // Картографія та історія України: Зб. наук. праць. – Л., 2000. – С. 211–214.

Nowacki R. Oswald Balzer – dyrektor Archiwum Akt Grodzkich i Ziemskich we Lwowie // Archeion. – 2000. – Т. 101. – S. 62–68.

Кришталович У. Архів карт // Довідник з історії України (А–Я). – 2-е вид., доopr. і доповн. – К.: Генеза, 2001. – С. 38–39.

Матвіюв М. Евакуація польських зібрань зі Львова в 1944 р. // Архіви України. – 2001. – № 4–5. – С. 149–163.

Нариси історії архівної справи в Україні / За заг. ред. І. Матяш та К. Климової. – К., 2002. – 609 с.

[Із змісту]:

Сварник І. І. Архіви Галичини. Заснування Архіву городських і земських актів у Львові. – С. 171–176;

Сварник І. І. Архівна справа в Галичині. – С. 328–330;

Сварник І. І. Архів міста Львова. – С. 330–336.

Ciara S. Archiwa a uniwersytety w Krakowie i Lwowie w latach 1877/78 – 1918. – Warszawa, 2002. – 179 s.

Див. також Генеральну бібліографію № 1, 2, 4, 10–12, 40, 43, 47, 49, 51, 52, 54, 63, 64, 66, 68, 71, 75, 78, 80, 86, 96, 108, 111, 114, 134, 146, 148, 152, 163, 164, 168, 170–173, 177–180, 182, 183, 188–190, 194, 195, 209, 215, 217, 227, 235.

ЦЕНТРАЛЬНИЙ ДЕРЖАВНИЙ КІНОФОТОФОНОАРХІВ УКРАЇНИ імені Г. С. ПШЕНИЧНОГО (ЦДКФФА УКРАЇНИ ім. Г. С. ПШЕНИЧНОГО)

Адреса: вул. Солом'янська, 24, м. Київ, 03110

Тел./факс: (044) 275-37-77

E-mail: tsdkffa@dkau.kiev.ua

Веб-сторінка на порталі Держкомархіву України:

<http://www.archives.gov.ua/Archives/>

Транспорт: тролейбус № 3, 40 (зуп. “Вул. Андрія Головка”)

Час роботи читального залу: понеділок–п'ятниця: 9.00–17.00

Директор: Топішко Ніна Олександрівна

Заступник директора: Щербакова Наталія Василівна

Історична довідка

Питання організації зберігання фотокінодокументів вперше порушено в Україні на початку 1930-х рр. Включення до єдиного державного архівного фонду фотокінодокументів, що відквалилися на території республіки і мали історичне значення, передбачалося “Положенням про єдиний державний архівний фонд УРСР”, затвердженим Постановою ВУЦВК і РНК УСРР від 5 квітня 1930 р. Згідно з “Положенням про Центральне архівне управління, його місцеві органи та установи, що є при ньому та при його місцевих органах”, затвердженим Постановою ВУЦВК і РНК УСРР від 20 червня 1932 р. № 122, засновано Всеукраїнський центральний фотокіноархів.

Практична діяльність архіву розпочалася з 1934 р., коли було затверджено штат у кількості 13 працівників і призначено директора, яким став П. Маринчук (1934–1936 рр.). Розміщувався архів у 26-му корпусі Києво-Печерської лаври (Музейне містечко), де мав робочі кімнати, архівосховище фотодокументів і фотолaboratorію.

У перші роки своєї діяльності архів комплектувався лише фотодокументами. За звітними даними на 1 січня 1941 р. було взято на облік, описано і закаталоговано 105330 фотонегативів і 9655 фотопозитивів. У 1940 р. вперше на державне зберігання надійшли кінодокументи загальною кількістю близько 200 од. зб. (50430 м кіноплівки).

З початком війни між нацистською Німеччиною і Радянським Союзом кінодокументи разом з документами інших центральних архівів евакуйовано до м. Харкова, а згодом до – м. Златоуста (РРФСР). Переважну більшість фотодокументів, що залишилися на окупованій території, було перевезено так званою Головною робочою групою в Україні, яка діяла при штабі Ро-

зенберга, до відділу пропаганди, що знаходився в будинку школи по вул. Прорізній, 17; незначну кількість фотодокументів (241 од. зб.) передано до Музею-архіву переходової доби, створеному при Київській міській управі. Певна частина фотодокументів залишилася у сховищі архіву і загинула внаслідок вибухів на території Києво-Печерської лаври. У березні 1943 р. за розпорядженням доктора Вінтера – керівника Крайового управління архівами, бібліотеками і музеями, створеного у складі рейхскомісаріату України, архівні фотодокументи вивезено за межі України, частина з них через американську зону окупації Німеччини потрапила до США. На початку 1960-х років Національний архів США передав їх до Федерального архіву – де вони зберігалися до кінця 1990-х років.

З визволенням території України від нацистських загарбників постало питання про відновлення мережі архівних установ. Згідно з наказом НКВС УРСР від 1 грудня 1943 р. № 021 серед інших центральних архівних установ було реорганізовано Центральний державний архів фонофотокінодокументів УРСР, що став правонаступником Всеукраїнського центрального фотокіноархіву. Директором його був призначений Г. Пшеничний, який очолював установу впродовж 35 років.

З 1953 р. архів став іменуватися – Центральний державний архів кінофотофонодокументів УРСР.

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України № 415 від 21 липня 1992 р. та наказу № 35 Головного архівного управління при Кабінеті Міністрів України від 31 липня 1992 р. назву архіву змінено на Центральний державний кінофотофоноархів України (ЦДКФФА України).

Постановою Кабінету Міністрів України від 28 грудня 1998 р. № 2088 ім'я багаторічного директора архіву Г. Пшеничного присвоєно Центральному державному кінофотофоноархіву України.

Тривалий час архів розміщувався у приміщенні Центрального державного історичного архіву УРСР по вулиці Володимирській, 22-а, де займав кілька кімнат площею 300 м². У них були обладнані робочі кімнати, архівосховище фотодокументів, фотолабораторія. До 1958 р. до складу установи входив також відділ реставрації і мікрофільмування.

На всіх етапах історії архіву одним з пріоритетних напрямів його діяльності залишалося формування документальної бази. Так, після визволення Києва від нацистів, першочерговим завданням архіву стало збирання кінофотофонодокументів. Знайдені документи концентрувалися у найближчих від фронту містах, а згодом передавалися до архіву. Крім того, 1943 р. наукова бібліотека АН УРСР передала до архіву фотонегативи, фототеку, металеві матриці Антирелігійного музею, фотонегативи архіву Київського театру опери та балету тощо.

Вагомим поповненням документальної бази архіву стало повернення в Україну фотодокументів, вивезених за її межі нацистськими загарбниками. Так, упродовж 1946–1947 рр. до архіву повернено 50000 фотодокументів з Дрездена (Німеччина) і 17190 – з Відня (Австрія) без будь-якого довідкового апарату до них. Тим часом у Києві розшукано складені у довоєнний час описи, які стали джерелом для взяття на облік і описання повернених фотодокументів. Разом з тим, як виявилось значно пізніше, за межами України ще залишалася певна частина вивезених архівних фотодокументів. Через півстоліття, у 1997 р., Федеральний архів Німеччини (Кобленц) передав 3278

фотопозитивів, належність яких до ЦДКФФА України підтверджується описами, що збереглися за довоєнний час. Проте вказані фотопозитиви є лише копіями архівних фотодокументів, вивезених за межі нашої держави. Таким чином, і до сьогодні залишається відкритим питання щодо місцезнаходження і обсяги не повернутих фотонегативів.

Понад 300 фотодокументів, виявлених у Федеральному архіві ФРН, уже після 1997 р., ще чекають на реституцію.

У перші повоєнні роки розпочинається також інтенсивне комплектування архіву кінодокументами. Насамперед з м. Златоуста реєвакуйовано кілька фільмів і кіножурналів, що зберігалися в архіві до 1941 р. Крім того, обласні відділи кінопрокату передали документальні фільми і кіножурнали німецького і румунського виробництва пропагандистського характеру та щотижневий огляд військових дій на радянсько-німецькому і африканському фронтах.

1948 р. архів отримав від ЦДАКФФД СРСР вихідні матеріали 126 чисел кіножурналу “Радянська Україна” виробництва Української студії хронікально-документальних фільмів за 1938–1941 рр. і документальні фільми “Жемчужина Карпат” (1940), “На Дунає” (1940); 1956 р. цим же архівом передані кіножурнали і фільми виробництва Всеукраїнського фотокіноуправління (ВУФКУ) і Всеукраїнської фабрики Союзкінохроніки за 1923–1936 рр. Власне, саме ці кінодокументи стали основою джерельної бази архіву довоєнного періоду, яка згодом доповнювалася копіями окремих сюжетів української тематики з кіножурналів виробництва Союзкінохроніки.

Поступове накопичення кінодокументів, які тимчасово зберігалися на території Київської студії художніх фільмів імені О. Довженка, вимагало вирішення проблеми організації їхнього зберігання і забезпечення збереженості. У зв'язку з цим 1964 р. на території будівництва комплексу споруд центральних державних архівів по вул. Солом'янській, 24 уведено в експлуатацію підземне архівосховище кінодокументів, при якому були обладнані також робочі кімнати кіновідділу.

З введенням в експлуатацію комплексу архівних споруд 1970 р. ЦДАКФФД УРСР у них було надано приміщення загальною площею 300 м², де розмістилася адміністрація архіву, обладнано архівосховище фотодокументів, а у 1972 р. після обладнання фотосховища і фотолабораторії завершено остаточне переміщення архіву з вул. Володимирської, 22-а.

Наявність вказаних площ не задовольняла потреби архіву, що комплектувався, тому 1972 р. на території архівного комплексу за індивідуальним проектом розпочалося спорудження окремої триповерхової будівлі, уведеної в дію з 1 січня 1975 р. У новозбудованому приміщенні архіву загальною площею 3265 м² розмістилися підземне архівосховище кінодокументів місткістю 50 тис. од. зб., архівосховище фотодокументів – 900 тис. од. зб., фотодокументів – 100 тис. од. зб., відеодокументів – 2 тис. од. зб.

Структура архіву

Апарат управління

Відділи:

– забезпечення збереженості та обліку документів

сектори:

- зберігання та обліку кінодокументів
- зберігання та обліку фотодокументів
- зберігання та обліку фонодокументів
- зберігання та обліку відеодокументів

– довідкового апарату

– формування Національного архівного фонду та діловодства

– використання інформації документів

сектор інформаційних технологій

– фінансово-економічний

сектор організаційно-кадрової роботи

Група з інженерно-технічного обслуговування архіву

Фонд архіву (архів архіву)

Центральний державний кінофотофоноархів України ім. Г. С. Пшеничного, 495 од. зб. за 1943–2004 рр.

Обсяг фондів

Фотодокументи – 379477 од. обл., у т. ч. 367831 фотонегатив на склі та плівці, 10247 фотопозитивів на папері, 1210 слайдів, 189 фотоальбомів за 1853–2004 рр.

Кінодокументи – 12284 од. обл., 62352 од. зб. за 1896–1999 рр.

Фонодокументи – 43615 од. обл., 21863 од. зб., у т. ч. 478 граморигіналів на металевих матрицях, 4020 грамплатівок за 1900–2004 рр.

Відеодокументи – 288 од. обл., 145 од. зб. за 1994–2004 рр.

Анотація складу фондів

ЦДКФФА України імені Г. С. Пшеничного – єдина в Україні спеціалізована архівна установа, що зберігає документи на нетрадиційних носіях інформації (скло, плівка, металеві матриці, грамофонні платівки тощо), які в образній формі відтворюють події суспільно-політичного, соціально-економічного і культурного життя від середини XIX ст. до сьогодення. Аудіовізуальні документи посідають окреме місце серед документальних пам'яток за способом фіксації інформації, формою її передання, носієм інформації та організацією зберігання. Крім того, враховуючи, що аудіовізуальні документи не відображають історію установи, в результаті діяльності якої вони утворюються, для них властива нефондова форма організації зберігання в архівних установах.

Серед аудіовізуальних документів найдавнішими за походженням є фотодокументи, виникнення яких датується 1839 р. Найбільш ранніми серед фотодокументів архіву є репродукції фотопортретів Т. Шевченка кінця 50-х рр. XIX ст. і окремих подій, що стосуються оборони Севастополя під

час Кримської війни 1853–1856 рр. Перший негатив-оригінал на склі розміром 13x18 см датується 1898 р., на якому зафіксовано будівництво доменного цеху заводу “Уніон” (нині – Макіївський металургійний завод).

Фотодокументи до 1917 р., що становлять близько 3% від їхнього загального обсягу, висвітлюють окремі події суспільно-політичного життя: збройні повстання 1905–1907 рр. на броненосці “Потьомкін”, матросів і солдатів у Севастополі, саперів у Києві, антиурядові виступи робітників Горлівки, Харкова, залізничників Катеринославської залізниці, життя політв’язнів на етапах, заслання, у в’язницях тощо. Збереглися фотодокументи про розвиток промисловості – будівництво, виробничі процеси, умови праці на шахтах Донбасу, металургійних заводах у Юзівці, Макіївці, Олександрівську, Катеринославі, Маріуполі, Кам’янському, машинобудівних заводах Гартмана в Луганську, ВЕК, Гельферіх-Саде у Харкові, Південноросійському у Києві та ін.

Широко представлені у фотодокументах діячі української літератури, музичного і театрального мистецтва – це портрети і групові знімки Лесі Українки, І. Франка, М. Коцюбинського, М. Лисенка, К. Стеценка, М. Старицького, М. Заньковецької, С. Крушельницької, П. Саксаганського. Крім того, збереглися знімки сцен окремих спектаклів у виконанні акторів першого українського стаціонарного театру М. Садовського, театральних труп М. Кропивницького, П. Саксаганського тощо.

Негативами-оригіналами представлена Всеросійська виставка 1913 р. у Києві: гості та учасники, загальні види павільйонів, окремі експонати тощо.

Серед фотодокументів про події Першої світової війни – знімки воєнних дій на Південно-Західному фронті, антивоєнних демонстрацій, діяльності Всеросійського земського союзу щодо забезпечення військ продовольством і надання медичної допомоги тощо. Доповнюють цей період фотоальбоми з фонду Празького українського архіву, які висвітлюють участь Українських січових стрільців у світовій війні, життя полонених та інтернованих вояків УГА у військових таборах Австрії, Німеччини, Чехословаччини, Польщі.

Значною увагою користуються фотодокументи з видами населених пунктів України, побутові і звичаєві знімки в різних регіонах України другої половини XIX – початку XX ст.

Суспільно-політичне життя періоду Лютневої демократичної революції в Росії висвітлюють фотодокументи, на яких зафіксовані масові маніфестації, демонстрації робітників, студентів, солдатів, залізничників у багатьох містах України, знесення пам’ятника Столипіну у Києві, перші створені загони міліції, перше легальне святкування 1 Травня.

Серед фотодокументів, що стосуються періоду визвольних змагань в Україні 1917–1921 рр. – знімки державних і політичних діячів М. Грушевського, С. Петлюри, П. Скоропадського, голів урядів Центральної Ради, Української Держави і УНР В. Винниченка, В. Голубовича, М. Василенка, Ф. Лизогуба, В. Чехівського, С. Остапенка, Б. Мартоса, І. Мазепи, В. Прокоповича, А. Ливицького.

У фотодокументах відображено окремі моменти боротьби за відродження української державності – демонстрації під українськими прапорами на Хрещатику і Софійській площі у Києві, під українськими гаслами на кшталт “Боже, благослови нашу Україну на вільне життя” у Вінниці, учасників Всеукраїнського селянського з’їзду і з’їзду Вільного козацтва, прого-

лошення Першого Універсалу Центральної Ради на Софійській площі і демонстрація на Хрещатику з нагоди проголошення Третього Універсалу Центральної Ради, засідання Генерального секретаріату Центральної Ради, підписання Брестського мирного договору між УНР і країнами Четверного союзу, похорон студентів, які загинули в бою під Крутами тощо.

Період Української Держави 1918 р. представлений знімками церемонії проголошення П. Скоропадського гетьманом України, молебня на Софійській площі з цієї нагоди, членів української делегації на мирних переговорах з радянською Росією, огляду українського війська гетьманом П. Скоропадським.

Про Українську Народну Республіку доби Директорії розповідають фотодокументи, які зафіксували проголошення Декларації Директорії на Софійській площі про відновлення УНР, присягу Січових стрільців Директорії у Кам'янці-Подільському, мітинг на Софійській площі з нагоди проголошення Акта злуки ЗУНР і УНР за присутності президента ЗУНР Є. Петрушевича, групу працівників центральних державних установ УНР тощо.

Встановлення радянської влади в Україні, утворення УСРР і діяльність її державних органів відтворюють знімки учасників жовтневих подій 1917 р., Київського січневого збройного повстання 1918 р., вступу частин Червоної Армії до Києва та ін. Збереглися фотографії голів перших урядів УСРР (Є. Бош, М. Скрипника, Г. П'ятакова, Х. Раковського, В. Чубаря), керівних партійних працівників України Е. Квірінга, К. Ворошилова, Артема (Ф. Сергеева), Ю. Коцюбинського, В. Антонова-Овсієнка, В. Затонського та інших), знімки засідання Тимчасового робітничо-селянського уряду України, IV Всеукраїнського з'їзду Рад тощо.

Фотодокументи 1921–1925 рр. висвітлюють відбудову зруйнованого господарства, створення перших сільськогосподарських комун, запровадження продовольчого податку, проведення недільників, суботників тощо.

Побудову основ соціалістичної економіки відображено у багатьох фотодокументах: будівництво перших електростанцій – Штерівської, Зуївської, Харківської, найбільшої тоді в Європі електростанції – Дніпрогесу (закладка, хід будівництва, трудове піднесення будівельників, стан техніки, урочисте відкриття), реконструкція старих та будівництво нових заводів – Запоріжсталі, Криворіжсталі, Азовсталі, ХТЗ, Новокраматорського машинобудівного, Дніпровського алюмінієвого комбінату тощо.

У фотодокументах зафіксовано хід колективізації – розкуркулення, організацію перших колгоспів, МТС. Цікава фотоісторія села Удачне Донецької області, відтворена фотографом-аматором М. Железняком упродовж 1922–1938 рр.: виселення розкуркулених селян, пошуки хліба на їхньому подвір'ї у присутності понятих, розпродаж з молотка їхнього майна, усупільнення худоби та інвентарю, здавання зерна для організації колгоспу, перші машини (трактор, комбайн, автомобіль) на селі, будівництво школи, зруйнування церкви, арешт учителя Удачанської школи, збирання дітьми мерзлої картоплі на колгоспному полі, пошуки колосків на мерзломому полі, притягнення до суду за зібрані колоски тощо.

Суспільно-політичне життя 20–30-х рр. ХХ ст. представлене фотодокументами, що розповідають про роботу ВУЦВК, з'їздів Рад, прийняття Конституції УРСР на Надзвичайному XIV з'їзді Рад УРСР, перші вибори до Вер-

ховних Рад СРСР і УРСР, перше засідання Верховної Ради УРСР, мітинги, демонстрації, народні свята тощо.

У фотодокументах відображено розвиток української науки і культури: перше засідання ВУАН після обрання нових дійсних членів академії у 1929 р., на якому присутні шойно обрані академіки О. Богомолець, В. Затонський, О. Палладін, Є. Патон, М. Скрипник, П. Тичина, О. Шліхтер; відкриття тимчасового пам'ятника Т. Шевченку в Петрограді (1918 р.), пам'ятників поетові в Моринцях, Шевченковому, Києві, Каневі, Харкові; святкування 125-річчя від дня народження Кобзаря у Києві і на Чернечій горі у Каневі тощо. Збереглися фотознімки діячів української літератури та культури, серед яких: М. Бажан, В. Сосюра, М. Рильський, П. Тичина, А. Бучма, О. Петрусенко, М. Крушельницький, Лесь Курбас, Н. Ужвій, Г. Юра, О. Довженко та ін. Цю тему доповнюють фотоальбоми з фондів Празького українського архіву, які знайомлять з життям української інтелігенції в еміграції. Серед них – два сімейні фотоальбоми Олени Теліги за 1919–1934 рр.

Понад шість тисяч фотодокументів висвітлюють події Другої світової війни – мітинги, запис добровольців до Червоної Армії, народні ополчення, евакуація населення, перебазування виробничих сил і матеріально-культурних цінностей, оборона Києва, Одеси, Керчі, Севастополя, визволення української землі від окупантів, підписання Акта про беззастережну капітуляцію Німеччини 8 травня 1945 р., святкування Перемоги; партизанський рух в Україні (бойовий шлях партизанських загонів і з'єднань під командуванням С. Ковпака, О. Федорова, О. Сабурова, М. Попудренка, М. Наумова, В. Бегми) та ін.

Фотодокументи зафіксували злочиння нацистських загарбників на окупованій території – масове знищення мирних жителів, концтабори, звірства і пограбування, облави і вигнання населення до Німеччини, зруйновані міста і села, промислові підприємства, об'єкти соціально-культурного призначення.

Перші повоєнні роки представлені фотознімками про відбудову народного господарства, відновлення діяльності науково-дослідних і культурно-освітніх установ. Переважна більшість фотодокументів відтворює історію України за останні півстоліття. Фотодокументи розповідають про промислове і сільськогосподарське будівництво, механізацію сільськогосподарського виробництва, комплекс робіт по меліорації та іригації земель, спорудження агропромислових комплексів.

У фотодокументах відображено діяльність провідних науково-дослідних установ – інститутів електрозварювання, кібернетики, фізики, надтвердих і синтетичних матеріалів, біохімії (Київ), фізико-технічного (Харків), очних хвороб і тканинної терапії (Одеса), висвітлено діяльність відомих учених М. Амосова, В. Глушкова, Б. Патона, В. Філатова, А. Ромоданова, В. Бакуля, О. Шалімова та ін.

Зберігаються фотодокументи на космічну тематику: запуск космічних кораблів і ракет, прес-конференції космонавтів, зустріч на українській землі Ю. Гагаріна, Г. Титова, П. Поповича, А. Ніколаєва, В. Терешкової та ін.

Багато фотознімків показують діяльність театрів, клубів, бібліотек, зняті сцени спектаклів, опер, балетів, виступів художньої самодіяльності, декади літератури і мистецтва, фестивалі “Київська весна”, “Кримські зорі”,

відкриття художніх виставок, зустрічі з письменниками, композиторами, художниками.

У фотодокументах відображено розвиток народної освіти, охорони здоров'я, благоустрою населених пунктів, житлового і соціально-культурного будівництва, фізкультури і спорту.

Суспільно-політичне і державне життя України висвітлюють фотодокументи, у яких йдеться про роботу з'їздів компартії, комсомолу, профспілок, сесій Верховної Ради УРСР.

Сучасна історія України представлена фотодокументами, що розповідають про прийняття Акта проголошення незалежності України 24 серпня 1991 р. на сесії Верховної Ради України, мітинги на підтримку рішень Верховної Ради України, встановлення національної символіки над будинком Верховної Ради України, референдум на підтвердження Акта проголошення незалежності України, перші всенародні вибори президента, інавгурація першого Президента України Л. Кравчука, подальше політичне, державне, економічне життя суверенної України.

Подальший розвиток фотографії знаменував собою появу “живої фотографії” або кінематографа, виникнення якого датується 1895 р. Кінозйомки окремих подій, явищ, фактів означали появу нового виду зображувальних документів – кінодокументів, що створюються спеціалізованими установами, які є джерелами комплектування архіву. Це – кіностудії та студії телебачення.

Серед найбільш ранніх кінодокументів, що зберігаються в архіві – кіносюжет про коронацію Миколи II (1896), в якому показано урочистості з нагоди цієї події – святкова процесія, цар і його свита, царська сім'я; кіносюжет про 200-річний ювілей Полтавської битви (1909), який розповідає про участь у ювілейних заходах царя Миколи II, державних сановників, вищого духовенства, військових, показано відкриття пам'ятника коменданту Полтави О. Келіну, молебень на братській могилі; кіносюжет про польоти авіатора С. Уточкіна (1911) знайомить з одним із перших російських льотчиків, показує захоплених незвичним видовищем глядачів на трибунах; кінофільм “Похорон А. Н. Терещенка” (1912), в якому йдеться про перепоховання праху відомого українського цукрозаводчика. Цінність останнього фільму в тому, що є змога бачити вулиці старого Києва, якими рухається похоронна процесія від Київського вокзалу до Аскольдової могили – Безаківська (нині Комінтерну), Бібіковський бульвар (нині бульвар Тараса Шевченка), Фундуклеївська (нині Богдана Хмельницького), Липки (Печерськ), міщан, які спостерігають за процесією.

У вивченні історії України періоду визвольних змагань 1917–1921 рр. допомагають фільм “Український рух” (1918), кіносюжет “Хроніка подій” (1917), які представляють глядачеві події часів Центральної Ради, показують живих учасників тих подій – М. Грушевського, В. Винниченка, М. Порша та інших, окремі кіносюжети “Переговори про мир” (1917), “Катастрофа в Києві” (1918), “Німці в Києві” (1918), кінофільм “Вступ українських радянських військ в Київ 6-го лютого 1919 р.”, назви яких розкривають їхній зміст.

Фільм “Документи епохи” (1929) – це панорама подій Першої світової війни, Лютневої демократичної революції 1917 р., Жовтневої революції 1917 р. у Петрограді, Москві, Київського січневого збройного повстання 1918 р., громадянської війни. До фільму ввійшли кінокадри, що характери-

зують окремі моменти визвольних змагань за незалежність України – засідання Центральної Ради, проголошення П. Скоропадського гетьманом України, вступ до Києва військ Директорії тощо.

Наслідки нищівної розрухи, катастрофічна засуха призвели до голоду у 1921–1922 рр., що відображено у фільмі “Цар-голод” (1923), де відтворено жахливу картину голодування, людських страждань та злочинів, які коїлися на цьому ґрунті.

Безцінним кінолітописом політичного життя України 20–30-х років є періодика Всеукраїнського фотокіноуправління (ВУФКУ), студії якого у 1923 р. започаткували випуск хронікальних періодичних кіножурналів. З них в архіві зберігається п’ять чисел під назвою “Хроніка ВУФКУ” за 1923 р. і два числа під назвою “Кінотиждень Маховика” за 1925 р. Початком систематичного випуску кінохроніки в Україні вважається 1927 р. Від цього року по 1931 р. на державному зберіганні знаходиться 206 чисел журналів “Кінотиждень”, “Кіножурнал”, що становить, ймовірно, понад три чверті випущених на екран.

За цей період збереглося також кілька документальних фільмів виробництва українських студій, серед яких “Нариси радянського міста” (1929, ВУФКУ) про тодішню столицю Радянської України – Харків, фільми Дзиги Вертова “Одиннадцатый” (1929, ВУФКУ) і “Симфонія Донбасса” (1930, Українфільм), одні з перших творів радянського звукового кіно. Фільми присвячені соціалістичному будівництву і розповідають про роботу окремих підприємств, шахт Донбасу, життя сільських трудівників, мітинги, святкові демонстрації тощо. У фільмі “Небывалый поход” (1931, Українфільм) йдеться про колективізацію одноосібного господарства, зміни на селі на прикладі сільгоспартілі “Суспільна праця” на Одещині.

Окремо слід зауважити про фільм “Дело об экономической контрреволюции в Донбассе” (1928, Совкіно), в якому висвітлюється судовий процес над спеціалістами вугільної промисловості Донбасу, так звана “шахтинська справа”, кіносюжет “Осколки петлюровщины” (1930, Совкіно) про інспірований відкритий судовий процес над членами Спілки визволення України С. Єфремовим, М. Чехівським та ін.

На жаль, повністю відсутня кіноперіодика за 1932–1937 рр. виробництва українських студій. Збереглася лише незначна кількість документальних фільмів і спецвипусків ВУФКУ і Всеукраїнської фабрики Союзкінохроніки, в яких відображено пафос ударної праці, здобутки колгоспного села.

До трагічних сторінок історії українського народу 30-х років ХХ ст., які не відображено у кінохроніці того періоду, українські кінодокументалісти звернулися більш ніж через півстоліття. Використовуючи документальні кінокадри, що опосередковано свідчили про неминучість трагедії, та залучивши спогади свідків тих подій, кінодокументалісти Укркінохроніки створили документальні фільми “33-й. Свідчення очевидців” (1989), “Крик” (1989), “...І богом, і людьми” (1991), “Час скорботи і пам’яті” (1993). Цій же темі присвячений фільм Укртелефільму “Українська ніч 33-го” (1994–1998).

З 1938 р. Українська студія хронікально-документальних фільмів (Укркінохроніка) започаткувала випуск кіножурналу “Радянська Україна”, 126 чисел якого за довоєнний час зберігаються в архіві, в т.ч. 26 – за 1938 р., 88 – за 1939 р., 8 – за 1940 р., 4 – за 1941 р. Це щотижневі огляди подій політичного, економічного і культурного життя України.

За передвоєнні роки збереглися також окремі документальні фільми Київської студії художніх фільмів – “Визволення українських земель від гніту польських панів і возз’єднання народів-братів в єдину сім’ю” (1940, режисер О. Довженко) і “Буковина – земля українська” (1940, режисер Ю. Солнцева). Темі возз’єднання українських земель в єдиній державі присвячені фільми Укркінохроніки “Жемчужина Карпат” (1940), “На Дунає” (1940), “Радянський Львів” (1940), “По Советському Дунаю” (1941).

Останнім передвоєнним фільмом, що зберігся, є фільм Укркінохроніки “Перше травня”, де показано демонстрацію трудящих та військовий парад, який приймає командувач КОВО М. Кирпонос.

Крім фільмів виробництва українських студій, за цей період в архіві зберігаються окремі фільми і кіносюжети виробництва угорських і чехословацьких студій, в яких йдеться про життя Закарпатської України у складі Чехословаччини, окупація її військами нацистської Німеччини у 1938–1939 рр. Серед них – фільми “Картинки з Підкарпатської Русі” (1924), “Пісня про Підкарпатську Русь” (1937), “Автомашиною по Закарпаттю” (1939), “Зелене золото Карпат” (1939), кіносюжети “Загарбання фашистською Угорщиною південної Словаччини та Закарпаття” (1939).

Цю тему доповнюють фільми і сюжети виробництва студії українського хореографа Василя Авраменка (США), що надійшли до архіву в 90-х рр. ХХ ст.: “Підкарпатська Русь” (1940) і “Трагедія Карпатської України” (1939–1942).

Кінолітопис Другої світової війни представлений в архіві, насамперед, так званим “літописним матеріалом”, тобто окремими кінозйомками, що не ввійшли до готової продукції, і сюжетами кіножурналів Центральної студії документальних фільмів (Москва), у створенні яких брали участь і українські кінооператори. У них відображено оборону Києва в липні–вересні 1941 р., оборону Одеси, відступ радянських військ, евакуацію населення, промислових підприємств, колгоспного майна, бойові дії армії і партизанів.

У 1943 р. відновлено випуск кіножурналу “Радянська Україна”, 80 чисел якого по травень 1945 р. подають інформацію з фронтів війни, розповідають про відновлення життя у визволених районах України.

В архіві зберігаються окремі документальні фільми, створені в роки війни, серед яких: “День войны”, “За родной Донбасс”, “Черноморцы”, “Битва за Севастополь”, “Львів радянський”, довженківські фільми “Битва за нашу Радянську Україну”, куди ввійшли зйомки двадцяти чотирьох кінооператорів, і “Перемога на Правобережній Україні та вигнання німецьких загарбників за межі українських радянських земель”.

Звинувачувальні кінокадри про злочиння нацистських злочинців і судові процеси над ними містять фільми “Зверства немецко-фашистских захватчиков” (1945), “Суд народов” (1946), “Суд іде” (1946).

У кінофільмах “Крымская конференция” (1945) і “Берлинская конференция” (1945) йдеться про завершальну сторінку історії Другої світової війни – зустріч керівників союзних держав, присвячену питанню повоєнного улаштування світу, долі переможеної Німеччини та її союзників.

Висвітленню подій Другої світової війни сприяє також німецька кінохроніка, що зберігається в архіві. Це – окремі сюжети кіножурналу “Wochenschau”, документальні фільми, які розповідають про воєнні дії військ

вермахту, життя Німеччини і окупованих нею держав, окупаційний режим на території України, вивезення громадян України до Німеччини, умови праці оstarбайтерів. Два кіносюжети показують парад добровольчої стрілецької дивізії “СС-Галичина” у містах Львові і Коломиї у 1943 р.

На окрему увагу заслуговують документальні фільми, створені після війни з залученням фронтової кінохроніки. У них по-новому осмислено події того часу, залучено нові факти.

Окремі з них розкривають нову, замовчувану сторінку в історії Другої світової війни: участь у ній Української повстанської армії (УПА). Серед цих фільмів – “Проводжала мати свого сина”, “Чия правда, чия кривда”, “Кров людська”, “Здобути або не бути”, “Палаючі роки” тощо.

Домінуючою темою кінодокументів першого повоєнного десятиліття є відновлення життя на визволеній землі, відбудова зруйнованого війною і подальший розвиток народного господарства, науки і культури. Події повсякденного життя висвітлені у щотижневому кіножурналі “Радянська Україна”. 1952 р. студія “Укркінохроніка” започаткувала випуск ще трьох кіножурналів: “Молодь України”, “Піонерія” по 6 чисел щорічно і “Радянський спорт” – 2 числа щорічно, які доповнюють кінолітопис життя України відповідно до своєї направленості.

У цей період архів розпочав приймання на державне зберігання документальних фільмів Київської кіностудії учбових фільмів, з 1954 р. – Київської студії науково-популярних фільмів (Київнаукфільм). Серед них фільми: “Геологічне минуле Землі” (1946), “Карпати” (1946), “Природні багатства України” (1946), “Вогні України” (1947), “Глаукома” (1949), “Чумиза” (1949), “Подсолнечник” (1950), “За високий урожай винограду” (1953) тощо.

В архіві зберігаються деякі фільми Київської кіностудії художніх фільмів: фільми-спектаклі “В степах України”, “Украдене щастя”, “Калиновий гай”; видові фільми “Днепр”, “Зоря над Карпатами”, “Київ”; фільми сільськогосподарської тематики, створені на замовлення – “Гречка – північний рис”, “Кукурудза”, “Сади та виноградники в колгоспах України” тощо.

Кожний етап розвитку радянського суспільства знайшов висвітлення в кіножурналах, документальних фільмах, окремих кіносюжетах. Основні події періоду десталінізації, так званої “відлиги”, відтворено у численних кіносюжетах і фільмах, присвячених М. Хрущову і його методам господарювання. Серед них – “Ми починаємо велике семиріччя” (1959), “В одному економічному районі” (1957), “Наздоженемо Америку. У селі Жовтневому” (1957), “Завжди з народом” (1960), “За роботу, товариші” (1962), “Совість хлібороба” (1962).

Кіножурнали і спецвипуски цього періоду розповідають про роботу сесій Верховної Ради УРСР, з’їздів компартії, комсомолу, профспілок, нарад передовиків сільського господарства. Темою багатьох кіносюжетів цього часу стало освоєння цілинних і перелогових земель за участю української молоді, освоєння космосу, зустріч космонавтів на українській землі.

Кінець 70-х – перша половина 80-х рр. представлена в архіві кінодокументами, що відображають епоху, названу публіцистами “застоем”. Досить влучно передають його дух уже самі назви кіносюжетів чи фільмів: “Передз’їздівські новини”, “Назустріч з’їзду партії”, “Від з’їзду до з’їзду”, “Подвиг – каждый день” тощо.

Друга половина 80-х рр. ХХ ст. знаменувала собою новий етап у всіх сферах суспільного життя, що дістав назву перебудови. Характерною рисою цього періоду стала гласність, в атмосфері якої надзвичайно посилювався суспільний інтерес до “білих плям” радянської історії. Пам’яті жертв сталінських репресій, трагічній долі української інтелігенції присвячено низку фільмів, створених українськими кінодокументалістами. Серед них – документальні фільми “Любіть” (1989), в основу якого покладено вірш В. Сосюри “Любіть Україну”, “Расскажи обо мне” (1989) – про Григорія Косинку, репресованого у 1934 р., “И голос наш услышит мир” (1989) – про групу репресованих у 30-ті рр. письменників, “Следовать на Север может... Доля Гната Хоткевича” (1990), “Я есть народ” (1990), присвячений проблемі українського відродження.

З проголошенням України незалежною державою ця тема набула ще більшого розмаху і нового звучання. Про останні роки життя у Соловецькому таборі М. Куліша і Леся Курбаса йдеться у фільмі “Моя адреса: Соловки” (1991), пам’яті Алли Горської присвячено фільм “Усім нам смерть судилася зарання” (1991), про трагічну долю Василя Стуса розповідають фільми “Наш злочин – спів” (1991) і “Просвітлої дороги свічка чорна” (1992), про поетів, правозахисників Ігоря Калинця йдеться у фільмі “Підсумовуючи мовчання” (1993) і Зіновія Красівського – у фільмі “Я перестав бачити кольорові сни” (1995).

В атмосфері гласності другої половини 80-х рр. стало можливим розповісти правду про жахливі масштаби Чорнобильської катастрофи. До цієї теми українські кінодокументалісти звертаються впродовж багатьох років у численних кіносюжетах і фільмах, серед яких “Чернобыль. Хроника трудных недель” (1986), “Тень саркофага” (1989), “Секреты Чернобыльской катастрофы” (1991), “Память мужества и братства” (1991), “Гірка правда Чорнобиля” (1992), “Чорнобиль: факти і документи” (1992), “Того ранку 26 квітня” (1993), “Чорнобиль. Післямова” (1996).

Початок останнього десятиріччя ХХ ст. ознаменувався для України відновленням державності. Проблемі українського національного відродження присвячено документальні фільми “Козацькому роду нема переводу” (1990), “Гомоніла Україна” (1990), “Райські острови гетьмана Сагайдачного” (1991), “Клейноди України. До першокоренів” (1993). Тема незалежності й соборності України лейтмотивом проходить у творчості українських кінодокументалістів. Створені у цей час фільми – “Зоряний час Либеді” (1990), “Українці. Віра. Надія. Любов” (1991), “Час вибору” (1991), “Гайд-парк по-київськи” (1990), “Леонід Кравчук. Сила позиції” (1991), “Пристрасті навколо символіки” (1991), “...І що є в нас душа” (1991) – свідчать про пробудження національної самосвідомості українців, прагнення українського народу до відродження власної української держави, перші кроки на цьому шляху. Немало документальних фільмів створено про діячів української літератури і культури, які завжди були символом української нації. Серед них – про О. Довженка “Я немов напрозорив собі гірку долю” (1989), “Блаженні гнані за правду. Павло Чубинський” (1992), про композитора М. Леонтовича “Смерть на світланку” (1992), “Віктор Некрасов. На свободі і дома...” (1992), про І. Дзюбу “Нема зерна неправди за собою” (1993), про В. Симоненка “З матір’ю на самоті” (1994), “Олесь Гончар. Післямова” (1996) та ін. Суспільно-політичні події цих часів висвітлюють численні кіно- і телесюжети.

Фонодокументи, виникнення яких датується 1877 р., представлені в архіві записами як документального характеру, так і записами художніх (музичних і літературно-драматичних) творів, які фактично є підґрунтям для вивчення творчості діячів музичного і театрального мистецтва. До найбільш ранніх фонодокументів архіву відносяться грамплатівки виробництва початку ХХ ст. фірми “Zonophone Records” Ризької фабрики акціонерного товариства “Грамофон”. Комплектування архіву звуковими документами започатковано у 1950 р. переданням з Московського Будинку звукозаписів граморигіналів на металевих матрицях виробництва 1934–1947 рр. з записами українських народних пісень і окремих оперних партій у виконанні О. Петрусенко, М. Литвиненко-Вольгемут, І. Паторжинського, І. Козловського, М. Гришка, Б. Гмирі, З. Гайдай, М. Частія, хорової капели “Думка”, капели бандуристів, українського жіночого хорового ансамблю під орудою В. Верховинця, українського народного хору під керуванням Г. Верьовки тощо. Серед записів художніх літературних творів звучать поезії Тараса Шевченка та Івана Франка у виконанні корифеїв української сцени А. Бучми, Н. Ужвій, Ю. Шумського, І. Крушельницького, Г. Борисоглібської, О. Юра-Юрського та ін.

Незначну частину становлять записи документального характеру, серед яких запис роботи Надзвичайного XIV з’їзду Рад УРСР (1937), лист партизанів України Й. Сталіну, лекції навчально-пізнавального характеру.

1950 р. до архіву надійшло від управління інформації Мінкультури України понад 2000 грамплатівок з записами світової музичної класики у виконанні всесвітньо відомих Е. Карузо, Ф. Шаляпіна, Л. Собінова, М. Баттістіні, хору і оркестру театру “Ла Скала” (Італія), хору і оркестру Королівського оперного театру “Ковент-Гарден” (Англія) виробництва 1901–1942 рр. відомих зарубіжних фірм “Columbia Gramophone Co.” (Англія), “Telefunkenplatten”, “Polidor”, “Elektrola Gesellschaft” (всі – Німеччина), “Ultraphone” (Чехословаччина), “Muza” (Польща) тощо.

Безцінною є також незначна за обсягом колекція грамплатівок, переданих до архіву в різний час окремими приватними особами, серед яких грамплатівки виробництва фірми “Zonophone Records” Ризької фабрики акціонерного товариства “Грамофон” 1900–1914 рр. з записами українських пісень у виконанні хору української трупи Л. Сабініна, українського хору під орудою П. Шереметинського, хору української трупи Суслова, з записами духовного співу церковного хору Київського Свято-Володимирського собору, протодіякона Харківського кафедрального собору В. Вербицького, духовного хору під керівництвом О. Архангельського та ін.

Упродовж 70–80-х рр. ХХ ст. фонд грамплатівок систематично поповнювався грамплатівками виробництва фірми “Мелодія”. Як правило, це грамплатівки української тематики. Серед них – опери М. Лисенка “Нагалка Полтавка”, С. Гулака-Артемовського “Запорожець за Дунаєм” у виконанні трупи Державного театру опери і балету імені Т. Шевченка у складі майстрів оперного мистецтва І. Паторжинського, М. Литвиненко-Вольгемут, І. Козловського, З. Гайдай, М. Гришка та інших, записи пісень у виконанні відомих українських співаків Б. Гмирі, Д. Гнатюка, А. Солов’яненка, Б. Руденко, Н. Матвієнко, А. Мокренка, Є. Мірошніченко, С. Ротару, М. Кондратюка, А. Кікота, В. Зінкевича, Н. Яремчука, Ю. Гуляєва та ін.

Фірма “Мелодія” 1973 р. випустила грамплатівку із записами оперних партій італійською і польською мовами, а також українських народних пісень у виконанні Соломії Крушельницької. Крім українського музичного мистецтва, у звукозапису представлена також музика інших народів, що населяють Україну, а також народів колишнього Союзу РСР.

Переважну більшість фонодокументів становлять записи на магнітній плівці, серед яких значну частину посідають записи документального характеру. Це, насамперед, події суспільно-політичного життя нашої держави, серед яких сесії Верховної Ради України, з’їзди і конференції різних політичних партій, рухів, громадських організацій, прес-конференції керівників держави, трансляції урочистостей з нагоди державних свят, вручення державних нагород територіально-адміністративним одиницям, організаціям і установам, урочисті вечори з нагоди ювілеїв відомих діячів науки, літератури і культури.

Значну цінність становлять записи спогадів учасників різних подій, а також радіопередачі, підготовлені з використанням документної інформації до певних історичних дат.

Архів започаткував 1998 р. приймання на державне зберігання нового виду зображувальних документів – відеофонограм, що сприятиме розширенню документальної бази архіву.

У відеодокументах, як і в інших документах на нетрадиційних носіях інформації, знаходить відображення вся багатогранність суспільного, економічного та культурного життя України.

Серед перших надходжень – інформаційні програми “Вісті тижня” Телевізійно-інформаційного агентства “Вікна”, інформаційний тижневик “Вікна” Міжнародного медіацентру СТБ, програма “Післямова” телекомпанії ЗАТ “Новий канал”.

Бази даних

Фільмовий каталог (тематична), 4949 записів.

Кіножурнали і кіносюжети (тематична), 913 записів.

Довідковий апарат

Каталоги

на кінодокументи

систематичний;

іменний;

фільмовий;

журнальний;

режисерський.

на відеодокументи

систематичний;

іменний.

на фотодокументи
систематичний;
іменний.

на фонодокументи
систематичний;
іменний.

Науково-довідкова бібліотека – див. НДБ ЦДА України.

Методичні розробки

Методичний посібник для обробки кінодокументів на 16-мм плівці. – К., 1967. – 7 с.

Методическое пособие по научно-технической обработке кинодокументов производства телестудий. – К., 1968. – 14 с.

Методическое пособие по научно-технической обработке кинодокументов в ЦГАКФФД УССР. – К., 1970. – 23 с.

Инструкция по подготовке и проведению общей консервационно-реставрационной обработки фотонегативов в лаборатории обеспечения сохранности (ЛЮС) фотодокументов ЦГАКФФД УССР. – К., 1980. – 3 с.

Рабочая инструкция по организации работы по научно-технической обработке кинодокументов на 16-мм пленке производства Республиканской студии телевидения. – К., 1980. – 9 с.

Инструкция по профилактической перемотке фонодокументов на магнитной ленте. – К., 1982. – 6 с.

Методические рекомендации по выявлению, учету, организации хранения особо ценных кинодокументов и созданию на них страхового фонда. – К., 1982. – 14 с.

Методические рекомендации по выявлению, учету, организации хранения особо ценных фонодокументов на магнитной ленте и созданию на них страхового фонда. – К., 1982. – 13 с.

Методические рекомендации по выявлению, учету, организации хранения особо ценных фотодокументов и созданию на них страхового фонда. – К., 1982. – 9 с.

Схема классификации документной информации в систематическом каталоге кинодокументов. – К., 1985. – 96 с.

Схема классификации документной информации в систематическом каталоге фотодокументов. – К., 1985. – 104 с.

Схема классификации документной информации в систематическом каталоге фонодокументов. – К., 1987. – 5 с.

Методика описання кінодокументів в монтажних листах і на каталожних картках: Метод. рекомендації (другий перероблений і доповнений варіант). – К., 1995. – 60 с.

Описання фотодокументів в описах і на каталожних картках: Метод. рекомендації. – К., 1996. – 49 с.

Норми часу і виробітку на основні види робіт з кінодокументами. – К., 1998. – 32 с.

- Норми часу і виробітку на основні види робіт з фотодокументами. – К., 1998. – 21 с.
- Описування фонодокументів магнітного запису. – К., 1998. – 25 с.
- Інструкція по організації роботи з відеодокументами. – К., 1999. – 10 с.
- Норми часу і виробітку на основні види робіт з фонодокументами. – К., 1999. – 23 с.
- Описування фонодокументів на каталожних картках: Метод. рекомендації. – К., 1999. – 23 с.
- Ведення опису фонодокументів магнітного запису: Робоча інструкція. – К., 2000. – 24 с.
- Складання робочих карток на фонодокументи магнітного запису: Пам'ятка. – К., 2000. – 6 с.
- Методичні рекомендації з науково-технічного оброблення фотоальбомів. – К., 2002. – 5 с.
- Методичні рекомендації з науково-технічного оброблення фотопозитивів. – К., 2002. – 5 с.
- Методичні рекомендації щодо створення іменного каталога на кіно-, відео-, фото-, фонодокументи. – К., 2002. – 4 с.
- Інструкція щодо ведення опису фонодокументів грамофонного запису. – К., 2003. – 11 с., [2] арк. дод.
- Методичні вказівки з підготовки до видання анотованих каталогів кінодокументів. – К., 2003. – 20 с.
- Положення про порядок передавання кіно-, відео-, фото-, фонодокументів на постійне зберігання. – К., 2004. – 5 с.
- Описування відеодокументів в описах зйомок: Метод. рекомендації. – К., 2005. – 19 с.

Бібліографія

Довідкові видання

Загальні довідкові видання

- Державні архіви Української РСР: Короткий довідник. – К., 1972. – С. 62–70.
- Государственные архивы Украинской ССР: Справочник. – К., 1988. – С. 85–95.
- Центральный государственный архив кинофотофонодокументов Украинской ССР: [Буклет] / Сост. А. Н. Коваленко. – К., 1988. – 12 с.
- Grimsted Patricia Kennedy*. Archives and Manuscript Repositories in the USSR. Ukraine and Moldavia. – Princeton, 1988. – В. 1. – Р. 272–278.
- Государственные архивы СССР: Справочник. – М., 1989. – Ч. 1. – С. 479–483.
- Архівні установи України: Довідник. – К., 2000. – С. 38–40.
- Топішко Н. О.* Архів кінофотофонодокументів України // Енциклопедія сучасної України. – К., 2001. – Т. 1. А. – С. 701–702.
- Центральный державний кінофотофоноархів України імені Г. С. Пшеничного: [Буклет] / Авт.-упоряд.: Н. Слончак, Н. Топішко, Н. Щербакова. – К., 2002. – 16 с.

Спеціальні довідкові видання

Кинолетопись: Аннотированный каталог киножурналов и документальных фильмов украинских студий (1923–1941) / Архив. упр. при СМ УССР. ЦДАКФФД УССР; Сост.: М. Н. Базанова, Л. Б. Пилькевич, Н. Н. Слончак и др. – К.: Наук. думка, 1969. – 180 с.

Кинолетопись. Украинская ССР в Великой Отечественной войне Советского Союза 1941–1945 гг.: Аннотированный каталог документальных фильмов, киножурналов и киносюжетов / Глав. архив. упр. при СМ УССР. ЦДАКФФД УССР; Сост.: Г. С. Пшеничный (рук.), М. Н. Базанова, Л. Б. Пилькевич и др. – К.: Наук. думка, 1975. – 82 с.

Кинолетопись. Украинская ССР за 60 героических лет 1917–1977: Аннотированный каталог документальных фильмов и журналов / Глав. архив. упр. при СМ УССР. ЦДАКФФД УССР; Сост.: М. Н. Базанова, Л. Б. Пилькевич, Н. Н. Слончак и др. – К.: Наук. думка, 1977. – 122 с.

Кінолітопис: Анотований каталог кіножурналів, документальних фільмів і кіносюжетів (червень 1945–1955) / Держкомархів України. ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного; Упоряд.: О. І. Селіфонов, Н. М. Слончак, Н. О. Топішко. – К., 2002. – 483 с. – (Архівні зібрання України. Спеціальні довідники).

Національний архівний фонд України. Засоби інтелектуального доступу до документів: Короткий довідник. – К., 2002. – С. 34–35.

Кінолітопис: Анотований каталог кіножурналів, документальних фільмів, кіно- і телесюжетів (1956–1965) / Держкомархів України. ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного; Упоряд.: Л. Б. Пилькевич, О. І. Селіфонов, Н. М. Слончак та ін. – К., 2003. – 619 с. – (Архівні зібрання України. Спеціальні довідники).

Україна і Друга світова війна: Кінолітопис: Анотований каталог кіножурналів, документальних фільмів, кіносюжетів, спецвипусків (1939–1945) / Держкомархів України. ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного; Упоряд. Т. Ємельянова. – К., 2005. – 181 с. – (Архівні зібрання України. Спеціальні довідники).

Огляди фондів

Базанова М. М. Документи ЦДАКФФД УРСР про визволення України від німецько-фашистських загарбників // Архіви України. – 1974. – № 5. – С. 31–39.

Філіпова Т. П. Відбудова народного господарства у визволених районах Радянської України в 1943–1944 рр. за кінофотодокументами ЦДАКФФД УРСР // Архіви України. – 1974. – № 3. – С. 26–37.

Базанова М. М., Квітченко Л. П. Партизанський рух на Україні в роки Великої Вітчизняної війни. (За матеріалами Центрального державного архіву кінофотофонодокументів УРСР) // Архіви України. – 1975. – № 1. – С. 28–39.

Скарбовійчук С. М. Центральний державний архів кінофотофонодокументів УРСР // Архіви України. – 1977. – № 3. – С. 71–74.

Огляд нових надходжень до архіву у 1975–1976 рр.

Слончак Н. М. Трудящі України – фронту (за кінофотодокументами ЦДАКФФД УРСР) // Архіви України. – 1980. – № 2. – С. 46–56.

Базанова М. М., Топішко Н. О. Кінофотолітопис історії Києва // Архіви України. – 1982. – № 2. – С. 30–40.

Рибалко О. Л., Олефіренко В. І. Архівні документи про життя і творчість О. П. Довженка (Огляд фондів ЦДАЖР УРСР та ЦДАКФФД УРСР) // Архіви України. – 1984. – № 5. – С. 28–41.

Коваленко О. М. Кінодокументи про дружні зв'язки літераторів з трудовими колективами України (1945–1985) // Укр. іст. журнал. – 1988. – № 8. – С. 94–103.

Маркітан Л. Кінофотодокументи про події Великої Вітчизняної війни (на матеріалах ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного) // Спеціальні історичні дисципліни: Питання теорії та методики: Зб. наук. праць / НАН України. Ін-т історії України. – К., 2001. – Число 6 (7), Ч. 1. – С. 342–352.

Голодомор в Україні 1932–1933: Офіційні документи. Бібліографія публікацій джерел. Огляди джерел. Інтернет-ресурси / Держкомархів України. ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного. – К., 2003. – [Компакт-диск].

Слончак Н. М. Фотолітопис: Всеросійська виставка 1913 року в Києві // Архіви України. – 2003. – № 4–6. – С. 173–183.

Маркітан Л. П. Симон Петлюра та його родина в кіно- і фотодокументах // Укр. іст. журнал. – 2004. – № 4. – С. 71–81.

Історія архіву, окремих фондів, колекцій

Пшеничний Г. Досягнення Центрального фото-фоно-кіноархіву // НІБ. – 1948. – № 2. – С. 18–22.

Выступление Г. С. Пшеничного [на Респ. совещании руководящих работников арх. органов и гос. архивов Укр. ССР] // НИБ. – 1954. – № 2. – С. 51–60.

Пшеничний Г. С. Кіно-фото-фонодокументи на службі радянського народу // З історії архівного будівництва на Україні: Зб. статей, присвяч. 40-річчю рад. архів. буд-ва. – Х., 1958. – С. 70–77.

Пшеничний Г. Кіно-фото-фонодокументи – на службу соціалістичному будівництву // НІБ. – 1960. – № 1. – С. 17–21.

Базанова М. М., Пшеничний Г. С. Центральний державний архів кінофотофонодокументів УРСР // Архіви України. – 1975. – № 4. – С. 47–57.

Базанова М. М. ЦДКФФА України: події і люди // Архіви України. – 1998. – № 1–6. – С. 73–85.

Слончак Н. Підготовка до видання анотованих каталогів кінодокументів у ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного // Спеціальні історичні дисципліни: Питання теорії та методики: Зб. наук. праць / НАН України. Ін-т історії України. – К., 2001. – Число 6 (7), Ч. 1. – С. 352–355.

Слончак Н. Центральний державний кінофотофоноархів України імені Г. С. Пшеничного – скарбниця історії // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 2002. – Т. 8. – С. 281–287.

Див. також Генеральну бібліографію № 75, 86, 194, 209, 216, 227, 228.

ЦЕНТРАЛЬНИЙ ДЕРЖАВНИЙ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИЙ АРХІВ УКРАЇНИ (ЦДНТА УКРАЇНИ)

Адреса: вул. Університетська, 4, м. Харків, 61003

Тел.: (057) 731-25-67

Факс: (057) 731-34-34

E-mail: відсутній

Веб-сторінка на порталі Держкомархіву України:

<http://www.archives.gov.ua/Archives/>

Транспорт: ст. метро “Радянська”, “Історичний музей”

Час роботи читального залу: понеділок–п’ятниця: 9.00–17.00

Директор: Мащенко Олена Миколаївна

Заступник директора: Миргород Наталія Валентинівна

Історична довідка

Питання про централізацію зберігання історично значимої науково-технічної документації (НТД) постало в 60-х рр. минулого століття. Поштовою для його розв’язання стала Постанова Ради Міністрів СРСР від 21 травня 1964 р. № 431 “Про централізацію зберігання науково-технічної документації та організацію її широкого використання”. Постанова зобов’язувала міністерства та відомства здійснити заходи щодо передачі на державне зберігання НТД, що створюється в діяльності науково-дослідних, проектних і конструкторсько-технологічних організацій. Згідно з Постановою Ради Міністрів УРСР від 25 грудня 1969 р. № 688 було створено Центральний державний архів науково-технічної документації УРСР у м. Харкові, який став унікальним сховищем науково-технічних документів, що відображають історичні етапи розвитку науки і техніки в Україні.

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України № 415 від 21 липня 1992 р. та наказу № 35 Головного архівного управління при Кабінеті Міністрів України від 31 липня 1992 р. назву ЦДАНТД України змінено на Центральний державний науково-технічний архів України (ЦДНТА України).

Структура архіву

Апарат управління

Відділи:

– формування НАФ і діловодства, сектор науково-технічної обробки документів

- забезпечення збереженості та обліку документів
- використання інформації документів

Лабораторія мікрофільмування і реставрації документів

Фонд архіву (архів архіву)

Ф. Р-48 Центральний державний науково-технічний архів України (ЦДНТА України), 2017 од. зб. за 1970–2000 рр.

Обсяг фондів

224 фонди, 528031 од. зб., 900 комплексів науково-технічної документації (110084 л. м) за 1891–2002 рр.

Анотація складу фондів

Науково-технічна документація, що надає ретроспективну документну інформацію з історії розвитку науки і техніки в Україні, відкриває можливість сучасному досліднику об'єктивно визначати історичну оцінку рівня технічного розвитку галузей промисловості України. Більшість проектів і розробок, що зберігаються в архіві у складі різних фондів, відзначені державними, міжнародними преміями, дипломами, медалями.

Провідне місце серед галузей промисловості, документи яких представляє архів, займає капітальне будівництво об'єктів паливно-енергетичного комплексу і підприємств важкої індустрії. Особливий інтерес викликають нечисленні документи проекту будівництва першої радянської гідроелектростанції – Дніпрогесу. Подальше освоєння гідроресурсів України відображено проектами Каховської, Кременчуцької, Канівської ГЕС та іншими. На зберіганні в архіві є документи велетнів теплоенергетики – Запорізької, Курахівської, Миронівської, Придніпровської, Слов'янської ДРЕС.

Новий прогресивний етап розвитку енергетики – атомна енергетика – представлений у фондах архіву частинами проектів Курської атомної електростанції (енергоблок № 1 – проект проведення робіт з монтажу технічного обладнання), Нововоронезької атомної станції (енергоблок № 5 – технологічні карти з монтажу турбоагрегату К–500-60/1500), а також технологічними картами монтажу обладнання машинного залу енергоблоку № 1 Південноукраїнської АЕС (1973–1980), передані на державне зберігання Харківським філіалом проектно-технологічного інституту “Енергомонтажпроект”.

В архіві зберігаються проекти спорудження ліній електропередач і переведення електромереж на підвищене напруження. Найбільш значущим є проект переведення ЛЕП Дніпро-Донбас на напруження 330 кВ. Лінія стала однією з найпотужніших в Україні і послужила основою для створення єдиної енергосистеми держави.

Велике значення для вивчення історії розвитку електропостачання України має проект “Електромережі міст” (проектний інститут “Укрдіпроенерго”, м. Київ). У цей проект увійшли рекомендації на розширення електромереж Півдня України і міст Севастополя, Сімферополя, Одеси, Запоріжжя.

Яскраво висвітлені в документах архіву проблеми використання водних ресурсів України та охорони навколишнього середовища. Серед найцікавіших документів треба відзначити проекти інституту “Укрдіпропроект” ім. С. Я. Жука: “Проблема великого Дніпра” (1934–1971), водопостачання та каналізації Донбасу, Миколаївського промислового району, регулювання рік Харкова та ін.

НТД архіву досить повно відображає відновлення вугільної промисловості. Прикладом може служити проект відновлення в повоєнний період шахти ім. Горького у Донбасі, однієї з найстаріших (1896) в Україні, та проект найкрупнішої в Західному вугільному басейні шахти “Великомостівська” потужністю 2,4 млн. тон вугілля на рік.

Серед вуглевидобувних машин вирізняється вугільний комбайн “Донбас”, найбільш досконалий з усіх відомих на той час у світовій практиці вуглевидобувних машин подібного класу. Упродовж десяти років комбайн “Донбас” модернізувався. Креслення усіх нових вузлів, деталей, що поліпшили умови його експлуатації і підвищили продуктивність, передано на державне зберігання в архів.

Для розробки тонких вугільних пластів Горлівський машинобудівний завод ім. С. Кірова у 1950 р. створив і впровадив у виробництво новий вугільний комбайн УКМГ. Серію вугільних комбайнів поповнили проекти УКР, “Комсомолец”.

Значний інтерес становлять документи шахтного обладнання: перші радянські шахтні водовідливні насоси (1933–1941), які не поступались кращим зразкам цих машин за кордоном; перші вітчизняні шахтні відцентрові вентилятори (1929–1937), випуск яких дав можливість відмовитись від імпорту; компресори, підйомне шахтне обладнання і т. д. Цікавим за своїм рішенням є проект підйомно-клітьового шахтного обладнання, що експонувався на Всесвітній виставці у Брюсселі (1958), а комплексний проект дегазації і знепилювання вугільних шахт отримав три премії на Всесоюзних конкурсах.

Належна увага до питань автоматизації вугільної промисловості стала приділятися тільки після Великої Вітчизняної війни. Низка розробок, переданих на державне зберігання інститутом “Автоматгормаш” відображає передові технічні ідеї і конструкторські рішення, вирішує проблеми безпеки енергомістких систем шахтної автоматики, без чого практично неможливо було б вирішити завдання автоматизації вуглевидобувних комплексів.

Проекти основних моделей паровозів та тепловозів, передані у ЦДНТА України Ворошиловградським тепловозобудівним заводом, повно відобразили історію паровозобудування та тепловозобудування України.

Автомобільний транспорт почав розвиватись в Україні в повоєнні роки. Про це свідчать проекти моделей: Львівського (ЛАЗ-695, ЛАЗ-697), Кременчуцького (КРАЗ-257, КРАЗ-214), Запорізького “Комунар” (ЗА3-956) автозаводів.

У 1958 р. Рада Міністрів СРСР прийняла рішення про організацію виробництва у м. Запоріжжі легкових малолітражних автомобілів ЗА3-965, одного з перших автомобілів заводу “Комунар”, проект якого і представляє автомобільну промисловість України даного напрямку у фондах архіву. В архіві зберігаються документи двох базових моделей автобусів, випуск яких налагоджено у м. Львові. Це – проекти автобуса ЛАЗ-695 “Львів” та

його туристичного варіанта, що у 1958 р. на Міжнародній виставці у Брюсселі одержав золоту медаль. В Україні споруджено також завод по виробництву автонавантажувачів, 1949 р. зійшли з конвейєра їх перші вітчизняні зразки. Проекти найкращих з моделей, вперше створених у СРСР, нагороджені медалями ВДНГ. Наукові проблеми розвитку автомобільного транспорту України відобразилися в документах Запорізького проектно-конструкторського і технологічного інституту та Державного інституту по проектуванню заводів спеціалізованого автотранспорту (м. Львів).

Через Україну пролягають важливі автомагістралі, проектні завдання деяких з них зберігаються в архіві (Харків – Київ, Харків – Ростов; 1944–1945). Важливо те, що серед документів збереглися не тільки плани трас, а й геодезичні вишукування, карти залягання місцевих будівельних матеріалів, що може бути корисним для сучасного проектування.

Серед документів про розвиток водного транспорту вирізняються проекти Одеського морського вокзалу, Маріупольського судноремонтного і суднобудівного заводу, Маріупольського порту, Одеського порту, Керченської паромної переправи, пасажирського річкового вокзалу у Києві. Цікавою визнається спеціалістами колекція проектів теплоходів, шаланд, барж (1936–1954).

Початок розвитку нової галузі народного господарства України – трубопровідного транспорту – пов'язаний з будівництвом магістрального газопроводу Дашава – Київ (1945). З того часу українські спеціалісти створили багато проектів газопроводів: Середня Азія – Центр, Уренгой – Помари – Ужгород, Оренбург – Західний кордон та ін. Ці документи важливі як з точки зору історії техніки, так і для практичного застосування.

Розвиток газової промисловості засвідчено проектами газових промислів, підземних сховищ газу, компресорних, газонаповнювальних станцій, а також науковими розробками з проблем цієї галузі.

На державне зберігання надійшли також проекти нафтопроводів, розроблені Державним інститутом по проектуванню нафтопроводів, нафтопродуктопроводів та нафтобаз. Серед них – проект нафтопроводу “Дружба”, який пролягає по всій території Західної України.

Історію підземного транспорту можна вивчити за проектами інститутів “Київмістобуд” та “Київметропроект”. У проектах станцій Київського метрополітену втілені не тільки кращі досягнення науки і техніки, вони є зразком архітектурних рішень.

Широко представлена НТД об'єктів хімічної промисловості. На державному зберіганні знаходяться проекти Харківського та Львівського заводів хімреактивів, Рачинського гірничо-хімічного комбінату.

Розробка технологічних процесів підприємств азотної промисловості і продуктів органічного синтезу представлена “ДержНДІметанол”, м. Севєродонецьк.

Основу індустрії України складають підприємства чорної металургії, важкого машинобудування. В архіві зберігаються 23 проекти металургійних заводів – це історія їхнього будівництва, докорінної реконструкції, оснащення новою передовою технікою. Серед них – підприємства-гіганти вітчизняної металургії “Запоріжсталь”, “Криворіжсталь”, “Азовсталь”.

Розробка проектів підприємств гірничорудної промисловості є пріоритетним у галузі чорної металургії. Зокрема, в проектах Криворізького південного гірничо-збагачувального комбінату (1951–1957), Марганецького гірничо-збагачувального комбінату (1952–1966), у складі яких кар'єри, шахти, збагачувальні фабрики, вирішено питання впровадження нової техніки і технологій, розроблено заходи з механізації та автоматизації трудомістких процесів гірничорудних підприємств.

У проекті збагачувальної фабрики Північного гірничо-збагачувального комбінату (1959–1965) закладена нова технологічна схема виробництва високосортного концентрату з вмістом заліза 65,5 %. Цей проект відзначений Державною премією 1974 р.

Значна кількість проектів чорної металургії належать до 1945–1978 рр. Це – проекти відбудови і переоснащення найкрупніших металургійних заводів. Видатним технологічним досягненням радянської металургії стала установка безперервної розливки сталі. 1960 р. вона була найкрупнішою у світі й на Всесвітній виставці в Брюсселі удостоєна вищої оцінки – “Гран-Прі”.

Порошкова металургія представлена проектною документацією першого в Україні спеціалізованого заводу порошкової металургії у м. Бровари.

В архіві є документи первістків кольорової металургії – Запорізького титаномагнієвого комбінату (1933), Солікамського магнієвого заводу (1937) – в проекті останнього заводу вирішено питання технології видобутку штучного карналіту. Проект Березняківського титаномагнієвого комбінату (1940–1941) становить інтерес як подальший етап у розвитку титаномагнієвого виробництва в СРСР.

Верстатобудування представлено значною кількістю проектів: різноманітні токарні, розточні, шліфувальні, фрезерні верстати. Чималу групу НТД цієї галузі становлять проекти спеціальних верстатів. Зокрема, Краматорський завод важкого верстатобудування ім. Чубаря передав на зберігання проекти важких токарних верстатів.

Виробництво ливарного обладнання – порівняно молода галузь у верстатобудуванні України, але майже всі розроблені проекти передані до ЦДНТА України. Так, в архіві зберігається перший на теренах колишнього СРСР типовий проект цеху точних сталевих відливок, в якому механізовані і автоматизовані всі технологічні процеси.

Ґрунтовно відображена в архівних документах одна з важливих галузей промисловості України – тракторобудування, яке спеціалізується не тільки на випуску машин, а й на виробництві комплектуючих деталей: уніфікованих дизельних двигунів (для тракторів і самохідних зернових комбайнів); продукції агрегатних заводів України (вузли, деталі гідросистем до тракторів і комбайнів) та інше. Після уведення в експлуатацію Харківського тракторного заводу в Україні практично розпочався розвиток тракторного машинобудування. Послідовно, хронологічно простежується історія цієї галузі і основні тенденції технічного розвитку та оснащення в процесах виробництва сільськогосподарських культур (проекти перших бурякозбиральних комбайнів, сіялок, дошувальних установок та ін.).

В архіві зосереджено цінні документи з цивільного будівництва і архітектури в Україні. Із довоєнного періоду слід відзначити колекцію документів інституту Укрцивільпроектбуд (1928–1933), до якої входять проекти

житлових будинків (Будинок “Слово” та житловий будинок Південної залізниці у м. Харкові), окремі проекти будівництва технікумів, інститутів (сільськогосподарський інститут у м. Харкові), об’єкти культури (книгосховище бібліотеки ім. В. Г. Короленка у м. Харкові, клуби-театри у м. Харкові).

З-поміж проектів будівель наукових закладів привертає увагу проект будинку Інституту зернового господарства у м. Харкові (автор проекту – академік архітектури О. Бекетов), цікавими є документи про проектування і спорудження аеродрому в м. Артемівську (1931), авіаційного заводу в м. Харкові (1928).

Науково-технічна документація Київської філії Інституту “Союздорпроект” включає креслення проектів мостів, мостових переходів, магістральних підходів до рік, шляхопроводів автодоріг. Немала частина документів – це проекти висоководних мостів через р. Дніпро (1939, 1940).

Проект реконструкції і забудови головної магістралі столиці України розроблено у 1944 р. колективом архітекторів інституту Київпроект – О. Власовим, А. Добровольським, Е. Єлізаровим, Б. Примаком, О. Маліновським і О. Заваровим. Композиція цієї магістралі вирізняється новизною і оригінальністю. Проект відбудови Хрещатика складає більше ніж десять тисяч одиниць зберігання. В архіві зберігаються генплани Києва, Дніпропетровська, Львова та ін.

Будинки та споруди суспільно-культурного призначення в різних містах України представлені низкою проектів музеїв, готелів, цирків, зоопарків тощо. Своєрідність архітектурних і конструкторських рішень поєднують у собі проекти споруд у столиці України – Палац спорту, Палац піонерів і школярів, кіноконцертний зал “Україна”.

Українські гідробудівники на допомогу узбецькому народу, який свого часу потерпів від землетрусу, розробили проекти житлових мікрорайонів м. Ташкент – “Чіланзар” та “Український”. Проекти цікаві з точки зору реалізації технічної ідеї – спорудження будівель в умовах підвищеної сейсмічності.

Вагомими і цікавими є унікальні плани м. Харкова за 1906, 1909–1910 рр. Це – якісно виконані, яскраві кольорові креслення історичного торговельного центру міста, план Харкова з прилеглими селищами, проект перестройки Архангело-Михайлівської церкви.

Особливе місце в архіві займає фонд особового походження академіка Санкт-Петербурзької Академії мистецтв, українського радянського архітектора, професора, дійсного члена Академії архітектури СРСР О. Бекетова. Його документи – це історія України і міста Харкова з 1891 по 1941 рр. Вони різні за видовими ознаками, специфікою технічного виконання: архітектурні креслення, малюнки олівцем, тушшю та аквареллю на прозорій і полотняній кальці, папері, картоні, фотографії, листи та ін. Така різноманітність жанрової та матеріальної фактури ставить цей фонд у розряд найбільш цікавих і використовуваних.

Привертають увагу й інші фонди особового походження: лауреата Державної премії України, народного архітектора О. Заварова; доктора фізико-математичних наук, астрометриста і картографа Б. Осташенко-Кудрявцева; конструктора, винахідника і раціоналізатора в галузі будівництва енергетичних об’єктів Я. Кранцфельда; вченого в галузі металургійного виробництва

І. Тришевського; одного з провідних українських ботаніків, професора ХДУ Ю. Прокудіна та ін.

Для довідкової роботи з метою захисту прав і задоволення соціальних потреб громадян використовується інформація звітів по НДР з метою підтвердження стажу наукової роботи, для перегляду пенсій. Деякі проектні документи (капітальне будівництво) – для вирішення юридичних питань перебудови та підтвердження прав власності на землю та нерухоме майно.

В архів постійно надходять запити з народногосподарської тематики. Найінтенсивніше використовується у цьому плані фонди інституту “Енергопроект” (м. Харків), “Укргідропроект” (м. Харків), “Київпроект”, “ВНДПТрансгаз”(м. Київ).

Бази даних

Електронна версія фондового каталога ЦДНТА України (облікова), 226 записів.

Довідковий апарат

Описи

638

Каталоги

об’єктовий;
систематичний.

Тематично опрацьовано 222 комплекси документів, 519168 од. зб. НТД, складено 89168 тематичних карток.

Картотеки

комплексів;
галузей;
проектів;
фондів.

Огляди

Тематичні

верстатобудування в Україні (проектна, конструкторсько-технологічна, наукова документація);

вугільна промисловість України (проектна, конструкторсько-технологічна, наукова документація);

історія розвитку чорної металургії в Україні (наукова документація);

історія розвитку чорної металургії в Україні (проектна документація);

історія тракторного і сільськогосподарського машинобудування України;

історія транспортного машинобудування;

трудова Україна у роки Другої світової війни;
хімічна промисловість України у фондах ЦДНТА України та ін.

Фондови

науково-виробничий Харків у фондах ЦДНТА України;
науково-виробничий Київ у фондах ЦДНТА України;
особовий фонд академіка архітектури О. Бекетова;
особовий фонд професора-альголога Харківського державного університету О. Матвієнко у ЦДНТА України;
промислові народногосподарські об'єкти Білорусі у фондах ЦДНТА України;
промислові народногосподарські об'єкти Молдови у фондах ЦДНТА України;
промислові народногосподарські об'єкти Росії у фондах ЦДНТА України та ін.

У практиці роботи архіву застосовуються міжнародні довідники – це спосіб об'єднання інформаційних можливостей НАФ різних країн СНД з метою загального вирішення народногосподарських проблем, практичного використання науково-технічної документації про об'єкти, що розташовані на території цих країн. Нині серед абонентів ЦДНТА України (забезпечуються інформацією з ініціативи архіву) значаться: ЦДАНТД Білорусі, Молдови, ЦДАНТД і медичної документації Узбекистану, філіал РДНТА (м. Самара).

Допоміжну роль виконують довідники з НТД архіву стосовно об'єктів основних промислових галузей різного призначення, розташованих у різних містах і регіонах України. Така форма доступу до архівного фонду призначена надавати адресну документну допомогу організаціям і службам України, що покликані оперативно реагувати у випадках виникнення надзвичайних ситуацій. У серії вказаних довідників підготовлено: Науково-виробничий Харків; Київ; Донбас; Дніпропетровськ і Дніпропетровська область; Крим у фондах ЦДНТА України.

До знаменних дат в історії України архівом готуються добірки документів, серед них – “Трудова Україна в роки Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр.”.

Формою міжархівного співробітництва є збірник статей, підготовлений за матеріалами ЦДНТА України, Росії, Білорусі. Збірник має назву “Люди пытливой мысли”. Цінність його в тому, що багато архівних документів особових фондів вперше впроваджено до наукового обігу.

Науково-довідкова бібліотека архіву нараховує 2802 книги і брошури, 62 комплекти журналів, 150 річних підшивок газет, 20 одиниць спеціальних видань.

Методичні розробки

Методические указания по каталогизации. – Х., 1974. – 15 с.

Инструкция по микрофильмированию. – Х., 1980. – 5 с.

Методическое пособие по организации тематической разработки и каталогизации НТД. – Х., 1981. – 19 с.

Рабочая инструкция о выявлении, учете, описании, хранении особо ценных документов. – Х., 1981. – 5 с.

Рабочая инструкция по составлению схемы размещения НТД в ЦГАНТД Украины. – Х., 1981. – 6 с.

Методическое пособие по составлению перечней, проектов, проблем, тем по НТД, которая подлежит госхранению. – Х., 1982. – 16 с.

Памятка о порядке ведения картотеки газетных вырезок. – Х., 1982. – 10 с.

Реставрация научно-технической документации: Метод. рекомендации. – Х., 1982. – 14 с.

Рабочая инструкция по организации научно-технической обработки НТД, подлежащей государственному хранению. – Х., 1983. – 10 с.

Инструкция по подготовке НТД к страховому копированию. – Х., 1984. – 5 с.

Методические пособия по проведению общественного смотра сохранности научно-технической документации УССР. – Х., 1985. – 8 с.

Методические рекомендации о порядке составления списков организаций – источников комплектования Государственных архивов областей республики. – Х., 1985. – 4 с.

Усовершенствование и переработка описей: Рабочая инструкция. – Х., 1985. – 8 с.

Методические указания по ведению учетной документации в отделе комплектования. – Х., 1986. – 2 с.

Инструкция по ремонту и реставрации графической документации. – Х., 1987. – 6 с.

Рабочая инструкция по организации научно-технической обработки НТД, подлежащей государственному хранению. – Х., 1988. – 10 с.

Инструкция по составлению объектного каталога НТД, хранящейся в ЦГАНТД УССР. – Х., 1989. – 4 с.

Методические рекомендации по результатам научно-исследовательской работы “Методика подготовки отраслевых тематических обзоров по документам ЦГНТА Украины”. – Х., 1995. – 51 с.

Рабочая инструкция по подготовке обзоров фондов. – Х., 2000. – 3 с.

Методичні рекомендації з виявлення унікальних документальних пам'яток науково-технічних документів (ЦДНТА України) та включення їх до Державного реєстру національного культурного надбання. – Х., 2001. – 12 с.

“Звіт про науково-дослідну роботу” як об'єкт документування та архівного опрацювання (історичний, археографічний, методичний аспекти): Наук.-метод. робота. – Х., 2003. – 17 с.

Бібліографія

Довідкові видання

Загальні довідкові видання

Державні архіви Української РСР: Короткий довідник. – К., 1972. – С. 74–75.

Государственные архивы Украинской ССР: Справочник. – К., 1988. – С. 95–99.

Центральный государственный архив научно-технической документации Украинской ССР: [Буклет] / Сост. Н. Ф. Кондратьев. – К., 1988. – 11 с.

Grimsted Patricia Kennedy. Archives and Manuscript Repositories in the USSR. Ukraine and Moldavia. – Princeton, 1988. – В. 1. – Р. 599–600.

Государственные архивы СССР: Справочник. – М., 1989. – Ч. 1. – С. 461–464.

Архівні установи України: Довідник. – К., 2000. – С. 41–42.

Мащенко О. М. Архів України науково-технічний // Енциклопедія сучасної України. – К., 2001. – Т. 1. А. – С. 705.

Спеціальні довідкові видання

Научно-производственный Киев и Киевская область в фондах ЦГНТА Украины (проектная, научная документация): Справочник-путеводитель / Сост.: Е. В. Балышева, В. Д. Пирякина, Л. М. Казначевская. – Х., 1998. – 67 с.

Производственно-экономический Донбасс в фондах ЦГНТА Украины (проектная, научная документация): Справочник-путеводитель / Сост.: Е. В. Балышева, Л. М. Казначевская. – Х., 1999. – 51 с.

Архитектурный, научно-производственный город Днепропетровск и Днепропетровская область (города: Днепродзержинск, Кривой Рог, Новомосковск, Никополь, Марганец, Орджоникидзе, Павлоград) в фондах ЦГНТА Украины. (Проектная, научная документация за период 1934–1983 гг.): Справочник-путеводитель / Сост.: Е. В. Балышева, Л. М. Казначевская, М. А. Балышев. – Х., 2001. – 112 с.

Каталог объединенных сведений о документах академика архитектуры А. Н. Бекетова в составе фондов государственных архивов, музеев, учреждений Украины, семейном архиве Бекетовых. 1885–1941 гг. / Госкомархив Украины. ЦГНТА Украины; Сост. Е. В. Балышева. – Х., 2002. – 84 с.

Національний архівний фонд України. Засоби інтелектуального доступу до документів: Короткий довідник. – К., 2002. – С. 36–37.

Анотований реєстр описів фондів ЦДНТА України: Довідник / Держкомархів України. ЦДНТА України; Упоряд.: Л. М. Казначевська (відп. упоряд.), О. М. Мащенко, Н. В. Миргород, О. В. Десненко. – Х., 2003. – 232 с. – (Архівні зібрання України. Спеціальні довідники).

До історії міста Харкова: будівництво, промисловість, наука: Науково-довідкове видання / ЦДНТА України; Упоряд.: О. В. Балишева, А. О. Алексеєнко. – Х., 2004. – 96 с.

У довіднику охарактеризовано документи фондів ЦДНТА України, про становлення і розвиток міського господарства Харкова.

Харківський університет: Історичний екскурс за архівними документами: Науково-довідкове видання / ЦДНТА України; Авт.-упоряд.: М. А. Балишев, О. М. Мащенко. – Х., 2004. – 202 с.

У виданні подано публікації та переліки документів з особових фондів 11 учених Харківського університету (М. М. Бекетова, В. Я. Данилевського, М. В. Клочкова та ін.), що зберігаються у ЦДНТА України та інших державних архівах.

Огляди фондів

Бунькова О. М. Центральний державний архів науково-технічної документації УРСР // Архіви України. – 1973. – № 2. – С. 82.

Огляд нових надходжень до архіву 1971–1972 рр.

Мащенко О. М. Центральний державний архів науково-технічної документації УРСР // Архіви України. – 1977. – № 2. – С. 76–77.

Огляд нових надходжень до архіву у 1976 р.

Симан Т. Я. Бекетов Алексей Николаевич // Люди пытливой мысли (по архивным документам) / ЦГАНТД СССР. – Самара, 1991. – С. 17–27.

Огляд документів особового фонду О. М. Бекетова.

Мальшева А. К. Кранцфельд Яков Львович // Люди пытливой мысли (по архивным документам) / ЦГАНТД СССР. – Самара, 1991. – С. 64–68.

Огляд документів особового фонду Я. Л. Кранцфельда.

Миргород Н. В. Остащенко-Кудрявцев Борис Павлович // Люди пытливой мысли (по архивным документам) / ЦГАНТД СССР. – Самара, 1991. – С. 69–73.

Огляд документів особового фонду Б. П. Остащенко-Кудрявцева.

Балышева Е. В. Заваров Алексей Иванович // Люди пытливой мысли (по архивным документам) / РГНТА. – Самара, 1994. – С. 80–88.

Огляд документів особового фонду О. І. Заварова.

Балышева О. Академік архітектури О. М. Бекетов і Крим (за документами особового фонду Центрального державного науково-технічного архіву України) // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 1998. – Т. 3. – С. 124–126.

Історія архіву, окремих фондів, колекцій

Мищенко С. О. Центральний державний архів науково-технічної документації УРСР – нова науково-дослідна архівна установа республіки // Архіви України. – 1971. – № 2. – С. 74–75.

Кондратьєв М. Ф. Центральний державний архів науково-технічної документації УРСР // Архіви України. – 1975. – № 4. – С. 62–66.

Мащенко Е. Н. Использование документов Центрального государственного научно-технического архива Украины // Проблемы истории та археології України: Зб. доп. Міжнар. наук. конф. до 100-річчя XII Археологічного з'їзду в м. Харкові, (25–26 жовт. 2002 р.). – Х., 2003. – С. 201–203.

ЦЕНТРАЛЬНИЙ ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ-МУЗЕЙ ЛІТЕРАТУРИ І МИСТЕЦТВА УКРАЇНИ (ЦДАМЛМ УКРАЇНИ)

Адреса: вул. Володимирська, 22-а, м. Київ, 004025

Тел.: (044) 278-44-81

E-mail: CDAMLMU@ukrpack.net

Веб-сторінка на порталі Держкомархіву України:

<http://www.archives.gov.ua/Archives/>

Транспорт: ст. метро “Золоті ворота”, тролейбус № 16, 18
(зуп. “Вул. Володимирська”)

Час роботи читального залу: понеділок–п’ятниця: 10.00–17.00

Директор: Скрипка Леонід Вікторович

Заступник директора: Авраменко Валерій Степанович,

Ходоровський Михайло Дмитрович

Історична довідка

Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва УРСР було створено 4 травня 1966 р. Постановою № 357, прийнятою Радою Міністрів Української РСР на пропозицію Архівного управління при Раді Міністрів УРСР та творчих спілок республіки. 27 липня 1967 р. наказом начальника Архівного управління при Раді Міністрів УРСР Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва УРСР уводився в дію з 1 серпня 1967 р.

На правах філіалу ЦДАМЛМ України у с. Плюти Обухівського району Київської області знаходиться відділ “Літературно-мистецькі Плюти”. Спочатку (з 1975 р.) він існував як Літературно-меморіальний будинок-музей О. Корнійчука, в якому протягом 1954–1972 рр. жив і працював письменник. Тут зберігаються та експонуються архівні документи, меморіальні речі драматурга та його дружини, відомої польської письменниці В. Василевської, бібліотека, в якій представлені майже всі видання творів О. Корнійчука, що вийшли різними мовами.

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України № 415 від 21 липня 1992 р. та наказу № 35 Головного архівного управління при Кабінеті Міністрів України від 31 липня 1992 р. архів має назву Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України (ЦДАМЛМ України).

Структура архіву

Апарат управління

Відділи:

- забезпечення збереженості документів, довідкового апарату та обліку документів
- формування НАФ та діловодства
- використання інформації документів
- інформаційних технологій
- науково-освітньої та виставкової роботи
- “Літературно-мистецькі Плюти”

сектори:

- зберігання друкованих видань
- комплектування та діловодства
- користування документами та автоматизованої інформаційно-пошукової системи
- виставкової роботи
- реставрації архівних документів та друкованих видань.

Фонд архіву (архів архіву)

Ф. 673 Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України, 1797 од. зб. за 1966–2001 рр.

Обсяг фондів

1365 фондів, 296365 од. зб. (4500 л. м) за XVI ст. – 2003 р.
18775 од. зб. фотодокументів за 1902–1999 рр.
19023 од. зб. музейних предметів.

Анотація складу фондів

В архіві зосереджено фонди державних установ, творчих спілок та громадських організацій, в тому числі фонди установ, товариств, діяльність яких припадає на XIX – початок XX ст.: Дирекції київського постійного театру, Київського відділення Російського музичного товариства, Київського товариства старовини і мистецтв, Київського товариства заохочування художників, Житомирського російського драматичного товариства, Лук’янівського народного дому та ін. Документи цих інституцій дають уявлення про розвиток культури в Україні за вказаний період. Тут зберігаються протоколи загальних зборів членів товариств, звіти про їхню діяльність, каталоги виставок, проведених, зокрема Товариством старовини і мистецтв, інвентарні книги рисувальної школи М. Мурашка, листування з питань основної діяльності організацій. У фондах установ, діяльність яких припадає на період до

початку Великої Вітчизняної війни – Асоціації художників Червоної України, його видавництва, Українського кооперативного товариства “Рух”, видавництв “Гарт”, “Західна Україна”, “Художня література”, Державного управління церков Народного комісаріату освіти УРСР, Центрального управління Української державної філармонії, Всеукраїнського кооперативного трудового товариства “Художник”, Товариства сприяння єврейській культурі “Тезкульт”, редакції журналу “Мистецька трибуна” та ін. – зберігаються документи, які відтворюють стан і розвиток української культури 1920-х – кінця 1930-х рр.: статuti товариств, списки їхніх членів, протоколи засідань колегіальних органів, плани гастрольних поїздок, репертуарні плани, документи про проведення конкурсів музикантів-виконавців та вокалістів, особові справи, списки артистів, договори з письменниками, зокрема у видавництві “Гарт” – з Б. Антоненком-Давидовичем, В. Бобинським, С. Голованівським, Я. Городським, М. Доленго, В. Кузьмичем, І. Куликом, Х. Левіною, Т. Масенком, В. Сосюрою та ін. (1931), рукописи творів письменників, які невдовзі були репресовані і загинули в таборах “ГУЛАГ” – В. Бобинського, Олеся Досвітнього, Г. Епіка, М. Ірчана, Г. Косинки, І. Крушельницького та ін.

Більша частина фондів державних установ, творчих спілок та громадських організацій повоєнного періоду – це документи Комітету із Національних премій України ім. Тараса Шевченка, творчих спілок архітекторів, журналістів, кінематографістів, композиторів, письменників, художників, театральних діячів України та інших; театрів і театральних організацій – Національної опери України, театрів української драми ім. Івана Франка, російського драматичного ім. Лесі Українки, театру юного глядача, лялькового, оперети, міміки і жести глухих “Райдуга” та ін.; творчих виконавських колективів – ансамблю танців ім. Павла Вірського, народного хору ім. Григорія Верьовки, капели “Думка”, капели бандуристів ім. Г. Майбороди, симфонічного оркестру, художньо-спортивного ансамблю “Балет на льоду”, Національної філармонії, цирку, гастрольно-концертного об’єднання “Укрконцерт” та інших; кіностудій – художніх фільмів ім. О. Довженка, “Укркінохроніки”, “Укртелефільму” та ін.; видавництв – “Веселка”, “Дніпро”, “Мистецтво”, “Музична Україна”, “Український письменник”, редакцій журналів – “Барвінок”, “Вітчизна”, “Всесвіт”, “Заклик”, “Малютко”, “Музика”, “Новини кіноекрана”, “Образотворче мистецтво”, “Райдуга”, “Сучасність”, “Український театр”, газети “Літературна Україна”.

У всіх фондах державних установ, творчих спілок та громадських організацій зберігаються стенограми з’їздів, пленумів, загальних зборів членів спілок, у тому числі й за 1949 р., коли за вказівкою партійних органів нещадно цькували так званих “формалістів”, “українських буржуазних націоналістів” та “безрідних космополітів”, протоколи засідань колегіальних органів, листування з питань основної діяльності, документи про проведення фестивалів, днів української культури в колишніх союзних республіках, відзначення ювілеїв, увічнення пам’яті діячів літератури і мистецтва, плани та звіти про роботу, особові справи та списки членів спілок. У фонді Комітету із Національних премій України ім. Тараса Шевченка відклалися документи (подання, списки, творчі характеристики, рецензії, фотографії, листування) про висунення робіт на здобуття премії та документи про вручення лауреатам дипломів і золотих медалей. У фонді Національної спілки теат-

ральних діячів цінними є альбоми з тематичними фотографіями до постановок п'єс українських та зарубіжних авторів: “Цивільний одяг у Росії з 1796 по 1904 р.”, жіночих та чоловічих костюмів Росії і Західної Європи 20-х рр. XIX ст. – 90-х рр. XIX ст., українських костюмів, житла, речей домашнього ужитку та зброї XVII–XIX ст., архітектурних споруд України XVIII–XIX ст., українських національних костюмів (Запоріжжя XVII – початку XX ст., Ніжинського повіту Чернігівської губернії другої пол. XIX ст.), костюмів народів світу; “Обмундирування російської поліції і жандармів з початку XVIII ст. до 1917 р.”, “Обмундирування російської армії з XIV ст. до 1917 р.”, “Обмундирування Радянської Армії з 1917 р. до наших днів”; одягу українських національних армій 1918–1920 рр.; “Обмундирування армій зарубіжних країн з 1700 до 1936 рр.”; обмундирування німецької армії 1939–1945 рр.; зброї XI–XIX ст.; творчого складу труп М. Кропивницького (1882); М. Садовського (1890-ті) та похорону М. Старицького (1904); артистів театру “Березіль” під час гастролей по країні (1918–1937); артистів Першого державного українського драматичного театру ім. Т. Шевченка під час гастролей в Полтавській губернії (1923–1924); зустрічі артистів Білоцерківського театру ім. П. Саксаганського з народним артистом СРСР П. Саксаганським (1930-ті); артистів Першого українського театру Сатири “Червоний перець” під час гастролей в Полтавському окрузі (1930); творчого складу Другого робітничого театру Донбасу (1932); фронтової театральної бригади артистів Київського театру ім. І. Франка (1944); творчого складу Львівського театру ім. М. Заньковецької (1944–1973); народних артистів СРСР, УРСР А. Бучми, М. Заньковецької, О. Петрусенко, Н. Ужвій, Г. Юри та ін.

У фондах театрів та театральних організацій, творчих виконавських колективів наявні нотні рукописи до музичного оформлення вистав. Це твори О. Білаша, В. Гомоляки, В. Губи, І. Карабиця, Л. Колодуба, Г. Майбороди, Л. Ревуцького, М. Скорульського, А. Філіпенка, І. Шамо та ін. У фонді Національної опери України – оперні та балетні лібрето, а також ескізи костюмів, декорацій до вистав, створених художниками К. Гаккебуш, М. Духновським, Л. Жуковським, Ф. Ніродом, А. Петрицьким, Т. Яблонською та ін. У фонді театру російської драми ім. Лесі Українки зберігаються фотографії режисера В. Неллі, художнього керівника театру К. Хохлова, акторів театру О. Борисова, В. Заклунної, Ю. Лаврова, А. Роговцевої та ін., у фонді ансамблю ім. Павла Вірського – фотографії артистів під час виступів перед бійцями Червоної Армії в роки Великої Вітчизняної війни.

У фонді Національної кіностудії ім. О. Довженка зберігаються літературні та режисерські сценарії, справи постановок художніх фільмів Р. Балаяна (“Каштанка”), М. Белікова (“Ніч коротка”, “Стара фортеця”), Л. Бикова (“Ати-бати, йшли солдати”, “В бій ідуть тільки “старики”), В. Брауна (“Максимко”, “Матрос Чижик”), В. Греся (“Чорна курка, або Підземні жителі”), В. Денисенка (“Високі перевали”), М. Донського (“Мати”), К. Єршова (“Грачі”), В. Іванова (“За двома зайцями”), Ю. Ілленка (“Білий птах з чорною ознакою”, “Свято печеної картоплі”), Г. Кохана (“Ярослав Мудрий”), Т. Левчука (“Назар Стодоля”), М. Мащенко (“Овід”), І. Миколайчука (“Така пізня, така тепла осінь”), Л. Осики (“...якого любили всі”), С. Параджанова (“Андрієш”), О. Роу (“Ніч перед Різдом”), І. Савченка (“Тарас Шевченко”), О. Швачка (“Земля”) та багатьох інших відомих українських режисерів,

сценаристів, письменників. Тут також є нотні рукописи – музика до кінофільмів за 1933–1986 рр. композиторів Р. Ахміряна, Е. Артем'єва, О. Білаша, М. Богословського, В. Гомоляки, В. Губи, К. Данькевича, Є. Доги, К. Домінчена, М. Дремлюги, М. Дунаєвського, Г. Жуковського, І. Карабиця, Д. Клебанова, М. Колесси, Я. Лапинського, Б. Лятошинського, Г. та П. Майбород, Ю. Мейтуса, І. Поклада, А. Свечникова, Є. Станковича, А. та В. Філіпенків, В. Храпачова, І. Шамо та ін.

У фондах видавництва, редакцій журналів, газети “Літературна Україна”, крім управлінської документації, зберігаються рукописи творів відомих письменників М. Амосова, І. Багмута, М. Бажана, Д. Бедзика, В. Беляєва, Л. Вишеславського, Остапа Вишні, А. Головка, О. Гончара, Є. Гуцала, В. Дрозда, Л. Забашти, П. Загребельного, Ю. Збанацького, О. Іваненко, Б. Олійника, В. Симоненка, А. Турчинської, Г. Тютюнника, В. Шевчука, Ю. Щербака та ін.

Наприкінці 1990-х рр. до ЦДАМЛМ України надійшов архів журналу незалежної української думки “Сучасність” за 1992–1998 рр. В основному, це рукописи творів українських письменників, зокрема статті А.-Г. Горбач, М. Коцюбинської, Є. Сверстюка, Л. Танюка, роман “Московіада” Ю. Андруховича, спогади Юрія Шереха про Леся Курбаса, І. Дзюби – про М. Лукаша, вірші Ю. Покальчука, Г. Світличної та ін.

Архів зберігає 17 колекцій: українського некрополя; народних пісень за 1897–1919 рр., зібраних Г. Ячницьким; документів діячів українського театру і кіно; музичного мистецтва; твори образотворчого мистецтва з художніх виставок України. В останній колекції є малюнки, плакати, офорти відомих українських художників К. Агніта-Следзєвського, Р. Адамовича та С. Адамовича, П. Басанця, В. Дозорця, Т. Жаспар, О. Івахненко, В. Касіяна, Ю. Логвина, В. Лопати, В. Мельниченка і А. Рибачук, М. Примаченко, В. Скакандія, С. Якутовича; альбом естампів “Шевченківські місця” київських художників (І. Батечка, В. Боканя, Г. Гавриленка, Г. Гаркавенка, Г. Зубковського, В. Куткіна, В. Литвиненка, Г. Логвина, В. Масика, Г. Полевого, М. Попова, Л. Призанта, М. Родіна, І. Селіванова, Л. Фейгіна, О. Фіщенко, В. Якубовича). Велика колекція екслібрисів, зібраних Р. Олексіївим – 5146 од. зб. за 1868–1985 рр., роботи близько 500 художників. Унікальна колекція книжкової графіки, в якій представлені, зокрема, обкладинки перших українських літературно-художніх журналів, альманахів, збірників: “Мистецтво”, “Гроно”, “Жовтень”, “Шляхи мистецтва”, навчальних посібників для дітей “Червоний буквар”, “Читець-декламатор”, книг класиків української літератури І. Котляревського, Т. Шевченка, І. Франка, М. Коцюбинського та ін. Колекцію документів діячів літератури і мистецтва, створену ЦДАМЛМ України в 1992 р., складають документи, що надійшли з відомих архівів прокуратури, суду і органів КДБ УРСР, переважно в копіях. Оригінали зберігаються в архівах відповідних установ. Ці документи засвідчили цькування відомого українського режисера, письменника О. Довженка: агентурне донесення в НКВС УРСР про виступ О. Довженка на партійних зборах Київської кінофабрики (1930), рапорт оперуповноваженого ДПУ УРСР про враження після закритого перегляду фільму “Іван” та повідомлення ДПУ УРСР до ДПУ СРСР про вилучення найбільш “політично невтриманих” кадрів з цього фільму (1932), донесення наркома НКВС УРСР наркомові НКВС СРСР Л. Берії про

антирадянські настрої О. Довженка під час роботи над кінофільмом “Щорс”, лист О. Довженка до Ю. Солнцевої (1938), оперативне донесення Управління держбезпеки НКВС УРСР про листування М. Стельмаха з М. Рильським, листи М. Стельмаха Л. Первомайському, І. Корсуна О. Довженку (1940), справа Волинського губчека по звинуваченню О. Довженка в контрреволюційній діяльності, лист Управління держбезпеки НКВС УРСР архівному відділу НКВС УРСР про перевірку біографічних даних О. Довженка за 1917–1920 рр. (1941). Тут же є й документи про переслідування дисидентів 1960-х–1970-х рр.: кримінальні справи, протоколи допитів О. Заливахи, І. Калинця, Г. Кочура, Л. Лук’яненка, І. та Н. Світличних, В. Стуса, рецензії на книгу І. Дзюби “Інтернаціоналізм чи русифікація?” та ін.

До 2001 р. в архіві-музеї зберігалася колекція під назвою “Матеріали діячів західноєвропейського мистецтва і літератури XVI–XIX ст.” (фонд 441, 5154 од. зб.). Ці документи передані до ЦДАМЛМ України у квітні 1973 р. із бібліотеки Київської консерваторії, куди вони, в свою чергу, потрапили як переміщені з Німеччини 1945 р. 2001 р. згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 18 вересня 2001 р. № 1202 “Про вилучення документів з Національного архівного фонду та передачу їх Урядові Федеративної Республіки Німеччини” 5119 од. зб. цієї колекції було повернуто у Державну бібліотеку в Берліні. Німецька сторона погодилася залишити в архіві-музеї 34 од. зб. з цієї колекції. Це – нотні рукописи М. Березовського, Д. Паїзієлло, А. Лоллі, Й. Ельснера, зібрання російських народних пісень на музику Івана Прача та ін. Мікрофільм всіх інших документів колекції на 5517 кадрів також зберігається в архіві-музеї як складова частина НАФ України.

ЦДАМЛМ України є найбільшою в Україні скарбницею фондів особового походження літературно-мистецького профілю. Це фонди письменників, літературознавців, перекладачів, журналістів, мистецтвознавців, театрознавців, оперних та естрадних співаків, акторів театру і кіно, циркових акторів, режисерів, художників, різьбярів, скульпторів, архітекторів, композиторів, музикантів-виконавців, фольклористів та інших діячів літератури й мистецтва.

Історія української культури другої половини XVIII – початку XX ст. представлена: автографами поезій Т. Шевченка “Бандуристе! Орле сизий...”, “Думка” (“Нащо мені чорні брови...”), “Сон” (“На панщині пшеницю жала...”), листами поета П. Корольову, М. Щепкіну та іншим; рукописом статті І. Франка “Земельна власність в Галіції”; листами І. Нечуя-Левицького, Марка Черемшини та ін.; фондами – І. Алчевського, оперного співака, сина відомого педагога Х. Алчевської; М. Аркаса, українського композитора і культурно-освітнього діяча (серед документів – рукописи варіантів його відомої праці “Коротка ілюстрована історія України–Руси”, афіша та програми опери “Катерина”; архітекторів В. та О. Беретті, за проектами яких побудовано багато споруд у Києві; Б. Грінченка, автора першого “Словаря української мови”; корифеїв українського театру М. Заньковецької, М. Кропивницького, С. Тобілевич; художників І. Їжакевича, Ф. Красицького, Ю. Маковського; композиторів К. Стеценка, М. Тутковського; родинними фондами Стадників, Требинських, Шиповичів, Юрчаків, Язєвих, Ярошенків та ін.

Найбільш повним за обсягом і змістом є фонд П. Тичини, в якому сконцентровано автографи більшості віршів, опублікованих у збірках “Плуг”, “Вітер з України”, “Чуття єдиної родини”, “Сталь і ніжність”, “Перемагає і

жить”, “І рости, і діяти” та ін., поеми “Шевченко і Чернишевський”, “Сковорода”, листи, документи про громадську діяльність, фотографії.

В архіві відклялися рукописи літературних творів 1920–1930-х рр.: поеми В. Сосюра “Мазепа”, “Третя Рота”, роману А. Головка “Бур’ян”, п’єси Мирослава Ірчана “Радій”, І. Кочерги “Алмазне жорно”, І. Микитенка “Диктатура”, “Дівчата нашої країни”, “Соло на флейті”, О. Корнійчука “Загибель ескадри”, “Платон Кречет”, “В степах України” та ін.

Зберігаються фонди діячів літератури та мистецтва, які зазнали безпідставних репресій у 1930-х рр.: письменників Б. Антоненка-Давидовича, І. Багмута, Р. Балясної, В. Бобинського, Остапа Вишні, В. Гжицького, Олеся Досвітнього, І. Дубинського, В. Еллана-Блакитного, О. Журливої, М. Зерова, О. Ковіньки, М. Кожушного, Г. Косинки, Г. Коцюби, А. Кримського, В. Кузьмича, М. Куліша, І. Микитенка, В. Мисика, В. Нефеліна (Нагорського), А. Паніва, С. Пилипенка, В. Підмогильного, М. Плевако, Є. Плужника, В. Поліщука, Я. та П. Савченків, З. Тулуб, Г. Хоткевича, Є. Шабліовського та ін. Серед документів – рукописи творів, листування, в тому числі й листи з місць заслання, інформації про вечори пам’яті письменників “розстріляного відродження”.

Репресії 1930-х рр. завдали нищівного удару й по українському образотворчому мистецтву, театру. Доба “розстріляного відродження” висвітлюється також в особових фондах живописців, графіків, скульпторів, представників театральньо-декораційного та декоративно-ужиткового мистецтва, що зберігаються в ЦДАМЛМ України: О. Богомазова, М. Гельмана, Ж. Діндо, Н. Епштейна, І. Кавалерідзе, В. Єрмилова, О. Кульчицької, А. Петрицького, К. Редька, З. Толкачова, учнів і послідовників М. Бойчука – О. Бізюкова, А. Іванової, О. Павленко, В. Седяра, інших представників українського авангарду.

У фондах письменника Р. Валаєва та режисера, актора, театрознавця В. Василька є багато документів про творчість українського режисера-новатора Леся Курбаса, репресованого 1933 р., і його учнів – А. Бучми, Д. Антоновича, М. Крушельницького, П. Самійленко, про вистави “Молодого театру”, “Березоля”, “Кийдрамте”, фотографії акторів, сцен з вистав, спогади про Леся Курбаса та ін.

У численних фондах архіву-музею зберігаються документи про участь українських діячів літератури і мистецтва у Великій Вітчизняній війні. Учасниками її були майже всі українські письменники старшого покоління чий фонди зберігаються в архіві: П. Автомонов, Є. Адельгейм, В. Александров, О. Бабишкін, І. Багмут, М. Бажан, Я. Баш, Ю. Бедзик, Д. Білоус, Г. Бойко, Б. Буряк, В. Василевська, Л. Вишеславський, О. Гончар, О. Довженко, В. Єніна, П. Загребельний, М. Зарудний, В. Канівець, Є. Кирилюк, О. Корнійчук, В. Кучер, І. Ле, О. Левада, А. Малишко, В. Минко, І. Муратов, Л. Первомайський, І. Рачада, В. Сосюра, М. Стельмах, Григорій Тютюнник, А. Шиян, Ю. Яновський – спеціальний кореспондент газети “Правда України” на Нюрнберзькому процесі та ін. У партизанських загонах і підпіллі боролися з ворогом П. Вершигора, П. Воронько, К. Гриб, Ю. Збанацький, В. Земляк, М. Шеремет. Рукописи творів, листування, документи до біографії, фотографії розповідають про перебування письменників на фронтах: щоденники воєнних років А. Малишка, записник, тексти партизанських листівок,

складених командиром Тальянківського партизанського загону письменником К. Грибом та ін. На радіостанції ім. Т. Шевченка працювали О. Гуреїв, М. Пригара, І. Цюпа, О. Ющенко, на радіостанції “Радянська Україна” – О. Копиленко, М. Нагнибіда. Багато хто з письменників-воїнів не дочекався Перемоги. В ЦДАМЛМ України зберігаються листи, рукописи, особисті документи загиблих у ті буремні роки Д. Вакарова, О. Десняка, Я. Качури, М. Трублаїні, Є. Фоміна, М. Шпака та ін.

Різні етапи літературно-мистецького життя в Україні впродовж середини ХХ – початку ХХІ ст. висвітлюють документи (рукописи творів, листи, біографії, рецензії та статті про творчість, фотографії та ін.) фондів визначних прозаїків, поетів Р. Братуня, М. Вінграновського, О. Гончара, Є. Гуцала, Ю. Дольд-Михайлика, П. Загребельного, В. Земляка, Р. Іваничука, А. Малишка, Ю. Мушкетика, Б. Олійника, Д. Павличка, Ю. Смолича, М. Стельмаха, І. Чендея, Ю. Щербака та інших, письменників, які писали для дітей та юнацтва – Г. Бойка, Н. Забіли, В. Кави, І. Кульської, В. Нестайка, І. Неходи, М. Пригари, Б. Чалого, І. Шкаровської та ін.

Творчість “шестидесятників” представлена рукописами романів, повістей, віршів, літературно-критичних статей, перекладів Б. Антоненка-Давидовича, І. Дзюби, І. Драча, В. Дрозда, І. Жиленко, М. Коцюбинської, Г. Кочура, Є. Сверстюка, І. Світличного, В. Симоненка, Н. Суровцевої, художніми роботами А. Горської, О. Заливахи, В. Зарецького та ін. В архіві-музеї є й невеликий архів В. Стуса. Тут зберігаються також документи часів перебування дисидентів у таборах та на засланні. Зокрема, у фонді Є. Сверстюка є велика кількість листів з усіх кінців світу від правозахисників, діячів літератури та мистецтва, друзів і знайомих.

Розвиток науки про літературу в Україні прослідковується за фондами провідних вчених-літературознавців О. Білецького, Г. Вервеса, М. Гудзія, М. Жулинського, Є. Кирилюка, Л. Коваленка, П. Колесника, Л. Новиченка, Є. Шабліовського та ін. Високохудожні зразки перекладацького мистецтва містяться у фондах письменників-перекладачів – Є. Дроб’язка, Д. Загула, М. Зерова, Г. Кочура, В. Мисика, Бориса Тена. Зокрема, збереглися автографи перекладів шедеврів світової літератури, здійснені М. Рильським (“Євгеній Онегін” О. Пушкіна, “Пан Тадеуш” А. Міцкевича), Борисом Теном (“Іліада” та “Одіссея” Гомера), Є. Дроб’язком (“Божественна комедія” Данте), М. Зеровим (вірші П.-Ж. Беранже, М. Лермонтова, О. Пушкіна, Г. Сковороди, давньоримських поетів Горація, Овідія, Тібулла), автографи мужньої жінки, прикутої до ліжка тяжкою хворобою, яка перекладала з в’єтнамської мови – М. Кашель та ін.

Документи з історії українського образотворчого мистецтва сконцентровано в особових фондах М. Глушенка, М. Дерегуса, Д. Жудіна, В. Касіяна, А. Петрицького, К. Піскорського, М. Примаченко, К. Трохименка, О. Хвостенка-Хвостова, О. Шовкуненка та ін.

Серед архівного надбання – фонди скульпторів і архітекторів різних поколінь: П. Альошина, С. Барзиловича, В. Бородая, О. Вербицького, В. Заболотного, Ф. Коцюбинського, Г. Лебедева, О. Шевчукевича, а також скульптора, кінорежисера, письменника І. Кавалерідзе та ін.

Українське музичне мистецтво представлено фондами: композиторів О. Білаша, В. Верменича, В. Верховинця, Г. Давидовського, К. Данькевича,

Є. Козака, М. Колесси, А. Кос-Анатольського, В. Костенка, Б. Лятошинського, Г. та П. Майбородів, Ю. Мейтуса, Л. Ревуцького, П. Сениці, М. Скорика, О. Сороки, В. Топіліна, М. Тутковського, А. Штогаренка; музикознавців В. Довженка, Л. Кауфмана, С. Павлюченка та ін.; майстрів оперного співу М. Ворвулева, З. Гайдай, Б. Гмирі, М. Гришка, М. Донця, М. Донець-Тессейр, І. Паторжинського, О. Петрусенко, Л. Руденко, Ю. Кипоренка-Даманського, М. Частія та ін.

Здобутки драматичного театру, кінематографу, цирку, естрадного мистецтва висвітлюються у фондах – режисерів, акторів М. Белоусова, Д. Козачківського, Н. Копержинської, Й. Маяка, Б. Романицького, М. Терещенка, Н. Ужвій, В. Халатова, театральної династії Юрів, В. Яременка; режисера, письменника, художника О. Довженка, актора і режисера І. Миколайчука, актриси В. Холодної; клоуна-дресирувальника М. Золло; Ю. Тимошенка (Тарапуньки), поета і співака О. Вертинського та ін.

Відомості з історії мистецтва, фольклору та етнографії зосереджені у фондах В. Верховинця, П. Жолтовського, П. Руліна, В. Щурата та ін. Зокрема, у фонді Ф. Лаврова зібрано цінні документи про творчість кобзарів України Остапа Вересая, Дмитра Вовка, Петра Гузя, Федора Жарка, Івана Запорожченка, Григорія Кожушка, Івана Кравченка-Крюковського, Михайла Кравченка, Івана Кучугуру-Кучеренка, Федора Кушнерика, Олександра Маркевича, Єгора Мовчана, Павла Носача, Терентія Пархоменка, Володимира Перепелюка, Никона Прудкого, Павла Супруна, Петра Ткаченка, фотографії кобзарів під час їхнього першого з'їзду у 1939 р., рукопис монографії “Кобзарі” та ін. Справжньою скарбницею з історії тканини, вишивки, гаптування, вибійки є матеріали, які збирала впродовж всього свого життя етнограф та мистецтвознавець М. Новицька, цінні документи з історії меблів (фотографії мисників, скринь, лав та інших предметів інтер'єру сільської української хати ХІХ – початку ХХ ст., замальовки, зразки орнаментів, картотеки та ін.) зберігаються у фонді Ф. Мілятицької.

Останні десять років архів-музей активно комплектується документами діячів літератури та мистецтва української діаспори з Австралії, Бразилії, Канади, США, ФРН та інших країн світу: Івана Багряного, Віри Вовк, Марти Гай, О. Гай-Головка, І. Кошелівця, Л. Морозової, Д. Нитченка, Богдана Подольянка, Р. Рахманного, Яра Славутича, Ганни Черинь та ін. Характерним для їхніх фондів є наявність великої кількості листів самих митців та листів до них, які дають уявлення про літературно-мистецьке, побутове життя українців у всьому світі, діяльність партій та громадських об'єднань, зокрема таких, як Світовий конгрес вільних українців, Комітет українців Канади, Спілка визволення України, Об'єднання колишніх вояків УПА, Союз українських самостійників, Ліга українських католицьких жінок, Об'єднання лемків Канади, Об'єднання української демократичної молоді та ін.

ЦДАМЛМ України відрізняється від інших архівів своєю структурою, поєднуючи функції архіву й музею, що сприяє ефективному використанню НАФ України. Справжнім його багатством є живописні твори художників ХІХ–ХХ ст. – І. Їжакевича (“Богородиця”, “Квартет”, “Шлях на Московщину”), Г. Дядченка (“Сутінки. Кирилівка”, “Ісус Христос перед вибором”), М. Мурашка (“Боярка”), І. Селезньова (“Портрет хлопчика”), В. Масляникова (“Бузок”, “Руїни маєтку”), К. Трохименка (“Дніпробуд”), О. Богомазова

(“Автопортрет”, “Літній день”, “Золотоноша”), М. Глуценка (“Море”, “Березень”, “Лютневий вечір”), В. Овчинникова (“Квіти”), С. Шишка (“Зимова заметіль”), О. Білецького (“Портрет співачки Л. Руденко”), А. Петрицького (“Портрет актриси В. Варецької”) та ін. В архіві-музеї зберігаються також мольберти, етюдники В. Кричевського, О. Богомазова, А. Петрицького, М. Глуценка. Окрасою музейного надбання є скульптурні погруддя діячів української культури – В. Антоновича (скульпт. Л. Йоріні), О. Довженка (скульпт. В. Мухіна), Г. Сковороди (скульпт. І. Кавалерідзе), Ф. Баклана (скульпт. С. Британ) та ін.

На вернісажах у ЦДАМЛМ України часто експонуються скульптури малої форми роботи П. Капшученка, Ф. Коцюбинського. Витворами мистецтва скульптури є посмертні маски діячів української культури О. Білецького, І. Врони, А. Петрицького, Р. Глієра, В. Заболотного та ін.

Захоплення у відвідувачів викликає альбом із зразками автентичних вишивок, зібраних актрисою театру і письменницею С. Тобілевич, які прикрашали сорочки корифеїв українського театру ХІХ–ХХ ст. – І. Карпенка-Карого, М. Заньковецької, М. Садовського, П. Саксаганського.

На музичних вечорах в архіві-музеї звучить рояль В. Василька, експонуються ліра М. Крушельницького, баян А. Малишка, гітара В. Сосюри.

Багато меморіальних речей є у музейних фондах Б. Антоненка-Давидовича, О. Довженка, О. Гончара, П. Загребельного, Г. Тютюнника та інших, зокрема, зберігаються письмові приладдя літературознавців О. Білецького, О. Дорошкевича, письменника Ю. Яновського, композитора Р. Глієра.

Складовою частиною експозиції є меморіальні кабінети діячів української культури ХХ ст.: поета А. Малишка та композитора П. Майбороди; письменників А. Головка, І. Микитенка, П. Панча, Л. Первомайського, Н. Рибача, Ю. Смолича, М. Стельмаха, Ю. Яновського; кінорежисера, письменника О. Довженка; майстерня художника М. Глуценка. Це, здебільшого, інтер'єр кімнат, що відтворює життя і творчість митців. У кабінетах – меблі, письмове приладдя, побутові речі, зразки образотворчого мистецтва кінця ХІХ–ХХ ст., унікальні друковані видання.

У ЦДАМЛМ України функціонують експозиції, що розповідають про митців західноєвропейської музики ХVІ–ХІХ ст. – Й. С. Баха та його синів, Ж. Б. Люлі, Г. Ф. Телемана, В. А. Моцарта, Л. В. Бетховена, про письменників “Празької школи” – Олександра Олеся, Олега Ольжича, Олену Телігу, Євгена Маланюка, Леоніда Мосендза, письменника, громадсько-політичного діяча І. Багряного, кінорежисера і письменника О. Довженка, співака І. Козловського, письменника М. Хвильового, літературознавця О. Білецького, письменників-лауреатів Шевченківської премії О. Гончара, П. Загребельного та багатьох інших.

В архіві діє Виставковий центр центральних державних архівів України, який готує виставки архівних документів, друкованих видань, музейних предметів з нагоди важливих історико-суспільних та політичних ювілеїв в житті України. Такі виставки відкриваються за участю державних та політичних діячів України не тільки в архіві-музеї, але й у Будинку уряду України, Національному палаці “Україна”, Національній опері України, Палаці мистецтв “Український дім”, Будинку вчених Національної Академії наук України, Київському міському Будинку вчителя.

За останні роки на базі архіву-музею створені ґрунтовні міжнародні експозиції, присвячені визначним подіям в житті українського народу, нашої держави: до 100-річчя української трудової еміграції в Канаді, “Українці на терені Росії”, “Нашого цвіту – по всьому світу”, про українсько-німецькі історичні зв’язки, до 50-річчя приєднання Криму до УРСР, “Щедрий вечір, добрий вечір”, “Тузла – земля українська” та ін.

Бази даних

“Установи” – фонди, що перебувають на державному і відомчому зберіганні (облікова), 142 записи.

“Архівні фонди” – фонди особового походження, що пройшли повну науково-технічну обробку (облікова), 30308 записів.

“Архівні фонди України” – аркуші фондів (облікова), 1369 записів.

Довідковий апарат

Описи

2099

Каталоги

систематичний;
іменний.

Тематично опрацьовано 292 фф., 67828 спр., складено 46853 тематичні картки.

Картотеки

Національна спілка театральних діячів України (1944–2000) – *іменна, установи та організації*;
музейні предмети.

Огляди

Тематичні

відзначення п’ятдесятиліття Спілки письменників України;
відкриття Літературно-меморіального будинку-музею О. Корнійчука;
до 250-річчя Києво-Печерської лаври;
до біографії В. Симоненка;
до біографії В. Стуса;
до біографії Г. Косинки та Т. Мороз-Стрілець;
до біографії З. Гайдай;
до біографії І. Каманіна;
дружні зв’язки діячів культури України з діячами культури радянських республік;

з історії Києва;
лаврська література та видавнича діяльність;
листування О. Сластіона з М. Грушевським та К. Грушевською;
нові надходження до ЦДАМЛМ України;
огляд документів фонду № 441 (матеріали діячів західноєвропейського мистецтва і літератури);
В. Петров. Епістолярна спадщина;
про братні зв'язки літературних дічів СРСР;
про Л. Бикова;
українсько-польські зв'язки в літературних дослідженнях Г. Вервеса.

Фондові

ф. 9 Архітектори О. і В. Беретті;
ф. 17 Ю. Яновський;
ф. 22 А. Малишко;
ф. 26 Г. Майфет;
ф. 28 М. Зеров;
ф. 47 В. Заболотний;
ф. 49 М. Глущенко;
ф. 62 П. Панч;
ф. 72 В. Поліщук;
ф. 73 В. Василевська;
ф. 107 В. Підмогильний;
ф. 147 З. Гайдай;
ф. 169 Ю. Смолич;
ф. 194 О. Сластіон;
ф. 237 А. Петрицький;
ф. 318 Л. Левицький;
ф. 349 П. Вершигора;
ф. 360 О. Богомазов;
ф. 435 О. Корнійчук;
ф. 442 І. Кавалерідзе;
ф. 463 Б. Гмиря;
ф. 506 Т. Шевченко;
ф. 535 М. Бажан;
ф. 690 О. Довженко;
ф. 798 Г. Косинка;
ф. 855 П. Майборода;
ф. 1139 М. Драй-Хмара;
ф. 1157 А. Бучма;
ф. 1354 Ф. Нірод.

Науково-довідкова бібліотека нараховує 101109 книг і брошур. Особливістю книжково-журнального зібрання ЦДАМЛМ України є те, що воно сформувалося переважно на основі приватних колекцій, які надійшли до архіву-музею у складі фондів особового походження, у тому числі письмен-

ників А. Головка, О. Довженка, А. Малишка, І. Микитенка, Ю. Смолича, Ю. Яновського, літературознавців Є. Кирилюка, Г. Майфета, М. Плевако, художника М. Глуценка та ін. Всього в ЦДАМЛМ України – 32 книжкові колекції діячів літератури та мистецтва, а також колекція зарубіжних видань, філокартична колекція. Зібрано понад 7000 книг з дарчими написами, серед яких автографи В. Підмогильного, М. Куліша, М. Рильського, М. Хвильового, Ю. Яновського та багатьох інших. Останні десять років бібліотечний фонд поповнюється літературою письменників та громадських діячів української діаспори: Емми Андіївської, Івана Багряного, Віри Вовк, Яра Славутича та ін. Із спецфонду повернулися книги В. Винниченка, Б. Грінченка, М. Грушевського, М. Зерова, М. Драй-Хмари, Юрія Липи та ін. Широкому загалу стали доступні такі журнали, як “Тризуб”, “Нова громада”, “Літературно-науковий вісник”, “Нові шляхи”, “Зоря”, “Книгарь” та ін.

Серед раритетів – прижиттєві видання “Кобзаря” Т. Шевченка (1860), “Чорної ради” П. Куліша (1857), “Евгения Онегина” О. Пушкіна (1830), “Идиота” Ф. Достоевського (1874). У книжковій колекції Г. Майфета зберігається Біблія, видана у XVIII ст. Є книги, доля яких незвичайна, зокрема, проби-та кулями книга Ю. Яновського “Вершники”, знайдена на полі бою у загиблого бійця Андрія Ткача.

Однією з форм роботи архіву-музею з дітьми та молоддю є проведення музичних фестивалів. Зокрема, з 1993 р. разом з Українським фондом класичних музичних інструментів проводиться Київський дитячий музичний фестиваль “Золоті зернята України”.

Методичні розробки

Методичні рекомендації із складання каталожних карток / Уклад. Т. М. Ковальова. – К., 1970. – 81 с.

Методичні рекомендації по науково-технічній обробці особового фонду П. Г. Тичини / Уклад. З. М. Назаренко. – К., 1976. – 25 с.

Основи схеми систематичного каталогу ЦДАМЛМ УРСР на документи радянського періоду / Уклад. Т. М. Ковальова. – К., 1977–1978. – 21 с.

Методичні вказівки з організації виявлення, обліку, сейфового зберігання і використання унікальних, особливо цінних документів та документів обмеженого користування / Уклад. М. А. Савчук. – К., 1978–1979. – 15 с.

Методичні вказівки по організації підготовки документів особового походження діячів літератури і мистецтва УРСР до мікрофотокопіювання з метою створення страхового фонду / Уклад.: М. А. Савчук, Р. О. Боднар. – К., 1978–1979. – 10 с.

Методичні вказівки з мікрофільмування документів фондів особового походження Центрального державного архіву-музею літератури та мистецтва України з метою створення страхового фонду / Уклад. Р. О. Боднар. – К., 1982. – 8 с.

Методика тематичної розробки та описання основних категорій документів, що відклялися у фондах особового походження діячів української культури, для іменного та систематичного каталогів ЦДАМЛМ УРСР / Уклад. Т. М. Ковальова. – К., 1983. – 81 с.

Організація каталогізації документів особового походження діячів літератури і мистецтва республіки на стадії їх надходження до ЦДАМЛМ УРСР / Уклад. З. О. Сендик. – К., 1983. – 3 с.

Організація роботи групи відомчих архівів, комплектування та експертизи цінності документів (за рахунок спецкоштів) / Уклад. С. О. Белевич. – К., 1983. – 47 с.

Методичні вказівки з науково-технічної обробки документів літературно-художніх видавництв “Радянський письменник” та “Дніпро” / Уклад. С. О. Белевич. – К., 1984. – 54 с.

Організація роботи читального залу / Уклад. Л. К. Забаріло. – К., 1984. – 15 с.

Методичні вказівки з науково-технічної обробки документів мистецьких, виконавчих колективів / Уклад. В. В. Костюк. – К., 1985. – 49 с.

Методичні вказівки з раціонального формування справ з основних категорій документів у фондах особового походження діячів літератури і мистецтва / Уклад. П. І. Свергіна. – К., 1985. – 67 с.

Методичні рекомендації з підготовки путівника по ЦДАМЛМ УРСР / Уклад. З. О. Сендик. – К., 1987. – 47 с.

Про організацію каталогізації документів ЦДАМЛМ України / Уклад. Г. І. Духновська. – К., 1988. – 11 с.

Методичні вказівки з науково-технічної обробки творчої документації репертуарно-редакційної колегії з драматургії Міністерства культури УРСР / Уклад. Р. М. Синицька. – К., 1989. – 23 с.

Робоча інструкція по проведенню цільової комплексної експертизи цінності документів установ і організацій Державного комітету України по пресі. – К., 1992. – 10 с., [10] с. дод.

Список скорочень, що застосовуються в практичній роботі Архіву-музею / Уклад. Г. І. Духновська. – К., 1993. – 8 с.

Автоматизована інформаційно-пошукова система Центрального державного Архіву-музею літератури і мистецтва України: Міжмашинний обмін інформацією баз даних АПС ЦДАМЛМ України: Технологічна інструкція. – К., 1995. – 12 с., [6] с. дод.

Комплектування, облік, забезпечення збереженості та використання бібліотечних фондів. – К., 1995. – 24 с., [17] с. дод.

Методичні вказівки з науково-технічної обробки документів фонду № 521 – “Документи діячів театру і кіно (колекція)” / Уклад. З. О. Сендик. – К., 1995. – 33 с.

Автоматизована інформаційно-пошукова система Центрального державного архіву-музею літератури та мистецтва України до документів особового походження / Уклад.: Н. С. Возна, Я. С. Лозниця. – К., 1996. – 20 с.

Виявлення, археографічне опрацювання та використання документів Архіву-музею при підготовці публікації (на прикладі архівних фондів О. Довженка та С. Параджанова): Пам’ятка. – К., 1996. – 7 с.

Забезпечення фізичного збереження документів особового походження / Уклад. М. А. Савчук. – К., 1996. – 8 с.

Методичні рекомендації з науково-технічного упорядкування документів Спілки кінематографістів і її організація / Уклад. С. О. Белевич. – К., 1996. – 40 с.

Організація роботи читального залу / Уклад. Л. К. Забарило. – К., 1996. – 11 с., [11] с дод.

Методичні рекомендації з науково-технічного упорядкування документів Національного Академічного театру опери та балету України ім. Т. Г. Шевченка (Національної опери України) / Уклад.: С. О. Белевич (кер.), О. З. Рачковська. – К., 1997. – 31 с., [18] с. дод.

Забезпечення збереженості і державний облік документів НАФ України / Уклад. Л. В. Івченко. – К., 2001. – 100 с.

Методичні рекомендації для проведення експертизи цінності документів особового походження / Уклад. С. А. Слюсар. – К., 2002. – 24 с.

Музейна робота в ЦДАМЛМ України / Уклад.: М. Д. Ходоровський, О. Ф. Павлова, В. М. Шепелюк. – К., 2003. – 24 с.

Критерії підходу до експертизи цінності документів установ і організацій профілю комплектування ЦДАМЛМ України / Уклад. Т. М. Мальярчук. – К., 2004. – 24 с.

Методика підготовки путівників за особовими фондами діячів літератури і культури України / Уклад. С. Г. Куш. – К., 2004. – 21 с.

Робота з друкованими виданнями, що надходять до ЦДАМЛМ України у складі фондів особового походження / Уклад. О. С. Алексеєнко. – К., 2004. – 24 с.

Бібліографія

Довідкові видання

Загальні довідкові видання

Державні архіви Української РСР: Короткий довідник. – К., 1972. – С. 71–73.

Государственные архивы Украинской ССР: Справочник. – К., 1988. – С. 99–107.

Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва Української РСР: [Буклет] / Уклад.: М. І. Крячок, М. Д. Ходоровський. – К., 1988. – 11 с.

Grimsted Patricia Kennedy. Archives and Manuscript Repositories in the USSR. Ukraine and Moldavia. – Princeton, 1988. – В. 1. – Р. 261–271.

Государственные архивы СССР: Справочник. – М., 1989. – Ч. 1. – С. 464–469.

Архівні установи України: Довідник. – К., 2000. – С. 43–45.

Крячок М. І. Архів-музей літератури і мистецтва України // Енциклопедія сучасної України. – К., 2001. – Т.1. А. – С. 702–703.

Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України: Путівник. Вип. 1 / Держкомархів України. ЦДАМЛМ України; Авт.-упоряд.: М. Крячок, С. Куш, З. Сендик. – К., 2003. – 553 с. – (Архівні зібрання України. Путівники).

Ясь О. В. Архів-музей літератури і мистецтва України // Енциклопедія історії України. – К., 2003. – Т. 1. А–В. – С. 141.

Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України: Путівник. Вип. 2 / Держкомархів України. ЦДАМЛМ України; Авт.-упоряд.: Ю. Кулінич, С. Куш, М. Ходоровський. – К., 2005. – 622 с. – (Архівні зібрання України. Путівники).

Спеціальні довідкові видання

Документальные материалы по истории евреев в архивах СНГ и стран Балтии: Предварительный список архивных фондов. – СПб., 1994. – С. 54.

Національний архівний фонд України. Засоби інтелектуального доступу до документів: Короткий довідник. – К., 2002. – С. 38–40.

Огляди фондів

Руднева І. М. Документальні матеріали фонду “Видавництво “Західна Україна” // НІБ. – 1964. – № 5. – С. 64–72.

Забарило Л. К. Комплектування ЦДАМЛМ УРСР документальними матеріалами особистого походження // Архіви України. – 1968. – № 5. – С. 92–93.

Забарило Л. Листи М. Рильського // Архіви України. – 1969. – № 4. – С. 102–103.

Забарило Л. К., Лобанова Г. В. До скарбниці народних митців // Архіви України. – 1969. – № 3. – С. 95–96.

Огляд нових надходжень до ЦДАМЛМ УРСР.

Попель С. Д. Про поповнення ЦДАМЛМ УРСР документами з Львова і Харькова // Архіви України. – 1969. – № 1. – С. 94.

Акопова І. С. ЦДАМЛМ УРСР // Архіви України. – 1970. – № 5. – С. 91.

Про нові надходження до ЦДАМЛМ УРСР.

Попель С. Д. Поповнення ЦДАМЛМ УРСР документами діячів культури // Архіви України. – 1970. – № 1. – С. 87–89.

Акопова І. Фонд письменника В. Кучера // Архіви України. – 1971. – № 4. – С. 65.

К[оба] В. В Центральному архіві-музеї літератури і мистецтва УРСР // Радянське літературознавство. – 1971. – № 4. – С. 95–96.

ЦДАМЛМ УРСР // Архіви України. – 1972. – № 1. – С. 81–82.

Диченко І. Нові фонди художників у ЦДАМЛМ УРСР. – С. 81.

Корнієнко Л. Особисті архіви митців. – С. 82.

Сєткіна М. Фонди архітекторів. – С. 82.

Толстов В. О., Підпригора В. І. Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва УРСР // Архіви України. – 1973. – № 6. – С. 78–79.

Огляд особового фонду О. Корнійчука (ф. 435), що надійшов на зберігання до архіву.

Гальченко С. А. Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва УРСР // Архіви України. – 1974. – № 2. – С. 85–86.

Огляд особового фонду В. Сосюри (ф. 44), що надійшов на зберігання до архіву.

Гурок С. С. Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва УРСР // Архіви України. – 1975. – № 6. – С. 64–65.

Огляд особових фондів художників М. Глуценка (ф. 49) та К. Трохиценка (ф. 61).

Сендик З. О. Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва УРСР // Архіви України. – 1977. – № 6. – С. 70–71.

Огляд особового фонду П. Тичини (ф. 464), що надійшов на зберігання до архіву.

Гальченко С. А. Огляд документів фонду О. Є. Корнійчука у ЦДАМЛМ УРСР // Архіви України. – 1980. – № 3. – С. 55–61.

Міськов О. В. Документи фонду Ю. К. Смолича у ЦДАМЛМ УРСР // Архіви України. – 1980. – № 6. – С. 62–63.

Забарило Л. К. Документи до біографії З. М. Гайдай у фондах ЦДАМЛМ УРСР // Архіви України. – 1982. – № 4. – С. 49–51.

Крячок М. І. Документи ЦДАМЛМ УРСР про діяльність архітекторів Беретті у Києві // Архіви України. – 1982. – № 1. – С. 70–72.

Огляд родинного фонду В. І. та О. В. Беретті (ф. 9).

Крячок М. І. Матеріали про Київ у фондах ЦДАМЛМ УРСР // Архіви України. – 1982. – № 2. – С. 48–51.

Сендик З. О. До 50-річчя Спілки письменників України (Огляд документів ЦДАМЛМ УРСР) [фонду Спілки письменників України] // Архіви України. – 1984. – № 5. – С. 58–62.

Толстов В. О. Особовий фонд В. Л. Василевської у ЦДАМЛМ УРСР // Архіви України. – 1985. – № 4. – С. 54–57.

Ходоровський М. Д. Експозиція “Українська радянська література. 1917–1985 рр.” у ЦДАМЛМ УРСР // Архіви України. – 1986. – № 6. – С. 40–46.

Крячок М. І. Архівний фонд І. П. Кавалерідзе – цінне джерело з історії українського радянського мистецтва // Тезиси докл. и сообщ. науч.-теорет. конф., посвящ. 100-летию со дня рождения кинорежиссера и драматурга И. П. Кавалеридзе. – Сумы, 1987. – С. 30–32.

Крячок М. І. Особовий фонд І. П. Кавалерідзе у ЦДАМЛМ УРСР // Архіви України. – 1987. – № 2. – С. 53–55.

Павлова О. Ф., Ходоровський М. Д. Реквізиції не підлягають... (огляд творів українського мистецького авангарду, що зберігаються в ЦДАМЛМ України) // Культура і життя. – 1987. – 20 груд. – С. 4.

Крячок М. І. Документи [особового фонду] архітектора В. Г. Заболотного у ЦДАМЛМ УРСР: (До 90-річчя з дня народження) // Архіви України. – 1988. – № 5. – С. 48–51.

Крячок М. І. Документи особового фонду Т. Г. Шевченка у ЦДАМЛМ УРСР // Архіви України. – 1989. – № 2. – С. 5–15.

Крячок М. І. Фонд І. В. Моргілевського у ЦДАМЛМ УРСР // Архіви України. – 1989. – № 6. – С. 49–55.

Корогодський Р. М. Документи про життя і творчість А. Г. Петрицького у фондах ЦДАМЛМ УРСР // Архіви України. – 1990. – № 2. – С. 72–76.

Огляд особового фонду А. Г. Петрицького (ф. 237).

Міськов О. В. Документи фонду П. П. Вершигори у ЦДАМЛМ УРСР // Архіви України. – 1990. – № 5. – С. 57–63.

Крячок М. І. “Для Державного архіву літератури і мистецтва. Петро Панч” // Архіви України. – 1991. – № 3. – С. 35–40.

Огляд особового фонду Петра Панча (ф. 62).

Крячок М. І. Документи родини Алчевських у фондах ЦДАМЛМ України // *Архіви України.* – 1996. – № 4–6. – С. 88–96.

Мирмович Ю. Обзор документальных источников по истории еврейской литературы в фондах архивохранилищ Киева: Государственный архив-музей литературы и искусства Украины, Отдел рукописей Института литературы им. Т. Шевченко Национальной Академии Наук Украины. – М.: О-во “Еврейское наследие”, 1996. – [20] с. – (Еврейский архив; Вып. 6).

Крячок М. І. Документи фонду Івана Каманіна як історичне джерело (за матеріалами ЦДАМЛМ України) // *Українське архівознавство: історія, сучасний стан, перспективи: Наук. доп. Всеукр. конф. (Київ, 19–20 листоп. 1996 р.) /* Голов. архів. упр. при КМ України. УДНДІАСД. – К., 1997. – Ч. 1. – С. 213–220.

Павленко С. Ф. Документи творчих установ і організацій у фондах ЦДАМЛМ України // *Українське архівознавство: історія, сучасний стан, перспективи: Наук. доп. Всеукр. конф. (Київ, 19–20 листоп. 1996 р.) /* Голов. архів. упр. при КМ України. УДНДІАСД. – К., 1997. – Ч. 2. – С. 169–171.

Скрицька Л. О. Фонд О. К. Богомазова в ЦДАМЛМ України // *Архіви України.* – 1997. – № 1–6. – С. 73–84.

Крячок М. Фонд поета трагічної долі (До 100-річчя народження Валер'яна Поліщука) // *Студії з архів. справи та документознавства.* – К., 1998. – Т. 3. – С. 119–124.

Крячок М. І. Пам'ятки Григорія Косинки і Тамари Мороз-Стрілець у Центральному державному архіві-музеї літератури і мистецтва України // *Студії з архів. справи та документознавства.* – К., 1999. – Т. 4. – С. 137–141.

Яцина Н. Особовий фонд Дмитра Чепурного і його джерельне значення // *Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: Міжвід. зб. наук. праць /* Держкомархів України. УДНДІАСД. – К., 2000. – Вип. 2. *Архівознавчі читання.* – С. 147–150.

Крячок М. І. Документи письменника “розстріляного відродження” (до 100-річчя від дня народження В. П. Підмогильного) // *Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: Міжвід. зб. наук. праць /* Держкомархів України. УДНДІАСД. – К., 2001. – Вип. 4. *Студії на пошану Руслана Пирога.* – С. 527–540.

Карабиць І. Ф. До питання вивчення нотної колекції з фондів Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтв України // *Київське музикознавство: Зб. статей.* – К., 2002. – Вип. 8. – С. 71–75.

Кулініч Ю. Я. Листи П. О. Куліша до В. В. Тарновського-молодшого (з епістолярного зібрання Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України) // *Скарбниця української культури: Зб. наук. праць /* Чернігівський іст. музей ім. В. В. Тарновського. – Чернігів, 2002. – Вип. 3. – С. 36–39.

Лозниця Я. С. Специфіка формування баз даних автоматизованої інформаційно-пошукової системи ЦДАМЛМ України // *Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: Міжвід. зб. наук. праць /* Держкомархів України. УДНДІАСД. – К., 2002. – Вип. 5. *Архіви – складова інформаційних ресурсів суспільства.* – С. 55–58.

Малярчук Т. М. Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України: [Огляд надходжень до архіву у 2003 р.] // *Відкритий архів:*

Щорічник матеріалів та досліджень з історії модерної української культури. – К., 2004. – Т. I. – С. 617–620.

Цимбал Б. Документи Івана Багряного як джерело до вивчення суспільно-політичної діяльності української еміграції (40–50-ті рр. ХХ ст.) // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: Міжвід. зб. наук. праць / Держкомархів України. УНДІАСД. – К., 2005. – Вип. 7. Архівна наука та наука в архівах. – С. 168–176.

Огляд документів з особового фонду Івана Багряного (ф. 1186).

Історія архіву, окремих фондів, колекцій

Коба В. П. Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва УРСР // Архіви України. – 1975. – № 4. – С. 57–62.

Сендик З. Унікальний документальний комплекс з історії літератури і мистецтва: Історія формування // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 1998. – Т. 3. – С. 46–50.

Grimsted Patricia Kennedy. Bach scores in Kyiv: The long-lost music of the Berlin Sing-Akademie surfaces in Ukraine // Spoils of War: International Newsletter. – August 2000. – № 7. – P. 23–35.

Див. також Генеральну бібліографію № 75, 86, 194, 199, 201, 216, 228, 235.

МІСЦЕВІ ДЕРЖАВНІ
АРХІВНІ УСТАНОВИ

ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ В АВТОНОМНІЙ РЕСПУБЛІЦІ КРИМ

Адреса: вул. Кечкеметська, 3, м. Сімферополь, 95050, (корп. 1)
вул. Павленка, 1а, м. Сімферополь, (корп. 2)

Тел.: (0652) 22-84-05, 27-49-65

Факс: (0652) 22-84-05

E-mail: archiv@home.cris.net

Веб-сторінка на порталі Держкомархіву України:

<http://www.archives.gov.ua/Archives/>

Транспорт: корп. 1 – тролейбус № 5, 6, 7, 11

(зуп. “Московська площа”)

корп. 2 – тролейбус № 2, 5, 6, 7, 11 (зуп. “Медінститут”)

Час роботи читального залу:

понеділок–четвер: 9.00–16.00, п’ятниця: 8.30–12.00,

субота: 9.00–16.00

Директор: Гурбова Людмила Віталіївна

Заступник директора: Кушнір Зоя Володимирівна

Історична довідка

Постанову про організацію Кримського центрального архіву Комісаріат народної освіти Кримської Радянської Соціалістичної Республіки ухвалив 22 травня 1919 р. З 27 червня 1919 р. по листопад 1920 р. архів був навчально-допоміжною установою Таврійського університету. У листопаді 1920 р. Постановою відділу народної освіти Кримревкому був відновлений Кримцентрархів.

“Положенням про Кримське центральне архівне управління”, яке ЦВК Кримської АРСР затвердив 21 квітня 1926 р., Кримський архів розділений на Історичний та архів Жовтневої революції. Згідно з Постановою РНК СРСР від 29 березня 1941 р. і циркуляром Головного архівного управління Наркомату внутрішніх справ СРСР від 7 квітня 1941 р. відбулося об’єднання цих двох архівів у єдиний Центральний державний архів Кримської АРСР.

Відповідно до директиви Наркомату внутрішніх справ СРСР від 30 червня 1941 р. документи секретного відділу архіву, поточного діловодства Верховної Ради і РНК Кримської АРСР, а також архів Кримського обкому ВКП(б) на час війни було евакуйовано до м. Тюмень Омської області; повернено 1945 р. Основна ж частина документів архіву залишилася на окупованій території. Під час нацистської окупації (1941–1944) у м. Сімферополі функціонували Центральний та Історичний (на правах відділу) архіви з підпорядкуванням відділу культури міського управління.

Центральний державний архів Кримської АРСР республіканського відділу державних архівів Наркомату внутрішніх справ Кримської АРСР відновив свою діяльність на території Криму в квітні 1944 р. У червні 1945 р. у зв'язку з ліквідацією Кримської АРСР і створенням Кримської області Центральний архів перейменовано у Державний архів Кримської області Архівного відділу Управління Народного комісаріату внутрішніх справ РРФСР по Кримській області.

В лютому 1954 р. Кримська область увійшла до складу Української РСР. Архів став іменуватися Державним архівом Кримської області Архівного відділу Управління Міністерства внутрішніх справ УРСР по Кримській області.

1960 р. обласні державні архівні установи передано в підпорядкування обласних виконавчих комітетів. Упродовж 1969–1980 рр. архів мав назву Кримський обласний державний архів, з 1980 р. – Державний архів Кримської області.

У зв'язку з реорганізацією органів виконавчої влади в 1988 р. і ліквідацією архівних відділів облвиконкомів функції управління архівною справою на території областей перейшли до державних архівів. З 22 листопада 1989 р. архів безпосередньо підпорядкований Кримоблвиконкому, іменується Державним архівом Кримської області при Виконавчому комітеті Кримської обласної Ради народних депутатів.

З відновленням у лютому 1991 р. Кримської АРСР архів було перейменовано 22 березня 1991 р. у Державний архів при Раді Міністрів Кримської АРСР, з 20 серпня 1991 р. – в Центральний державний архів при Раді Міністрів Кримської АРСР. Починаючи з 26 лютого 1992 р., назва архіву – Центральний державний архів при Раді Міністрів Республіки Крим. Протягом 12 квітня 1994 р. – 5 січня 1995 р. – Центральний державний архів при Уряді Республіки Крим. Із 6 січня 1995 р. архів перейменовано у Державний архів при Уряді Республіки Крим. З 17 березня 1995 р. – Державний архів при Уряді Автономної Республіки Крим. У період 9 квітня 1996 р. – 12 жовтня 1997 р. назва установи – Державний архів Автономної Республіки Крим. З 13 жовтня 1997 р. по 23 грудня 2002 р. – Державний архів при Раді Міністрів Автономної Республіки Крим. Починаючи з 24 січня 2002 р., архів має свою теперішню назву – Державний архів в Автономній Республіці Крим.

Структура архіву

Апарат управління

Відділи:

- зберігання, обліку та науково-довідкового апарату
- організації і координації архівної справи
- формування НАФ і діловодства
- інформації та користування документами

Лабораторія забезпечення фізичної збереженості і мікрофільмування документів

Фонд архіву (архів архіву)

Ф. Р-2386 Державний архів в Автономній Республіці Крим, м. Сімферополь, 1156 од. зб. за 1945–1998 рр.

Партійний архів Кримського обкому партії, П-849, 1127 од. зб. за 1921–1991 рр.

Документи, створені в діяльності архіву за 1921–1944 рр., входять до складу фонду Центрального архівного управління Кримської АРСР (Кримцентрархіву). Документи фонду Кримцентрархіву – це історія створення і розвитку архівної справи в Кримській АРСР, формування кадрів архівістів і фондів архіву, устанавлення джерел комплектування архіву, прийом документів на державне зберігання з колишніх газетних архівів, устанав радянського періоду, вирішення питань забезпечення збереженості садибних архівів Південного берега Криму.

Обсяг фондів

6872 фонди, 1373977 од. зб. (38377 л. м) за XVIII ст. – 2002 р.

17 компл., 3782 од. зб. науково-технічної документації за 1932–1991 рр.

756 од. зб., 4569 од. обл. кінодокументів за 1962–1989 рр.

35672 од. зб. фотодокументів за 1917–2000 рр.

313 од. зб., 535 од. обл. фонових документів за 1954–1998 рр.

9 од. зб., 83 од. обл. відеодокументів за 2001–2004 рр.

Анотація складу документів

В архіві зберігаються документи з XVIII ст. до наших днів. За більш ранній період є документи в родинному фонді Попових (1653–1920) – укази, розпорядження Катерини II, листування про дипломатичні взаємини з Туреччиною, рапорти про бої (1771–1773), ханські ярлики XV–XVI ст.

Документи, датовані XVI ст., відклались у фондах комісії, створеної для розбору земельних спорів і для визначення повинностей на Кримському півострові, і Таврійського губернського дворянського депутатського зібрання. Це – ханські ярлики і турецькі фермани, що підтверджують права на землю, мастки кримсько-татарської аристократії, які дають можливість кримським феодалам довести своє привілейоване становище за старих часів і одержання дворянського звання після приєднання Криму до Росії. Серед них найдавніші ярлики Сахіб Гірея (1547–1549), Мухаммед Гірея (1578) і фермани султана Мурада III (1582), Мехмеда IV (1671).

Події, що відбувалися в Криму упродовж більш ніж двох століть, часто мали не тільки місцеве значення. В архіві зберігаються документи: про першу і другу російсько-турецькі війни; російсько-шведську війну; про будівництво Чорноморського флоту і його дії під командуванням видатного російського флотоводця С. Ушакова; про взаємини Росії з Туреччиною й іншими європейськими державами; Кримську війну (1853–1856); про повстання

на броненосці “Потьомкін” і, зокрема, про маловідомий епізод повстання – перебування революційного броненосця у Феодосії 22–23 червня 1905 р. Документи архіву дають багаті фактичні відомості про заселення Криму іноземцями і закріплення за ними великих земельних наділів, про земельні наділення російським дворянам.

В архіві зберігаються документи, що утворилися в результаті діяльності місцевих органів влади та управління, установ економіки, культури, охорони здоров'я, релігійного культу, громадських організацій, а також документи особового походження, кінофонофотодокументи.

Фонди Таврійського обласного і губерньського правління, Канцелярії таврійського губернатора, Керч-Снікальського і Феодосійського градоначальників, міських дум, управ, волосних правлінь і сільських управлінь містять документи, що висвітлюють політичне, економічне і культурне життя Таврійської області та губернії, проведення буржуазних реформ, адміністративно-територіальних змін, склад і рух населення.

Документи фондів Таврійської губерньської казенної палати, Гірничого управління Південної Росії, Таврійської обласної соляної експедиції, Таврійської губерньської будівельної і дорожньої комісії, митниць, управлінь торгових портів характеризують розвиток промисловості, торгівлі, транспорту, дорожнього будівництва.

Фінансово-економічне становище губернії відображено в документах фондів податкових, кредитних і митних установ, організацій. Нагляд за надходженням державних прибутків і порядком витрати казенних коштів, проведення торгів на відкупи здійснювала Таврійська обласна казенна палата (1785–1797). Таврійська губерньська казенна палата (1803–1920) відала державними землями і лісами на території губернії. У коло діяльності губерньської казенної палати входило також проведення перепису населення. Циркуляри і розпорядження керуючого палатою дають уявлення про витрату коштів на казенні потреби, про розмежування земель, припинення збору з поселян хлібної податі, про розміщення позик, проведення банківських, страхових і вкладних операцій, про відкриття ощадних кас (1866). Окремо виділені справи про приймання, відведення й обмежування ділянок казенних земель, про охорону і розведення лісів.

Із Таврійської губерньської казенної палати були виділені окремі фінансові органи: у 1861 р. – Таврійське губерньське акцизне управління (1867–1917) для стягнення акцизних зборів на видобуток і реалізацію солі з кримських соляних промислів, з прибутків від продажу тютюну, вина; у 1864 р. – Таврійська губерньська контрольна палата (1866–1920), що здійснювала контроль за надходженням і правильною витратою державних прибутків. Їхня діяльність відбита в протоколах засідань, звітах. Контроль за стягненням прибуткових, промислових, квартирних податків і окладних зборів здійснювали податні інспектори.

Питання кредитування відображено у документах фондів: Таврійського губерньського комітету у справах дрібного кредиту (1904–1916), Товариства взаємного кредиту (1885–1920); Інспекції дрібного кредиту Євпаторійського відділення Державного банку (1910–1920), Керч-Снікальського міського

громадського банку (1866–1920), відділення Державного банку в Євпаторії, Севастополі, Сімферополі, Феодосії, Ялті; Таврійсько-Катеринославського губернського відділення Селянського поземельного банку (1884–1920), Керченського міського відділення Азов-Донського комерційного банку (1896–1917).

Циркуляри і розпорядження Сенату, Департаменту зовнішньої торгівлі, Департаменту митних зборів, Феодосійського і Південного митних округів визначали порядок огляду іноземних суден і правила огляду іноземних товарів, ввозу і вивозу товарів, збору мит, конфіскації контрабанди, в'їзду і виїзду політичних емігрантів.

Становище селян до і після реформи 1861 р. відображено у документах Таврійського губернського у селянських справах присутствія.

Відомості про оброблення зернових і ефіроолійних культур, винограду, тютюну, розведення садів і лісів містяться у документах фондів Таврійського губернського статистичного комітету Управління землеробства і державного майна Таврійської і Катеринославської губерній, Таврійського та Катеринославського комітету виноградарства і виноробства, Сімферопольського відділення Російського товариства садівництва, фондів маєтків: “Ореанда”, “Лівадія”, “Лівадійсько-масандровське”, приватних маєтків. Відомості про видобуток і вивіз кримської солі, стан кримських соляних промислів, розвідку нафтових родовищ віднаходимо у документах фондів Таврійської обласної соляної експедиції, Гірничого управління Південної Росії, Таврійського губернського соляного правління.

Про забудову південного берега Криму, міст Сімферополь і Севастополь інформують документи Таврійської губернської будівельної комісії, міських будівельних комітетів. Серед них – плани і креслення театру в м. Сімферополі, кошториси, креслення, плани Графської пристані в м. Севастополі.

Документи фондів Дирекції народних училищ Таврійської губернії, казенних і приватних чоловічих та жіночих гімназій, парафіяльних, повітових, реальних училищ дають уявлення про стан і діяльність навчальних закладів.

У фондах Таврійської духовної консисторії, Перекопського і Сімферопольського духовних правлінь, соборів, церков, монастирів відклались документи про будівництво і ремонт храмів, метричні книги православних церков, синагог, одиничні справи католицьких церков. Фонди установ і організацій релігійного культу – Таврійської духовної консисторії (1860–1920), Феодосійської духовної консисторії (1787–1830), Перекопського духовного правління (1799–1832), Сімферопольського духовного правління (1799–1857) – містять журнали засідань консисторій, постанови про дозвіл на шлюб і розлучення, відомості про кількість церков в єпархії, будівництво, утримання духовних навчальних закладів, формулярні відомості про службу священнослужителів. У фондах Таврійського магометанського духовного правління (1807–1917) є документи про мечеті і школи при них, рішення про вакуфні землі. Контроль за роботою церковнопарафіяльних шкіл здійснювала Таврійська єпархіальна духовна рада (1890–1920) та її повітові відділення.

Метричні книги, відомості про будівництво церков, соборів, протоколи засідань церковнопарафіяльних рад містять фонди соборів, церков, мо-

настирів Таврійської губернії. В окрему колекцію сформовані метричні книги Таврійської губернії, що охоплюють період з ХІХ ст. – до 1920 р. Основу колекції складають метричні книги православних церков, синагог.

Революційні події в Криму (1917–1920) знайшли відображення у документах фондів канцелярії Таврійського губернського комісара, Ради Міністрів і Міністерства внутрішніх справ Кримського крайового уряду, Таврійського губернського управління, Центрального виконавчого комітету і Ради Народних Комісарів Республіки Таврида.

Відбудову і розвиток народного господарства, культурне і національне будівництво в Криму (1920–1941) висвітлено в документах Кримського, повітових, міських, районних і сільських революційних комітетів, Кримського Центрального, окружних, міських, районних виконавчих комітетів Рад робітничих, селянських, червоноармійських депутатів, Верховної Ради депутатів трудящих Кримської АРСР, Ради Народних Комісарів Кримської АРСР, народних комісаріатів, республіканського, міських, районних комітетів Компартії України, повітових і окружних комітетів ВКП(б). У них, зокрема, є економічні характеристики Кримського півострова в 20–40-ві рр. ХХ ст., плани міст, зведені показники народного господарства Кримської АРСР, плани і звіти про виконання перших п'ятирічок, відомості про хід колективізації. Тут же збереглися стенограма бесіди М. Калініна з головами колгоспів (1934), лист Анрі Барбюса про надання йому відомостей про економіку Криму (1928), справи про позбавлення виборчих прав, розкуркулювання, адміністративні покарання, висилку за межі Криму (1927–1937).

Події Великої Вітчизняної війни відобразилися у документах Кримського штабу партизанського руху, Кримської комісії з історії Великої Вітчизняної війни, Кримської республіканської надзвичайної комісії з встановлення і розслідування злочинів німецько-фашистських загарбників. Інформація про депортацію в 1944 р. кримських татар, болгар, вірменів зосереджена у документах РНК Кримської АРСР.

Про політичні репресії 30–40-х рр. ХХ ст., важку долю громадян, вивезених у роки Великої Вітчизняної війни до Німеччини, розповідають документи, передані Головним управлінням СБУ у Криму. Вони сформовані в Колекцію справ репатрійованих громадян і Колекцію справ репресованих громадян.

Документи фондів виконавчих комітетів Кримської обласної Ради депутатів трудящих, районних, міських, селищних, сільських Рад, їхніх відділів і управлінь, обласного комітету КПУ, районних, міських комітетів КПУ містять відомості про діяльність органів державної влади та управління, відбудову міст і сіл, заводів, фабрик, колгоспів після звільнення Криму від нацистських загарбників, про розвиток промисловості, сільського господарства, транспорту, зв'язку, будівництва і благоустрою міст і населених пунктів, стан економіки Криму.

У фондах Кримського обласного управління сільського господарства, спеціалізованих трестів, об'єднань, радгоспів, колгоспів, управлінь меліорації і водного господарства Кримської області є документи про розвиток сільського господарства, меліорацію земель, розвиток виноградарства і ви-

норобства та знищення виноградних плантацій після 1985 р., рисосіяння, садівництво, тваринництво, птахівництво.

Документи фондів обласного, міського, районних відділів народної освіти, культури, вищих і середніх навчальних закладів, театрів, філармоній, комітету по телебаченню і радіомовленню, Ялтинської кіностудії відображають стан народної освіти, культури, проведення фестивалю “Кримські зорі”, створення і діяльність Кримської телестудії.

Роль профспілок в організації соціалістичного змагання на підприємствах, організації роботи шкіл передового досвіду, шефської допомоги колгоспам, радгоспам, вирішенні соціальних проблем трудящих засвідчена документами фондів профспілок.

В архіві зберігаються фонди особового походження – вчених, краєзнавців, громадських, державних діячів: В. Іванова – громадського діяча міського голови м. Сімферополя (1909–1919); О. Голубева – професора Казанського університету і Н. Суислової-Голубевої – першої російської жінки, що одержала диплом доктора медицини (фонд, зокрема, містить листування з І. Сеченовим, лист Ф. Достоевського до Н. Суислової-Голубевої (1865); Карамзіних-Мещерських (у фонді є автографи Г. Вяземського (1853); поета І. Дмитрієва (1826), Н. Пушкіної – дружини О. Пушкіна (без дати); Х. Стівена – першого директора Нікітського ботанічного саду; Юсупових (1862–1918) – у фонді відкрито сімейне і приватне листування Юсупових, зведення з фронтів Першої світової війни, повідомлення про стан маєтків, націоналізацію земель Юсупових 1917 р.; А. Берг’є-Делагарда – російського вченого-археолога, в якому містяться рапорти, кошториси, звіти про спорудження водопроводів у м. Севастополі (1878–1896), Ялті (1904–1905), спорудження Феодосійського порту (1892–1897); Воронцових-Дашкових – (Є. Воронцової-Дашкової, І. Воронцова-Дашкова (1896–1914), де зберігаються листи Олександра I (автограф) за 1817–1825 рр., дружини Павла I, Марії Федорівни, до С. Трубецької (1820–1826), Миколи I (1823), Олександра II (1846), документи про відмежування маєтку “Масандра” від м. Ялти (1862–1868); фонд Йосипа Павловича Кречетовича, ректора Катеринославської і Вітебської семінарії.

Найбільш інформативно насиченим є родинний фонд сім’ї Попових, сформований з офіційних і особових документів державного діяча Василя Степановича Попова – начальника канцелярії В. Долгорукова, Г. Потьомкіна-Таврійського (1783–1786), президента державної камер-колегії, сенатора (1797–1799), голови Департаменту цивільних і духовних справ Державної ради (1802), генерал-майора; Павла Васильовича – його сина, генерал-майора; Василя Павловича – генерал-майора; Юрія Васильовича – поміщика Сімферопольського повіту і його дітей – Іллі, Ольги, Тетяни. Фонд містить укази і розпорядження Катерини II, Павла I, Олександра I про призначення В. Попова на посади (1784–1816), відомості про стан маєтків Попових (1790–1920), карту володінь Попових, укази, розпорядження Катерини II і листування про дипломатичні відносини з Кримом і Туреччиною, рапорти про бої, щоденник подорожі В. Долгорукова (1771–1773), листи (автографи) Г. Потьомкіна-Таврійського, записки Потьомкіна про приєднання Криму до Росії (1781–1783), заселення Криму, забудову м. Севастополя, стан Таврій-

ської губернії (1785–1809), відомості про подорож Катерини II у Новоросію і скорочене історичне описання Таврії (1784), стислий журнал дій російської армії у Великій і Малій Валахії (1811), повідомлення про військові дії (1812–1816).

Серед фондів особового походження радянського періоду заслуговують на увагу фонди Я. Козіна – доктора геологічних наук, П. Надінського – історика, А. Полканова – краєзнавця, Н. Ернста – археолога.

Науково-технічна, науково-дослідна документація дореволюційного періоду міститься у фондах Салгирської дослідної плодової станції, Ялтинської дослідної земської станції, Таврійської губернської архівної комісії, Таврійської губернської креслярні. Період після 1917 р. репрезентують документи фондів ВНДІ виноградарства і виноробства “Магарач”, Українського державного інституту з проектування садів і виноградників “Укргіпротсад”, ВНДІ “Ефірмасло”, Кримської дослідної станції садівництва, філії “Укрколгоспроект”, Кримського головного науково-дослідного і проектного інституту (КримНДІпроект), Азов-Чорноморського науково-дослідного інституту морського рибного господарства, Інституту мінеральних ресурсів, Кримської філії Академії наук УРСР, де зосереджені звіти про науково-дослідну роботу, проектна документація по забудові міст і Чорноморського узбережжя Криму, проекти землевпорядкування колгоспів і радгоспів, стенограми координаційних нарад із проблем комплексного використання природних багатств Криму, зведення по геології, ґрунтознавству, мінеральних ресурсах.

У складі фондів архіву є достатньо об’ємний комплекс документів з особового складу ліквідованих підприємств, організацій, установ.

Для довідкової роботи з метою захисту прав і задоволення інтересів громадян найбільше користуються фондами:

Колекція метричних книг;

Колекція справ репатрійованих громадян;

Фільтраційні справи громадян, вивезених у роки Великої Вітчизняної війни на примусові роботи до Німеччини, Австрії;

Кримська республіканська надзвичайна комісія з встановлення і розслідування злочинів нацистських загарбників і їхніх поплічників (1944–1945).

Обласний переселенський відділ при виконкомі Кримської обласної Ради депутатів трудящих (1945–1955);

Рада Народних Комісарів Кримської АРСР (1921–1945);

Центральна виборча комісія при Крим ЦВК (1923–1939);

Кримська обласна, районні і міські Ради та їхні виконкоми (1945–1991), Рада Міністрів АРК (1991–1994);

Кримський штаб партизанського руху (1941–1945);

Кримська комісія з історії Великої Вітчизняної війни (1941–1947);

Колекції будинкових книг Сімферополя (1941–1944), Феодосії (1934–1949), Ялти (1933–1950), Євпаторії (1942–1944);

Керченська міська управа (1942);

фонди колгоспів (1929–1992);

фонди Кримського обкому, міськкомів і райкомів Компартії України (1917–1991).

В архіві зосереджено кінофотофонодокументи, що відображають економічне, суспільно-політичне, наукове, культурне життя Криму. Це – хронікальні і науково-популярні телесюжети і тележурнали, негативи, звукозаписи. Період війни 1941–1945 рр. поданий фотографіями учасників боїв за визволення Криму, партизан, підпільників (1941–1945). Є фотознімки місць масових розстрілів окупантами радянських громадян, зруйнованих промислових і житлових об'єктів.

Більшість кінофотодокументів відобразили діяльність місцевих органів державної влади та державного управління, партійних, комсомольських, профспілкових організацій, економічні і культурні зв'язки із зарубіжними країнами, візити у Крим Індіри Ганді, Моріса Тореза, Пальміро Тольятті, діяльність і будівництво курортних об'єктів, реставрацію палаців і пам'яток архітектури.

Великий комплекс фотодокументів з історії будівництва, опорядження Лівадійського палацу, перебування на відпочинку царської сім'ї відклалися у фонді Романових (1900–1918).

Фонодокументи зафіксували розповіді учасників революційних подій початку ХХ ст. та Другої світової війни; перебування в Криму льотчиків-космонавтів СРСР Ю. Гагаріна, Г. Титова, А. Ніколаєва (1961–1970). Архів зберігає записи всесоюзних пісенних конкурсів і фестивалів, оглядів художньої самодіяльності, музичних творів у виконанні солістів Кримської державної філармонії.

У результаті проведеної роботи з розсекречування документів для дослідників стала доступна інформація про боротьбу з революційним рухом, військовим шпигунством в Таврійській губернії, амністію рядових Білої армії, про націоналізацію нерухомого майна іноземців, роботу трійок з ліквідації куркульства, про евакуацію установ Кримської АРСР у період Другої світової війни, діяльність оборонних підприємств, забезпечення партизан боеприпасами, обмундируванням, продовольством, участь військових частин у розмінуванні території Криму. Діяльність урядів періоду 1918–1920 рр. відображено в документах фондів Ради Міністрів і Міністерства внутрішніх справ Кримських крайових урядів, Кримсько-татарської національної директорії. Передана на загальне зберігання частина документів фондів Раднаркому Кримської АРСР, наркоматів землеробства, юстиції, освіти, фінансів, райвиконкомів, міськвиконкомів до 1969 р. Це – протоколи засідань комісій щодо виселення в 20–30-х рр. ХХ ст. колишніх поміщиків і землевласників, списки позбавлених виборчих прав колишніх царських офіцерів, службовців жандармерії, поліції, служителів культу; зведення про хлібоекспортні операції, контроль за репертуаром кінопрокату, театрів, естради, списки книг, періодичних видань, що мали бути конфісковані, п'єс російських і українських авторів, заборонених до постановки.

Із часів нацистської окупації розсекречено документи Керченської, Феодосійської міських управ, німецького штабу пропаганди в Криму, накази, розпорядження командування німецьких військ (1941–1944).

За повоєнний період розсекречено документи фонду Кримоблвиконкому про евакуацію і реевакуацію підприємств, установ і населення Криму, про оборону Севастополя, звільнення Керченського півострова від нацистських

окупантів (1942), про партизанський рух, розмінування території Криму і повоєнне відновлення народного господарства, зведення, довідки про господарський, побутовий устрій, списки репатріантів, листування про планування і забудову Керчі, Сімферополя, про запаси корисних копалин, створення матеріально-технічної бази для комплексної науково-дослідної карстово-спелеологічної станції Академії наук СРСР, про реалізацію майна спецпереселенців, заборону в'їзду в Крим на постійне проживання кримським татарами, інформаційні звіти Уповноваженого Ради у справах Російської православної церкви.

Бази даних

Архівні фонди України (облікова), 7037 записів.

Аркуші фондів (облікова), 13588 записів.

Кодифікатор рішень Сімферопольського міськвиконкому (тематична), 6283 записи.

Довідковий апарат

Описи

9574

Каталоги

систематичний;

предметно-тематичний;

іменний;

систематичний до кінофотофонодокументів;

іменний до кінофотофонодокументів.

Тематичні

Історія Криму;

Міста Криму;

Райони Криму;

Історія революційного руху;

Історія міст і сіл Криму.

Міжархівні

Історія міст і сіл Криму;

Іменний каталог;

Алфавітний каталог спецпереселенців.

Розроблено 366522 картки, в тому числі тематичних – 344014.

Картотеки

- фондова картотека (усі фонди);
- тематична картотека фондів (усі фонди);
- картотека-показчик статей до “Известий Таврической ученой архивной комиссии”;
- втрачені і переміщені фонди;
- з історії установ і підприємств Криму (Рада Народних Комісарів Кримської АРСР, Кримська обласна Рада народних депутатів і її виконавчий комітет) – *тематична*;
- репатрійовані громадяни (Переселенський відділ при виконавчому комітеті Кримської обласної Ради депутатів трудящих, Колекція справ репатрійованих громадян) – *іменна*;
- репресовані громадяни (Колекція справ репресованих громадян) – *іменна*;
- установи-джерела комплектування списку № I – *алфавітна*;
- ліквідовані установи – *тематична*;
- ліквідовані установи та установи правонаступники, де зберігаються документи з особового складу – *тематична*;
- фонди архіву, у яких є документи з особового складу – *алфавітна*;
- про надходження фондів і частин фондів – *тематична*;
- адресна періоду нацистської окупації міст Сімферополь і Керч – *алфавітна*;
- Крим у Великій Вітчизняній війні – *тематична*;
- періодичні видання – *алфавітна*;
- з краєзнавства – *тематична*;
- постанови та розпорядження РНК Кримської АРСР, ЦВК Кримської АРСР – *хронологічна*;
- особові справи дослідників, які працювали з документами архіву – *алфавітна*;
- тематика досліджень – *тематична*;
- фонди міських, районних архівів – *алфавітна*;
- описи, затвердженні НМЕР – *алфавітна*;
- довідково-інформаційний фонд – *тематична*;
- статті, інформаційні повідомлення, опубліковані у часописах “Архіви України”, “Советские архивы” – *тематична*;
- протоколи засідань НМЕР, Ради НСП – *хронологічна*;
- особи, що добровільно виїхали до Німеччини – *іменна*;
- особи, засуджені і позбавлені виборчих прав – *іменна*.

Фонди партійних організацій

- особи, що проходили за протоколами Кримського ревкому Компартії України (Кримський республіканський комітет Компартії України) – *іменна*;
- до протоколів міськкомів і райкомів партії (фонди міськкомів і райкомів партії) – *іменна*;
- відповідальні партійні працівники (фонди республіканського, міських, районних комітетів партії) – *іменна*;

партизани та підпільники (Кримський штаб партизанського руху) – *іменна*;

Істпарт (“Кримський обласний відділ історії партії”) – *іменна*.

Показчики

до описів фонду “Канцелярія Таврійського губернатора”. Т. 1–2 – *предметно-тематичний*;

до описів фонду “Таврійське губернське правління”. Т. 1–2 – *тематичний*;

до описів фонду № 41 “Таврійське губернське присутствіє” – *тематичний*;

до описів фонду р-663 “Центральний виконавчий комітет Рад робітничих, селянських, червоноармійських і червонофлотських депутатів Кримської АРСР”. Т. 1–2 – *тематичний*;

Православні монастирі, церкви, каплиці Криму – *міжфондовий*;

Німецьке населення Таврійської губернії. Т. 1 – *міжфондовий*;

Культура кримських татар (кінець XVIII ст. – перша половина XX ст.) – *міжфондовий*.

Огляди документів

Тематичні

документи будівельного відділення Таврійського губернського правління;

ліквідація землекористування і землеволодіння Росією держав, які воюють з Росією;

історія курортів західного берега Криму;

історія економіки Криму;

історія міста Ялта;

історія міста Євпаторія;

розвиток промисловості Криму за роки трьох довоєнних п’ятирічок;

корисні копалини Криму;

планово-проектні документи, що зберігаються в архіві;

документи з історії архітектури, охорони пам’яток історії і культури.

Фондові

ф. 26 Канцелярія Таврійського губернатора Міністерства внутрішніх справ, м. Сімферополь;

ф. 377 Таврійська губернська креслярня Таврійського губернського правління, м. Сімферополь;

ф. 535 Попов Василь Степанович – генерал-майор, керуючий кабінетом Катерини II;

ф. 536 Голубев Олександр Юхимович – професор медицини. Сулова-Голубева Надія Прокопівна – доктор медицини;

ф. р-709 Народний комісаріат внутрішніх справ Криму;

ф. р-1188 Кримський революційний комітет;

ф. р-1932 Кримська економічна нарада;
ф. р-1315 Бюро допомоги українському населенню.

Науково-довідкова бібліотека

8 280 книг і брошур;
264 річні комплекти журналів;
2124 річні підшивки газет.

Склад фонду бібліотеки:

література довідкового характеру (енциклопедії, словники, путівники по Криму, по державних архівах, адресні і пам'ятні книги Таврійської губернії, довідники з адміністративно-територіального поділу); статистичні довідники (огляди з сільського господарства, промисловості, народної освіти, медицини, перший перепис Російської імперії та ін.);

законодавчі акти (звід законів Російської імперії, повний збірник законів Російської імперії, збірники узаконень і розпоряджень, декрети, статути, циркуляри, положення, Конституції Кримської АРСР, РРФСР, УРСР, СРСР);

література з архівознавства, археографії, джерелознавства, спеціальних історичних дисциплін, археології;

збірники документів із фондів держархівів Криму, України, СРСР;

посібники з питань організації діловодства в установах, організаціях, підприємствах;

історична література;

краєзнавча література.

Методичні розробки

Руководство по тематической разработке фонда № 81 “Управление земледелия и государственных имуществ Таврической и Екатеринославской губерний” / Сост. А. Серикова. – Симферополь, 1948. – 16 с.

Краткая инструкция для работы архивов учреждений, предприятий и организаций Крымской области / Сост. А. Серикова. – Симферополь, 1951. – 28 с.

Рабочая инструкция по научно-технической обработке документальных материалов фонда Р-2821 “Районный отдел сельского хозяйства (райсельхозотдел) Исполнительного комитета Новоселовского районного Совета депутатов трудящихся” / Сост. Н. Базанова. – Симферополь, 1955. – 12 с., [1] с. прил.

Рабочая инструкция по научно-технической обработке документальных материалов фонда Р-2230 “Центральное (республиканское) управление курортами Крыма (ЦУКК) Главного курортного управления, гор. Севастополь, Крым. АССР” / Сост. М. Крикунова. – Симферополь, 1958. – 10 с., [2] с. прил.

Рабочая инструкция по научно-технической обработке документальных материалов фонда Р-1128 “Управление объединением общегосударственных курортов южного берега Крыма (Южкрымкурупр) Народного комиссариата здравоохранения РСФСР, гор. Ялта Крымской АССР” / Сост. М. Крикунова. – Симферополь, 1958. – 11 с., [2] с. прил.

Рабочая инструкция по научно-технической обработке документальных материалов фонда Р-2136 “Районный финансовый отдел (Райфо) Исполнительного комитета Ялтинского районного совета депутатов трудящихся, гор. Ялта, Крымской АССР” / Сост. К. Андрюхина. – Симферополь, 1960. – 12 с., [2] с. прил.

Рабочая инструкция по проведению экспертизы ценности документальных материалов фондов послереволюционного периода / Сост. Н. Базанова. – Симферополь, 1963. – 7 с.

Методическое указание по обеспечению сохранности и использованию документальных материалов по личному составу. – Симферополь, 1971. – 6 с.

Методическое пособие по подготовке предметно-тематического указателя к описям фонда “Таврическое губернское правление” / Сост. Н. Кривцова. – Симферополь, 1978. – 4 с.

Методические указания по составлению межфондовых и фондовых указателей / Сост. М. Воронина. – Симферополь, 1979. – 5 с., [1] с. прил.

Рабочие рекомендации по составлению тематического указателя к описям фонда 26 “Канцелярия Таврического губернатора” / Сост. М. Воронина. – Симферополь, 1980. – 3 с., [1] с. прил.

Методическое пособие по составлению исторических справок о фондообразователе и фонде / Сост. В. Юдина // Методические указания, рекомендации по вопросам работы государственных городских и районных архивов (1980–1983). – Симферополь, 1983. – № 3. – С. 30–39.

Памятка по оформлению, обеспечению сохранности документов по личному составу и выдаче справок социально-правового характера / Сост. В. Мазуряк // Методические рекомендации по вопросам работы государственных городских и районных архивов (1983–1984). – Симферополь, 1984. – № 4. – С. 35–39.

Методические рекомендации по научно-технической обработке документов личного происхождения для государственных городских и районных архивов / Сост. Т. Федорова. – Симферополь, 1993. – 22 с., [8] с. прил.

Методические рекомендации по составлению и оформлению описей на фотодокументы для государственных городских и районных архивов / Сост. В. В. Юдина. – Симферополь, 1993. – 8 с., [9] с. прил.

Особенности исполнения социально-правовых запросов о жертвах политических репрессий в Крыму (20–30-е гг.) и депортированных граждан (1941 г., 1944 г.) / Сост. Л. Кравцова. – Симферополь, 1993. – 13 с., [17] с. прил.

Рабочая инструкция по реставрационной и консервационно-профилактической обработке документов на пленочных носителях / Сост. И. Волкова. – Симферополь, 1993. – 4 с., [4] с. прил.

Методические рекомендации по проведению горрайархивами постоянно действующих семинаров по организации делопроизводства и ведомственного хранения документов / Сост. Л. Кравцова. – Симферополь, 1994. – 5 с., [2] с. прил.

Рабочая инструкция по заполнению формы описи видеофонограмм (ВФ) постоянного хранения и составлению описательной документации / Сост. Е. Крат. – Симферополь, 1997. – 2 с., [5] с. прил.

Указатель к методическим рекомендациям, составленным Госархивом Крыма за 1980–1992 годы: № 17. – Симферополь, 1997. – 27 с.

Методические рекомендации по проведению комплексных, тематических и контрольных проверок работы архивных подразделений (архивов), экспертных комиссий и организации документов в делопроизводстве в учреждениях – источниках формирования НАФ Украины. – Симферополь, 2001. – 11 с.

Методические указания по составлению исторических справок, предисловий к описям дел постоянного хранения и по личному составу. – Симферополь, 2001. – 10 с.

Порядок первоочередной реставрации, ремонта, создания страхового фонда уникальных документов. – Симферополь, 2003. – 2 с.

Бібліографія

Довідкові видання

Загальні довідкові видання

Крымский областной государственный архив: Путеводитель / Сост.: А. Д. Беликова, А. А. Степанова, Н. В. Базанова и др.; Под общ. ред. А. Д. Беликовой, А. А. Степановой. – Симферополь: Крымиздат, 1961. – 326 с.

Державні архіви Української РСР: Короткий довідник. – К., 1972. – С. 118–120.

Архивы – источник изучения истории: из опыта использования документальных памятников в культурно-просветительской и агитационно-пропагандистской работе, в научных и народно-хозяйственных целях. [Буклет]. – Симферополь, 1987. – [6] с.

Государственные архивы Украинской ССР: Справочник. – К., 1988. – С. 153–157.

Grimsted Patricia Kennedy. Archives and Manuscript Repositories in the USSR. Ukraine and Moldavia. – Princeton, 1988. – В. 1. – Р. 670–678.

Государственный архив Крымской области: Доп. к путеводителю / Сост. Л. П. Кравцова. – К., 1989. – 171 с.

Государственные архивы СССР: Справочник. – М., 1989. – Ч. 1. – С. 530–535.

Документ – памятник эпохи. (Комплект из 3 буклетов и 4 листовок). – Симферополь, 1990.

Архівні установи України: Довідник. – К., 2000. – С. 48–50.

Государственный архив в Автономной Республике Крым: Буклет. – Симферополь, 2003. – [5] с.

Спеціальні довідкові видання

Сеницкий А. Описание дел Таврического исторического архива // Изв. Таврической ученой архивной комиссии. – 1890. – № 9. – С. 115–124; № 10. – С. 123–133; 1891. – № 12. – С. 101–109; № 14. – С. 102–108; 1892. – № 15. – С. 99–111; № 16. – С. 105–114; № 17. – С. 120–123; 1894. – № 21. – С. 96–106.

Никольский П. В. Описание сенатских дел исторического архива Таврической ученой архивной комиссии. – Симферополь: Тип. Таврич. губерн. земства, 1917. – VIII, 559 с.

Ведомственные архивы – источник комплектования государственного архивного фонда (ГАФ СССР): [Буклет]. – Симферополь, 1988. – [7] с.

Документальные материалы по истории евреев в архивах СНГ и стран Балтии: Предварительный список архивных фондов. – СПб., 1994. – С. 93.

Справочник документов по личному составу, хранящихся в Центральном государственном архиве Крыма. – Симферополь, 1994. – 226 с.

Государственный архив при Совете министров Автономной Республики Крым (дополнение к путеводителю) / Сост.: Л. Л. Сергиенко, А. П. Федосеенко. – Симферополь, 1998. – 48 с.

У виданні розкривається склад та зміст документів з фондів колишнього партійного архіву Кримського республіканського комітету Компартії України.

Немецкое население Таврической губернии = Die Deutsche Bevölkerung des Taurischen Gouvernements. Т. 1. Аннотированный тематический перечень дел: Канцелярия Таврического губернатора. 1803–1917 гг. Таврическое губернское правление. 1803–1917 гг. / Госархив при Совете министров Автономной Республики Крым; Ин-т германских и восточно-европейских исслед., Геттинген (Германия); Сост.: Л. П. Кравцова (отв. сост.), Е. В. Каркач. – Одесса, 2000. – 520 с.

Міжархівний покажчик фондів колишніх партійних архівів обкомів КПУ // Центральний державний архів громадських об'єднань України: Публікація. – К., 2001. – С. 344–352.

Непомнящий А. А. История и этнография народов Крыма: Библиография и архивы (конец XVIII – начало XX века) / Таврический нац. ун-т им. В. И. Вернадского. Фонд поддержки библиотек Автоном. Респ. Крым. – Симферополь, 2001. – 816 с

Національний архівний фонд України. Засоби інтелектуального доступу до документів: Короткий довідник. – К., 2002. – С. 43–46.

Огляди фондів

Вернадский Г. В. Тавельский архив В. С. Попова // Изв. Таврической ученой архивной комиссии. – 1919. – № 56. – С. 104–110.

Акчокракли О. Татарские документы XV–XIX вв., хранящиеся в Центральном архиве Крымской АССР // Бюллетень ЦАУ Крымской АССР. – 1931. – № 3(6). – С. 13–19.

Германов В. Партия Крымских водных изысканий: [Огляд фонду] // Бюллетень ЦАУ Крымской АССР. – 1931. – № 3 (6). – С. 23–24.

Германов В. Н. Краткая характеристика фонда Общества крымских железных дорог // Бюллетень ЦАУ Крымской АССР. – 1931. – № 3(6). – С. 19–23.

Германов В. Н. Обзор материалов строительного отделения Таврического губернского правления // Бюллетень ЦАУ Крымской АССР. – 1931. – № 2(5). – С. 29–39.

Кривова С. Я. Материалы по водному хозяйству в крымском центрархиве // Бюллетень ЦАУ Крымской АССР. – 1931. – № 1 (4). – С. 30–33.

Шабатин І. Матеріали з історії України, що переходять в архівохранища КримАСРР // Радянський архів. – 1931. – Кн. 1 (16). – С. 12–24.

Акчокракли О. Крымско-татарские и турецкие исторические документы XVI–XIX вв., вновь поступившие в Крымский Центрархив // Бюллетень ЦАУ Крымской АССР. – 1932. – № 2 (8). – С. 12–16.

Германов В. Н. Попечительный комитет об иностранных поселенцах южного края России // Бюллетень ЦАУ Крымской АССР. – 1932. – № 2 (8). – С. 19–25.

[*Шабатин І.*] Картотека архматериалов Крымцентрархива по истории гражданской войны // Бюллетень ЦАУ Крымской АССР. – 1932. – № 3 (9). – С. 16–26. – Підп.: І. Ш.

Широков В. А. О материалах фонда Крымского революционного комитета. (Из обзора фонда) // Археогр. ежегодник за 1964 г. – М., 1965. – С. 235–237.

Степанова А. Кримський облдержархів // Архіви України. – 1972. – № 1. – С. 85.

Огляд особових фондів П. Н. Надінського та П. Т. Болгарєва.

Кривцова Н. Г. Документи Кримського облдержархіву про земельну політику Рад у 1921–1925 рр. // Архіви України. – 1974. – № 2. – С. 76–81.

Абрамович К. І. Кримський облдержархів // Архіви України. – 1977. – № 1. – С. 76–79.

Про поповнення фондів Кримського облдержархіву у 1976 р.

Гурбова Л. Некоторые вопросы рассекречивания документов бывших партийных архивов // Архивы бывших коммунистических партий в странах Центральной и Восточной Европы: Сб. материалов междунар. конф. (Стара Весь, 28 сент. – 1 окт. 1995 г.). – Варшава, 1996. – С. 16–18.

Кравцова Л. П. Обзор документов по истории евреев в фондах Государственного архива Крыма // Евреи Крыма: Очерки истории. – Симферополь; Иерусалим, 1997. – С. 100–109.

Керасиди Н. Архивные документы о греческой диаспоре в Крыму // Україна – Греція: архівна та книжкова спадщина греків України: Наук. зб. / НАН України. Ін-т історії України. – К., 1998. – С. 64–68.

Лук'яненко І. М. Тавельський архів Попових // Південна Україна XVIII–XIX століття: Зап. наук.-дослід. лабораторії історії Південної України Запорізького держ. ун-ту. – 1999. – Вип. 4 (5). – С. 221–224.

Масаев М. В. Документы государственного архива при Совете министров Автономной Республики Крым как источник по истории военной службы крымских татар под знаменами русской армии (конец XVIII – начало XX вв.) // Материалы юбилейной науч. конф., посвящ. 80-летию Гос. архива при Совете министров Автономной Республики Крым (28 мая 1999 г., Симферополь) / Госархив при Совете министров Автономной Республики Крым. – Симферополь, 1999. – С. 49–57.

Покудова Г. С. Фонды Ялтинского государственного городского архива – источник комплектования НАФ Украины // Материалы юбилейной науч.

конф., посвящ. 80-летию Гос. архива при Совете министров Автономной Республики Крым (28 мая 1999 г., Симферополь) / Госархив при Совете министров Автономной Республики Крым. – Симферополь, 1999. – С. 32–36.

Сурева Н. В. Джерела з історії дворянства Південної України кінця XVIII – початку XIX століття в Центральному архіві Автономної Республіки Крим // Південна Україна XVIII–XIX століття: Зап. наук.-дослід. лабораторії історії Південної України Запорізького держ. ун-ту. – 1999. – Вип. 4 (5). – С. 252–255.

Халилова Д. Э., Сейтягьяев Н. С. Источники по истории Крымского ханства XVI–XVIII ст. в госархиве Крыма // Материалы юбилейной науч. конф., посвящ. 80-летию Гос. архива при Совете министров Автономной Республики Крым (28 мая 1999 г., Симферополь) / Госархив при Совете министров Автономной Республики Крым. – Симферополь, 1999. – С. 57–60.

Тяглый М. Катастрофа еврейского населения Крыма по материалам Государственного архива Автономной Республики Крым // Катастрофа европейского еврейства під час Другої світової війни: Рефлексії на межі століть: Зб. наук. праць: Матеріали конф. (29–31 серп. 1999 р.) / Ін-т юдаїки; НБУВ. – К., 2000. – С. 119–129.

Мирошниченко В. А. И. А. Линниченко: к изучению крымского периода жизни историка. (По материалам Государственного архива Автономной Республики Крым) // Архив. Документ. Історія. Сучасність: Зб. наук. ст. та матеріалів. – Одеса, 2001. – С. 278–281. – (Праці Держархіву Одеської обл.; Т. IV).

Огляд особового фонду І. Линниченко (ф. 538).

Кожекин А., Попов А. Фонды туристско-экскурсионных организаций 1920–1930-х гг. в Государственном архиве Автономной Республики Крым // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 2003. – Т. 9. – С. 133–134.

Стародуб А. Зміст та особливості формування архіву митрополита Йосипа Кречетовича (1873–1933) // Наук. зап.: Зб. праць молодих вчених та аспірантів / НАН України. Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. – К., 2005. – Т. 11. – С. 284–293.

Історія архіву, окремих фондів, колекцій

Маркевич А. И. К истории крымских архивов // Тр. XIII археологического съезда в Екатеринославе, 1905. – М., 1908. – Т. II. – С. 166–173.

Маркевич А. И. Отчет о деятельности комиссии за истекшие 25-летие существования // Изв. Таврической ученой архивной комиссии. – 1912. – № 48. – С. 255–281.

Маркевич А. И. Тридцатипятилетие существования Таврической ученой архивной комиссии // Русский ист. журнал. – 1922. – Кн. 8. – С. 307–309.

Маркевич А. И. Краткий очерк деятельности Таврической Ученой Архивной Комиссии и Общества Истории, Археологии и Этнографии за 1887–1927 гг. // Изв. Таврического Общества истории, археологии и этнографии. – 1928. – Т. 2. – С. 181–187.

Клявин-Ваксман И. Ю. Архивное строительство в Крымской АССР // Бюллетень ЦАУ Крымской АССР. – 1930. – № 3. – С. 11–26.

Германов В. Первый архив и первый архивариус Крыма // Бюллетень ЦАУ Крымской АССР. – 1931. – № 1 (4). – С. 26–29.

Шабатін І. З минулого і сучасного архівної справи КримАСРР // Радянський архів. – 1931. – Кн. 3 (18). – С. 98–103.

Фадеев А. А. Состояние и деятельность ЦАУ Крымской АССР // Архивное дело. – 1939. – № 2(50). – С. 103–108.

Степанова А. А. Державний архів Кримської області // З історії архівного будівництва на Україні: Зб. статей, присвяч. 40-річчю рад. архів. буд-ва на Україні. – Х., 1958. – С. 85–92.

Філоненко В. Наукова діяльність Таврійської наукової архівної комісії і Таврійського товариства історії, археології та етнографії (1887–1929 рр.) // Архіви України. – 1967. – № 1. – С. 31–34.

Субботіна І. В. 60-річчя Кримського облдержархіву // Архіви України. – 1979. – № 3. – С. 79–80.

Филимонов С. Б. Документальные материалы Таврической ученой архивной комиссии и Таврического общества истории, археологии и этнографии 1920–1931 гг. // Археогр. ежегодник за 1982 г. – М., 1983. – С. 203–208.

Вісті Таврійської вченої архівної комісії і Таврійського товариства історії, археології та етнографії (1887–1931): Бібліогр. покажчик / Уклад. Л. Шаріпова. – К., 1994. – 163 с.

Гарагуля В. К. С тревогой и надеждой. Таврическая ученая архивная комиссия в годы гражданской войны // Изв. Крымского краеведческого музея. – 1995. – № 11. – С. 23–33.

Филимонов С. Б. Таврическая ученая архивная комиссия в 1917–1920-х годах // Крымский архив. – 1996. – № 2. – С. 75–82.

Филимонов С. Б. Хранители исторической памяти Крыма. – Симферополь: Таврия, 1996. – 120 с.

Филимонов С. Б. Архивное дело в Крыму в конце XIX – начале XX века // Українське архівознавство: історія, сучасний стан та перспективи: Наук. доп. Всеукр. конф. (Київ, 19–20 листоп. 1996 р.) / Голов. архів. упр. при КМ України. УДНДІАСД. – К., 1997. – Ч. 1. – С. 116–117.

Гурбова Л. Документы Госархива при Совете Министров Автономной Республики Крым о культурных, исторических ценностях, утраченных в годы Великой Отечественной войны // Культурні цінності України: Втрати. Шляхи повернення: Матеріали регіонального постійно діючого “круглого столу”. – К., 1999. – Вип. 11. – С. 20–23.

Материалы юбилейной науч. конф., посвящ. 80-летию Гос. архива при Совете министров Автономной Республики Крым (28 мая 1999 г., Симферополь) / Госархив при Совете министров Автономной Республики Крым; Сост.: Л. Гурбова, Т. Шарова. – Симферополь, 1999. – 63 с.

[Із змісту]:

Гурбова Л. В. Архив вчера – сегодня – завтра. – С. 4–9;

Андросов С. А. У истоков создания Крымцентрархива. – С. 10–20;

Шарова Т. А. Жизнь, отданная архиву. – С. 25–30;

Федосеенко А. П. 70 лет фондам партийного архива. – С. 30–32;

Кошман Л. А. История Джанкойского районного архива. – С. 36–39.

Филимонов С. Б. Хранители исторической памяти Крыма: О наследии Таврической ученой архивной комиссии и Таврического общества истории, археологии и этнографии (1887–1931 гг.). – 2-е изд., перераб. и доп. – Симферополь: Изд. дом “ЧерноморПресс”, 2004. – 316 с.

Гурбова Л. До питання про роль Таврійської вченої архівної комісії у формуванні складу фондів Державного архіву в Автономній Республіці Крим // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 2005. – Т. 13. – С. 169–171.

Див. також Генеральну бібліографію № 97, 199, 204, 236.

ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Адреса: вул. Соборна, 17, м. Вінниця, 21050, (корп. 1)

вул. Пирогова, 12, м. Вінниця, 21050, (корп. 2)

Тел./факс: (0432) 35-13-27

Тел.: (0432) 32-20-92

E-mail: vinda@vc.ukrtel.net

Веб-сторінка на порталі Держкомархіву України:

<http://www.archives.gov.ua/Archives/>

Транспорт: трамвай № 1, 4, 6; тролейбус № 4, 5, 10, 11, 12

(зуп. “Вул. Соборна”)

Час роботи читального залу: понеділок–п’ятниця: 9.00–17.00

Директор: Гальчак Сергій Дмитрович

Заступники директора: Винокурова Фаїна Аврамівна,

Петренко Олександр Степанович

Історична довідка

1920 р. у м. Вінниці при Подільському губернському відділі народної освіти створено архівну секцію охорони пам’яток старовини, мистецтва і природи. У тому ж році при ній – Подільський обласний архів, який складався з архівного, бібліотечного і бібліографічного відділів.

У вересні 1920 р. утворено Подільське губернське архівне управління (з 1918 р. м. Вінниця стала центром Подільської губернії) при губнаросвіті, а Подільський обласний архів ліквідовано.

У лютому 1921 р. при губнаросвіті організовано губернський комітет охорони пам’яток старовини, природи та мистецтва (Губкопис), до складу якого увійшла й архівна секція, очолювана Ю. Александровичем, а Подільське губернське архівне управління за Постановою губревкому від 28 лютого 1921 р. було розформовано.

Згідно з Постановою РНК УСРР від 13 січня 1922 р. Подільська губнаросвіта 1 квітня 1922 р. утворила Подільське губернське архівне управління. Архівна секція Губкопису була ліквідована. У травні того ж року в Кам’янці-Подільському створено тимчасове архівне управління, яке підпорядковувалося губарху. В жовтні йому надано статус філіалу губарху.

Весною 1922 р. у Вінниці створено Подільський губернський історичний архів для зберігання дореволюційних архівних документів. Він був укомплектований матеріалами Подільського та Кам’янець-Подільського архівних управлінь. Зокрема, з Кам’янця до Вінниці було переміщено документи гу-

бернських та частини повітових установ. Губернський історичний архів підпорядковано Подільській комісії з вивчення історії партії та історії революції. З його заснуванням започатковано історію сучасного Державного архіву Вінницької області. Від 1923 р. і до його ліквідації Подільський губарх очолював С. Смеречинський.

24 липня 1925 р. у зв'язку з ліквідацією Подільської губернії губернське архівне управління (губарх) припинило діяльність і передало свої функції тимчасовій архівній комісії, яка, в свою чергу, передала справи трьом окружним архівним управлінням, створеним за Постановою ВУЦВК від 10 червня 1925 р.: Вінницькому, Могилів-Подільському та Тульчинському. Історичний архів увійшов у повному обсязі до складу Вінницького окружного архівного управління.

У зв'язку зі зміною адміністративно-територіального поділу в Україні 18 вересня 1930 р. урядова комісія в справі ліквідації округів утворила, замість окружних, місцеві архівні управління. На підставі цієї постанови Вінницьке окружне архівне управління було реорганізовано у Вінницьке місцеве архівне управління, а Могилів-Подільське і Тульчинське – у його філії. 10 листопада 1930 р. секретаріат ВУЦВК ухвалив реорганізувати місцеві архівні управління в державні історичні архіви, а їхні філії – в районні архіви. Відповідно до цієї ухвали наприкінці 1931 р. Вінницьке місцеве архівне управління було реорганізовано у Вінницький державний історичний архів.

Зі створенням у лютому 1932 р. Вінницької області архів перейменовано на Вінницький обласний історичний архів з підпорядкуванням щойно створеному Вінницькому обласному архівному управлінню. 1938 р. архів передано у відання НКВС.

У зв'язку з нападом нацистської Німеччини обласний архівний відділ 7 липня 1941 р. одержав наказ начальника Управління Наркомату внутрішніх справ Вінницької області про підготовку до евакуації найбільш цінних таємних документів; усі ж інші документи було запропоновано спалити впродовж 24 годин. Працівники архіву підготували до евакуації усі документи відділу секретних фондів разом з довідковим апаратом (всього 24 автомашини) і відправили до м. Актюбинська. Усі інші архівні фонди завдяки позиції архівістів та завідуючого архівом не були знищені, як того вимагав названий наказ, а залишилися на окупованій території.

Окупаційна влада відновила роботу обласного історичного архіву 1 листопада 1941 р. За час окупації архів втратив 257 фондів, 42229 од.зб.

З 1944 р. архів став називатися Державним архівом Вінницької області, а з 1958 р. – Вінницьким обласним державним архівом, який з 1960 р. підпорядковується архівному відділу виконкому Вінницької обласної ради.

З 1980 р. архів носить назву – Державний архів Вінницької області.

У грудні 1988 р. ліквідовано архівний відділ облвиконкому. Функції управління архівною справою в регіоні передано облархіву.

Структура архіву

Апарат управління

Відділи:

- обліку, зберігання та довідкового апарату
- організації та координації архівної справи
- формування НАФ та діловодства
- інформації та користування документами

Зональна лабораторія забезпечення збереженості та мікрофільмування документів

Фонд архіву (архів архіву)

ф. Р-1812 Державний архів Вінницької області, м. Вінниця, 4111 од. зб. за 1925–1998 рр.

ф. П-138 Партійний архів Вінницького обкому КПУ, м. Вінниця, 2096 од зб. за 1918–1992 рр.

Обсяг фондів

5620 фондів, 1459997 од. зб. (19728 л. м) за 1726–2004 рр.

3730 од. зб. науково-технічної документації за 1825–2002 рр.

22 од. зб. кінодокументів за 1972–1988 рр.

33558 од. зб. фотодокументів за 1890–2002 рр.

165 од. зб. фонодокументів за 1961–1994 рр.

Анотація складу фондів

У сховищах архіву зосереджено фонди установ, що діяли на теренах Брацлавщини (Східного Поділля) з кінця 80-х рр. XVIII ст. Документи часів Речі Посполитої відклалися у фонді Комісії зі збору пожертви десятого гроша на утримання війська по Брацлавському повіту, у фондах Брацлавського магістрату та Директора училищ Подільської губернії. Значна кількість документів цього періоду в оригіналах і засвідчених копіях міститься у фондах підкоморських, межових апеляційних та повітових земських (з 1832 р. – повітових) судів. Зокрема, у фонді Літинського межового апеляційного суду є оригінальні документи про відмежування земель сіл Дяківців, Зиновинців, Кожухова та інших, а також засвідчені копії та витяги з документів, найдавніший з яких датований 1442 р. За характером це акти, купчі, межові декрети, свідчення тощо. Серед вказаних документів є витяг з акта відмежування Великого Князівства Литовського від Польщі (1546). Загалом же судові фонди містять величезну кількість межових справ із засвідченими копіями актів городського та земського судів Брацлавського воеводства, Люблінського коронного трибуналу, королівських надавчих актів, інших документів, оригінали яких до нашого часу не збереглися.

Оригінальні документи часів Речі Посполитої зберігаються у фондах повітових духовних правлінь. Серед них окремі привілеї уніатських та молдавських митрополитів священникам на парафії, а також презенти та елекції

дідичів тим же церквам та священникам кінця XVIII ст., метричні книги останньої чверті цього ж століття.

Одним з найінформативніших, а відтак і найцінніших, історичних джерел, що зберігаються в архіві, є актові книги повітових земських судів (1800–1832) та актові книги повітових судів (1833–1872). У них зафіксовано десятки тисяч актів різноманітного характеру, в т. ч. копії документів XV–XVIII ст. з приватних та судових архівів (шляхетські родоводи, цехові статутути, межові декрети, надавчі акти, інвентарі маєтків, скарги та маніфести тощо), орендні та заставні контракти на маєтки, корчми, ставки, винокурні, фабрики; запродажні угоди; описання маєтків, фільварків, корчем, млинів, панських будинків, бібліотек та архівів у них; копії документів про підтвердження дворянства, витяги з метричних записів тощо. Актіві книги 40–70-х рр. XIX ст. містять інформацію про розвиток цукрової промисловості, торгівлю збіжжям, цукром, горілкою та пов'язане з цим чумакування, про хижацьке винищення лісів з метою забезпечення цукрових заводів паливом тощо.

Період перебування Брацлавської губернії та намісництва у складі Російської імперії (1793–1797) відображений у фондах губернських установ: намісницького правління, цивільної, кримінальної та казенної палат (до останньої увійшли матеріали Першої та Другої комісій Брацлавської губернії), верхньої розправи, совісного суду. У них є інформація про адміністративно-територіальні перетворення, відкриття та функціонування митниць, про конфіскацію маєтків учасників польського повстання під керівництвом Т. Костюшка та надання їх російським дворянам, переселення вільних землеробів у південні степи тощо.

Діяльність навчальних закладів широко відображена у фондах Директора училищ Подільської губернії, до якого увійшли також документи польської школи (70-ті рр. XVIII ст.), Подільської гімназії (1832–1846), Барської школи при уніатському монастирі (1820-ті рр.), Гайсинсько-Брацлавської повітової школи (1819–1821) та багатьох інших.

Фонди особового походження дорадянського періоду (магнатів Потоцьких, Грохольських, Строганових, Щербатових) містять здебільшого приватні листи, фотографії, частково – документи юридичного та господарського характеру.

До найінформативніших належать фонди органів місцевого самоврядування (міських дум і управ, волосних правлінь, повітових земських управ), Вінницького окружного суду, прокурора та старшого нотаріуса того ж суду другої половини XIX – поч. XX ст. У них відклались документи про будівництво залізниці і розвиток залізничного транспорту, розвиток цукрової, спиртової і борошномельної промисловості, реформування адміністративної та судової системи, діяльність освітніх установ, культурне життя регіону, суспільно-політичне життя в період революції 1905–1907 рр. та в наступні роки, політико-економічне становище Східного Поділля в період Першої світової війни.

В архіві зберігаються метричні книги парафій різних конфесій: католицькі (з 1773 р.), православні (з 1792 р.), іудейські (з 1834 р.), лютеранські (з 1909 р.).

Період Української революції (1917–1920) висвітлений у фондах Подільського губернського комісара Тимчасового уряду, Подільського губерн-

ського старости, Подільського губернського комісара, волосних земельних управ, Управи Подільської залізниці, установ та організацій, які розпочали свою діяльність ще у дореволюційний час. У вказаних фондах зберігаються закони, циркуляри, документи про розгром селянами поміщицьких маєтків, про заворушення, пов'язані з розпуском Центральної Ради, резолюції селянських з'їздів, волосних і сільських сходів на підтримку Центральної Ради, доповідні записки судових слідчих про сутички селян з австрійськими військами в Брацлавському та Гайсинському повітах (1918). У фонді Вінницької міської управи є інформація про перебування у Вінниці в лютому 1919 р. Директорії та уряду УНР, а в квітні–травні 1920 р. – Головного отамана Армії УНР С. Петлюри. Значна кількість документів періоду УНР відкладалася у фондах радянських установ, зокрема ревкомів, що пов'язано із частими змінами влади на Поділлі у 1919–1920 рр.

Діяльність повстанських антибільшовицьких загонів першої половини 1920-х рр. (Волинця, Шепеля, Мачушенка, Хмари та ін.) відобразилася в документах Подільського губвиконкому, Подільського губкому КП(б)У, інших установ. Загалом, період 1920-х рр. висвітлено в архівних документах досить ґрунтовно: встановлення радянської влади, проведення адміністративних і територіальних реформ, розвиток промисловості та сільського господарства, діяльність закладів освіти та культури, релігійних установ. Відомості про здійснення на Поділлі політики коренізації представників різних етнічних груп населення розпорошені по різних фондах.

Документів за 1930-ті рр. збереглося мало, оскільки більшість їх було втрачено під час відступу Червоної Армії в 1941 р.

У роки Другої світової війни Вінницька область входила до німецької та румунської зон окупації. Відтак в архіві відклались фонди окупаційних органів місцевого самоврядування, освітніх, судових, господарських установ. Документи Вінницького окружного гебітскомісара, Могилів-Подільської, Ямпільської та Тульчинської повітових управ містять інформацію про боротьбу загонів УПА, діяльність підпільників, а також про господарство та постачання армії, розквартирування окупаційних військових частин, про табори військовополонених, гетто зі списками ув'язнених тощо. З числа муніципальних установ виділяються фонди Вінницької обласної управи, Вінницької та Могилів-Подільської міських управ, Крижопільської, Томашпільської, Шпиківської районних управ, у документах яких є відомості про діяльність церкви, закладів освіти, культури, охорони здоров'я. Збереглося чимало фондів громадських установ: сільських господарств, цукрових та спиртових заводів, електростанцій, цегельних заводів, кар'єрів, млинів тощо.

Упродовж 1993–1999 рр. до архіву з обласного управління СБУ передано слідчі справи на реабілітованих громадян – жертв політичних репресій, фільтраційні справи колишніх оstarбайтерів та військовополонених. Вони охоплюють період з 1918 р. – до поч. 1980-х рр. і дають змогу простежити основні політичні етапи більшовицького терору: 1918–1921 рр. – чекістський терор проти представників українських владних структур, війська, партій тощо; 1930–1933 рр. – винищення діячів української церкви, інтелігенції, заможнішого селянства; 1937–1938 рр. – “великий терор”; 1944 – поч. 1950-х рр. – винищення оунівців, воїнів УПА та колишніх працівників окупаційних установ.

Інформативні, оглядово-аналітичні відомості про соціально-політичне, економічне та культурне життя краю містять фонди партійних органів. Їхніми фондоутворювачами були місцеві органи КП(б)У (пізніше КПУ) та її первинні організації. Документи цих фондів охоплюють період з 1919 р. (частково з 1917 р.) до 1990 р. У фондах губернської, окружних, повітових та районних ланок КП(б)У відклалися: протоколи засідань бюро, пленумів, конференцій; інформації відділів ДПУ і міліції; політичні та економічні огляди Поділля, які характеризують період становлення радянської влади і так звану радянську модернізацію.

До складу фондів вищих навчальних закладів, проектних інститутів, дослідницьких станцій увійшла науково-технічна документація: плани, звіти про науково-дослідницьку роботу, збірники наукових праць, монографії, автореферати дисертацій на здобуття вчених ступенів.

Чільне місце посідають фонди та колекції документів особового походження. У фонді композитора Г. Давидовського (1866–1952) зберігаються рукописи його творів. Цікаві матеріали з історії міста Вінниці поч. ХХ ст. зосереджено у фонді краєзнавця, колишнього директора краєзнавчого музею Г. Брилінга (1897–1980). Величезний пласт етнографічної інформації відклався у фондах Н. Присяжнюк та М. Руденко. Так, у фонді краєзнавця та фольклористки Н. Присяжнюк, крім документів біографічного характеру, є зібрані та оброблені нею зразки народної творчості: понад 4 тис. пісень, понад 4 тис. казок, бувальщин, гуморесок, більше 100 голосінь, понад 40 тисяч прислів'їв, приказок тощо.

На особливу увагу заслуговують: Колекція документів воїнів-вінничан, колишніх учасників війни в Афганістані, в якій зібрані їхні біографічні матеріали, листи, спогади, статті, фотографії; Колекція свідчень, спогадів та інших документів колишніх в'язнів гетто, концентраційних та трудових таборів, а також громадян, примусово вивезених до Німеччини.

В архіві зберігаються картографічні матеріали з другої половини ХVІІІ ст.: плани поміщицьких маєтків, міст, сіл, графічні зображення меж між землями маєтків різних власників тощо. Вони зосереджені головним чином у фондах повітових та міських землемірів, чиншових присутствій та в окремих колекціях.

Фотодокументи архіву відображають події громадсько-політичного життя, розвиток народного господарства, освіти, охорони здоров'я, побут населення. Окрему колекцію складають фотознімки населених пунктів з кінця ХІХ – до кінця ХХ ст., за якими можна прослідкувати еволюцію містобудування на Вінниччині.

Фонодокументи репрезентовані циклами радіопередач “Люби і знай свій рідний край” та “Краєзнавчі читання”. Чільне місце серед фонодокументів займають звукозаписи зустрічей з видатними людьми, розповідей про творчість народних талантів краю, концертів сімейних ансамблів та професійних колективів.

Серед кінодокументів – фільми про визволення Вінниці від нацистських окупантів, про видатних людей області (народного умільця з м. Жмеринки М. Маслюка, заслуженого лікаря України С. Белканія), про свята, що проводились на Вінниччині, про Могилів-Подільський машинобудівний завод, Микулинецький заповідник та санаторій “Поділля” у м. Хмільнику тощо.

Бази даних

Архівні фонди України (облікова), 685 записів.

Довідковий апарат

Описи

12023

Каталоги

систематичний;
географічний;
іменний;
тематичний;
науково-технічної документації;
кінодокументів;
фотодокументів;
фонодокументів.

Картотеки

ф. Р-151 Вінницький міськвиконком – *тематична*;
ф. Р-2700 Вінницький облвиконком – *тематична*.
Загальний обсяг каталогів і картотек – 621274 картки, з них – 597679 тематичних.

Показчики

Фондові

ф. 230 Вінницька міська управа – *предметно-тематичний, географічний*;
ф. Р-39 Вінницький окружний земельний відділ – *предметно-тематичний, іменний, географічний*;
ф. Р-93 Тульчинський окружний виконавчий комітет – *предметно-тематичний, іменний, географічний*;
ф. Р-148 Подільський губернський відділ комунального господарства – *предметно-тематичний, іменний, географічний*;
ф. Р-151 Виконавчий комітет Вінницької міської Ради народних депутатів – *предметно-тематичний, іменний, географічний*;
ф. Р-236 Виконавчий комітет Вінницької районної Ради народних депутатів – *предметно-тематичний*;
ф. Р-256 Вінницька окружна інспектура народної освіти – *географічний*;
ф. Р-450 Вінницький окружний торговий відділ – *предметно-тематичний*;
ф. Р-513 Вінницький окружний комітет Всесоюзної спілки сільсько-господарських та місцевих робітників – *предметно-тематичний*;

- ф. Р-518 Подільський районний комітет Всесоюзної профспілки робітників цукрової промисловості – *географічний*;
- ф. Р-522 Вінницький окружний комітет Всесоюзної профспілки робітників освіти – *предметно-тематичний*;
- ф. Р-525 Подільська губернська Рада профспілок – *предметно-тематичний, географічний*;
- ф. Р-568 Подільська районна інспектура державного Всесоюзного об'єднання цукрової промисловості – *предметно-тематичний, географічний*;
- ф. Р-595 Вінницький окружний виконавчий комітет – *предметно-тематичний, іменний, географічний*;
- ф. Р-654 Виконком Ямпільської районної Ради народних депутатів – *предметно-тематичний*;
- ф. Р-684 Тульчинська окружна планова комісія – *географічний*;
- ф. Р-836 Гайсинський окружний виконавчий комітет – *предметно-тематичний, іменний, географічний*;
- ф. Р-925 Подільський губернський виконавчий комітет – *предметно-тематичний, іменний, географічний*;
- ф. Р-965 Подільське губернське статистичне бюро – *предметно-тематичний*;
- ф. Р-992 Подільська губернська Рада народного господарства – *предметно-тематичний*;
- ф. Р-997 Вінницький окружний відділ робітничо-селянської інспекції – *предметно-тематичний, географічний*;
- ф. Р-1161 Вінницька обласна спілка споживчих товариств – *предметно-тематичний*;
- ф. Р-1304 Виконавчий комітет Брацлавської районної Ради депутатів трудящих – *предметно-тематичний, географічний*;
- ф. Р-2630 Гайсинський повітовий земельний відділ – *предметно-тематичний, географічний*;
- ф. Р-3666 Вінницький обласний фінансовий відділ – *предметно-тематичний, географічний*;
- ф. Р-3966 Вінницька обласна планова комісія – *предметно-тематичний*;
- ф. Р-4406 Вінницький цукротрест – *предметно-тематичний, географічний*.

Міжфондові

фонди губернського, міських, повітових, волосних революційних комітетів (ф. Р-383, 384, 881, 887, 889, 890, 893, 903, 904, 2238, 1139, 1145, 1152, 1154, 2132, 2478, 2616, 2625, 3419, 3477, 3674, 3737, 3748, 3796, 4085, 4213, 4930, 4931, 4932, 4933, 4934, 4935, 4937, 4938, 4939, 5034) – *предметно-тематичний, географічний*;

описи на управлінську документацію – *довідковий*.

Огляди

Фондові

- ф. 200 Вінницький повітовий предводитель дворянства;
- ф. 844 Директор училищ Подільської губернії;

- ф. 865 Махновський земський суд;
- ф. Р-9 Вінницький державний машинобудівний завод “Молот”;
- ф. Р-10 Управління Вінницьких міських електростанцій;
- ф. Р-11 Вінницьке товариство електростанцій “Вінелектро”;
- ф. Р-19 Вінницький державний міжрайонний трест промислово-будівельних матеріалів;
- ф. Р-61 Вінницький вапняно-кам’яний комбінат управління цукротресту СРСР;
- ф. Р-103 Вінницький обласний відділ буряко-машино-тракторної станції;
- ф. Р-147 Подільська губернська планова комісія;
- ф. Р-148 Подільський губернський відділ комунального господарства;
- ф. Р-240 Вінницький обласний гірничо-силікатний трест;
- ф. Р-241 Уповноважений Народного Комісаріату важкої промисловості по Вінницькій області;
- ф. Р-518 Подільський районний комітет Всесоюзної профспілки робітників цукрової промисловості;
- ф. Р-634 Вінницький обласний трест взуттєво-швейно-трикотажної промисловості;
- ф. Р-777 Подільський губернський відділ охорони здоров’я;
- ф. Р-925 Подільський губернський виконавчий комітет;
- ф. Р-992 Подільська губернська Рада народного господарства;
- ф. Р-1000 Гайсинська повітова планова комісія;
- ф. Р-1139 Брацлавський повітовий революційний комітет;
- ф. Р-1554 Гайсинський повітовий військовий комісаріат;
- ф. Р-1942 Вінницький насінневий завод.

Тематичні

- Про цукрову промисловість на Вінниччині;
- З історії містобудування та архітектури;
- З історії колгоспного будівництва на Вінниччині (1929–1941);
- З історії культурного будівництва на Вінниччині (1929–1941), Ч. I;
- З історії культурного будівництва на Вінниччині (1944–1980), Ч. II;
- З історії електрифікації на Поділлі;
- Колгоспне будівництво на Вінниччині (1944–1980);
- Історія нацменшин у фондах Державного архіву Вінницької області;
- Документи традиційних християнських церков у фондах Державного архіву Вінницької області дорадянського періоду;
- Огляд документів фондів повітових виконкомів.

Науково-довідкова бібліотека

- 10738 книг і брошур від 1541 р.;
- 489 номерів журналів;
- 64 річних комплекти журналів;
- 221 річна підшивка газет.
- У фондах бібліотеки зберігаються богослужбові книги XIX – початку XX ст., література з історії краю, енциклопедичні словники, центральна та

місцева преса (газети “Вінничанка”, “Поділля”, “Вінницька газета” та ін.), комплекти губернських, окружних, обласних, районних газет та колгоспних багатотиражок.

Довідковий апарат бібліотеки – алфавітний та систематичний каталоги.

Методичні розробки

Комплект документів по описанню та складанню науково-довідкового апарату до архівних фондів районних відділів культури / Уклад. Н. П. Сабадіна. – Вінниця, 1988. – 6 с.

Комплект документів по описанню та складанню науково-довідкового апарату до архівних фондів районних відділів народної освіти / Уклад. Р. В. Білоус. – Вінниця, 1988. – 9 с.

Комплект документів по описанню та складанню науково-довідкового апарату до архівних фондів райспоживспілок / Уклад.: Ф. А. Винокурова, Н. П. Сабадіна. – Вінниця, 1988. – 10 с.

Комплект нормативно-методичних документів по організації роботи курсів підвищення кваліфікації “Діловодство і робота відомчих архівів” / Уклад.: Ф. А. Винокурова, Н. Ю. Мотрук, Г. М. Тарнавська. – Вінниця, 1988. – 407 с.

Методичні рекомендації по організації ініціативного інформування в держрайміськархівах Вінницької області / Уклад.: Ф. А. Винокурова, Є. П. Ковальова. – Вінниця, 1989. – 16 с.

Методичні рекомендації по переробці описів в районних установах та організаціях, віднесених до повидового вибіркового прийому документів / Уклад.: Н. Ю. Мотрук, Б. М. Шрайфер. – Вінниця, 1989. – 9 с.

Комплект методичних документів по організації курсів завідуючих архівними відділами райдержадміністрацій та міськдержархівами / Уклад.: Ф. А. Винокурова, Н. Ю. Мотрук. – Вінниця, 1997, 1999, 2000. – 24 с.

Комплект документів по описанню та складанню науково-довідкового апарату до архівних фондів районних медичних територіальних об’єднань / Уклад. Н. Ю. Мотрук. – Вінниця, 1998. – 11 с.

Методичні рекомендації по веденню облікових документів в архівних відділах райдержадміністрацій та держміськархівах / Уклад. Н. Ю. Мотрук. – Вінниця, 1999. – 19 с.

Методичні рекомендації по організації перевірок роботи діловодних, архівних підрозділів та експертних комісій установ / Уклад. Н. П. Сабадіна. – Вінниця, 1999. – 6 с.

Примірна номенклатура справ районного відділу статистики / Уклад.: О. О. Дорожинська, Н. П. Сабадіна. – Вінниця, 1999. – 13 с.

Методика фондування документів районних, міських та сільських установ: Метод. рекомендації / Уклад. Н. Ю. Мотрук. – Вінниця, 2000. – 9 с.

Планування та звітність про роботу архівних відділів райдержадміністрацій та міськдержархівів / Уклад. Ф. А. Винокурова. – Вінниця, 2000. – 8 с.

Примірна номенклатура справ районного відділу освіти / Уклад. О. О. Дорожинська. – Вінниця, 2001. – 8 с.

Примірна номенклатура справ середньої школи / Уклад. О. О. Дорожинська. – Вінниця, 2001. – 4 с.

Методичні рекомендації по відбору та науково-технічному впорядкуванню документів територіальних безбалансових відділень дирекції акціонерного агропромислового банку “Україна” / Уклад.: О. М. Золотарьова, Н. П. Сабадіна. – Вінниця, 2002. – 10 с.

Методичні рекомендації щодо складання та ведення списків юридичних та фізичних осіб, що є джерелами формування НАФ, та юридичних осіб, в діяльності яких не утворюються документи НАФ, в зоні комплектування архівних відділів райдержадміністрацій та міських рад / Уклад. Н. Ю. Мотрук. – Вінниця, 2003. – 45 с.

Пам’ятка по складанню описових статей на фонди установ і організацій радянського періоду, фонди особового походження та колекції для путівника по держархіву області / Уклад. О. М. Галамай. – Вінниця, 2003. – 16 с.

Примірний зразок районної програми збереження архівних фондів на 2003–2008 рр. / Уклад.: Ф. А. Винокурова, Н. Ю. Мотрук. – Вінниця, 2003. – 8 с.

Комплект документів по описанню та складанню науково-довідкового апарату до архівних фондів відділів освіти райдержадміністрацій / Уклад.: О. О. Дорожинська, Н. Ю. Мотрук. – Вінниця, 2004. – 16 с.

Методичні вказівки з питань організації та здійснення довідкової роботи в архівних відділах райдержадміністрацій та міських рад / Уклад. Т. І. Мазур. – Вінниця, 2004. – 23 с.

Бібліографія

Довідкові видання

Загальні довідкові видання

Вінницький обласний державний архів: Путівник / Упоряд.: А. Г. Бабенко, С. Я. Вініковецький, В. П. Воловик; Ред. Г. А. Лютворт. – Вінниця: Вінницьке облас. книжк.-газет. вид-во, 1960. – 318 с.

Державні архіви Української РСР: Короткий довідник. – К., 1972. – С. 79–81.

Архіви – сховища знань і досвіду: З досвіду використання та пропаганди документальних пам’яток: [Буклет] / Відп. за вип. Є. П. Ковальова. – Вінниця, 1988. – [6] с.

Государственные архивы Украинской ССР: Справочник. – К., 1988. – С. 115–119.

Grimsted Patricia Kennedy. Archives and Manuscript Repositories in the USSR. Ukraine and Moldavia. – Princeton, 1988. – В. 1. – Р. 844–846.

Государственные архивы СССР: Справочник. – М., 1989. – Ч. 1. – С. 483–486.

Правдою відтворимо історію: [Буклет]. – Вінниця, 1989.

Архівні установи України: Довідник. – К., 2000. – С. 51–54.

Спеціальні довідкові видання

Документальные материалы по истории евреев в архивах СНГ и стран Балтии: Предварительный список архивных фондов. – СПб., 1994. – С. 38.

Костельні печатки: Брацлавський, Вінницький, Могилівський деканати (1800–1916). За матеріалами Державного архіву Вінницької області: Каталог / НАН України. Ін-т історії України; Уклад. В. П. Перкун. – К.; Вінниця, 1998. – 47 с.

Міжархівний показник фондів колишніх партійних архівів обкомів КПУ // Центральний державний архів громадських об'єднань України: Путівник. – К., 2001. – С. 290–293.

Національний архівний фонд України. Засоби інтелектуального доступу до документів: Короткий довідник. – К., 2002. – С. 47–50.

Легун Ю., Петренко О. Матеріали ревізійного перепису населення 1795–1796 рр. у фондах Державного архіву Вінницької області: Навч. посібник / Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка; Держархів Вінницької обл. – Вінниця: О. Власюк, 2005. – 71 с.

Огляди фондів

Новофастівська К. І., Тарнавська Г. М. Вінницький облдержархів // Архіви України. – 1973. – № 4. – С. 80–81.

Огляд нових надходжень до архіву у 1971–1972 рр.

Новофастівська К. І., Тарнавська Г. М. Комплектування Вінницького облдержархіву документами особового походження // Архіви України. – 1976. – № 5. – С. 37–41.

Тарнавська Г. М. Вінницький облдержархів // Архіви України. – 1977. – № 4. – С. 74–76.

Про нові надходження до архіву у 1975–1976 рр.

Кравець М. М. Документи з історії колгоспу ім. О. В. Суворова у фондах Держархіву Вінницької області: [Огляд ф. 5384] // Архіви України. – 1982. – № 5. – С. 47–50.

Винокурова Ф. А. “Афганська колекція” архіву // Архіви України. – 1991. – № 1. – С. 34–38.

Алцкан В. Матеріали по истории евреев Подолии в фондах Государственного архива Винницкой области (конец XVIII – начало XX в.) // Вестник Еврейского ун-та в Москве. – 1996. – № 3(13). – С. 184–189.

Vinokurova F., Petrenko O. Jewish documents in the State Archive of Vinnitsa Oblast // Jewish Roots in Ukraine and Moldova: Pages from the Past and Archival Inventories. – New York, 1999. – P. 280–281.

Винокурова Ф. Еврейское население в немецкой и румынской зонах оккупации Винницкой области (1941–1943 гг.): Сравнительный анализ, обзор архивных документов // Катастрофа европейського єврейства під час Другої світової війни: Рефлексії на межі століть: Зб. наук. праць: Матеріали конф. (29–31 серп. 1999 р.) / Ін-т юдаїки; НБУВ. – К., 2000. – С. 32–39.

Перкун В. Печатки православних церковних інституцій та духовництва. (За матеріалами Державного архіву Вінницької області XIX – першої третини XX ст.) // Спеціальні історичні дисципліни: Питання історії та методики. Число 5 / Історіографічні дослідження в Україні. Вип. 10. Об'єднаний випуск: Зб. наук. праць на пошану академіка НАН України В. А. Смолія / НАН України. Ін-т історії України. – К., 2000. – Ч. 1. – С. 159–168.

Петренко О. Документи традиційних християнських церков у фондах Державного архіву Вінницької області дорадянського періоду // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 2001. – Т. 7. – С. 52–56.

Галамай О. Науково-довідковий апарат Державного архіву Вінницької області // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: Міжвід. зб. наук. праць / Держкомархів України. УНДІАСД. – К., 2002. – Вип. 5. Архіви – складова інформаційних ресурсів суспільства. – С. 216–226.

Винокурова Ф. А. Фонди Державного архіву Вінницької області як джерело з історії долі євреїв під час німецько-румунської окупації 1941–1944 рр.: Автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.06 / Держкомархів України. УНДІАСД. – К., 2003. – 19 с.

Винокурова Ф. Архівна колекція “Фільтраційні, архівно-слідчі і спостережні справи, трофейні документи, передані з відомчого архіву обласного управління СБУ” Державного архіву Вінницької області як джерело з історії євреїв під час нацистської окупації // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 2004. – Т. 11. – С. 157–163.

Винокурова Ф. Фонди окупаційних установ та органів місцевого самоврядування Державного архіву Вінницької області як джерело з історії євреїв під час нацистської окупації Вінниччини (1941–1944) // Архіви України. – 2004. – № 1–2. – С. 194–207.

Історія архіву, окремих фондів, колекцій

Метельська Л. Документи Державного архіву Вінницької області та їх використання // НІБ. – 1958. – № 3. – С. 122–125.

Бабенко А. та ін. Архівне будівництво на Вінниччині (1918–1969 рр.) / А. Бабенко, С. Вініковецький, А. Міняйло // Архіви України. – 1969. – № 4. – С. 18–28.

Петренко О. Втрати Державного архіву Вінницької області у роки Другої світової війни // Повернення культурного надбання України: Проблеми, завдання, перспективи. – К., 1996. – Вип. 6. Матеріали національного семінару “Проблеми повернення національно-культурних пам’яток, втрачених або переміщених під час Другої світової війни” (Чернігів, верес. 1994 р.). – С. 204–206.

Петренко О. С. З історії архівної справи на Брацлавщині в XVI–XIX ст. // Тези доп. і повідомл. дев’ятнадцятої Вінницької облас. історико-краєзн. конф. (18 лют. 1999 р.). – Вінниця, 1999. – С. 19–22.

Гальчак С. Державний архів Вінницької області в період нацистської окупації // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: Міжвід. зб. наук. праць / Держкомархів України. УНДІАСД. – К., 2002. – Вип. 5. Архіви – складова інформаційних ресурсів суспільства. – С. 86–94.

Гальчак С. Д. Архівна справа на Вінниччині в роки німецько-фашистської окупації // Освіта, наука і культура на Поділлі: Зб. наук. праць / Кам’янець-Подільський держ. ун-т. – Кам’янець-Подільський, 2004. – Т. 4. – С. 200–211.

Див. також Генеральну бібліографію № 71, 211, 229.

ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Адреса: вул. Ветеранів, 21, м. Луцьк, 43024, (корп. 1)

вул. Глушець, 37 а, м. Луцьк, 43024, (корп. 2)

Тел./факс: (03322) 5-75-33

Тел.: (03322) 5-79-82, 5-75-33, 5-71-45

E-mail: davo@fk.lutsk.ua

Веб-сторінка на порталі Держкомархіву України:

<http://www.archives.gov.ua/Archives/>

Сторінка на веб-сайті Волинської обласної держадміністрації:

<http://www.voladm.gov.ua/struct.php/>

Транспорт: архів знаходиться біля залізничного та автовокзалів

Час роботи читального залу: понеділок–четвер: 9.00–18.15

Директор: Гика Володимир Миколайович

Заступник директора: Багнюк Марія Григорівна

Історична довідка

Заснований у грудні 1939 р. під назвою Волинський обласний історичний архів у підпорядкуванні Архівного відділу УНКВС Волинської області. 1941 р. перейменований на Державний архів Волинської області. У роки нацистської окупації з червня 1941 р. призупиняє свою роботу і відновлює її після визволення області в березні 1944 р. Протягом цього часу архівні фонди зменшились на 1163947 од. зб. У повоєнні роки працівниками архіву проведено велику роботу щодо систематизації та науково-технічного опрацювання документів, поліпшення умов їхнього зберігання, створення довідкового апарату. 1958 р. архів одержує назву Волинський обласний державний архів і (з 1960 р.) підпорядковується виконкому Волинської обласної Ради депутатів трудящих. З 1980 р. – Державний архів Волинської області. З 5 жовтня 1988 р., у зв'язку з ліквідацією архівного відділу Волинського облвиконкому, здійснює управління архівною справою в області та є науково-методичним центром. З 1997 р. – структурний підрозділ облдержадміністрації.

Структура архіву

Апарат управління

Відділи:

– організації і координації архівної справи та кадрів

- зберігання документів НАФ
- обліку та довідкового апарату
- формування НАФ та діловодства
- інформації та користування документами

Фонд архіву (архів архіву)

ф. Р-67 Державний архів Волинської області, м. Луцьк, 2276 од. зб. за 1939–1941, 1944–2001 рр.

Обсяг фондів

4743 фонди, 1083442 од. зб. (17105 л. м) від XVI ст. – до 2004 р.
543 од. зб. науково-технічної документації за 1945–1984 рр.
3 од. зб. кінодокументів за 1981–1982 рр.
24555 од. зб. фотодокументів за 1917–2004 рр.
314 од. зб. фонодокументів за 1945–2004 рр.
3 од. зб. відеодокументів за 1992, 1994, 1998 рр.

Анотація складу фондів

В архіві зберігаються окремі документи XVI ст.: королівські дарчі грамоти і привілеї, церковні метричні і шлюбні книги та деякі документи з колекції, зібраної “Волинським товариством друзів наук”.

Фонди періоду Російської імперії (1796–1919) містять документи місцевих органів державного управління та міського і земського самоврядування (міських магістратів і управ, землевпорядних комісій, повітових земських управ), судових і поліцейських органів (Луцького окружного суду, повітових судів). Стан освіти частково висвітлений у документах Луцької чоловічої та жіночої гімназій, Луцької прогімназії. Історію релігії і церковних установ характеризують фонди Луцької уніатської генеральної духовної консисторії, Володимир-Волинського, Ковельського, Луцького духовних правлінь та деканатів.

За період окупації Волині Польщею (1921–1939) в архіві зберігаються фонди установ Волинського воєводства: місцевих органів державного управління, Цивільного управління земель Волинських і фронту Подільського, повітових староств, Луцького міського управління.

Розвиток промисловості, сільського та лісового господарства прослідковується за документами фондів Волинського окружного земельного управління і повітових земельних управлінь, Дирекції державних лісів м. Луцька.

Фінансовий стан Волині характеризують документи повітових казначейств, Волинської фінансової палати, відділення польського Державного банку в м. Луцьку.

Діяльність органів поліції, суду і прокуратури відображена в документах фондів Волинської команди державної поліції, Луцького окружного суду і прокуратури, в’язниць міст Ковеля і Луцька.

Роботу навчальних, культурно-освітніх установ та закладів висвітлюють документи кураторіуму Волинського шкільного округу в м. Рівному, Ковельського, Луцького шкільних інспекторатів, луцьких гімназій, серед яких – Луцька українська гімназія ім. Лесі Українки.

Документи (в т. ч. розсекречені) фондів Волинського товариства з поширення театральної культури, відділень товариства “Провіта”, Волинського українського об’єднання, Української парламентарної репрезентації на Волині, Луцької управи прихильників православної віри ім. Петра Могили відобразили боротьбу волинян за своє соціальне і національне визволення, за збереження української мови, культури, віри, традицій тощо. Унікальними є відомості про культові споруди.

В архіві частково збережені документи фондів міжвоєнного періоду: повітових, волосних комісаріатів, військово-революційних комісарів, повітової міліції, Тимчасового управління м. Луцька за 1939 р.

Незначна інформаційна база періоду нацистської окупації Волинської області (1941–1944). Серед фондів цього часу – розсекречений фонд Волинського проводу ОУН, документи якого висвітлюють діяльність ОУН–УПА на Волині.

Найповніше в архіві відклалися документи радянських установ, організацій, промислових підприємств, фінансових органів, навчальних закладів, які відновили свою діяльність або були створені у повоєнний період.

Важливі документи, в т. ч. розсекречені, є у фондах керівних органів у справах релігії. Вони містять відомості про храми, священнослужителів, важливі події в історії краю.

Архів зберігає фонди особового походження, сформовані з документів, що висвітлюють життя, діяльність, творчість видатних людей Волині – науковців, вчителів, письменників, журналістів, художників, працівників промисловості та сільського господарства. Тут є свідчення про голодомор в Україні (1932–1933), розповіді в’язнів сталінських таборів, відомості про переслідування священників за прагнення до утвердження української церкви, спогади жителів Володимир-Волинського району про українсько-польські відносини за 1939–1952 рр.

У 1991 р. до облархіву передані фонди колишнього партархіву Волинського обкому Компартії України та обкому ЛКСМ України (1939–1991) (міськкомів та райкомів партії і комсомолу (1944–1991), первинних партійних та комсомольських організацій), а також фільтраційні справи з фондів Управління Служби безпеки України по Волинській області на громадян, вивезених на примусові роботи у країні гітлерівської коаліції (1942–1944), кримінальні справи позасудових органів на реабілітованих громадян (1939–1992).

Останніми роками архів поповнився документами перших громадських, політичних формувань Волині новітнього періоду становлення державності України, зокрема, товариства Лева, Волинської регіональної організації Народного Руху України за перебудову, Волинської організації Демократичної партії України та ін.

Для виконання довідок соціально-правового характеру найчастіше використовуються фонди органів виконавчої влади (обласної, міських, районних, селищних та сільських рад), промислових підприємств, колгоспів,

управління юстиції, обкому, райкомів та міськкомів Компартії України, комсомолу та профспілок.

Кінодокументи архіву включають фільми про відкриття меморіального комплексу у спаленому нацистами селі Кортеліси Ратнівського району, історичні події на Волині, а також відеосюжети про українсько-польський конфлікт кінця 40-х рр. ХХ ст., святкування 1000-ліття м. Володимир-Волинський та ін. Багата колекція фотодокументів, які відображають громадсько-політичне, економічне, культурне життя краю в різні періоди історії, серед них – портрети видатних людей, знімки архітектурних, культових споруд, в т. ч. втрачених, обелісків, краєвидів міст і сіл області.

Фонодокументи зберігають записи голосів народних депутатів України, Героїв Соціалістичної Праці, учасників Великої Вітчизняної війни, членів КПЗУ, КСМЗУ, УПА, воїнів-інтернаціоналістів, свідків голодомору, відомих письменників та ін.

Бази даних

Відомості про куркульські господарства (іменна), 12031 запис.
Здача сільгосппродукції державі в 1944–1952 рр. (іменна), 197770 записів.
Метричні книги (іменна), 13168 записів.
З історії та культури єврейського народу (тематична), 7075 записів.
Архівні фонди України (облікова), 4743 записи.

Довідковий апарат

Описи

7003

Каталоги

систематичний;
іменний;
географічний;
історії установ;
історії адміністративно-територіального поділу;
систематичний до фотодокументів;
систематичний до фонодокументів.

Картотеки

ф. Р-6 Волинський виконком обласної Ради депутатів трудящих – *алфавітна*;

ф. Р-32 Волинське обласне управління сільського господарства – *географічна*;

ф. Р-66 Архівний відділ Волинського облвиконкому (окупація і визволення населених пунктів від нацистських загарбників) – *географічна*;

ф. Р-392 Картотека колишніх радянських військовополонених – *іменна*;
архівні кримінальні справи позасудових органів (1939–1953) – *іменна*;
видатні люди Волині – *іменна*;
документи 1940–1945 рр. – *іменна*;
жителі області, що були вивезені на примусову працю до Німеччини
(фонди облвиконкому, райвиконкомів, обласної комісії з обліку збитків, зав-
даних нацистськими загарбниками народному господарству, Луцької біржі
праці та ін.) – *іменна*;
особовий склад обкому, райкомів, міськкомів компартії за 1944–1991 рр. –
іменна;
партизани та підпільники періоду Другої світової війни – *тематична*,
іменна;
члени партій, організацій, спілок, які діяли на Волині в 1921–1939 рр. –
іменна;
члени КПЗУ, КСМЗУ, які діяли на Волині в 1923–1939 рр. – *іменна*.
Загальний обсяг каталогів і картотек – 550307 карток, з них – 190459
тематичних.

Показчики

Міжфондові

метричні книги у фондах архіву – ф. 35 *Волинська духовна консисторія*;
ф. 96 *Єврейська гміна*; ф. 193 *Володимир-Волинський деканат*;
вулиці м. Луцька (перейменування, ліквідація) – ф. 158 *Луцький магі-
страт Волинського воєводства*; ф. Р-6 *Волинський виконком обласної Ради
депутатів трудящих*;
населені пункти області, у фондах колгоспів яких є заяви про вступ
селян у колгосп та акти оцінки майна за 1946–1950 рр.;
фонди сільських рад області із зазначенням наявності у них господар-
ських книг;
фонди, у яких міститься інформація про вибори до обласної, район-
них та міських рад області.

Фондові

ф. 3 *Луцька міська управа – предметно-тематичний, географічний*;
ф. 22 *Луцький римо-католицький деканат – географічний*;
ф. 34 *Волинська фінансова палата – предметно-тематичний*;
ф. 35 *Волинська духовна консисторія – географічний*;
ф. 36 *Луцьке повітове староство – предметно-тематичний*;
ф. 40 *Волинська дирекція державних лісів – предметно-тематичний,
географічний*;
ф. 46 *Волинське воєводське управління Міністерства внутрішніх
справ – предметно-тематичний, географічний*;
ф. 49 *Луцький окружний суд – предметно-тематичний*;
ф. 158 *Магістрат м. Луцька – предметно-тематичний, алфавітний*;
ф. 193 *Володимирський деканат – географічний*;

- ф. 195 Ковельський деканат – *географічний*;
- ф. 297 Луцько-Ковельський деканат – *географічний*;
- ф. 382 Луцька уніатська генеральна консисторія – *географічний*;
- ф. 39 Луцьке повітове земельне управління – *географічний*;
- ф. Р-16 Волинське обласне управління лісового господарства і лісозаготівель – *предметно-тематичний, географічний*;
- ф. Р-32 Волинське обласне управління сільського господарства – *предметно-тематичний*;
- ф. Р-68 Луцька окружна біржа – *географічний*;
- ф. Р-189 Виборчі комісії з виборів до місцевих рад депутатів трудящих – *географічний*.

Огляди

Тематичні

- архівні джерела з історії краю;
- боротьба трудящих Волині за радянську владу;
- Велика Вітчизняна війна в документах розсекречених фондів;
- Волинь у роки Великої Вітчизняної війни (1941–1945);
- документи Комуністичної партії Польщі у фондах архіву;
- документи місцевих органів радянської влади (1936–1947);
- з історії містобудування і архітектури, охорони пам'яток історії та культури;
- історія Свято-Троїцького собору в м. Луцьку (1936–1947);
- листи Ярослава Галана у Волинському обласному архіві;
- перші соціалістичні перетворення на Волині;
- повітові суди як джерела до вивчення соціально-економічного становища селян Волині напередодні реформи 1861 р.;
- розвиток сільського господарства Волині в 1944–1968 рр.

Фондові

- ф. 36 Луцьке повітове староство;
- ф. 46 Волинське воєводське управління Міністерства внутрішніх справ;
- ф. 54 Луцьке повітове товариство “Просвіта”;
- ф. 277 Волинське окружне земельне управління;
- ф. Р-6 Волинський виконком обласної Ради депутатів трудящих;
- ф. Р-392 Картотека колишніх радянських військовополонених;
- ф. Р-605 Уповноважений Ради у справах релігійних культів при Раді Міністрів УРСР;
- ф. Р-4666 Управління Служби безпеки України по Волинській області.

Науково-довідкова бібліотека

- 17097 книг і брошур від XVI ст.;
- 21314 номерів журналів;

2414 комплектів журналів;
3868 річних підшивок газет.

Книжковий фонд науково-довідкової бібліотеки містить унікальні видання XVI–XVIII ст., надруковані у Венеції, Варшаві, Кельні, Кракові, Парижі, Празі, Мілані, Мюнхені в т. ч. лагиномовні: Енциклопедія Юана-Генріха Альстеда (1630), Інвентар Луцько-Брестського єпископства (1775) та ін. Серед періодичних видань – “Вісник Європи”, “Вісник зарубіжної літератури”, “Волинські єпархіальні відомості”, “Церковні відомості” та ін. Зберігаються також газети та журнали польського періоду (1921–1939), статистичні щорічники, кварталники і відомості Головного статуправління Польщі, “Географічний словник Царства Польського”. Видання радянського періоду репрезентовані збірниками законів і постанов уряду СРСР та УРСР, історичною, краєзнавчою, архівознавчою літературою. У фондах бібліотеки є література, що надійшла від представників волинської діаспори з Австралії та Канади: твори Яра Славутича, С. Радіона, В. Симоненка, Є. Сверстюка та ін.

Довідковий апарат бібліотеки – систематичний та алфавітно-хронологічний каталоги.

Методичні розробки

Рабочая инструкция по научно-технической обработке фонда “Волинское воеводское управление”. – Луцк, 1951. – 15 с.

Рабочая инструкция по составлению предметно-тематического каталога в народно-хозяйственных целях. – Луцк, 1958.

Робоча інструкція по складанню довідника з історії установ періоду окупації Волині буржуазно-поміщицькою Польщею (1919–1939 рр.). – Луцьк, 1966. – 10 с.

Классификатор для каталогизации документальных материалов польского периода (1920–1939 гг.). – Луцк, 1968. – 88 с.

Методическое пособие по каталогизации документальных материалов фонда “Волинское областное статистическое управление” / Сост. А. Фомин. – Луцк, 1969. – 13 с.

Рабочая инструкция по систематическому выявлению документальных материалов фонда “Волинский областной финансовый отдел” / Сост. Р. П. Пенцак. – Луцк, 1969. – 9 с.

Кашевський П. Методичне забезпечення комплектування та експертизи документів у Волинському облдержархіві // Архіви України. – 1970. – № 3. – С. 51–53.

Методические указания по проведению проверки наличия и состояния документальных материалов в Волинском облгосархиве / Сост. Р. П. Пенцак. – Луцк, 1970. – 8 с.

Методические рекомендации по применению “Схемы единой классификации документной информации в систематических каталогах государственных архивов СССР” / Сост. Л. В. Хайба. – Луцк, 1979. – 4 с.

Памятка по усовершенствованию описей фондов исполкомов сельских советов депутатов трудящихся Волинской области за 1944–1958 гг. / Сост. В. Ф. Патута. – Луцк, 1979. – 3 с.

Методические указания по выявлению уникальных и особо ценных документов в Волинском облгосархиве / Сост. В. Ф. Патута. – Луцк, 1980. – 4 с.

Методичні рекомендації по складанню списку категорії осіб, документи яких бажано прийняти на державне зберігання. – Луцк, 1982. – 5 с.

Методические указания по проведению проверки наличия и составления дел после перемещения во вновь построенное здание госархива. – Луцк, 1986. – 3 с.

Названы их именами (методические рекомендации в помощь партийным и советским работникам, пропагандистам и лекторам, журналистам, учителям истории, работникам культурно-просветительных учреждений, краоведам). – Луцк, 1986. – 50 с.

Перелік дублетних документів, які підлягають виділенню в макулатуру із фондів установ охорони здоров'я районної і міської ланок. – Луцк, 1989. – 3 с.

Методичні поради по виконанню запитів соціально-правового характеру та порядку складання, оформлення і видачі архівних довідок, архівних копій і виписок з документів у відомчих архівах установ. – Луцк, 1990. – 10 с.

Методичні рекомендації по виявленню, обліку та збиранню фотодокументів. – Луцк, 1990. – 3 с.

Номенклатура справ для колгоспів з повидовою вибірковою задачею справ в держрайміськархіви. – Луцк, 1990. – 6 с.

Номенклатура справ для колгоспів, які передають архівні справи в держрайархіви в повному обсязі. – Луцк, 1990. – 5 с.

Перелік дублетних документів і документів, що втратили науково-практичне значення, які підлягають виділенню в утиль із фондів районних відділів культурно-освітніх установ, з 1953 р. районних відділів культури, райвідділів кінофікації, дирекцій кіномереж за 1944–1985 роки. – Луцк, 1990. – 4 с.

Перелік дублетних документів і документів тимчасового терміну зберігання, що виділяються до знищення із фондів районних планових комісій Волинської області за 1944–1987 роки. – Луцк, 1991. – 2 с.

Перелік дублетних документів і документів, що втратили науково-практичне значення, які підлягають виділенню в утиль із фондів райміськінспектур статистики, з 1 грудня 1973 року – районних, міських інформаційно-обчислювальних станцій держстатистики, з 1 листопада 1974 року – районних і міських інформаційно-обчислювальних центрів держстатистики Волинської області за 1944–1988 роки. – Луцк, 1991. – 2 с.

Перелік дублетних документів і документів, що втратили науково-практичне значення, які підлягають виділенню в утиль із фондів райміськфінвідділів Волинської області за 1944–1986 роки. – Луцк, 1991. – 3 с.

Перелік дублетних документів і документів, що втратили науково-практичне значення, які підлягають виділенню в утиль із фондів районних відділень і об'єднань “Сільгосптехніка” Волинської області за 1961–1985 роки. – Луцк, 1991. – 2 с.

Перелік дублетних документів і документів, що втратили науково-практичне значення, які підлягають виділенню в утиль із фондів райспоживспілок Волинської області за 1944–1985 роки. – Луцк, 1991. – 2 с.

Пам'ятка-схема по перевірці роботи відомчого архіву / Уклад. Л. В. Хайба. – Луцьк, 1992. – 2 с.

Пам'ятка-схема по перевірці роботи районних архівних відділів та міських державних архівів. – Луцьк, 1992. – 11 с.

Перелік дублетних документів і документів, що втратили науково-практичне значення, які підлягають виділенню в утиль із фондів міжколгоспбудів Волинської області за 1959–1965 роки. – Луцьк, 1992. – 1 с., [2] с. дод.

Методичні рекомендації для проведення перевірки наявності і стану документів. – Луцьк, 1994. – 4 с.

Методичні рекомендації по каталогізації фондів райміськвиконкомів / Авт. Т. М. Ревуха. – Луцьк, 1995. – 2 с.

Методичні рекомендації для проведення перевірки наявності бібліотечного фонду архіву / Упоряд. А. П. Кравчук. – Луцьк, 1996. – 8 с.

Програма курсу “Архівна справа” міжшкільного навчально-виробничого комбінату. – Луцьк, 1996. – 17 с.

Методичні рекомендації до складання описів справ. – Луцьк, 1997. – 6 с.

Примірна номенклатура справ професійно-технічного училища управління освіти облдержадміністрації. – Луцьк, 1999. – 12 с.

Гика В. Практика использования запросов физических лиц учреждений в госархиве Волынской области Украины // *Accessibility of Archival Materials in Compliance with the Law and General Practices of the states of Central and European Countries. Materials of the International Conference Madralin, October 15–16, 1999.* – Warszawa, 2000. – P. 189–191.

Примірна номенклатура справ сільської ради. – Луцьк, 2000. – 7 с.

Гика В. Завдання, зміст і форми методичної роботи в архівних установах // *Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: Міжвід. зб. наук. праць / Держкомархів України. УДНДІАСД.* – К., 2001. – Вип. 4. Студії на пошану Руслана Пирого. – С. 324–328.

Примірна номенклатура справ сільськогосподарського виробничого кооперативу (сільськогосподарського товариства з обмеженою відповідальністю, сільськогосподарського приватного підприємства) ... району Волинської області. – Луцьк, 2001. – 8 с.

Примірна номенклатура справ редакції газети. – Луцьк, 2003. – [6] с.

Бібліографія

Довідкові видання

Загальні довідкові видання

Волинський державний архів у місті Луцьку: Путівник / Упоряд.: П. В. Кашевський (кер.), В. О. Замлинський, А. А. Кондратюк та ін.; Редкол.: П. В. Кашевський, А. А. Кондратюк, М. Р. Миць. – Львів: Каменяр, 1964. – 251 с.

Державні архіви Української РСР: Короткий довідник. – К., 1972. – С. 82–84.

Государственные архивы Украинской ССР: Справочник. – К., 1988. – С. 119–121.

Скарбниця історії: [Реклам.-інформ. проспект]. – Луцьк, 1988. – 6 с.
Grimsted Patricia Kennedy. Archives and Manuscript Repositories in the USSR. Ukraine and Moldavia. – Princeton, 1988. – В. 1. – Р. 853–856.

Государственные архивы СССР: Справочник. – М., 1989. – Ч. 1. – С. 486–490.

Державний архів Волинської області: Путівник / Упоряд.: Н. О. Амеженко, А. П. Кравчук, М. Ф. Миць та ін. – 2-е вид., перероб. і доп. – К., 1990. – 224 с.

Обласний державний архів: [Реклам.-інформ. проспект] / Авт. тексту В. Гика. – Луцьк, 1996. – 10 с.

Державний архів Волинської області: Допов. до путівника / Упоряд.: М. Г. Багнюк, А. В. Гурська, А. П. Кравчук та ін.; Відп. ред. В. М. Гика. – Луцьк: Надстир'я, 1997. – 24 с.

До путівника увійшли відомості про розсекречені фонди, фонди партійних і комсомольських органів, друковані джерела науково-довідкової бібліотеки архіву, надходження з-за кордону.

Архівні установи України: Довідник. – К., 2000. – С. 55–58.

Гика В. М. та ін. Архівні установи Волині / В. М. Гика, М. Т. Забокрицька, А. П. Кравчук. – Луцьк: Надстир'я, 2004. – 40 с.

Спеціальні довідкові видання

Документальные материалы по истории евреев в архивах СНГ и стран Балтии: Предварительный список архивных фондов. – СПб., 1994. – С. 54.

Прижиттєві документи і матеріали Лесі Українки та родини Косачів: Каталог-довідник. До 125 річнниці від дня народження Лесі Українки / Волинський краєзн. музей; Літ.-мемор. музей Лесі Українки в с. Колодяжному Ковельського району; Держархів Волинської обл.; Упоряд.: В. М. Комзюк, А. П. Кравчук, О. Д. Огнева, Н. Ю. Пушкар. – Луцьк, 1996. – 48 с.

Каталог видань кириличного друку в установах Волині (1600–1825) / Волинський краєзн. музей; Волинський ін-т економіки і менеджменту; Упоряд.: С. Н. Крейнін, О. Д. Огнева. – Луцьк: Надстир'я, 2001. – 132 с.

У каталозі подано описи стародруків, що зберігаються в Державному архіві Волинської області та інших установах Волині.

Каталог “Сврейська спадщина” (з фондів Волинського краєзнавчого музею та Державного архіву Волинської області) / Волинський краєзн. музей; Держархів Волинської обл.; Волинський ін-т економіки і менеджменту; “Хесед Готліб” – Волинський філіал Рівненського облас. благодійного фонду “Хесед Ошер”; Упоряд.: О. Д. Огнева, Н. Ю. Пушкар, А. П. Кравчук. – Луцьк, 2001. – 22 с.: іл.

Міжархівний покажчик фондів колишніх партійних архівів обкомів КПУ // Центральний державний архів громадських об'єднань України: Путівник. – К., 2001. – С. 293–297.

Національний архівний фонд України. Засоби інтелектуального доступу до документів: Короткий довідник. – К., 2002. – С. 51–55.

Огляди фондів

Синельников Я. Б. Комплектування державних архівів Волинської області документальними матеріалами // НІБ. – 1960. – № 2. – С. 28–30.

Мінаєва Л. М., Миць М. Р. Каталогізація фонду “Волинське воєводське управління” // Архіви України. – 1966. – № 1. – С. 26–29.

Миць М. Р. Дипломатичні особливості актових документів Волинського облвиконкому // Історичні джерела та їх використання. – К., 1969. – Вип. 4. – С. 122–129.

Пенцак Р. Волинська область // Архіви України. – 1969. – № 5. – С. 102.
Про нові надходження до Волинського облдержархіву у 1968 р.

Пенцак Р. П. Волинський облдержархів // Архіви України. – 1977. – № 4. – С. 76–77.

Про нові надходження до архіву у 1975–1976 рр.

Короткий тематичний огляд документів з історії містобудування і архітектури, охорони пам’яток історії та культури, що зберігаються у Волинському обласному державному архіві (1856–1967 рр.) / Волинський облдержархів. – Луцьк, 1978. – 8 с.

Патута В. Ф. Волинський облдержархів // Архіви України. – 1978. – № 4. – С. 71–72.

Про нові надходження до архіву у 1977 р.

Рожко В. Є. Робота працівників Держархіву Волинської області по створенню фонду документів Б. М. Харчука // Архіви України. – 1990. – № 4. – С. 31–35.

Амеженко Н. О. Фонд Р-392 “Картотека колишніх радянських військовополонених” в Держархіві Волинської області – важливе джерело до історії краю Другої світової війни // Волинь у Другій світовій війні та перші повоєнні роки: Матеріали наук. історико-краєзн. конф., присвяч. 50-й річниці перемоги над фашизмом (19–20 квіт. 1995 р.). – Луцьк, 1995. – С. 24.

Амеженко Н. О., Ревуха Т. М. Велика Вітчизняна війна в документах розсекречених фондів Держархіву Волинської області // Волинь у Другій світовій війні та перші повоєнні роки: Матеріали наук. історико-краєзн. конф., присвяч. 50-й річниці перемоги над фашизмом (19–20 квіт. 1995 р.). – Луцьк, 1995. – С. 23.

Кулай А. М. Волинь в роки окупації (за фондами облрархіву) // Волинь у Другій світовій війні та перші повоєнні роки: Матеріали наук. історико-краєзн. конф., присвяч. 50-й річниці перемоги над фашизмом (19–20 квіт. 1995 р.). – Луцьк, 1995. – С. 24.

Огнева О. Д. Західноєвропейська книга XV–XVII ст. у зібранні Волинського архіву // Українське архівознавство: історія, сучасний стан, перспективи: Наук. доп. Всеукр. конф. (Київ, 19–20 листоп. 1996 р.) / Голов. архів. упр. при КМ України. УДНДІАСД. – К., 1997. – Ч. 2. – С. 155–156.

Пономаренко С. Є. Фонди Державного архіву Волинської області про діяльність культурно-освітніх організацій краю у 1921–1939 роках // Зб. навч.-метод. матеріалів і наук. ст. іст. ф-ту Волинського держ. ун-ту ім. Лесі Українки. – Луцьк, 1998. – Вип. 3. – С. 89–92.

Гика В. Джерела з історії нашої області у фондах державного архіву // *Минуле і сучасне Волині і Полісся: край на межі тисячоліть: Матеріали Х наук. історико-краєзн. конф. (Старий Чорторийськ, Маневичі, Четвертня, Нововолинськ, 2002 р.): Зб. наук. праць.* – Луцьк, 2002. – С. 71–94.

Гика В. Фонди державного архіву Волинської області – джерельна база для досліджень історії та культури краю // *Студії з архів. справи та документознавства.* – К., 2003. – Т. 9. – С. 154–155.

Історія архіву, окремих фондів, колекцій

Ніеж Ж. Dział rękopiśmyw Biblioteki Wołyńskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Jucku // *Archeion.* – 1936. – Т. 14. – С. 45–47. – [Окреме вид.: Warszawa, 1937. – 15 s.].

Синельников Я. Б. Радянське архівне будівництво на Волині (1939–1966 рр.) // *Архіви України.* – 1967. – № 3. – С. 3–12.

Глинський М. П. Архівна справа в західних областях України в роки Вітчизняної війни (1941–1945 рр.) // *Архіви України.* – 1968. – № 2. – С. 14–24.

Гика В. Про збитки, заподіяні архівним установам Волині у роки Другої світової війни // *Повернення культурного надбання України: проблеми, завдання, перспективи.* – К., 1996. – Вип. 6. Матеріали національного семінару “Проблеми повернення національно-культурних пам’яток, втрачених або переміщених під час Другої світової війни” (Чернігів, верес. 1994 р.). – С. 225–227.

Див. також Генеральну бібліографію № 105, 222.

ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Адреса: вул. К. Лібкнехта, 89, м. Дніпропетровськ, 49069, (корп. 1)
вул. Ленінградська, 10, м. Дніпропетровськ, 49069, (корп. 2)

Тел./факс: (0562) 93-80-90, 93-30-46

Тел.: (0562) 99-77-10, 726-54-59

741-70-16 (корп.2)

E-mail: dado@adm.dp.ua

Веб-сторінка на порталі Держкомархіву України:

<http://www.archives.gov.ua/Archives/>

Транспорт: корп. 1 – трамвай № 4 (кінцева зупинка)

корп. 2 – трамвай № 1 (зуп. “Театр опери та балету”)

Час роботи читального залу: понеділок–п’ятниця: 8.00–17.00

Директор: Киструська Ніна Володимирівна

Заступники директора: Кривошапка Людмила Миколаївна,

Легостаєва Олена Олександрівна

Історична довідка

1920 р. при губернському відділі народної освіти було створено Катеринославську губернську архівну комісію, ліквідовану на початку 1922 р. у зв’язку з утворенням Губернського архівного управління, при якому 1 лютого 1922 р. був організований Катеринославський губернський архів (з 1923 р. – Катеринославський губернський історичний архів). Першим його завідувачем став професор Д. Яворницький. 10 червня 1925 р. губернське архівне управління було ліквідовано, а його функції передано Катеринославському (з 1926 р. – Дніпропетровському) окружному архівному управлінню. 1926 р., внаслідок укрупнення округу, Дніпропетровське та Павлоградське архівні управління об’єдналися в Дніпропетровський окружний історичний архів. З 1 жовтня 1931 р. при міськраді почало діяти Дніпропетровське місцеве архівне управління, якому підпорядковувався архів. Після створення 1932 р. Дніпропетровської області архів одержав назву Державний архів Дніпропетровської області і був підпорядкований Дніпропетровському обласному архівному управлінню. З початком Великої Вітчизняної війни частина документів та довідковий апарат архіву були евакуйовані до м. Актюбинська, а з тих, що залишились на окупованій території, було втрачено понад 770000 од. зб. за 1736–1941 рр. Після звільнення Дніпропетровщини в 1943 р. робота архіву відновилася. За повоєнний період Дніпропетровський

обласний державний архів (з 1958 р.) пройшов довгий шлях відбудови та розвитку, зробив вагомий внесок у архівне будівництво на Дніпропетровщині. Сьогодні Державний архів Дніпропетровської області (цю назву він носить з 1980 р.) є провідною установою регіону в галузі теорії і практики архівної справи.

Структура архіву

Апарат управління

Відділи:

- організації та координації архівної справи
- зберігання, державного обліку та довідкового апарату
- формування НАФ та діловодства
- інформації та користування документами

Лабораторія забезпечення фізичної збереженості документів

Фонд архіву (архів архіву)

ф. Р-1684 Державний архів Дніпропетровської області, м. Дніпропетровськ, 6239 од. зб. за 1922–2000 рр.

ф. П-125 Партійний архів Дніпропетровського обласного комітету Комуністичної партії України, м. Дніпропетровськ, 12886 од. зб. за 1936–1942, 1944–1991 рр.

Обсяг фондів

6336 фондів, 1676008 од. зб. (37401 л. м) за 1722–2004 рр.

12592 од. зб. науково-технічної документації за 1932–1987 рр.

39 од. зб. кінодокументів за 1961–1992 рр.

52589 од. зб. фотодокументів за 1890–2002 рр.

439 од. зб. фонодокументів за 1961–1991 рр.

Анотація складу фондів

Найдавніші рукописні документи XVIII ст. зберігаються у фондах Катеринославської межової контори, казенної палати та палати цивільного і карного судів, губернського прокурора, верхньої розправи Катеринославського намісництва, верхнього та нижнього земських судів, контори іноземних поселенців Південного краю Росії, Катеринославської казенної суконної фабрики та ін. Серед них зустрічаються документи, що відображають соціально-економічний, політичний розвиток та освоєння краю: акти про продаж, передачу, розподіл земель, судові позови майнового характеру, генеалогічні відомості про поселенців з Німеччини, Голландії, Швеції, Болгарії, автографи Г. Державіна – міністра юстиції, В. Кочубея – міністра внутрішніх справ, Е. Рішельє – військового губернатора Новоросійської губернії, а також

паспорти іноземних поселенців, зразки сукна, виготовленого в кінці XVIII ст. на Катеринославській суконній фабриці.

Документи про діяльність релігійних установ та їхнє землеволодіння, духовну освіту, будівництво церков та описи церковного майна зберігаються у фондах Катеринославської духовної консисторії, Катеринославського духовного правління, Катеринославського кафедрального Преображенського собору. Окремо треба виділити колекцію метричних книг губернії, в яких містяться записи XVIII–XX ст.

Значну частину фондів XIX – початку XX ст. складають документи органів місцевої державної влади і управління – Канцелярії катеринославського губернатора, Катеринославського губернського правління, волосних та сільських правлінь, повітових землевпорядних комісій, Катеринославської міської думи та управи, повітової комісії з виборів до III Державної думи, Катеринославського окружного суду, прокурора Катеринославського окружного суду, нотаріусів міст Катеринослава і Кривого Рога. Відомості про промисловий розвиток краю сконцентровані у фондах Управління Катерининської залізниці, канцелярії Катеринославської районної заводської наради, Дніпровського заводу Південно-Російського металургійного товариства, акціонерного товариства Ландваровського дротяно-цвяхового заводу братів Фрумкіних та ін. У цих фондах відображено стан економіки Катеринославщини, розвиток суспільно-політичного руху, діяльність політичних партій. В документах – відомості про чисельність та національний склад населення (ревізкі реєстри 1850), наявність орної землі та лісів, списки землевласників Катеринославської губернії з зазначенням їхнього майнового стану, документи про промислові підприємства, кількість робітників на кожному з них, про власників підприємств (1907), ціни на товари, листування про сплату податків та недоїмок, рапорти про використання дитячої праці, зростання захворюваності серед робітників, циркуляри про розшук та арешт учасників революційного руху, про розповсюдження нелегальних видань, виступи селян проти проведення столипінської аграрної реформи, про революційні події 1905–1907 рр. Питання освіти, навчально-виховного процесу висвітлено у документах фондів Катеринославської чоловічої гімназії, Катеринославського приватного, згодом єврейського, політехнічного інституту.

Події української революції 1917–1920 рр. відображено, переважно, у фондах виконкомів Рад робітничих, селянських та солдатських депутатів, військово-революційних комітетів, відділів робітничо-селянської інспекції, комітетів незаможних селян, революційних трибуналів, відділів робітничо-селянської міліції, комісій у справах колишніх червоногвардійців та червоних партизанів.

Фонди радянського періоду містять документи органів державної влади – виконкомів обласної, міських, районних, селищних, сільських рад Дніпропетровщини. В них зосереджені відомості про індустріалізацію, проведення колективізації сільського господарства, економічний та соціально-культурний розвиток області.

Діяльність фінансової системи прослідковується за документами фондів фінансових відділів місцевих виконкомів, а планування та статистика – за фондами економічних нарад, місцевих планових комісій і статистичних відділів та бюро.

Окрему групу складають фонди установ, організацій, підприємств періоду Великої Вітчизняної війни. Значна частина цих документів знаходиться у фонді Дніпропетровської обласної комісії з обліку збитків, завданих нацистськими загарбниками та їхніми спільниками: відомості про грабування, масові розстріли мирних громадян, примусове вивезення молоді до Німеччини, підпільно-партизанський рух проти окупантів на Дніпропетровщині.

Численну групу становлять фонди підприємств металургійної, хімічної, гірничодобувної, верстатобудівної та інших галузей промисловості, організацій сільського господарства, установ народної освіти, вищих та середніх спеціальних навчальних закладів, установ науки, органів охорони здоров'я, фізичної культури та спорту, культурно-освітніх організацій, закладів мистецтва, профспілок. У розпорядчих, планово-звітних, фінансових документах цих фондів відображено будівництво, реконструкцію та роботу підприємств, виконання виробничих програм, раціоналізацію та винахідництво, механізацію виробничих процесів, впровадження у виробництво передових методів праці, роботу колгоспів, радгоспів, розвиток тваринництва, городництва, садівництва, проведення посівних та збиральних кампаній, розвиток освіти та підготовку кадрів для народного господарства, зв'язок науки з виробництвом, розвиток охорони здоров'я, культури.

В архіві зберігаються колекції документів про господарське, культурне та громадсько-політичне життя Дніпропетровщини (1923–1998), спогади жителів області про голодомор 1932–1933 рр. в Україні, документи про висланих з Дніпропетровської області заможних селян та членів їхніх родин, про ветеранів Великої Вітчизняної війни, спогади учасників війни в Афганістані (1979–1989) та ін.

Фонди особового походження складаються з документів учасників революційних подій на Катеринославщині 1905–1907 та 1917 рр. (В. Аверіна, К. Кудрявцева, М. Міллер, Й. Міллер), діячів науки (О. Дружиніної, І. Крижановської, В. Мосаковського, Л. Писаржевського, М. Розенберг), діячів культури (Г. Маринич, В. Овчаренко, В. Прокудо, А. Сонц, Н. Суржинної, І. Шаповала, М. Шатрова (Штейна).

З науково-технічної документації архів зберігає науково-дослідницькі праці.

Документи фондів губернського, окружного, обласного, повітових міських та районних комітетів Компартії України та комсомолу, первинних партійних та комсомольських організацій містять відомості про зміни чисельності членів партії, “чистки” у її лавах, репресії серед комуністів у 30–40-х рр. ХХ ст., про підпільно-партизанський рух у роки Великої Вітчизняної війни, про участь молоді в комсомольських будовах, в освоєванні цілинних та перелогових земель, про роботу промисловості та транспорту, колгоспів та радгоспів області.

Розсекречено і передано на загальне зберігання фотографії членів соціал-демократичної та інших партій, учасників антиурядових виступів та революційних подій, фонди окремих установ, організацій та підприємств, які діяли на території області в 1917–1941 рр. (надзвичайні комісії, військкомати, відділи робітничо-селянської міліції та ін.) і в період тимчасової нацистської окупації (редакції окружних газет, Дніпропетровська міська

управа, український університет, сільські споживчі товариства, громадські господарства, районні та сільські управи, земельні товариства), офіційні газети, які видавались на окупованій території області (1941–1943), документи комісії з обліку збитків, завданих нацистськими загарбниками та їхніми спільниками, документи репатрійованих громадян, поштівки та листи громадян з нацистської неволі, фонди уповноважених рад у справах релігійних культів та російської православної церкви (1944–1965) та ін.

З Управління Служби безпеки України по Дніпропетровській області надійшли на зберігання до архіву фільтраційні справи репатрійованих громадян та карні справи позасудових органів на репресованих осіб, з Управління внутрішніх справ Дніпропетровської області – звинувачувальні вирок у карних справах розкуркулених та облікові картки висланих заможних селян і членів їхніх сімей.

Основна частина звернень громадян до архіву (понад 98%) має соціально-правовий характер. Це запити про підтвердження трудового стажу, навчання, про заробітну платню, нагородження медалями, громадянський стан, майнові права, підтвердження фактів розкуркулювання, проживання і роботи на тимчасово окупованій території області в період Великої Вітчизняної війни та з інших питань, пов'язаних із забезпеченням прав і законних інтересів громадян.

Найбільше запитів (понад 70%) пов'язано з підтвердженням факту примусового вивезення на роботу до Німеччини та країн-сателітів у період Великої Вітчизняної війни. Отримані в 1993 р. від СБУ фільтраційні справи дають можливість виконувати подібні запити з високим позитивним результатом. За відсутності фільтраційних справ довідки наводяться за документами інших архівних фондів – Дніпропетровської обласної комісії з обліку збитків, завданих нацистськими окупантами та їхніми спільниками, виконкомів Рад усіх рівнів. У довідковій роботі використовуються також документи установ окупаційного періоду – Української допоміжної управи, районних і сільських управ, бірж праці, обцинних господарств.

Для виконання запитів про жертви політичних репресій користуються обліково-слідчими кримінальними справами, що зберігаються у фонді Управління Служби безпеки України по Дніпропетровській області, а також фондами Дніпропетровської обласної прокуратури, Контрольних комісій – робітничо-селянських інспекцій обласного, окружного, міського і районного рівнів, Дніпропетровського обкому Компартії України, архівної колекції “Документальні матеріали на висланих із Дніпропетровської області, членів їхніх родин і спецпереселенців”.

Дореволюційний період у фотодокументах відображений у репродукціях фотознімків з різної літератури та експонатів історичного музею м. Дніпропетровська. Це краєвиди міст і сіл Катеринославської губернії, знімки фабрик, заводів, адміністративних будівель Катеринослава (міської Думи, банків, навчальних закладів, театрів, готелів), вулиць, садів, бульварів, парків, культових споруд тощо, фото учасників революцій 1905–1907 та 1917 рр. Радянський період висвітлений у фотознімках з історії воєн, промислового, сільськогосподарського та культурного будівництва, громадсько-політичного життя Дніпропетровщини.

Кінодокументи, що знаходяться на зберіганні в архіві, відображають громадсько-політичне життя, розвиток промисловості, сільського господар-

ства, будівництва, культури та освіти на Дніпропетровщині. Серед них – сюжети про зустрічі ветеранів Великої Вітчизняної війни, Героїв Соціалістичної Праці, воїнів-інтернаціоналістів, репортажі про пуск доменної печі – 8 (1974), стану – 140 (1975), будівництво каналу Дніпро – Донбас (1975), відкриття Кайдакського мосту через Дніпро у м. Дніпропетровську (1982), перехід на повний госпрозрахунок і нові умови господарювання колгоспу ім. Кірова П'ятихатського району (1989), створення одного з перших в області агроконсорціумів на базі радгоспу “Україна” Дніпропетровського району (1990), створення діорами “Форсування Дніпра” (1975), про майстрів Петриківського розпису (1979), нові археологічні знахідки, виявлені при розкопках скіфських курганів у районі Придніпров'я (1984), відкриття будинку органної музики у м. Дніпропетровську (1987), створення технічного ліцею у СШ № 79 на базі Дніпропетровського інституту інженерів залізничного транспорту (1990), проведення страйку вчителів у Кривому Розі (1992) та ін.

Фонодокументи містять звукозаписи спогадів воїнів-ветеранів, зустрічей з Героями Радянського Союзу П. Шавуріним та М. Мясниковим (1978), репортажі про святкування 200-річчя міст Кривого Рога (1975) і Дніпропетровська (1976), про дніпропетровців-ліквідаторів наслідків аварії на Чорнобильській АЕС (1986), художні записи виступів народного артиста СРСР А. Штогаренка (1973), солістів Дніпропетровського театру опери та балету Н. Суржиної, М. Полуденного, Л. Гавриленко, концертів симфонічного оркестру облфілармонії (1972), фрагментів театральних спектаклів (1975–1989) та ін.

Бази даних

Фондова картотека (облікова), 5170 записів.
Відомості про розкуркулених і висланих (тематична), 567 записів.
Облік фондів та справ держархіву (облікова), 157 записів.
Реєстрація запитів соціально-правового характеру, (облікова)
16788 записів.
Реєстрація вхідних та вихідних документів (облікова), 555 записів.

Довідковий апарат

Описи

14291

Каталоги

систематичний;
іменний;
географічний;
систематичний до кінофотофонодокументів.

Картотеки

Тематичні

індустріалізація народного господарства краю (1923–1930).

Іменні

особи, що були репресовані у 1930-х – на початку 1950-х рр.;
особи, що мешкали на окупованій території у 1941–1943 рр.;
репатрійовані громадяни;
учасники підпільно-партизанського руху на території Дніпропетровської області у роки Другої світової війни;
чистка партійних рядів у 1921–1934 рр.
Загальний обсяг каталогів і картотек – 1264286 карток, з них – 246173 тематичних.

Показчики

Фондові

ф. 11 Канцелярія Катеринославського губернатора – *предметно-тематичний, географічний*;
ф. Р-43 Виконком Чумаківської сільради робітничих депутатів – *предметно-тематичний*;
ф. Р-268 Архівний відділ виконкому Дніпропетровської облради народних депутатів – *предметний*;
ф. Р-319 Дніпропетровський гірничий інститут – *предметно-тематичний*;
ф. Р-1278 Виконком Дніпродзержинської міськради народних депутатів – *предметно-тематичний, географічний*;
ф. Р-1860 Дніпропетровська облрада профспілок – *предметний*;
ф. Р-1873 Виконком Криничанської селищної Ради депутатів трудящих – *предметний*;
ф. Р-2143 Дніпропетровський трубопрокатний завод ім. В. Леніна – *предметно-тематичний*;
ф. Р-2145 Нижньодніпровський трубопрокатний завод ім. К. Лібкнехта – *предметно-тематичний*;
ф. Р-2146 Дніпропетровський металургійний завод ім. Г. Петровського – *предметно-тематичний*;
ф. Р-2151 Управління Придніпровської залізниці – *предметно-тематичний*;
ф. Р-2240 Відділ охорони здоров'я виконкому Дніпропетровської облради народних депутатів – *предметно-тематичний*;
ф. Р-2270 Нижньодніпровський трактороремонтний завод – *географічний*;
ф. Р-2307 Дніпропетровський державний університет – *предметно-тематичний, іменний*;

- ф. Р-2431 Листівки та листи, надіслані радянськими громадянами з німецької каторги у Дніпропетровську область – *географічний*;
- ф. Р-2493 Статистичне управління Дніпропетровської області – *предметний*;
- ф. Р-2951 Дніпропетровський завод металургійного обладнання – *предметний*;
- ф. Р-3101 Відділ народної освіти виконкому Дніпропетровської облради народних депутатів – *предметно-тематичний, географічний*;
- ф. Р-3383 Виконком Дніпропетровської облради народних депутатів – *предметно-тематичний, географічний*;
- ф. Р-3709 Дніпропетровський трест хлібопекарської промисловості – *предметний*;
- ф. Р-3973 Фінансовий відділ виконкому Дніпропетровської облради народних депутатів – *предметно-тематичний, географічний*;
- ф. Р-4243 Міністерство чорної металургії УРСР – *предметно-тематичний*;
- ф. Р-4357 Обласна санепідемстанція – *предметно-тематичний*;
- ф. Р-4359 Управління культури виконкому Дніпропетровської Ради народних депутатів – *предметно-тематичний, географічний*;
- ф. Р-4419 Дніпропетровський сільськогосподарський інститут – *географічний*;
- ф. Р-4464 Планова комісія виконкому Дніпропетровської облради народних депутатів – *географічний*;
- ф. Р-4474 Дніпропетровське обласне виробничо-технічне управління зв'язку – *предметний*;
- ф. Р-4492 Дніпропетровське обласне управління сільського господарства – *предметно-тематичний, іменний, географічний*;
- ф. Р-4493 Управління будівництва Дніпропетровського раднаргоспу – *предметно-тематичний*;
- ф. Р-4497 Управління машинобудівної промисловості Дніпропетровського раднаргоспу – *предметно-тематичний*;
- ф. Р-4512 Управління гірничо-видобувної промисловості Дніпропетровського раднаргоспу – *предметний*;
- ф. Р-4521 Раднаргосп Дніпропетровського економічного адміністративного району – *предметно-тематичний, іменний*;
- ф. Р-4526 Придніпровське міжобласне управління міських електростанцій і електромереж – *предметно-тематичний*;
- ф. Р-4530 Раднаргосп Придніпровського економічного адміністративного району – *предметно-тематичний*;
- ф. Р-4539 Головне територіальне управління будівництва Придніпровського економічного адміністративного району – *предметно-тематичний*;
- ф. Р-4540 Дніпропетровська обласна редколегія “Історія міст і сіл УРСР” – *географічний*;
- ф. Р-4555 Управління промисловості будматеріалів Дніпропетровського раднаргоспу – *предметно-тематичний*;
- ф. Р-4556 Управління робітничого постачання Дніпропетровського раднаргоспу – *предметний*;

- ф. Р-4560 Управління легкої і харчової промисловості Дніпропетровського раднаргоспу – *предметний*;
ф. Р-4561 Комітет партійного контролю Дніпропетровського обкому КПУ і облвиконкому – *предметно-тематичний, географічний*;
ф. Р-4562 Дніпропетровський обласний комітет народного контролю – *предметний, географічний*;
ф. Р-4800 Дніпропетровський інститут технічного навчання робітників – *предметно-тематичний, географічний*.

Міжфондові

метричні книги церков Катеринославської губернії;
документи ревкомів;
комітети незаможних селян.

Огляди

Тематичні

документальні джерела про розвиток металургійної промисловості Дніпропетровщини у повоєнний період;
документи Державного архіву Дніпропетровської області як джерело з історії Півдня України (1914–1928);
документи з історії гірничої та гірничозаводської промисловості Катеринославської губернії кінця XIX – початку XX ст.;
документи передвиборчих кампаній в міськради (1921–1925);
історія містобудування та архітектури, охорони пам'яток історії і культури (1944–1972);
науково-технічні товариства в СРСР (1945–1973).

Фондові

ф. 134 Катеринославська контора іноземних поселенців Південного краю Росії (1781–1857);
ф. Р-4521 Рада народного господарства Дніпропетровського економічного району (1957–1962);
ф. Р-4530 Рада народного господарства Придніпровського економічного району (1963–1965);
ф. П-7 Катеринославський (Дніпропетровський) окружний комітет КП(б)У (1923–1930).

Науково-довідкова бібліотека

17689 книг і брошур від 1848 р.;
1970 номерів журналів;
49 річних комплектів журналів;
1639 річних підшивок газет;
1373 спеціальних видання.

У фонді бібліотеки зберігається краєзнавча, архівознавча література, листівки, центральні та місцеві періодичні видання.

Довідковий апарат до бібліотечного фонду – систематичний, алфавітний каталоги.

Методичні розробки

Методическое пособие по аннотированию фотодокументов. – Днепропетровск, 1961. – 7 с.

Методическое указание по каталогизации фондов сельских Советов. – Днепропетровск, 1969. – 14 с.

Дифференцированный подход к описанию документальных материалов в процессе научно-технической обработки фондов: Метод. указание. – Днепропетровск, 1973. – 16 с.

Методические указания по выделению для уничтожения документов учреждений списка № 2 за послевоенный период, находящихся в горрайархивах Днепропетровской области. – Днепропетровск, 1977. – 3 с.

Методическое указание по комплектованию Днепропетровского областного государственного архива документами личного происхождения. – Днепропетровск, 1977. – 10 с.

Методическое указание по усовершенствованию описей в Днепропетровском облгосархиве. – Днепропетровск, 1979. – 11 с.

Документы учреждений культуры – источник комплектования государственных архивов: Метод. пособие. – Днепропетровск, 1980. – 6 с.

Принцип построения описей для высших учебных заведений: Метод. пособие. – Днепропетровск, 1980. – 8 с.

Принцип построения описей исполкома Днепропетровского областного Совета народных депутатов: Метод. пособие. – Днепропетровск, 1980. – 7 с.

Рабочая инструкция по проведению экспертизы ценности документов фондов учреждений списка № 2, хранящихся в Днепропетровском облгосархиве. – Днепропетровск, 1980. – 7 с.

Методические рекомендации по ведению учетно-справочного аппарата в государственных городских и районных архивах с переменным составом документов. – Днепропетровск, 1982. – 9 с.

Методические указания по составлению предисловий к описям. – Днепропетровск, 1982. – 3 с.

Методические рекомендации по организации проведения проверки наличия и состояния дел и уточнению учетных документов в государственных архивах с переменным составом документов. – Днепропетровск, 1983. – 10 с.

Методические рекомендации по переведению систематического каталога на 2-е дополненное издание “Схемы единой классификации документной информации в систематических каталогах государственных архивов СССР (Советский период)” 1978 г. в госархиве Днепропетровской области. – Днепропетровск, 1984. – 12 с.

Методические рекомендации по составлению номенклатур дел в учреждениях, организациях и на предприятиях. – Днепропетровск, 1984. – 7 с.

Методические рекомендации по упорядочению документов в районных (городских) информационно-вычислительных станциях. – Днепропетровск, 1984. – 20 с.

Методические рекомендации по упорядочению документов в строительномонтажных трестах. – Днепропетровск, 1984. – 5 с.

Составление научно-справочного аппарата на страховой фонд, отснятый до 1981 г.: Метод. пособие. – Днепропетровск, 1984. – 9 с.

Методические рекомендации по использованию примерной номенклатуры дел для техникумов. – Днепропетровск, 1986. – 14 с.

Тематическая разработка документов фондов районных (городских) Советов народных депутатов и их исполнительных комитетов: Метод. пособие. – Днепропетровск, 1986. – 10 с.

Отбор документов и материалов для сборников документов и составление для них заголовков: Метод. пособие. – Днепропетровск, 1987. – 10 с.

Памятка по составлению научно-справочного аппарата к описям. – Днепропетровск, 1987. – 7 с.

Принцип печатания проекционным способом черно-белых фотокопий: Метод. указания. – Днепропетровск, 1988. – 7 с.

Методические указания по проведению целевой комплексной экспертизы ценности архивных фондов районных органов управления сельским хозяйством, колхозов и совхозов в государственных районных архивах за 1947–1985 гг. – Днепропетровск, 1989. – 13 с.

Методические указания по учету документов на бумажной основе и особо ценных документов. – Днепропетровск, 1989. – 9 с.

Методичні рекомендації по застосуванню зразкових переліків документів по виборах депутатів СРСР, Верховної Ради УРСР і місцевих Рад народних депутатів. – Дніпропетровськ, 1991. – 4 с.

Памятка по наведению запросов социально-правового характера в государственных городских и районных архивах. – Днепропетровск, 1991. – 5 с.

Методические рекомендации по комплектованию государственных архивов документами общественных организаций и формирований граждан. – Днепропетровск, 1992. – 15 с.

Памятка по наведению запросов социально-правового характера в государственных городских и районных архивах. – Днепропетровск, 1992. – 8 с.

Инструкция по заполнению форм статистической отчетности по архивному делу. – Днепропетровск, 1996. – 11 с.

Памятка о реорганизации местных органов государственной власти и фондировании документов, образующихся в их деятельности. – Днепропетровск, 1997. – 10 с.

Порядок та основні вимоги щодо складання акта про виділення до знищення документів, не віднесених до НАФ та акта про вилучення документів з НАФ: Пам'ятка для архівних відділів райдержадміністрацій і міських рад. – Дніпропетровськ, 2002. – 4 с.

Методика генеалогічного пошуку в Державному архіві Дніпропетровської області: Пам'ятка досліднику. – Дніпропетровськ, 2003. – 8 с.

Порядок заповнення форм планової та звітної документації архівними відділами райдержадміністрацій і міських рад: Метод. рекомендації. – Дніпропетровськ, 2003. – 4 с.

Організація проведення перевірок стану діловодства і роботи архівних підрозділів в установах – джерелах комплектування НАФ України: Метод. вказівки. – Дніпропетровськ, 2004. – 10 с.

Бібліографія

Довідкові видання

Загальні довідкові видання

Державний архів Дніпропетровської області: Путівник / Уклад.: Б. Я. Брікер, К. О. Козуліна, О. Є. Корнеєва, О. Г. Яременко; Заг. ред. П. М. Рашева. – Дніпропетровськ: Дніпропетровське книжк. вид-во, 1960. – 193 с.

Державні архіви Української РСР: Короткий довідник. – К., 1972. – С. 87–88.

Государственный архив Днепропетровской области: Путеводитель / Сост.: Л. Н. Безкубская (ст. сост.), Л. М. Деревянко, Л. П. Капкало, Н. В. Киструсская; Отв. ред. К. М. Архипенко. – 2-е изд., перераб. и доп. – К., 1987. – 297 с.

Государственные архивы Украинской ССР: Справочник. – К., 1988. – С. 125–129.

Государственный архив Днепропетровской области: [Буклет]. – Днепропетровск, 1988. – 12 с.

Grimsted Patricia Kennedy. Archives and Manuscript Repositories in the USSR. Ukraine and Moldavia. – Princeton, 1988. – В. 1. – Р. 694–698.

Государственные архивы СССР: Справочник. – М., 1989. – Ч. 1. – С. 494–498.

Архівні установи України: Довідник. – К., 2000. – С. 59–61.

Спеціальні довідкові видання

Лев Володимирович Писаржевський. 1871–1938 рр.: Опис документальних матеріалів особистого фонду 680. 1871–1967 рр. / Упоряд.: О. Є. Сергеева, Т. О. Чиркова. – К.: Наук. думка, 1970. – 75 с.

Документальные материалы по истории евреев в архивах СНГ и стран Балтии: Предварительный список архивных фондов. – СПб., 1994. – С. 43.

Фонд “Контора опекунов новороссийских иностранных поселенцев”, 1781–1857. Т. 1. Аннотированная опись дел, 1781–1818 гг. / Госархив Днепропетровской обл.; Ин-т Германских и Восточноевропейских исслед. Геттинген (Германия); Ин-т укр. археографии и источниковедения им. М. С. Грушевского НАН Украины; Сост.: Н. Л. Юзбашева, Д. Ю. Мешков. – Днепропетровск; К., 1997. – 267 с.

Міжархівний покажчик фондів колишніх партійних архівів обкомів КПУ // Центральний державний архів громадських об'єднань України: Путівник. – К., 2001. – С. 298–302.

Національний архівний фонд України. Засоби інтелектуального доступу до документів: Короткий довідник. – К., 2002. – С. 56–61.

Огляди фондів

Степанов І. Архівний фонд “Горного управления Южной России” // Архів Радянської України. – 1932. – № 3. – С. 65–70.

Сергеева О. Є. Дніпропетровський облдержархів // Архіви України. – 1973. – № 4. – С. 81–82.

Огляд нових надходжень до архіву у 1971–1973 рр.

Сергеева О. Є. Дніпропетровський облдержархів // Архіви України. – 1976. – № 5. – С. 77–79.

Огляд нових надходжень до архіву у 1975 р.

Борщевский В. Я. Революционные листовки Екатеринослава конца XIX – начала XX столетия как источник // Историографические и источниковедческие проблемы отечественной истории. Источники по социально-экономической истории России и Украины XVII–XIX веков: Межвуз. сб. науч. трудов / Днепропетровский гос. ун-т. – Днепропетровск, 1983. – С. 155–159.

Огляд листівок з фондів Держархіву Дніпропетровської області.

Диденко Т. Б. Материалы по истории горной и горнозаводской промышленности Екатеринославской губернии конца XIX – начала XX века в местных архивных и библиотечных собраниях // Историографические и источниковедческие проблемы отечественной истории. Источники по социально-экономической истории России и Украины XVII–XIX веков: Межвуз. сб. науч. трудов / Днепропетровский гос. ун-т. – Днепропетровск, 1983. – С. 142–148.

Огляд документів фонду Канцелярії Катеринославського губернатора (ф. 11).

Підгорна Н. М., Плохій С. М. Джерела з історії німецьких колоній Півдня України (кінець XVIII – початок XIX ст.) // Укр. археогр. щорічник. Нова серія. – К., 1992. – Вип. 1. – С. 179–185.

Огляд документів фонду “Контора опікунства новоросійських іноземних поселенців (1781–1818) та Катеринославська контора іноземних поселенців (1818–1857)” (ф. 134).

Ченцова Т. Документы Государственного архива Днепропетровской области о еврейском населении Юга Украины // Єврейське населення Півдня України: історія та сучасність: Тез. доп. наук. конф. (19–20 листоп. 1992 р.). – Запоріжжя, 1992. – С. 116–117.

Ковальський М. П., Ченцов В. В. “Фільтраційні справи” – невідомі джерела державних архівів // Архіви України. – 1993. – № 1–3. – С. 35–44.

Soshnikov V. Jewish Agricultural Colonies in New Russia // Avotaynu: The International Review of Jewish Genealogy. – 1996. – Vol. XII, № 3. – P. 33–34.

У статті наведено список архівних джерел з фондів Держархіву Дніпропетровської області про єврейських колоністів у Новоросії.

Історія архіву, окремих фондів, колекцій

Вертоградов И. Ф. К вопросу о задачах Екатеринославской губернской ученой архивной комиссии // Летопись Екатеринославской ученой архивной комиссии. – 1904. – Вып. 1. – С. 33–43.

Беднов В. А. Сведения об архиве Екатеринославской духовной консистории. (Документы XVIII века) // Тр. XIII археологического съезда в Екатеринославе 1905 г. – М., 1908. – Т. 2. – С. 185–196.

Дорошенко Д. И. Об архивах Екатеринославской губернии. (По данным официальной анкеты) // Летопись Екатеринославской ученой архивной

комиссии. – 1913. – Вып. 9. – С. 157–167. – [Окреме вид.: Екатеринослав, 1914. – 11 с.].

Греков В. та ін. Дніпропетровський крайовий історичний архів та його фонди / В. Греков, А. Чуйченко, Л. Мірська // Архівна справа. – 1929. – Кн. 9–10. – С. 86–97.

Архіви і архівне будівництво в Дніпропетровській області // Архівознавчий збірник. – К., 1938. – С. 30–49.

Ковальський Н. П., Абросимова С. В. Из истории Екатеринославской ученой архивной комиссии (1903–1916 гг.) // Археогр. ежегодник за 1988 г. – М., 1989. – С. 52–57.

Летопись Екатеринославской ученой архивной комиссии (1904–1915): Бібліогр. довідник / Ін-т укр. археографії АН УРСР; Уклад.: С. В. Абросимова, О. І. Журба, М. В. Кравець. – К., 1991. – 43 с.

Архіви Дніпропетровщини: історія та сучасність, проблеми та рішення [До 75-річчя Державного архіву Дніпропетровської області] / Г. Данильченко, Т. Ібрагімова, Т. Коновалова та ін. // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 1996. – Т. 1. – С. 21–27.

Мешков Д. Дніпропетровські архіви під час Другої світової війни // Повернення культурного надбання України: проблеми, завдання, перспективи. – К., 1996. – Вип. 6. Матеріали національного семінару “Проблеми повернення національно-культурних пам’яток, втрачених або переміщених під час Другої світової війни” (Чернігів, верес. 1994 р.). – С. 188–193.

Спадщина: Ювіл. зб. до 75-річчя Держархіву Дніпропетровської області / Відп. за вип. Д. Ю. Мешков. – Дніпропетровськ, 1999. – 199 с.

[Із змісту]:

Журба О. І. До історії архівної справи та колекціонування на Катеринославщині кінця XVIII – першої половини XIX століття. – С. 9–20;

Абросимова С. В. Д. І. Яворницький і розвиток архівної справи на Катеринославщині. – С. 21–38;

Данильченко Г. П. К истории архивных учреждений Днепропетровска. – С. 39–52;

Коновалова Т. Л. Архивы Днепропетровщины вчера и сегодня. – С. 53–62;

Гайдук М. А. Из истории Днепропетровского государственного городского архива. – С. 63–68.

Дніпропетровські архіви, музеї та бібліотеки в роки Другої світової війни: Анований перелік документів і матеріалів / Держкомархів України. Держархів Дніпропетровської обл.; НАН України. Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського; Упоряд. Д. Мешков. – К., 2000. – 76 с. – (Доля культурних скарбів України під час Другої світової війни: архіви, бібліотеки, музеї; Вип. 3).

Перелік документів з фондів ЦДАВО України, Держархіву Дніпропетровської області, Дніпропетровського історичного музею, Архіву Дніпропетровського обласного управління СБУ.

Журба О. І. Комплектування архівних зібрань і колекцій на Катеринославщині у другій половині XVIII – першій половині XIX ст. // Архіви України. – 2002. – № 4–6. – С. 179–188.

Див. також Генеральну бібліографію № 101, 107, 153, 200.

ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Адреса: просп. Лагутенка, 12, м. Донецьк, 83086

Тел./факс: (062) 304-54-90

Тел.: (062) 305-22-97

E-mail: donarc@dn.farlep.net

Веб-сторінка на порталі Держкомархіву України:

<http://www.archives.gov.ua/Archives/>

Веб-сайт архіву: <http://home.skif.net/~donarc/>

Транспорт: тролейбус № 2 (зуп. “Центральний універмаг”),
трамвай № 1 (зуп. “Проспект Праці”)

Час роботи читального залу: понеділок–четвер: 8.30–17.30,
п’ятниця: 8.00–16.00

Директор: Буценко Надія Дмитрівна

Заступники директора: Широбокова Людмила Іванівна,

Герасимов Сергій Миколайович

Історична довідка

Згідно з Постановою РНК України від 3 січня 1922 р. створено Донецьке губернське архівне управління (губарх) при президії Донецького губвиконкому. У 1924 р. прийнято рішення про створення губернського історичного архіву.

З ліквідацією в 1925 р. Донецької губернії було ліквідовано і губернські архівні установи, а їхні функції передано Артемівському, Сталінському та Маріупольському окружним архівним управлінням (окрархам).

У липні 1929 р. рішенням Секретаріату ВУЦВК створено крайовий історичний архів промисловості Донбасу. У вересні 1930 р., у зв’язку з ліквідацією округів, ліквідовано Артемівське, Сталінське та Маріупольське окружні архівні управління і з 1 жовтня 1930 р. створено замість них місцеві архівні управління. У березні 1932 р. Сталінське місцеве архівне управління та крайовий історичний архів промисловості Донбасу реорганізовано в Сталінський державний історичний архів. Артемівське та Маріупольське місцеві архівні управління реорганізовано в державні історичні архіви.

У червні 1932 р. створено Донецьку область. 29 вересня 1932 р. на базі Сталінського державного історичного архіву засновано Донецький обласний історичний архів.

З червня 1938 р. Донецьку область розділено на Сталінську та Луганську області. Донецький обласний історичний архів перейменовано на Сталінський.

У листопаді 1938 р. архівні установи підпорядковано Наркомату внутрішніх справ. Згідно з наказом ГАУ НКВС СРСР від 25 листопада 1938 р. Сталінський обласний історичний архів перейменовано на Сталінський обласний архів у м. Сталіно, Артемівський історичний архів – на Сталінський обласний архів у м. Артемівську, Маріупольський історичний архів – на Сталінський обласний архів у м. Маріуполі. Станом на 1 січня 1940 р. у них зберігалось 3159 фондів (909306 од. зб.).

У роки Великої Вітчизняної війни частину архівних фондів було евакуйовано. За період окупації Сталінським, Артемівським та Маріупольським архівами було втрачено 2848 фондів, 1051069 од. зб. за 1740–1940 рр. Повернені після евакуації фонди з Артемівського та Маріупольського обласних архівів надійшли на зберігання до Сталінського обласного архіву в м. Сталіно. Артемівський та Маріупольський архіви було ліквідовано.

З 1958 р. архів змінив назву на Сталінський обласний державний архів. У червні 1960 р. архівні установи області були виведені з підпорядкування МВС і передані у відання виконкому обласної ради депутатів трудящих.

У листопаді 1961 р. в зв'язку з перейменуванням Сталіно на м. Донецьк Сталінський обласний державний архів перейменовано на Донецький.

З 1980 р. назва архіву – Державний архів Донецької області.

Структура архіву

Апарат управління

Відділи:

- організації та координації архівної справи
- формування НАФ та діловодства
- зберігання, обліку та довідкового апарату
- інформації та користування документами
- фізичної збереженості та інформаційно-пошукових систем

Фонд архіву (архів архіву)

ф. Р-678 Державний архів Донецької області, м. Донецьк, 4519 од. зб. за 1930–1941, 1943–1998 рр.

ф. П-5800 Діловодство Партійного архіву обкому Комуністичної партії України Сталінської (з 1938 р.), Донецької (з 1961 р.) області, м. Донецьк, 1060 од. зб. за 1937–1995 рр.

Обсяг фондів

10970 фондів, 1855610 од. зб. (50939 л. м) за 1784–2003 рр.

20750 од. зб. науково-технічної документації за 1935–1983 рр.

107 од. зб. кінодокументів за 1962–1982 рр.

14375 од. зб. фотодокументів за 1799, 1830, 1836, 1880, 1890, 1900, 1902, 1905–2002 рр.

969 од. зб. фонових документів за 1959–1977 рр.

112 од. зб. відеодокументів за 1991–2004 рр.

Анотація складу фондів

Архів зберігає документи кінця XVIII – початку XXI ст., які відображають політичне і соціально-економічне становище Бахмутського та Маріупольського повітів Катеринославської губернії, Слов'янського повіту Харківської губернії, південно-східної частини Таганрозького (Міуського) округу Облaсті Війська Донського – сучасної території Донецької області.

Найдавніші документи (кін. XVIII ст.) зберігаються у фондах Слов'янського городничого, предводителя дворянства Слов'янського повіту, Слов'янського повітового землеміра, благочинного 3-ї округи церков Бахмутського повіту та ін.

У фонді Маріупольської повітової земської управи збереглися документи про розкладку державного поземельного податку з земель повіту на 1901 р. із зазначенням відомостей про землевласників, кількість землі та оцінку її за вартістю, прибутками, нормами оподаткування і сумою поземельного податку, списки населених пунктів Маріупольського повіту з переліком житлових будівель, дворів, лікувальних закладів. У його складі є журнали засідань і сесій земських зібрань, вироків сільських сходів. У фонді Маріупольської міської думи знаходиться описання побуту маріупольських греків (1866).

Документи акціонерних підприємств, кам'яновугільних копалень і рудників мають відомості про розвиток вугільної, металургійної, хімічної, соляної промисловості, проникнення іноземного капіталу, становище та умови праці робітників, промислове піднесення у 90-х рр. XIX ст., страйковий рух. У фонді Новоросійського товариства кам'яновугільного, залізного, сталеного та рейкового виробництва зберігається копія заповіту Джона Юза. Будівництво Маріупольського морського порту відображено у фонді Управління робіт Маріупольського порту (1905–1919).

У фонді Маріупольської повітової земської управи є документи про стан сільського господарства на початку XX ст. Плани і карти генерального та спеціального межування земель періоду столипінської аграрної реформи знаходяться у фондах повітових комісій із землеустрою.

Відомості про національний склад і переміщення населення, стан міст, промисловості та сільського господарства, ремесел і торгівлі, будівництва і ремонту доріг, освіти і охорони здоров'я відобразилися у документах органів міського і земського самоврядування.

У фонді Маріупольського повітового казначейства збереглися ревізські реєстри населення м. Маріуполя і населених пунктів Маріупольського повіту (1811–1858).

Питання навчально-виховного процесу, розвитку народної освіти наприкінці XIX – на початку XX ст. висвітлені у документах навчальних закладів м. Юзівки. Є класні журнали з зазначенням кількості, складу та успішності учнів; свідоцтва та атестати про закінчення навчальних закладів.

Документи фонду благочинного 3-ї округи церков Бахмутського повіту характеризують стан православних церков, церковноприходських шкіл

та різні питання діяльності установ релігійного культу. В архіві є метричні книги громадян православного, римо-католицького та іудейського віросповідань, книги записів актів цивільного стану (1809–1926), сповідні відомості (1871–1906), церковнопарафіяльна відомість Богородицької церкви (1897–1926) с. Дмитріївка Таганрозького округу Облaсті Війська Донського.

У фондах виконкомів рад робітничих, селянських і солдатських депутатів, військово-революційних комітетів відклалися документи періоду Української революції 1917–1920 рр., у яких йдеться про встановлення радянської влади в Донбасі, організацію діяльності нового державного апарату.

Питання організації та діяльності органів робітничо-селянської міліції та карного розшуку на території Донецької губернії відображено у фондах Донецького губернського, окружних, повітових управлінь робітничо-селянської міліції. В них зберігаються доповіді, листування, відомості про бойовий склад управлінь міліції, про участь міліції у стягненні продовольчого податку (1921), надання допомоги голодуючим, оперативні зведення повітових управлінь міліції (1921, 1922), карного розшуку (1923). У фонді Донецького губернського управління міліції є документи про боротьбу зі злочинністю на території губернії (1922), про “чищення” рядів міліції (1922, 1923), особові справи працівників міліції.

Процес соціалістичного будівництва на території області висвітлюють документи виконкомів місцевих рад.

Відомості про націоналізацію підприємств, відбудову вугільної та інших галузей промисловості, реконструкцію та будівництво нових підприємств, їхню діяльність у повоєнні роки, розвиток стаханівського руху, впровадження нової техніки і технологій, механізацію та автоматизацію виробничих процесів, раціоналізацію та винахідництво містяться у фондах органів управління економікою регіону, промислових підприємств.

Землеустрій і землекористування, утворення комун і сільськогосподарських артiлей, колективізація сільського господарства, робота МТС та РТС, радгоспів і колгоспів, їхнє технічне оснащення, ліквідація “куркульства” знайшли відображення у фондах Рад, комітетів незаможних селян, установ сільського господарства.

У фондах органів Компартії і комсомолу України зберігаються документи про хлібозаготівлю, “чищення” рядів партії, українізацію, про реконструкцію та будівництво підприємств, судово-слідчі справи на комуністів, відомості про реабілітацію політичних в'язнів, акти, довідки, відомості про учасників підпільно-партизанського руху, списки партизан, документи про аварії на підприємствах.

Період нацистської окупації Донецької області відображено у фондах районних, сільських управ, сільськогосподарських громад, бірж праці. У фонді центрального табору радянських військовополонених м. Сталіно (1941–1943) зберігається журнал реєстрації військовополонених, які перебували в лазареті обласної лікарні, із зазначенням дати народження, місця проживання, даних про причину смерті. Про події цього часу свідчать також документи обласної і міських надзвичайних комісій з встановлення та розслідування злочинів нацистських загарбників та їхніх поплічників. Це – акти допитів, довідки про злочини фашистів у населених пунктах, відомості про створення таборів для радянських військовополонених, списки загиблих громадян.

Документи фондів установ народної освіти, науки, культури, охорони здоров'я, фізичної культури і спорту містять відомості про культурно-просвітницьку роботу, охорону пам'яток історії та культури, ліквідацію неписьменності, боротьбу з безпритульністю, характеризують стан науки, культури, лікувально-профілактичної допомоги населенню, розвиток фізичної культури і спорту в області. Хід виконання регіональної програми охорони життя та здоров'я людей на підприємствах і в побуті (1996–2000) відображено у документах фонду Управління праці та зайнятості населення.

Про діяльність релігійних установ області інформують документи фондів Уповноваженого Ради у справах православної церкви по Сталінській області (1944–1960), відділу у справах релігії виконкому Донецької обласної Ради народних депутатів (1941–1999). У них сконцентровані відомості про відкриття та діяльність церков, кількість діючих храмів із зазначенням їхнього місцезнаходження, про художні цінності, що перебувають у користуванні православних общин, зміни у складі священнослужителів (1941–1991), зведення про використання знятих із реєстрації культових споруд (1950–1980), кількість, склад релігійних об'єднань в області, звіти про діяльність Ворошиловградсько-Донецької єпархії, реєстрацію релігійних товариств (1943–1990).

Страйковий рух на Донеччині у 90-х рр. ХХ ст. відображено у документах фонду Донецького міського шахтарського страйкового комітету. Це – політичні та економічні вимоги шахтарів страйкуючих шахт, протоколи робітничих зборів, листи, звернення громадян та колективів, відомості про кількість страйкуючих шахт, про втрати робочого часу у зв'язку зі страйками, документи про підготовку та проведення I та II з'їздів шахтарів; листи, заяви, скарги, що надійшли до страйкового комітету.

У фонді Головного планового управління області містяться: довідки Головінформцентру облвиконкому про виконання рішень директивних органів з реалізації вимог страйкових комітетів підприємств вугільної промисловості (1989–1991); відомості про зареєстровані та ліквідовані кооперативи в містах та районах області; програми житлового будівництва (1986–2000).

Громадсько-політичний рух на Донеччині у 90-х рр. ХХ ст. відображено у документах політичних партій, громадських організацій та рухів Донецької області (1989–2001). Тут є документи обласної організації Партії праці (1992–2001), обласної організації Ліберальної партії України (1991–1999), Донецького обласного комітету Компартії України (1992–1999), обласної організації Соцпартії України (1991–2003), крайової організації Народного Руху України (1989–1993).

Архів зберігає фонди особового походження учасників революційних подій в Донбасі В. Варганова та П. Сергеева, українського вченого в галузі гірничої механіки М. Федорова, доктора технічних наук, професора Донецького індустріального інституту І. Коробчанського, професора, завідувача кафедри Донецького технічного університету В. Коробчанського, історика О. Максимова, заслуженого діяча науки УРСР, професора Донецького науково-дослідного інституту травматології та ортопедії, дійсного члена міжнародної організації хірургів-ортопедів-травматологів Т. Ревенка, письменників І. Гонімова, А. Клочья, Г. Володіна, М. Миронова, В. Мухіна, В. Замкового,

новаторів виробництва і сільського господарства П. Ангеліної, І. Бридька, В. Литвиненка, К. Северінова, голови Донецького облвиконкому Д. Гридасова, солістки балету Донецького державного театру опери та балету, заслуженої артистки УРСР О. Горчакової, члена Спілки журналістів України, редактора газети “Железнодорожник Донбасса” К. Клименка.

В архіві є колекції документів з історії Донецького краю: спогади учасників боротьби за встановлення радянської влади, документи Героїв Радянського Союзу, документи про партизанський та підпільний рух у роки Великої Вітчизняної війни, з літературного краєзнавства Донбасу, зібрані М. Діченським, з історії архівної справи в Україні, зібрані Г. Неклесю; документи про участь воїнів-інтернаціоналістів області у воєнних подіях в Афганістані; позасудові справи репресованих громадян Донеччини. У колекціях документів про вибори Президента України у м. Донецьку зберігаються агітаційні листівки та плакати, програми кандидатів, методичні вказівки на допомогу членам виборчих комісій, тексти відповідей на запитання виборців, брошури, газети, збірники документів тощо.

Для довідкової роботи з метою захисту прав і задоволення соціальних потреб громадян найчастіше використовують фонд Сталінської обласної комісії з розслідування злочинів нацистських окупантів, фонди церков (друга половина XIX ст.), виконкомів рад народних депутатів, фонди навчальних закладів, установ окупаційного періоду, обласного управління книжкової торгівлі, Азовського морського пароплавства, картотеку членів Компартії України за довоєнний період, фонди партійних організацій, колекцію документів про партизанський рух на території Донецької області (1941–1943).

Науково-технічна документація дорадянського періоду складається з планів та карт комісій з землеустрою, проектів розширення Маріупольського торгового порту. В фондах радянського періоду містяться технічні описання шахт та рудників, паспорти промислових підприємств і станцій Донецької залізниці, документи щодо планування і забудови населених пунктів, технічні умови на продукцію, звіти про розробку наукових тем тощо.

Серед фотодокументів, які зберігає архів: знімки будинків, вулиць, церков дореволюційних Юзівки та Бахмута; фотокартки учасників збройного повстання 1905 р., революційних подій 1917–1920 рр.; фотопортрети громадських, політичних, державних діячів та інших відомих людей – Дж. Юза, Н. Махна, К. Ворошилова, М. Руднева, Ф. Сергєєва (Артема), Л. Брежнєва, П. Шелеста, В. Щербицького, В. Чубаря, Е. Квірінга, В. Єрмоценка, Г. Берегового та ін.; фотознімки перших ударників праці – М. Ізотова, О. Стаханова, П. Кривоноса, П. Ангеліної, М. Мазая та ін.; фотопортрети керівників і учасників підпільних організацій періоду Великої Вітчизняної війни, Героїв Радянського Союзу, а також фотознімки зруйнованих промислових підприємств. В архіві є багато фотодокументів про розвиток промисловості, сільського господарства, будівництва, культури, освіти, спорту, соціально-політичне життя області з кінця 40-х – до кінця 90-х рр. XX ст.; фотопортрети передовиків виробництва, заслужених діячів науки, культури і мистецтва, фотознімки краєвидів міст, будинків, архітектурних пам'яток та ін.

Кінодокументи відобразили будівництво нових промислових, транспортних та інших об'єктів, діяльність промислових підприємств, розвиток сільського господарства, народної освіти, науки, культури і спорту в регіоні.

Є кіносюжети про життя і діяльність видатних громадян Донбасу, про визначні події в громадсько-політичному житті краю.

Серед фонодокументів:

– записи мітингів, урочистих зборів, присвячених видатним подіям у житті країни і області, ювілейним датам, нагородженню Донецької області орденом Леніна, пуску нових підприємств, достроковому пуску стану “3600” на Маріупольському заводі “Азовсталь”, репортаж про від’їзд донецьких будівельників на БАМ тощо;

– записи виступів, бесід, інтерв’ю знаних людей країни, діячів науки і культури, розповідей учасників революційних подій, передовиків виробництва П. Ангеліної, О. Стаханова, американського комуніста І. Пінтера, що приїхав на відновлення Донбасу, донецької письменниці Д. Черкашиної та ін.

– фонограми художніх і музичних творів у виконанні провідних майстрів сцени, концертів кращих вокально-інструментальних ансамблів.

Відеодокументи містять інформацію:

– з історії виникнення Юзівки, розвитку промисловості і сільського господарства в Донбасі в 20–30-х рр. ХХ ст.; краєвиди міст області цього періоду;

– про судові процеси 30-х рр. ХХ ст., зустріч із шахтарями письменників Остапа Вишні та Олександра Корнійчука;

– про встановлення рекорду О. Стахановим; першу Всесоюзну конференцію стаханівців у Кремлі;

– про голодомор 1932–1933 рр. в Україні;

– про події політичного, соціально-економічного та культурного життя Донецької області, всієї країни та світу;

– з історії міст області, їхнього будівництва, промислового та культурного розвитку;

– про діяльність держархіву Донецької області та ін.

Бази даних

Аркуші фондів (обліково-тематична), 11092 записи.

Електронні описи метричних книг церковних фондів (тематична), 276 записів.

Метричні записи про народження в Донецькій області (обліково-тематична), 885039 записів.

Списки громадян, що проживали в Донецькій області під час окупації (облікова), 148178 записів.

Списки мирних жителів, що загинули в роки Великої Вітчизняної війни в Донецькій області (обліково-тематична), 17432 записи.

Списки депутатів місцевих рад області (обліково-тематична), 86509 записів.

Списки громадян, нагороджених орденами і медалями СРСР (обліково-тематична), 46763 записи.

Систематичний каталог (тематична), 55081 запис.

Бібліотечний каталог (тематична), 1142 записи.

Тематичний каталог (тематична), 6 записів.

Кінодокументи (обліково-тематична), 3158 записів.

Фотодокументи (обліково-тематична), 7907 записів.

Відеодокументи (обліково-тематична), 1583 записи.

Довідковий апарат

Описи

20420

Каталоги

систематичний;

іменний;

географічний;

систематичний до кінофотофоновідеодокументів.

Картотеки

відведення земельних ділянок установам і підприємствам області –
алфавітна;

особи, нагороджені медаллю “За доблестный труд в Великой Отечественной войне 1941–1945 гг.” – *іменна*.

Загальний обсяг каталогів та картотек – 303413 карток, з них – 188684 тематичних.

Огляди

Тематичні

джерела з історії революційних подій 1917 р. у гірничорудному промисловому районі України

Фондові

ф. Р-920 Донецька обласна Рада профспілок;

ф. Р-1146 Виконком Донецької губернської Ради робітничих, селянських і червоноармійських депутатів;

ф. Р-2794 Виконком Донецької обласної Ради народних депутатів.

Науково-довідкова бібліотека

14340 книг і брошур від 1883 р.;

661 річний комплект журналів;

7951 окремих номер журналів;

4487 річних підшивок газет;

1949 спеціальних видань.

У бібліотеці зберігаються: зібрання законів Російської імперії, законів, постанов і розпоряджень урядів СРСР та УРСР; енциклопедії, словники, довідники, науково-популярна краєзнавча, архівознавча література; періодичні видання – центральні і місцеві газети та журнали.

Довідковий апарат бібліотеки – систематичний, алфавітний, хронологічний каталоги.

Методичні розробки

Рабочая инструкция по научно-технической обработке документов фонда личного происхождения П. Н. Ангелиной – Р-2771. – Донецк, 1960. – 8 с.

Обзор фонда Донецкого губисполкома. – Донецк, 1962. – 84 с.

Рабочая инструкция по научно-технической обработке фонда Р-2625 – Юзовский районный комитет Всероссийского Союза горнорабочих. – Донецк, 1962. – 9 с.

Рабочая инструкция по научно-технической обработке фонда Р-1202 – Мариупольский окрисполком. – Донецк, 1963. – 9 с.

Методические указания по составлению путеводителя по фондам Донецкого облгосархива. – Донецк, 1969. – 12 с.

Методические рекомендации по организации и проведению изучения физического состояния документальных материалов фондов Донецкого облгосархива. – Донецк, 1971. – 6 с.

Методические указания по проведению экспертизы ценности и научно-технической обработки документальных материалов фонда Совета народного хозяйства Донецкого экономического района (Донецкого Совнархоза) Р-2922 и его управлений. – Донецк, 1972. – 12 с.

Методические указания по созданию и усовершенствованию научно-справочного аппарата к документам по личному составу. – Донецк, 1974. – 4 с.

Памятка исследователям, работающим в читальном зале Донецкого облгосархива. – Донецк, 1974. – 3 с.

Памятка по учету и описанию кинофото документов в Донецком облгосархиве. – Донецк, 1974. – 3 с.

Схема классификации методических пособий и архивоведческой литературы в каталоге методического кабинета Донецкого облгосархива. – Донецк, 1974. – 6 с.

Памятка по организации и планированию работы хозрасчетных групп городских и районных архивов Донецкой области. – Донецк, 1975. – 4 с.

Рабочая инструкция по каталогизации фондов исполкомов Советов рабочих, крестьянских и красноармейских депутатов и Советов депутатов трудящихся. – Донецк, 1975. – 13 с.

Рабочая инструкция по проверке наличия документов в Донецком облгосархиве. – Донецк, 1977. – 13 с.

Схема классификации документов в систематическом каталоге Донецкого облгосархива (советский период). – Донецк, 1977. – 72 с.

Методические рекомендации по экспертизе научной ценности кинофото документов. – Донецк, 1978. – 13 с.

Обзор фонда Донецкого облисполкома. – Донецк, 1981. – 94 с.

Методические рекомендации по выявлению, учету, описанию и хранению особо ценных документов. Создание страхового фонда особо ценных документов. – Донецк, 1982. – 12 с.

Нормативы трудоемкости отдельных видов работ, выполняемых в горрайархивах Донецкой области. – Донецк, 1985. – 13 с.

Методические рекомендации по инициативному информированию. – Донецк, 1988. – 8 с.

Рабочая инструкция по целевой комплексной экспертизе ценности учреждений сельского хозяйства. – Донецк, 1989. – 9 с.

Инструкция по организации личного приема граждан и исполнения запросов социально-правового характера в государственных городских и районных архивах Донецкой области. – Донецк, 1991. – 9 с.

Комплектование государственных архивов документами личного происхождения участников Великой Отечественной войны: Памятка. – Донецк, 1991. – 4 с.

Методический уголок в районном городском государственном архиве: Памятка. – Донецк, 1991. – 3 с.

Методические рекомендации по комплектованию госархивов документами личного происхождения. – Донецк, 1992. – 4 с.

Методические рекомендации по работе с документами общественно-политических организаций и движений. – Донецк, 1992. – 6 с.

Методические рекомендации по работе государственных архивов с фотодокументами. – Донецк, 1993. – 7 с.

Методические рекомендации по учету, описанию, хранению и использованию документальных памятников в школьных музеях. – Донецк, 1993. – 16 с.

Памятка по научно-технической обработке документов, фондов горкомов и райкомов партии. – Донецк, 1993. – 4 с.

Программа практики студентов дневного отделения исторического факультета в госархиве Донецкой области. – Донецк, 1993. – 4 с.

Примерная номенклатура дел Главного управления экономики и прогнозирования облисполкома. – Донецк, 1994. – 14 с.

Примерная номенклатура дел металлургических заводов. – Донецк, 1994. – 19 с.

Анализ состава документов трестов различных направлений деятельности в угольной промышленности, шахтостроительных управлений и шахт, находящихся на хранении в государственном архиве Донецкой области. – Донецк, 1995. – 8 с.

Примерная номенклатура дел городских и районных отделов архитектуры. – Донецк, 1996. – 3 с.

Примерная номенклатура дел представительства фонда государственного имущества Украины в районе (городе). – Донецк, 1996. – 4 с.

Анализ проведения условной комплексной экспертизы ценности документов народного образования, хранящихся в Госархиве Донецкой области. – Донецк, 1997. – 9 с.

Инструкция по делопроизводству в Донецкой областной государственной администрации. – Донецк, 1997. – 36 с.

Методические рекомендации по отбору документов личного происхождения. – Донецк, 1997. – 4 с.

Примерная номенклатура дел городского совета и исполкома городского совета. – Донецк, 1997. – 6 с.

Примерная номенклатура дел общеобразовательной средней школы. – Донецк, 1997. – 5 с.

Примерная номенклатура дел районного (городского) отдела образования. – Донецк, 1997. – 8 с.

Примерная номенклатура дел районного совета народных депутатов. – Донецк, 1997. – 3 с.

Примерная номенклатура дел районной государственной администрации. – Донецк, 1997. – 13 с.

Памятка по составлению исторической справки и предисловия к архивному фонду. – Донецк, 1998. – 3 с.

Положення про експертно-перевірну комісію державного архіву Донецької області. – Донецьк, 1998. – 3 с.

Примерная номенклатура дел областной санитарно-эпидемиологической станции. – Донецк, 1998. – 47 с.

Примерная номенклатура дел техникума (колледжа). – Донецк, 1998. – 10 с.

Примірна номенклатура справ державної нотаріальної контори. – Донецьк, 1998. – 6 с.

Методические рекомендации по подготовке и оформлению материалов к сессиям сельских, поселковых советов и исполкомов. – Донецк, 1999. – 14 с., [12] с. прил.

Организация делопроизводства в сельских и поселковых советах // Местное самоуправление. Практические рекомендации. – Донецк, 1999. – С. 22–41, 54–75.

Примерная номенклатура дел городского управления здравоохранения. – Донецк, 1999. – 21 с.

Примерная номенклатура дел службы по делам несовершеннолетних. – Донецк, 1999. – 4 с.

Примерная номенклатура дел Центральной районной больницы. – Донецк, 1999. – 22 с.

Условия обеспечения сохранности документов в ведомственных архивах: Метод. рекомендации. – Донецк, 1999. – 6 с., [6] с. прил.

Примерная номенклатура дел производственного объединения по добыче угля (государственной холдинговой компании). – Донецк, 2000. – 43 с.

Примерная номенклатура дел угольной шахты. – Донецк, 2000. – 20 с.
Інструкція з діловодства держархіву Донецької області. – Донецьк, 2001. – 49 с.

Методические рекомендации о порядке государственного учета и организации проведения государственной регистрации документов Национального архивного фонда Украины в госархиве Донецкой области. – Донецк, 2001. – 15 с.

Методичні рекомендації щодо виявлення і включення до державного реєстру національного культурного надбання, організації обліку та зберігання унікальних документальних пам'яток Національного архівного фонду України. – Донецьк, 2001. – 12 с.

Положення про методичну комісію державного архіву Донецької області. – Донецьк, 2001. – 2 с.

Примерная номенклатура дел районной государственной налоговой инспекции. – Донецк, 2001. – 28 с.

Примірна номенклатура справ селищної (сільської) ради. – Донецьк, 2001. – 7 с.

Создание базы данных по учету фондов госархива Донецкой области: Метод. рекомендации. – Донецк, 2001. – 9 с.

Анализ экспертизы ценности фондов финотделов, хранящихся в Государственном архиве Донецкой области. – Донецк, 2002. – 6 с.

Методичні рекомендації з організації діловодства, підготовки та оформленню матеріалів до сесій сільських та селищних рад і засідань їх виконавчих комітетів. – Донецьк, 2002. – 67 с.

Примерная номенклатура дел городских (районных) отделов архитектуры. – Донецк, 2002. – 6 с.

Примерная номенклатура дел городской государственной налоговой инспекции. – Донецк, 2002. – 32 с.

Примерная номенклатура дел отдела земельных ресурсов. – Донецк, 2002. – 8 с.

Примерная номенклатура дел промышленного предприятия (государственной и негосударственной форм собственности). – Донецк, 2002. – 34 с.

Примерная номенклатура дел управления сельского хозяйства и продовольствия районной государственной администрации. – Донецк, 2002. – 10 с.

Примірна номенклатура справ районних, районних у містах, міських управлінь юстиції. – Донецьк, 2002. – 20 с.

Методические рекомендации по организации работы трудового архива (учет документов, оформление планово-отчетной документации). – Донецк, 2003. – 33 с.

Методичні рекомендації по організації методичних кабінетів, оформленню методичних стендів в місцевих державних архівних установах. – Донецьк, 2003. – 15 с.

Методичні рекомендації по проведенню паспортизації та оформленню її результатів в архівних підрозділах установ, організацій і підприємств, документи яких віднесені до Національного архівного фонду. – Донецьк, 2003. – 3 с., [1] арк. дод.

Бібліографія

Довідкові видання

Загальні довідкові видання

Державні архіви Української РСР: Короткий довідник. – К., 1972. – С. 90–93.

Государственный архив Донецкой области: Путеводитель / Сост.: Е. П. Беседина, В. Ф. Бурносков, Н. Н. Заставская и др.; Отв. ред. А. В. Санцевич. – К., 1984. – 232 с.

Государственные архивы Украинской ССР: Справочник. – К., 1988. – С. 129–132.

Grimsted Patricia Kennedy. Archives and Manuscript Repositories in the USSR. Ukraine and Moldavia. – Princeton, 1988. – В. 1. – Р. 709–711.

Государственные архивы СССР: Справочник. – М., 1989. – Ч. 1. – С. 498–502.

Архівні установи України: Довідник. – К., 2000. – С. 62–65.

Государственный архив Донецкой области: [Буклет] / Сост.: Н. Б. Метальникова, О. А. Попова. – Донецк, 2004. – 16 с.

Державний архів Донецької області: Путівник. – [Готується до друку]. – (Архівні зібрання України. Путівники).

Спеціальні довідкові видання

Документальные материалы по истории евреев в архивах СНГ и стран Балтии: Предварительный список архивных фондов. – СПб., 1994. – С. 44.

Міжархівний покажчик фондів колишніх партійних архівів обкомів КПУ // Центральний державний архів громадських об'єднань України: Путівник. – К., 2001. – С. 303–308.

Національний архівний фонд України. Засоби інтелектуального доступу до документів: Короткий довідник. – К., 2002. – С. 62–63.

Огляди фондів

Баранова А. Документи про розвиток народного господарства і культури Донеччини // Архіви України. – 1970. – № 1. – С. 85–87.

Про поповнення фондів Донецького облдержархіву у 1966–1969 рр.

Баранова А. Т. Донецький облдержархів // Архіви України. – 1973. – № 3. – С. 69–71.

Про нові надходження до архіву у 1971–1972 рр.

Кравченко В. І. Документи фонду Виконкому Донецької обласної Ради депутатів трудящих за 1959–1970 рр. // Архіви України. – 1980. – № 1. – С. 59–62.

Заднепровская Л. Д. Документы Государственного архива Донецкой области как источник изучения истории народного образования Донбасса в конце XIX – начале XX века // Донбасс: прошлое, настоящее, будущее: Тез., докл. и сообщ. III регион. науч.-практ. конф. (22 дек. 1994 г.). – Донецк, 1994. – С. 59–61.

Заднепровская Л. Д., Попова О. А. Документы Госархива Донецкой области как источник по изучению истории Юзовки // У истоков города Донецка: Материалы науч.-практ. конф. – Донецк, 1998. – С. 23–28.

Задніпровська Л. Документи Державного архіву Донецької області про діяльність православної церкви (XVIII – поч. XX ст.) // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 2001. – Т. 7. – С. 59–61.

Суббота Л. Огляд фонду Р-6802 “Горчакова Олена Петрівна – заслужена артистка України, прима-балерина Донецького державного театру опери та балету, член Союзу театральних діячів України” // Вісник Держ. комітету архівів України. – 2002. – Вип. 3. – С. 39.

Агапов В. Л. Фонд Донецкого стачкома: возможности изучения рабочего движения // Архивная летопись Донбасса. – 2004. – № 1. – С. 17–20.

Про історію створення, склад та зміст документів фонду “Отраслевой рабочий комитет п/о “Донецкуголь” (Донецкий городской стачечный комитет)” (ф. Р-6777).

Гончарик С. Е. Обзор новых поступлений в Государственный архив Донецкой области в 2000–2004 гг. // Архивная летопись Донбасса. – 2004. – № 1. – С. 9–11.

Суббота Л. Т. Новые фонды // Архивная летопись Донбасса. – 2004. – № 1. – С. 12.

Огляд документів ф. Р-6777.

Історія архіву, окремих фондів, колекцій

Донецький обласний історичний архів // Архівознавчий збірник. – К., 1938. – С. 58–65.

Копатченко К., Мітьєва А. До історії розвитку архівної справи в Донецькій області // Архіви України. – 1967. – № 6. – С. 6–14.

Метальникова Н. Б. Модель организации архивной службы (на примере госархива Донецкой области) // Українське архівознавство: історія, сучасний стан, перспективи: Наук. доп. Всеукр. конф. (Київ, 19–20 листоп. 1996 р.) / Голов. архів. упр. при КМ України. УДНДІАСД. – К., 1997. – Ч. 1. – С. 318–327.

Попова О. А. Архивное строительство в Донецкой области (1920–1921 гг.) // Архівна та бібліотечна справа в Україні доби визвольних змагань (1917–1921 рр.): Зб. наук. праць / Голов. архів. упр. при КМ України. УДНДІАСД. – К., 1998. – С. 69–71.

Глушко Т. М. Архівна справа в Донбасі наприкінці 20-х років // Нові сторінки історії Донбасу. – Донецьк, 2000. – Кн. 8. – С. 260–266.

Глушко Т. М. Архівна справа Донбасу доби тоталітаризму (1932–1938 рр.) // Зб. наук. праць. Сер. “Історичні науки” / Нац. ун-т Києво-Могилянська Академія (Миколаївська філія). – Миколаїв, 2001. – Т. 10. – С. 97–101.

Метальникова Н. Б. Судьба документальных фондов госархива Донецкой области в годы Великой Отечественной Войны (1941–1945 гг.) // <http://home.skif.net/~donarc/articles/stat01.htm/>

Періодичні та продовжувані видання архіву

Архивная летопись Донбасса. [Засновано у 2004 р.] / Госархив Донецкой обл.; Редкол.: Н. Д. Буценко (глав. ред.), С. Н. Герасимов, Т. А. Максимчук и др. – Донецк.

У 2004 р. вийшов 1 випуск часопису.

ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Адреса: вул. Охрімova Гора, 2/20, м. Житомир, 10003, (корп. 1)
вул. Замкова, 3, м. Житомир, 10003, (корп. 2)

Тел./факс: 24-54-61 (корп. 1)

Тел.: (0412) 24-45-27, 24-39-45

(0412) 22-65-52 (корп. 2)

E-mail: volarch@zt.ukrtel.net

Веб-сторінка на порталі Держкомархіву України:

<http://www.archives.gov.ua/Archives/>

Транспорт: корп. 1 – тролейбус № 2, 3 (зуп. “вул. Ольжича”)
корп. 2 – тролейбус № 2, 3 (зуп. “площа Перемоги”)

Час роботи читального залу: понеділок–четвер: 9.30–17.00,
п’ятниця: 9.30–15.45

Директор: Рафальський Ігор Олексійович

Заступники директора: Савченко Ніна Михайлівна,

Шимченко Наталія Григорівна

Історична довідка

1920 р. з метою виявлення та обліку архівів ліквідованих радянською владою установ засновано Волинську губернську архівну комісію, яку було підпорядковано губернському відділу народної освіти. Постановою РНК УСРР від 13 січня 1922 р. її ліквідовано, а замість неї створено Волинське губернське архівне управління (губарх) у підпорядкуванні губвиконкому. 1925 р., у зв’язку з переходом на триступеневу систему управління, губарх перейменовано на Волинське окружне архівне управління (окрарх). 1930 р. окрарх реорганізовано у Житомирське місцеве архівне управління, а 1932 р. – у Житомирський державний історичний архів.

Після утворення Житомирської області 1938 р. архів отримав статус обласного (у підпорядкуванні обласного УНКВС), а з 1941 р. був перейменований на Державний архів Житомирської області. У 1958–1980 рр. офіційно називався Житомирським обласним державним архівом і підпорядковувався виконкому обласної ради (з 1960 р.). З 1980 р. – Державний архів Житомирської області.

Структура архіву

Апарат управління

Відділи:

– організації та координації архівної справи

- формування НАФ та діловодства
- зберігання, обліку та довідкового апарату
- інформації та користування документами
- забезпечення фізичної збереженості та мікрофільмування документів

Фонд архіву (архів архіву)

ф. Р-426 Державний архів Житомирської області, м. Житомир, 5908 од. зб. за 1930–2003 рр.

ф. П-2668 Партійний архів Житомирського обкому Компартії України, м. Житомир, 1491 од. зб. за 1903–1991 рр.

Обсяг фондів

9211 фондів, 1409941 од. зб. (20986 л. м) за 1795–2004 рр.

44 од. зб. кінодокументів за 1971–1992 рр.

18314 од. зб. фотодокументів за 1906–2004 рр.

211 од. зб. фонодокументів за 1960–2001 рр.

2 од. зб. відеодокументів за 2001–2004 рр.

Анотація складу фондів

Найдавніші документи архіву належать до кінця XVI – початку XVIII ст. Серед них – привілей на дворянство, виданий королем польським і великим князем литовським Сигізмундом овруцьким боярам Невмержицьким (1603), документи про дворянське походження родів Виговських та Тетер, автографи польських королів, патенти, видані та підписані відомим діячем польського національно-визвольного руху Тадеушем Костюшком (1794), актові документи та інвентарі маєтків XVIII ст. тощо.

Фонди дорадянського періоду містять документи: органів адміністративного управління та державних установ Волинської губернії кінця XVIII – поч. XX ст. (Канцелярії Волинського губернатора, Волинського губернського правління, губернської земської управи, губернського в селянських справах присутствія, з'їздів мирових посередників, волосних управ, губернського розпорядчого комітету, приказу громадської опіки, губернської комісії у справах про вибори до Державної думи, губернського присутствія в справах товариств та громадських об'єднань); установ та організацій міського, станового та земського самоврядування (Житомирського, Новоград-Волинського міських магістратів, міських дум та управ, Волинських дворянських депутатських зібрань, повітових дворянських опік, міщанських та ремісничих управ); судових органів (Волинського головного суду, палат цивільного та кримінального суду, повітових, земських і совісних судів, Житомирського окружного суду, Волинського губернського прокурора, з'їздів мирових суддів); нотаріальних контор; установ Міністерства державного майна,

землеробства та землепорядкування (Волинської палати державного майна, Холмсько-Волинського управління державного майна, Волинського губернського землеміра, губернської креслярні, губернської та повітової землепорядних комісій, губернського лісоохоронного комітету, державного лісництва) тощо.

У фондах Волинської казенної палати, податкових інспекторів, губернського та повітових казначейств, губернського акцизного управління, Житомирських відділень Державного та комерційних банків, Волинського відділення Селянського поземельного банку відклались фінансово-податкові документи, ревізські реєстри, окладні реєстри промислових підприємств, відомості про сплату квартирних та інших податків.

Документи з історії розвитку народної освіти на Волині містять фонди Дирекції народних училищ Волинської губернії, гімназій, Житомирської та Коростишівської учительських семінарій, Житомирського рабинського училища та єврейського учительського інституту, губернської єврейської училищної комісії, комерційного та землемірного училищ, земської школи фельдшерів, Волинської єпархіальної училищної ради та ін.

Документи дореволюційних громадських установ та організацій зберігаються у фондах Волинського місцевого управління Російського товариства Червоного Хреста, Житомирського комітету Всеросійського Союзу земств і міст (Земгор), Волинського товариства хмелярів, страхових товариств.

Джерелом вивчення історії релігійних конфесій на Волині є фонди Волинської православної, Луцько-Житомирської католицької та Білорусько-Литовської уніатської консисторій, канцелярій єпархіального архієрея та католицького кафедрального капітулу, окремих церков, костьолів, монастирів, єврейських релігійних громад. Фонд Генерального візитатора монастирів та костьолів Луцько-Житомирської єпархії містить візитаційні описання католицьких релігійних установ Волині кінця XVIII – першої половини XIX ст. Виявлено близько 350 особових документів уніатського духовенства Правобережної України (1748–1795), зокрема, єпископські грамоти про рукопокладання священиків, інституції, презенти, інструменти адміністрації (тимчасового управління парафіями) тощо. У фонді Волинської духовної консисторії зберігаються також фондушеві документи уніатських церков і монастирів, всього близько 250 документів за 1638–1797 рр.

У фонді Луцько-Житомирської римо-католицької духовної консисторії зберігаються візитаційні описання деканатів Радомишльської уніатської консисторії за 1740–1791 рр., які географічно охоплюють територію Київського, Брацлавського та частково Волинського воєводств. Серед них є книга візитацій Йозефгородського та Кодимського деканатів (територія сучасної Молдови).

Українські національно-визвольні змагання 1917–1920 рр. висвітлено у фондах Волинського губернського комісара, Житомирського міського виконавчого комітету Ради об'єднаних громадських організацій, Волинського губернського земельного комітету, Волинської окружної комісії у справах про вибори до Установчих зборів, Волинського губернського старости, Волинської губернської державної варти, Житомирської повітової тимчасової земельно-ліквідаційної комісії.

Масив документів радянського періоду зберігається у складі фондів:
– місцевих органів державної влади та управління, юстиції, суду та прокуратури, зокрема Волинського губернського ревтрибуналу, губернської та окружних прокуратур, Волинської губернської колегії адвокатів тощо;

– військових установ – Волинського губернського військового комісаріату, повітових, окружних, волосних та районних військкоматів, Уповноваженого начальника інженерів збройних сил України та Криму по заготівлі палива на Волині для потреб Червоної Армії;

– установ і підприємств промисловості та місцевого господарства, сільського і лісового господарства – Волинської губернської ради народного господарства, галузевих промислових управлінь, Житомирського окружного відділу місцевої промисловості, заводів, фабрик, Волинського губернського земельного управління, окружних, повітових, районних та міських земельних відділів, Української державної меліоративно-будівельної контори, дослідної станції хмелярства, машинно-тракторних станцій, колгоспів, комун, сільгоспартілей;

– продовольчих комітетів, комісій з ліквідації наслідків голоду 1921–1922 рр., заготівельних контор, Житомирського відділення Об'єднання по торгівлі з іноземцями “Торгзін”, органів управління торгівлею;

– Волинського губернського, окружних, міських, районних відділів та інспектур народної освіти, середніх та вищих навчальних закладів, установ професійної освіти та робітфаків, архівів, музеїв, філармоній, театрів, Житомирського обласного відділення Українського музично-хорового товариства, будинків культури, бібліотек, обласного відділу культури, обласної редакційної колегії тому “Історія міст і сіл України. Житомирська область”, обласної організації Спілки письменників України тощо;

– губернської та окружних інспектур, обласного відділу охорони здоров'я, лікарень, госпіталів та інших медично-лікувальних закладів;

– професійних спілок та громадських організацій, зокрема, місцевих органів управління профспілковим рухом, галузевих комітетів профспілок, обласної організації товариства “Знання”, обласного відділу у справах фізичної культури та спорту, уповноваженого Київської районної комісії єврейського громадського комітету допомоги жертвам погромів, Коростенського окружного та Житомирського районного відділень товариства поземельного облаштування трудящих євреїв “Озет”, Житомирського міського комітету товариства “Друг дітей” тощо.

Розсекречено фонди періоду нацистської окупації (1941–1944): Житомирського генералкомісаріату, гебітскомісаріатів, міських районних та сільських управ, Житомирської кримінальної поліції та поліції порядку, Центрального бюро реєстрації фольксдойчів. У фонді Житомирської обласної управи зберігаються списки населення області на вересень 1941 р.

Серед фондів особового походження документи відомих громадських діячів і меценатів Волині – родини баронів де Шодуар, губернатора О. Кутайсова (листування), історика, краєзнавця, архівіста П. Абрамовича (рукопис праці з історії Житомира від найдавніших часів до початку ХХ ст.), видатного українського ботаніка та мандрівника, президента ВУАН В. Липського (особові документи).

Для довідкової роботи з метою захисту прав і задоволення соціальних потреб громадян використовуються фонди виконкомів Житомирської обласної, міських, районних, селищних та сільських рад народних депутатів, колгоспів, радгоспів, сільськогосподарських артілей, Житомирської обласної комісії з обліку збитків, завданих нацистськими загарбниками в період Великої Вітчизняної війни, Відділу репатріації облвиконкому, Управління СБУ по Житомирській області, обласного, міських та районних комітетів КПУ та ЛКСМУ, обласних, міських, районних установ, організацій, промислових та сільськогосподарських підприємств.

Фотодокументи, що зберігаються в архіві, систематизовано за такими основними тематичними ознаками:

- видові та панорамні знімки;
- Друга світова війна;
- колективізація;
- повоєнна відбудова (1944–1950);
- повоєнний період до 1992 р.;
- розбудова незалежної держави (1992–2002);
- портрети видатних людей;
- пам'ятники і пам'ятні знаки жертвам голодомору (1932–1933) та жертвам політичних репресій (1937–1938);
- пам'ятники і пам'ятні знаки воїнам та мирним жителям, що загинули у роки Великої Вітчизняної війни, воїнам-інтернаціоналістам;
- пам'ятники та пам'ятні знаки, встановлені на честь видатних людей.

Привертають увагу теми: “Будівництво, архітектура” та “Міста і населені пункти”, що містять репродукції та оригінали фотознімків з краєвидами міст Житомира, Бердичева, Новограда-Волинського тощо, знімків окремих споруд та архітектурних пам'яток, серії малюнків художника Сестро де Лауторікена, на яких зображено Житомир 80-х рр. XIX ст. Серед фотодокументів радянського періоду зберігаються унікальні знімки Житомира та ряду інших міст області 20–30-х рр. XX ст. і часів їхньої повоєнної відбудови 50–60-х рр.

Серед фонодокументів провідне місце займають: аудіозаписи на комічну тематику, зокрема, спогади про видатного вченого і конструктора С. Корольова його матері М. Баланіної-Корольової та льотчика-космонавта О. Леонова на відкритті пам'ятника С. Корольову у м. Житомирі (1972), записи “Корольовських читань” у Житомирському державному музеї космонавтики (1977), привітання житомирянам з нагоди Дня космонавтики від членів екіпажу орбітальної станції “Союз Т-П” (1984). Промислова тематика відображена в нарисах: “Іршанський гірничо-збагачувальний комбінат” (1968), “Розвиток видобутку кварцитів на Першотравенському гірничо-збагачувальному комбінаті” (1964), “Надра Полісся: Коростишівський вугільний розріз, Іршанський титановий рудник, видобуток овруцьких кварцитів” (1964). Зберігаються записи радіопередач “До 50-річчя від дня смерті Лесі Українки”, “100-річчя від дня народження Лесі Українки”, “Спогади про С. Корольова”, “Передача про Ю. Гагаріна”.

Українська пісенна і музична спадщина зберігається у записах виступів Поліського народного ансамблю пісні та танцю “Льонок”, хорової капели “Орея”, самодіяльних народних колективів.

Урочисті події з життя Державного архіву Житомирської області висвітлені у записах святкування 75-річчя установи та присвяченого цій події круглого столу “Роль архівів у науковій та краєзнавчій роботі”.

Збірку кіновідеоматеріалів складають аматорські стрічки, присвячені ювілейним датам, екологічним проблемам, подіям культурно-мистецького життя області. Серед них – відеофільми: “Донька Прометей”, до 100-річчя від дня народження Лесі Українки (1971); “Відкриття пам’ятника С. Корольову у м. Житомирі” (1972); “Святкування 1100-річчя Житомира” (1984); “Нитка Аріадни: про екологію навколишнього середовища” (1985), “Кристали часу” про О. Вітрика, одного з учасників створення меморіалу “Бабин Яр” (2002), урочиста передача священних тор Житомирській релігійній іудейській общині (2004) та ін.

Бази даних

Аркуші фондів (облікова), 3442 записи.

Відомості: покажчик до журналу “Волинские епархиальные ведомости” (іменна), 1859 записів.

Генеалогія (іменна), 4307 записів.

Городяни: за метричними записами православних церков м. Житомира (іменна), 1090 записів.

Адміністративно-територіальний поділ області (довідкова), 585 записів.

Євреї: алфавітний покажчик до рабинатних книг (іменна), 1034 записи.

Волинська духовна консисторія (іменна), 3525 записів.

Місто: рішення Житомирської міськради та відділу архітектури міськвиконкому з питань містобудування за 1944–1979 рр. (тематична), 10110 записів.

Приєднані: метричні записи про приєднання до православ’я осіб інших віросповідань (іменна), 30 записів.

Ревізія: предметно-географічний покажчик ревізьких реєстрів фонду Волинської казенної палати (тематична), 450 записів.

Переселенці: метричні записи про осіб-вихідців з інших місцевостей чи парафій (іменна), 287 записів.

Німці: географічний та іменний покажчик до лютеранських метричних книг (тематична), 2117 записів.

Довідковий апарат

Описи

13454

Каталоги

систематичний;
іменний;
географічний.

Картотеки

документи з історії німецької колонізації на Волині – предметно-іменна;
історія чеської діаспори – іменна;
показчик церковних парафій Волинської єпархії – географічна;
архітектура та розбудова м. Житомира – систематична;
особи, які працювали в німецьких установах під час Великої Вітчизняної війни – іменна;
особи, які проходили за протоколами бюро обкому, міськкому та райкомів Компартії України – іменна;
підпільники та партизани Другої світової війни – іменна.
Загальний обсяг каталогів та картотек – 487242 картки, з них – 31143 тематичних.

Показчики

Міжфондові

губернські суди Волині (ф. 16 Волинський головний суд, ф. 17 Волинська палата громадського суду, ф. 18 Волинська палата народного суду, ф. 19 Волинська об'єднана палата карно-громадського суду).

Фондові

ф. 1 Волинська духовна консисторія – географічний;
ф. 29 Житомирський нотаріус – іменний;
ф. 118 Волинська казенна палата – географічний;
ф. 178 Луцько-Житомирська римсько-католицька духовна консисторія – географічний.

Огляди

Тематичні

документи Державного архіву Житомирської області з історії містобудування та архітектури, охорони пам'яток історії та культури;
документи з історії Житомира;
церковно-приходські літописи як джерело з історії України;
генеалогія.

Фондові

ф. 24 Житомирський окружний суд;
ф. 115 Волинське губернське в селянських справах присутствіє.

Науково-довідкова бібліотека

7279 книг і брошур від XIX ст.;
892 комплекти журналів;

7547 номерів журналів;

2827 річних підшивок газет.

Бібліотека архіву зберігає політичну, історичну, краєзнавчу, архівознавчу літературу, центральні і місцеві періодичні видання.

Методичні розробки

Инструкция по усовершенствованию ф. 58 – Волынская палата государственного имущества (1797–1866) / Сост. Е. З. Шехтман. – Житомир, 1953. – 14 с.

Инструкция по выявлению документальных материалов по сельскому хозяйству / Сост. Я. Л. Тифлинский. – Житомир, 1954. – 8 с.

Методические указания по подготовке сборника документов “Житомирская область в период Великой Отечественной войны 1941–1945 гг.” / Сост. Е. З. Шехтман. – Житомир, 1960. – 3 с.

Методические указания по проведению экспертизы ценности документов Госархива Житомирской области / Сост. Я. Л. Тифлинский. – Житомир, 1961. – 12 с.

Инструкция по редактированию описи ф. 159 – Волынское церковно-археологическое общество / Сост. Е. З. Шехтман. – Житомир, 1964. – 4 с.

Методические рекомендации по комплектованию госархивов фондами личного происхождения / Сост. Я. Л. Тифлинский. – Житомир, 1971. – 6 с.

Рабочая инструкция по усовершенствованию описей волостных и районных исполкомов довоенного периода / Сост. И. С. Иванюк. – Житомир, 1974. – 28 с.

Общий и архивный отделы исполкома Житомирского областного совета депутатов трудящихся. Метод. рекомендации по машинописному оформлению организационно-распорядительной документации. – Житомир, 1976. – 17 с.

Архивный отдел исполкома Житомирского областного совета народных депутатов. Метод. рекомендации по организации проверки наличия и состояния дел, уточнению учетной документации в райгосгорархивах Житомирской области. – Житомир, 1980. – 13 с.

Архивный отдел Житомирского облисполкома. Памятка по проверке состояния и хранения фотодокументов в редакциях газет. – Житомир, 1984. – 5 с.

Методические рекомендации по рациональному размещению документальных материалов в хранилищах райгосгорархивов / Сост. Я. Ю. Теплицкий. – Житомир, 1984. – 3 с.

Методичні рекомендації з каталогізації документів дорадянського періоду в Держархіві області та створенню систематичного каталогу / Уклад. Я. Ю. Теплицкий. – Житомир, 1985. – 13 с.

Методические рекомендации по написанию исторических справок о районных советах народных депутатов и их исполкомах / Сост. Я. Ю. Теплицкий. – Житомир, 1986. – 7 с.

Рабочая инструкция по созданию объединенных архивных фондов в Госархиве Житомирской области / Сост. Я. Ю. Теплицкий. – Житомир, 1987. – 5 с.

Методичні вказівки по виконанню запитів соціально-правового характеру в архівних відділах РДА та міськдержархівах / Уклад. В. А. Поплавська. – Житомир, 1998. – 14 с.

Методичні вказівки по створенню міжфондового географічного покажчика метричних книг православних парафій / Уклад. Р. Ю. Кондратюк. – Житомир, 1998. – 2 с.

Пам'ятка з питань методики поповнення Національного архівного фонду документами особового походження / Уклад. Н. Д. Горелова. – Житомир, 1998. – 17 с.

Примірна номенклатура справ районного (міського) центру зайнятості / Уклад. Н. М. Савченко. – Житомир, 2001. – 32 с.

Методичні рекомендації по проведенню експертизи цінності документів, що перебувають на державному зберіганні, установ, які виключено з джерел комплектування / Уклад. Н. М. Савченко. – Житомир, 2003. – 5 с.

Примірна номенклатура справ сільської ради / Уклад. Н. М. Савченко. – Житомир, 2004. – 14 с.

Бібліографія

Довідкові видання

Загальні довідкові видання

Житомирский областной государственный архив и его филиал в г. Бердичеве: Путеводитель / Сост.: Г. В. Кашурин, Е. З. Шехтман, В. С. Нювикова и др.; Редкол.: С. Д. Пилькевич, А. Н. Гаевский, Л. М. Отливанова и др. – Житомир: Житомирское обл. изд-во, 1961. – 407 с.

Державні архіви Української РСР: Короткий довідник. – К., 1972. – С. 94–96.

Архивы – хранилища знаний и опыта: справочный материал о деятельности Государственного архива Житомирской области. – Житомир, 1987. – 9 с.

Государственные архивы Украинской ССР: Справочник. – К., 1988. – С. 125–129.

Grimsted Patricia Kennedy. Archives and Manuscript Repositories in the USSR. Ukraine and Moldavia. – Princeton, 1988. – В. 1. – Р. 872–874.

Государственные архивы СССР: Справочник. – М., 1989. – Ч. 1. – С. 502–505.

Архівні установи України: Довідник. – К., 2000. – С. 66–70.

Спеціальні довідкові видання

Література і архівні матеріали про минуле і сучасне Житомирщини: Каталог виставки 1958 р. / Уклад.: А. М. Гаєвський, В. П. Сковлюк, І. Я. Ціпріс та ін. – Житомир, 1959. – 200 с.

Документальные материалы по истории евреев в архивах СНГ и стран Балтии: Предварительный список архивных фондов. – СПб., 1994. – С. 29, 44.

Блажкевич Л. А., Кондратюк Р. Ю. Генеалогія. Тематичний огляд фондів Держархіву Житомирської області: Довідник. – Житомир, 1998. – 20 с.

Міжархівний покажчик фондів колишніх партійних архівів обкомів КПУ // Центральний державний архів громадських об'єднань України: Путивник. – К., 2001. – С. 308–318.

Некрополь старого Житомира: Біограф. довідник / Укр. центр біограф. некрополістики; Держархів Житомирської обл. та ін.; Уклад Р. Кондратюк. – К., 2001. – 136 с. – (Некрополі України; Вип. 11).

У довіднику використано відомості метричних книг, що зберігаються у Держархіві Житомирської області.

Національний архівний фонд України. Засоби інтелектуального доступу до документів: Короткий довідник. – К., 2002. – С. 64–66.

Огляди фондів

Шехтман Е. З. Церковно-приходские летописи XIX ст. – начала XX ст. – важный источник для изучения местной истории. (По материалам Житомирского областного государственного архива) // Друга республік. наук. конф. з архівознавства та інших спец. іст. дисциплін: Матеріали / Архів. упр. УРСР. – К., 1965. – [Т. 2]. Друга секція. Спец. іст. дисципліни. – С. 94–109.

Маймула К. А. Житомирський облдержархів // Архіви України. – 1973. – № 2. – С. 82–83.

Про нові надходження до архіву у 1971–1972 рр.

Меламед Е. Источники по истории еврейского просвещения и культуры в фондах Государственного архива Житомирской области // Єврейська історія та культура в Україні: Матеріали конф. (Київ, 8–9 груд. 1994 р.) / Асоціація Єврейських організацій та общин України; Асоціація юдаїки – наук.-дослід. центр. – К., 1995. – С. 124–128.

Меламед Е. Источники для русско-еврейской генеалогии (по материалам Государственного архива Житомирской области) // Єврейська історія та культура в Україні: Матеріали конф. (Київ, 21–22 серп. 1995 р.) / Ін-т юдаїки. – К., 1996. – С. 133–136.

Меламед Е. Обзор документальных источников по истории еврейского просвещения и культуры в фондах Государственного архива Житомирской области. – М.: О-во “Еврейское наследие”, 1996. – [12] с. – (Еврейский архив; Вып. 4).

Кондратюк Р. Метричні книги костьолів Кам'янецького деканату у Державному архіві Житомирської області // Поляки на Хмельниччині: Зб. наук. праць за матеріалами Міжнар. наук. конф. (23–24 черв. 1999 р.). – Хмельницький, 1999. – С. 49–50.

Кондратюк Р. Ю. Огляд джерел з генеалогії українського духовенства у фондах державного архіву Житомирської області // Історія України: мало-відомі імена, події, факти: Зб. статей / НАН України. Ін-т історії України. – К., 1999. – Вип. 6. – С. 240–245.

Кондратюк Р. Ю. Джерела з історії уніатської церкви Південно-Східної Волині другої половини XVIII ст. // Архіви України. – 2001. – № 4–5. – С. 98–110.

Огляд документів фонду Волинської духовної консисторії (ф. 1).

Ваховський В. С. Газета “Вольнь” в Державному архіві Житомирської області // Архіви – скарбниця людської пам'яті: Матеріали наук.-красн. конф.

“Роль архівів у дослідженні історії міст і сіл Великої Волині”, (Житомир, 11–12 черв. 2002 р.). – Житомир, 2002. – С. 81–83.

Історія архіву, окремих фондів, колекцій

Giab J. Opis archiwum diecezji kamieniecko-podolskiej // Przegląd Historyczny. – 1911. – Т. 13, № 1. – С. 125–128.

Шмин Д. В., Шехтман Е. З. Государственный архив Житомирской области // Вопросы истории. – 1953. – № 5. – С. 136–138.

Кондратюк Р. Державний архів Житомирської області: Історико-краєзнавчий нарис. – Житомир, 1997. – 31 с.

Мартинюк М. В. Філіал Держархіву Житомирської області в м. Бердичеві в період з 1924 по 1986 рр. // Архіви – скарбниця людської пам'яті: Матеріали наук.-краєзн. конф. “Роль архівів у дослідженні історії міст і сіл Великої Волині”, (Житомир, 11–12 черв. 2002 р.). – Житомир, 2002. – С. 14–16.

Поданєва Ю. С. Сторінки історії бердичівського міського архіву // Архіви – скарбниця людської пам'яті: Матеріали наук.-краєзн. конф. “Роль архівів у дослідженні історії міст і сіл Великої Волині”, (Житомир, 11–12 черв. 2002 р.). – Житомир, 2002. – С. 16–19.

Див. також Генеральну бібліографію № 153, 229.

ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Адреса: вул. Минайська, 14 а, м. Ужгород, 88005

Тел./факс: (0312) 2-35-49

Тел.: (03122) 2-35-49, 2-06-10, 2-07-11

E-mail: arhiv@uzh.ukrtel.net

Веб-сторінка на порталі Держкомархіву України:

<http://www.archives.gov.ua/Archives/>

Сторінка на веб-сайті Закарпатської обласної держадміністрації:

<http://www.carpathia.gov.ua/ua/publication/content/169.htm/>

Транспорт: архів знаходиться біля залізничного та автобусного вокзалів

Час роботи читального залу: понеділок–четвер: 8.00–17.00,

п'ятниця: 8.00–16.00

Директор: Делеган Михайло Васильович

Заступники директора: Товт Надія Андріївна,

Куташі Олена Йосипівна (м. Берегове)

Відділ: пл. Героїв, 4, м. Берегове, 90200

Тел.: (031412) 2-32-10

Історична довідка

Протягом 1919–1939 рр. на Закарпатті діяв Крайовий архів Підкарпатської Русі.

6 листопада 1945 р. Народна Рада Закарпатської України прийняла постанову про утворення Центрального державного історичного архіву Закарпатської України і упорядкування архівного господарства. Його було створено на базі колишніх комітатських архівів та документів, що відклалися в різних установах Закарпатської України.

1946 р. одержав назву Закарпатський обласний державний архів.

У період 1945–1954 рр. архів містився в обласному центрі, а в 1953 р. створено відділ у м. Берегове, у якому зосереджені документи за період від XVI ст. по 1945 р. включно. Документи від 1946 р. зберігаються в м. Ужгороді.

З 1980 р. має назву Державний архів Закарпатської області.

Структура архіву

Апарат управління

Відділи:

- формування НАФ та діловодства
- зберігання та довідкового апарату

- обліку документів
- інформації та користування документами
- забезпечення фізичної збереженості документів

Сектор організації діловодства

Фонд архіву (архів архіву)

ф. 298 Крайовий архів Підкарпатської Русі, м. Ужгород, 987 од. зб. за 1923–1938 рр.

ф. Р-869 Державний архів Закарпатської області, м. Ужгород, 3009 од. зб. за 1945–1994 рр.

ф. П-3223 Парти́йний архів Закарпатського обкому Компартії України, м. Ужгород, 1483 од. зб. за 1945–1991 рр.

Обсяг фондів

5106 фондів, 1357975 од. зб. (16027 л. м) за 1254–2004 рр.

1624 од. зб. науково-технічної документації за 1948–1987 рр.

17140 од. зб. фотодокументів за 1918–1998 рр.

Анотація складу фондів

Документи до 1946 р., що зберігаються у м. Берегові, відображають історичне минуле краю в часи його перебування в складі інших держав. Перший оригінальний документ датовано XIV ст. Збереглися грамоти королів та князів XV–XVI ст.

У фондах періоду угорського і австро-угорського панування містяться документальні зібрання наджупанів і піджупанів Бережанської, Угочанської та Ужанської жуп, судів жупанського дворянського суду, латифундії династії Шенборнів тощо. У фондах наджупанів і піджупанів відклалися такі групи документів: королівські грамоти про права дворян, оригінали та копії протоколів засідань Національних зборів у м. Пожонь (нині – Братислава) і трьох комітетів, тексти законів, затверджених цими зборами, рішення королівської курії із спірних питань, звіти про збір королівського податку і так званої десятини, документи про повстання під керівництвом Імре Текелі (1678–1688), угоди про перемир'я з австрійським урядом (1679). Значна кількість документів характеризує визвольну війну проти Габсбургів під керівництвом Ференца Ракоці II (1703–1711): лист представників Ужанської жупи щодо згоди про приєднання до повстання, повідомлення жупних депутатів, які вели переговори з Ф. Ракоці II (1705), його відозва до населення Угорщини із закликом боротися проти Габсбургів (1706), укази, розпорядження і списки учасників повстання та ін. Документи розповідають про розвиток ремесла і торгівлі, організацію цехів (збереглися статuti цехів). Є цінні документи про перші промислові підприємства на Закарпатті – чавуноливарний (1672),

пивоварний (1728) заводи, збереглися рецепти виготовлення пива та інформація про його експорт.

Серед документів про революцію 1848–1849 рр. – рішення Національних зборів у м. Пешті щодо призначення Лайоша Кошута керівником угорського національно-визвольного руху (1848), документи про організацію національної армії в містах, про діяльність та заповіт Жигмонда Перені (1763–1849).

Документи фонду Урбаріального суду відобразили складний процес проходження урбаріальної реформи у період правління імператриці Австрійської імперії Марії-Терезії (1740–1780) та ліквідації кріпосної залежності імператором Францом Йосифом II (1780–1790).

У фондах Правління Мукачівської греко-католицької єпархії та Мукачівського чоловічого монастиря отців Василіан наявна інформація щодо монастирських володінь, про дарування монастирю сіл, діяльність інших монастирів (що нині знаходяться на території Румунії, Словаччини та Угорщини), будівництво і відкриття шкіл, призначення вчителів, розпорядження щодо обмеження вживання слов'янської мови в церковних школах та діловодстві єпархії, спроби замінити слов'янський алфавіт латинським, візитацію шкіл.

Збереглося чимало інструктивних документів стосовно впровадження унії, переслідування та заборони православ'я, вагомих свідчень про діяльність римо-католицької, реформатської, іудейської конфесій та окремих сектантських об'єднань.

У названих фондах зберігаються документи, що стосуються діяльності “народних будителів” та видатних письменників ХІХ ст.: О. Духновича, М. Лучкая, І. Сільвая, А. Кралицького, В. Довговича, С. Павловича, О. Митрака, зокрема заповіт М. Лучкая від 11 серпня 1831 р., рукопис Іоанна Левковича про русинів і слов'ян (1841), чорнові записи до історії карпатських рутенів М. Лучкая (1842), повідомлення О. Духновича про видання календаря руською мовою (1849), є листи Я. Головацького до А. Кралицького про видання книг (1865), лист А. Кралицького до І. Сільвая щодо перебування в селі Бобовище (1883). Збереглися дані про видатних діячів Росії та України – уродженців Закарпаття: Ю. Венеліна-Гуцу, А. Дешка, І. Зейкана, про диригента і організатора багатоголосого хору К. Матезонського та ін.

У фондах комітетів та Мукачівської греко-католицької єпархії відклалися документи про події 1784 р. в Трансільванії, зокрема, циркуляри щодо розшуку керівників повстання, про направлення війська проти повстанців, вилучення у населення зброї та ін. Є інформація про голод у 80-х рр. ХVІІІ ст., про так звані холерні бунти у 1831 р.

Найдавніші документи фонду “Архів п'яти коронних міст” засвідчують, що міста і містечка вели наполегливу боротьбу за збереження своїх середньовічних прав.

У фондах особового походження (графа Шенборна, баронів Перені, поміщиків Прібек, адвокатів Ружаків) зберігаються важливі документи щодо власності, поділу майна між спадкоємцями, акти оцінки майна, листування зі спірних питань. Тут же містяться документи генеалогічного змісту. Певний інтерес становлять документи стосовно переселення на Закарпаття німців та їхній вплив на розвиток ремісництва.

У фондї Головного старости міста Мукачеве зберігається колекція грамот Владислава Варі (62 грамоти, що підтверджують різні привілеї жителів

Мукачева). Крім грамот, у фонді є документи про судові справи, які велися у зв'язку з порушенням привілеїв, наданих місту, звіти головних старост міста, міських економістів та збирачів податків.

Колекція “Архів кадастральних карт” містить інформацію щодо кількості землі в округах, містах, селах та її розміщення на кадастральних картах, описання кордонів кадастральних округів, реєстри земельних ділянок жителів міст і сіл Закарпаття, книги записів повторних обмірів землі та ін.

У фонді Музею імені Легоцького зібрано фотографії вулиць м. Мукачеве та його околиць, окремих об'єктів Мукачівського замку, дерев'яних церков Закарпаття.

Значний інтерес становить папір, на якому написані документи кінця XVIII – першої половини XIX ст. На них можна побачити філіграні (водяні знаки) Мукачівської та Довжанської паперових фабрик, що свідчить про помітний розвиток паперової мануфактури на Закарпатті. Значний інтерес для таких спеціальних історичних дисциплін як геральдика і сфрагістика становлять численні відбитки печаток міст і сіл та зображення гербів аристократичних родин (Баторі, Другетів, Естергазі, Перені, Шенборн та ін.) на архівних документах, а також описання гербів комітетів та окремих місцевостей. Також збереглися печатки робітничих союзів і організацій.

У фондах архіву є чимало документів, які містять інформацію про події Першої світової війни, перебування на території краю російської армії та ін.

У документах фондів Земського уряду, рефератів землеробства, освіти, охорони здоров'я, публічних робіт, сільськогосподарських і шкільних інспекторатів, прокуратур, крайових судів за період перебування в складі Чехословацької Республіки (1919–1939) висвітлюється соціально-політичне, економічне і культурне життя на Закарпатті. Тут є документи про створення та діяльність політичних партій, культурних товариств, спілок. Значні документні зібрання містять інформацію про володіння землею та лісами, меліорацію земель. Збереглися проекти, плани і кошториси на спорудження електростанцій, мостів і доріг, шкіл, державних та культосвітніх установ, статистичні дані про школи, клуби, читальні, театри, організацію туризму, розвиток торгівлі.

За цей період збереглися оригінальні першоджерела щодо переговорів із сусідніми державами про врегулювання територіальних проблем, установлення кордонів.

Численні документи відображають боротьбу закарпатців за возз'єднання з Україною та з'ясовують умови, що перешкождали його здійсненню.

Важливим джерелом різноманітної інформації щодо конкретних осіб та сімей є переписні листи Першого загального перепису населення Чехословаччини від 15 лютого 1921 р.

Метричні книги, яких через різні обставини збереглася незначна кількість, а також велика кількість шкільних документів, зокрема періоду Чехословацької Республіки, дають можливість здійснювати масштабні за обсягом генеалогічні пошуки, поглиблено досліджувати соціоетнічні процеси на території Карпатського регіону.

У документах періоду Карпатської України (листопад 1938 – березень 1939) є інформація про перші кроки уряду в налагодженні роботи промисловості та комунікацій, щодо виборів до Сойму Карпатської України, попередження підготовки замаху на президента А. Волошина та ін.

Документи фондів органів хортистського режиму (регентський комісаріат, жупні, окружні установи) в роки окупації краю (1939–1944) розкривають політику угорського уряду на Закарпатті, переслідування мирного населення за політичні переконання, необґрунтовані репресії, вивезення населення на примусові роботи до Австрії, Німеччини та Угорщини, до концентраційних таборів Німеччини і так званих робочих таборів Угорщини. Невелика кількість документів висвітлює діяльність партизанських загонів під командуванням О. Тканка, І. Прищепи, Д. Усти, В. Русина та ін.

Події перших повоєнних років зафіксовані у документах фондів Народної Ради Закарпатської України (НРЗУ), уповноважених НРЗУ, окружних, міських та сільських народних комітетів. Збереглися мандати і посвідчення делегатів І з'їзду Народних Комітетів Закарпатської України, що відбувся у м. Мукачеві 26 листопада 1944 р., декрети Народної Ради, інформація щодо проходження закарпатцями служби у лавах Червоної Армії та Першому Чехословацькому корпусі під командуванням генерала Людвика Свободи тощо.

Серед документів є й такі, що містять відомості про діяльність чехословацької адміністрації у 1944 р. на території краю.

Найзначніші за обсягом і важливі за змістом фонди радянських та партійних установ, організацій і підприємств за 1946–1991 рр. (зберігаються в Ужгороді): фонди Закарпатського облвиконкому, його відділів, обкому Комуністичної партії України, міськкомів та райкомів КПУ, міськвиконкомів, райвиконкомів, обласних творчих спілок, установ планування, статистики, професійних спілок, фінансових органів, промислових підприємств, керівних установ сільського господарства, колгоспів і радгоспів, первинних партійних організацій, в яких зосереджено документи про розвиток промисловості, сільського господарства, освіти, науки, культури, охорони здоров'я та ін.

У фонді Служби безпеки України по Закарпатській області зберігаються фільтраційні справи військовослужбовців угорської армії, військовополонених та мирних жителів, відправлених у табори. Збереглася інформація про людей, які в 1939–1943 рр. добровільно переходили радянський кордон і були за це засуджені, про повернення євреїв із депортації в 1945 р.

До початку XVIII ст. значна кількість документів написана латинською мовою, але є серед них документи і німецькою та угорською мовами (в основному готичний шрифт). З 30–40-х рр. XIX ст. і до початку XX ст. переважають документи угорською мовою. В 20–30-х рр. XX ст. – чеською та словацькою мовами, є також документи грецькою, румунською та іншими мовами.

Привертають увагу фонди особового походження: дворянської родини Прибеків (1346–1900), баронів Перені (1400–1944), графів Шенборнів (1721–1944), дворянської родини Ружаків (1646–1848). Особові фонди новітнього часу – М. Бандусяка, громадсько-політичного діяча краю 30–90-х рр. XX ст., А. Гончаренка, заслуженого вчителя УРСР, Ю. Ковача, громадського діяча Закарпаття, В. Компанійця, відомого закарпатського діяча культури, А. Круглякова, учасника визволення Закарпаття в 1944 р., М. Лялька, офіцера Чехословацького корпусу Л. Свободи в роки Другої світової війни, колишнього керівника УВС області, Д. Поповича, відомого політичного і громадського діяча Закарпаття, В. Русина, керівника партизанського з'єднання, державно-політичного діяча післявоєнного Закарпаття та України в цілому І. Сарвадія,

учасника історичних подій 1938–1939 рр., М. Сочки, громадської та культурної діячки області 1930–1980-х рр.; В. Фединишиця, закарпатського письменника, літературного діяча, педагога, професорів М. Трояна, Я. Штернберга, істориків, відомих дослідників історії краю.

Для дослідників є доступними усі фонди до 1945 р. Цілком зняті обмеження у використанні фондів: адміністративні експозитури, наджупани, піджупани, бургомістри, президія крайового управління Підкарпатської Русі, канцелярія губернатора Підкарпатської Русі, прокуратури, суди, поліцейські комісаріати, Ужгородське відділення контррозвідки штабу 8-го корпусу угорської армії, політичні партії, Руська Народна Рада, правління товариства “Просвіта” та товариства ім. О. Духновича. Повністю розсекречено також понад 20 фондів повоєнного періоду: Уповноважений у справах релігії, низка відділів облвиконкому, сільськогосподарська дослідна станція “Бакта” та ін. Деякі фонди розсекречено частково.

У довідковій роботі з метою захисту прав і забезпечення соціальних потреб громадян використовують фонди: Піджупан Ужанської жупи, Крайова комісія з проведення перепису населення в Чехословаччині (1921), Архів п’яти коронних міст Закарпаття, Наджупан Марамороської жупи, фільтраційні справи осіб, які повернулися на Закарпаття після 1944 р., уповноважений у справах соціальної опіки Закарпатської України (1944–1954), сільські, селищні, міські, окружні народні комітети, ради, Закарпатський облвиконком, суди, церковні громади, установи, підприємства, колгоспи, колекція документів колишнього партархіву області періоду Великої Вітчизняної війни.

Науково-технічна документація архіву складається з науково-дослідної та проектної. Це доповіді, реферати, статті, рецензії, звіти з питань наукової роботи, зосереджені в фондах Ужгородського національного університету, Ужгородського філіалу Одеського НДІ курортології, Укрземпроекту, обласного відділу архітектури тощо.

Фотодокументи відобразили діяльність окремих галузей промисловості, сільського господарства, культури, освіти, охорони здоров’я та ін. Крім окремих фотодокументів є фотоальбоми, в яких знімки згруповані за тематичними ознаками. Знімки початку ХХ ст. зафіксували життя, побут, народні звичаї закарпатців.

Бази даних

Архівні фонди України (облікова), 2687 записів.

Довідковий апарат

Описи

8877

Каталоги

систематичний;
предметно-тематичний;

266

предметний;
іменний;
географічний;
з особового складу та систематичний до фотодокументів.

Картотеки

Іменні

ф. 98 Ужгородська окружна страхова каса Міністерства соціаліки Чехословаччини;
ф. 773 Хустська окружна страхова каса;
ф. 775 Марморощинська окружна страхова каса;
ф. 774 Берегівська окружна страхова каса;
ф. 1559 Мукачівська окружна страхова каса;
ф. П-93 Обком ЛКСМУ;
делегати I З'їзду народних комітетів;
делегати I партійної конференції;
депутати обласної Ради депутатів трудящих;
закарпатці, які перебували в концтаборах, на примусових роботах в роки Другої світової війни;
особи, які проходять за рішеннями сільських, окружних народних комітетів;
особи, які проходять за справами фонду КПЗУ;
особи, які проходять за справами фондів міськкомів, райкомів партії;
особові справи фонду обкому ЛКСМУ;
фільтраційні справи (особи, що повернулися на Закарпаття після його визволення у 1944 р.).

Предметно-тематичні

ф. П-1 Закарпатський обком КПУ;
ф. П-4 ЦК КПЗУ;
ф. П-62 ЦК СМЗУ;
ф. П-339 Партшкола;
перейменування населених пунктів області;
радянсько-чехословацькі відносини у 1929–1931 рр. за матеріалами преси краю;
рішення засідань Ужгородського міськвиконкому;
рішення окружних, міських комітетів КПЗУ 1944–1945 рр.;
соціалістичні перетворення в Закарпатті в перші роки після визволення (1944–1945) за фондами окружних, сільських, міських народних комітетів;
фонди, що зберігаються в Державному архіві Закарпатської області.

Загальний обсяг каталогів і картотек – 327149 карток, з них – 327149 тематичних.

Огляди

Фондові

Наджупан Ужанської жупи, м. Ужгород (1429–1919);
Крайове управління Підкарпатської Русі, м. Ужгород (1929–1938);
Фамільний фонд баронів Перені (1400–1944);
Архів п'яти коронних міст Закарпаття (1326–1910);
Правління Мукачівської греко-католицької єпархії в м. Мукачеві (1254–1948).

Тематичні

грамоти XIII – початку XIV ст.;
джерела про боротьбу за створення партійних організацій ленінського типу на Закарпатті (1918–1921);
документи про революційну, визвольну війну 1848–1849 рр. в Угорщині;
урбаріальні документи XVIII ст.

Науково-довідкова бібліотека

40390 книг та брошур від 1799 р.;
3114 комплектів журналів;
7544 номери журналів;
3359 річних підшивок газет.

У бібліотеці зберігається література з історії краю, монографії дослідників минулого та сучасних істориків, адресарії та шематизми. Є енциклопедичні видання: Паласа, Ревая, Брокгауза та Єфрона. Серед періодичних видань – газети та журнали різних партій, спілок, товариств, окремих видавців. Довідковий апарат бібліотечного фонду – систематичний та іменний каталоги.

Методичні розробки

Рабочая инструкция по каталогизации фамильного фонда графов Шенборнов (1728–1944 гг.). – Мукачево, 1971. – 19 с.

Схема классификации документов досоветского периода Закарпатской области. – Мукачево, 1973. – 73 с.

Методические указания к работе по каталогизации (подокументной) документальных материалов советского периода Закарпатского облгосархива. – Ужгород, 1974. – 9 с.

Схема размещения фондов в архивохранилищах Закарпатского облгосархива. – Ужгород, 1975. – 120 с.

Методичні рекомендації по складанню історичної довідки про фондоутворювача та фонд. – 1977.

Рекомендації по удосконаленню описів фондів, що зберігаються в міськрайдержархівах. – Ужгород, 1977. – 4 с.

Методичні рекомендації по веденню облікових документів в міськрай-архівах. – 1979.

Методичний посібник по підготовці виставки документів в міськрай-держархівах. – 1983.

Методичний посібник про порядок прийому, обліку, описування, зберігання, використання фотодокументів в редакціях газет, журналів і багатотиражок, відбору і передачі їх в держархіви Закарпатської області. – 1983.

Методичні рекомендації щодо контролю за веденням діловодства в установах та забезпечення зберігання документів у відомчих архівах. – 1983.

Методические указания по учету документов в связи с объединением Госархива области с филиалом и создания подразделения в г. Ужгороде. – Берегово, 1984. – 5 с.

Сборник нормативных и методических пособий для госгоррайархивов Закарпатской области. – Ужгород, 1986. – 96 с.

Примірна номенклатура справ сільських рад. – Ужгород, 2003.

Проведення експертизи цінності документів первинних парторганізацій і створення об'єднаних фондів: Робоча інструкція. – Ужгород, 2003.

Удосконалення описів фонду “Архівний відділ Закарпатського облвиконкому”: Робоча інструкція. – Ужгород, 2003.

Бібліографія

Довідкові видання

Загальні довідкові видання

Державні архіви Української РСР: Короткий довідник. – К., 1972. – С. 98–101.

Государственные архивы Украинской ССР: Справочник. – К., 1988. – С. 136–139.

Grimsted Patricia Kennedy. Archives and Manuscript Repositories in the USSR. Ukraine and Moldavia. – Princeton, 1988. – В. 1. – Р. 825–832.

Государственные архивы СССР: Справочник. – М., 1989. – Ч. 1. – С. 506–510.

Державний архів Закарпатської області: Рекл.-інформ. проспект / Упоряд. Я. І. Штернберг; Відп. за вип. М. Делеган. – Ужгород, 1995. – 31 с. – (Поличка “Карпатського краю”; № 18 (38)).

Архівні установи України: Довідник. – К., 2000. – С. 71–75.

Перелік фондів Державного архіву Закарпатської області України = *Indrumatorul fondurilor Arhivei de Stat a Regiunii Transcarpatia / Держархів Закарпатської обл.; Повітовий музей Сату-Маре; Ред.: М. Делеган, В. Чубота, І.-Л. Горват. – Ужгород; Сату-Маре: Вид-во Сатумарського повітового музею, 2004. – 185, 158 с. – Текст. укр., рум.*

Спеціальні довідкові видання

Csatary Gyurgy. Leveltari Kalószatok. T. 21. – Ungvár; Budapest: Intermix kiadó, 1993. – 215 old. – (Körpótljai Magyar Könyvek). [Чотарі Ю. Архівні

фрагменти: Путівник по фондах Берегівського відділення Закарпатського обл. держ. архіву. – Ужгород; Будапешт, 1993. – 215 с.].

Bereg Vörmedue Fűisobnjónakitarai 1342–1800. Iratjegyzők / Felecs kiady: Nagy Ferenc, Mihail Delegan; Kiadia a Szabolcs-Szatmár-Bereg. Megyei Cnkormbnyszat Levéltára és a Kőröspaljai Allami Levéltár. – Nyiregyháza, 1998. – 110 old. [Наджупан Березької жупи. 1342–1800. Опис документів / Архів Соболч-Сотмар Бережської обл.; Держархів Закарпатської обл.; Відп. за вип.: Ференц Нодь, Михайло Делеган. – Ніредьгаза, 1998. – 110 с.].

Міжархівний показчик фондів колишніх партійних архівів обкомів КПУ // Центральний державний архів громадських об'єднань України: Путівник. – К., 2001. – С. 318–322.

Національний архівний фонд України. Засоби інтелектуального доступу до документів: Короткий довідник. – К., 2002. – С. 67–69.

Огляди фондів

Некlesa Т. Впорядкування матеріалів у Закарпатському обласному державному архіві // НІБ. – 1948. – № 2. – С. 28–29.

Попович Д. Закарпатська область // Архіви України. – 1969. – № 6. – С. 95–96.

Про нові надходження до райдержархівів Закарпатської області у 1968 р.

Герасименко С. С. Плакати як джерело для вивчення діяльності Закарпатської крайової комуністичної організації у 20–30-х роках ХХ ст. // Історичні джерела та їх використання. – К., 1972. – Вип. 7. – С. 31–44.

Делеган М. В. Філіал Закарпатського облдержархіву в м. Мукачевому // Архіви України. – 1974. – № 4. – С. 72–74.

Про нові надходження до філіалу архіву у 1972–1973 рр.

Довганич О. Унікальна колекція архівних документів [Держархіву Закарпатської області] // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 1996. – Т. 1. – С. 98–101.

Делеган М. Документи Державного архіву Закарпатської області про уніатську церкву на Закарпатті. Загальний огляд // Ужгородській унії – 350 років. – Ужгород, 1997. – С. 139–144.

Delehan M. A Kőröspalja Megyei Bllami Levéltar vallbssal kapcsolatos iratai // Magyarorsbgi Egyházi Levéltárosok Egyesülete konferenciája (Nyiregyháza, 1997. augusztus 27). – Nyiregyháza, 1998. – С. 49–54. [Делеган М. Документи Державного архіву Закарпатської області, які стосуються релігійних конфесій // Конференція Спілки церковних архівістів Угорщини. (Ніредьгаза, 27 серп. 1997 р.). – Ніредьгаза, 1998. – С. 49–54].

Делеган М. Документи Державного архіву Закарпатської області як джерело дослідження історії поліконфесійного розвитку краю // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 2001. – Т. 7. – С. 46–49.

Історія архіву, окремих фондів, колекцій

Radvanyi N. Die Archive in der Podkarpatska Rus. Ein Beitrag zur Errichtung des Landesarchives. – Uzhhorod: Buchdruckerei “Viktoria”, 1922. – 145 s.

Шап А. Архив привелегированного города Мукачева 1376–1850 гг. Справочная книга по истории, материалам и устройству старого городского архива / Пер. с венг. В. Петров. – Мукачево, 1927. – 160 с.

Також є видання угорською (1927 р.) та чеською (1933 р.) мовами.

Місюра В. П. Архівні установи Закарпаття в період завершення побудови соціалізму та розгорнутого будівництва комунізму (1951–1967 рр.) // Архіви України. – 1970. – № 3. – С. 23–29.

Місюра В. Створення мережі державних архівних установ на Закарпатті та їх діяльність у перші післявоєнні роки // Архіви України. – 1970. – № 1. – С. 11–20.

Гайдош А. І. Організація діяльності Закарпатського обласного державного архіву // Архіви України. – 1976. – № 1. – С. 24–27.

Делеган М. В. До питання про історію архівної справи на Закарпатті // Українське архівознавство: історія, сучасний стан та перспективи: Наук. доп. Всеукр. конф. (19–20 листоп. 1996 р.) / Голов. архів. упр. при КМ України. УДНДІАСД. – К., 1997. – Ч. 1. – С. 141–150.

Бездрабко В. Досвід класифікації документної інформації Державного архіву Закарпатської області // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 2002. – Т. 8. – С. 79–86.

Делеган М. В. Архіви та їх роль у розвитку українського суспільства // Наук. вісник Ужгородського нац. ун-ту. Сер. “Історія”. – Ужгород, 2002. – Вип. 7. – С. 192–205.

Про історію та сучасний стан архівної справи на Закарпатті.

Делеган М. В., Бездрабко В. В. Розвиток архівної справи в Закарпатті XVII–XVIII ст. // Нариси історії архівної справи в Україні / За заг. ред. І. Б. Матяш та К. І. Климової. – К., 2002. – С. 177–182.

Делеган М. В., Бездрабко В. В. Архівна справа в Закарпатті у XIX – на початку XX ст. // Нариси історії архівної справи в Україні / За заг. ред. І. Б. Матяш та К. І. Климової. – К., 2002. – С. 324–328.

Делеган М. Архівна справа на Закарпатті у 1945–1991 роках // Нариси історії Закарпаття. – 2003. – Т. III. 1946–1991. – С. 512–536.

ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

Адреса: вул. Українська, 48, м. Запоріжжя, 69095, (корп. 1)
просп. Леніна, 162 б, м. Запоріжжя, 69054, (корп. 2)

Тел./факс: (0612) 62-24-31

Тел.: (0612) 62-11-21, 62-14-21

E-mail: dazo@infocom.zp.ua

Веб-сторінка на порталі Держкомархіву України:

<http://www.archives.gov.ua/Archives/>

Сторінка на веб-сайті Запорізької обласної держадміністрації:

<http://www.zoda.gov.ua/oblder/rozpor/strukt/viddil/derzhav.html/>

Транспорт: корп. 1 – трамвай № 1, 3 (зуп. “Пл. Пушкіна”)
корп. 2 – трамвай № 1, 3 (зуп. “Бульвар Центральний”)

Час роботи читального залу: понеділок–четвер: 10.00–17.00

Директор: Тедєєв Олександр Сергійович

Заступник директора: Острогляд Ксенія Григорівна

Історична довідка

Основи державного архівного будівництва на Запоріжжі закладено 1921 р., коли при музейній секції Запорізького губернського відділу народної освіти було створено сховище архівних документів.

Після скасування губерній 1925 р. при Запорізькому і Мелітопольському окрвиконкомах створено окружні архівні управління з архівосховищами при них. З ліквідацією округів 1930 р. їх реорганізовано в місцеві архівні управління.

1932 р. на базі Запорізького і Мелітопольського місцевих управлінь створено державні історичні архіви з підпорядкуванням Дніпропетровському обласному архівному управлінню.

З утворенням 1939 р. Запорізької області Запорізький державний історичний архів реорганізовано в Запорізький обласний державний архів, а Мелітопольський – в його філію з підпорядкуванням Запорізькому обласному архівному відділу.

1941 р. Запорізький обласний державний архів перейменовано в Державний архів Запорізької області, в 1958 р. – в Запорізький обласний державний архів, а в 1980 р. – в Державний архів Запорізької області.

1974 р. філія в м. Мелітополі була ліквідована, а її архівний фонд передано держархіву області.

Структура архіву

Апарат управління

Відділи:

- організації і координації архівної справи
- формування НАФ та діловодства
- зберігання, обліку та довідкового апарату
- інформації та користування документами
- забезпечення фізичної збереженості документів
- відомчих архівів, комплектування та експертизи цінності документів

Фонд архіву (архів архіву)

ф. Р-849 Державний архів Запорізької області, м. Запоріжжя, 5712 од. зб. за 1925–1941, 1943–2001 рр.

ф. Р-3382 Філія державного архіву Запорізької області в м. Мелітополі, 962 од. зб. за 1933–1941, 1943–1973 рр.

ф. П-100 Партійний архів Запорізького обласного комітету КПУ, м. Запоріжжя, 1932 од. зб. за 1940–1990 рр.

Обсяг фондів

7707 фондів, 1904909 од. зб. (29774 л. м) за 1774–2004 рр.

4582 од. зб. науково-технічної документації за 1934–1980 рр.

451 од. зб. кінодокументів за 1960–1985 рр.

46870 од. зб. фотодокументів за 1917–2004 рр.

630 од. зб. фонодокументів за 1960–1990 рр.

Анотація складу фондів

Архів зберігає документи періоду Російської імперії, в яких відображено політичний та соціально-економічний стан Олександрівського і частини Маріупольського повітів Катеринославської губернії, Мелітопольського і Бердянського повітів Таврійської губернії (сучасна територія Запорізької області).

Найдавніші документи зберігаються у фондах Олександрівської міської ратуші та повітових землемірів (кін. XVIII – поч. XIX ст.)

Документи фондів цього періоду (Олександрівської міської ратуші, міського спрощеного громадського управління, міської думи і управи, повітової земської управи, волосних і сільських правлінь, повітових земських статистичних бюро) містять інформацію про стан міст і сіл, промисловості і торгівлі, освіти і охорони здоров'я, соціальний і національний склад населення. Серед них – документи про ліквідацію Петровської фортеці (1813),

розпланування і забудову м. Олександрівська, будівництво залізниці (1899–1900), електростанції (1905–1906), культових споруд (1902–1910), поліпшення судноплавства по Дніпру (1899–1907), участь представників промисловості і торгівлі м. Олександрівська у з'їзді підприємців Півдня Росії (1914–1915), відкриття міських училищ, народних шкіл, гімназій, міської громадської бібліотеки (1902–1911), будівництво театру (1905), благоустрій міста, налагодження роботи автомобільного транспорту.

У фондах фінансово-податкових установ (Олександрівського повітового казначейства, акцизного правління, банків тощо) відкладалась інформація про джерела державних прибутків. Збереглися також ревізькі реєстри.

Відомості про розвиток промисловості містяться у документах фондів установ фабрично-заводського нагляду, заводів чавуноливарного виробництва і сільськогосподарського машинобудування. У них відображено діяльність Олександрівського відділення Всеросійського товариства заводчиків і фабрикантів, участь чавуноливарного заводу “Лепп і Вальман” (1887, 1888) та заводу сільськогосподарських машин Л. Пшеничного (1911) у всесвітніх та всеросійських сільськогосподарських і промислових виставках та нагородження їх золотими і срібними медалями тощо.

У фондах повітових землемірів і землевпорядкувальних комісій відклалися документи про землеустрій (плани, схеми, геодезичні журнали і таблиці географічних координат та площ населених пунктів та окремих земельних ділянок, копії межових книг, володільні записи на землю Бердянського, Катеринославського, Мелітопольського, Маріупольського, Олександрівського повітів (1790–1905) та проведення столипінської аграрної реформи в запорізьких селах (1906–1914).

Документи радянського періоду зосереджено, переважно, у фондах органів місцевої влади і управління: ревкомів, комітетів незаможних селян, виконкомів місцевих рад.

Зміст документів ревкомів визначено завданнями, які стояли перед ними. Це адміністративне і господарське керівництво на місцях, впровадження в життя радянських законів, організація допомоги частинам Червоної Армії і боротьба з бандитизмом, проведення продрозкладки.

Інформативними є документи губернського (1920–1923) і окружних (1923–1930), повітових, волосних і районних виконкомів, в яких зібрано відомості про утворення місцевих органів влади і управління, установ правопорядку, освіти, охорони здоров'я. Вони містять інформацію про відродження промисловості, націоналізацію промислових підприємств, боротьбу з голодом і бандитизмом, діяльність зарубіжних організацій з надання допомоги голодуючим, здійснення державної податкової політики та відокремлення церкви від держави.

Національна політика держави цього періоду відобразилась в документах фонду Запорізького окружного бюро національних меншин (1923–1930). У них йдеться про створення національних районів і сільрад, переселення, землеустрій, організацію медичного обслуговування, освіти громадян німецької, болгарської, єврейської та інших національностей.

Документи Запорізького облвиконкому і місцевих рад за передвоєнні і повоєнні роки свідчать про соціально-економічний стан області напередодні

війни, про розміри збитків, заподіяних в роки нацистської окупації, відбудову зруйнованих промислових об'єктів, установ культури, освіти, висвітлюють питання економічного розвитку, суспільно-політичного життя, наукових і культурних подій, міжнародних зв'язків, охорони навколишнього середовища, пам'яток історії та культури тощо.

Документи органів місцевої влади кінця 80-х – поч. 90-х рр. XX ст. характеризують соціально-економічні і політичні зміни в умовах перебудови і здобуття Україною незалежності. Вони містять відомості про вдосконалення форм управління економікою, розвиток кооперативного руху і малого підприємництва, відродження національних і релігійних традицій українського народу, здійснення заходів щодо забезпечення соціального захисту населення.

У фондах військово-адміністративних органів поч. 20-х рр. XX ст. зосереджено оперативні зведення і рапорти про політичний стан волостей та військових частин, відомості про махновський рух і селянські заворушення у зв'язку з посиленням продовольчої диктатури, формування і дії місцевих загонів самооборони, ліквідацію бандитських формувань.

Документи відділів юстиції Запорізького губвиконкому (1920–1922), Запорізького облвиконкому (1944–1956, 1971–1982), Мелітопольського повітового бюро юстиції (1919–1923) відобразили діяльність держави щодо організації й удосконалення судоустрою, впровадження передових форм правового обслуговування підприємств та установ і правового виховання населення, а також здійснення керівництва і контролю за діяльністю судів, колегії адвокатів, юридичних консультацій і нотаріальних контор. У складі фондів судових установ відклалися кримінальні та цивільні справи.

Здійснення фінансової і податкової політики держави, розвиток банківської справи висвітлюють документи фондів фінансових відділів виконкомів і банків, у яких подано інформацію про формування та виконання місцевих бюджетів, фінансування і кредитування підприємств, проведення податкових кампаній і внутрішніх державних позик, про ліквідацію заборгованості і встановлення пільг для господарств, що зазнали втрат від стихійних лих, спрощення і скорочення адміністративно-управлінського апарату в державних установах.

Цінним джерелом вивчення історії промисловості Півдня України є фонди великих промислових підприємств: металургійного заводу “Запоріжсталь”, електрометалургійного заводу “Дніпроспецсталь”, заводу феросплавів, коксохімічного заводу, титано-магнієвого комбінату, моторобудівного заводу, автомобільного заводу “Комунар” та ін.

Документи про будівництво об'єктів промислового комплексу відклались у фондах відділів та управлінь архітектури і будівництва виконкомів, різноманітних будівельних організацій, найбільшими серед яких є будівельно-монтажні трести “Запоріжбуд”, “Запоріжалюмінбуд”, управління будівництва Запорізької АЕС та ін. Будівництво найбільшої свого часу гідроелектростанції, яка стала енергетичною базою створення промислового комплексу Нижнього Придніпров'я і Донбасу, відображено в фонді Будівництво Дніпровського промислового комбінату “Дніпробуд” (1927–1934). До нього увійшли плани, кошториси будівництва окремих об'єктів Дніпробуду, документи про хід будівництва Дніпрогесу, Дніпровського промислового комбінату, залізничних та шосейних шляхів, спорудження мостів через Дніпро.

Фонди установ і підприємств сільського та лісового господарства (губернський, повітові, окружні земельні відділи (1920–30-ті рр.); обласне і районні управління та інспекції сільського господарства; спеціалізовані трести, МТС, об'єднання “Сільгосптехніка”, спілки сільськогосподарської кооперації, радгоспи, колективні господарства, лісництва) містять відомості: про розвиток землеробства і тваринництва, стан агрономії і ветеринарії у сільському господарстві, здійснення землевпорядних і меліоративних робіт, оснащення підприємств сільськогосподарською технікою; про сівозміни та врожайність культур, ціни на сільськогосподарську продукцію; розвиток традиційних і нетрадиційних галузей землеробства.

Фонди провідних науково-дослідних інститутів містять відомості про досягнення науковців: розробку, впровадження і вдосконалення існуючих способів очищення промислових газів (Науково-дослідний інститут з промислової санітарної очистки газів); створення нових технологічних процесів з виробництва кольорових металів і легованих сталей (науково-дослідні інститути титану і спеціальних сталей, сплавів і феросплавів), розробку та впровадження автоматизованих виробничих процесів і наукових методів селекції та агротехніки (інститут механізації і електрифікації тваринництва, дослідна станція олійних культур) та ін.

Великий комплекс документів складають фонди громадських об'єднань та організацій. Значна частина з них – це фонди колишнього архіву Запорізького обкому Компартії України. Слід зазначити, що документи партійних організацій значною мірою доповнюють за змістом, а нерідко й дублюють документи фондів органів державної влади, установ, організацій.

Документи Запорізького губернского, повітових і волосних комітетів Компартії України початку 1920-х рр. містять інформацію про економічний та політичний стан губернії, боротьбу більшовиків з політичними супротивниками, впровадження продрозкладки і продподатку, відбудову народного господарства, утворення комун і радгоспів, ліквідацію неписьменності, боротьбу з голодом, безробіттям, про хід партійного будівництва, залучення до радянського будівництва громадських організацій молоді, жінок та дітей.

Документи Запорізького, Мелітопольського, Бердянського окружних, міських і районних комітетів партії та комсомолу, контрольних комісій, політвідділів МТС (1923–1941) містять відомості: про участь партійних організацій в реконструкції народного господарства, виконанні планів п'ятирічок, утворенні на Запоріжжі промислового комплексу та енергетичної бази, пропаганді технічних знань та організації виробничих рухів; кооперування і колективізацію сільського господарства, економічну та фінансово-податкову політику партії на селі, підбір партійних кадрів і підготовку спеціалістів для сільського господарства; практичне втілення національної політики, утворення єврейських, німецьких і болгарських національних районів; внутріпартійні процеси, боротьбу з опозицією; проведення роботи по зміцненню обороноздатності країни та зростання впливу партії в суспільстві.

У документах фондів обласного, міських та районних комітетів партії і комсомолу періоду Великої Вітчизняної війни (1941–1945) є відомості про діяльність партії щодо організації перебудови народного господарства у воєн-

них умовах, перебазування промислового обладнання, матеріальних цінностей та кваліфікованих кадрів на схід країни, надання допомоги діючій армії, про формування в містах і районах народного ополчення, організацію і діяльність партійного підпілля, партизанських загонів на окупованій території, про збитки, завдані окупантами народному господарству області, та відбудову його після війни.

Значний інтерес для дослідників становлять фонди творчих і громадських організацій, спілок запорізьких письменників, художників, винахідників і раціоналізаторів.

Архів зберігає фонди особового походження діячів науки і культури, учасників революційних подій, Великої Вітчизняної війни, інших видатних людей краю: Я. Новицького – краєзнавця, етнографа, історика, археолога Запоріжжя, члена-кореспондента Української Академії наук; М. Киценка – одного з організаторів Державного історико-культурного заповідника запорозького козацтва на о. Хортиця; В. Фоменка – автора нарисів, оглядів та статей з топоніміки та історичної географії Південної України; І. Воронцова – професора, колишнього військового хірурга II-ї гвардійської армії; М. Лебединця – кандидата медичних наук, консультанта-викладача університетів Куби, Ефіопії та Афганістану; О. Джигурди – заслуженого лікаря УРСР, підполковника медичної служби, письменниці; В. Лісняка – українського поета, ім'я якого носить літературна премія запорізької організації Спілки письменників України; А. Ключенка – журналіста, лауреата республіканської премії ім. Я. Галана; Ф. Шевченка – художника, автора понад 400 творів живопису та графіки; акторів Запорізьких українського музично-драматичного театру та театру молоді народних артистів УРСР А. Морозової, Т. Мірошніченко, К. Параконьєва, заслужених артистів України А. Трощановського, Т. Нещерет, В. Кошеля, В. Неведрова та ін.; учасників Великої Вітчизняної війни М. Андросова – заступника командира з комсомольської роботи в партизанському об'єднанні С. Ковпака та його дружини Ю. Зінухової-Андросової. В архіві зібрано колекції “Герої Радянського Союзу”, “Почесні громадяни м. Запоріжжя”, “Кавалери ордена Леніна”, “Червона Армія і народ”, “Герої Соціалістичної Праці”.

Розсекречено фонди часів тимчасової нацистської окупації області (1941–1943) – штадткомісаріату, міських, районних та сільських управ, промислових підприємств, агроконтор, громадських господарств та ін. Їхні документи свідчать про політику окупаційного режиму щодо перетворення України в сировинну базу Німеччини, введення трудової повинності і примусове вивезення українських громадян на роботи до країн гітлерівської коаліції. У них є відомості про роботу промислових підприємств, установ охорони здоров'я, шкіл, кінотеатрів м. Запоріжжя; про хід посівних і збиральних кампаній у сільському господарстві, оподаткування населення, результати перепису населення м. Запоріжжя (1942).

Передані на загальне зберігання секретні документи до 1945 р., які містять інформацію про політичне становище на місцях, боротьбу з бандитизмом, позбавлення громадян виборчих прав, розкуркулення та ін.

Кінофотофонодокументи держархіву, в основному відтворюють історію області за повоєнний період і до нашого часу. Проте на зберіганні є пев-

на частина документів дореволюційного періоду: фоторепродукції листівок з краєвидами м. Олександрівська, міських будівель, макетів Петровської фортеці (1795), будівлі Покровського собору (1788, 1845), зображення залізничного мосту через Дніпро (1904) та ін.

Невелика група фотодокументів висвітлює період відбудови народного господарства після громадянської війни: фотознімки міського суботника (1920), Кизлярської районної сільськогосподарської виставки (1924), виставки сільгоспмашин в с. Верхня Хортиця (1925), будівництва заводів Дніпровського промислового комплексу (1930–1935), Дніпрогесу, фотографії І. Александра – автора генерального проекту Дніпрогесу, О. Вінтера – начальника будівництва, Б. Веденєєва – головного інженера Дніпробуду (1927–1934). До періоду Великої Вітчизняної війни належать: фотографії членів підпільних груп “Юні чапаївці”, “Ревком”, “За Радянську Україну” (1941–1943), воїнів Радянської Армії, які запобігли знищенню Дніпрогесу (1943), інших учасників війни; знімки бойових дій під час звільнення області від німецько-фашистських загарбників, зруйнованих міст і сіл, промислових підприємств та закладів.

Численна група кінофотодокументів зафіксувала розвиток промисловості і сільського господарства у повоєнні роки: відбудову Дніпрогесу, будівництво Дніпрогесу-2, Запорізької ДРЕС та АЕС, діяльність провідних підприємств міст Запоріжжя, Енергодара, Дніпрорудного; економічні зв'язки з підприємствами Новокузнецька, Челябінська, Електросталі, Подольська; роботу курсів ООН на заводі “Запоріжсталь” та ін.; події з життя колгоспів і радгоспів, роботу МТС, участь у сільськогосподарських виставках тощо.

Комплекс кінофотодокументів розповідає про культурне життя області: роботу театрів (святкування ювілеїв провідних режисерів та акторів Запорізького обласного музично-драматичного театру ім. М. Щорса, відкриття Запорізького театру юного глядача), музеїв, бібліотек, палаців культури, клубів, творчість самодіяльних колективів, проведення щорічного фестивалю “Поетичний травень”, Всеукраїнського фестивалю “Козацькому роду нема переводу” (1992), відновлення традиційних національних свят та обрядів, святкування 500-річчя Запорозького козацтва, перебування на Запоріжжі видатних діячів культури і мистецтва.

Цікавими є фотодокументи про національне і духовне відродження українських традицій, підготовку та урочисте святкування 2000-річчя Різдва Христового, відбудову церков і відкриття монастирів, урочисті богослужіння, християнські обряди вінчання, водохреща тощо.

Науково-технічна документація складається переважно зі звітів про розробку наукових тем провідними науково-дослідними установами області.

Для довідкової роботи з метою захисту прав і задоволення соціальних потреб громадян використовують інформацію документів органів державної влади, промислових та сільськогосподарських підприємств, метричні книги церков, а також фільтраційні справи громадян, вивезених на примусові роботи до країн гітлерівської коаліції, та позасудові справи репресованих громадян.

Бази даних

Довідник по фондах (облікова), 5187 записів.
Електронна версія фондового каталогу (облікова), 7878 записів.
Анотований реєстр описів: фонди до 1917 р. (облікова), 205 записів.
Позасудові справи репресованих громадян (тематична), 15250 записів.
Радянські воїни, що загинули і поховані на території Запорізької області в роки Великої Вітчизняної війни (тематична), 700 записів.
Реєстр розсекречених архівних фондів за 1988–2001 рр. (довідкова), 254 записи.

Довідковий апарат

Описи

12479

Каталоги

систематичний;
географічний;
іменний;
систематичний та іменний на документи колишнього партархіву;
систематичний на кінодокументи;
систематичний на фотодокументи;
систематичний на фонодокументи.

Картотеки

ф. Р-1335 Відділ нагород Запорізького облвиконкому (громадяни, нагороджені орденами і медалями) – *іменна*;
ф. Р-5747 Управління Служби безпеки України по Запорізькій області (фільтраційні справи репатріантів) – *іменна*;
позасудові справи репресованих громадян – *іменна*.
Загальний обсяг каталогів і картотек – 681177 карток, з них – 390681 тематична.

Огляди

Тематичні

архівні фонди волосних та сільських правлінь як джерела з історії Запорізького краю;
болгарське населення Приазов'я у 1920–1930-х рр.;
греки Півдня України на початку ХХ ст.;
документи волосних і сільських ревкомів;
документи Державного архіву Запорізької області з історії вільного козацтва;
документи Державного архіву Запорізької області про Н. Махна та махновський рух;
документи Державного архіву Запорізької області з історії Української автокефальної православної церкви (1917–1930);

документи про розвиток телефонної мережі в Запорізькій області;
документи релігійних установ із фондів Державного архіву Запорізької області;

з історії ревкомів по фондах філіалу Державного архіву Запорізької області в м. Мелітополі;

історія соцзмагання і руху за комуністичну працю на підприємствах чорної металургії.

Фондови

ф. 12 Олександрівське повітове казначейство;

ф. 32 Фабричний інспектор третьої дільниці Катеринославської губернії;

ф. 250 Бердянське зразкове степове лісництво;

ф. Р-2 Запорізький губвиконком;

ф. Р-56 Бердянське повітове відділення робітничо-селянської інспекції;

ф. Р-58 Мелітопольський повітовий відділ РСІ;

ф. Р-2541 Будівельно-монтажне управління “Запоріжбуд”;

ф. Р-2549 Запорізький раднаргосп;

ф. Р-5760 Краєзнавець М. Киценко.

Науково-довідкова бібліотека

12540 книг і брошур від 1903 р.;

441 комплект журналів;

7413 номерів журналів;

1545 річних підшивок газет;

632 спеціальних видання.

Бібліотека зберігає видання суспільно-політичного, краєзнавчого і довідково-енциклопедичного характеру, центральну та місцеву періодику, спеціальні видання (карти, плани, схеми тощо).

Довідковий апарат бібліотеки – алфавітний та систематичний каталоги.

Методичні розробки

Методическое пособие по каталогизации документов промышленных предприятий / Сост. С. А. Никонорова. – Запорожье, 1969. – 10 с.

Методическое пособие по наведению запросов граждан по основным фондам архива / Сост. Р. Ц. Бройт. – Запорожье, 1971. – 22 с.

Рабочая инструкция по каталогизации органов статистики / Сост. Р. Ц. Бройт. – Запорожье, 1972. – 32 с.

Методическое пособие по проверке наличия и состояния документов облгосархива / Сост. Н. С. Лизя. – Запорожье, 1974. – 5 с.

Методические указания по каталогизации фондов учреждений сельского хозяйства / Сост. Т. О. Тосхопаран. – Запорожье, 1979. – 42 с.

Методические рекомендации по подготовке и организации тематических выставок документов / Сост. Т. О. Тосхопаран. – Запорожье, 1981. – 12 с.

Памятка об организации работы по применению II издания СЕК и совершенствованию систематических каталогов / Сост. Т. О. Тосхопаран. –

Запорожье, 1981. – 10 с.

Основные формы и методы контроля за состоянием делопроизводства и работой ведомственных архивов / Сост. Т. О. Тосхопаран. – Запорожье, 1982. – 7 с.

Памятка по технологии реставрационно-переплетных работ / Сост. К. Г. Острогляд. – Запорожье, 1982. – 10 с.

Совершенствование форм и методов учета, хранения и использования кинофотофонодокументов / Сост. Д. И. Денисенко. – Запорожье, 1982. – 9 с.

Методические рекомендации по организации и проведению общественного смотра организации документов в делопроизводстве и состоянии архивов учреждений сельского хозяйства / Сост. Т. О. Тосхопаран. – Запорожье, 1984. – 12 с.

Методические указания по каталогизации документов фондов горрайсоветов народных депутатов / Сост. Е. Т. Бурма. – Запорожье, 1985. – 12 с.

Методические рекомендации по выявлению, учету, описанию и хранению ОЦД на бумажной основе / Сост. О. Е. Борисенко. – Запорожье, 1987. – 37 с.

Методические рекомендации по созданию именованного каталога к документам Государственного архива Запорожской области / Сост. О. Е. Борисенко. – Запорожье, 1987. – 19 с.

Организация страхового микрофильмирования ОЦД на бумажной основе в госархиве Запорожской области / Сост. К. Г. Острогляд. – Запорожье, 1988. – 10 с.

Методические рекомендации по составлению предисловия к описи на дела постоянного хранения / Сост. Е. Т. Бурма. – Запорожье, 1990. – 11 с.

Памятка в помощь заведующим райгорархивами “Основные требования к отбору на госхранение и описание фотодокументов” / Сост. О. Е. Борисенко. – Запорожье, 1991. – 8 с.

Методические рекомендации по проведению целевой комплексной экспертизы ценности документов колхозов, совхозов. – Запорожье, 1992. – 6 с., [5] с. прил.

Методические рекомендации по организации комплектования и фондирования документов личного происхождения участников Великой Отечественной войны. – Запорожье, 1993. – 10 с., [6] с. прил.

Примірна номенклатура справ представництва фонду державного майна у районі (місті): Метод. вказівки по застосуванню. – Запоріжжя, 1995. – 8 с.

Примірна номенклатура справ управління (відділу) соціально-економічного розвитку міськвиконкому, райдержадміністрації. – Запоріжжя, 1996. – 18 с.

Комплектование горархивов и архивных отделов райгосадминистраций документами личного происхождения: Метод. пособие / Сост. Л. Г. Рыженкова. – Запорожье, 1998. – 16 с.

Робоча інструкція по складанню історичної довідки органів місцевої влади і самоуправління / Уклад. С. Т. Білець. – Запоріжжя, 1998. – 5 с.

Складання історичної довідки установ, організацій, підприємств: Пам'ятка / Уклад. С. Т. Білець. – Запоріжжя, 1999. – 9 с.

Упорядкування документів обов'язкового державного пенсійного страхування в міських та районних відділах Пенсійного фонду України: Метод.

рекомендації / Уклад. С. Т. Білець. – Запоріжжя, 2000. – 4 с.

Методичні рекомендації з упорядкування документів обов'язкового державного пенсійного страхування в районних і міських відділах Пенсійного фонду України. – Запоріжжя, 2001. – [7] с.

Методичні рекомендації по організації та веденню архіву СПОВ в підвідділах впровадження персоналізованого обліку відомостей міських та районних відділів Пенсійного фонду України / Уклад. С. Т. Білець. – Запоріжжя, 2001. — 14 с.

Виконання запитів про підтвердження стажу роботи та заробітної плати працівників партійних та комсомольських організацій, установ та підприємств в державних архівних установах області: Робоча інструкція / Уклад. О. Г. Величко. – Запоріжжя, 2002. – 8 с.

Порядок передавання документів для подальшого зберігання при ліквідації установи. Проведення упорядкування документів, не віднесених до складу НАФ, при ліквідації установи і передача їх до архіву ліквідованих установ: Метод. рекомендації / Уклад. С. Т. Білець. – Запоріжжя, 2002. – 8 с., [9] арк. дод.

Правила користування документами НАФ України в читальному залі державного архіву Запорізької області / Уклад. О. Г. Величко. – Запоріжжя, 2002. – 8 с.

Складання та застосування номенклатур справ на підприємствах, в установах та організаціях: Метод. рекомендації / Уклад. О. М. Земляна. – Запоріжжя, 2002. – 12 с.

Упорядкування документів на підприємствах, установах, організаціях: Метод. рекомендації / Уклад. О. А. Сербінова. – Запоріжжя, 2002. – 19 с.

Фондування та облік документів архіву ліквідованих установ (трудового архіву): Метод. рекомендації / Уклад. С. Т. Білець. – Запоріжжя, 2002. – 6 с., [12] арк. дод.

Фондування та облік документів районних та міських державних архівних установ: Метод. рекомендації / Уклад. С. Т. Білець. – Запоріжжя, 2002. – 14 с., [15] арк. дод.

Виконання запитів про підтвердження стажу роботи та заробітної плати працівників організацій, установ та підприємств в державних архівних установах області: Робоча інструкція / Уклад. В. А. Бондар. – Запоріжжя, 2003. – 14 с.

Дослідження генеалогії родини за документами держархіву Запорізької області: Метод. рекомендації / Уклад.: О. Г. Величко, І. В. Козлова. – Запоріжжя, 2003. – 12 с.

Порядок прийому-передавання справ на державне зберігання до держархіву області: Робоча інструкція / Уклад. Т. А. Кравчина. – Запоріжжя, 2003. – 12 с.

Система організаційно-розпорядчої документації. Оформлення реквізитів організаційно-розпорядчих документів: Метод. рекомендації / Уклад. С. Т. Білець. – Запоріжжя, 2003. – 16 с.

Складання та оформлення організаційно-розпорядчих документів: Метод. рекомендації / Уклад. С. Т. Білець. – Запоріжжя, 2003. – 17 с.

Бібліографія

Довідкові видання

Загальні довідкові видання

Запорізький обласний державний архів та його філіал у м. Мелітополі: Путівник / Упоряд.: О. П. Горіна, Л. Ф. Крупіна, Г. П. Лисенко, Д. І. Шкловська; Під ред. М. І. Тесленка. – К.: Наук. думка, 1968. – 296 с.

Державні архіви Української РСР: Короткий довідник. – К., 1972. – С. 102–104.

Архивы – источник изучения истории края: Из опыта работы государственного архива по использованию документальных памятников в научных, народнохозяйственных, культурно-просветительских целях: [Буклет] / Отв. за вып. Л. Л. Мельник. – Запорожье, 1988. – [7] с.

Государственные архивы Украинской ССР: Справочник. – К., 1988. – С. 139–143.

Grimsted Patricia Kennedy. Archives and Manuscript Repositories in the USSR. Ukraine and Moldavia. – Princeton, 1988. – В. 1. – Р. 864–866.

Государственные архивы СССР: Справочник. – М., 1989. – Ч. 1. – С. 510–514.

Державний архів Запорізької області: Короткий довідник / Уклад.: В. А. Архіпова, С. Т. Білець (ст. уклад.) Т. А. Кравчина; Відп. за вип. О. Ю. Зінчик. – Запоріжжя: РА “Тандем-У”, 1999. – 232 с.

Архівні установи України: Довідник. – К., 2000. – С. 76–78.

Спеціальні довідкові видання

Новицкий Я. П. Описание архивных дел Мариупольского и Александровского уездных предводителей дворянства // *Летопись Екатеринославской ученой архивной комиссии.* – 1904. – Т. 1. – С. 110–137.

Документальные материалы по истории евреев в архивах СНГ и стран Балтии: Предварительный список архивных фондов. – СПб., 1994. – С. 46.

Міжархівний покажчик фондів колишніх партійних архівів обкомів КПУ // Центральний державний архів громадських об'єднань України: Путівник. – К., 2001. – С. 322–326.

Національний архівний фонд України. Засоби інтелектуального доступу до документів: Короткий довідник. – К., 2002. – С. 70–72.

Огляди фондів

Глушко В. Документи про відбудову і розвиток народного господарства у Запорізькому облдержархіві // *Архіви України.* – 1968. – № 2. – С. 98–99.

Глушко В. Поповнення Запорізького облдержархіву // *Архіви України.* – 1970. – № 3. – С. 90.

Про нові надходження до архіву у 1969 р.

Бондаренко В. С. Комплектування Запорізького облдержархіву документами особового походження // *Архіви України.* – 1976. – № 2. – С. 21–23.

Денисенко Д. І. Запорізький облдержархів // *Архіви України.* – 1978. – № 1. – С. 66–67.

Про поповнення фондів Запорізького облдержархіву у 1975–1976 рр.

Мосяков В. Я. Архивные документы Государственного архива Запорожской области о еврейском населении Юга Украины // *Єврейське населення Півдня України: Історія та сучасність: Тез. доп. наук. конф. (27–28 жовт. 1994 р.) / Запорізький держ. ун-т; Єврейська рада Запорізької обл.* – Запоріжжя, 1995. – С. 76–79.

Турченко Ф. Г., Ігнатуша О. М. Документальні джерела держархіву Запорізької області з історії населення Запорізького краю (XIX–XX ст.) // *Єврейське населення півдня України: історія та сучасність: Тез. доп. наук. конф. (27–28 жовт. 1994 р.) / Запорізький держ. ун-т; Єврейська рада Запорізької обл.* – Запоріжжя, 1995. – С. 40–43.

Ігнатуша О. М., Тедєєв О. С. Архівний фонд Олександрівського повітового казначейства (джерелознавчий огляд) // *Південна Україна XVIII–XIX століття: Зап. наук.-дослід. лабораторії історії Південної України Запорізького держ. ун-ту.* – 1996. – Вип. 1. – С. 149–153.

Ігнатуша О. М., Тедєєв О. С. Архівний фонд краєзнавця М. П. Киценка як джерело знань про творчу діяльність дослідника запорозького козацтва // *Запорозьке козацтво в пам'ятках історії та культури: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Секція I, II.* – Запоріжжя, 1997. – С. 153–156.

Ігнатуша О., Шугальова І. Документи Олександрівської міської думи як джерело до вивчення релігійного життя єврейського населення міста та регіону (за документами Державного архіву Запорізької області) // *Єврейська історія та культура в країнах центральної та східної Європи: Зб. наук. праць: Матеріали конф. (2–5 верес. 1997 р.) / Ін-т юдаїки; НБУВ.* – К., 1998. – Т. 1. – С. 67–70.

Козлова І. Греки півдня України на початку XX ст. за джерелами Державного архіву Запорізької області // *Україна – Греція: архівна та книжкова спадщина греків України: Наук. зб. / НАН України. Ін-т історії України.* – К., 1998. – С. 70–76.

Лиман І. Метричні книги як джерело з церковного устрою Південної України другої половини XVIII – першої половини XIX ст. // *Наук. зап.: Зб. праць молодих вчених та аспірантів / НАН України. Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського.* – К., 2001. – Т. 7. – С. 197–211.

У статті наводиться перелік релігійних споруд, метричні книги яких зберігаються у фондах Держархіву Запорізької області.

Історія архіву, окремих фондів, колекцій

Чебаненко П. К. З історії партійного архіву Запорізького обкому КП України // *Третя республік. наук. конф. з архівознавства та інших спец. іст. дисциплін / Архів. упр. УРСР.* – К., 1968. – [Т. 1]. Перша секція. Архівознавство. – К., 1968. – С. 78–85.

Лисенко Г. П. З історії архівного будівництва на Запоріжжі // *Архіви України.* – 1970. – № 4. – С. 3–9.

Острогляд К. З історії архівного будівництва на Запоріжжі. 1921–1923 рр. // *Матеріали перших Новицьких читань (м. Запоріжжя, 24 жовт. 2002 р.)*. – Запоріжжя, 2002. – С. 12–17.

ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Адреса: вул. Сагайдачного, 42 а, м. Івано-Франківськ, 76007

Тел./факс: (03422) 4-90-77, 6-38-16

Тел.: 77-81-38

E-mail: daifo@il.if.ua

Веб-сторінка на порталі Держкомархіву України:

<http://www.archives.gov.ua/Archives/>

Транспорт: маршрутне таксі № 67 (АС-3 – Вокзал – вул. Максимовича) до зупинки “Вул. Максимовича”

Час роботи читального залу: понеділок–четвер: 8.00–18.00,

п’ятниця: 8.00–17.00, субота: 8.00–14.45

Директор: Мицан Катерина Петрівна

Заступники директора: Тимків Тетяна Миколаївна,

Стефанишин Данута Альфонсасівна

Історична довідка

До 1939 р. державного архіву на Станіславщині (з 1962 р. – Івано-Франківщина) не було, документи зберігались в установах і організаціях. Архівне будівництво в області розпочалося після возз’єднання Західної України з УРСР. Тоді було створено архівний відділ НКВС Станіславської області, а в грудні 1939 р. розпочав роботу Станіславський обласний історичний архів, який у 1941 р. перейменовано у Державний архів Станіславської області. Під час нацистської окупації області його діяльність було призупинено, відновлено – після звільнення м. Станіслава 27 липня 1944 р. За ці роки було втрачено 167550 од. зб. документів та 1200 книг. У повоєнні роки архівісти провели величезну роботу з упорядкування та науково-технічного опрацювання документів. 1949 р. колектив архіву першим серед інших архівів України за свою працю був нагороджений перехідним Червоним Прапором МВС УРСР. У 1958 р. його названо Станіславський (з 1962 р. Івано-Франківський) обласний державний архів і підпорядковано архівному відділу УВС Станіславської області, а з 1960 р. – архівному відділу виконкому Станіславської (пізніше Івано-Франківської) обласної Ради депутатів трудящих. З 1980 р. – Державний архів Івано-Франківської області, який з 1995 р. підпорядковується Івано-Франківській обласній державній адміністрації. Він здійснює керівництво двадцятьма райміськархівами (з 1992 р. – архівними відділами райдержадміністрацій та міськими архівами).

Структура архіву

Апарат управління

Відділи:

- зберігання
- обліку та довідкового апарату
- формування НАФ та діловодства
- інформації та користування документами
- фізичної збереженості документів

Фонд архіву (архів архіву)

ф. Р-909 Державний архів Івано-Франківської області, м. Івано-Франківськ, 2196 од. зб. за 1939–2003 рр.

ф. П-5028 Партійний архів Івано-Франківського обкому Компартії України, м. Івано-Франківськ, 14470 од. зб. за 1939–1991 рр.

Обсяг фондів

3293 фонди, 568224 од. зб. (19728 л. м) за 1752–2003 рр.

44 од. зб. науково-технічної документації за 1960–1976 рр.

34519 од. зб. фотодокументів за 1945–1990 рр.

83 од. зб. фонодокументів за 1947, 1960–1990 рр.

Анотація складу фондів

Архів зберігає документи з історії західноукраїнських земель у складі Речі Посполитої (1752–1772), Австрійської (з 1867 р. – Австро-Угорської) імперії (1772–1918) та Польщі (II Речі Посполитої, 1919–1939), а також Станіславської (Івано-Франківської) області після возз'єднання Західної України з УРСР (1939–1991) і в складі незалежної України (1991–2002). Серед архівних джерел є багато документів не тільки з історії українського народу, а й про життя поляків, євреїв, німців та представників інших національностей, які населяли західноукраїнські землі.

Усі документи архіву поділено на дві великі групи: фонди періоду до 1939 р. і після 1939 р.

578 фондів періоду до 1939 р. включають невелику групу документів за 1752–1772 рр. і дві основні групи документів австрійського (1772–1918) та польського (1919–1939) періодів.

До найдавніших документів архіву належать: метричні книги церков та костьолів Станіславського воєводства (з 1752 р.), документи Коломийського римо-католицького деканату (з 1769 р.), серед яких є розпорядження Львівського архієпископства, описи майна парафій, статистичні відомості про кількість населення Коломийського повіту, деякі документи про діяльність церковного братства та ін.

Інформативно багатими є фонди австрійського періоду (1772–1918). Серед них: документи місцевих органів державного управління Калуського, Печеніжинського, Рогатинського, Снятинського повітових староств (1898–1921) – циркуляри міністерств і відомств Австрії, Галицького намісництва; деякі документи про суспільно-політичний рух та ін.; фонд Станіславського магістрату (1841–1918), який містить інформацію про соціально-економічний, суспільний, культурно-освітній розвиток, забудову і благоустрій другого після Львова найбільшого міста Галичини, центру одного з 18 округів Королівства Галиції й Лодомерії королівського вільного міста Станіслава. Найважливіші документи фонду: проект статуту міста (1868), опис майна і капіталу міської громади (1889, 1894), бюджет міста (1890), звіти про збитки від пожеж, граду та інших стихійних лих (1884–1915); журнали переписів населення за 1857, 1880, 1900 рр. (це єдині переписи, які збереглися в архіві); списки власників будинків (1870, 1880), іменні списки призовників (1877–1914) та ін. У фондах органів суду і прокуратури (шляхетського суду м. Станіслава, магістратських судів м. Кути і м. Галича, домінікальних, окружних, повітових судів, Станіславської державної прокуратури, нотаріусів, адвокатів) є збірники нотаріальних договорів і судових рішень, перші примірники нотаріально засвідчених заповітів, грамот, угод про купівлю-продаж майна та ін., документи щодо визначення прав власності, про розірвання шлюбу, встановлення батьківства, кримінальні справи та ін. Історичні джерела про розвиток освіти містяться у фондах повітових шкільних рад, учительських семінарій, гімназій, народних шкіл.

Документи фонду Станіславської греко-католицької консисторії (протоколи засідань консисторії, єпархіального суду, церковних товариств, описи майна; особові справи священників, студентів духовної семінарії, листування Львівської митрополічої та Станіславської консисторій з парафіями, деканатами, священниками) висвітлюють значний період (1788–1944) діяльності церковних установ Станіславської єпархії, яка охоплювала територію сучасної Івано-Франківської області та деяких районів Тернопільської і Чернівецької областей.

Важливу інформацію з економічної історії краю містять документи фондів управлінь по регуляції рік та фонду Станіславського окружного гірничого управління (1872–1932): плани, креслення, технічні описи, відомості про стан гірничої промисловості, поклади корисних копалин на території Станіславщини.

Оскільки Галичина в Першій світовій війні стала ареною запеклих боїв, то особливо цінними є документи цього періоду, однак їх збереглося мало. Фонди повітових комісій із встановлення збитків, заподіяних приватним особам цією війною, та фонди повітових бюро і будівельних експозитур з відбудови сіл і міст, а також повітових староств – єдині джерела вивчення становища Галичини у воєнний і повоєнний періоди.

Фонди польського періоду (1919–1939) вигідно вирізняються повнотою комплектування, більшою доступністю для дослідження (здебільшого це друковані тексти польською мовою) та змістовою значимістю, оскільки відображають усі аспекти суспільного життя Станіславського воєводства: соціально-економічні та громадсько-політичні процеси, релігійну ситуацію,

стан преси, освіти, військові питання і в цілому політику польської влади, спрямовану на придушення українського національно-визвольного руху та колонізацію українського населення. Значну частину документів, які стосуються суспільно-політичного руху у воєводстві (в т. ч. української національно-визвольної боротьби), розсекречено лише в 1990–1994 рр.

Фонди місцевих органів державного управління польського періоду (Станіславського воєводського управління та Станіславського, Коломийського, Снятинського, Печеніжинського, Богородчанського, Тлумацького, Калуського, Рогатинського і Долинського повітових староств) залишаються чи не основним джерелом вивчення історії повітів. У фонді Станіславського воєводського управління (1921–1939) є документи інших воєводств Польської держави (Білостоцького, Віленського, Волинського, Краківського, Люблінського, Поліського, Тернопільського, Львівського) та управлінь державної поліції цих воєводств, які характеризують суспільно-політичну ситуацію того часу. В архіві зберігаються також фонди органів суду, поліції і прокуратури: Станіславського воєводського управління поліції, повітових управлінь поліції, постерунків, прокуратур окружних судів (Коломийської та Станіславської), Станіславського та Коломийського окружних судів, Станіславського повітового суду, гродських судів, судових коморників. Серед документів органів влади і правоохоронних установ найінформативнішими, з точки зору відображення суспільно-політичних процесів у регіоні, є: документи міністерств і відомств (в т. ч. інформаційні комюніке Міністерства внутрішніх справ); звіти воєводських управлінь Польщі, повітових староств, органів поліції і прокуратури про політичну ситуацію, стан безпеки, діяльність політичних партій, організацій, товариств, професійних спілок, страйковий рух; донесення, інформації повітових староств; інформаційні ноти, рапорти секретних агентів поліції про діяльність партій, організацій; статuti, короткі характеристики та списки організацій. Численною є група документів про український національно-визвольний рух у всіх його аспектах та проявах: діяльність українських політичних партій, громадських організацій, робітничий та профспілковий рух, селянські виступи, боротьба підпільних організацій, багато відомостей про діяльність заборонених у Польщі організацій УВО, ОУН, КПЗУ, КСМУ та ін.

Фонди польських та інших громадських організацій і товариств, у тому числі спортивних клубів, кас, кооперативів, а також фонди українських громадських організацій і товариств (“Каменярі”, “Січ”, “Сільський господар”, “Рідна школа”, “Сокіл”, “Союз українок”; куренів “Пласту”, Станіславського відділення товариства “Просвіта”) суттєво доповнюють картину суспільно-політичного життя Станіславського воєводства.

В архіві зберігаються фонди Станіславської, Коломийської, Заболотівської, Княгиницької, Отинійської та Тлумацької релігійних громад, Станіславської гімназії, приватного загальноосвітнього жіночого ліцею в м. Коломиї, Станіславської професійної жіночої школи та Станіславського філантропічного товариства “Ахдут Бнай Бріт”, копії актових записів реєстрації народження (м. Снятин, 1937 р.), шлюбу, смерті (м. Заболотів, 1937 р.), що висвітлюють життя і побут єврейського населення. Під час Другої світової війни метричні книги синагог з архіву були вивезені німцями до Львова.

Документи господарсько-економічних установ та організацій, підприємств, транспорту, фінансових органів, установ праці і соціальної опіки (20–30-х рр. ХХ ст.) містять інформацію про стан промисловості, сільського господарства, торгівлі, банківської системи, аграрних відносин, процеси парцеляції та концентрації земельних угідь, становище у сфері власності на землю, страйковий рух, безробіття та ін.

Про масову еміграцію та міграцію населення воєводства свідчать особові справи емігрантів, реєстраційні картки жителів, які виїжджали на сезонні роботи за кордон, особові документи іноземних підданих, що проживали у Станіславському воєводстві. Фонд Станіславського відділення еміграційного синдикату (1930–1939) містить також щомісячні звіти про кількість жителів, які емігрували, їхні списки, інформацію про умови еміграції тощо.

Численною є група фондів закладів освіти польського періоду: Станіславського та Коломийського шкільних інспекторатів, учительських семінарій, гімназій та народних шкіл.

Фонди періоду після 1939 р. поділяються на 3 групи: документи 1939–1941 рр., 1941–1944 рр., 1944–2004 рр.

Документів довоєнного часу (1939–1941) збереглося надзвичайно мало. В них лише частково висвітлено перші кроки встановлення радянської влади на західноукраїнських землях.

Фонди установ, організацій і підприємств періоду тимчасової нацистської окупації Станіславської області (1941–1944), частково розсекречені в 1992–1993, 1995, 1998–1999 рр., містять директиви, циркуляри і розпорядження губернатора дистрикту Галичина, документи Львівського апеляційного суду, окружних староств, міських та волосних управ, Коломийського окружного шкільного інспекторату, цивільні та кримінальні справи судів, документи бірж праці, кас соціального забезпечення та ін.

Фонд Станіславської надзвичайної державної комісії з обліку збитків, заподіяних німецькими загарбниками та їх спільниками, розсекречений у 1990 р., містить постанови, доповідні записки, спеціальні повідомлення, відомості, акти Надзвичайних державних комісій, протоколи допитів свідків злочинів, списки замордованих, розстріляних та вивезених до Німеччини жителів області, узагальнюючі дані про злочини окупантів та ін. У фонді також зберігаються документи про холокост проти єврейського населення області.

Фільтраційні справи громадян, що повернулися з примусових робіт у Німеччині, кримінальні справи реабілітованих архівісти використовують для довідкової роботи з метою захисту прав і задоволення соціальних потреб громадян області.

До фондів періоду після 1944 р. належать документи: місцевих органів державної влади і управління, органів юстиції, суду і прокуратури, виборчих комісій з виборів до Верховних Рад СРСР і УРСР, народних судів; організацій, підприємств народного господарства; установ і організацій культури, органів охорони здоров'я і лікувальних закладів; установ соціального забезпечення та громадських організацій.

Документи фонду Виконавчого комітету Івано-Франківської обласної Ради народних депутатів містять комплексні відомості про народногосподарський, соціально-культурний розвиток області в радянський період. Цими документами активно користуються для довідкової роботи, оскільки серед

них є: протоколи засідань, постанови, розпорядження, рішення облвиконкому (в тому числі важливі рішення майнового характеру – про виділення і передачу приміщень, відведення земельних ділянок, створення установ, організацій та ін.); документи про підготовку та проведення виборів; постанови, подання про нагородження орденами і медалями; документи про адміністративно-територіальні зміни та ін. Документи, що стосуються розкуркулення селянства (рішення облвиконкому від 15, 20 березня 1951 р. “Про виселення куркульських сімей з території Станіславської області”, списки куркульських господарств та ін.), було розсекречено в 1990 р. У цьому фонді містяться документи про масові переселення українців з Польщі та поляків з України, мешканців Станіславщини у східні та південні області України і в Казахстан, “зселення” хутірських господарств та ліквідацію населених пунктів області.

У документах фонду Уповноваженого Ради у справах релігійних культів при Раді Міністрів СРСР по Станіславській області є детальна інформація про релігійну ситуацію в області (1944–1987), зокрема вони висвітлюють драматичний період історії римо- та греко-католицької церков у 1944–1987 рр. Фонд містить: звіти, таблиці про наявність релігійних громад, товариств, діючих храмів 1944–1945 рр.; документи про діяльність та закриття монастирів, про т. зв. процес “возз’єднання” греко-католицької і православної церков в області, про використання культових приміщень та ін. Інформацію про релігійну ситуацію в області в 1944–1964 рр. доповнюють документи фонду Уповноваженого Ради у справах православної церкви при Раді Міністрів СРСР по Івано-Франківській області та облвиконкому з даного питання, які в цілому висвітлюють антирелігійну політику радянської влади.

В архіві зберігаються фонди громадських організацій (1939–1991), які надійшли на зберігання в 1991 р. з архіву Івано-Франківського обкому Компартії України. Переважна більшість із них – документи обласного, районних та міських комітетів КПУ, комсомольських організацій. Незначна частина – документи політвідділів МТС, первинних партійних організацій та персональні справи членів КППС. Фонд обкому КПУ є основною джерельною базою для вивчення історії області в радянський період, оскільки вони повніше розкривають партійну політику на західноукраїнських землях: боротьбу з ОУН–УПА, масові депортації населення, розкуркулення селянства, примусову колективізацію, хлібозаготівельні кампанії тощо. В стенограмах зборів партійного активу області, партійних конференцій (1944–1950), у виступах секретарів ОК КП(б)У, начальників обласного управління та районних відділів НКДБ і НКВС, командуючих Прикарпатським військовим округом, окремих військових формувань, прокурорів є відомості про діяльність ОУН–УПА. Вони свідчать про розмах та методи боротьби, дії регулярної армії, факти свавілля з боку військовослужбовців. Спільні рішення облвиконкому і ОК КП(б)У та інші документи фонду з питань хлібозаготівель проливають світло на політику радянської влади щодо українського селянства, особливо в період неврожаю (1946) та голоду (1947–1948). Складні суспільно-політичні процеси 1989–1990 рр. також знайшли відображення в документах фонду.

Архів зберігає фонди особового походження періоду після 1939 р.: перших архівістів, академіка Академії вищої школи, професора, доктора історичних наук В. Грабовецького, історика-славіста, кандидата історичних наук Я. Мельничука, історика-краєзнавця В. Морозюка, кандидата сільськогоспо-

дарських наук, члена-кореспондента Лісової АН України П. Трибуна, заслуженого артиста УРСР О. Светланова та ін.

Фотодокументи відображають багато аспектів суспільного, економічного, наукового та культурного будівництва на Івано-Франківщині. Вони зафіксували відбудову народного господарства в повоєнні роки, будівництво гігантів промисловості: Бурштинської ГЕС, Калуського хіміко-металургійного комбінату та “Хлорвінілу” (нині “Оріана”), нафтопроводу “Дружба”, компресорної станції в м. Богородчани і газопроводу “Уренгой-Ужгород”, Коломийського заводу сільськогосподарських машин та інших об’єктів. В архіві зберігаються також фото видатних людей Прикарпаття, знімки центральної частини м. Станіслава та окремих будівель (1937–1939): ратуші, театру, пам’ятника А. Міцкевичу та ін.

Фонодокументи зберігають записи українських народних пісень та творів українських композиторів у виконанні відомих солістів (Г. Кременя, М. Кривеня, М. Сливоцького, Т. Сорохана, В. Турко, М. Фокшея та ін.), художніх колективів області (Гуцульського ансамблю пісні й танцю Івано-Франківської обласної філармонії, оркестрів народних інструментів, ансамблів троїстих музик, дударів, сопілкарів, дрімбарів, цимбалістів, хорових капел, інструментального ансамблю “Усмішка” та ін.), спогадів ветеранів-учасників визволення міста і області від нацистських загарбників, колишніх партизанів та ін.

Бази даних

відсутні

Довідковий апарат

Описи

4888

Каталоги

систематичний;
тематичний;
іменний;
географічний;
з особового складу;
з історії державних установ;
систематичний до фонофотодокументів та НТД.

Картотеки

ф. 631 Колекція метричних книг костьолів та церков – *іменна*;
ф. Р-249 Переселенський відділ управління сільського господарства і заготівель по Станіславській області – *іменна*;
ф. Р-2157 Фільтраційний фонд управління Служби безпеки України по Станіславській області – *іменна*;

Двори, внесені до списків куркульських господарств – *іменна*;
Особи, нагороджені орденами і медалями – *іменна*.

Загальний обсяг каталогів і картотек – 505232 картки, з них – 224240 тематичних.

Показчики

ф. 226 Прокуратура Станіславського окружного суду – *іменний*;
ф. 263 Станіславське воєводське бюро фонду праці – *предметно-тематичний*;
ф. 631 Колекція метричних книг церков та костьолів – *географічний*.

Огляди

Тематичні

З історії містобудування, архітектури, охорони пам'яток історії та культури;
З історії суспільно-політичного руху, діяльності політичних партій і організацій Станіславського воєводства (1921–1939);

Документи з історії євреїв у фонді Станіславського воєводського управління.

Фондові

ф. 2 Станіславське воєводське управління;
ф. 6 Станіславський міський магістрат;
ф. 27 Станіславська міська управа;
ф. 38 Станіславська повітова земельна управа;
ф. 41 Станіславський окружний сільськогосподарський інспекторат;
ф. 43 Станіславська окружна земельна управа;
ф. 58 Станіславська фінансова палата;
ф. 61 Акціонерне товариство по експлуатації калійних солей;
ф. 67 Станіславська в'язниця;
ф. 92 Станіславське повітове бюро з фінансування сільського господарства;
ф. 260 Станіславське відділення еміграційного синдикату;
ф. 262 Станіславський інспекторат праці 52-го округу головного інспекторату праці;
ф. 263 Станіславське воєводське бюро фонду праці Головного бюро фонду праці;
ф. 270 Станіславська повітова шкільна рада;
ф. 378 Станіславське відділення національного товариства “Просвіта”;
ф. 504 Станіславська греко-католицька єпископська консисторія;
ф. 519 Коломийський шкільний інспекторат;
Повітові староства (фф. 7, 8, 9, 10, 11, 26, 565, 566, 567, 568);
Управління поліції (фф. 68, 69);
Суди (фф. 230, 231);
ф. Р-3 Відділ народної освіти виконкому Івано-Франківської обласної Ради народних депутатів;

ф. Р-6 Управління сільського господарства виконкому Івано-Франківської обласної Ради народних депутатів;

ф. Р-7 Відділ охорони здоров'я виконкому Івано-Франківської обласної Ради народних депутатів;

ф. Р-295 Виконком Івано-Франківської обласної Ради народних депутатів;

ф. Р-2008 Виробниче об'єднання по видобутку нафти і газу "Укрзахіднафтогаз".

Науково-довідкова бібліотека

17857 книг та брошур від XV ст.;

26678 номерів журналів;

1880 річних підшивок газет.

У бібліотеці архіву є дві рукописні книги "Трефолог" ([1431]) та "Трефологон" старослов'янською мовою, які включають щомісячні євангельські читання і молитви, стародруки XVI–XVII ст., політична, історична, законодавча, довідкова, краєзнавча, природознавча, філософська, релігійна література, вісники законів Австро-Угорщини, Галичини, Польщі, енциклопедії, словники та ін. Бібліотека зберігає колекцію місцевих газет і журналів. Серед них є газети періоду ЗУНР ("Република", "Републиканець", "Діло") та нацистської окупації ("Українське слово", "Станіславське слово", "Самостійна Україна", "Рогатинське слово", "Краківські вісті" та ін.). Серед рідкісних видань – газети "Станіславські вісті" (1937), "Нова Зоря" (1927), "Новий час" (1926), "Громадські вісті" (1927) та ін.

Методичні розробки

Пам'ятка завідуючому райміськархівом про проведення перевірки огляду поточного діловодства та стану роботи архіву / Уклад. І. Філіпова. – Івано-Франківськ, 1972. – 6 с.

Пам'ятка про перевірку стану документальної частини діловодства і архівів в районних та міських організаціях, установах і підприємствах / Уклад. Л. А. Кирилюк. – Івано-Франківськ, 1979. – 8 с.

Памятка по подведению итогов проверки наличия и розыску недостающих документов / Сост. М. М. Середюк. – Ивано-Франковск, 1979. – 2 с.

Памятка по комплектованию Ивано-Франковского областного архива документами личного происхождения / Сост. Л. В. Заводчикова. – Ивано-Франковск, 1980. – 12 с.

Инструкция по исполнению запросов социально-правового характера в Госархиве Ивано-Франковской области / Сост. В. Н. Яновская. – Ивано-Франковск, 1986. – 31 с.

Памятка по подготовке сборника "Лесное богатство Карпат на службе народа. Развитие лесопромышленного комплекса Ивано-Франковской области, 1939 – 1985 г.г." / Сост. Л. В. Заводчикова. – Ивано-Франковск, 1986. – 11 с.

Инструкция о комплектовании справочно-информационного фонда (СИФ) Государственного архива Ивано-Франковской области / Сост. В. Н. Рузина. – Ивано-Франковск, 1989. – 6 с.

Основные правила описания документов: Памятка / Сост. Т. М. Тымкив. – Ивано-Франковск, 1989. – 10 с.

Отбор проектной документации по капитальному строительству на государственное хранение / Сост. В. Н. Рузина. – Ивано-Франковск, 1989. – 30 с.

Проведение целевой комплексной экспертизы ценности документов по фондам системы сельского хозяйства: Памятка / Сост. М. П. Вегера. – Ивано-Франковск, 1989. – 20 с.

Организация работы по перемещению документов из временного архивохранилища и размещению их в основном архивохранилище: Инструкция / Сост. В. Н. Рузина. – Ивано-Франковск, 1990. – 3 с.

Порядок видачі справ з архівосховища: Пам'ятка / Уклад. В. М. Рузіна. – Ивано-Франківськ, 1990. – 9 с.

Вдосконалення описів справ міськомів і райкомів партії: Пам'ятка / Уклад.: В. Д. Гнатів, Є. К. Цепенда. – Ивано-Франківськ, 1995. – 4 с.

Порядок надходження і розгляду описів науково-методичною експертною радою (НМЕР) державного архіву Івано-Франківської області / Уклад. В. Д. Гнатів. – Ивано-Франківськ, 1995. – 8 с.

Складання оглядів архівних фондів: Пам'ятка / Уклад. Л. В. Заводчікова. – Ивано-Франківськ, 1997. – 19 с.

Пам'ятка з комплексної перевірки архівних відділів райдержадміністрацій та міських архівів / Уклад. Т. М. Тимків. – Ивано-Франківськ, 1998. – 3 с.

Бібліографія

Довідкові видання

Загальні довідкові видання

Путівник по Державному архіву Станіславської області / Упоряд.: Л. А. Кудрява, Н. Л. Родинка, Д. М. Месінг, С. А. Шмирьов; Редкол.: П. М. Яцків (ред.) та ін. – Станіслав: Станіславське облас. книжк.-газет. вид-во, 1960. – 171 с.

Державні архіви Української РСР: Короткий довідник. – К., 1972. – С. 106–109.

Государственный архив Ивано-Франковской области: Путеводитель / Сост.: В. И. Гриценко, Л. А. Кирилук, Н. К. Кучеров и др.; Отв. ред. В. А. Замлинский. – 2-е изд., перераб. и доп. – К., 1983. – 221 с.

Государственные архивы Украинской ССР: Справочник. – К., 1988. – С. 143–145.

Grimsted Patricia Kennedy. Archives and Manuscript Repositories in the USSR. Ukraine and Moldavia. – Princeton, 1988. – В. 1. – Р. 715–718.

Государственные архивы СССР: Справочник. – М., 1989. – Ч. 1. – С. 514–518.

Державний архів Івано-Франківської області: [Буклет]. – Ивано-Франківськ, 1989. – 15 с.

Архівні установи України: Довідник. – К., 2000. – С. 79–81.

Спеціальні довідкові видання

Документальные материалы по истории евреев в архивах СНГ и стран Балтии: Предварительный список архивных фондов. – СПб., 1994. – С. 46.

Міжархівний покажчик фондів колишніх партійних архівів обкомів КПУ // Центральний державний архів громадських об'єднань України: Путівник. – К., 2001. – С. 327–330.

Національний архівний фонд України. Засоби інтелектуального доступу до документів: Короткий довідник. – К., 2002. – С. 73–75.

Огляди фондів

Філіпова І. Івано-Франківська область // Архіви України. – 1969. – № 6. – С. 91–92.

Огляд нових надходжень до Івано-Франківського облдержархіву у 1968–1969 рр.

Підгайчук Л. Поповнення фондів Івано-Франківського облдержархіву // Архіви України. – 1970. – № 6. – С. 95.

Підгайчук Л. А. Івано-Франківський облдержархів // Архіви України. – 1974. – № 1. – С. 82–83.

Про нові надходження до архіву у 1971–1973 рр.

Митченко Л. О. Огляд фонду “Управління сільського господарства виконавчого комітету Івано-Франківської обласної Ради народних депутатів” // Архіви України. – 1983. – № 5. – С. 60–63.

Soshnikov V. The Current State of Archival Research in the CIS: Survey of Ternopol and Ivano-Frankovsk Archives in Western Ukraine // Avotaynu: The International Review of Jewish Genealogy. – 1996. – Vol. 12, № 1. – P. 8–9.

Огляд джерел з єврейської генеалогії у фондах архіву.

Тимків Т. М. З досвіду створення фонду колекції перших архівістів області // Українське архівознавство: історія, сучасний стан та перспективи: Наук. доп. Всеукр. конф. (Київ, 19–20 листоп. 1996 р.) / Голов. архів. упр. при КМ України. УДНДІАСД. – К., 1997. – Ч. 1. – С. 244–246.

Соловка Л. Документи Станіславської греко-католицької консисторії 1788–1944 рр. // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 2001. – Т. 7. – С. 88–89.

Історія архіву, окремих фондів, колекцій

Правдива Л. М. Архівне будівництво на Станіславщині // НІБ. – 1962. – № 1. – С. 17–22.

Глинський М. П. Архівна справа в західних областях України в роки Вітчизняної війни (1941–1945 рр.) // Архіви України. – 1968. – № 2. – С. 14–24.

Див. також Генеральну бібліографію № 40, 51, 89, 218.

ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Адреса: вул. Мельникова, 38, м. Київ, 04119

Тел.: (044) 206-74-99, 206-74-98

E-mail: відсутній

Веб-сторінка на порталі Держкомархіву України:

<http://www.archives.gov.ua/Archives/>

Сторінка на веб-сайті Київської обласної держадміністрації:

<http://www.kyiv-obl.gov.ua/>

Транспорт: тролейбуси № 16, 19, 23, 28 (зуп. “Мотозавод”)

Час роботи читального залу: понеділок–п’ятниця: 8.30–17.00

Директор: Даниленко Володимир Петрович

Заступники директора: Каменєва Софія Арсеніївна,

Лужинська Ольга Миколаївна

Історична довідка

Державний архів Київської області утворено 29 травня 1922 р. під назвою Київський центральний історичний архів згідно з постановою Раднаркому УСРР “Про націоналізацію та централізацію архівної справи РРФСР” від 20.04.1920 р. Архів підпорядковувався Головному архівному управлінню Наркомату освіти УСРР, з січня 1923 р., за новим положенням про Центральне архівне управління, – Центральному архівному управлінню при ВУЦВК, з жовтня 1925 р. – Окружному архівному управлінню.

1932 р. із утворенням Київської області на базі фондів Київського центрального історичного архіву та документів Київського окружного архівного управління створено Київський обласний історичний архів з підпорядкуванням архівному управлінню при облвиконкомі.

1939 р. згідно з Постановою Президії Верховної Ради СРСР від 16.04.1938 р. і Наказом НКВС СРСР № 19 від 17.01.1939 р. Київський обласний історичний архів було перепідпорядковано Архівному відділу НКВС УРСР. 1941 р. архів було перейменовано на Державний архів Київської області.

Під час Другої світової війни у липні 1941 р. 300 найцінніших фондів (43405 од. зб.) були евакуйовані до м. Харкова, потім до м. Златоуста. Більша частина документів залишилася у Києві. В акті від 10.05.1944 р. “Про стан Київського обласного історичного архіву у листопаді 1943 р.” зазначено, що на початок війни в архіві налічувалося 5677 фондів, 3888650 справ, до 30000 кг розсипу, документи розміщувалися в десяти сховищах.

Під час нацистської окупації Києва в місті було створено Крайовий історичний архів, до складу якого були включені документи Обласного історичного архіву, що лишилися у Києві та інших архівів. 1942 р. архів перейшов у відомство керівника архівів, бібліотек і музеїв Рейхскомісаріату України, за наказом якого до Німеччини вивезено близько 2000 справ. Серед них – документи про встановлення Магдебурзького права в містах України, переселення в Україну німецьких колоністів, Першу світову війну та перебування німців в Україні (1918).

Київський обласний історичний архів відновив роботу 8 листопада 1943 р. За період нацистської окупації було повністю зруйновано 5 сховищ архіву, частково зруйновані, але придатні до роботи – 3 сховища. За даними на листопад 1943 р. було вивезено і знищено 1373 фонди, 387489 справ, до 10000 кг розсипу, майже весь довідковий апарат.

У березні 1944 р. у зв'язку з реорганізацією архівних установ України (наказ НКВС УРСР від 01.12.1943) частина фондів Київського обласного історичного архіву (документи установ, діяльність яких виходила за межі колишньої Київської губернії та Київської області) відійшла до новоствореного Центрального державного історичного архіву Української РСР.

1958 р. архів отримав назву Київський обласний державний архів. 1960 р. архів виведено з системи МВС УРСР і підпорядковано Архівному управлінню при Раді Міністрів УРСР. З 1980 р. архів називається Державний архів Київської області.

Згідно з положенням про Державний архів Київської області, затвердженим розпорядженням голови Київської обласної державної адміністрації № 508 від 19.09.2000 р., архів є структурним підрозділом Київської обласної державної адміністрації, підзвітним та підконтрольним голові обласної державної адміністрації і Держкомархіву.

Структура архіву

Апарат управління

Відділи:

- формування НАФ та діловодства
- обліку та довідкового апарату
- інформації та користування документами
- зберігання та забезпечення фізичної збереженості документів

Фонд архіву (архів архіву)

ф. Р-910 Державний архів Київської області, 1543 од. зб. за 1925–1996 рр.

Обсяг фондів

7016 фондів, 2405518 од. зб. (33890 л. м) за 1733–2002 рр.
22256 од. зб. фотодокументів за 1916–1999 рр.

Анотація складу фондів

Документи архіву охоплюють період 1733–2002 рр. і висвітлюють політичне, економічне та культурне життя м. Києва, Київської губернії та Київської області.

У фондах архіву відклалися Укази Сенату, циркуляри міністерств і відомств про адміністративно-територіальні зміни, склад та рух населення, проведення реформ XIX ст. Найбільш давнім документом є інформація ігумена Переяславського Свято-Михайлівського монастиря від 29 березня 1733 р. про спійманих у лісі Волокологородського повіту розкольників.

У фондах Канцелярії київського губернатора, губернського правління, губернського статистичного комітету, губернської земельної управи, Київської контрольної палати, губернських будівельної та шляхової комісій відклалися документи, які розповідають: про зародження і розвиток промисловості, відкриття заводів і фабрик, в т. ч. Південно-російського машинобудівного (1862), Гретера і Криванека (1880), чавуноливарного та механічного “Мотор” (1904), Деміївського парового цегельного (1908); про створення Товариства пароплавства на Дніпрі (1838), план будівництва судноплавної пристані в Києві (1842); будівництво Києво-Балтської (1869), Курсько-Ковельської, Києво-Ковельської, Уманської залізниць (60–70-х рр. XIX ст.), шосейної дороги Київ–Бровари та стратегічних шосе Кременець–Бердичів–Старокостянтинів, Полонне–Бутовці, Дубно–Кременчук; про знайдений скарб (1863) з кувачами монетами і медальйонами IX–X ст. на Києво-Подільському цвинтарі йорданської церкви; будівництво пам’ятника Богдану Хмельницькому в Києві (1880-ті рр.); про виробництво та експорт цукру в Англію, Німеччину, Фінляндію, Прусію. Статистичні відомості висвітлюють стан залізничного транспорту, водних шляхів сполучення, установ поштово-телеграфного зв’язку (1899), розвиток кустарних промислів, борошномельної промисловості та стан млинів, статистичне описання населених пунктів та передмість Києва. Тут також містяться відомості про визначення кордонів Київської губернії (1797), про межування земель, про призначення комісарів і розмежування земель після третього поділу Польщі (1800–1805). У фондів губернського землеміра збереглися Укази Сенату та інформації про відмежування церковних і міських земель, геодезичні описання земельних ділянок чиншовиків та ін.

Про стан сільського господарства розповідають документи фондів Канцелярії київського губернатора, губернського правління, губернського інвентарного комітету. В цих же фондах є документи, які висвітлюють розвиток та стан тваринництва, бджільництва, рибних промислів, про створення в Києві сільськогосподарського управління Міністерства землеробства та державного майна (1894).

У фондах Київського губернського статистичного комітету та дирекції народних училищ Київської губернії сконцентровані відомості про кількість та роботу навчальних закладів, склад учителів повітових училищ, стан закладів, які не входили до системи Міністерства освіти. Є копія Указу Олександра I про Київську гімназію і повітові училища у зв’язку з введенням нової шкільної системи навчання (1812). Тут же – відомості про археологічні розкопки, бібліотеки, кількість періодичних видань, проведення конкурсів з малювання та виставок учнівських робіт в Академії мистецтв, про заборону

постановки п'єси О. Грибоедова "Горе з розуму", відомості про сім'ю Т. Шевченка, Лесю Українку та її сім'ю, В. Васнецова, М. Врубеля, М. Заньковецьку, М. Садовського, П. Саксаганського.

Розвиток музичної освіти та музичне життя в губернії висвітлюють документи Київського відділення Російського музичного товариства. В них міститься інформація про відкриття Київського музичного училища (1868), перетворення училища в консерваторію (1913), створення в Києві російської опери (1867), перебування в місті італійської опери (1863–1866); збереглися афіші спектаклів та концертів, у тому числі про святкування 35-ї річниці композиторської діяльності М. Римського-Корсакова, призначення директором Київської консерваторії композитора Р. Глієра (1913).

Фонди Київської лікарської управи, комітетів громадського здоров'я та інші відображають розвиток лікувальної справи в губернії. Це документи про кількість лікарень, шпиталів і аптек, про епідемії холери, їх ліквідацію та профілактику (1830–1831, 1853–1855, 1866), про хірургічні операції по видаленню каменів із печінки та нирок (1866), доповідні записки про недостатнє медичне обслуговування (1803), про смертність в лікарнях і шпиталях м. Києва (1797). Збереглися донесення повітових лікарів і окремих осіб про наявні джерела мінеральних вод в м. Махнівка Бердичівського повіту (1814), м. Лисянка Звенигородського повіту, с. Кайтанівка Радомишльського повіту (1816) тощо.

Фонди Київського губернського прокурора, Київського окружного суду, тюремної інспекції, опікунського про тюрми комітету та інші містять відомості про участь робітників Київщини у страйках (1870–1890), участь селян у боротьбі проти кріпосної залежності, зокрема, повстання в с. Турбаї (1789), виступи у зв'язку з введенням інвентарних правил (1848–1852), про розшук Устима Кармалюка, підготовку і проведення селянської реформи 1861 р., столипінську аграрну реформу (1907–1910), звинувачення окремих осіб в зберіганні віршів Т. Шевченка (1862), встановлення прав на володіння Пуща-Водицею (XVIII ст.), скарги козаків Переяславського повіту на зарахування їх до числа магістратських селян (XVIII–XIX ст.), втечу із Київської Лук'янівської тюрми 11 "іскрівців". У цих же фондах відклалися справи про вбивство П. Столипіна, звинувачення студентів Київського університету, Політехнічного і Комерційного інститутів у зберіганні і розповсюдженні соціал-демократичної літератури (1915), про обвинувачення редакторів журналів і газет, видавництва у порушенні правил про цензуру, опублікуванні та виданні творів Т. Шевченка, Лесі Українки, І. Франка, Ф. Енгельса, В. Леніна, про організацію демонстрації в дні пам'яті Т. Шевченка та Л. Толстого (1913–1914).

Протоколи засідань правлінь банків, загальних зборів акціонерів, з'їздів представників установ російського земельного кредиту, накази, циркуляри про порядок ведення фінансових операцій, обліково-вексельних операцій, оборотних капіталах Державного банку і його контор, про відкриття сільських банків, про стан установ дрібного кредиту, списки акціонерів, відомості про платіжну спроможність і майнове становище клієнтів банків та інші документи містяться у фондах Київської контори Державного банку, Київського відділення Селянського поземельного банку, Київського відділення Державного дворянського земельного банку, Київського земельного банку, Київського відділення Московського промислового банку та ін. Є відомості про евакуа-

цію цінностей, накладення арешту на цінності австрійських і німецьких консульств в період імперіалістичної війни. Збереглися відомості про збитки населення Київської губернії в результаті війни 1812 р., прохання про звільнення від рекрутської повинності, про віддачу селян в рекрути за непокірність, ревізкі реєстри поміщицьких селян у повітах Київської губернії.

У цих же фондах є документи про повстання Чернігівського полку в м. Василькові (1825), розповсюдження в армії “катехізиса” за дорученням С. Муравйова-Апостола (1825), нагляд за італійськими підданими, висланими з Італії за політичну діяльність (1825), про розшук В. Кюхельбекера та інших декабристів.

В архіві зберігається низка фондів, пов’язаних з історією і діяльністю християнських конфесій і парафій, серед них колекція метричних книг розкольників, сектантів і старообрядців, правління Переяславського архієрейського дому, комітету із забезпечення православного духовенства землею та будівлями, Київського відділення Російського біблійного товариства, комітету духовної цензури при консисторії, Київської ради православних парафій та ін. Документи цих фондів розповідають про забезпечення землями та будівлями причтів, церков Київської, Полтавської та Волинської губерній, Київської єпархії; збереглися збірники указів Полтавської духовної консисторії (1846–1860), подвірні книги (1848–1862) та посімейні списки селян (1902–1912). Будівництвом православних церков займався Київське губернське церковно-будівельне присутствіє. У цьому фонді відклялися справи про асигнування коштів на будівництво і ремонт церков, про реставраційні роботи в Андріївській церкві (Київ), Києво-Миколаївському монастирі, Богородицькій церкві (Київ), Кирилівській церкві (80-ті рр. XIX ст.), про будівництво Володимирського собору в м. Києві (1878–1897).

Фонд “Колекція карт і креслень” (1782–1919) містить: плани кордонів Київського намісництва із зазначенням поштових доріг (1784–1789); межові плани Київської, Подільської, Полтавської губерній і повітів та населених пунктів; карти Київської губернії із зазначенням чумацьких доріг, пов’язаних з Одесою; план Києва із зазначенням кам’яних і дерев’яних будівель (1812); плани заселення передмість Києва, районів Байкової гори, Деміївки, Подолу, Куренівки; проекти і креслення приміщень Київського університету (за проектом архітектора Беретті), Київського кадетського корпусу, Межигірської фаянсової фабрики, цегельних заводів в с. Корчуватому Київського повіту, Маріїнського цукрового заводу в Радомишльському повіті, плани хуторів на березі Дніпра тощо.

Серед фондів особового походження – фонд історика-археолога М. Берлінського, де збереглися рукописи описання м. Києва та Десятинної церкви у м. Києві (1817); інженера шляхів сполучення, члена IV Державної Думи, голови Київської повітової земської управи В. Демченка; керуючого канцелярією Київського цивільного губернатора П. Жандра, родинний фонд поміщиків Каменських, поета П. Поцелуєва, жителя с. Яготин Пирятинського повіту Полтавської губернії, помічника уповноваженого міністерства землеробства в Київській губернії Козакевича, доктора римського права В. Синайського, колекція формулярних списків чиновників.

Близько 20 фондів відображають різні етапи боротьби за відновлення Української самостійної держави (1917–1920).

У фондах періоду Української Центральної Ради зберігаються: інструкція “Бюро допомоги організації влади” виконкому Київської міської ради, а також положення про це Бюро, складені у березні 1917 р. як рекомендації цивільного управління в м. Києві; відомості про створення і організацію армії УНР; документи I Всеукраїнського з’їзду “Просвіти” в м. Києві; про направлення військ для придушення виступів селян проти поміщиків та власників заводів, документи про підготовку земельної реформи, продовольчу політику в листопаді 1917 р.

У фондах за час Української Держави містяться: резолюція Черкаської міської управи із засудженням перевороту і встановлення влади гетьмана; закони та розпорядження Уряду гетьмана П. Скоропадського, зокрема, закони “Про статут Української державної варти”, “Про вибори земських гласних”, “Про організацію виборчих округів та комісій”, “Про прийняття присяги службовцями канцелярії на вірність Українській державі”; накази Міністерства продовольчих справ про запровадження твердих цін на хліб; документи про формування кінних загонів, списки призовників до військової служби, а також документи Головної Ради Галицько-Буковинського та Угорського куренів січових стрільців (1918); Меморандум товариства “Просвіта” ім. Т. Шевченка гетьману П. Скоропадському з вимогою затвердити українську мову як державну, про відкриття в Полтаві вищої української школи, листування з Київською міськуправою про перейменування вулиць міста на честь видатних українських діячів.

Серед історичних джерел періоду Директорії – документи про перебування С. Петлюри в м. Києві і повалення гетьманського уряду 14 грудня 1918 р., а також накази, розпорядження уряду, Міністерства внутрішніх справ та губернського комісара; копія рішення Директорії про возз’єднання УНР із ЗУНР; повідомлення комісара Гайсинського повіту про організацію вільного та реєстрового українського козацтва; проект формування нового уряду України після падіння гетьманату, складений Київським губернським комітетом Союзу відродження Росії, в якому передбачалося повернення України до складу демократичної Росії та продовження війни з Німеччиною; журнали засідань міських Дум (Сквирської, Радомишльської, Липовецької тощо) з різних політичних, економічних та кадрових питань.

Фонди радянського періоду зберігають: документи ревкомів (губернських, повітових, волосних, в окремих випадках міських і сільських), які створювались в Київській губернії в лютому – березні 1919 р., місцевих органів радянської влади та управління, де відклалися відомості про націоналізацію заводів (1921–1922), збитки, завдані інтервентами (1925), про організацію прокатних станцій сільськогосподарського інвентаря, про забезпечення зерном незаможників; листування про охорону лісових та торф’яних розробок (1921), про заснування в Києві будинку-музею Т. Шевченка (1925). В них є дані: про кількість населення в містах і селах, кількість землі, худоби та сільськогосподарського інвентаря у незаможників; донесення голів волвиконкомів про відокремлення церков від держави, про кількість церковних земель; постанови, протоколи, доповідні записки окрвиконкому про будівництво в Києві промислових підприємств (1927), зерносовищ (1930), хід колективізації (1930), розвиток тваринництва та птахівництва в колгоспах

(1930); про організацію в Києві інституту інженерів шляхів сполучення (1927–1930), науково-дослідного інституту теплотехніки (1929) і науково-дослідного інституту зерна (1930), створення в Києво-Печерській лаврі музейного містечка (1926), роботу транспорту, будівництво Голосіївської дороги (1927) та інші.

У документах фондів Київської окружної планової комісії, губернських, окружних, повітових, статистичних бюро, губернських, повітових і районних земельних і фінансових відділах містяться відомості про організацію і діяльність місцевих рад, про стан і відбудову народного господарства, розвиток торф'яної промисловості та п'ятирічні плани видобутку торфу на 1928–1933 рр., про будівництво фабрики штучного шовку, трикотажної та швейної фабрик (1929), про зміни в адміністративно-територіальному поділі Київського округу (1927–1928), про реалізацію податкової системи, облік та реалізацію державних фондів, кредитування робітничих кооперативів, промислово-кооперативних товариств, об'єднань.

Документи про колективізацію сільського господарства, організацію МТС, розвиток тваринництва, буряківництва, введення агротехнічних заходів, боротьбу за високі врожаї сільськогосподарських культур, розгортання руху п'ятисотниць, організацію жіночих транспортних бригад, розвиток сільськогосподарської кооперації містяться у фондах Київського губернського, окружного, обласного, повітових та районних земельних відділів, Київського обласного машинно-тракторного центру, облколгоспспілки, Київської міжобласної контори по електрифікації сільського господарства, сільрад, комнезамів, колгоспів.

У фондах відділів народної освіти містяться відомості про реорганізацію вищих і середніх шкіл (1919), про організацію професійно-технічної освіти (1920), про створення в Києві робітничо-селянського університету (1920), про передачу всіх театрів у відання відділів народної освіти; списки і статистичні відомості про кількісний склад населення (1919), списки перейменованих вулиць Києва (1920); накази, постанови про будівництво нових шкіл (1921–1922), охорону і ремонт пам'яток архітектури (1925–1930), організацію і роботу дитячих будинків області (1935–1937).

Робота науково-дослідних інститутів, їх роль у розробці питань теорії і практики та реконструкції народного господарства відображені у фондах Київського відділення УНДІ вугільної промисловості, НДІ гідротехніки і меліорації, Українського відділення Всесоюзного НДІ прикладної мінералогії, КНДІ споживчої кооперації та інші.

Документи фондів губернського, окружного та повітових, обласного та районних відділів охорони здоров'я відображають стан і розвиток охорони здоров'я в губернії, області, організацію лікарсько-санітарної справи, дільничних лікарень, амбулаторії, фельдшерських пунктів, націоналізацію аптек, роботу хіміко-фармацевтичної промисловості Києва, забезпечення аптек і лікувальних закладів медикаментами та медичним інвентарем.

Про роль профспілок у відбудові зруйнованого господарства після громадянської війни і іноземної інтервенції, участь у збиранні коштів для допомоги Угорській республіці, страйкуючим англійським гірникам, французьким і китайським робітникам, розвиток науки і мистецтва інформують фонди профспілкових організацій. В них містяться також відомості про життя і діяльність видатних діячів науки О. Богомольця, О. Палладіна, М. Вавілова,

видатних митців О. Довженка, М. Садовського, П. Саксаганського, Г. Юри, А. Бучми, Л. Курбаса, Л. Ревуцького, художників М. Прахова, В. Касіяна.

Близько 400 фондів зберігають документи про окупацію Києва та Київщини нацистами в роки Другої світової війни, серед яких фонди окупаційних установ – Київського генералкомісаріату, штадткомісаріату та інші.

Цінним є фонд “Музей-архів Переходової доби Київської міської управи” (1941–1943), в якому зібрані спогади про початок окупації міста Києва, інформації, листування, доповідні та інші документи про евакуацію з Києва музейних експонатів, стан господарства міста, відомості про промислові підприємства, лікувальні та культурно-просвітницькі заклади, перейменування вулиць Києва, відомості про “новий порядок”, запроваджений на території міста. У фонді також багато документів про економічне, культурне життя міста у 20–30-ті рр. ХХ ст.

Для розкриття злочинів нацистів цінними є документи Київської обласної комісії сприяння в роботі Надзвичайної державної комісії по виявленню злочинів німецьких загарбників по Київській області: акти про звірства нацистів – розстріли військовополонених та євреїв в м. Біла Церква, мирного населення в містах Київ, Умань, Обухів, Жашків, Ставище, дані про збитки, завдані установам, підприємствам, колгоспам, громадянам міста Києва та області.

У фондах архіву зберігається список (неповний) військовополонених, які перебували в концтаборах міст Києва (Стара Дарниця), Гніваня, Хорола та інших, а також у Київській міській лікарні, відомості про дати окупації та звільнення населених пунктів області.

У фондах за повоєнний період (Київського облвиконкому, райвиконкомів, Київської обласної правової комісії, облстатуправління, Київського раднаргоспу і його управлінь, колгоспів) містяться економічні характеристики області та районів після звільнення від нацистів (1943), відомості про відбудову транспорту, промислових підприємств, електростанцій, господарств колгоспів на 1 січня 1945 р. Документи цих фондів висвітлюють: виконання п’ятирічних і семирічного плану розвитку народного господарства, розвитку машинобудівної, електротехнічної, приладобудівної, хімічної, легкої, текстильної, харчової, цукрової, деревообробної, паперової промисловості, енерготехнічного господарства, автомобільного і залізничного транспорту; впровадження у промисловість нової техніки, механізацію трудомістких процесів, автоматизацію виробництва; збільшення виробництва промислової продукції шляхом кращого використання місцевих сировинних ресурсів, покращення якості і розширення асортименту.

Про розширення площ посіву сільськогосподарських культур і вирощування високих врожаїв пшениці і цукрових буряків, розвиток та поглиблення спеціалізації тваринництва, створення міцної кормової бази, проведення сортовипробування сільськогосподарських культур та впровадження їх у виробництво, про спеціалізацію колгоспів і радгоспів, електрифікацію та механізацію сільського господарства, зміцнення колгоспів кваліфікованими кадрами, про відкриття шкіл передового досвіду та інше розповідають документи фондів обласного земельного управління України з питань сортодосліджень та охорони сортів рослин по Київській області, районних відділів сільського господарства, облуправління раднаргоспів, статистичних органів, колгоспів. У цих фондах містяться відомості про будівництво

експериментально-показових сіл, роботу дослідних господарств, грошові доходи колгоспів та оплати праці в колгоспах і радгоспах.

Відомості про стан комунального господарства в перші повоєнні роки, житлово-комунальне та приватне будівництво, благоустрій міст і сіл області, підвищення рівня добробуту містяться у фондах обласного і районних відділів комунального господарства, обласної та районних планових комісій, статистичних органів.

У фондах обласного та районних фінвідділів, контрольно-ревізійних управлінь, обласного управління держбанку та інших зберігаються документи про контроль за виконанням бюджету, фінансування промисловості, сільсько-го та комунального господарства, торгівлі, народної освіти, культури, охорони здоров'я.

Фонди органів народної освіти, навчальних закладів містять інформацію про розвиток народної освіти, збільшення мережі шкіл, вузів, наукових та дитячих установ області, заочну та вечірню форми освіти тощо.

Архівні джерела фондів обласного виконавчого комітету, обласного відділу охорони здоров'я, обласної клінічної лікарні Київської області, диспансерів, аптечного управління, Київської обласної санітарної інспекції, Обласного будинку санітарної освіти та низки інших розповідають про розширення мережі лікувальних закладів, стан медичного обслуговування населення, діяльність районних лікарень, профілактику боротьби з інфекційними хворобами, стан санітарно-освітньої роботи в області, роботу аптек. Збереглися санітарно-гігієнічні характеристики міст, районів і курортних населених пунктів області, проекти будівництва. Стан організації ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС можна частково прослідкувати за рішеннями облвиконкому.

Роботу культурно-освітніх установ області (клубів, будинків культури, театрів, музичних центрів, бібліотек, кінотеатрів, кіноустановок) та розвиток фізкультури і спорту в області висвітлюють документи, які відклались у фондах Київського обласного управління культури, відділу виконкому культурно-освітніх установ, відділу в справах мистецтва, відділу у справах фізкультури і спорту, обласних радах добровільних спортивних товариств.

Архів зберігає документи виборчих комісій по виборах до Верховної Ради народних депутатів СРСР, Верховної Ради народних депутатів УРСР, проведення референдуму СРСР та опитування населення України, по виборах до Верховної Ради України.

Серед фондів особового походження – фонд Д. Белінга – професора, директора Інституту біології Академії наук УРСР;

- С. Веселовського – члена Української Центральної Ради від УСДРП;
- М. Грінченко – письменниці, члена комісії по складанню словника української розмовної мови при Академії наук;
- Г. Губарева – професора Київського індустріального інституту;
- В. Дрелінга – редактора газети “Киевская мысль”;
- Л. Крижанівського – співробітника Українського відділення інституту прикладної мінералогії;
- А. Кримського – академіка, сходознавця, слов'янознавця, першого секретаря Академії наук УРСР, заслуженого діяча науки;
- М. Кузнецова – інженера конструктора;

– Є. Лопушинської – архітектора-реставратора, лауреата Державної премії в галузі архітектури;

– А. Ніковського – письменника, громадського діяча, редактора української газети “Нова Рада” в м. Києві, міністра закордонних справ УНР тощо.

У довоєнних партійних фондах архіву збереглися документи волосних, повітових комітетів КП(б) України, осередків КП(б)У, комуністичних фракцій, політичних відділів, контрольних комісій, видавництв за 1918–1938 рр.

До складу фондів обкому, міськкому, райкомів та міськкомів, промислового та сільського обкомів партії м. Києва та Київської області за 1932–1991 рр. увійшли документи Університету марксизму-ленінізму, обласних партійних курсів Київського обкому КП(б) України, Будинку політпросвіти, парткомісії, партстатистики. Вони містять інформацію про участь у ліквідації аварії на Чорнобильській АЕС та її наслідків.

В окремому фонді “Документальні матеріали партійно-комсомольського підпілля та партизанського руху м. Києва і Київської області у період тимчасової нацистської окупації” зосереджені документи про рух опору на Київщині. Серед них – протоколи засідань Київського підпільного обкому партії, звіти про роботу Київського міського комітету КП(б)У в період окупації, відомості про діяльність районних підпільних організацій і партизанських загонів. Відтворити картину всенародної боротьби з нацизмом допомагають характеристики на партизанів і підпільників, представлених до урядових нагород, звіти і щоденники бойових дій. У фонді зібрані дані про учасників оборони м. Києва – бійців народного ополчення. Значна частина документів містить відомості про злочини нацистських окупантів, збитки, завдані народному господарству.

У фондах Ленінського і Подільського райкомів партії зберігаються списки заарештованих гестапо та розстріляних у Бабиному Яру жителів м. Києва.

В архіві зберігаються документи обкому ЛКСМ України, Київського міськкому ЛКСМ України, районних комітетів ЛКСМ України м. Києва та Київської області, комітетів ЛКСМ України м. Києва та Київської області з правами райкомів за 1931–1981 рр.

До складу документів Київського міськкому ЛКСМ України увійшли матеріали Бюро міжнародного молодіжного туризму “Супутник” та готелю “Мир”.

Значна кількість фондів Київського обласного архіву передана 1954 р. Черкаському облдержархіву та 1956 р. – Київському міському державному архіву.

Крім документів вищих органів партійних і комсомольських організацій Київської області та м. Києва, в архіві зберігаються документи парткомів і первинних організацій Компартії України науково-виробничих об’єднань, промислових главків, трестів, підприємств, будівельних організацій, транспорту, зв’язку, електростанцій, підприємств і організацій побутового і комунального обслуговування, торгівлі, громадського харчування, науково-дослідних і проектно-конструкторських інститутів, науково-дослідних інститутів АН УРСР, конструкторських бюро, дослідних станцій, кол-

госпів і радгоспів, машино-тракторних станцій, райоб'єднань “Сільгосптехніка”, закладів охорони здоров'я, навчальних закладів, спілок, товариств, театрів, музеїв, бібліотек, кіностудій, виставок, палаців культури, архівних установ, редакцій, прокуратури, судів, відділів внутрішніх справ та інші.

Для довідкової роботи з метою захисту прав і задоволення соціальних потреб громадян використовуються такі фонди: районних управ м. Києва (період нацистської окупації), колекція фільтраційних справ репатріантів із Німеччини, Виконавчого комітету Київської обласної ради народних депутатів (облвиконком), Київського міськкому Компартії України, Київського обкому Компартії України, документи про підпільно-партизанську діяльність у період тимчасової нацистської окупації м. Києва та області, Київського окружного виконавчого комітету рад робітничих, селянських та червоноармійських депутатів (окрвиконком), відділу народної освіти Київської обласної ради депутатів трудящих (облвно), нотаріального відділу Київського обласного суду та Київської обласної нотаріальної контори.

Запити надходять за такими темами:

- дати окупації населених пунктів;
- проживання в м. Києві в період 1941–1943 рр. громадян єврейської національності;
- обрання депутатом Київської обласної ради депутатів трудящих;
- виділення земельних ділянок під колективні сади;
- нагородження медалями, присвоєння почесних звань;
- підтвердження трудового стажу, період навчання;
- участь у ліквідації аварії на Чорнобильській АЕС;
- участь у партизанських загонах та підпіллі;
- примусове вивезення громадян України до Німеччини;
- проведення колективізації, розкуркулення, вилучення майна, будівель;
- перебування в дитячих будинках;
- відомості про заробітну плату та ін.

Серед фотодокументів архіву зберігаються фотознімки: українського письменника О. Корнійчука, народної художниці Г. Верес, командира партизанського з'єднання С. Ковпака, члена команди крейсера “Варяг” М. Володимаренка, учасників декади російської літератури та мистецтва (Є. Долматовського, К. Симонова, М. Луконіна, С. Васильєва, М. Алігер), голови Обухівського ревкому 1919 р. Т. Зінченка, голови Григорівського ревкому Обухівського району П. Христинич, командира кавалерійського ескадрону Таршанського партизанського загону 1918–1920 рр. Ф. Стороженка, героя громадянської війни В. Боженка тощо.

Бази даних

Аркуші фондів (облікова), 883 записи.

Реєстр осіб, які перебували на примусових роботах під час німецько-радянської війни (облікова), 47683 записи.

Архівні фонди України (облікова), 7314 записів.

Довідковий апарат

Описи

22715

Каталоги

систематичний;
географічний;
іменний;
фотокаталог;
галузеві картотеки.

Загальний обсяг каталогів і картотек – 1031212 карток, з них 280032 – тематичних.

Показчики

Міжфондові тематичні

з'їзди мирових посередників Київської губернії – ф. 18 Київський з'їзд мирових посередників; ф. 19 Радомишльський з'їзд мирових посередників; ф. 20 Києво-Радомишльський з'їзд мирових посередників;

Київське губернське депутатське зібрання та канцелярії предводителя дворянства – ф. 189 Київський губернський предводитель дворянства; ф. 782 Київське губернське дворянське депутатське зібрання; ф. 1238 Київський повітовий предводитель дворянства;

дворянські опікунства – ф. 346 Київська дворянська опіка;

повітові опікунства – ф. 791 Сквирське повітове опікунство; ф. 793 Васильківське повітове опікунство; ф. 1300 Звенигородське повітове опікунство; ф. 1308 Переяславське повітове опікунство; ф. 1309 Таращанське повітове опікунство;

міські магістрати – ф. 185 Васильківський міський магістрат; ф. 192 Сквирський міський магістрат; ф. 193 Богуславський міський магістрат; ф. 1248 Таращанський міський магістрат; ф. 1310 Київський міський магістрат;

земські управи Київської губернії – ф. 912 Переяславська повітова земська управа; ф. 917 Радомишльська повітова земська управа; ф. 916 Таращанська повітова земська управа; ф. 1239 Київська повітова земська управа; ф. 1240 Київська губернська земська управа;

повітові суди Київської губернії – ф. 231 Сквирський повітовий суд; ф. 234 Васильківський повітовий суд; ф. 282 Київський повітовий суд; ф. 803 Таращанський повітовий суд; ф. 862 Богуславський повітовий суд; ф. 1077 Переяславський повітовий суд;

банки – ф. 1635 Київський відділ Селянського поземельного банку; ф. 1636 Київський земельний банк; ф. 1639 Київський відділ Волзько-Камського комерційного банку; ф. 1640 Київський відділ Державного дворянського земельного банку; ф. 1641 Київський відділ Петербурзького міжнародного комерційного банку; ф. 1646 Київський відділ Московського промбанку; ф. 1649 Київський відділ Петербурзького обліково-позикового банку;

землеміри – ф. 36 Київський губернський землемір; ф. 326 Васильківський повітовий землемір; ф. 329 Київський повітовий землемір; ф. 333 Сквирський повітовий землемір; ф. 334 Таращанський повітовий землемір; відділи комунального господарства – ф. Р-432 Відділ комунального господарства Київського губернського виконавчого комітету рад робітничих, селянських та червоноармійських депутатів (губкомгосп); ф. Р-433 Відділ комунального господарства Київського повітового виконавчого комітету рад робітничих, селянських та червоноармійських депутатів (окркомгосп).

Фондові тематичні

- ф. 1 Київське губернське правління;
- ф. 2 Канцелярія київського губернатора;
- ф. 3 Київський губернський прокурор;
- ф. 4 Київське губернське у селянських справах присутствіє;
- ф. 7 Київська губернська тюремна інспекція;
- ф. 8 Київський губернський попечительський тюремний комітет;
- ф. 9 Київське губернське у земських та міських справах присутствіє;
- ф. 10 Київське губернське у справах товариств присутствіє;
- ф. 11 Київський губернський інвентарний комітет;
- ф. 12 Київське губернське у військових справах присутствіє;
- ф. 13 Київська лікарська управа;
- ф. 14 Київська губернська комісія народного продовольства;
- ф. 35 Київська губернська креслярня;
- ф. 41 Київська губернська будівельна та шляхова комісія;
- ф. 42 Київська губернська будівельна комісія;
- ф. 183 Прокурор Київського окружного суду;
- ф. 226 Київський приказ громадської опіки;
- ф. 276 Київська єпархіальна училищна рада;
- ф. 280 Київська казенна палата;
- ф. 282 Київський губернський розпорядчий комітет;
- ф. 283 Київське губернське акцизне управління;
- ф. 347 Дирекція народних училищ;
- ф. 384 Київська губернська комісія Першого перепису населення 1897 р.;
- ф. 804 Київський губернський статистичний комітет;
- ф. 922 Київська верхня розправа;
- ф. Р-1 Київський губернський революційний комітет;
- ф. Р-3 Київський повітовий революційний комітет;
- ф. Р-7 Чорнобильський повітовий революційний комітет;
- ф. Р-102 Київський повітвиконком;
- ф. Р-111 Київський губернський виконавчий комітет;
- ф. Р-112 Київський окружний виконавчий комітет;
- ф. Р-289 Київська губернська робітничо-селянська інспекція;
- ф. Р-290 Київська окружна робітничо-селянська інспекція;
- ф. Р-353 Київський окружний земельний відділ;
- ф. Р-354 Київське обласне управління сільського господарства;
- ф. Р-385 Київська окружна планова комісія;
- ф. Р-411 Київський губернський відділ охорони здоров'я;
- ф. Р-768 Київський окружний відділ профспілки працівників мистецтва;

ф. Р-880 Виконавчий комітет Київської обласної Ради народних депутатів – постанови та розпорядження РМ СРСР та УРСР.

Огляди

ф. 1716 Канцелярія київського губернського комісара Тимчасового уряду.

Науково-довідкова бібліотека

10191 книга і брошура від XIX ст.;

1696 комплектів журналів;

10253 номери журналів;

1707 річних підшивок газет;

1374 спеціальні видання.

Бібліотека створена у липні 1944 р. В ній зібрана література з історії Київщини та м. Києва, історії УРСР та СРСР; з історії, теорії і практики архівної справи; Повне зібрання законів Російської імперії, збірники законів та постанов Урядів УРСР та СРСР; література з питань права, народної освіти, охорони здоров'я, офіційні та відомчі видання центральних і місцевих установ; путівники по державних архівах; комплекти центральних, республіканських і місцевих газет, а також заводських і вузівських багатотиражок Києва, в тому числі “Вестник Киевского губисполкома” (1922–1923), “Вісті ВУЦВК” (1927–1928, 1931–1932, 1935–1937), “Вісті Київського губвиконкому” (1919), “Киевский пролетарий” (1925, 1928–1930), “Київська правда” (1944–1960) та інші, комплекти політичних та науково-історичних журналів.

Методичні розробки

Робоча інструкція по науково-технічній обробці фондів “Київський Верхній земський суд” та “Київський Нижній земський суд” / Уклад. М. Черняєва. – К., 1952.

Робоча інструкція по археографічній обробці документів для збірника “Киевщина в годы Великой Отечественной войны 1941–1945” / Уклад. В. Левін. – К., 1960.

Методичні вказівки щодо складання науково-довідкового апарату до Путівника “Государственный архив Киевской области”. – К., 1962.

Робоча інструкція про проведення виявлення документів по темі “Історія міст і сіл Української РСР” / Уклад. В. Левін. – К., 1963.

Робоча інструкція щодо проведення тематичного виявлення документальних матеріалів по темі “Історія м. Києва 1782–1941 рр.” / Уклад.: Ф. Ільїн, Ю. Хонінева. – К., 1963.

Робоча інструкція про підготовку до видання описів воєнно-революційних комітетів (ревкомів) / Уклад. Ю. Хонінева. – К., 1965.

Методичні вказівки про проведення перевірки наявності документальних матеріалів та удосконаленню обліково-довідкового апарату фонду № 1 “Київське губернське правління” / Уклад. Ф. Радомисльська. – К., 1966.

Методичний посібник по каталогізації документальних матеріалів фонду Р-112 “Київський окрвиконком” / Уклад. Ф. Радомисльська. – К., 1967.

Методичний посібник щодо каталогізації фондів профспілкових організацій / Уклад. Ф. Радомисльська. – К., 1970.

Методичні вказівки щодо проведення комплексної експертизи цінності документальних матеріалів органів місцевої влади / Уклад.: Ю. Хонінева, Ф. Радомисльська, Г. Пугач. – К., 1971.

Методичні вказівки щодо редагування описів на документальні матеріали ф. 9 “Київське губернське по земських і міських справах присутствіє” / Уклад. Е. Кожаріна. – К., 1971.

Методичні рекомендації щодо удосконалення описів багатооб’ємних фондів дорадянського періоду / Уклад. Ю. Хонінева. – К., 1972.

Методические рекомендации по научно-техническому упорядочению фондов личного происхождения / Сост. Т. Захарченко. – К., 1974.

Схема систематизації картотеки тематики наукових досліджень, що проводяться дослідниками в читальному залі Київського облдержархіву / Уклад. Ю. Хонінева. – К., 1979.

Методичний посібник щодо проведення експертизи цінності організаційно-розпорядчої і планово-звітної документації з інформацією, яка повторюється / Уклад. Ю. Хонінева. – К., 1983.

Пам’ятка про наведення довідок соціально-правового характеру по запитам іноземних громадян / Уклад. Ю. Хонінева. – К., 1983.

Рабочая инструкция по организации работы и методике исполнения запросов социально-правового характера / Сост. А. Гринберг. – К., 1983.

Рабочая инструкция по усовершенствованию систематического каталога фотодокументов / Сост. Е. Беседина. – К., 1983.

Методичні рекомендації щодо удосконалення каталогу документів з особового складу фонду Київського обласного земельного управління (облЗУ) (1932–1941) / Уклад. О. Мартинова. – К., 1986.

Пам’ятка про відбір та науково-технічну обробку медичної документації / Уклад. О. Мирошниченко. – К., 1986.

Пам’ятка щодо удосконалення картотеки Київського обласного земельного управління (облЗУ) 1932–1941 / Уклад. Н. Христова. – К., 1986.

Пам’ятка щодо виявлення, обліку та зберігання особливо цінних документів / Уклад. А. Грінберг. – К., 1987.

Методичні рекомендації щодо організації роботи держрайміськархівів про підготовку документів до передачі на постійне зберігання / Уклад.: С. Ф. Лозова, Т. Б. Тихонова. – К., 1988.

Пам’ятка про основні принципи категорійності фондів Державного архіву Київської області / Уклад. Н. Христова. – К., 1988.

Робоча інструкція щодо проведення експертизи цінності документів фонду р-2957 “Справи фінансових відділів при виконкомах про обкладення промисловим податком приватних осіб” (особові справи платників податків) / Уклад. С. Ф. Лозова. – К., 1988.

Методичні рекомендації про основні принципи розміщення фондів у сховищах районних державних архівах / Уклад. Н. Христова. – К., 1989.

Методичні рекомендації про відбір на державне зберігання, фондування, облік та описання документів – джерел комплектування вибіркового прийому / Уклад. Л. Правдива. – К., 1990.

Пам'ятка по відбору та науково-технічній обробці документів особового походження / Уклад. Л. Правдива. – К., 1990.

Пам'ятка про проведення цільової комплексної експертизи фондів установ і організацій сільського господарства, які зберігаються в райміськдержархівах / Уклад. Л. Правдива. – К., 1990.

Робоча інструкція про цільову комплексну експертизу цінності фондів організацій і підприємств сільського господарства за 1947–1985 рр. / Уклад. Л. Правдива. – К., 1990.

Інструкція по документаційному забезпеченню управління в Державному архіві Київської області / Уклад. М. Кузнецова. – К., 1991.

Памятка по проведению экспертизы ценности и отбору фотодокументов на госхранение / Сост. М. И. Кузнецова. – К., 1991.

Пам'ятка по відбору на державне зберігання і проведення науково-технічної обробки документів особового походження / Уклад. М. Кузнецова. – К., 1993.

Робоча інструкція про проведення експертизи цінності документів в галузі соцзабезпечення, фізкультури та спорту / Уклад. С. Каменева. – К., 1993.

Методичні рекомендації про порядок прийому та подальшого зберігання і використання документів з особового складу ліквідованих підприємств, заснованих на колективній та приватній формах власності без правонаступників / Уклад. В. Усенко. – К., 1997. – 10 с.

Проведення експертизи наукової та практичної цінності документів, удосконалення описів районних та міських організацій КПУ: Пам'ятка / Уклад. К. Зубченко. – К., 1999. – 10 с.

Інструкція з діловодства в Державному архіві Київської області / Уклад.: С. Каменева, Н. Шаповал. – К., 2001. – 65 с.

Методичні рекомендації щодо підготовки документів Держархіву Київської області для ремонту, реставрації та оправи / Уклад. О. Лужинська. – К., 2001. – 8 с.

Методичні рекомендації щодо підготовки короткого довідника про фонди Держархіву Київської області / Уклад. К. Зубченко. – К., 2001. – 20 с.

Методичні рекомендації щодо складання зведених індивідуальних номенклатур справ для підприємств, установ і організацій Київської області / Уклад.: С. Каменева, Н. Шаповал. – К., 2001. – 20 с.

Ведення основних облікових форм щодо кількісного складу документів фондів і основних пошукових даних по архівних фондах / Уклад. Л. Максютя. – К., 2002. – 8 с.

Методичні рекомендації щодо організації громадського огляду стану умов зберігання документів НАФ в обласних установах / Уклад. С. Каменева. – К., 2002. – 26 с.

Методичні рекомендації щодо підготовки справ до передачі на державне зберігання в установах, організаціях та підприємствах і порядок передачі їх до державного архіву / Уклад. С. Каменева. – К., 2002. – 10 с.

Методичні рекомендації щодо проведення вивірки обліково-довідкового апарату та уточнення обсягів фондів / Уклад. К. Зубченко. – К., 2002. – 24 с.

Методичні рекомендації щодо проведення перевіряння наявності та фізичного стану справ / Уклад. О. Лужинська. – К., 2002. – 15 с.

Методичні рекомендації щодо удосконалення та перероблення описів партійних фондів після проведення експертизи цінності документів / Уклад. К. Зубченко. – К., 2002. – 19 с.

Пам'ятка щодо відбору на державне зберігання та проведення науково-технічної обробки документів особового походження / Уклад. Н. Ткаченко. – К., 2002. – 17 с.

Пам'ятка щодо методики та організації проведення комплексної перевірки стану діловодства та архівної справи в установах / Уклад. С. Каменева. – К., 2002. – 12 с.

Пам'ятка щодо проведення встановлення категорійності партійних фондів / Уклад. К. Зубченко. – К., 2002. – 8 с.

Пам'ятка щодо проведення експертизи цінності та порядку прийому на державне зберігання фотодокументів / Уклад. В. Торкунова. – К., 2002. – 11 с.

Пам'ятка щодо укладання анотованого реєстру описів / Уклад. Л. Максюта. – К., 2002. – 7 с.

Програма та навчальний тематичний план курсів підвищення кваліфікації працівників архівних підрозділів та експертних служб підприємств, установ і організацій Київської області / Уклад. В. Усенко. – К., 2002. – 13 с.

Доповнення до Пам'ятки з укладання анотованого реєстру описів з фондами ДАКО / Уклад. Л. Максюта. – К., 2003. – 6 с.

Пам'ятка щодо виконання тематичних запитів / Уклад. В. Усенко. – К., 2003. – 21 с.

Складання і оформлення річних розділів зведених описів справ постійного зберігання та з особового складу: Пам'ятка / Уклад. С. Каменева. – К., 2003. – 10 с.

Методичні рекомендації щодо підготовки Путівника по фондах Державного архіву Київської області / Уклад. О. Белая. – К., 2004. – 42 с.

Пам'ятка про організацію ініціативного інформування та підготовку інформаційних документів / Уклад. В. Усенко. – К., 2004. – 11 с.

Пам'ятка щодо рецензування проектів описів, що надходять на розгляд ЕПК Держархіву Київської області / Уклад. С. Каменева. – К., 2004. – 10 с.

Перелік питань для комплексного перевіряння діловодства та архівної справи в установах, організаціях та підприємствах / Уклад. С. Каменева. – К., 2004. – 9 с.

Порядок користування документами Національного архівного фонду України, що належать державі та територіальним громадам і зберігаються у Державному архіві Київської області / Уклад. О. Белая. – К., 2004. – 6 с.

Примірна номенклатура справ управління (відділу) статистики в районі (місті) / Уклад. Н. Ткаченко. – К., 2004. – 8 с.

Бібліографія

Довідкові видання

Загальні довідкові видання

Государственный архив Киевской области: Путеводитель / Сост.: Ю. Ф. Борщ, В. С. Левин, А. И. Милова и др. – К., 1965. – 441 с.

Державні архіви Української РСР: Короткий довідник. – К., 1972. – С. 110–114.

Київський обласний державний архів і його документальні багатства: Листівка-проспект. – К., 1972.

Історія в документах. Документальні багатства держархіву Київської області: Буклет / Уклад. А. Киреев. – К., 1982.

Государственные архивы Украинской ССР: Справочник. – К., 1988. – С. 145–149.

Grimsted Patricia Kennedy. Archives and Manuscript Repositories in the USSR. Ukraine and Moldavia. – Princeton, 1988. – В. 1. – Р. 279–284.

Государственные архивы СССР: Справочник. – М., 1989. – Ч. 1. – С. 518–524.

Архівні установи України: Довідник. – К., 2000. – С. 82–84.

Державний архів Київської області: [Буклет]. – К., 2002. – [5] с.

Спеціальні довідкові видання

Документальные материалы по истории евреев в архивах СНГ и стран Балтии: Предварительный список архивных фондов. – СПб., 1994. – С. 50.

Міжархівний покажчик фондів колишніх партійних архівів обкомів КПУ // Центральний державний архів громадських об'єднань України: Публікація. – К., 2001. – С. 330–336.

Музей-архів переходової доби: Пофондовий довідник / Держкомархів України. Держархів Київської обл.; Укр. центр біогр. некрополістики; Уклад. О. Беляя. – К., 2002. – 100 с. – (Архівні зібрання України. Спеціальні довідники).

Національний архівний фонд України. Засоби інтелектуального доступу до документів: Короткий довідник. – К., 2002. – С. 76–81.

Огляди фондів

Нікітін В. Матеріали казенних палат за роки 1781–1837 як історичне джерело // Радянський архів. – 1931. – Кн. 1 (16). – С. 24–33.

Колтун Л. Поповнення фондів Київського облдержархіву [у 1963 р.] // НІБ. – 1963. – № 6. – С. 86.

Радомисльська Ф. Колекція карт і креслень у Київському облдержархіві // Архіви України. – 1967. – № 1. – С. 83–85.

Кожаріна Е. Поповнення Київського облдержархіву фондами особистого походження // Архіви України. – 1968. – № 2. – С. 97–98.

Радомисльська Ф. Науково-довідковий апарат до фонду “Київське губернське правління” // Архіви України. – 1968. – № 3. – С. 56–57.

Радомисльська Ф. М. Рукописні картографічні матеріали Київського облдержархіву як джерело з історії населених пунктів Київщини // Історичні джерела та їх використання. – К., 1969. – Вип. 4. – С. 210–217.

Пугач Г. М., Мільнер Л. С. Київський облдержархів // Архіви України. – 1973. – № 4. – С. 82–83.

Огляд нових надходжень до архіву у 1971–1972 рр.

Шепель О. І. Архівні джерела до вивчення розвитку сільськогосподарської кооперації на Київщині (кінець 1927 – початок 1930 р.) // Архіви України. – 1973. – № 6. – С. 72–75.

Охарактеризовано фонди державних і кооперативних установ Київського округу.

Борщ Ю. Ф. Київський облдержархів // Архіви України. – 1977. – № 1. – С. 74–76.

Огляд нових надходжень до архіву у 1971–1972 рр.

Матяш І. Джерельна база історії архівної освіти (Київський археологічний інститут) // Спеціальні галузі історичної науки: Зб. на пошану М. Я. Варшавчика / УДНДІАСД. – К., 1999. – С. 81–91. – (Історія архівної справи: спогади, дослідження, джерела; Вип. 2).

Огляд фонду Київського археологічного інституту (ф. Р-1187).

Белая О. Джерела з біографічної некрополістики у фондах Державного архіву Київської області // Наук. зап.: Зб. праць молодих вчених та аспірантів / НАН України. Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. – К., 2002. – Т. 9. Біографічна некрополістика в контексті сучасної історичної науки. Джерела та результати досліджень. – С. 55–57.

Danilenko, V. The kiev jewish emigration society: Documents on the Jewish emigration from the State Archive of Kiev Oblast Fond F-444 //

<http://www.rtrfoundation.org/kyev-1.html/>

Історія архіву, окремих фондів, колекцій

Л[евецкий], О[рест Иванович] Историко-статистические материалы, своевременно не переданные в Киевский Центральный Архив // Киевская старина. – 1894. – Т. XLVII. – Ноябрь. – С. 304–305.

Архів б. губерніяльного правління // Наше Минуте. – 1919. – № 1–2. – С. 179–180.

Марковский М. Н. Киевский областной исторический архив // Борьба классов. – 1935. – № 1–2. – С. 207–208.

[Грінберг А. Й.] Київський обласний історичний архів // Архівознавчий збірник. – К.: Вид-во ЦВК УРСР, 1938. – С. 11–29.

Стучевська Т. І., Кожаріна Е. Д. Архівне будівництво на Київщині // Третя республік. наук. конф. з архівознавства та інших спец. іст. дисциплін / Архів. упр. УРСР. – К., 1968. – [Т. 1]. Перша секція. Архівознавство. – С. 43–59.

Гирич І. Архів-Музей переходової доби // Старожитності. – 1992. – № 5. – С. 5.

Дубик М. Архіви Києва часів німецької окупації (вересень 1941 – листопад 1943 рр.) // Наук. зап.: Зб. праць молодих вчених та аспірантів / НАН України. Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. – К., 1997. – Т. 2. – С. 519–542.

Даниленко В. П., Максюта Л. Г. Державний архів Київської області: 1922–2002 рр. // Архіви України. – 2002. – № 1–3. – С. 199–204.

Зубченко К. До 80-річчя Державного архіву Київської області // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 2002. – Т. 8. – С. 277–281.

Див. також Генеральну бібліографію № 37, 70, 75, 86, 106, 129, 142, 153, 160, 161, 186, 201, 216, 224, 229.

ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Адреса: вул. Академіка Корольова, 3, м. Кіровоград, 25013, (корп. 1)

вул. Луначарського, 1г, м. Кіровоград, 25013, (корп. 2)

Тел.: (0522) 23-71-10, 23-43-95 (корп. 1)

(0522) 22-68-60, 23-94-30 (корп. 2)

E-mail: dakiro@romb.net

Веб-сторінка на порталі Держкомархіву України:

<http://www.archives.gov.ua/Archives/>

Сторінка на веб-сайті Кіровоградської обласної держадміністрації:

<http://www.kr-admin.gov.ua/>

Транспорт: корп. 1 – тролейбус № 5 (зуп. “Автовокзал № 2”),

тролейбус № 1, 4, 10 (зуп. “Критий ринок”),

маршрутне таксі № 6, 10, 107, 108, 150

корп. 2 – тролейбус № 1, 4, 10 (зуп. “Швейна фабрика”),

маршрутне таксі № 6, 10, 50, 107, 500

Час роботи читального залу: понеділок–четвер: 9.00–16.00,

п’ятниця: 9.00–12.00

Директор: Чвань Тамара Володимирівна

Заступник директора: Косенко Тетяна Миколаївна

Історична довідка

17 листопада 1925 р. на засіданні президії Зінов’євського окрвиконкому було прийнято рішення про організацію на базі Зінов’євського окружного архівного відділу окружного архівного управління. Наприкінці 1930 р. архівне управління було ліквідовано і створено Зінов’євське місцеве архівне управління. 10 листопада 1931 р. Секретаріат ВУЦВК (протокол № 21/505 п. 2) ухвалив рішення про реорганізацію місцевих архівних управлінь в державні історичні архіви як наукові архівні установи. На початку 1932 р. процес реорганізації було завершено і Зінов’євське місцеве архівне управління змінило назву на Зінов’євський державний історичний архів.

У зв’язку з перейменуванням 1934 р. м. Зінов’євська в м. Кірово відбулися зміни і в назві архіву: Зінов’євський державний історичний архів одержав назву Кіровський державний історичний архів. З 1939 р., після утворення в січні 1939 р. Кіровоградської області, Кіровський державний історичний архів став називатися Кіровоградський обласний державний історичний архів. У 1941–1958 рр. архів мав назву Державний архів Кіровоградської області, у 1958–1980 рр. – Кіровоградський обласний державний архів, з 1980 р. – Державний архів Кіровоградської області.

Структура архіву

Апарат управління

Відділи:

- формування НАФ та діловодства
- зберігання, обліку та довідкового апарату
- інформації та користування документами
- організації та координації архівної справи
- забезпечення фізичної збереженості документів
- відомчих архівів, комплектування та експертизи цінності документів

Фонд архіву (архів архіву)

ф. Р-833 Державний архів Кіровоградської області, 2310 од. зб. за 1925–1990 рр.

Обсяг фондів

8209 фондів, 1287734 од. зб. (26493 л. м) за 1782–2000 рр.
153 од. зб. науково-технічної документації за 1946–1990 рр.
251 од. зб. кінодокументів за 1944–1990 рр.
23054 од. зб. фотодокументів за 1826–1999 рр.
269 од. зб. фонодокументів за 1918–1997 рр.

Анотація складу фондів

Документи архіву кінця XVIII – початку XX ст. висвітлюють економічний, політичний і культурний розвиток Єлисаветградського, Олександрійського та Бобринецького повітів Херсонської губернії, історію м. Єлисаветграда, заселення та освоєння земель навколо фортеці Св. Єлисавети, утворення військових поселень, розвиток ремесел та торгівлі, інформують про громадське життя та побут населення краю.

Фонди цього періоду репрезентовані документами органів місцевого самоврядування, судових органів і установ поліції, землевпорядних та межових установ, навчальних та релігійних закладів.

Документи фондів місцевих органів влади і установ міського та земського самоврядування (волосних правлінь, сільських управ, міських магістратів, дум, ремісничих, міщанських і земельних управ, повітової канцелярії предводителів дворянства та інші) містять інформацію про національний та класовий склад населення краю, організацію і діяльність установ міського та земського самоврядування, податки, військову та інші повинності, становище і розвиток промисловості, торгівлі, будівництва, народної освіти, культури.

Фонди органів межування державних, громадських і приватних земель володінь та охорони лісів (межові канцелярії, лісництва) містять цікаві документи з історії межування, охорони та впорядкування лісів на казенних і приватних землях.

Багато цікавої інформації містять документи фондів промислових підприємств (заводів Ельворті, Яскульського, Шкловського, Маловисківського і Сабліно-Знам'янського цукрових заводів), в яких відображено процес виникнення і розвиток ливарно-механічної, машинобудівної промисловості, промисловості із переробки сільськогосподарської продукції.

Відомості про стан освіти, культури в містах та повітах зосереджені у фонді Інспектора народних училищ Єлисаветградського повіту, у фондах гімназій міст Єлисаветграда та Златополя, Златопольських повітового дворянського училища та сільськогосподарського училища, Єлисаветградських єврейської чоловічої гімназії, земського реального училища, комерційних училищ та культурно-просвітницьких товариств.

Архів зберігає документи установ зв'язку – Єлисаветградської повітової телеграфної контори, міської телефонної станції, поштово-телеграфних контор.

Серед документів фондів органів суду, прокуратури та підлеглих їм установ зберігаються протоколи судових засідань, постанови повітового суду, карні та цивільні справи про право на спадщину, визнання прав на нерухомість, оренду землі та ін.

Фінансові органи репрезентовані документами фондів Єлисаветградського повітового казначейства, Єлисаветградського міського громадського банку, Єлисаветградських відділень Московського об'єднаного банку, Російського для зовнішньої торгівлі банку, Петроградського міжнародного комерційного банку та фондів різноманітних товариств взаємного кредиту та ощадних кас.

Фонди установ релігійного культу (Олександрійського повітового відділення єпархіальної училищної ради, міщанського єврейського товариства і єврейської общини м. Златополя, єврейського кагалу і єврейського молитовного товариства м. Єлисаветграда) містять відомості про діяльність духовних правлінь та релігійних закладів, будівництво, оформлення та майно храмів, метричні книги православного, римо-католицького, іудейського та протестантського віросповідання.

У фондах особового походження за 1809–1917 рр. відклалися документи: поміщиків-землевласників княгині Г. Урусової, М. Бурдзинкевича, О. Лутковського, З. Савутіна, О. Дмитрієва; нотаріуса м. Єлисаветграда князя О. Єрїстова; купців М. Соловійова, Л. Уманського; історика, етнографа П. Рябкова.

Значну частину архівних фондів складають документи після 1917 р., які зберігаються у фондах органів влади і державного управління, промислових підприємств, установ і організацій сільського господарства, будівництва, транспорту, зв'язку, науки, освіти і культури, профспілкових і громадських організацій, особових фондах і колекціях документів.

Фонди виконкомів рад робітничих, селянських і солдатських депутатів, військово-революційних комітетів містять багатий фактичний матеріал періоду Української революції 1917–1920 рр.

Архів зберігає також фонди військових установ: Комітету охорони м. Єлисаветграда, Єлисаветградського та Олександрійського повітового та окружного військових комісаріатів, Єлисаветградського повітового комісаріату полонених і біженців, Управління військового комісара залізничної

дільниці станції Знам'янка, Новоукраїнського військового цензора, волосних, районних, міських військових комісаріатів.

Відомості про землекористування, утворення комун, сільськогосподарських артільей, колективізацію сільського господарства, ліквідацію селян-власників, роботу та технічне оснащення МТС і РТС, колгоспів, радгоспів містяться у фондах рад, комітетів незаможних селян, установ сільського господарства.

Фонди профспілкових установ Кіровоградської області містять багатий фактичний матеріал з історії профспілкового руху.

Окрему групу становлять фонди установ, що діяли під час тимчасової нацистської окупації (1941–1944). Це фонди Комендатури Української служби порядку, Кіровоградського, Олександрійського гебітскомісаріатів, районних, міських управ та їхніх відділів, сільських управ, установ поліції, суду, статистики, промислових підприємств, земельних відділів та управ, сільськогосподарських виробничих бюро, управлінь державними маєтками, державних ферм, громадських господарств. Вони відображають “новий порядок” окупаційного режиму та умови життя населення на окупованій території, містять відомості про осіб, вивезених на примусові роботи до Німеччини.

Фонди партійних та комсомольських організацій (обкомів компартії та комсомолу, міськкомів, райкомів компартії та комсомолу, окремих первинних партійних і комсомольських організацій установ, організацій і підприємств) за 1920–1941, 1944–1991 рр. містять інформацію про діяльність в області комуністичної партії та комсомолу, суспільно-політичний, економічний і культурний розвиток краю. Ця група документів також розкриває історію підпільного руху на окупованій території у період Другої світової війни.

У фонді Управління Комітету державної безпеки України по Кіровоградській області зберігаються архівно-слідчі справи жертв політичних репресій 1920–1950-х рр. та фільтраційні справи на осіб, примусово вивезених до Німеччини під час Другої світової війни.

Доповненням до джерел вивчення історії 20–90-х рр. ХХ ст. є документи фондів особового походження. Це фонди діячів науки і культури А. Журавського, І. Тамма, Г. Носова, Г. Поляновського, Н. Ігнатєвої, А. Косяченко, Г. Семенова, І. Терентєєва, літераторів О. Моторного, М. Смоленчука, О. Журливої, педагогів В. Сухомлинського, І. Ткаченка, учасників Великої Вітчизняної війни Г. Балицького, А. Бурковського, Ю. Глібко, О. Шаповалова, Я. Тадеуша, громадських діячів Т. Гуляницького, О. Гіталова, М. Фортус, краєзнавців І. Бойко, А. Доброва, А. Кохана, В. Крамаренко, І. Проценко та ін.

У держархіві зберігаються колекції документів ветеранів Великої Вітчизняної війни, воїнів-інтернаціоналістів, учасників боїв в Афганістані, листи радянських громадян з нацистської неволі.

Особливу групу джерел архіву складають кіно-, фото-, фонодокументи. Кінодокументи висвітлюють події суспільно-політичного життя області та її жителів з 60-х рр. ХХ ст.

Серед фотодокументів – фотографії міст Кіровоградщини, учасників революційного руху та Великої Вітчизняної війни, партизан, підпільників, Героїв Радянського Союзу і Соціалістичної Праці, передовиків виробництва, громадських діячів та діячів науки, культури і мистецтва.

Фонодокументи репрезентовані записами виступів, бесід, інтерв'ю громадських діячів та відомих людей Кіровоградщини, фонограмами художніх і музичних творів у виконанні творчих колективів області.

Для довідкової роботи, з метою захисту прав і задоволення соціальних потреб громадян найбільше використовуються документи фондів релігійних установ, органів влади (обласного, районних, міських виконкомів, селищних рад народних депутатів), установ та підприємств промисловості, комунального та сільського господарства (заводів, фабрик, колгоспів, радгоспів тощо), а також архівно-слідчі та фільтраційні справи 1920–1950-х рр. на громадян, вивезених до Німеччини (фонд Управління Комітету державної безпеки України по Кіровоградській області).

Бази даних

Архівні фонди Державного архіву Кіровоградської області (облікова), 6204 записів.

Метричні книги (тематична), 19000 записів.

Довідковий апарат

Описи

11267

Каталоги

систематичний;
предметно-тематичний;
іменний;
географічний;
документів з особового складу;
систематичний до фотодокументів.

Картотеки

питання, що розглядалися на пленумах, засіданнях бюро обкому, міськкомів і райкомів компартії – *тематична*;

особи, які були позбавлені виборчих прав – *іменна*;

особи, що були вивезені на примусову працю до Німеччини у 1942–1944 рр. – *іменна*;

партизани і підпільники періоду Другої світової війни – *іменна*;

громадяни, які були репресовані у 1930–1950 рр. – *іменна*;

комуністи, які загинули у 1941–1945 рр. – *іменна*;

тридцятитисячники – *іменна*;

члени партії, прізвища яких згадуються в “Нарисах історії Кіровоградської обласної парторганізації” – *іменна*;

спогади старих більшовиків – *іменна*;

ф. П-4 Кіровоградський міськком Компартії України – *іменна*;

ф. П-429 Кіровоградський обком Компартії України – *іменна*.
Загальний обсяг каталогів і картотек – 456990 карток, з них 340678 – тематичних.

Показчики

Фондові

ф. Р-227 Єлисаветградська окружна контрольна комісія робітничо-селянської інспекції – *тематичний, іменний*;
ф. Р-250 Єлисаветградський окрвиконком – *тематичний, іменний*;
ф. Р-810 Єлисаветградська окружна інспектура народної освіти – *тематичний, іменний*.

Огляди

Тематичні

колективізація сільського господарства Кіровоградщини в 1919–1932 рр.;
адміністративно-територіальні зміни, що відбулися на території Кіровоградщини за 1752–1962 рр.

Фондові

ф. 331 Єлисаветградський завод по виготовленню землеробських машин і знарядь акціонерного товариства “Р. і Т. Ельворті”;
ф. Р-218 Єлисаветградський повітовий виконавчий комітет ради робітничих, селянських і червоноармійських депутатів;
ф. Р-231 Єлисаветградська окружна планова комісія;
ф. Р-633 Єлисаветградський підвідділ комнезамів при відділі управління повітового виконкому ради робітничих, селянських і червоноармійських депутатів;
ф. П-458 Знам’янська міська партійна організація;
ф. П-593 Олександрійська районна партійна організація.

Науково-довідкова бібліотека

12889 книг і брошур від 1857 р.;
644 комплекти журналів;
5950 номерів журналів;
6879 річних підшивок газет;
4112 спеціальних видань.

У бібліотеці архіву зберігається література науково-довідкового та краєзнавчого характеру; видання з питань історії, філософії, політекономії, релігії, мистецтва, юриспруденції, а також науково-популярна література. Серед рідкісних видань – “Собрание Государственных Грамот и договоров”, “Русские портреты”, “Портретная галерея русских деятелей” (1864–1865),

“Исторический очерк общества грамотности и ремесел г. Елисаветграда” (1873–1893); книги, авторы яких народилися або проживали на Кіровоградщині; спогади учасників революційних подій початку ХХ ст. в Україні та людей, які повернулися з Німеччини (1941–1944). Серед періодичних видань – центральні і місцеві газети та журнали.

Довідковий апарат бібліотечного фонду – систематичний та алфавітний каталоги, картотека періодичних видань.

Методичні розробки

Рабочая инструкция по усовершенствованию описей ф. № Р-217 “Елисаветградский уездный совет народного хозяйства”. – Кировоград, 1971. – 10 с.

Методические указания по составлению номенклатур и формированию дел в текущем делопроизводстве, экспертизе научной и практической ценности документов и подготовке их к сдаче в архив учреждения. – Кировоград, 1973. – 12 с.

Методическое указание и анализ по планированию работы и отчетности в районных и городских архивах области. – Кировоград, 1973. – 5 с.

Методические указания по внедрению стандартов на организационно-распорядительную документацию и на обложки дел временного срока хранения в архивных учреждениях. – Кировоград, 1975. – 7 с.

Методические указания о составлении исторических справок о городских и районных Советах депутатов трудящихся Кировоградской области. – Кировоград, 1977. – 10 с.

Методическое пособие по каталогизации фондов личного происхождения в Кировоградском облгосархиве / Сост. Т. О. Шияновская. – Кировоград, 1979. – 5 с.

Памятка о порядке выделения к уничтожению книг первичного бухгалтерского учета фондов колхозов и совхозов / Сост. В. В. Нестеренко. – Кировоград, 1979. – 3 с.

Методические рекомендации по составлению номенклатуры дел / Сост. Е. О. Коляда. – Кировоград, 1980. – 24 с.

Методическое письмо по учету архивных документов в райгосархиве / Сост. Е. О. Коляда. – Кировоград, 1980. – 6 с.

Методические рекомендации по ведению списков учреждений, организаций и предприятий, документы которых подлежат (список № 1) и не подлежат (список № 2) приему в государственные архивы / Сост. Е. О. Коляда. – Кировоград, 1981. – 12 с.

Методическое пособие по составлению научно-справочного аппарата к описи / Сост. В. В. Нестеренко. – Кировоград, 1981. – 23 с.

Рабочая инструкция по проверке наличия и состояния дел в Госархиве Кировоградской области / Сост. Л. А. Таран. – Кировоград, 1983. – 22 с.

Внесение изменений в учетные документы: Метод. пособие / Сост. Т. О. Ушакова. – Кировоград, 1985. – 11 с.

Методические рекомендации по составлению предисловий к описям / Сост. Л. С. Храпак. – Кировоград, 1985. – 3 с.

Порядок выдачи документов из архивохранилищ: Метод. пособие / Сост. Л. О. Биляш. – Кировоград, 1985. – 18 с.

Рабочая инструкция по проведению целевой экспертизы ценности документов группы фондов “Сельскохозяйственно-кредитные и сельскохозяйственные кооперативы” / Сост. Г. Б. Щербакова. – Кировоград, 1986. – 7 с.

Инструкция по объединению малообъемных фондов (комитеты незаможных селян) / Сост. В. Т. Гуленко. – Кировоград, 1988. – 4 с.

Методическое пособие по научно-технической обработке документов учреждений, организаций и предприятий. Оформление результатов работы / Сост. В. И. Балашов. – Кировоград, 1990. – 18 с.

Памятка по отбору, описанию и передаче фотодокументов редакций городских и районных газет в Госархив Кировоградской области для заведующих горрайархивами / Сост. Т. В. Чвань. – Кировоград, 1990. – 11 с.

Памятка по ремонту и реставрации документов / Сост. В. В. Нестеренко. – Кировоград, 1990. – 9 с.

Методические рекомендации по вопросам комплектования госархивов документами личного происхождения / Сост. И. В. Фоменко. – Кировоград 1991. – 12 с.

Методичні рекомендації про порядок оформлення і видачі державними архівними установами довідок про стаж роботи та заробітну плату робітників, службовців і членів колгоспів та нагородження орденами і медалями / Уклад. Л. В. Маренець. – Кировоград, 2001. – 28 с.

Пам’ятка по організації ініціативного інформування державними архівними установами області / Уклад. Л. В. Маренець. – Кировоград, 2002. – 10 с.

Пам’ятка про порядок видачі справ з архівосховищ Держархіву області / Уклад. О. К. Жук. – Кировоград, 2002. – 14 с.

Робоча інструкція по проведенню перевіряння наявності і стану справ в Державному архіві Кировоградської області / Уклад. О. К. Жук. – Кировоград, 2003. – 20 с.

Методичні рекомендації по організації виставкової роботи архівними відділами райдержадміністрацій та міських рад Кировоградської області / Уклад. Л. В. Маренець. – Кировоград, 2004. – 10 с.

Методичні рекомендації щодо створення місцевої архівної установи для централізованого тимчасового зберігання документів з особового складу суб’єктів господарської діяльності незалежно від форм власності (Трудовий архів) / Уклад. Т. М. Косенко. – Кировоград, 2004. – 13 с.

Пам’ятка щодо порядку проведення робіт по відбору, підготовці та передачі справ для проведення ремонтно-реставраційних робіт / Уклад. О. К. Жук. – Кировоград, 2004. – 12 с.

Бібліографія

Довідкові видання

Загальні довідкові видання

Кіровоградський обласний державний архів: Путівник / Упоряд.: Є. І. Горбунова, Т. В. Михайлова; Під ред.: Л. М. Глазова, В. Н. Дацького, О. Ф. Нагорного. – К.: Наук. думка, 1966. – 255 с.

Державні архіви Української РСР: Короткий довідник. – К., 1972. – С. 115–117.

Государственные архивы Украинской ССР: Справочник. – К., 1988. – С. 150–153.

Grimsted Patricia Kennedy. Archives and Manuscript Repositories in the USSR. Ukraine and Moldavia. – Princeton, 1988. – В. 1. – Р. 739–741.

Государственные архивы СССР: Справочник. – М., 1989. – Ч. 1. – С. 526–530.

Архівні установи України: Довідник. – К., 2000. – С. 85–88.

Державний архів Кіровоградської області – невичерпна документальна скарбниця з історії Кіровоградщини: [Буклет] / Уклад.: О. К. Жук, Т. В. Чвань. – Кіровоград, 2000. – [5] с.

Спеціальні довідкові видання

Документальные материалы по истории евреев в архивах СНГ и стран Балтии: Предварительный список архивных фондов. – СПб., 1994. – С. 56.

Міжархівний покажчик фондів колишніх партійних архівів обкомів КПУ // Центральний державний архів громадських об'єднань України: Путівник. – К., 2001. – С. 337–343.

Національний архівний фонд України. Засоби інтелектуального доступу до документів: Короткий довідник. – К., 2002. – С. 82–84.

Особові фонди Державного архіву Кіровоградської області: Довідник / Держкомархів України. Держархів Кіровоградської обл.; Авт.-упоряд.: А. Єлапова, О. Жук, Л. Прядко, Т. Чвань. – Кіровоград, 2002. – 92 с. – (Архівні зібрання України. Спеціальні довідники).

Огляди фондів

Білаш Л. Кіровоградська область // Архіви України. – 1969. – № 6. – С. 92–95.

Огляд фотодокументів, що зберігаються у Кіровоградському облдержархіві.

Нагорний О. Особисті фонди та фонди установ у Кіровоградському облдержархіві // Архіви України. – 1969. – № 4. – С. 94.

Горбунова Є. І., Михайлова Т. В. Документальні матеріали фондів контрольних комісій робітничо-селянських інспекцій – цінне історичне джерело // Історичні джерела та їх використання. – К., 1971. – Вип. 6. – С. 30–37.

Регушевський Є. Фольклорні та етнографічні матеріали про Галичину і Буковину // Архіви України. – 1971. – № 4. – С. 90.

Огляд рукописних етнографічно-фольклорних матеріалів, що зберігаються в особовому фонді П. Рябова (1848–1927).

Турчаніна Г. Ф. Кіровоградський облдержархів // Архіви України. – 1973. – № 4. – С. 84–85.

Про нові надходження до архіву у 1971–1972 рр.

Історія архіву, окремих фондів, колекцій

Ліхач Н. Ф., Шевченко С. І. Міжнародні зв'язки Державного архіву Кіровоградської області у 50–90-х роках // Актуальні проблеми розвитку архівної справи в Україні: Доп. та повідомл. наук. конф. (15–16 берез. 1995 р.) / Голов. архів. упр. при КМ України. УДНДІАСД. – К., 1996. – С. 197–199.

ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Адреса: вул. Радянська, 85, м. Луганськ, 91053

Тел.: (0642) 58-17-63, 58-14-79

E-mail: arhiv@is.com.ua

Веб-сторінка на порталі Держкомархіву України:

<http://www.archives.gov.ua/Archives/>

Сторінка на веб-сайті Луганської обласної держадміністрації:

<http://www.oda.lg.ua/ua/organizations/gosarhiv/>

Транспорт: трамвай № 13 (зуп. “Педуніверситет”),
тролейбус № 51 (зуп. “Спорткомплекс “Спартак”)

Час роботи читального залу:

корп. 1: вівторок–четвер: 8.30–16.30

корп. 2: понеділок: 8.30–16.30, п’ятниця: 8.30–15.30

Директор: Старовойтов Микола Михайлович

Заступник директора: Лисенко Тетяна Анатоліївна

Історична довідка

Луганське окружне архівне управління створено 10 вересня 1925 р. і віднесено до II категорії державних архівних установ з підпорядкуванням Луганському окрвиконкому та Центральному архівному управлінню УСРР (Укрцентрархіву).

У зв’язку з ліквідацією округів в Україні з 1 жовтня 1930 р. Луганське окружне архівне управління було перетворено на Луганське місцеве архівне управління, Старобільське окружне архівне управління ліквідовано і створено Старобільське архівосховище Луганського місцевого архівного управління (на правах філії).

З березня 1932 р. Луганське місцеве архівне управління та його Старобільське архівосховище були відповідно реорганізовані в Луганський та Старобільський державні історичні архіви з підпорядкуванням Центральному архівному управлінню УСРР (Укрцентрархіву).

Постановою ЦВК СРСР від 5 листопада 1935 р. м. Луганськ перейменовано в м. Ворошиловград, відповідно Луганський державний історичний архів перейменовано на Ворошиловградський державний історичний архів.

Наказом Ворошиловградського обласного архівного управління від 10 вересня 1938 р. № 12 Ворошиловградський державний історичний архів було перейменовано на Ворошиловградський обласний історичний архів. Відповідно до наказів Президії Верховної Ради УРСР від 10 грудня 1938 р. та Укрцентрархіву від 22 грудня 1938 р. державні архівні органи Ворошилов-

градщини перейшли до системи НКВС зі збереженням подвійного підпорядкування.

З лютого 1941 р. Ворошиловградський обласний історичний архів став іменуватися Ворошиловградським обласним державним архівом.

В липні 1942 р. у зв'язку із загрозою окупації області нацистами всі документи архіву було евакуйовано до м. Актюбінська (Казахстан) та до м. Златоуста Челябінської області.

15 березня 1943 р. Ворошиловградський обласний державний архів відновив свою діяльність.

З 5 березня 1958 р. у зв'язку з перейменуванням Ворошиловграда на Луганськ Ворошиловградський обласний державний архів став іменуватися Луганським обласним державним архівом. Розпорядженням Луганського облвиконкому від 25 червня 1960 р. архівні органи Луганщини з 27 червня 1960 р. перейшли із системи МВС у підпорядкування Луганського облвиконкому.

З 5 січня 1970 р., після перейменування м. Луганська на м. Ворошиловград, Луганський обласний державний архів став іменуватися Ворошиловградським обласним державним архівом.

З січня 1980 р. Ворошиловградський обласний державний архів став іменуватися Державним архівом Ворошиловградської області.

З 4 травня 1990 р. у зв'язку з перейменуванням м. Ворошиловграда на м. Луганськ Державний архів Ворошиловградської області називається Державним архівом Луганської області.

Структура архіву

Апарат управління

Відділи:

- формування НАФ та діловодства
- зберігання, обліку та довідкового апарату
- організації та координації архівної справи
- інформації та користування документами

Фонд архіву (архів архіву)

ф. Р-702 Державний архів Луганської області, 2493 од. зб. за 1925–2000 рр.

ф. П-143 Партийний архів Ворошиловградської області, 1210 од. зб. за 1939–1991 рр.

Обсяг фондів

5040 фондів, 1391573 од. зб. (411 л. м) за 1763–2004 рр.

6222 од. зб. науково-технічної документації за 1763–1989 рр.

472 од. зб. кінодокументів за 1977–1990 рр.

19405 од. зб. фотодокументів за 1951–1992 рр.

219 од. зб. фонових документів за 1963–1988 рр.

1 од. зб. відеодокументів за 1994–1999 рр.

Анотація складу фондів

В архіві зберігаються документи з XVIII ст. до наших днів, які містять відомості про економічне і соціально-культурне життя регіону.

Найдавніші документи – у фондах Луганського ливарного заводу, Луганської міської та Слов'яносербської повітової земської управи, правлінь акціонерних товариств, заводів, вугільних копалень та інших підприємств і установ, що діяли на території краю. У фонді Луганського ливарного заводу є відомості про заснування селища Луганський завод, який поклав початок будівництву міста Луганська. Тут же зберігаються ревізські реєстри, проекти будівель та садиб для робітників та майстрів заводу, наказ Сенату про переселення селян з Новоросійської губернії і приписання їх до заводу, про відливання снарядів для Чорноморського флоту та ін.

Фонди Луганського паровозобудівного заводу Гартмана, Луганського патронного заводу, Ольховського чавуноплавильного заводу, Донецького заводу Російського акціонерного товариства хімічної промисловості “Російськфарба” містять відомості про заснування заводу Гартмана (1896), перелік його обладнання, діаграми випуску потягів з зазначенням їх типів, а також доповідні записки про ситуацію на заводі, відомості про революційний рух 1905 р., страйки робітників 1912 р. та 1916 р.

У фондах Кадіївських кам'яновугільних копалень, Голубівського рудника, Голубівського Бересто-Богодухівського гірничопромислового товариства зберігаються документи про технічне обладнання вугільних копалень, про становище гірників.

Колекція карт містить інформацію про населені пункти Старобільського, Бахмутського і Слов'яносербського повітів за 1813–1915 рр.

Зберігаються рукописні документи (метричні книги про народження, шлюб та смерть) у фондах церков Луганська та Луганської області за 1787–1927 рр.

Фондоутворювачами періоду Російської імперії були місцеві органи державного самоврядування, військово-адміністративні органи, промислові підприємства (заводи, копальні), навчальні заклади, приватні гімназії, поштово-телеграфні контори, комерційні та державні банки.

Документи новітнього періоду містять відомості про перебіг подій у роки Української революції 1917–1920 рр., про збитки, спричинені інтервенцією, про реквізицію поміщицьких господарств, знищення селян-власників, утворення сільськогосподарських артілей, перші суботники та недільники. У фондах містяться огляди стану народного господарства Луганського округу (області), відомості про нагородження міста орденами, про зміни в адміністративно-територіальному поділі, про організацію, реорганізацію, ліквідацію установ, організацій і підприємств області. У фондах окружних, сільських та селищних виконкомів є відомості про проведення продрозкладки та про голодомор 1930-х рр.

У фонді виконкому Обласної ради народних депутатів зберігаються постанови, протоколи та стенограми сесій і засідань виконкому, документи

виборів до Верховної Ради СРСР та міської ради, досягнення трудящих області у відбудові народного господарства, зруйнованого нацистськими загарбниками, в роки повоєнних п'ятирічок, нагородження орденами і медалями СРСР передовиків виробництва.

У фондах органів планування і статистики (окружна та обласна планові комісії, статистичне бюро окрвиконкому, обласне статистичне управління) містяться доповідні записки та кон'юнктурні огляди комісії з вивчення Донбасу і його промисловості (1926, 1929), документи про хід колективізації, підсумки будівництва Штерівської районної електростанції та електрифікацію Луганського округу, звіти про стан промисловості області, розвиток сільського господарства та ін.

У фонді Обласної комісії з встановлення і розслідування злочинів нацистських загарбників є відомості про збитки, заподіяні громадянам, колгоспам, громадським організаціям, державним підприємствам і установам в роки Другої світової війни.

Значну групу складають фонди організацій та підприємств важливих галузей промисловості. Стан вугільної промисловості характеризують документи управлінь шахт, трестів, комбінатів та виробничих об'єднань по добуванню, збуту і збагачуванню вугілля, відомості про запаси вугілля, будівництво та відбудову шахт, механізацію виробничих процесів, розвиток соціалістичного змагання, розповсюдження досвіду М. Мамаєва та інших передовиків промисловості.

У фондах земельних управлінь повітових виконкомів, земельних відділів окрвиконкомів, обласних управлінь виробництва та заготівель сільськогосподарських продуктів, лісового господарства знаходяться документи про хід колективізації і проведення перших посівних кампаній, виконання планів перших п'ятирічок.

Фонди установ охорони здоров'я свідчать про проведення окружних лікарсько-санітарних з'їздів, конференцій лікарів, санітарний стан області, боротьбу з інфекційними захворюваннями.

Документи окружної інспектури народної освіти і обласного відділу народної освіти розповідають про ліквідацію неписьменності, відкриття нових шкіл, організацію роботи з молоддю.

Інформація про роботу культурно-просвітних установ міститься у фондах обласного відділу культури, будинку народної творчості.

Розсекречені і передані на загальне зберігання документи поліції, управ, підприємств, установ, які діяли у 1918–1988 рр.

Архів зберігає документи громадських організацій, повітових, окружних і обласного комітетів компартії України, ЛКСМУ.

Відомості про роботу партійних органів у містах і районах області зосереджено у фондах міських і районних комітетів партії, про роботу з молоддю – у фондах міських і районних комітетів комсомолу.

У фонді Відділу історії партії і Жовтневої революції відображена історія Луганського округу, ливарного та паровозобудівного заводів, створення Луганської організації РСДРП, управління робітничо-селянської міліції, Луганської організації комсомолу. Серед документів періоду громадянської війни та встановлення радянської влади на Луганщині – спогади про К. Ворошилова, спогади та автобіографії учасників революційного руху; документи

агітаційно-просвітницького відділу Донецько-Криворізької республіки: прокламації, звернення, повідомлення, листівки, телеграми (1913–1920).

Фонди Старобільського та Луганського повітових комітетів компартії містять протоколи пленумів, бюро, телеграми, циркуляри та директивні листи Донецького губпарткому, протоколи засідань та звіти повіткомів, протоколи партійних та жіночих конференцій.

У документах Луганського та Старобільського окружних комітетів КП(б) України є відомості про діяльність партійних комітетів та первинних партійних організацій по керівництву партійним будівництвом, народним господарством та культурою.

Документи фондів окружних комітетів КП(б) України містять свідчення про піонерську та комсомольську роботу в окрузі, роботу редакцій газет, робітничо-селянської міліції, добровільних товариств, будівництво магістралі “Москва–Донбас”, голодомор на Луганщині.

Документи фондів районних комітетів КП(б) України, що діяли на території округів (1920–1938), характеризують стосунки радянських органів з загонами Н. Махна, містять свідчення про звірства денікінців, облік зброї, що мали члени осередків, ліквідацію неписьменності, відкриття сільсько-господарських шкіл, хід заготівлі хліба.

Документи обкому, міських та районних комітетів партії періоду Великої Вітчизняної війни (1941–1945) висвітлюють процеси перебудови народного господарства в умовах війни та підготовки кадрів для промисловості і сільського господарства, випуск понадпланової продукції, допомогу фронту, організацію партизанського руху в тилу ворога, містять дані про злочини нацистських окупантів на території області.

Документи фонду Партійного підпілля, партизанського руху на території Луганської області в роки Великої Вітчизняної війни відображають діяльність партизанських загонів і партійно-комсомольського підпілля “Молода гвардія”, партизанських груп та окремих учасників антифашистської боротьби. У цьому фонді зберігаються документи про прийом партизан у ряди комуністичної партії, спогади школярів, населення, колишніх партизанів, працівників партійних та комсомольських органів про підпільно-партизанський рух на Луганщині, відомості про злочини нацистських окупантів в районах області.

Документи фондів парткомів заводів характеризують роботу підприємств в умовах повного господарського розрахунку і самофінансування: покращання якості товарів народного споживання та розширення платних послуг, забезпечення виконання договірних зобов’язань, виконання вимог реформи загальноосвітньої і професійної школи.

У документах партійної комісії обкому Компартії України містяться дані про реабілітацію репресованих комуністів.

У кінофотофонодокументах зафіксовані яскраві події в житті Луганська та Луганської області: з’їзди, конференції, наради, вибори до вищих та місцевих органів влади, паради, демонстрації, легкоатлетичні змагання і спортивні свята, конкурси малюнку, відкриття пам’ятників, нових шкіл, репортажі з заводів, нариси про передовиків виробництва, вшанування й нагородження ветеранів війни та праці, вручення урядових нагород підприємствам, суботники, краєвиди міст та селищ, екскурсії по музеях і бібліотеках, інтерв’ю з Героями Радянського Союзу, артистами.

Серед фотодокументів – фотокартки учасників боротьби за встановлення радянської влади на Луганщині, партизанів, Героїв Радянського Союзу та Героїв Соціалістичної Праці, передовиків виробництва, партійних і комсомольських працівників, діячів науки, культури, освіти. Безцінними є фотодокументи періоду Великої Вітчизняної війни.

Фонодокументи зберігають записи виступів делегатів з'їздів, Героїв Радянського Союзу, спогадів старих більшовиків та учасників Великої Вітчизняної війни, записи літературних вечорів, репортажі про святкування ювілеїв, відкриття пам'ятників, привітання з трудовими досягненнями, музичних творів.

В держархіві зберігається відеокасета фільму, присвяченого 60-річчю творчості луганського художника О. Фільберта.

Кінодокументи розподілено за тематикою:

- з'їзди, конференції, мітинги, присвячені урочистим датам (1977–1989);
- репортажі про відкриття підприємств, шкіл, пам'ятників (1977–1994);
- репортажі про святкування видатних дат мешканцями Луганська та області (1977–1990);
- інтерв'ю з передовиками виробництва та діячами культури (1977–1994);
- репортажі з колгоспів та радгоспів Луганської області (1977–1994);
- краєвиди міста та області (1977–1986).

Для довідкової роботи та з метою захисту прав і задоволення соціальних потреб громадян найчастіше використовуються такі фонди:

- Виконавчий комітет Луганської обласної ради народних депутатів;
- фонди виконавчих комітетів районних рад народних депутатів (райвиконкоми);
- Виконавчий комітет Луганської міської ради народних депутатів;
- фонди виконавчих комітетів міських та селищних рад;
- Колекція метричних книг церков Луганської області (1787–1924);
- Колекція актових записів відділів ЗАГС Луганської області (1920–1925);
- Ворошиловградська перша нотаріальна контора Міністерства юстиції УРСР (1920–1953);
- Управління комітету Державної безпеки УРСР по Луганській області (1942–1992);
- Ворошиловградська обласна комісія сприяння державній надзвичайній комісії з встановлення та розслідування злочинів німецько-фашистських загарбників (1943–1946);
- Паспортний стіл Ворошиловградської міської поліції періоду окупації (1942–1943);
- Старобільський окружний виконавчий комітет Ради робітничих, селянських та червоноармійських депутатів (1923–1937).

Бази даних

Аркуші фондів (облікова), 1729 записів.

Списки осіб, яких було вивезено на примусові роботи до Німеччини під час Другої світової війни у 1941–1945 рр. (тематична), 79379 записів.

Паспортний стіл Ворошиловградської міської поліції (тематична),
12046 записів.

Довідковий апарат

Описи

8996

Каталоги

систематичний;
предметно-тематичний;
географічний;
іменний;
з історії державних установ.

Картотеки

Іменні

ф. Р-1654 Паспортний стіл Ворошиловградської міської поліції (репатрійовані громадяни);
ф. Р-1668 Старобільська авіаційна школа пілотів Головного управління громадянського повітряного флоту;
ф. Р-3747 Управління СБУ в Луганській області (фільтраційні та трофейні справи);
ф. Р-1779 Виконком Луганської обласної Ради народних депутатів;
ф. Р-2176 Будівельний трест №18 Головного управління по будівництву підприємств Донбасу;
ф. П-1 Донецький обком КП(б)У (фонд розформовано);
ф. П-2 Відділ історії партії та жовтневої революції;
ф. П-4 Старобільський окружком КП(б)У;
фф. П-24, П-25 Старобільська окружна та районна контрольна комісія КП(б)У;
ф. П-30 Старобільський повітовий партійний комітет КП(б)У;
фф. П-32, П-33 Луганська окружна та міська контрольні комісії;
ф. П-34 Луганський окружний комітет КП(б)У;
ф. П-101 Попаснянський районний комітет КП(б)У;
ф. П-186 Попаснянська районна комісія КП(б)У;
ф. П-190 Луганський райком КП(б)У;
ф. П-1790 Партійне підпілля, партизанський рух на території Луганської області в роки Великої Вітчизняної війни;
ф. П-5335 Донецький обком ЛКСМУ.
Загальний обсяг каталогів і картотек – 1062363 картки, з них 149060 – тематичних.

Показчики

Фондові іменні

П-5 Луганський міськком Компартії України;
П-179 Ворошиловградський обком Компартії України;
до фондів районних комітетів Компартії України;
до фондів міськкомів ЛКСМУ;
П-7 Партком Ворошиловградського тепловозобудівного заводу;
П-8 Партком верстатобудівного заводу ім. Леніна;
П-68 Кіровський промислово-виробничий партком;
П-183 Луганський сільський обком Компартії України;
П-229 Партком Комунарського металургійного заводу;
П-387 Партком Рубежанського хімкомбінату;
П-1412 Партком Антрацитівського виробничого радгоспно-колгоспного управління;
П-1413 Партком Білокуракінського радгоспно-колгоспного управління;
П-4040 Партком Северодонецького хімкомбінату;
П-6182 Партком науково-виробничого об'єднання "Імпульс" м. Северодонецька;
П-6233 Партком заводу електронного машинобудування;
П-6402 Брянківський зональний промислово-виробничий партком;
П-6458 Лисичанський сільський виробничий партком.

Огляди

Тематичні

Науково-технічні об'єднання Луганської області.

Фондові

ф. 1 Луганський казенний чавуноливарний завод Берг-колегії Сенату;
ф. Р-65 Стаханівський коксохімічний завод.

Науково-довідкова бібліотека

5267 книг і брошур від 1902 р.;
195 комплектів журналів;
3716 номерів журналів;
3200 річних підшивок газет.

У бібліотеці зберігається література з історії Луганщини, збірники законодавчих актів і розпоряджень уряду, довідкова та краєзнавча література, наукові видання з питань архівознавства, археографії тощо.

Методичні розробки

Инструкция по усовершенствованию научно-технической обработки фонда Р-589 "Луганская окружная инспектура охраны здоровья" / Сост. В. Морозова. – Ворошиловград, 1953.

Схема систематизации на группы фондов “Уездные исполнительные комитеты рабочих, крестьянских и красноармейских депутатов” / Сост. В. Морозова. – Ворошиловград, 1953.

Схема систематизации фонда Р-243/153 с “Луганский окружной исполнительный комитет Советов рабочих, крестьянских и красноармейских депутатов” / Сост. В. Морозова. – Ворошиловград, 1953.

Инструкция по научно-технической обработке фонда 153с/Р 243 “Окружной исполком Совета рабочих, крестьянских и красноармейских депутатов” / Сост. В. Вилисова. – Ворошиловград, 1954.

Инструкция по научно-технической обработке фонда № 645 СР 1 “Ворошиловградский паровозостроительный завод им. Октябрьской революции” / Сост. Т. Свиридова. – Ворошиловград, 1954.

Инструкция по усовершенствованию документов фондов ревкомов / Сост. В. Коротков. – Ворошиловград, 1954.

Инструкция по усовершенствованию научно-технической обработки документальных материалов группы фондов “Районные комитеты незаможных крестьян” / Сост. В. Морозова. – Ворошиловград, 1954.

Инструкция по усовершенствованию научно-технической обработки документальных материалов фонда Р-343/197с “Окружное управление рабоче-крестьянской советской милиции г. Луганск” / Сост. В. Морозова. – Ворошиловград, 1954.

Инструкция по усовершенствованию научно-технической обработки фондов ревкомов (1918–1922 гг.) / Сост. З. Орлова. – Ворошиловград, 1954. – 9 с.

Схема систематизации документальных материалов в систематическом каталоге Ворошиловградского облгосархива. – Ворошиловград, 1954. – 31 с.

Схема систематизации фонда Р-1164 “Старобельское уездное управление рабоче-крестьянской советской милиции криминального розыска” / Сост. В. Морозова. – Ворошиловград, 1954.

Инструкция по научно-технической обработке фонда 208 Р-980 Верхнетепловской районной рабоче-крестьянской советской милиции” / Сост. Т. Свиридова. – Ворошиловград, 1955.

Методическое пособие по уточнению дат существования фондообразователей / Сост. Г. Якименко. – Ворошиловград, 1955.

Схема систематизации документов фонда 242 С “Старобельский окружной исполком Совета рабочих, крестьянских и красноармейских депутатов” / Сост. Т. Свиридова. – Ворошиловград, 1955.

Инструкция по каталогизации архивных фондов Луганского госархива. – Луганск, 1962.

Инструкция по усовершенствованию фонда Р-1186 сч “Старобельский окружной исполком Совета рабочих, крестьянских и красноармейских депутатов” / Сост. Н. Минаева. – Луганск, 1963.

Инструкция по созданию справочника административно-территориального деления Ворошиловградской области / Сост. Н. Минаева. – Ворошиловград, 1971. – 12 с.

Инструкция по каталогизации документов Луганского чугунно-литейного завода / Сост. Т. Бордунова. – Ворошиловград, 1973. – 50 с.

Методические указания по составлению предметно-тематического каталога. – Ворошиловград, 1973. – 19 с.

Инструкция по каталогизации документов фонда Р-255 “Краснолуцкий исполком Совета рабочих, крестьянских и красноармейских депутатов” / Сост. Т. Бордунова. – Ворошиловград, 1974.

Обзор работы по каталогизации документов в госархиве Ворошиловградской области. – Ворошиловград, 1974.

Инструкция по каталогизации документальных материалов фонда Р-780 “Лисичанский райисполком Совета рабочих, крестьянских и красноармейских депутатов” / Сост. Т. Бордунова. – Ворошиловград, 1975.

Инструкция по каталогизации документов фонда Р-589 “Луганская окружная инспектура охраны здоровья” / Сост. Т. Бордунова. – Ворошиловград, 1975.

Инструкция по каталогизации документов фонда Р-65 “Кадиевский коксохимический завод” / Сост. Т. Бордунова. – Ворошиловград, 1978.

Инструкция по составлению предисловий к описям фондов 1-й категории / Сост. А. Краснощок. – Ворошиловград, 1978.

Методические рекомендации по отбору на государственное хранение переписки в учреждениях первой категории / Сост. А. Краснощок. – Ворошиловград, 1978.

Методические рекомендации по составлению указателей к описям и документам Ворошиловградского облгосархива / Сост. Т. Бордунова. – Ворошиловград, 1979.

Методические рекомендации по созданию каталога по истории государственных учреждений / Сост. Т. Бордунова. – Ворошиловград, 1981. – 4 с.

Памятка по организации выставок архивных документов в горархивах / Сост. Н. Переверзева. – Ворошиловград, 1981. – 8 с.

Краснощок А. Основные положения отбора документов на государственное хранение с повторяющейся информацией: Доклад. – Ворошиловград, 1982.

Методические рекомендации по созданию межфондового справочника типа указателя в госархиве Ворошиловградской области / Сост. В. Высоцкая. – Ворошиловград, 1982. – 6 с.

Вопросы для изучения и анализа состояния делопроизводства в городских и районных комитетах народного контроля. – Ворошиловград, 1984.

Инструкция по каталогизации документов фонда Р-2593 совнархоза Луганского экономико-административного района. – Ворошиловград, 1984. – 20 с.

Примерный план проверки состояния делопроизводства в городском, районном комитете группы народного контроля. – Ворошиловград, 1984.

Основные требования к передаче дел на хранение в госархив области: Памятка / Сост. С. Г. Шапошникова. – Ворошиловград, 1985.

Рабочая информация по составлению рецензий на научные разработки, подготовленные сотрудниками архива / Сост. Н. Переверзева. – Ворошиловград, 1986.

Методические рекомендации по проверке наличия и физического состояния документов постоянного хранения / Сост. А. Краснощок. – Ворошиловград, 1987.

Методические рекомендации по улучшению научно-информационной работы архивов / Сост. Н. Переверзева. – Ворошиловград, 1987.

Проверка работы экспертных комиссий учреждений: Метод. письмо. – Ворошиловград, 1987.

Методичні рекомендації щодо передачі архівними відділами райдержадміністрацій та міських рад документів НАФ на державне зберігання до Держархіву області / Уклад. О. В. Ковалевська. – Луганськ, 2003. – 11 с.

Програма та навчально-тематичний план науково-практичного семінару начальників архівних відділів місцевих органів виконавчої влади та місцевого самоврядування “Теоретично-практичні основи архівної справи” (2003–2004 р.р.). – Луганськ, 2003. – 5 с.

Пам’ятка до Основних правил роботи державних архівів України “Робота архівних відділів райдержадміністрацій та міських рад щодо управління архівною справою і діловодством у зоні комплектування” / Уклад. О. О. Золотарьов. – Луганськ, 2004. – 15 с.

Бібліографія

Довідкові видання

Загальні довідкові видання

Государственный архив Ворошиловградской области: Путеводитель / Сост.: А. С. Бабак, В. Е. Вилисова, А. В. Ененко и др. – Ворошиловград, 1950. – 252 с. – [Машинопис].

Державні архіви Української РСР: Короткий довідник. – К., 1972. – С. 85–86.

Государственные архивы Украинской ССР: Справочник. – К., 1988. – С. 121–125.

Grimsted Patricia Kennedy. Archives and Manuscript Repositories in the USSR. Ukraine and Moldavia. – Princeton, 1988. – В. 1. – Р. 860–861.

Государственные архивы СССР: Справочник. – М., 1989. – Ч. 1. – С. 491–494.

Архівні установи України: Довідник. – К., 2000. – С. 89–91.

Державний архів Луганської області: Короткий довідник з фондів / Держкомархів України. Держархів Луганської обл.; Уклад.: С. Г. Шапошнікова, А. М. Краснощок, А. І. Старікова, О. І. Діанковська; Заг. ред. І. С. Окова. – Луганськ, 2000. – 316 с.

Архівна справа: архівні установи Луганщини / Держкомархів України. Держархів Луганської обл.; Луганська обласна адміністрація; За ред. В. О. Сиволапова, О. О. Золотарьова. – Луганськ, 2002. – 42 с.

Спеціальні довідкові видання

Міжархівний показник фондів колишніх партійних архівів обкомів КПУ // Центральний державний архів громадських об’єднань України: Путівник. – К., 2001. – С. 352–356.

Національний архівний фонд України. Засоби інтелектуального доступу до документів: Короткий довідник. – К., 2002. – С. 85–88.

Огляди фондів

Грушевський С. Г. Архівні фонди м. Луганського // Праці Наукового товариства в м. Луганському. – 1928. – 36. 1. – С. 87–89.

Яременко М. Т. Ворошиловоградський облдержархів // Архіви України. – 1973. – № 6. – С. 79–80.

Про нові надходження до архіву у 1971–1973 рр.

Оков І. Джерела до церковної історії у фондах Держархіву Луганської області // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 2001. – Т. 7. – С. 66–69.

Історія архіву, окремих фондів, колекцій

Порунова Т. О. Архівне будівництво на Луганщині // Архіви України. – 1967. – № 5. – С. 38–46.

Старовойтов М. До проблеми комплектування та упорядкування фондів в архівних установах Луганщини у 1940-х роках // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 2005. – Т. 13. – С. 185–187.

Періодичні та продовжувані видання архіву

Інформаційний збірник Державного архіву Луганської області. [Засновано у 2003 р.] / Держархів Луганської обл.; Редкол.: М. М. Старовойтов (голова), О. О. Золотарьов, Г. М. Кравченко, О. В. Строева. – Луганськ.

У 2003–2004 рр. вийшло 8 випусків часопису.

ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Адреса: вул. Підвальна, 13, м. Львів, 79008

Тел.: (0322) 72-00-30, 74-03-50

E-mail: dalo@mail.lviv.ua

Веб-сторінка на порталі Держкомархіву України:

<http://www.archives.gov.ua/Archives/>

Сторінка на веб-сайті Львівської обласної держадміністрації:

<http://www.loda.gov.ua/oda/oda/structur/>

Транспорт: трамвай № 1, 9 (зуп. “Вул. Руська”)

Час роботи читального залу: понеділок–п’ятниця: 9.00–18.00

Директор: Куцинда Вячеслав Іванович

Заступники директора: Клювак Володимир Васильович,

Кравчук Петро Іванович

Історична довідка

Державний архів Львівської області був створений у грудні 1939 р. на базі колишнього польського державного архіву у Львові. Архів називався “Львівський обласний історичний архів” (до 1941 р.). В подальшому його назва постійно уточнювалась: Державний архів Львівської області (1941–1958), Львівський обласний державний архів (1958–1980), Державний архів Львівської області (з 1980 р.).

1959 р. у зв’язку з ліквідацією Дрогобицької області було ліквідовано Дрогобицький обласний державний архів, який знаходився у м. Самборі, а на його базі створено Філіал Львівського обласного державного архіву в місті Самборі. Філіал проіснував до 1977 р., з його ліквідацією всі архівні документи було переміщено і сконцентровано безпосередньо у сховищах Львівського обласного державного архіву. 1991 р. Державному архіву передано всі архівні документи партійних комітетів і організацій Компартії України Львівської та ліквідованої 1959 р. Дрогобицької областей.

Структура архіву

Апарат управління

Відділи:

- формування НАФ та діловодства
- обліку та довідкового апарату
- забезпечення зберігання документів (№ 1 та № 2)

- публікації та використання інформації
- організаційно-аналітичний
- забезпечення фізичного стану документів

Фонд архіву (архів архіву)

ф. Р-386 Державний архів Львівської області, 5510 од. зб. за 1940–2001 рр.

Обсяг фондів

5087 фондів, 2497317 од. зб. (27500 л. м) за 1772–2004 рр.
7922 од. зб. науково-технічної документації за 1964–1985 рр.
6708 од. зб. кінодокументів за 1959–1986 рр.
41809 од. зб. фотодокументів за 1946–1993 рр.
697 од. обліку фондодокументів за 1960–1995 рр.

Анотація складу фондів

Документи архіву відображають історію духовного і матеріального життя Львівщини.

Архів містить фонди установ і організацій періоду Австро-Угорщини (1772–1918), Польщі міжвоєнного періоду (1918–1939); періоду приєднання західноукраїнських земель до УРСР (1939–1941), нацистської окупації (1941–1945), радянського (1945–1991), періоду незалежності України (1991–2004).

Фонди установ періоду Австро-Угорщини містять відомості про діяльність органів місцевого самоврядування, суду, прокуратури, поліції. Особливу цінність мають фонди Львівського магістрату, ВНЗ. Фонд Дирекції поліції у Львові містить цінні документи з історії суспільно-політичних відносин у Львові (революційний рух, діяльність громадсько-політичних організацій, преси).

Вік найдавнішого унікального документа, який зберігається в архіві, 370 років. Це муляж грамоти Яворівського старости Адама Сенецького про надання ремісникам міста Бережани цехових прав (1616).

Серед рідкісних архівних джерел, що зберігаються в держархіві:

- копії декретів австрійських імператорів Леопольда I, Йосифа I, Марії-Терезії, Йосифа II (1659–1787);
- інструкції і розпорядження апеляційного трибуналу Галичини і Лодомерії із судових питань (1787);
- розпорядження Міністерства внутрішніх справ Австро-Угорщини від 28 липня 1850 р. про скасування кріпацтва в Галичині і Лодомерії (1851);
- укази австрійського імператора, циркуляри Галицького крайового губернаторства про скасування феодальних повинностей і відшкодування землевласникам пов'язаних з цим витрат (1848–1849);
- список повинностей селян міських маєтків, ліквідованих або замієних податками у зв'язку із скасуванням кріпосного права (1851);

- листування Галицького крайового губернаторства із графом С. Скарбеком, орендатором міських маєтків у селах Зубра, Сихів, Пасіки з питань прийняття примусових заходів до селян, що відмовлялися платити данину і виходити на панщину (1846);
- справа про організацію у Львові Національної гвардії (1848);
- розпорядження фельдмаршала Менсдорфа і намісника Галичини Паумгартена про введення, а згодом про відміну військового становища в Галичині у зв'язку з польським повстанням (1863–1864);
- перелік привілеїв м. Львову, підтверджений австрійським імператором Йосифом II у 1792 р;
- книга привілеїв м. Львова (1788–1799);
- повідомлення Галицького крайового губернаторства про приведення в порядок земельних книг магістрату і заснування табул м. Львова (копія, не раніше 27 липня 1792 р.);
- збірник адміністративно-господарських постанов, судових рішень і указів (1790);
- протоколи засідань Львівського магістрату (1787–1798), Львівської міської ради (1849–1862);
- матеріали про внесення записів про стан нерухомого майна і зміни в стані майна в табулярні книги м. Львова (1849–1860), про внесення записів в іпотечні книги про зміни в стані нерухомого майна гміни Жовкви (1876–1893, 1890–1906);
- договори купівлі-продажу нерухомого майна, протоколи, заяви осіб, записи про продаж, про здачу в оренду нерухомого майна приватним особам гміни Львова (1820–1880), гміни Жовкви (1890–1918), гміни Городка-Ягелонського (1876–1904), про здачу в оренду нерухомого майна гміною Городка-Ягелонського державній скарбниці (1886);
- рішення магістрату м. Жовкви про оренду гмінних луків, крамниць та іншого нерухомого майна (1883–1928);
- списки земельних ділянок, що належали гміні Жовкви (1876);
- книги обліку збирання поземельного податку у Львові (1791–1799, 1805–1838);
- рішення про стягнення податків з нерухомого майна власників у м. Львові (1876–1888, 1913–1918);
- відомості про заборгованість селян в селах Зубра, Сихів, Вулька-Сихівська, Пасіки-Зубрецькі (1837);
- листування Львівського магістрату з крайовою дирекцією фінансів з приводу встановлення акцизного податку на товари широкого вжитку (1862–1864);
- листування з повітовим староством у Жовкві з питань збирання податків за ввіз продуктів у місто (1892–1894);
- справа про заснування банку “Каса позичкова” для мешканців міста Жовква;
- інвентар села Болотня з визначенням розміру панщини та інших селянських повинностей (1846–1847);
- господарські книги міських маєтків Львова (1854);
- копії і витяги привілеїв, наданих королем Владиславом IV цеху бляхарів у Львові (1630–1634);

- статут товариства підмайстрів у Львові;
- звіти про діяльність Львівської торгово-промислової палати (1865);
- історична довідка про заснування Йосифом Оссолінським Національної бібліотеки у Львові (1817–1818);
- книги прибутків і видатків міста Львова (1789, 1791–1844), Жовківського магістрату (1802–1872, 1890–1891), повітового староства в Жовкві (1819, 1844, 1857);
- книга запису прибутків і видатків двору греко-католицького митрополита у Львові (1832–1833);
- книга обліку видатків на утримання шкіл, церков, костелів, на будівництво мостів, каналів, благоустрій м. Львова (1825–1844);
- заповіти про встановлення права спадщини, про визнання права власності на нерухоме майно тощо (1849–1918);
- заяви власників нерухомого майна про внесення змін в іпотечні книги (1849–1918);
- книга привілеїв, наданих польськими королями м. Самбору (1629–1669); підтвердження на право власності, на будівництво і торгівлю в м. Самборі, затвердження відзнак для видатних громадян міста, вїйта, бургомістра м. Самбора, привілей на пряме підпорядкування м. Самбора польським королем.

Цінними архівними джерелами є книга почесних громадян Львова (1851–1921), привітальні телеграми діячів культури та мистецтва з нагоди відкриття Львівського оперного театру (1900) І. Падеревського, Е. Ожешко, С. Крушельницької та інших, диплом Львівської політехніки про присвоєння звання доктора технічних наук М. Кюрі-Скловської, копія диплома Львівського університету про присвоєння письменнику Лесю Мартовичу звання доктора прав. Не менш цінними є знайдені у 80-х рр. ХХ ст. автографи листів і візитна картка видатного угорського композитора і піаніста Ференца Ліста.

Окрему групу цінних пам'яток складають конфіскати примірників газет із статтями про Т. Шевченка з нагоди ювілейних дат, документи, що відображають процес становлення та діяльність ОУН–УПА на території Львівської та Дрогобицької областей.

Фонди установ, підприємств і організацій періоду довоєнної Польщі містять документи органів державного управління й самоврядування, господарських, економічних і фінансових органів, промислових підприємств, навчальних закладів, профспілок та громадських організацій. Особливу цінність становлять фонди Львівського воєводського управління і повітових староств, окружних судів та прокуратур, органів поліції.

Фонди установ і організацій періоду нацистської окупації збереглися частково, серед них фонди губернаторства дистрикту Галичини, Львівського та Дрогобицького окружних староств, Львівського міського староства, Команди української поліції у Львові, біржі праці, Бюро по вербуванню населення на роботи до Німеччини та ін.

Фонди радянського періоду містять документи органів державної влади, обласних судів і прокуратур, статистичних та фінансових установ, промислових підприємств, банків, транспорту, вузів і шкіл Львівської області, науково-дослідних інститутів, творчих спілок, а також документи, передані на державне зберігання Управлінням СБУ у Львівській області – фільтраційні

справи на громадян Львівської і Дрогобицької областей, вивезених на примусові роботи до Німеччини у 1941–1944 рр., справи на засуджених особливими нарадами, документи, передані Міністерством праці та соціальної політики України про переселення громадян згідно з радянсько-польським договором від 9 вересня 1944 р. про взаємну репатріацію громадян тощо.

Архів зберігає документи обкомів партії і партійних організацій Львівської і Дрогобицької областей, комсомольських організацій та профспілок за 1939–1941, 1944–1991 рр.

Документи партійних органів тематично представляють усе розмаїття суспільно-політичного життя Львівщини в період новітньої історії, зокрема:

– події Другої світової війни на території Львівщини, діяльність партійного керівництва, окупаційний режим нацистських загарбників та збитки, завдані ними;

– здійснення репресивної політики сталінізму (боротьба з ОУН, УПА, проведення колективізації сільського господарства та знищення селян-землевласників, переслідування інтелігенції та духовенства тощо);

– історія формування і руйнації партійно-державної системи, діяльність партійного керівництва, його роль у політичному, економічному, культурному житті, відносини з центральними партійними інституціями;

– розвиток Львівщини у післявоєнний період;

– ідеологічні процеси у суспільно-політичному житті 1970-х – середини 1980-х рр., боротьба влади з різними проявами інакомислення;

– створення та діяльність нових громадських об'єднань, рухів, політичних партій (1980–1991).

Фонди періоду незалежності України містять документи переважно ліквідованих підприємств, установ та організацій різних форм власності.

В архіві зберігаються документи, що відображають життя та творчість І. Франка, зокрема, спостережні справи поліції за ним і його дружиною, автограф його студентської роботи “Про Лукіана і його сучасність” (1877, латинська мова).

Серед фондів особового походження, які зберігаються в архіві – фонди відомого українського бібліографа І. Калиновича, українського письменника В. Гжицького, українського композитора А. Кос-Анатольського, відомого вченого Г. Сокольніцького, відомого українського філолога М. Рудницького, професорів Львівського університету Л. Фінкеля, В. Брухнальського, відомого композитора В. Івасюка, письменника М. Далеккого, історика, професора М. Кордуби, польського політичного діяча, письменника і публіциста Кароля Фостера, старшого наукового співробітника Інституту суспільних наук АН УРСР А. Генсьорського, композитора Я. Ярославенка-Вінцковського, письменника В. Беляєва, письменника В. Лозового, українського громадсько-політичного діяча Д. Стахури, співробітника бібліотеки університету ім. Яна Казимира у Львові, польського письменника Юстина Гошовського тощо.

У 1990–1992 рр. були розсекречені документи періоду Першої світової війни та Української революції (1917–1920), фонди установ, організацій, які діяли в період польської держави (1920–1939), та документи періоду нацистської окупації (1941–1944). Серед фондів, документи яких стосуються діяльності Західно-Української Народної Республіки (ЗУНР):

– Фонд Товариства з вивчення історії оборони Львова та південно-східних воєводств у 1918–1920 рр. (декрети Галицького революційного комітету, протоколи ревкомів, листівки, відозви політвідділів Червоної Армії, звіти, звернення С. Петлюри, декрети ЗУНР, документи та звіти про бойові дії польських та українських військ, плани, карти військових операцій, щоденники, рукописи учасників бойових дій, фотографії, анкети, списки учасників українсько-польської війни);

– Фонд Рудківського повітового комісаріату Української Народної Республіки (УНР), м. Рудки (циркуляри, розпорядження Станіславського секретаріату військових, внутрішніх, земельних, фінансових справ, судочинства, циркуляри повітового комісаріату УНР, звіти комісаріату, списки українських стрільців, які померли від поранень (1918–1919).

Документи військових та судових органів періоду українсько-польської війни 1918–1920 рр. представлені у фондах Головного командування жандармерії у Львові, Львівського повітового командування жандармерії (1919–1920): накази Маршала Польщі Пілсудського, схеми організації польської жандармерії (1919), розпорядження Головного командування жандармерії Львівського повітового управління жандармерії з питань нагляду за політичними партіями, боротьби з революційним рухом та українськими націоналістичними виступами.

Змістовні документи фондів Львівського окружного суду та Державної охорони безпеки (накази коменданта м. Львова, справи звинувачених осіб-учасників польсько-української війни (1918), інформації про діяльність польського товариства у Львові “Стража народова”).

На державному зберіганні знаходяться 159 фондів окупаційного періоду, з них 34 фонди перебували на таємному зберіганні. У 1990–1992 рр. документи були повністю розсекречені, що дало змогу глибше вивчати складну і маловідому сторінку історії цього періоду.

В архіві зберігаються кіно-, фото-, фонові документи радянського періоду, за винятком незначної кількості фотодокументів за 1991–1993 рр. (фотокартки мітингів). Це телесюжети, кіножурнали, фотонегативи, фотоальбоми, хронікально-документальні та художні звукозаписи.

У цих документах міститься інформація про життя і діяльність львів'ян, роботу підприємств, установ і організацій Львівщини, розвиток сільського господарства, житлове та соціально-культурне будівництво, діяльність місцевих органів влади, громадських організацій, розвиток науки і техніки, охорони здоров'я, народної освіти та мистецтва, спорту тощо.

Зберігаються фотопортрети Героїв Соціалістичної Праці, депутатів Верховної Ради СРСР та УРСР, орденосців, передовиків господарства.

Серед фонових документів є: записи зі спогадами видатних людей Львівщини (Б. Дудикевича, М. Кіх, К. Пильо, М. Теслиука, Г. Урсової); записи про перебування на Львівщині космонавтів Ю. Гагаріна, В. Терешкової, Г. Берегового; виступи народних артистів СРСР Б. Романицького, В. Яременка, народної артистки УРСР В. Любарт, письменників П. Ігниського, Р. Братуня, Р. Лубківського, Т. Мигалья, поетів А. Волощак, Д. Павличка, А. Шмигельського, сцени із постановок львівських та гастролуючих театрів; відкриття у Львові пам'ятників І. Франку, І. Федорову, меморіальних дощок видатним діячам тощо.

Велика кількість кіно-, фотодокументів знайомить з архітектурою міст і сіл області. В них відображено перебування на Львівщині делегацій з Алтайського краю, Ульяновської та Ростовської областей, почесних гостей Жешівського воєводства (Польща) і області Баран'я (Угорщина).

З метою захисту прав і задоволення соціальних потреб громадян найчастіше використовуються документи про переселення громадян, про перебування на примусових роботах у Німеччині, відомості про нарахування заробітної плати, накази з особового складу та основної діяльності підприємств, установ і організацій, протоколи засідань та рішення облвиконкому, засідань виконкомів міських, районних, сільських та селищних рад, зокрема, документи про закріплення земельних ділянок під будівництво, надання квартир, нагородження, усиновлення (удочеріння), документи Личаківського кладовища тощо.

Бази даних

Аркуші фондів (облікова), 7682 записи.

Картки фондів (облікова), 2941 картка.

Архівні фонди України (облікова).

Фонди окупаційного періоду (тематична).

СУБД “Арамис2” для створення автоматизованої інформаційно-пошукової системи “АПС-Архів” на базі “двійки”, 3133 записи.

СУБД “Q&A” для підготовки довідника по фондах колишніх партійних організацій КПУ на базі “двійки”, 1819 записів.

Довідковий апарат

Описи

11513

Каталоги

предметно-систематичний;

іменний;

географічний;

з історії держустанов;

пам'яток історії та архітектури (з кінця XVIII ст.);

науково-технічної документації.

Загальний обсяг каталогів і картотек – 2143590 карток, з них 1348703 – тематичних.

Картотеки

Іменні

на громадян, примусово вивезених до Німеччини з Львівської та Дрогобицької областей (1941–1944);

на громадян, які були примусово переселені з території Польщі в Україну (1944–1946);

облікова картотека нагороджених.

Огляди

Тематичні

документи Державного архіву Львівської області з історії релігії;
документи з історії архітектури і будівництва міст, охорони пам'яток історії та культури Львівської області;
документи про суспільно-політичну діяльність І. Франка;
до історії повстання 1863 р.;
до історії участі слов'ян в угорській революції 1849 р.;
документи про боротьбу трудящих області в роки Другої світової війни;
революційний рух у західноукраїнських землях в 1917–1920-х рр.;
про виробничі і культурні зв'язки трудящих Львівщини з трудящими братніх республік СРСР (1939–1979);
про розвиток фізкультури і спорту на Львівщині (1939–1970);
з історії стаханівського руху на Львівщині.

Фондови

Ф. 26 Університет ім. Яна Казимира у Львові (1784–1939);
Ф. Р-119 Львівський університет ім. І. Франка;
Колекція фондів діячів революційного руху на західноукраїнських землях.

Науково-довідкова бібліотека

66732 книги та брошури від XIX ст.;
1455 комплектів журналів;
1422 номери журналів;
398 річних підшивок газет;
2063 спеціальних видання.
Бібліотека зберігає цінні стародруки, історичну, краєзнавчу, науково-довідкову літературу. Серед періодичних видань – газети та журнали, що виходили на території Львівської області.
Довідковий апарат бібліотеки – систематичний та іменний каталоги.

Методичні розробки

Методическое пособие по выявлению документов в народнохозяйственных, научных и справочных целях / Сост. Г. Вайнбаум. – Львов, 1957. – 3 с.
Методическое пособие по составлению предисловий к описям фондов / Сост. Г. Вайнбаум. – Львов, 1962. – 5 с.
Методическое пособие по оформлению итогов проверки наличия и состояния документальных материалов фондов Львовского облгосархива / Сост. И. Мильшина. – Львов, 1963. – 4 с.
Методическое пособие по наведению справок по фондам лесозаготовительных и деревообрабатывающих предприятий за 1943–1957 гг. / Сост. Н. Мирошниченко. – Львов, 1968. – 45 с.
Методичний посібник по складанню історичних довідок про фондоутворювача та фонд / Уклад. Н. Гусева. – Львів, 1971. – 7 с.

Пам'ятка про поодиначну каталогізацію справ у районних та міських державних архівах / Уклад. Н. Гусева. – Львів, 1976. – 7 с.

Памятка по проведению экспертизы ценности документов фондов советского периода Львовского облгосархива / Сост. Й. Штатман. – Львов, 1976. – 12 с.

Пам'ятка про методику ремонтно-реставраційних робіт над документами на паперовій основі / Уклад. С. Вантух. – Львів, 1978. – 8 с.

Памятка по методике составления научно-справочного аппарата к описям фондов / Сост. Н. Гусева. – Львов, 1983. – 17 с.

Пам'ятка по проведенню експертизи цінності розпорядчої і планово-звітної документації та вилучення дублетної документації по фондах органів охорони здоров'я / Уклад. В. Савчук. – Львів, 1985. – 8 с.

Методическое пособие по усовершенствованию описей фондов рай(гор)исполкомов / Сост. Й. Штатман. – Львов, 1987. – 29 с.

Пам'ятка по проведенню нарад з підсумків науково-технічного упорядкування документів установ / Уклад. Я. Гринчишин. – Львів, 1987. – 16 с.

Памятка по методике и формам инициативного информирования / Сост. В. Савчук. – Львов, 1987. – 7 с.

Методичний посібник по каталогізації фондів у державних міських та районних архівах / Уклад. Л. Мінаєва. – Львів, 1989. – 5 с.

Номенклатура справ Львівської обласної ради товариства української мови "Прогрес". – Львів, 1991. – 9 с.

Номенклатура справ Львівської обласної організації Української республіканської партії. – Львів, 1993. – 6 с.

Проведення експертизи цінності фондів первинних парторганізацій Компартії України: Метод. рекомендації. – Л., 2000. – 10 с.

Проведення каталогізації документів по фондах архівних відділів райдержадміністрацій та міськдержархівів: Метод. рекомендації. – Л., 2000. – 7 с.

Примірна номенклатура справ районного відділення управління Державного казначейства. – Л., 2001. – 8 с.

Примірна номенклатура справ районного управління юстиції. – Л., 2001. – 7 с.

Бібліографія

Довідкові видання

Загальні довідкові видання

Філіал Львівського обласного державного архіву у м. Самборі: Путівник / Упоряд.: Е. А. Дубілевський, І. М. Розенбліт, Г. В. Тюліна; Під ред. І. Л. Бутича. – Львів: Книжк.-журн. вид-во, 1962. – 188 с.

Львівський обласний державний архів: Путівник / Уклад.: В. І. Котельникова, Р. Б. Плоткіна, О. М. Рузанов; Під ред.: Б. К. Дудикевича та ін. – Львів: Каменярь, 1965. – 375 с.

Державні архіви Української РСР: Короткий довідник. – К., 1972. – С. 121–125.

Государственные архивы Украинской ССР: Справочник. – К., 1988. – С. 157–160.

Державний архів Львівської області: [Буклет]. – Львів, 1988. – [6] с.
Державний архів Львівської області: Допов. до путівника / Упоряд.: В. М. Кислий, Л. М. Мінаєва, Р. Б. Плоткіна та ін.; Відп. ред. Л. М. Мінаєва. – К., 1988. – 142 с.

Охарактеризовано склад та зміст фондів, що надійшли до архіву за період з 1965 по 1986 рр.

Grimsted Patricia Kennedy. Archives and Manuscript Repositories in the USSR. Ukraine and Moldavia. – Princeton, 1988. – В. 1. – Р. 486–498.

Государственные архивы СССР: Справочник. – М., 1989. – Ч. 1. – С. 538–541.

Унікальні джерела: (До 50-річчя Держархіву Львівської області): Буклет. – Львів, 1989. – 8 с.

Архівні установи України: Довідник. – К., 2000. – С. 92–94.

Спеціальні довідкові видання

Finkel L. Inwentarz Archiwum Uniwersytetu Lwowskiego. – Lwyw: Nakiadem Senatu Akademickiego Uniwersytetu Lwowskiego, 1917. – XXV, 63 s. – (Materiaiy do historii Uniwersytetu Lwowskiego; T. 1).

Міжархівний покажчик фондів колишніх партійних архівів обкомів КПУ // Центральний державний архів громадських об'єднань України: Путівник. – К., 2001. – С. 356–360.

Національний архівний фонд України. Засоби інтелектуального доступу до документів: Короткий довідник. – К., 2002. – С. 89–90.

Державний архів Львівської області: Путівник по фондах Львівської та Дрогобицької обласних, міських, районних організацій Комуністичної партії України / Упоряд.: Й. Л. Штатман (відп. ред.), В. І. Куцинда, В. М. Кислий та ін. – Л., 2003. – 135 с. – (Архівні зібрання України. Путівники).

Огляди фондів

Sochaniewicz K. Zamosciana w archiwum państwowem i uniwersyteckiem we Lwowie // Teka zamojska. – 1920. – Т. 3, № 6. – С. 94–96.

Durflerywna A. Archiwalia miasta Sambora // Archeion. – 1935. – Т. 13. – С. 50–70. – [Окреме вид.: Warszawa, 1936].

Сизоненко Г. Архивные материалы к истории армянской колонии во Львове // Исторические связи и дружба украинского и армянского народов: Сб. материалов науч. сессии. – Ереван, 1961. – С. 204–209.

Sierocki T. Materiaiy archiwalne do dziejyw ruchu robotniczego w archiwach lwowskich // Z Pola Walki. – 1965. – R. 8, № 2 (30). – С. 292–299.

Гусєва Н. Документальні матеріали промислових, сільськогосподарських організацій, профспілкових та культурних установ у Львівському облдержархіві // Архіви України. – 1968. – № 6. – С. 92–93.

Лопушанська О. Матеріали з історії міст і сіл у філіалі Львівського облдержархіву в м. Самборі // Архіви України. – 1968. – № 6. – С. 79–81.

Кобаса Т. Й. Комплектування документальними матеріалами філіалу Львівського облдержархіву в м. Самборі // Архіви України. – 1969. – № 6. – С. 58–60.

Вайнбаум Г. Складання перевідних таблиць до опису фонду “Університет імені Яна Казіміра у Львові” // *Архіви України.* – 1970. – № 1. – С. 43–46.

Гусева Н. Львівський облдержархів // *Архіви України.* – 1970. – № 5. – С. 91–92.

Про поповнення архіву новими документами у 1968–1969 рр.

Гусева Н. П. Львів // *Архіви України.* – 1971. – № 3. – С. 109.

Огляд нових надходжень до Львівського облдержархіву у 1970 р.

Калинець І. М., Куц О. П. Упорядкування документальних матеріалів особистого фонду І. Т. Калиновича // *Архіви України.* – 1971. – № 1. – С. 52–58.

Гусева Н. П. Львівський облдержархів // *Архіви України.* – 1973. – № 2. – С. 84.

Про нові надходження до архіву у 1971–1972 рр.

Кобаса Т. Й. Філіал Львівського облдержархіву в м. Самборі // *Архіви України.* – 1973. – № 2. – С. 84–85.

Огляд нових надходжень до архіву у 1972–1973 рр.

Штатман Й. Л. Львівський облдержархів // *Архіви України.* – 1975. – № 3. – С. 77–79.

Огляд нових надходжень у 1973–1974 рр.

Вайнбаум О. Т. Нові архівні знахідки про діячів літератури і мистецтва у Львівському облдержархіві // *Архіви України.* – 1977. – № 1. – С. 92.

Ковальова Л. С. Львівський облдержархів // *Архіви України.* – 1978. – № 4. – С. 72–73.

Про нові надходження до архіву у 1976 р.

Хонігсман Я. С. Документи по истории и культуре евреев в Государственном архиве Львовской области // *Єврейська історія та культура в Україні: Матеріали конф. (Київ, 22–23 листоп. 1993 р.) / Асоціація Єврейських організацій та общин України, Асоціація юдаїки – наук.-дослід. центр.* – К., 1994. – С. 186–191.

Савчук В. Документи Держархіву Львівської області про Михайла Грушевського // *Михайло Грушевський: Погляд із сьогодення: Наук. зап. Тернопільського держ. пед. ін-ту. Сер. “Історія”.* – Тернопіль, 1997. – Вип. 5. – С. 222–223.

Bobusia B. Zbiory map i operatyw Kadastru Galicyjskiego w archiwach Polski i Ukrainy. Cz. 1. Rozmiar i rozmieszczenie zasobyw // *Rocznik Historyczno-Archiwalny.* – Przemysl, 1998. – Т. XIII. – С. 97–99.

Kucynda W. Materiaiy topograficzne i kartograficzne w zasobie Państwowego Archiwum Wojewdytwa Lwowskiego. Przegląd urydei // *Rocznik Historyczno-Archiwalny.* – Przemysl, 1998. – Т. XIII. – С. 109–112.

Хонігсман Я. Документи катастрофи у Державному архіві Львівської області // *Українське єврейство: Підготовчі матеріали популярної енциклопедії “Українське єврейство”.* – К., 1999. – Вип. 4. Препринти ст. до т. “Україноюдаїка. Українсько-єврейські взаємини”. – С. 10–18.

Кислий В. Документи державного архіву Львівської області з історії Західноукраїнської народної республіки // *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність.* – Л., 2000. – Вип. 6. Західноукраїнська народна республіка: Історія і традиції. – С. 44–47.

Кравчук П. Фонди Державного архіву Львівської області як джерело краєзнавчих досліджень // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 2003. – Т. 10. – С. 152–153.

Історія архіву, окремих фондів, колекцій

Jaworski F. Archiwum miejskie we Lwowie // Tydziec. – 1902. – № 48. – S. 753–756.

Barwinski E. Les archives en Petite Pologne orientale // Bulletin de l'Union des Societes Savantes polonaises de Leopold. – December 1931. – № 11–12. – P. 1–32. – [Окреме вид.: Lviv: Imprimerie de l'Institut National Ossolinski, 1932. – 32 p.]

Barwinski E. Archiwum miasta Lwowa // Przemyslenia na zebraniu Polskiego Towarzystwa Historycznego dnia 30 czerwca 1933 w dyskusji nad odczytem dra K. Badeckiego. – Lwyw: Drukarnia “Siowa Polskiego”, 1933. – S. 1–16.

Barwinski E. Les archives de l'Etat a Lwow. – Lviv: Imprimerie scientifique, 1933. – 18 p.

Badecki K. Archiwum miasta Lwowa. Jego stan obecny oraz potrzeby reorganizacyjne, inwentaryzacyjne i wydawnicze. – Warszawa, 1934. – 133 s. – [Також опубл. у вид.: Archeion. – 1934. – Т. 12. – С. 77–200].

Pohorecki F. Kronika – “Z lwowskich archiwow” // Ziemia Czerwiecka. – 1935. – № 1. – S. 134–137.

Badecki K. Archiwum Akt Dawnych m. Lwowa. Organizacja oddzialu porozbiorowego // Roczniki Dziejyw Spoiecznych i Gospodarczych. – 1938. – Т. 8. – S. 446–448.

Сизоненко Г. С. Львовский областной государственный архив // НИБ. – 1950. – № 1. – С. 22–24.

Глинський М. П. Архівна справа в західних областях України в роки Вітчизняної війни (1941–1945 рр.) // Архіви України. – 1968. – № 2. – С. 14–24.

Калинець І. М. Народні надбання – народові (з історії Львівського облдержархіву) // Архіви України. – 1969. – № 2. – С. 18–23.

Бездрабко В. В. Ретроспекція: з історії впровадження єдиної схеми класифікації документної інформації в Державному архіві Львівської області (кінець 1950-х – початок 1970-х рр.) // Архіви України. – 2002. – № 4–6. – С. 189–199.

Ciara S. Archiwa a uniwersytety w Krakowie i Lwowie w latach 1877/78 – 1918. – Warszawa, 2002. – 179 s.

Див. також Генеральну бібліографію № 35, 40, 51, 52, 63, 68, 75, 79, 86, 89, 183, 189, 218, 235.

ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Адреса: вул. Васляєва, 43, м. Миколаїв, 54044

Тел./факс: (0512) 21-40-39

E-mail: arhiv@mykolayiv-oda.gov.ua

Веб-сторінка на порталі Держкомархіву України:

<http://www.archives.gov.ua/Archives/>

Транспорт: тролейбус № 2; трамвай № 1, 7 (зуп. “Вул. Васляєва”)

Часи роботи читального залу: понеділок–четвер: 8.00–17.00

Директор: Левченко Лариса Леонідівна

Заступник директора: Толмачова Тетяна Іванівна

Історична довідка

Історія Державного архіву Миколаївської області розпочинається 9 травня 1921 р. з утворенням при політико-освітньому відділі губнаросвіти губернської архівної секції, яка займалась збиранням і упорядкуванням архівних документів. З ліквідацією у листопаді 1922 р. губернії припинила діяльність і губернська архівна секція. До 1925 р. діяв Миколаївський міський архів. З утворенням у червні 1925 р. самостійного Миколаївського округу було організовано Миколаївське окружне архівне управління.

1930 р. з ліквідацією округу окружне архівне управління було реорганізовано в місцеве архівне управління, 1932 р. на базі його утворено Миколаївський державний історичний архів, який підпорядковувався Одеському обласному архівному управлінню.

Після утворення Миколаївської області (1938) створено Миколаївський обласний історичний архів з підпорядкуванням Миколаївському обласному архівному управлінню, яке в січні 1939 р. передано до системи НКВС.

У квітні 1941 р. Миколаївський обласний історичний архів перейменовано на Державний архів Миколаївської області, 1958 р. – на Миколаївський обласний державний архів, який у 1960 р. передано із системи МВС в підпорядкування архівного відділу Миколаївського облвиконкому.

1980 р. Миколаївський обласний державний архів перейменовано на Державний архів Миколаївської області. Після ліквідації у 1989 р. архівного відділу облвиконкому функції управління архівною справою на території області передано держархіву.

Структура архіву

Апарат управління

Відділи:

– формування НАФ та діловодства

- зберігання, обліку та довідкового апарату
- організації і координації архівної справи
- інформації та користування документами

Лабораторія мікрофільмування і реставрації документів

Фонд архіву (архів архіву)

ф. Р-97 Миколаївська губернська архівна секція, 10 од. зб. за 1920–1921 рр.

ф. Р-88 Миколаївське окружне архівне управління, з 1930 р. – Миколаївське місцеве архівне управління, 105 од. зб. за 1925–1932 рр.

ф. Р-87 Миколаївський державний історичний архів, 165 од. зб. за 1932–1938 рр.

ф. Р-982 Державний архів Миколаївської області, 3774 од. зб. за 1938–1998 рр.

Обсяг фондів

6374 фонди, 1107944 од. зб. (17223 л. м) за 1787–2004 рр.

3409 од. зб. науково-технічної документації за 1936–1988 рр.

1039 од. зб. кінодокументів за 1944–1997 рр.

25167 од. зб. фотодокументів за 1788–2002 рр.

599 од. зб. фонодокументів за 1960–2001 рр.

7 од. зб. відеодокументів за 1997–2003 рр.

Анотація складу фондів

Найдавніші документи архіву за 1787–1798 рр. зберігаються у складі фонду Канцелярії будівництва міста Миколаєва. В них містяться відомості про будівництво верфі біля злиття рік Інгул і Південний Буг, будівництво міста Миколаєва та фортеці Севастополь, будовання і бойове оснащення кораблів Чорноморського флоту, побудову транспортних і гребних суден, про використання на будівництві рекрутів, полонених, каторжан, селян-втікачів. У фонді зберігається листування про перехід поселень Чорноморського адміралтейського правління у відання Канцелярії будівництва міста Миколаєва, розселення селян-втікачів по цих поселеннях, ревізькі реєстри адміралтейських поселень (1795), листування одного із засновників міста – комісара Чорноморського адміралтейського правління М. Фалєєва з видатним флотоводцем адміралом Ф. Ушаковим.

У фонді Управління чорноморських адміралтейських поселень (1800–1862) зберігаються документи про заснування поселень, межування земель і відведення земельних ділянок для забудови, повинності поселення, розміщення в поселеннях військових частин та їхні обслуговування, перетворення адміралтейських поселень у приміські, вибори органів самоврядування, передавання землі у власність церкви та наділення землею духовенства.

Розвиток Миколаєва у XIX – початку XX ст. найбільш повно характеризують документи фондів канцелярій Миколаївського військового губернатора (1805–1900) та Миколаївського градоначальника (1900–1919). У фонді Миколаївського військового губернатора є відомості про зародження промисловості, внутрішньої та зовнішньої торгівлі, розвиток капіталістичних відносин і проникнення іноземного капіталу в промисловість міста. Тут містяться документи про відкриття морського комерційного порту (1862), заснування великого суднобудівного заводу “Наваль” (1895), заводу сільсько-господарських машин братів Донських (1894), будівництво залізничної колії Знам’янка–Миколаїв, елеватора, розвиток зовнішньої і внутрішньої торгівлі та стан фінансів. У документах цього фонду відображені події Кримської війни (1855–1857): постачання діючої армії в Криму, евакуація населення і поранених із Севастополя в Миколаїв, збір коштів на допомогу пораненим і потерпілим на війні, хід відбудови Севастополя.

Документи фонду також висвітлюють діяльність видатних флотоводців М. Лазарева (1833–1851) і Г. Бутакова (1856–1860).

Значний інтерес викликають документи про переселення болгар і діяльність Південно-Слов’янського пансіону в м. Миколаєві, відкриття іноземних консульств у Миколаєві, святкування у 1890 р. сторіччя з дня заснування м. Миколаєва.

У фонді канцелярії Миколаївського градоначальника зберігаються контракти, звіти і листування про будівництво в Миколаєві електричного трамвая (1914), водопроводу (1908–1910), міської центральної електростанції (1902), відомості про політичні страйки миколаївських робітників у 1903, 1905–1907, 1912–1914 рр. та антивоєнний страйк 1916 р. на заводі “Наваль”, про діяльність Миколаївського комітету РСДРП.

Документи фондів суднобудівних заводів “Наваль” і “Руссуд” висвітлюють історію військового і комерційного суднобудування, будівництво військових кораблів, в т. ч. легендарного броненосця “Потьомкін”, участь заводів у міжнародних і російських виставках.

У фондах органів місцевого і земського самоврядування (Миколаївського міського магістрату (1805–1866), Миколаївської міської думи (1812–1920) і міської управи (1872–1919), Очаківської міської ратуші (1818–1866), посадських дум, міщанських і ремісничих управ) є інформація про благоустрій міст, їхній санітарний стан, відкриття промислових підприємств, торгових закладів, будівництво церков, пристаней, мостів, тюрем, кінного трамвая в Миколаєві, про соціальний стан жителів Миколаєва, проведення рекрутських наборів, про кількість і стан навчальних закладів і лікарень, економічне і правове становище ремісників і міської бідноти.

Документи волосних і сільських правлінь відображають адміністративно-господарський устрій волостей, правове становище селянства, збір податей і податків, виконання громадських повинностей, розмежування земельних наділів.

Цінні статистичні відомості про економіку, культуру, населення Миколаєва, приміських хуторів, а також волостей Херсонської губернії, що межували з ним, містяться у фонді Миколаївського міського статистичного комітету (1862–1917). Є картки суцільного і одноденного перепису населення Миколаєва, його передмістя і хуторів, що межують з ним (1868).

Збереглися фонди поліцейських, судових і тюремних установ: Миколаївської міської поліції, приставів частин поліції м. Миколаєва, волосних судів, Миколаївської тимчасової тюремної інспекції та каторжної в'язниці, в яких є документи про проведення селянської реформи 1861 р., залучення поліції для придушення виступів селян, про встановлення гласного і негласного нагляду за особами, що займалися революційною діяльністю, розшук осіб, що перебували під наглядом поліції і яким було заборонено проживати в Миколаєві, зокрема, Г. Кржижанівського (1900), М. Баумана (1899), І. Бабушкіна (1901) та ін. У фонді Миколаївської каторжної в'язниці збереглися дані про переведення із Кишинівської в'язниці до Миколаївської каторжної в'язниці Г. Котовського (1907), про перебування в ній у 1912 р. М. Фрунзе.

У фонді Комісії з вивчення історії жовтневої революції і Комуністичної партії Радянського Союзу висвітлюється діяльність “Союза николаевских рабочих” – першої робітничої організації в Миколаєві.

В архіві зберігаються фонди церковних установ – Миколаївського адміралтейського собору (1796–1919), Очаківського військового собору (1806–1917), трьох молитовних будинків, двох синагог, 43-х церков.

Серед розсекречених фондів періоду до 1917 р. – фонд Українського товариства “Просвіта” в Миколаєві.

Період Української революції (1917–1920) представлений документами фондів Миколаївської ради робітничих і військових депутатів (1917–1918) та Революційного штабу при ній (1917), губернського, повітових, волосних, сільських ревкомів, повітових і волосних військових комісаріатів, розсекреченої колекції документів місцевих органів влади періоду УНР. У відозвах, резолюціях мітингів, постановвах загальних зборів робітників заводів “Наваль” і “Руссуд”, доповідях, листуванні відображена гостра боротьба за встановлення революційного порядку на Миколаївщині: політичні страйки робітників, придушення виступів селян у 1919 р., реквізиції приватної власності, націоналізація суднобудівних заводів “Наваль” і “Руссуд”.

Серед фондів новітнього періоду історії значну частину становлять фонди місцевих органів влади і управління, військово-адміністративних установ, комітетів незаможних селян, промислових підприємств, установ і організацій сільського господарства, торгівлі, комунального господарства, транспорту і зв'язку, будівництва, фінансових, кооперативних організацій, установ освіти, охорони здоров'я, культури, профспілкових, партійних і комсомольських організацій. Документи цих фондів характеризують складні політичні і соціально-економічні процеси, що відбувались на Миколаївщині (1917–1998).

Відомості про голод у Миколаївській губернії (1921), організацію допомоги голодуючим містяться у документах фондів губернського і повітового комітетів допомоги голодуючим, губернського і повітового комітетів КП(б)У, розсекречених фондів Уповноваженого міжнародної комісії професора Ф. Нансена по боротьбі з голодом у Миколаївській губернії, Миколаївського губернського комітету американської адміністрації допомоги голодуючим “Ара”.

Проведення примусової колективізації та її наслідки, економічний стан створених колективних господарств, голодомор на Миколаївщині 1932–1933 рр. розкривають документи виконкомів Миколаївського та Первомай-

ського окружних, районних і сільських рад, комітетів незаможних селян, Миколаївської окружної спілки сільськогосподарських колективів, окружного земельного відділу, окружного суду, окружної прокуратури, Миколаївського та Первомайського окружних і районних комітетів та партосередків КП(б)У. В документах цих фондів є відомості про розкуркулення і виселення селянських сімей за межі України, описи конфіскованого у куркулів майна, про хід хлібозаготівель та застосування репресій щодо колгоспів, занесених на “чорну дошку” за невиконання планів хлібозаготівель та інші види репресій у 20–30-х рр. ХХ ст.

Масові репресії відображено в документах обласного, міського і районних комітетів КП(б)У. В цих фондах зберігаються також протоколи засідань перевірних трійок по чистці рядів партії.

Документи фондів окрвиконкому і окружному КП(б)У, райвиконкомів і районних комітетів КП(б)У містять відомості про хід і підсумки процесу українізації у 1924–1925 рр.

Суднобудування за радянських часів відображено в документах фондів суднобудівних заводів: Чорноморського, ім. б1 Комунара, “Океан”. Це відомості про будівництво серійних китобійних та рефрижераторних суден, супертраулєрових рибзаводів, науково-дослідних суден, кораблів-авіаносців, зокрема, китобійних флотилій “Советская Россия”, “Советская Украина”, науково-дослідного судна “Академик Сергей Королев”.

В архіві зберігається колекція карт і креслень з планами міст Миколаєва, Вознесенська, Очакова, копіями планів казенних, оброчних, поміщицьких і селянських наділів в Херсонській губернії (1811–1911).

Генеральні плани відбудови, реконструкції і забудови міст Вознесенська, Миколаєва, Очакова, Первомайська, районних центрів, зведення у м. Миколаєві елеватора, ТЕЦ та інших об’єктів містяться в фондах Миколаївського обласного відділу в справах будівництва і архітектури та Управління головного архітектора Миколаївського міськвиконкому.

Період румунсько-німецької окупації області (1941–1944) висвітлено в фондах установ і організацій окупаційного режиму: генерального комісара м. Миколаєва, Миколаївської міської управи, волосних і сільських управ, повітових префектур, районних претур, сільських примарій, сільських трудових общин, поліцейських установ. У розсекречених справах є накази, розпорядження, інструкції гітлерівських окупаційних властей про запровадження загальної трудової повинності, відправку радянських громадян на каторжні роботи до Німеччини, реквізиції продовольства і худоби, конфіскацію майна і теплого одягу у населення для гітлерівської армії. Зберігаються списки в’язнів гетто, що були розташовані в селах Акмечетці, Богданівці, Владіївці, Доманівці, Кривому Озері, Мостовому, Сливиному, Тридубах, м. Первомайську, списки розстріляних євреїв у таборі “Сливине”. Тут же зберігаються розсекречені акти і статистичні відомості про звірства, злочини і збитки, заподіяні гітлерівцями та їхніми співниками підприємствам, організаціям, колгоспам і населенню області, реєстри і опитувальні листи громадян, що повернулись до Миколаївської області з Німеччини, зі спогадами про тяжкі умови їхнього життя в неволі.

У фондах Голтської і Очаківської повітових префектур, районних префектур містяться списки та інші відомості про перебування в таборах та гетто євреїв і циган.

У фільтраційних справах на громадян, депортованих в роки німецької окупації Миколаївщини на примусові роботи до Німеччини, містяться реєстраційні листи, анкети, протоколи допитів, матеріали перевірки компрометуючих свідчень, висновки перевірочно-фільтраційних комісій.

Історія підпільного руху (1941–1944) висвітлена у звітах, доповідних записках, довідках партійних і радянських органів, керівників підпілля. Ці документи розповідають про діяльність підпільних організацій “Миколаївський центр” у м. Миколаєві, “Партизанська іскра” в с. Кримці Первомайського району, партизанських загонів, розвідувально-диверсійних груп. Збереглися листівки і відозви, які випускали і розповсюджували серед населення підпільники.

Джерельну базу з історії економічного, суспільно-політичного і культурного життя Миколаївщини доповнюють документи професійних спілок та інших громадських організацій і об’єднань громадян: губернської, окружної, обласної рад професійних спілок, обласних комітетів профспілок, обласної організації товариства “Знання”, обласної організації ветеранів війни і праці, регіональних організацій правозахисного руху “Вітчизняний форум” і громадянського конгресу України, обласної організації Конгресу українських націоналістів, обласної асоціації фермерів, обласної ради воїнів-інтернаціоналістів і запасу, обласної бібліотечної асоціації, Миколаївського міського клубу Партії зелених України, Спілки молодіжних організацій Миколаївщини, обласного фонду милосердя і здоров’я.

На зберіганні в архіві знаходиться понад 50 фондів особового походження: М. Аркаса, автора опери “Катерина”, засновника товариства “Прогресивіт” в Миколаєві (у фонді є листування з М. Лисенком, М. Кропивницьким, В. Доманицьким, М. Садовським, Б. Грінченком, Г. Хоткевичем); С. Гайдученка – голови Миколаївської міської музейної комісії; поета О. Гмирьова; інженера-технолога В. Рюміна; публіциста, критика, педагога А. Топорова; краєзнавців І. Авербух, А. Журавля, І. Коренева, Ю. Крючкова; письменників М. Божаткіна, М. Кравченка, Л. Куліченка; Героїв Соціалістичної Праці М. Рябошапки, суднобудівників І. Чернозуба і П. Щербакова.

Кіно-, фото-, фоно-, відеодокументи доповнюють документальну базу держархіву і відображають історію Миколаївщини.

Фотодокументи містять знімки м. Миколаєва від часу його заснування до наших днів: загальні краєвиди міста, вулиць, окремих будинків, парків, церков; знімки суднобудівних заводів і суден, збудованих на них; видатних флотоводців, діячів науки, літератури і мистецтва, життя і діяльність яких пов’язані з Миколаєвом. У фотодокументах відображені події на Миколаївщині 1917–1921 рр., окупаційний режим 1941–1944 рр. (масові розстріли місцевого населення, страти на вулицях м. Миколаєва), підпільно-партизанський рух (керівники і учасники підпільної організації “Миколаївський центр”, підпільної молодіжної організації “Партизанська іскра”), визволення Миколаївщини військами III Українського фронту, учасники десанту під командуванням К. Ольшанського. У фотодокументах відображено відбудову зруйнованого окупантами господарства області, промислове і житлове

будівництво, сільськогосподарські роботи в колгоспах і радгоспах області, заняття в школах і ВНЗ, прем'єри миколаївських театрів, виставки образотворчого мистецтва тощо.

Події війни 1941–1945 рр. зафіксовані в кінодокументах про визволення Миколаївщини від нацистських окупантів та наслідки окупації. Розвиток народного господарства області в повоєний період: виробничі процеси на підприємствах, спуски на воду суден, збудованих миколаївськими заводами, розвиток окремих галузей сільського господарства, шефська допомога міста селу, святкові демонстрації, мітинги, урочисті збори, присвячені знаменним датам, відкриття пам'ятників, меморіальних комплексів – всі ці події відображені на сторінках кінолітопису.

В архіві зберігаються звукозаписи спогадів учасників революційних подій 1917–1920-х рр., соціалістичного будівництва, підпільного і партизанського руху на Миколаївщині в період фашистської окупації, учасників визволення області від окупантів, моряків десанту під командуванням К. Ольшанського, виступи самодіяльних художніх колективів, окремих виконавців, фольклорних експедицій обласного Будинку народної творчості.

Відеодокументи архіву – це відеорепортажі, що ілюструють громадсько-політичне, економічне і культурне життя Миколаївщини (1997–1998).

Архів зберігає науково-технічну документацію, яка поділяється на проектну, конструкторсько-технологічну і науково-дослідницьку. Проектну документацію містить фонд Миколаївського філіалу Українського державного інституту проектування міст “Діпробуд”. Це проекти будівництва оригінальних житлових будинків і адміністративних споруд. Технологічна документація по розробці мастил міститься у складі фонду Головного спеціального конструкторсько-технологічного бюро мастильно-фільтруючого устаткування. Науково-дослідницька документація (наукові звіти) зберігається у фонді Миколаївської обласної сільськогосподарської дослідної станції.

Для довідкової роботи з метою захисту прав і задоволення соціальних потреб громадян використовуються документи установ і організацій періоду німецько-румунської окупації області (1941–1944). Запити громадян про проживання і роботу в період окупації області виконуються за документами розсекреченого фонду адресного бюро м. Миколаєва, примарій, сільських управ, трудових обшин; проживання в м. Миколаєві і області до початку Великої Вітчизняної війни засвідчено в колекції будинкових книг, а також встановлюється за документами сільських рад.

Відомості про вивезення громадян на примусові роботи до Німеччини містяться в фільтраційних справах Управління КДБ по Миколаївській області, в розсекречених документах Миколаївського облвиконкому, документах райвиконкомів, сільрад, Миколаївської обласної комісії по обліку збитків і злодіянь, заподіяних нацистами, в яких є також списки розстріляних.

Для виконання запитів громадян про виділення земельних ділянок, підтвердження депутатської діяльності, статусу учасника Великої Вітчизняної війни, нагородження орденами і медалями, зарахування в члени автокооперативів, з квартирних і житлових питань, усиновлення використовується інформація документів виконкомів обласної, районних, міських і сільських рад народних депутатів.

Для виконання запитів громадян про реєстрацію актів цивільного стану використовується інформація церковних метричних книг.

Бази даних

Аркушів фондів (облікова), 6200 записів.

Архівні фонди Держархіву Миколаївської області (облікова), 4170 записів.

Фільтраційні справи громадян Миколаївської області, депортованих на примусові роботи до Німеччини (іменна), 25832 записи.

Рішення Миколаївського міськвиконкому за 1944–1980 рр. (тематична), 7070 записів.

Довідковий апарат

Описи

2317

Каталоги

систематичний;
географічний;
іменний;
кінодокументів;
фотодокументів;
фонодокументів;
відеодокументів.

Загальний обсяг каталогів і картотек – 349566 карток, з них – 303239 тематичних.

Картотеки

Тематичні

установ, організацій і підприємств області, в яких зберігаються документи з особового складу – 1500 карток;

фондів держархіву, в яких є документи з особового складу – 228 карток;

рішень Миколаївського міськвиконкому з соціально-правових питань – 7000 карток.

Показчики

Міжфондові

Поліція і пристави частин поліції – ф. 231 Миколаївська міська поліція, ф. 442 Пристав Портової частини поліції, ф. 444 Пристав хуторів м. Миколаєва, ф. 479 Пристав Московської частини поліції, ф. 480 Пристав Адміралтейської частини поліції, ф. 482 Пристав річкової частини поліції.

Фондові

Ф. 87 Поштово-телеграфні контори і відділення Одеського поштово-телеграфного округу Херсонської губернії – *хронологічний, географічний;*

- Ф. 216 Миколаївська міська управа – *предметний*;
Ф. 222 Миколаївська міська дума – *предметний*;
Ф. 229 Канцелярія Миколаївського градоначальника – *предметний*;
Ф. 410 Церкви Херсонського повіту – *географічний*;
Ф. Р-124 Миколаївський окружний відділ комунального господарства – *предметний*;
Ф. Р-156 Миколаївський повітовий виконком Ради робітничих, селянських і червоноармійських депутатів – *предметний*;
Ф. Р-161 Миколаївський окружний виконавчий комітет Ради робітничих, селянських і червоноармійських депутатів – *предметний*;
Ф. Р-735 Поштово-телеграфні контори і відділення управління Чорноморського округу народного зв'язку – *хронологічний, географічний*;
Ф. Р-2817 Миколаївський обласний відділ народної освіти – *предметний*.

Огляди

Тематичні

впровадження в сільськогосподарське виробництво досягнень науки і передового досвіду;
з історії містобудування і архітектури, охорони пам'яток історії та культури;
меліорація земель;
трудаці Миколаївщини в боротьбі за мир.

Фондові

- Ф. 216 Миколаївська міська управа;
Ф. 229 Канцелярія Миколаївського градоначальника;
Ф. 230 Канцелярія Миколаївського губернатора;
Ф. 231 Миколаївська міська поліція;
Ф. 264 Миколаївська митна застава;
Ф. 297 Миколаївський суднобудівний завод “Наваль”;
Ф. 306 Данилов Василь Михайлович – генерал-майор, інспектор артилерії 6-ї армії;
Ф. 85 Миколаївська губерньська рада народного господарства.

Науково-довідкова бібліотека

17900 книг і брошур від 1790 р.;
155 комплектів журналів;
797 номерів журналів;
2062 річні підшивки газет;
1879 спеціальних видань.

Основу книжкового фонду складає політична, історична, краєзнавча і довідкова література. З краєзнавчих видань найбільш значними є збірники Херсонського земства (1875–1905), статистико-економічні огляди Херсонської

губернії та її повітів (1887–1915), сільськогосподарські хроніки повітів (1901–1915), огляди миколаївського військового губернатора і миколаївського градоначальника (1880–1916), історико-економічні і географічні нариси Миколаївщини. Цікавими є дані першого загального перепису населення Російської імперії 1897 р. і всесоюзного перепису населення 1926 р., збірка законів і узаконень по морському відомству (1830–1901), звід морських постанов (1886–1913), збірник узаконень і циркулярів митної частини (1901–1916).

У бібліотеці зберігається література з питань народної освіти, охорони здоров'я, профспілкового руху, збірники документів, путівники по архівах, довідники з адміністративно-територіального поділу України і Миколаївської області, енциклопедії, словники, колекції листівок, відозв і плакатів.

Зберігається значна кількість науково-історичних та архівних журналів: “Український історичний журнал”, “Исторический архив”, “Архіви України” та інші. Газетний фонд складають центральні та місцеві періодичні видання.

Довідковий апарат бібліотеки: тематичний, іменний каталоги.

Методичні розробки

Научно-техническая обработка фонда № Р-100 Николаевский губотдел юстиции: Рабочая инструкция / Сост. Г. С. Галдина. – Николаев, 1954. – 5 с.

Комплексная научно-техническая обработка фонда № Р-152 Николаевский губернский исполнительный комитет Совета рабочих, крестьянских и красноармейских депутатов: Рабочая инструкция / Сост. Г. С. Агафонова. – Николаев, 1960. – 13 с., [2] с. прил.

Каталогизация документальных материалов фондов руководящих органов народного хозяйства: Рабочая инструкция / Сост. Д. Г. Кузина. – Николаев, 1962. – 13 с.

Составление справочника административно-территориальных изменений на Николаевщине: Метод. пособие / Сост. Г. С. Агафонова. – Николаев, 1962. – 11 с.

Использование документальных материалов городских и районных государственных архивов для написания очерков к “Истории городов и сел Украинской ССР”: Метод. пособие / Сост. Г. С. Агафонова. – Николаев, 1963. – 5 с.

Подготовка документальных материалов городских и районных исполкомов и их отделов для передачи их в облгосархив: Метод. указания / Сост. Г. С. Галдина. – Николаев, 1965. – 11 с., [3] с. прил.

Комплектование Николаевского облгосархива документальными материалами личного происхождения: Метод. пособие / Сост. Г. С. Галдина. – Николаев, 1968. – 5 с., [3] с. прил.

Создание именного каталога в Николаевском облгосархиве: Метод. пособие / Сост. М. О. Кравченко. – Николаев, 1968. – 8 с., [3] с. прил.

Подготовка документальных материалов колхозов для передачи на государственное хранение: Рабочая инструкция / Сост. М. П. Явланова. – Николаев, 1970. – 14 с., [5] с. прил.

Каталогизация документов фонда исполкома Николаевского областного Совета депутатов трудящихся: Метод. пособие / Сост. М. П. Явланова. – Николаев, 1971. – 16 с.

Порядок проведения проверок наличия и физического состояния документов архива: Рабочая инструкция / Сост. Т. Г. Молдован. – Николаев, 1972. – 7 с., [6] с. прил.

Порядок фондирования документов районных и сельских учреждений и организаций: Метод. пособие / Сост. Г. Д. Багатый. – Николаев, 1973. – 20 с.

Каталогизация документов фонда № Р-2878 “Николаевская областная редакционная коллегия тома “История городов и сел Украинской ССР. Николаевская область”: Рабочая инструкция / Сост. З. О. Петренко. – Николаев, 1976. – 6 с., [5] с. прил.

Подготовка второго издания путеводителя “Николаевский областной государственный архив”: Метод. указания / Сост. Ш. С. Людковский. – Николаев, 1976. – 10 с.

Выявление особо ценных документов в государственном архиве Николаевской области: Метод. пособие / Сост. Ш. С. Людковский. – Николаев, 1981. – 6 с., [20] с. прил.

Переведение систематического каталога на новую “Схему единой классификации документной информации в систематических каталогах государственных архивов СССР”: Памятка / Сост. Л. И. Окорокова. – Николаев, 1981. – 2 с., [6] с. прил.

Научно-техническая обработка фонда № 230 “Канцелярия Николаевского военного губернатора”: Рабочая инструкция / Сост. М. П. Явланова. – Николаев, 1982. – 8 с., [11] с. прил.

Тематическая разработка документов исполкомов районных (городских) Советов народных депутатов: Метод. пособие / Сост. М. П. Явланова. – Николаев, 1984. – 13 с., [6] с. прил.

Памятка по отбору, экспертизе ценности и приему на госхранение фотодокументов от редакций районных газет. – Николаев, 1991. – 4 с., [5] с. прил.

Подготовка к страховому копированию особо ценных документов фонда Р-992 Исполком Николаевского областного Совета народных депутатов: Метод. пособие / Сост. М. П. Явланова. – Николаев, 1993. – 7 с., [3] с. прил.

Ведение учетных документов в райгорархивах: Памятка / Сост. М. П. Явланова. – Николаев, 1998. – 3 с., [3] с. прил.

Технічне оформлення справ: Пам’ятка / Уклад. М. П. Явланова. – Миколаїв, 2000. – 6 с., [2] с. дод.

Описання несудових кримінальних справ Управління КДБ УРСР по Миколаївській області та створення до них науково-довідкового апарату: Робоча інструкція / Уклад. Л. С. Климова. – Миколаїв, 2001. – 5 с., [2] с. дод.

Проведення перероблення описів фондів районних комітетів ЛКСМУ: Робоча інструкція / Уклад. Л. С. Климова. – Миколаїв, 2004. – 9 с., [3] с. дод.

Бібліографія

Довідкові видання

Загальні довідкові видання

Короткий довідник про архівні фонди і науково-довідкову бібліотеку Державного архіву Миколаївської області / Упоряд.: Ш. С. Людковський, В. В. Блябліна, Г. С. Галдіна. – Миколаїв, 1958. – 30 с.

Миколаївський обласний державний архів: Путівник / Упоряд.: В. В. Блябліна, Г. С. Галдіна, С. О. Голосна та ін.; Під ред. Ш. С. Людковського. – К.: Наук. думка, 1966. – 293 с.

Державні архіви Української РСР: Короткий довідник. – К., 1972. – С. 126–128.

Государственный архив Николаевской области: Путеводитель / Сост.: И. А. Быченков, Л. В. Горбачова-Звонецкая, Ш. С. Людковский (ст. сост.), М. П. Явланова; Отв. ред. П. В. Замковой. – 2-е изд., перераб. и доп. – К., 1985. – 261 с.

Архивы – сокровищницы памяти народной: [Буклет]. – Николаев, 1987.

Государственные архивы Украинской ССР: Справочник. – К., 1988. – С. 160–164.

Grimsted Patricia Kennedy. Archives and Manuscript Repositories in the USSR. Ukraine and Moldavia. – Princeton, 1988. – В. 1. – Р. 844–847.

Государственные архивы СССР: Справочник. – М., 1989. – Ч. 1. – С. 541–544.

Государственный архив Николаевской области, 1921–1996 / Сост.: Л. Л. Левченко, А. В. Серединский. – Николаев, 1996. – 51 с.

Архівні установи України: Довідник. – К., 2000. – С. 95–98.

Спеціальні довідкові видання

Міжархівний покажчик фондів колишніх партійних архівів обкомів КПУ // Центральний державний архів громадських об'єднань України: Путівник. – К., 2001. – С. 361–364.

Національний архівний фонд України. Засоби інтелектуального доступу до документів: Короткий довідник. – К., 2002. – С. 91–93.

Державний архів Миколаївської області: Анотований реєстр описів. – [Готується до друку]. – (Архівні зібрання України. Спеціальні довідники).

Огляди фондів

Галдіна Г. Документальні матеріали В. В. Рюміна // Архіви України. – 1966. – № 4. – С. 96–97.

Огляд особового фонду В. В. Рюміна (1874–1937).

Галдіна Г. Організація роботи по збиранню документів особового походження в Миколаївському облдержархіві // Архіви України. – 1972. – № 5. – С. 56–59.

Явланова М. П. Миколаївський облдержархів // Архіви України. – 1973. – № 3. – С. 71–72.

Про надходження документів до Миколаївського облдержархіву у 1971–1972 рр.

Людковський Ш. С. Комплектування Миколаївського облдержархіву фотодокументами та їх використання // Архіви України. – 1975. – № 6. – С. 73–78.

Левченко Л. Л. Миколаївське і Севастопольське військове губернаторство (1805–1900 рр.): Автореф. дис. ... канд. іст. наук.: 07.00.01 / Донецький нац. ун-т. – К., 2003. – 20 с.

Охарактеризована історія, склад та зміст документів фонду “Канцелярія Миколаївського військового губернатора”.

Історія архіву, окремих фондів, колекцій

Стрельський В. І. Миколаївський державний історичний архів за п'ять років // Архівознавчий збірник. – К., 1938. – С. 66–76.

Людковський Ш. З історії архівного будівництва на Миколаївщині (1917–1925 рр.) // НІБ. – 1958. – № 2. – С. 13–18.

Людковський Ш., Степаненко М. З історії архівного будівництва на Миколаївщині (1925–1967 рр.) // Архіви України. – 1968. – № 3. – С. 28–36.

Див. також Генеральну бібліографію № 107, 204, 235.

ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Адреса: вул. Жуковського, 18, м. Одеса, 65026, (корп. 1)

Тел./факс: (0482) 22-80-25

Тел.: (048) 724-18-19; (0482) 25-09-10

вул. Пироговська, 29, м. Одеса, 56023, (корп. 2)

Тел.: (048) 718-92-01, 718-95-80

E-mail: initchko@te.net.ua

Веб-сторінка на порталі Держкомархіву України:

<http://www.archives.gov.ua/Archives/>

Сторінка на веб-сайті Одеської обласної держадміністрації:

<http://oda.odessa.gov.ua> (далі – <http://derjarchiv.odessa.gov.ua>)

Транспорт: корп. 1 – тролейбус № 1, 2, 4, 10 (зуп. “Вул. Жуковського”),

маршрутне таксі № 101 (зуп. “Олександрівський проспект”),

трамвай № 21 (зуп. “Тираспільська площа”)

корп. 2 – маршрутне таксі № 129,

тролейбус № 8 (зуп. “Залізничний вокзал”)

Час роботи читального залу: понеділок–п’ятниця: 9.00–16.00

Директор: Ніточко Іван Іванович

Заступники директора: Білоусова Лілія Григорівна,

Цобенко Михайло Макарович

Історична довідка

Державний архів Одеської області створено у березні 1920 р. під назвою Одеський історичний архів. Головними завданнями, які стояли перед архівом, були: збирання на території Одеси та Одеської губернії архівних документів, їх концентрація, контроль за відомчими архівами, забезпечення обліку і збереження документів, їх використання і публікація. Багато відомих науковців, громадських і державних діячів брали участь в організації архівної системи в Одеському регіоні, серед них професор історії М. Слабченко, професор російської літератури Ю. Оксман, майбутній професор економіки С. Боровий, архівіст і військовий історик О. Рябінін-Скляревський та ін.

1923 р. Одеський історичний архів було переіменовано на Одеський губернський історичний архів, 1925 р. – на Одеський крайовий історичний архів.

1932 р. із утворенням Одеської області архів отримав назву Одеський обласний державний архів. З 1941 р. – Державний архів Одеської області.

Держархів Одеської області починався з 22-х фондів, прийнятих від різних організацій, установ, підприємств, церков, що припинили свою діяльність після 1917 р. З 1920 р. найбільш значущі установи систематично здавали найцінніші документи на постійне державне зберігання. До 1940 р. в архіві було сконцентровано понад 4400 фондів.

Під час Другої світової війни 1941 р. значна частина документів архіву була евакуйована до м. Сталінграда, а потім до – м. Уральська Західно-Казахстанської області. В роки війни понад 1 млн. справ (50%) Одеського архіву було втрачено.

У квітні 1944 р. Державний архів Одеської області відновив свою діяльність.

1958 р. архів було перейменовано на Одеський обласний державний архів. До 1958 р. він підпорядковувався МВС, потім – Головному Архівному Управлінню при Кабінеті Міністрів УРСР.

З 1980 р. архів має назву Державний архів Одеської області, з 1999 р. він підпорядковується Державному комітету архівів України.

Структура архіву

Апарат управління

Відділи:

- формування НАФ і діловодства
- зберігання та обліку документів НАФ
- науково-довідкового апарату
- користування документами, інформації та зовнішніх зв'язків
- організації і координації архівної справи

Фонд архіву (архів архіву)

ф. Р-109 Одеське губернське архівне управління (губарх), 69 од. зб. за 1920–1925 рр.

ф. Р-37 Одеське окружне архівне управління (окрарх), 58 од. зб. за 1925–1930 рр.

ф. Р-36 Одеський крайовий історичний архів, 56 од. зб. за 1926–1931 рр.

ф. Р-1142 Державний архів Одеської області, 1977 од. зб. за 1932–2000 рр.

Обсяг фондів

13016 фондів, 2054079 од. зб. (70987 л. м) за 1572–2004 рр.

9884 од. зб. науково-технічної документації за 1804–1986 рр.

513 од. зб. кінодокументів за 1961–1992 рр.

20437 од. зб. фотодокументів за 1951–2004 рр.

883 од. зб. фонодокументів за 1967–2003 рр.

Анотація складу фондів

Найдавніші документи архіву – це унікальні польські грамоти XVI–XVII ст., зібрані професором Новоросійського університету О. Маркевичем. Перша з них, писана латиною і завірена сургучевою печаткою, датується 1572 р.

Особливо цінні документи зберігаються також у фондах Канцелярії новоросійського і бессарабського генерал-губернатора, Канцелярії одеського градоначальника, Канцелярії одеського поліцмейстера, Прокурора одеського окружного суду, Балтського повітового суду, Одеської повітової земської управи, одеських митниць тощо.

Історію заселення півдня відображено в документах фондів Канцелярії новоросійського і бессарабського генерал-губернатора, Управління головного начальника південних поселень, Опікунського комітету для іноземних поселенців Південного краю Росії. Тут містяться відомості про українських, російських, німецьких, болгарських, грецьких, польських, єврейських та інших переселенців, ведення господарства, будівництво, відкриття шкіл і церков у колоніях; історію Чорноморського, Бузького, Азовського і Дунайського (Новоросійського) козацьких військ.

У генерал-губернаторському архіві зберігається інформація про поляків, що переселялися в Новоросію у зв'язку з урядовою програмою освоєння краю, отримання земельних угідь відомими представниками польського дворянства (Скаржинські, Шеміоти, Грохольські, Собаньські, Потоцькі, Комаровські, Грабовські та ін.). Є документи, що висвітлюють роль В. Скаржинського в історії краю (запровадження лісосмуг у причорноморських степах, формування у 1812 р. на власні кошти ескадрону для участі у бойових діях проти армії Наполеона).

Низка документів Канцелярії генерал-губернатора відобразили процес колонізації Причорноморського регіону (1835–1844), утворення єврейських колоній у Херсонській губернії, організацію фермерських господарств, списки євреїв-колоністів.

Зберігаються документи про виділення земель військовослужбовцям Грецького піхотного батальйону, виникнення першого грецького військового поселення під Одесою – Олександрівки-Арнаутівки, інших грецьких поселень на Півдні України.

У фондах Одеської міської думи і управи, Канцелярії одеського градоначальника, Одеського будівельного комітету, Одеського відділення Російського технічного товариства, Одеського портового управління, Головної контори Російського товариства пароплавства і торгівлі в Одесі містяться документи про будівництво і благоустрій міста та порту, життя купців і міщан, матеріали Першого Всеросійського перепису населення в Одесі (1897). Фонд Одеської міщанської управи містить посімейні списки жителів міста (1828–1919).

Поліцейські, судові, прокурорські, нотаріальні установи подані з 1795 р. Особливо цінними є фонди Одеського міського магістрату, Канцелярії одеського поліцмейстера, Старшого нотаріуса Одеського округового суду, Одеського комерційного суду. В них зосереджено документи про торгові угоди, купівлю-продаж нерухомості, відомості про торгові дома тощо.

Архів зберігає документи фінансових установ колишньої Херсонської губернії – Одеського повітового казначейства (1827–1920), Херсонського

губернського акцизного управління в м. Одесі (1879–1919), Земського банку Херсонської губернії (1865–1919), Бессарабсько-Таврійського земельного банку (1872–1920), податних інспекторів м. Одеси (1886–1919), банківських контор Ашкеназі, Барбаша та ін. Ці фонди містять ревізські реєстри, інформацію про прибутки від експорту та імпорту, описання фабрик та заводів, патенти на продаж товарів, плани земельних ділянок, журнали засідань правлінь банків, акції, балансові книги, справи про видавання позик під заставу, протоколи перевірок і окладні листи зборів з торгово-виробничих фірм, листування про промислові, квартирні, процентні збори, надання патентів на право штучної торгівлі та ін.

Документи фондів Товариства сільського господарства Південного краю Росії, Одеського відділення Російського технічного товариства, Канцелярії новоросійського і бессарабського генерал-губернатора, волосних і сільських правлінь містять відомості про розвиток сільського господарства, проведення дослідів по впровадженню нових сортів сільськогосподарських культур, їхню культивуацію і акліматизацію, документи про організацію сільськогосподарських і промислових виставок.

Фонди Канцелярії попечителя Одеського навчального округу, Рішельєвського ліцею, Новоросійського університету, Одеських вищих жіночих курсів та інших навчальних закладів містять інформацію про систему вищої та середньої освіти, розвиток шкільної справи, відкриття державних та приватних навчальних закладів, діяльність відомих вчених М. Гамалії, Д. Заболотного, Д. Менделєєва, І. Мечникова, І. Сеченова, М. Пирогова, Є. Щепкіна, С. Ярошенка та інших.

Архів зберігає фонди релігійних установ різних конфесій: Херсонської духовної консисторії (1776–1920), Євангелічно-лютеранського приходу церкви св. Павла в м. Одесі (1811–1925), Правління римо-католицької церкви св. Петра в м. Одесі (1814–1919), Тарутинської округової євангелічно-лютеранської консисторії (1829–1941), Балтського духовного правління (1798–1865).

Фонди євангелічно-лютеранських приходів Херсонської, Катеринославської губерній та Бессарабії, Реформатського приходу м. Одеси, (1899–1916), римо-католицької церкви с. Красна (1846–1939) та фонд Одеського міського рабинату (1846–1920) складаються виключно з метричних книг і є цінними джерелами для генеалогічних досліджень.

Високою інформативністю відзначаються фонди німецьких волосних та сільських правлінь Херсонської губернії (Грослібентальської, Баденської, Кандельської, Мангеймської, Зельцької, Александрфельдської та Гофнунгстальської волостей), які містять документи про економічний стан німецьких поселень, статистичні зведення про населення, страхування господарств, призов до армії, видачу паспортів та свідоцтв, роботу шкіл, благодійні акції, переселення до Сибіру, опікунські справи дітей-сиріт, рішення сільських зборів, поіменні та посімейні списки колоністів (поселян).

Фонди культурно-просвітницьких товариств – Комітету Одеського відділення товариства поширення знань серед євреїв, Правління Товариства “Труд” з поширення ремісничих знань серед євреїв – містять відомості про професійну підготовку молоді, організацію просвітницької масової роботи серед національних громад, утворення бібліотек і музеїв.

Фонди радянського періоду 1920-х рр. – губернських, повітових, волосних, сільських ревкомів і виконкомів – відображають становлення радянської влади в губернії. У фондах Одеської обласної і міської рад, їхніх відділів і управлінь сконцентровано документи про розвиток промисловості і сільського господарства, транспорту, культури, освіти (1923–1992).

У фондах Одеської губернської ради народного господарства, Одеського окружного відділу місцевої промисловості, Одеського обласного управління легкої промисловості, районного енергетичного управління, міжобласного консервного тресту, заводів, фабрик та інших організацій і установ народного господарства зберігаються документи про націоналізацію промислових підприємств, відновлення народного господарства після війни, будівництво, реконструкцію і роботу промислових підприємств, розвиток металообробної, деревообробної, шкіряної, текстильної, швейної, хімічної, харчової галузей (1919–1965).

Проведення примусової колективізації та її наслідки, стан сільського господарства у 1920–1950-х рр. висвітлено у документах фондів комітетів незаможних селян, губернського і повітового земельного управління, повітового земельного відділу, Одеської спілки сільськогосподарських кооперативів і кредитних товариств, колгоспів і сільськогосподарських артілей, установ і організацій сільського господарства (1920–1934, 1944–1956). Винятково цінними є документи німецьких ревкомів, волосних комітетів, сільських рад, КНС 1920-х рр. про розкуркулення, експропріацію приватної власності німців-фермерів.

У фондах ревкомів, виконкомів рад 1920-х рр. міститься інформація про діяльність секцій національних меншин – польської, німецької, єврейської та інших при губнаросвіті, реєстрацію іноземців, роботу комісії національних меншин у громадах.

Фонди Товариства, Комітету і Одеської обласної ради земельного устрою трудящих євреїв “ОЗЕТ”, уповноважених районних комісій Всеукраїнського єврейського громадського комітету надання допомоги потерпілим від погромів (“Евобщестком”), медичного відділу Одеського представництва Всесвітньої єврейської конференції “ВЕРЕЛИВ” та інші містять документи про утворення національних колгоспів, переселення євреїв у Палестину, Бір-Біджан та Крим, списки осіб, що одержували матеріальну допомогу з-за кордону.

Документи про голодомори 1932–1933, 1946–1947 рр., їхні причини і наслідки, знаходяться у фондах Контрольної комісії робітничо-селянської інспекції, райвиконкомів, прокуратур, судово-слідчих, партійних органів.

Період румунсько-німецької окупації (1941–1944) висвітлено у документах фондів органів окупаційного режиму – дирекції губернаторства Трансністрії, примарій Одеського муніципалітету, повітових префектур, районних претур, судів, поліцейських органів, сигуранци, Одеської в'язниці, районних примарій, сільських трудових общин, заводів і фабрик, навчальних закладів та ін. У них йдеться про вивезення матеріальних і культурних цінностей з України до Німеччини і Румунії, повернення приватної власності громадянам, репресованим радянською владою, перепис населення м. Одеси (1941–1944). Збереглися списки радянських військовополонених, інформації про німецьких, румунських та італійських військовослужбовців

похованих на території Одеської області в період окупації, відомості про в'язнів 138 гетто та концтаборів, утворених на території Губернаторства Трансністрії (у Бершаді, Балті, Березівці, Могилеві-Подільському, Чечельнику, Доманівці, Копайгороді та інших).

У фонді Одеського облвиконкому зберігаються документи відділу по переселенню громадян із Польщі (1944–1951) та відділу репатріації облвиконкому (1946–1953). Це відомості про повернення громадян, примусово переміщених з Одеської області до Німеччини та інших країн у період Другої світової війни, фільтраційні справи на колишніх військовополонених та репатрійованих громадян, які надійшли до архіву з УСБУ по Одеській області.

Архів зберігає фонди установ народної освіти, науки, культури, охорони здоров'я, вищих і середніх навчальних закладів, зокрема, Одеського інституту народного господарства, Німецького педагогічного інституту, Одеського єврейського сільськогосподарського інституту, Одеського державного університету ім. І. Мечникова, Одеського політехнічного інституту тощо.

Документи колишнього архіву Одеського обласного комітету Компартії України зосереджено у фондах Одеського губкому партії, повітових і окружних комітетів партії, Одеського та Ізмаїльського обкомів партії, парткомів Чорноморського Радянсько-Дунайського пароплавства, Одеського та Іллічівського морських торгових портів, ЧПОРП “Антарктика”, судноремонтного заводу (1920–1925, 1932–1991). Зберігаються документи політвідділів Одесько-Кишинівської залізниці, МТС, Одеського і Ізмаїльського обласних військкоматів, промислових і сільських виробничих парткомітетів (1946–1965). Вони містять, зокрема, відомості про прийом в партію, особові та персональні справи, протоколи “чисток” партії (1921, 1923).

Фонд Істпарту Одеського губкому КП(б)У репрезентує документи про діяльність різних політичних партій в Одесі і губернії наприкінці XIX – початку XX ст., учасників більшовицького підпілля та червоногвардійців, сподади учасників тогочасних подій на Одещині.

Значний інтерес становлять фонди Одеського комітету РСДРП (меншовиків), Одеського губкому лівих соціал-революціонерів, обкому і міському єврейської компартії (Поалей-Ціон), Одеського обкому єврейського комсомолу.

Документи про підпільно-партизанський рух на Одещині у 1941–1944 рр. виділені в окремий фонд.

Фонди особового походження містять унікальні документи відомих громадських діячів, вчених, пересічних громадян. Серед них особливо цінними є фонди історика, археолога, член-кореспондента Петербурзької Академії наук, директора Статистичного комітету Новоросійського краю А. Скальковського (1808–1899); відомої одеської родини поміщиків Могилівської і Херсонської губерній Шеміотів (1786–1920): у сімейному архіві цієї родини відклалися унікальні документи – патент 1784 р. на звання ад'ютанта 2-ї Української кавалерійської бригади, підписаний національним героєм Польщі генералом Тадеушем Костюшком, списки віршів О. Пушкіна, К. Рилєєва, рукопис “Останній день життя Катерини II” (1796), витяг зі слідчої справи про декабристів (1826), тексти українських, молдавських і перських народних пісень, господарські документи та листування щодо маєтків, “Дорожні но-

татки по Туреччині та Ірану” О. Шеміота, рукописи арабською мовою, списки листа О. Сперанського Олександрю II (1813), звернення російського уряду до вищих чиновників Турецької імперії (1827), могилівського дворянства до Миколи I (1832), командуючого російськими військами на Кавказі до горців (1844) тощо.

Відзначаються змістовністю також фонди одеського міського голови Г. Маразлі, купецьких сімей Родоканакі-Юр’євичів, Інглезі, Стурдза, артистки Одеського драмтеатру Г. Бялковської, скульптора Б. Едуардса, присяжного повіреного К. Березовського, поміщика С. Келеповського, професорів Новоросійського університету М. Мурзакевича, О. Маркевича, І. Линниченка, С. Віленського, О. Кочубинського, театрального критика В. Флоровича, родин Обух-Вошчатинських, Собаньських, Сцибор-Мархоцьких.

Серед особових фондів радянського періоду вирізняються фонди доктора історичних наук, відомого спеціаліста з юдаїки С. Борового, професора-офтальмолога Н. Пучковської, професора-історика А. Бачинського, народної артистки УРСР Л. Бугової, кандидата медичних наук Я. Камінського, юриста І. Хмельницького та ін.

Архів зберігає кіно-, фото-, фоно- і відеодокументи, що відображають політичне, економічне, соціальне, наукове та культурне життя м. Одеси і регіону.

Серед кінодокументів (1961–1992) найцікавішими є сюжети про прийом дипломатичних делегацій, 75-річний ювілей Одеської джутової фабрики, виставку нових сільськогосподарських агрегатів Одеського машинобудівного заводу (1961), будівництво житлових комплексів.

Фотодокументи (1951–2004) охоплюють всі грані життя міста і області. Особливо цінними є фотознімки, що відображають міжнародні зв’язки, розвиток сільського господарства і промисловості Одещини, діяльність науково-дослідних інститутів, візити до Одеси відомих політичних діячів – М. Хрущова, В. Щербицького, М. Горбачова, Фіделя Кастро та інших.

2002 р. прийнято на зберігання фотоколекцію (понад 5 тис. знімків та негативів) відомого одеського фотохудожника Леоніда Сидорського, яка складається з матеріалів його персональних виставок. Особливо цінними є зображення будинків старої і сучасної архітектури, вулиць, бульварів, пам’ятників м. Одеси, святкування “Гуморини”, фотохроніка знімання художніх фільмів на Одеській кіностудії (“Три мушкетери”, “Двадцять років потому” та ін.), галерея портретів відомих одеситів.

Фондодокументи (1967–2003) подані, в основному, звукозаписами Одеського обласного радіо та Студії звукозапису Одеського Чорноморського пароплавства. Серед них – записи виступів академіків-офтальмологів В. Філатова і Н. Пучковської, Героїв Соціалістичної Праці М. Посмітного, М. Шолар, Героя Радянського Союзу льотчика-космонавта Г. Шоніна, ректора і професора Одеської консерваторії, оперного співака М. Огренича, радіосюжети про перебування в Одесі відомих особистостей, зокрема, композитора Д. Шостаковича та інших.

Відеодокументи (1998–2003) – це сюжети про композиторів Одеси, Одеську обсерваторію, професора В. Цесевича, спогади учасників Татарбунарського повстання 1924 р., театральні постановки (“Пікова дама”, “Король Лагорський”) тощо.

Бази даних

Аркуші фондів (облікова), 9863 записи.

Тематичні

Меноніти на Півдні України (анотований перелік справ ф. 6, оп. 2, 1847–1852), 450 записів.

Одеська контора іноземних поселенців Півдня України (анотований перелік справ ф. 252, 1807–1850), 4440 записів.

Одеська міщанська управа, єврейське відділення (1893–1918), 4440 записів.

Мешканці Одеси за матеріалами Першого Всеросійського перепису населення 1897 р. (ф. 2 Канцелярія одеського градоначальника), 12000 записів.

Прихожани Мангеймського приходу – німецьких колоній Мангейм, Зельц, Ельзас, Страсбург, Фрейденталь (1814–1874) (ф. 628: Одеська римсько-католицька церква св. Петра), 2500 записів.

Прихожани Одеської грецької Свято-Троїцької церкви (1800–1891), 20000 записів.

Анотація ф. 765, Грецьке благодійне товариство, 27 записів.

Огляди фондів

Історія грецької діаспори на Півдні України. XIX–XX ст.

Історія польської діаспори на Півдні України. XIX–XX ст.

Історія єврейської діаспори на Півдні України. XIX–XX ст.

Судово-правова система на Півдні України. XIX–XX ст.

Християнські конфесії на Півдні України.

Історія німецьких поселень на Півдні України. 1799–1941 рр. Показчик фондів Державного архіву Одеської області.

Фонди Державного архіву Одеської області. Дорадянський період. Довідник з анотованим реєстром описів.

Фонд Одеського губернського ревтрибуналу. Анотації до 609 справ.

Державний архів Одеської області: хроніка подій (2002–2004). Інформації для веб-сайтів Державного комітету архівів України та Одеської обласної державної адміністрації.

Путівник по ф. 53 Грослібентальська (Маріїнська) волосна управа (1815–1920).

Об'єкти культового призначення, відчужені від культових установ на користь держави за роки Радянської влади в м.Одесі та Одеській області. Перелік об'єктів та прийнятих щодо них рішень органів влади.

Показчики ф. 44 “Рішельєвський ліцей: викладачі та студенти. 1817–1865 рр.”.

Показчик фондів колишнього Партійного архіву обкому Компартії України. 1920–1992 рр.

Фонди періоду тимчасової німецько-румунської окупації Одеси та Одеської області. 1941–1944 рр. Довідник.

Реєстр унікальних та особливо цінних документів Державного архіву Одеської області, 120 записів.

Облікові

Перелік фондів Державного архіву Одеської області, на які створено страховий фонд документів НАФ, 106 записів.

Перелік фондів Державного архіву Одеської області, переміщених до інших архівів, 1233 записи.

Перелік розсекречених фондів Державного архіву Одеської області, 204 записи.

Перелік фондів дорадянського періоду Державного архіву Одеської області, втрачених під час Другої світової війни, 849 записів.

Перелік фондів ліквідованих підприємств, прийнятих на зберігання, 131 запис.

Анотований перелік справ фонду “Архітектурні об’єкти м. Одеси і інших міст Причорномор’я”, опрацьовано 482 справи.

Анотований перелік друкованих видань, які зберігаються в фондах архіву, опрацьовано 97 фондів, 3015 справ.

Анотований перелік планів, карт, креслень, які зберігаються в фондах архіву, опрацьовано 35 фондів, 3150 справ.

Реєстр фондів радянського періоду, 1 068 фондів.

Реєстр фондів періоду до 1917 р., 527 фондів.

Реєстр фондів колишнього Партійного архіву, 4726 фондів.

Реєстр фондів окупаційного періоду, 760 фондів.

Довідковий апарат

Описи

20464

Каталоги

систематичний;
географічний;
іменний.

Картотеки

Іменні

громадян Одеси, що народилися у 1890–1920 рр. (за метричними книгами християнських конфесій);

громадян, що проживали в м. Одесі під час тимчасової німецько-румунської окупації (1941–1944) (за списками видачі хлібних карток);

нагороджених орденом “Ветеран війни”;

розкуркулених (1921–1933);

громадян, що перебували в гетто (1941–1944);

осіб, що прийняли українське громадянство;

осіб, що були виключені з лав Компартії України;
осіб, що пройшли фільтрацію після повернення з Німеччини.

Тематичні

адміністративно-територіальні зміни території Одещини (1954–2004);
ф. Р-3829, Одеська Рада робітничих депутатів і представників армії та флоту;

метричні книги православних церков м.Одеси за описами фонду № 37 Херсонської духовної консисторії;

рішення виконкомів про виділення земельних ділянок під забудову установам, організаціям та підприємствам (1944–2000);

ліквідовані установи, організації і підприємства Одеської області.

Загальний обсяг каталогів і картотек – 1670356 карток, з них 963150 – тематичних.

Огляди

Тематичні

історія містобудування та архітектури, охорона пам'яток історії;

історія революції 1905–1907 рр. у Росії;

липневі дні 1903 р. в Одесі;

революційна діяльність І. Лалаянца.

Фондові

ф. 5 Управління Тимчасового одеського генерал-губернатора;

ф. 6 Опікунський комітет про іноземних поселенців Південного краю Росії;

ф. 252 Одеська контора іноземних поселенців Південного краю Росії;

ф. 755 Військове правління Дунайського козацького війська.

Науково-довідкова бібліотека

20699 книг і брошур від 1722 р.;

2046 комплектів журналів;

10105 номерів журналів;

953 річні підшивки газет.

До складу бібліотеки увійшли звіти Одеської міської думи, міської управи, повітової земської управи, одеського градоначальника, обіжники попечителя Одеського навчального округу, Новоросійського університету, статистичні зведення за результатами Першого Всеросійського перепису населення 1897 р., книги з архіву князя М. Воронцова, довідники, адрес-календарі Новоросійського краю і одеського градоначальника, комплекти енциклопедичного видання Брокгауза і Єфрона, Повного зібрання законів Російської імперії, видань Одеського товариства історії та старожитностей тощо.

Радянський період представлений збірниками законів і розпоряджень уряду СРСР та УРСР, статистичними документами губернської окружної

і міської Рад, літературою з питань історії, економіки, архівознавства, краєзнавства.

Серед періодичних видань – комплект “Колокола” (1860–1862), газети часів Української революції (1917–1920), окупаційного періоду (1941–1944); зберігаються листівки, прокламації, бюлетені Одеського комітету РСДРП та інших підпільних революційних організацій Одещини.

Інтерес викликає колекція видань та передвиборчої документації сучасних політичних партій, рухів, неформальних об’єднань.

Методичні розробки

Каталогизация документов с одновременным усовершенствованием описей фондов царского периода в филиале Одесского облгосархива. – Одесса, 1971. – 30 с.

Методика наведения справок биографического характера по косвенным фондам Одесского облгосархива. – Одесса, 1971. – 5 с.

Методическое пособие о создании именного каталога в филиале Одесского облгосархива в г. Измаиле. – Одесса, 1971. – 9 с.

Методическое руководство по каталогизации документов группы фондов системы органов народного образования. – Одесса, 1971. – 25 с.

Методические рекомендации по расшифровке и составлению аннотаций на фотодокументы / Сост. Т. В. Ратушная. – Одесса, 1991. – 8 с.

Памятка по оформлению титульных листов описей / Сост. К. К. Коршунов. – Одесса, 1994. – 6 с., [4] с. прил.

Проведення ремонтно-реставраційних робіт з документами з паперовими носіями: Метод. рекомендації. – Одеса, 2001. – 15 с.

Впровадження сучасних методів реставрації документів на паперовій основі в Державному архіві області: Метод. рекомендації / Уклад. О. В. Скальська. – Одеса, 2003. – 15 с.

Описання особових фондів у Державному архіві Одеської області: Метод. рекомендації / Уклад.: О. М. Набока, О. О. Солончак. – Одеса, 2003. – 10 с.

Робота дослідників у читальному залі Державного архіву Одеської області / Уклад. В. В. Харковенко. – Одеса, 2003. – 10 с.

Генеалогічний пошук по фондах Державного архіву Одеської області / Уклад. В. В. Харковенко. – Одеса, 2004. – 10 с.

Методика пошуку правових документів на землевласність по фондах Державного архіву Одеської області: Метод. рекомендації для користувачів читального залу / Уклад.: В. В. Харковенко та ін. – Одеса, 2004. – 7 с.

Робота з фотодокументами: критерії відбору на державне зберігання, облік, описування, форми використання: Метод. рекомендації для архівних установ низової ланки / Уклад.: Т. В. Ратушна, О. М. Барановська, К. К. Коршунов. – Одеса, 2004. – 6 с.

Бібліографія

Довідкові видання

Загальні довідкові видання

Государственный архив Одесской области: Путеводитель / Сост.: А. Д. Бачинский, В. П. Конюк, С. В. Кульчицкий, И. А. Хиони; Редкол.: С. Я. Боровой, А. Д. Бачинский, И. А. Хиони. – Одесса: Одесское книж. изд-во, 1961. – 387 с.

Филиал Одесского областного государственного архива в г. Измаиле: Путеводитель / Сост.: А. П. Белобородова, М. Л. Зингер, Е. П. Хабалашвили, В. К. Япарова; Под ред. Л. Д. Хмеля. – К.: Наук. думка, 1966. – 184 с.

Державні архіви Української РСР: Короткий довідник. – К., 1972. – С. 129–133.

Государственные архивы Украинской ССР: Справочник. – К., 1988. – С. 164–170.

Grimsted Patricia Kennedy. Archives and Manuscript Repositories in the USSR. Ukraine and Moldavia. – Princeton, 1988. – В. 1. – Р. 750–757.

Государственные архивы СССР: Справочник. – М., 1989. – Ч. 1. – С. 544–551.

Государственный архив Одесской области – путеводитель по истории края: [Буклет]. – Одесса, 1990. – [6] с.

Архівні установи України: Довідник. – К., 2000. – С. 99–103.

Спеціальні довідкові видання

Документальные материалы по истории евреев в архивах СНГ и стран Балтии: Предварительный список архивных фондов. – СПб., 1994. – С. 79.

Одесский мартиролог: [Данные про репрессированных Одессы и Одесской области за года Советской власти: Историко-мемориальное издание]. Т. 1 / Сост.: Л. В. Ковальчук, Г. О. Разумов. – Одесса: ОКФА, 1997. – 752 с. – (Реабилитированные истории).

Попечительный Комитет об иностранных поселенцах Южного края России. 1799–1876. Т. 1. Аннотированная опись дел. 1799–1818 = Fьrsorgekomitee fьr auslndische Ansiedler in SьdruЯland, 1799–1876. Bd. 1. Annotiertes Findbuch Akten der Jahre 1799–1818 / Госархив Одесской обл.; Ред. О. В. Коновалова. – Одесса: ОКФА-ТЭС, 1998. – 364 с.

Одесский мартиролог: [Данные про репрессированных Одессы и Одесской области за года Советской власти: Историко-мемориальное издание]. Т. 2 / Сост.: Л. В. Ковальчук, Г. О. Разумов. – Одесса: ОКФА, 1999. – 800 с. – (Реабилитированные истории).

Видання містить анований опис справ фонду “Одеський губернський революційний трибунал” (ф. Р-1774), що зберігається у Держархіві Одеської області (С. 239–488).

Попечительный Комитет об иностранных поселенцах Южного края России. 1799–1876 гг. Том. 2. Аннотированная опись дел. 1819–1826 гг. =

Fürsorgekomitee für ausländische Ansiedler in SiedruЯland, 1799–1876. Bd. 2. Annotiertes Findbuch Akten der Jahre 1819–1826 / Госархив Одесской обл.; Ин-т Германских и Восточноевропейских исслед., г. Геттинген (Германия); Сост.: О. В. Коновалова, О. М. Набока, Э. Г. Плесская; Ред. О. В. Коновалова. – Одесса: ТЭС, 1999. – 242 с.

Греки Одессы: Именной указатель по метрическим книгам Одесской Греческой Свято-Троицкой церкви. Ч. 1. 1800–1831 / Авт. и сост.: Л. Г. Белоусова, Т. Е. Волкова, Г. Л. Малинова, В. В. Харковенко; Отв. ред. Л. Г. Белоусова. – Одесса: Друк, 2000. – 364 с. – (Труды Госархива Одесской обл.; Т. II).

Попечительный Комитет об иностранных поселенцах Южного края России. 1799–1876 гг. Т. 3. Аннотированная опись дел. 1827–1833 гг. = Fürsorgekomitee für ausländische Ansiedler in SiedruЯland, 1799–1876. Bd. 3. Annotiertes Findbuch Akten der Jahre 1827–1833 / Госархив Одесской обл.; Ин-т Германских и Восточноевропейских исслед. (г. Геттинген–Одесса); Сост.: О. В. Коновалова, О. М. Набока, В. Ф. Оноприенко, Э. Г. Плесская; Науч. ред. О. В. Коновалова. – Одесса: Астропринт, 2000. – 304 с.

Фонды Государственного архива Одесской области. Указатель. Ч. 1. Досоветский период / Госархив Одесской обл.; Сост. В. Ю. Алексеева. – Одесса: Друк, 2000. – 232 с. – (Труды Госархива Одесской обл.; Т. III).

Міжархівний покажчик фондів колишніх партійних архівів обкомів КПУ // Центральний державний архів громадських об'єднань України: Путівник. – К., 2001. – С. 364–367.

Попечительный Комитет об иностранных поселенцах Южного края России. 1799–1876 гг. Том. 4. Аннотированная опись дел. 1834–1835 гг. = Fürsorgekomitee für ausländische Ansiedler in SiedruЯland, 1799–1876. Bd. 4. Annotiertes Findbuch Akten der Jahre 1834–1835 / Госархив Одесской обл.; Ин-т Германских и Восточноевропейских исслед.; Геттинген (Германия); Сост.: О. В. Коновалова, О. М. Набока, В. Ф. Оноприенко, Э. Г. Плесская. – Одесса: Астропринт, 2001. – 312 с.

Fond 252: Odessa Office for Foreign Settlers in Southern Russia (1806, 1807, 1814–1834, 1843, 1850): Guide / Prep. by Lilia Belousova; State Archives, Odessa Region, North Dakota State University Libraries. – Fargo, North Dakota, 2001. – 187 p.

Греки Одессы: Именной указатель по метрическим книгам Одесской Греческой Свято-Троицкой церкви. Ч. II. 1834–1852 / Госархив Одесской обл.; Одесский филиал греческого фонда культуры; Авт. и сост.: Л. Г. Белоусова, Т. Е. Волкова, Г. Л. Малинова, В. В. Харковенко. – Одесса, 2002. – 374 с. – (Труды Госархива Одесской обл.; Т. IV).

Калмакан Н. Малобуялыкские греки. 200 лет на Одешине. Введение в историю, именные списки по данным метрических книг Иоанно-Предтеченской церкви за 1814–1833 гг., 1881–1917 гг. / Румелийское национально-культурн. о-во “Малый Буялык”. – Одесса: Друк, 2002. – 362 с.

Національний архівний фонд України. Засоби інтелектуального доступу до документів: Короткий довідник. – К., 2002. – С. 94–96.

Попечительный Комитет об иностранных поселенцах Южного края России. 1799–1876 гг. Том. 5. Аннотированная опись дел 1836–1839 гг. = Fürsorgekomitee für ausländische Ansiedler in SiedruЯland, 1799–1876. Bd. 5. Annotiertes Findbuch Akten der Jahre 1836–1839 / Госархив Одесской обл.; Ин-т Германских и Восточноевропейских исслед., Геттинген (Германия);

Сост. О. В. Коновалова, О. М. Набока, В. Ф. Оноприенко и др. – Одесса: Астропринт, 2002. – 360 с.

Fond 53: Grossliebental (Mariinsky) Volost Office (1815, 1859, 1852–1920): Guide / Prep. by Lilia Belousova and Vlad Buga; State Archives of Odessa Region; Germans from Russia Heritage Collection North Dakota State University Libraries. – Fargo, North Dakota; Odessa, 2002. – 178 p.

Архитектурные объекты г. Одессы и других городов Причерноморья. Конец XVIII – начало XX ст.: чертежи, планы, рисунки, гравюры, литографии: Каталог / Госархив Одесской обл.; Управление охраны объектов культурного наследия Одесской облгосадминистрации; Сост. В. Ю. Алексеева. – Одесса, 2003. – 224 с. – (Коллекция Госархива Одесской обл.; Труды Госархива Одесской обл.; Том. X).

Греки Одессы. Именной указатель по метрическим книгам Одесской Греческой Свято-Троицкой церкви. Ч. III. 1853–1874 / Госархив Одесской обл.; Одесский филиал Греческого Фонда Культуры; Авт. и сост.: Л. Г. Белоусова, Т. Е. Волкова, Г. Л. Малинова, В. В. Харковенко. – Одесса, 2003. – 242 с. – (Труды Госархива Одесской обл.; Т. XI).

Одесская Контора иностранных поселенцев. 1805–1806, 1814–1833: Аннотированная опись фонда / Госархив Одесской обл.; Ин-т Германских и Восточноевропейских исслед., Геттинген (Германия); Сост. В. Ю. Алексеева. – Одесса, 2003. – 432 с.

Греки Одессы. Именной указатель по метрическим книгам Одесской Греческой Свято-Троицкой церкви. Ч. IV. 1875–1891 / Госархив Одесской обл.; Одесский филиал Греческого Фонда Культуры; Авт. и сост.: Л. Г. Белоусова, Т. Е. Волкова, Г. Л. Малинова, В. В. Харковенко. – Одесса, 2005. – 329 с. – (Труды Госархива Одесской обл.; Т. XII).

Огляди фондів

Grocholski L. Polonica w archiwach odeskich // Tygodnik Odeski. – 1916. – № 25. – S. 3–4; № 26. – S. 3–5.

Герасименко В. Заборонені українські рукописи 80-х років XIX століття (за даними Одеського окр. архіву) // Записки Українського бібліографічного товариства в Одесі. – 1928. – Т. 1. – С. 30–33.

Рябінін-Скляревський О. О. Огляд фонду Одеського генерал-губернатора 1879–1889 рр. // Вісник Одеської комісії краєзнавства при ВУАН. – 1929. – Ч. 4–5. Секція соціально-історична. – С. 8–9.

Стратен В. В. Архів секретної частини фонду Новоросійського та Бессарабського генерал-губернатора 1822–1873 рр. // Вісник Одеської комісії краєзнавства при ВУАН. – 1929. – Ч. 4–5. Секція соціально-історична. – С. 7–8.

Бачинський А. Д. Пісні, зібрані О. І. Маркевичем // Народна творчість та етнографія. – 1964. – № 1. – С. 71–73.

Огляд документів особового фонду О. І. Маркевича (ф. 150) у Держархіві Одеської області.

Пивоварова З. Одеська область // Архіви України. – 1969. – № 5. – С. 100–101.

Про нові надходження до Одеського облдержархіву у 1968 р.

Воскобойникова Л. К. Листівки та прокламації одеського облдержархіву як джерело вивчення періоду боротьби за встановлення радянської

влади на Одещині // Історичні джерела та їх використання. – К., 1972. – Вип. 7. – С. 25–31.

Пивоварова З. Я., Руденко К. С. Одеський облдержархів // Архіви України. – 1973. – № 4. – С. 85–86.

Про нові надходження до архіву у 1971–1973 рр.

Нікітіна Л. О. Одеський облдержархів // Архіви України. – 1978. – № 1. – С. 64–66.

Огляд нових надходжень до архіву у 1973–1976 рр.

Роздменко Ю. Г. Етнографічні джерела другої половини XIX століття у фондах Одеського обласного державного архіву // Народна творчість та етнографія. – 1984. – № 1. – С. 29–33.

Заруба В. М. Архівна Грушевськіана // Постаті. – Дніпропетровськ, 1993. – С. 73–80.

Белоусова Л. История греческой диаспоры в материалах Государственного архива Одесской области // Україна – Греція: архівна та книжкова спадщина греків України: Наук. зб. / НАН України. Ін-т історії України. – К., 1998. – С. 36–47.

Белоусова Л. Г. Екатеринославская губерния в документах Управления Новороссийского и Бессарабского генерал-губернатора (на материалах Государственного архива Одесской области) // Спадщина. До 75-річчя Державного архіву Дніпропетровської області: Ювіл. зб. – Дніпропетровськ, 1999. – С. 96–104.

Заруба В. М. Архівні матеріали братів Грушевських в Одесі // Четвертий Міжнар. конгрес українців: Доп. і повідомл. Сер. “Історія” (Одеса, 26–29 серп. 1999 р.). – Одеса; К.; Л., 1999. – Ч. 1. – С. 333–335.

Білоусова Л. Документи Держархіву Одеської області про історію й діяльність християнських конфесій та парафій // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 2001. – Т. 7. – С. 69–71.

Новікова Л. В. Персональний фонд Аполлона Скальковського в Державному архіві Одеської області: втрати і знахідки // Архів. Документ. Історія. Сучасність: Зб. наук. ст. та матеріалів. – Одеса, 2001. – С. 281–284. – (Праці Держархіву Одеської обл.; Т. IV).

Синявська О. О. Особистий фонд О. І. Маркевича в Державному архіві Одеської області // Архів. Документ. Історія. Сучасність: Зб. наук. ст. та матеріалів. – Одеса, 2001. – С. 314–316. – (Праці Держархіву Одеської обл.; Т. IV).

Історія архіву, окремих фондів, колекцій

Стратен В. В. Обзор одесских архивов // Вісник Одеської комісії краєзнавства при ВУАН. – 1924. – № 1. – С. 16–19.

Стратен В. В. Указатель трудов, основанных на Одесских архивных материалах (К статье “Обзор одесских архивов”) // Вісник Одеської комісії краєзнавства при ВУАН. – 1925. – № 2–3. – С. 162–166.

Рябінін-Склярєвський О. О. Одеський крайовий історичний архів // Архівна справа. – 1928. – Кн. 6. – С. 73–86.

Рябінін-Склярєвський А. Одесский областной исторический архив // Историк-марксист. – 1936. – № 5. – С. 198–200.

Супрун П. В., Портной И. Л. Государственный архив Одесской области // Вопросы истории. – 1953. – № 12. – С. 179–180.

Полиевктов Б. Г., Супрун П. В. Організація архівної справи на Одещині // З історії архівного будівництва на Україні: Зб. статей, присвяч. 40-річчю рад. архів. буд-ва на Україні. – Х., 1958. – С. 78–84.

Чайчук Р. Д. З досвіду роботи партійного архіву Одеської області із старими більшовиками // Укр. іст. журнал. – 1964. – № 4. – С. 158–159.

Воскобойнікова Л., Руденко К. Створення науково-довідкового апарату в Одеському облдержархіві // Архіви України. – 1965. – № 5. – С. 21–24.

Хіоні І. О. Одеський обласний державний архів // Ювілейна наук. сесія, присвяч. 100-річчю Одеського державного університету ім. Мечникова. Суспільні, історичні та юридичні науки: Тези доп. – Одеса, 1965. – С. 68–71.

Осадчук О. Г. та ін. До історії радянського архівного будівництва на Одещині / О. Г. Осадчук, Л. П. Скуднова, В. І. Шевченко // Архіви України. – 1970. – № 5. – С. 10–18.

Білобородова О. П., Хабалашвілі Є. П. Філіялу Одеського облдержархіву в м. Ізмаїлі – 30 років // Архіви України. – 1971. – № 2. – С. 76–77.

Щедрина Д. С. Діяльність Одеського губернського істпарту по збиранню історико-революційних документів (1922–1925 рр.) // Архіви України. – 1974. – № 2. – С. 27–32.

Шандра В. С. Канцелярія новоросійського і бессарабського генерал-губернатора (1822–1874) // Науковий вісник Ізмаїльського держ. пед. ін-ту. – Ізмаїл, 2000. – Вип. 9. – С. 51–54.

Адлер С. В. Из истории государственного архива Одесской области: 1920–1932 годы // Архів. Документ. Історія. Сучасність: Зб. наук. ст. та матеріалів. – Одеса, 2001. – С. 41–43. – (Праці Держархіву Одеської обл.; Т. IV).

Алексеева В. Ю. Дореволюционные фонды (Проблемы сохранности документов) // Архів. Документ. Історія. Сучасність: Зб. наук. ст. та матеріалів. – Одеса, 2001. – С. 43–48. – (Праці Держархіву Одеської обл.; Т. IV).

Белоусова Л. Г. Международные связи государственного архива Одесской области, 1920–2000 гг.: опыт и перспективы // Архів. Документ. Історія. Сучасність: Зб. наук. ст. та матеріалів. – Одеса, 2001. – С. 51–55. – (Праці Держархіву Одеської обл.; Т. IV).

Поглубко Н. И. История архивного дела на Одещине // Архів. Документ. Історія. Сучасність: Зб. наук. ст. та матеріалів. – Одеса, 2001. – С. 32–35. – (Праці Держархіву Одеської обл.; Т. IV).

Шандра В. С. Канцелярія новоросійського і бессарабського генерал-губернатора (1822–1874): Структура, особовий склад, архів // Архіви України. – 2001. – № 3. – С. 39–65.

Див. також Генеральну бібліографію № 49, 65, 71, 76, 109, 153, 200, 203, 204, 229, 235, 236.

ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Адреса: вул. Пушкіна, 18/24, м. Полтава, 36011 (корп. 1)

вул. Зигіна, 1-а, м. Полтава, 36000 (корп. 2)

Тел./факс: (05322) 7-23-31

Тел.: (05322) 2-94-95, 7-34-39, 2-29-88

E-mail: archive@pi.net.ua

Веб-сторінка на порталі Держкомархіву України:

<http://www.archives.gov.ua/Archives/>

Сторінка на веб-сайті Полтавської обласної держадміністрації:

<http://www.obladmin.poltava.ua/cgi-bin/oda/>

Транспорт: корп. 1 – тролейбус № 1, 2, 4, 6 (зуп. “Центр”)

корп. 2 – тролейбус № 1, 4 (зуп. “Сінна”)

Час роботи читального залу: понеділок–п’ятниця: 8.00–17.00

Директор: Білоус Галина Петрівна

Заступники директора: Гудим Валентина Володимирівна,

Журавель Галина Григорівна

Історична довідка

10 січня 1918 р. Виконавча комісія Полтавської губернської народної управи висунула пропозицію заснувати історичний архів Полтавщини. 20 січня цього ж року управа прийняла відповідне рішення, а 9 серпня 1918 р. Полтавське губернське земське зібрання затвердило кошторис, штат архіву та його повну назву: Центральний історичний архів Полтавщини.

4 серпня 1922 р. президія Полтавського губвиконкому ухвалила утворити в Полтаві губернське архівне управління. Центральний історичний архів Полтавщини перейшов у його підпорядкування, змінивши назву на Полтавський губернський історичний архів.

У зв’язку зі змінами адміністративно-територіального поділу було ліквідовано Полтавське губернське архівне управління й утворено Полтавське окружне архівне управління. Полтавський губернський історичний архів 1925 р. отримав назву Історичного архіву при Полтавському окружному архівному управлінні, вживана назва – Полтавський історичний архів. У червні 1926 р. його перейменовано в Полтавський крайовий історичний архів.

Восени 1930 р. у зв’язку з ліквідацією округу Полтавське окружне архівне управління реорганізовано в Полтавське місцеве архівне управління. 1 березня 1932 р. на базі останнього та Полтавського крайового історичного

архіву створено Полтавський державний історичний архів. З утворенням Полтавської області в липні 1937 р. розпочало свою роботу Полтавське обласне архівне управління. Полтавський державний історичний архів перейменовано в Полтавський обласний історичний архів і передано в підпорядкування обласному архівному управлінню. 29 березня 1941 р. прийнята Постанова РНК СРСР “Про затвердження Положення про Державний архівний фонд СРСР і мережу державних архівів СРСР”. Згідно з нею Полтавський обласний історичний архів перейменовано на Державний архів Полтавської області.

У період нацистської окупації Полтавщини (1941–1943) частина документів архіву була спочатку евакуйована до м. Балашова Саратовської області, а 1942 р. – до м. Шадринська Курганської області. Більшість архівних фондів були залишені у Полтаві і частково знищені, решта документів була вивезена німцями. За період Другої світової війни архів втратив 2689 фондів (1572795 справ), значну кількість неописаних документів, 40 тис. книг науково-довідкової бібліотеки архіву.

4 жовтня 1958 р. Постановою № 418 Рада Міністрів УРСР затвердила мережу державних архівів України. Архів перейменовано на Полтавський обласний державний архів.

Згідно з наказом Головного архівного управління при Раді Міністрів УРСР від 7 серпня 1980 р. № 67 Полтавський обласний державний архів перейменовано на Державний архів Полтавської області.

Структура архіву

Апарат управління

Відділи:

- організації та координації архівної справи
- науково-довідкового апарату
- зберігання та обліку документів
- формування НАФ та діловодства
- інформації та користування документами
- відомчих архівів, комплектування і експертизи цінності документів,

що утримуються за рахунок спецкоштів

Лабораторія забезпечення збереженості документів

Фонд архіву (архів архіву)

ф. Р-1505 Державний архів Полтавської області, 7261 од. зб. за 1928–2002 рр.

ф. П-240 Партійний архів Полтавського обкому Компартії України, 2766 од. зб. за 1933–1991 рр.

Обсяг фондів

6885 фондів, 1297392 од. зб. (24165 л. м) за 1654–2004 рр.

817 од. зб. науково-технічної документації за 1946–1990 рр.

9 од. зб. кінодокументів за 1964–1973 рр.
26181 од. зб. фотодокументів за 1888–2002 рр.
426 од. зб. фонодокументів за 1960–2004 рр.

Анотація складу фондів

Фонди дореволюційного періоду збереглися в незначній кількості і складають лише 2% від загальної кількості фондів. Найдавніші документи сконцентровано у фонді Скаржинської Катерини Миколаївни (1852–1932) – красзнавця, члена етнографічного, археологічного та антропологічного товариств. Це – копії указів і маніфестів Олексія Михайловича, Івана Олексійовича і Петра Олексійовича, Петра I, Анни Іоанівни, Єлизавети Петрівни, Петра III, Павла I, Олександра I, Миколи I (1654–1843); копії універсалів гетьмана Мазепи значковому товаришу Василю Свічці (1702) і гетьмана Данила Апостола полковнику Тетері (1732) на володіння млинами в м. Лубни; прохання поміщиків до Лубенської полкової канцелярії про розшук втікачів (1746–1778); один із найдавніших документів – копія грамоти, виданої королем Фердинандом предку поміщиків Райзерів – Стефану (1557).

В архіві зберігаються такі фонди установ та організацій: Канцелярія полтавського цивільного губернатора, Полтавське губернське правління, Полтавська губернська тюремна інспекція, Полтавська межова палата, землевпорядні комісії, мирові посередники, волосні правління, Полтавське губернське по військовій повинності присутствіє, рекрутські присутствія, міські повітові поліцейські управління, Полтавський окружний суд, Лубенський окружний суд, Прокурор Полтавського окружного суду, Прокурор Лубенського окружного суду та ін. У цих фондах містяться документи про революційний рух на Полтавщині, зокрема, про селянські виступи у селах Великі Сорочинці Миргородського повіту та Казенна Крива Руда Хорольського повіту, про діяльність підпільних друкарень і розповсюджувачів нелегальної літератури, про відродження української національної культури на Полтавщині під час революційних подій 1905–1907 рр.

У фонді прокурора Полтавського окружного суду є документи про діяльність Симона Петлюри, революційних партій (1890–1919) та ін.

У фонді Полтавської межової палати зібрані межові книги, плани з економіко-статистичним описаннями землеволодінь.

Серед документів Полтавського дворянського депутатського зібрання вирізняється список дворян, занесених до дворянської родовідної книги Полтавської губернії (1898).

Культові установи репрезентовані документами фондів Полтавської духовної консисторії, Пирятинського духовного правління, об'єднаним фондом православних церков Полтавської єпархії, в яких відклялися метричні книги, сповідні відомості, прохання про розлучення, листування з духовними консисторіями щодо надання священикам парафій, ремонту і будівництва церков, розшуку зниклих монахів і священиків, відомості про кількість церков і церковні доходи.

З незначним складом документів збереглися фонди фінансових органів, банків. Це Полтавська казенна палата, Лохвицьке повітове казначейство, Полтавське відділення Державного банку, Полтавський земельний банк,

Податковий інспектор І-ї ділянки Полтавської губернії, декілька фондів сільських кредитних товариств та ощадно-позичкових кас, в яких відклалися уставні грамоти на умови передавання селянам Переяславського повіту надільних земель (1862), справи про оцінку маєтків і стягнення мит з них (1818), листування про асигнування коштів на утримання училищ, стражників і городових, про зменшення промислового податку (1912).

Події Української революції 1917–1920 рр. частково відображено у документах фонду Полтавської Ради робітничих і селянських депутатів. У ньому відклалися протоколи, резолюції, доповіді, листування про поточний момент.

Документи Полтавського, Кременчуцького губревтрибуналів, губревкомів свідчать про антибільшовицький повстанський рух на Полтавщині (1920–1921), про насильницьку хлібоздачу, запроваджену більшовиками.

У фондах Полтавського, Кременчуцького губревкомів, Кременчуцького, Лубенського, Полтавського окрвиконкомів, повітвиконкомів, волвиконкомів, комісій і комітетів незаможних селян сконцентровані відомості про організацію і роботу місцевих органів влади на Полтавщині, націоналізацію промислових підприємств і поміщицьких маєтків, примусову колективізацію, антиселянську політику більшовиків, ліквідацію неписьменності, кадрову політику. У цих фондах знаходяться протоколи губернських, повітових, окружних і районних з'їздів Рад, списки розкуркулених, позбавлених виборчих прав.

Із періоду нацистської окупації (1941–1943) збереглися документи гебітскомісаріатів, міських, районних, сільських управ, громадських дворів, силових органів, деяких промислових і сільськогосподарських підприємств. Це постанови райуправ про участь населення у трудповинностях, про звільнення від податків громадян німецького походження, про використання робочої сили під час збору врожаю, накази та розпорядження про стягнення податку з місцевого населення, списки місцевого населення, відомості про фольксдойче, часткові відомості про репресованих у період колективізації, листування про виділення продуктів харчування для німецького війська, захоплення врожаю окупантами.

Документи про збитки, завдані нацистською окупацією, сконцентровано у фондах установ, організацій, підприємств, яким були заподіяні збитки, а також у фонді Полтавської обласної комісії сприяння Надзвичайній комісії по визначенню збитків, завданих окупантами.

У документах фондів Полтавського облвиконкому, його відділів, управлінь, облплану, облстатуправління, Полтавського раднаргоспу містяться відомості про стан розвитку народного господарства Полтавщини у повоєнний період: видобуток і переробку нафти і газу, автомобілебудування, виробництво штучних алмазів, газорозрядних ламп та ін.

Відбудова і стан сільського господарства відображені у документах фондів обласного управління радгоспів, обласного і районних управлінь сільського господарства, МТС, РТС, радгоспів, колгоспів, об'єднання "Сільгосптехніка".

Документи організацій транспорту і зв'язку розповідають про будівництво доріг, мостів, організацію і розвиток автомобільного транспорту, поштової, телефонної, телеграфної мережі, радіофікацію населених пунктів, підприємств і колгоспів.

В архіві є також документи фондів торговельних, постачальних, заготівельних і кооперативних організацій, організацій комунального господарства і побутового обслуговування населення, в яких відклалися документи про запровадження та ліквідацію карткової системи забезпечення населення продуктами харчування, про благоустрій населених пунктів області, зміни у побутовому обслуговуванні населення.

У фондах органів охорони здоров'я, соціального забезпечення і профспілкових організацій сконцентровані документи щодо медико-санітарного обслуговування населення області, стан мережі лікувальних, оздоровчих закладів, боротьбу з епідеміями та іншими захворюваннями, охорону материнства і дитини та ін.

Документи закладів народної та професійної освіти, культурно-освітніх установ розповідають про духовне життя краю, проведення реформ у галузі освіти, розвиток самодіяльного мистецтва. Зокрема, відклалися документи про діяльність дитячої трудової колонії в с. Триби під Полтавою, яку очолював видатний педагог А. Макаренко, доповідна записка почесного секретаря "Ліги рятування дітей" письменника В. Короленка про роботу по врятуванню і захисту дітей різних національностей.

У фондах колишнього архіву обкому Компартії України зберігаються документи партійних та комсомольських органів, редакції газети "Комсомолец Полтавщини", політвідділів облвійськкомату та інших установ, документи партколегій і парткомісій, колекція документів про партизанський рух і підпілля в роки війни на Полтавщині.

Важливим джерелом інформації є документи фондів особового походження. Найзначніші з них – громадської діячки і колекціонерки К. Скаржинської, вченого хірурга М. Скліфосовського, члена-кореспондента АН, директора Полтавської гравіметричної обсерваторії З. Аксентьевої, однієї з найстаріших зоотехніків-селекціонерів С. Нани; колекція документів ветеранів тракторного (пізніше танко-технічного) училища і Зведеного полку ПТУ. У фонді музикознавця С. Шевченка є цікаві документи про музичне життя Полтави поч. ХХ ст. У документах краєзнавця С. Пащенко – відомості про унікальні пам'ятки природи Полтавщини.

У ході виконання запитів соціально-правового характеру найчастіше використовують фонди Лубенського, Полтавського окрвиконкомів для підтвердження фактів розкуркулення в 20–30 рр. ХХ ст., Полтавського облвиконкому та райміськвиконкомів області для підтвердження нагородження орденами та медалями, виділення земельних ділянок. Довідки колишнім остарбайтерам видаються за документами органів місцевої влади (райвиконкомів, сільрад), колекцією листів українських громадян, вивезених на примусові роботи до Німеччини, та особовими фільтраційними справами уродженців Полтавщини, депортованих до Німеччини в період Другої світової війни, що надійшли від колишнього Управління КДБ по Полтавській області.

Кінофотофонодокументи ілюструють громадсько-політичне, економічне і культурне життя Полтавщини. Зокрема, збереглися фото Полтави кінця ХІХ – початку ХХ ст. відомого фотографа Хмілевського, фотокартки про відзначення важливих подій в історії краю радянського періоду, фотопортрети передовиків виробництва.

Серед фонодокументів – записи спогадів Олександра Івановича Ковіньки про поета В. Сосюру, репортажу із Сорочинського ярмарку з нагоди його 25-літнього ювілею, урочистого засідання, присвяченого 1100-літній річниці міста Полтави, інтерв'ю з визначними полтавцями, виступів місцевих хорових колективів, народних артистів, зокрема Раїси Кириченко та ін. Збереглися документальні фільми кіностудії при Палаці культури Полтавського турбомеханічного заводу та Київської кіностудії хронікально-документальних фільмів, а саме: “Давид Гурамішвілі”, “Чутівський кінний”, “Сорочинський ярмарок”, “Факел миру” (про перебування вогню ХХІІ Олімпійських ігор на Полтавщині), “Воинам Юго-Западного посвящается...”, “200 років Полтавській битві”.

Бази даних

Архівні фонди України (облікова), 7347 записів.

Довідковий апарат

Описи

11877

Каталоги

систематичний;
предметно-тематичний;
іменний;
географічний;
систематичний до фотодокументів.

Загальний обсяг каталогів і картотек 1456987 карток, з них 471536 – тематичних.

Картотеки

ф. Р-9106 Управління СБУ по Полтавській області (репатріанти) – *іменна*;

ф. П-105 Колекція документів про партійне і комсомольське підпілля, партизанський рух, інші форми опору, що діяли у роки Великої Вітчизняної війни на території області (учасники партизанського підпілля) – *іменна*;

ф. П-240 Партійний архів Полтавського обкому Компартії України (спогади ветеранів-більшовиків) – *предметно-тематична*.

Показчики

Фондові

ф. Р. 8831 Колекція документів про Л. і О. Волкенштейнів, друзів Л. Толстого, зібрана М. Дудченко – *іменний, хронологічний*;

ф. Р. 1505 Державний архів Полтавської області – *хронологічний*;

ф. Р. 2054 Виборчі комісії по виборах до Верховної Ради СРСР – *хронологічний*;

ф. Р. 3333 Виборчі комісії по виборах до Верховної Ради УРСР – *географічний*;

ф. Р. 4085 Виконавчий комітет Полтавської обласної Ради народних депутатів – *хронологічний*;

ф. Р. 8661 Полтавська обласна редколегія “Історія міст і сіл Української РСР” – *географічний*;

ф. Р. 8811 С. Шевченко – музикознавець, викладач Полтавського музичного училища – *іменний*;

ф. Р. 8832 В. Оголевець – мемуарист, самодіяльний художник, мистецтвознавець – *іменний*;

ф. Р. 9083 І. Зубковський – лікар, засновник Миргородського курорту, громадський діяч, краєзнавець – *іменний*.

Огляди

Тематичні

джерела та довідники з питань генеалогії у Державному архіві Полтавської області;

друковані джерела до вивчення історії Полтавщини;

жовтневі події 1917 р. в документах Партійного архіву Полтавського обкому Компартії України;

документи і матеріали Істпарту, як джерело з історії партійних організацій Полтавщини;

з архівних джерел про бойові дії на Полтавщині у 1941 р.;

з історії містобудування, архітектури, охорони пам’яток історії та культури;

інформативність наявних у Державному архіві Полтавської області описів на фонди, які втрачені у роки Другої світової війни;

події Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр. у документах Партійного архіву Полтавського обкому Компартії України;

політичні партії та рухи Полтави на початку ХХ ст. у документах Державного архіву Полтавської області;

розвиток культурно-освітньої роботи на Полтавщині за роки радянської влади;

розвиток народної освіти на Полтавщині у роки радянської влади;

розвиток охорони здоров’я на Полтавщині;

розвиток соціалістичного змагання на Полтавщині;

соціальні перетворення в сільському господарстві на Полтавщині.

Фондові

ф. П.-105 Колекція документів з партійного і комсомольського підпілля та партизанського руху;

фонди установ і організацій періоду тимчасової нацистської окупації Полтавщини 1941–1943 рр.;

генеалогічні матеріали у фонді Пирятинського духовного правління ф. 801, оп. 1, 2.

Науково-довідкова бібліотека

18273 книги і брошури від 1876 р.;

271 річний комплект журналів;

14663 номери журналів;

4100 річних підшивок газет.

Основа бібліотечного фонду – література з історії Полтавщини, звіти полтавських губернаторів, огляди сільського господарства, пам'ятні книги, звіти губернської і повітових земських управ, “Праці Полтавської вченої архівної комісії”, документи з історії Полтавського кадетського корпусу, подвірно-господарський перепис по повітах губернії. У бібліотеці зберігаються видання з питань архівознавства, бібліотечної справи, історії, соціології, філософії, права тощо. Періодичні видання складають центральні і місцеві газети.

Довідковий апарат бібліотеки – алфавітний і тематичний каталоги.

Методичні розробки

Методичні рекомендації про розміщення фондів у архівосховищах міськрайархівів. – Полтава, 1981. – 7 с.

Пам'ятка про відбір на державне зберігання листів громадян, надісланих до редакцій газет / Уклад. В. В. Гудим. – Полтава, 1989. – 5 с.

Методичні рекомендації по проведенню екскурсій у міськрайархівах / Уклад. Т. Є. Оглезнева. – Полтава, 1990. – 5 с.

Пам'ятка по комплектуванню державних архівів документами особового походження учасників Великої Вітчизняної війни / Уклад. В. В. Гудим. – Полтава, 1991. – 7 с.

Методичні рекомендації по складанню науково-довідкового апарату до опису / Уклад. С. І. Канарчук. – Полтава, 1993. – 4 с.

Методичні рекомендації проведення перевіряння наявності і стану справ та уточнення облікових документів у держархівах з перемінним складом документів / Уклад. С. І. Канарчук. – Полтава, 1999. – 14 с.

Взірцева номенклатура справ райдержадміністрації та рекомендації щодо її складання / Уклад. В. В. Гудим. – Полтава, 2000. – 8 с.

Взірцева номенклатура справ районної Ради та рекомендації щодо її складання / Уклад. В. В. Гудим. – Полтава, 2000. – 6 с.

Наведення архівних довідок про підтвердження обрання депутатами місцевих Рад (депутатського статусу): Пам'ятка / Уклад. З. П. Яненко. – Полтава, 2000. – 6 с.

Робоча інструкція по проведенню цільової комплексної експертизи цінності документів установ освіти області / Уклад. В. В. Гудим. – Полтава, 2000. – 6 с.

Методичні рекомендації про порядок подання на розгляд, затвердження та погодження ЕПК держархіву області описів справ та актів / Уклад. В. В. Гудим. – Полтава, 2003. – 13 с.

Огляд фондів, що містять документи генеалогічного характеру / Уклад. В. Коротенко. – Полтава, 2003. – 21 с.

Пам'ятка по написанню довідки з історії міських та районних архівів (для збірника на посвяту 100-річчя Полтавської вченої архівної комісії) / Уклад. З. П. Яненко. – Полтава, 2003. – 3 с.

Примірна номенклатура справ районних (міських) відділів (управлінь) земельних ресурсів / Уклад. В. В. Гудим. – Полтава, 2003. – 17 с.

Методичні рекомендації по визначенню повної ціни на роботи (послуги) по науково-технічному опрацюванню документів та використанню архівних документів, що виконуються архівними відділами райдержадміністрацій та міських рад / Уклад. В. В. Гудим. – Полтава, 2004. – 3 с.

Робоча інструкція по проведенню цільової комплексної експертизи цінності документів установ охорони здоров'я області / Уклад. В. В. Гудим. – Полтава, 2004. – 6 с.

Робоча інструкція про порядок організації та проведення тематичних розробок документів фондів районних (міських) рад та районних державних адміністрацій / Уклад. В. В. Гудим. – Полтава, 2004. – 6 с.

Бібліографія

Довідкові видання

Загальні довідкові видання

Державний архів Полтавської області: Путівник / Упоряд.: З. М. Суховська, В. Н. Жук; Відп. за вип. А. Г. Момонт. – Х.: Харківське книжк. видво, 1959. – 244 с.

Державні архіви Української РСР: Короткий довідник. – К., 1972. – С. 134–136.

Государственный архив Полтавской области: Путеводитель / Сост.: Е. П. Висич, В. Н. Жук, Л. Ф. Корниенко и др.; Отв. ред. Е. П. Шаталина. – 2-е изд., перераб. и доп. – К., 1982. – 268 с.

Государственные архивы Украинской ССР: Справочник. – К., 1988. – С. 171–175.

Grimsted Patricia Kennedy. Archives and Manuscript Repositories in the USSR. Ukraine and Moldavia. – Princeton, 1988. – В. 1. – Р. 781–786.

Государственные архивы СССР: Справочник. – М., 1989. – Ч. 1. – С. 551–554.

Архівні установи України: Довідник. – К., 2000. – С. 104–108.

100 років Полтавській вченій архівній комісії: [Буклет]. – Полтава, 2003. – [5] с.

Спеціальні довідкові видання

Довідник про місця зберігання документів з особового складу ліквідованих установ, організацій та підприємств, необхідних для підтвердження трудового стажу. – Полтава, 1987. – 201 с.

Документальные материалы по истории евреев в архивах СНГ и стран Балтии: Предварительный список архивных фондов. – СПб., 1994. – С. 54.

Міжархівний покажчик фондів колишніх партійних архівів обкомів КПУ // Центральний державний архів громадських об'єднань України: Путівник. – К., 2001. – С. 368–375.

Національний архівний фонд України. Засоби інтелектуального доступу до документів: Короткий довідник. – К., 2002. – С. 97–99.

Роль міських та районних архівів у збереженні джерельної бази з історії краю // Архіви і документальна спадщина Полтавщини: минуле, сучасне, перспективи (1903–2003): Архів. зб. на посвяту 100-річчя Полтавської вченої архівної комісії: Матеріали наук. конф. / Держархів Полтавської обл. та ін. – Полтава, 2003. – С. 221–361.

Опубліковано довідки про історію, склад та зміст фондів 25 архівних відділів райдержадміністрацій та 5 архівних відділів міських рад Полтавської області.

Державний архів Полтавської області: Анотований реєстр описів. Т. 1. Фонди дорадянського періоду / Держкомархів України. Держархів Полтавської обл.; Авт.-упоряд.: В. В. Гудим, В. В. Коротенко. – Полтава, 2004. – 71 с. – (Архівні зібрання України. Спеціальні довідники).

Огляди фондів

Львовський І. Поповнення фондів Полтавського облдержархіву [у 1964–1965 рр.] // Архіви України. – 1966. – № 2. – С. 96–98.

Подкопасва М. Комплектування [Лубенського] райдержархіву матеріалами особового походження // Архіви України. – 1966. – № 4. – С. 97–98.

Львовський І. Документи обласних і районних установ, профспілок та навчальних закладів у Полтавському облдержархіві // Архіви України. – 1968. – № 4. – С. 88–91.

Львовський І. Полтавська область // Архіви України. – 1969. – № 5. – С. 98–100.

Про нові надходження до Полтавського облдержархіву у 1968 р.

Пайдем Н. Документальні матеріали виконавчого комітету Полтавської обласної Ради депутатів трудящих – джерело для вивчення політичного, господарського і культурного життя Полтавщини: [Огляд фонду] // Архіви України. – 1969. – № 4. – С. 69–72.

Жук В. Н. Личный фонд Н. В. Склифосовского // Советские архивы. – 1974. – № 2. – С. 118–119.

Львовський І. І. Полтавський облдержархів // Архіви України. – 1974. – № 1. – С. 83–84.

Про нові надходження до архіву у 1973 р.

Кислицина Л. В. Фонди особового походження в Лубенському міському державному архіві та їх використання // Архівний збірник на посвяту 90-річчя Полтавської вченої архівної комісії / Держархів Полтавської обл. – Полтава, 1993. – С. 183–189.

Гольдштейн М. Еврейские материалы в полтавских архивах // Єврейська історія та культура в країнах Центральної та Східної Європи: Зб. наук. праць: Матеріали конф. (2–5 верес. 1997 р.) / Ін-т юдаїки; НБУВ. – К., 1998. – Т. 1. – С. 27–32.

Огляд матеріалів Держархіву Полтавської області та архіву Служби безпеки України по Полтавській області.

Коротенко В. Генеалогічні матеріали у Державному архіві Полтавської області (дореволюційний період) // Архівний збірник до 80-річчя Державного архіву Полтавської області: Матеріали наук. конф. / Держархів Полтавської обл. – Полтава, 1998. – С. 35–39.

Коротенко В. В. Генеалогічні матеріали у фонді Полтавської духовної консисторії (Державний архів Полтавської області). Географічний покажчик (ф. 706. оп. 2, 3, 4, 5) // Полтавські єпархіальні відомості. – 2002. – № 8. – С. 87–98.

Бутенко О. Документи колишнього обласного партійного архіву як джерело з історії краю // Архіви і документальна спадщина Полтавщини: минуле, сучасне, перспективи (1903–2003): Архів. зб. на посвяту 100-річчя Полтавської вченої архівної комісії: Матеріали наук. конф. / Держархів Полтавської обл. та ін. – Полтава, 2003. – С. 43–49.

Коротка характеристика фондів колишнього партійного архіву Полтавського обкому КПУ.

Журавель Г., Яненко З. Джерела з історії та культури євреїв у Державному архіві Полтавської області // Архіви і документальна спадщина Полтавщини: минуле, сучасне, перспективи (1903–2003): Архів. зб. на посвяту 100-річчя Полтавської вченої архівної комісії: Матеріали наук. конф. / Держархів Полтавської обл. та ін. – Полтава, 2003. – С. 126–130.

Характеристика фондів єврейського походження та документів єврейської тематики з інших фондів архіву.

Чередник Л. Документи музеїв Полтавщини в Державному архіві Полтавської області // Полтавський краєзнавчий музей: Зб. наук. статей 2001–2003 рр. Маловідомі сторінки історії, музеєзнавство, охорона пам'яток / Упр. культури Полтавської облдержадміністрації. Полтавський краєзн. музей. – Полтава: Дивосвіт, 2004. – С. 215–218.

Історія архіву, окремих фондів, колекцій

Лубенский музей Е. Н. Скаржинской // Киевская старина. – 1890. – Т. XXX. – окт. – С. 123–134.

Павловский И. Ф. Описание архивов Полтавской губернии. – Полтава: Полтавская ученая архивная комиссия, 1915. – XVI, 62 с.

Герасименко Ф. До історії архівної справи на Полтавщині (Короткий історичний нарис). – Х., 1928. – 12 с. – [Також опубл. у вид.: Архівна справа. – 1928. – Кн. 6. – С. 64–73].

Герасименко Ф. Полтавський крайовий історичний архів // Архівна справа. – 1928. – Кн. 8. – С. 22–39.

Жук В. Н. Архівне будівництво на Полтавщині (1918–1965 рр.) // Архіви України. – 1966. – № 2. – С. 19–28.

Труды Полтавской ученой архивной комиссии (1905–1917): Библиогр. указатель / Сост. А. Б. Супруненко. – Полтава, 1992. – 52 с.

Кардаш В., Яненко З. Науково-інформаційна діяльність державного архіву Полтавської області і нові проблеми // Архівний збірник на посвяту

90-річчя Полтавської вченої архівної комісії / Держархів Полтавської обл. – Полтава, 1993. – С. 29–36.

Семергей О. Л. Діяльність Полтавської Вченої Архівної Комісії (1903–1919): Автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.02; 07.00.09 / Київський ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 1995. – 22 с.

Чиркова М. Ю. Утилізація архівів та стан архівної справи на Полтавщині у 20-х роках // Українське архівознавство: історія, сучасний стан, перспективи: Наук. доп. Всеукр. конф. (Київ, 19–20 листоп. 1996 р.) / Голов. архів. упр. при КМ України. УДНДІАСД. – К., 1997. – Ч. 1. – С. 138–140.

Держархів Полтавської області 1917–1998. Хронологічна довідка // Архівний збірник до 80-річчя Державного архіву Полтавської області: Матеріали наук. конф. / Держархів Полтавської обл. – Полтава, 1998. – С. 3–10.

Кардаш В., Яненко З. Науково-публікаторська діяльність Державного архіву Полтавської області // Архівний збірник до 80-річчя Державного архіву Полтавської області: Матеріали наук. конф. / Держархів Полтавської обл. – Полтава, 1998. – С. 20–34.

Коротенко В. В. Костянтин Ляхович – перший завідувач Центрального історичного архіву Полтавщини // Архівна та бібліотечна справа в Україні доби визвольних змагань (1917–1921 рр.): Зб. наук. праць / Голов. архів. упр. при КМ України. УДНДІАСД. – К., 1998. – С. 247–250.

Кукоба К. Державний архів Полтавської області – скарбниця пам'яток історії Полтавщини // Архівний збірник до 80-річчя Державного архіву Полтавської області: Матеріали наук. конф. / Держархів Полтавської обл. – Полтава, 1998. – С. 11–19.

Чиркова М. Ю. М. Г. Астряб і лубенські архіви // Архівна та бібліотечна справа в Україні доби визвольних змагань (1917–1921 рр.): Зб. наук. праць / Голов. архів. упр. при КМ України. УДНДІАСД. – К., 1998. – С. 251–255.

Яненко З. Особові фонди, втрачені Державним архівом Полтавської області у роки Другої світової війни // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 1999. – Т. 4. – С. 149–151.

Архіви і документальна спадщина Полтавщини: минуле, сучасне, перспективи (1903–2003): Архів. зб. на посвяту 100-річчя Полтавської вченої архівної комісії: Матеріали наук. конф. / Держкомархів України; НАН України. Ін-т історії України; Полтавська облдержадміністрація; Держархів Полтавської обл. – Полтава, 2003. – 451 с.

[Із змісту]:

Білоус Г. Збережімо живу пам'ять Полтавщини: [З історії архівного будівництва на Полтавщині]. – С. 13–17;

Соловйова Т. Шляхи і проблеми формування якісної джерельної бази Державного архіву Полтавської області: [Про історію та діяльність відділу формування НАФ та діловодства]. – С. 36–42;

Рямова О. Відділ зберігання, обліку та довідкового апарату Державного архіву Полтавської області. – С. 50–51;

Чередник Л. Діяльність госпрозрахункового відділу Державного архіву Полтавської області. – С. 62–67.

Див. також Генеральну бібліографію № 153, 185.

ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Адреса: вул. С. Бандери, 26-а, м. Рівне, 33014 (корп. 1)

вул. Кавказька, 8, м. Рівне, 33014 (корп. 2)

Тел./факс.: (0362) 23-42-61, 22-34-15

Тел.: (0362) 23-41-74, 26-69-76, 23-42-54

E-mail: daro@obladmin.rv.ua

Веб-сторінка на порталі Держкомархіву України:

<http://www.archives.gov.ua/Archives/>

Сторінка на веб-сайті Рівненської обласної держадміністрації:

http://www.obladmin.rv.ua/derg_arhiv/

Транспорт: корп. 1 – тролейбус № 3 (зуп. “Кооперативний технікум”),
маршрутне таксі № 33, 46 (зуп. “Гуманітарний університет”)
корп. 2 – знаходиться біля залізничного вокзалу

Час роботи читального залу: понеділок–четвер: 9.00–18.15,
п’ятниця: 9.00–17.00

Директор: Григорук Микола Іванович

Заступники директора: Плахотнюк Галина Іванівна,

Аніскін Микола Олександрович

Історична довідка

Рівненський обласний історичний архів започаткував свою діяльність з березня 1940 р., незабаром після створення Рівненської області на території колишніх Дубнівського, Здолбунівського, Костопільського, Рівненського та Сарненського повітів. Обласним центром стало колишнє повітове місто Рівне. З 1941 р. – Державний архів Рівненської області. Напередодні війни в архіві було сконцентровано 37 фондів, 150000 од. зб. та 200 тонн нерозібраних матеріалів.

З початком нацистської окупації архів припинив свою діяльність. Архівістам не вдалося нічого евакуювати, крім матеріалів довідкового значення. 1217426 од. зб. та 19 тонн нерозібраних документів загинули під час окупації Рівненської області. 5 лютого 1944 р., відразу після звільнення обласного центру від загарбників, Державний архів Рівненської області відновив свою роботу.

4 жовтня 1958 р. Постановою № 418 Рада Міністрів УРСР затвердила мережу державних архівів України, при цьому Державний архів Рівненської

області перейменовано на Рівненський обласний державний архів, з 1980 р. – Державний архів Рівненської області.

Структура архіву

Апарат управління

Відділи:

- організації і координації архівної справи
- формування та зберігання НАФ і діловодства
- обліку та довідкового апарату
- інформації та користування документами

Фонд архіву (архів архіву)

ф. Р-328 Державний архів Рівненської області, 2212 од. зб. за 1940–2002 рр.

ф. П-4054 Партійний архів Рівненського обкому Компартії України, 1164 од. зб. за 1939–1991 рр.

Обсяг фондів

4051 фонд, 1017577 од. зб. (21500 л. м) за 1774–2004 рр.

2 981 од. зб. науково-технічної документації за 1949–1978 рр.

7 од. зб. кінодокументів за 1944–1978 рр.

13826 од. зб. фотодокументів за 1917–2002 рр.

128 од. зб. фонодокументів за 1967–2004 рр.

Анотація складу фондів

Найбільш давні документи – це купчі грамоти XVI ст. на пергаменті, які зберігаються у складі фонду Дубенського повітового суду, одна рукописна книга – “Служебник” і “Псалтир” цього ж періоду.

Значний масив документів архіву складають фонди часів перебування краю у складі Російської імперії (1796–1917). Насамперед, це фонди місцевих органів влади й управління, місцевого самоврядування, магістрату м. Дубно, волосних правлінь, міських управ і управлінь, повітових та мирових судів, поліційних управлінь, землевпорядкувальних комісій, повітових казначейств, в чиншових та податкових справах присутствій, навчальних закладів, де містяться дані про соціально-економічне становище населення краю, розвиток ремесел, торгівлі. Тут же є документи про звільнення селян від кріпосної залежності, їхню відмову приймати уставні грамоти, сплачувати викупні платежі, про участь у політичних рухах, зокрема, у польському повстанні 1863 р., ревізькі реєстри населених пунктів Рівненського і Корецького повітів, про виселення селян на хутори, клопотання малоземельних се-

лянських общин про надання їм грошової позики Селянським поземельним банком. У фонді Рівненського повітового суду зберігається службовий атестат (1841) Ігнатія Хомича Ціолковського – діда російського вченого в галузі аеродинаміки і ракетної техніки К. Ціолковського. В Колекції культових установ міститься дозвіл київського віце-губернатора (1846) на шлюб Галактиона Короленка з Евеліною Скуревич – батьків російського письменника В. Короленка. У фонді Рівненської гімназії є відомості про вчителювання у гімназії М. Костомарова та П. Куліша, навчання в Рівненській реальній гімназії В. Короленка.

Релігійне життя відображено у фондах Волинської духовної консисторії, духовних правлінь, деканатів, церков та костьолів. У них містяться відомості про церкви, їхнє майно, церковнослужителів, початкові школи, метричні записи, сповідні відомості. В особовому фонді Ф. Штейнгеля – засновника і фундатора першого краєзнавчого музею на Рівненщині в с. Городок Рівненського повіту знаходяться документи, зібрані для музею. Серед них особливо цікаві виписки із гродських і земських книг, етнографічні матеріали про народні обряди, ремесла, фотознімки замків, дерев'яних хат, церковного інвентарю Волинської губернії, описання костьолів тощо.

У документах фондів установ, підприємств і організацій періоду Польської держави (1921–1939) – повітових староств, міських, гмінних управлінь, поліцейних установ, Рівненського окружного суду і прокуратури, земельних, фінансових управлінь – відображено стан соціально-економічного розвитку та суспільно-політичного життя Рівненщини.

У фондах повітових староств і їхніх відділів є статистичні дані про роботу промислових підприємств, кількість населення, шкіл, бібліотек, списки землевласників, книги реєстрації товариств, економічні характеристики повітів, карти шляхів та ін.

У фондах начальників районів знаходяться рапорти поліції про суспільно-політичний рух та економічне становище, списки церков та церковних земель, заяви установ і організацій на проведення зборів, вечорів. Певну цінність має карта-схема польсько-радянського кордону станом на 12 листопада 1920 р.

Фонди повітових комендатур поліції, комісаріатів і постерунків державної поліції містять документи про діяльність партій, звіти та рапорти про громадсько-політичне становище в містах, на територіях постерунків.

Великими за обсягом є фонди Рівненського окружного суду, прокуратури, в яких зосереджено циркуляри міністерств, цивільні справи про спадщину, всиновлення, опіку, справи про реєстрацію промислових підприємств, іпотечні справи з реєстрації нерухомого майна, копії вироків у політичних справах, судово-слідчі справи.

Фінансово-економічні процеси в краї відображено в протоколах засідань фінансових управлінь та податкових комісій, в їхніх звітах про стягнення податків і оплат.

Проведення польської аграрної реформи 1920, 1925 рр. добре прослідковується за фондами повітових земельних управлінь. Земельні питання висвітлюються в документах повітових комісій з класифікації земель, комісії з проведення викупу земельних ділянок та комітету з наділення землею солдатів Польської армії.

Окремі документи висвітлюють діяльність суспільно-політичних і громадських організацій – товариства “Просвіта”, “Союзу українок”, “Союзу стрільців”, “Волинського українського об’єднання”, клубу “Рідна хата”, польських, єврейських об’єднань та ін.

Документи Рівненського відділу еміграційного синдикату (1929–1939) розкривають обставини, які змусили багатьох жителів Рівненщини емігрувати за океан: в Канаду, Аргентину, США та ін. У фонді є багато фотографій цих людей.

Культурні та навчально-освітні установи і організації репрезентовані фондами Місцевого комітету Польського біографічного словника, Шкільних інспекторіатів.

Єдиний особовий фонд польського періоду – це фонд Якуба Гофмана – історика, краєзнавця, депутата польського Сейму, голови правління Волинського округу Спілки вчителів Польщі, автора “Путівника по Волині”, “Бібліографії Волині”, редактора альманаху “Речник Волинський”.

Фонди радянських установ і організацій (1919–1920; 1939–1941) – Дубенського повітового виконавчого комітету, повітових, міських, волосних ревкомів, Тимчасового управління м. Рівне, виконавчих комітетів місцевих Рад. Протоколи повітових з’їздів Рад робітничих, селянських і червоноармійських депутатів, засідань повітових виконкомів революційних комітетів, колегій їхніх відділів, звіти про діяльність ревкомів, відозви та оголошення до населення розповідають про встановлення радянської влади на Рівненщині, розподіл землі між селянами, про створення селянських комітетів бідноти. Документи Тимчасового управління м. Рівне містять інформацію про участь жителів області у виборах депутатів до Народних Зборів Західної України, націоналізацію промислових, торгових, комунальних підприємств, наділення селян землею, про керівництво економічним і культурним будівництвом, створення нових та переобладнання й розширення діючих підприємств, ліквідацію неписьменності.

В архіві зберігаються й активно використовуються документи періоду Другої світової війни та окупації нацистами Рівненщини (1941–1944). Найперед, це документи Рівненської окружної управи, окружних гебітскомісаріатів, бургомистра м. Рівне, окремих міських, районних управ, бірж праці, промислових підприємств, суспільно-політичних і громадських об’єднань (Окружне товариство “Просвіта”, Українське видавництво газети “Волинь”, Рівненське церковне управління та ін.). Вони розповідають про діяльність установ окупаційної адміністрації, про їхні функції, про створення гетто, існування концентраційних таборів, про вивезення громадян на примусові роботи до Німеччини. Про події цього періоду також свідчать фільтраційно-слідчі справи з фонду Управління СБУ у Рівненській області, листи громадян, вивезених на примусові роботи до Німеччини.

Унікальним фондом цього періоду є “Колекція документів ОУН–УПА”, в якій знаходяться друковані видання постанов конференцій та з’їздів, “Великих зборів ОУН”, оригінали наказів, звітів, оглядів окремих командирів підрозділів УПА (“Поліської Січі” Тараса Бульби-Боровця, групи “Північ” Кліма Савура), щоденники безпосередніх учасників тих подій.

Документи фонду Підпільного обкому Компартії України розповідають про партизанський та підпільний рух на Рівненщині в роки Великої Вітчизняної війни.

Всі документи окупаційного періоду розсекречені.

Найповніше в архіві репрезентований повоєнний період (1944–2004). Це документи виконкому Рівненської обласної Ради народних депутатів, його відділів та управлінь, райвиконкомів, сільських та селищних Рад, великих промислових підприємств, колгоспів, навчальних закладів, громадських організацій, обласної та районних державних адміністрацій, виборча документація (1998, 1999, 2002, 2004).

Значними за обсягом є фонди Рівненського льонокомбінату, Рівненського виробничого об'єднання “Газотрон”, Рівненської фабрики нетканих матеріалів, виробничого об'єднання “Азот”, Рівненського заводу високовольтної апаратури, Здолбунівського цементно-шиферного комбінату та ін.

Документи установ народної освіти та навчальних закладів, наукових і культурно-освітніх установ містяться у фондах обласного та райміськвідділів народної освіти, Українського інституту інженерів водного господарства, обласного інституту підвищення кваліфікації вчителів, обласної наукової бібліотеки, облтелерадіокомітету, обласного будинку народної творчості, облфілармонії та ін. Діяльність профспілкових організацій відображена у фондах облпрофради, обласних та районних комітетів профспілок.

На зберіганні в архіві є документи органів Компартії України – обласного, районних та міських комітетів, первинних партійних організацій, політвідділів МТС, обласного та районних комітетів комсомолу.

В архіві зберігається і поповнюється колекція документів учасників історичних подій на Рівненщині. Це спогади учасників Дубровицького збройного повстання 1918 р., колишніх членів КПЗУ, учасників партизанського руху, анкети рівненчан – ветеранів Великої Вітчизняної війни (1941–1945), анкети із свідченнями про злодіяння гітлерівських загарбників на території області.

Архів зберігає також фонди особового походження: В. Висневського – члена Здолбунівської соціал-демократичної організації з 1900 р.; Р. Рижука – депутата Петроградської Ради робітничих і солдатських депутатів, одного з організаторів профспілки автомобілістів Петрограда; І. Вальчуна – члена КПЗУ, учасника громадянської війни в Іспанії; Г. Гапончука – члена КПЗУ, депутата Народних зборів Західної України в 1939 р.; Т. Новака – Героя Радянського Союзу, члена КПЗУ, керівника Рівненської обласної підпільної організації (1941–1944); Г. Бескоромного – редактора підпільної газети “Червоний прапор” (1943–1944), а також письменників, композиторів, артистів – Л. Кравцова, автора книги “Підпоручик Жаданівський”; Петра Красюка, байкаря, члена Спілки письменників УРСР; С. Дорошенка, літературознавця, автора книги “Лев Толстой – воїн і патріот”.

Для наведення довідок з метою захисту прав і задоволення соціальних потреб громадян використовують фонди:

– органів влади (виконавчі комітети обласної, районних, міських, сільських Рад) – для підтвердження права власності на земельні ділянки, будівлі, фактів нагородження орденами, медалями, обрання депутатами обласної, районних, міських Рад;

– повітових земельних управлінь, повітових комісій по класифікації землі, комісій, повітових комітетів по наділенню земельними ділянками,

повітових та міських фінансових управлінь, повітових староств, відділів, міських, гмінних управлінь (1921–1933), райземвідділів (1945–1950) – для підтвердження фактів володіння землею, майном, для надання статусу учасника Великої Вітчизняної війни;

– Управління СБУ в Рівненській області (фільтраційно-слідчі справи), Надзвичайних комісій з обліку збитків, заподіяних нацистами – для підтвердження фактів перебування на примусових роботах в Німеччині і для отримання громадянами відповідних компенсацій;

– колгоспів – для підтвердження фактів членства в колгоспах і отримання земельного паю;

– обласного відділу РАЦС, церковних фондів – для підтвердження фактів народження, одруження, смерті;

– Рівненського обласного управління сільського господарства, Рівненського обласного об'єднання м'ясної промисловості, Рівненського м'ясокомбінату, облсільгосптехніки, обласного управління торгівлі, райкомів, обкому КПУ, радянсько-партійної школи тощо – для наведення довідок про заробітну плату.

Кінодокументи архіву розповідають: про визволення м. Рівного від нацистів; 5-ту позачергову сесію Верховної Ради СРСР I-го скликання у 1939 р.; нагородження Рівненської області орденом Леніна у 1967 р., про передових людей праці.

Фотодокументи відобразили основні віхи історії Рівненщини. Найчисельнішим є комплекс фотодокументів, на яких зображені відомі особи області: передовики виробництва, сільського господарства, соціально-культурної сфери, будівельники, делегати з'їздів, ветерани війни та праці.

Багато знімків про партизанську та підпільну боротьбу на Рівненщині в роки Великої Вітчизняної війни (в основному – фоторепродукції та фотовідбитки).

Значний інтерес викликають фотознімки, на яких зображено будівництво промислових підприємств – Рівненського льонокомбінату, “Рівнеазоту”, Рівненської АЕС, відкриття драмтеатру, монтаж критого ринку, будівництво тваринницьких комплексів, лікарень, дитсадків, шкіл, закладів культури, нових житлових масивів. Багато документів відобразили життя села, зокрема, механізацію і автоматизацію ручних процесів у сільському господарстві, осушення поліської цілини тощо.

Фотодокументи розповідають про перебування на Рівненщині різних делегацій, відомих людей. Велика кількість знімків стосується відзначення і святкування визначних дат, державних свят: 700-річчя м. Рівного, 340-річчя Берестецької битви біля с. Пляшева Радивилівського району, про відкриття пам'ятного знака на честь української Першокниги у с. Пересопниця Рівненського району, 50-річчя УПА та ін. Серед комплексу фотодокументів чільне місце посідають знімки виступів учасників художньої самодіяльності, проведення фестивалів, конкурсів тощо. На фотографіях останніх років відображено демократичні процеси – мітинги, пікетування, вшанування свята Незалежності, відродження релігії, впровадження нових обрядів.

Серед фотодокументів – записи: спогадів партизанів-розвідників Великої Вітчизняної війни, партизанів-підпільників, оперативних зведень

інформбюро про звільнення Рівненщини, спогадів членів КПЗУ; репортажів з місць проведення сесій, засідань, конференцій, урочистих подій, виступів передових та заслужених людей праці (М. Бондарева, Г. Барабаш, О. Кондратюк), мітингу з нагоди пуску першого енергоблоку Рівненської АЕС; передач, присвячених 700-річчю м. Рівного, 50-річчю утворення Рівненської області, виставці досягнень народного господарства “Рівненщина – 84”, урочистому відкриттю монумента Вічної слави у м. Рівне, участі рівненчан у відбудові населених пунктів Вірменії після землетрусу; виступів на святі 430-річчя “Пересопницького євангелія”, передачі про знищення останньої військової ракети в Сарнах (1991), репортажів з ювілейного вечора, присвяченого 50-річчю Перемоги у Великій Вітчизняній війні, про створення оргкомітету Всеукраїнського об’єднання демократичних сил “Злагода”, про відкриття пам’ятника Т. Шевченку у містах Дубно і Рівному (1999); передачі про проведення фестивалів “Пісні над Горинню”, телетурніру “Сонячні кларнети”, виступів учасників художньої самодіяльності.

Бази даних

Архівні фонди України (облікова), 4179 записів.

Довідковий апарат

Описи

7745

Каталоги

систематичний;
іменний;
географічний;
на документи з особового складу.

Загальний обсяг каталогів і картотек 321422 картки, з них 186108 – тематичних.

Картотеки

громадяни, які були вивезені на примусові роботи до Німеччини в роки Другої світової війни – *іменна*;
реабілітовані громадяни – *іменна*;
фільтраційно-слідчі справи – *іменна*;
члени КПЗУ – *іменна*;
фонди архіву – *предметно-тематична, іменна*;
фотофонові документи архіву – *тематична*;
картотека дослідників, що працювали в архіві – *тематична*.

Показчики

Міжфондові

до фондів земельних та фінансових управлінь польського періоду (1921–1939).

Фондові

ф. 27 Рівненське повітове казначейство (1811–1918) – *географічний*;
ф. 28 Острозьке повітове казначейство (1833–1834) – *географічний*;
ф. 22 Острозький повітовий суд (1798–1886) – *географічний, іменний*;
ф. 30 Рівненське повітове староство (відділ безпеки) (1920–1939) – *географічний*;

ф. 193 Рівненський повітовий відділ (відділ самоуправління), м. Рівне (1921–1939) – *іменний*;

ф. Р-204 Виконавчий комітет Рівненської облради народних депутатів (до опитувальних листів жителів Рівненської області, які повернулися з Німеччини у 1945 р.) – *іменний*;

ф. 249 Кременецький римсько-католицький деканат (1827–1907) – *географічний*;

ф. 370 Дубенський повітовий суд (1805–1877) – *іменний*;

ф. 384 Рівненський повітовий суд (1863–1869) – *іменний, географічний*;

ф. 563 Дубенський земський суд (1765–1831) – *іменний*;

ф. 395 Корецький повітовий суд (1795) – *географічний*.

Тематичні

фонди земельних та фінансових управлінь польського періоду (1921–1939) – *географічний*;

церкви і церковні книги Волинської губернії (1796–1913) – *географічний*;

фонди райвиконкомів (на жителів Рівненської області, вивезених на примусові роботи до Німеччини) – *іменний*.

Огляди

Тематичні

документальні матеріали з питань культури та побуту трудящих Волині, що зберігаються в Державному архіві Рівненської області (1918–1939);

документи Державного архіву Рівненської області з історії Великої Вітчизняної війни (1941–1945);

документи з історії колгоспного будівництва на Рівненщині (1939–1941, 1944–1950).

Науково-довідкова бібліотека

11438 книг і брошур від 1857 р.;

1100 річних комплектів журналів;

6627 номерів журналів;

2566 річних підшивок газет;
640 спеціальних видань.

У бібліотеці є законодавча, довідкова, краєзнавча, партійна література, а саме: “Свод законов Российской империи”, “Положение о губернских и земских учреждениях”(1886–1912), “Список населенных пунктов Волынской губернии” (1911), “Памятная книга Волынской губернии”(1913), щоденники міністерств і відомств періоду Польської держави, енциклопедія військова, збірники документів з історії Рівненщини та західних областей України, історичні нариси про населені пункти Рівненщини. Серед дореволюційних періодичних видань – “Волыньские епархиальные ведомости” (1873–1908), “Почаевский листок” (1905–1915), “Киевская старина” (1896), “Церковные ведомости” (1889–1917), “Народное образование” (1901–1917), “Церковно-приходская школа” (1895–1906).

Зберігаються масові видання “Просвіти”, журнали, календарі, статuti різних політичних молодіжних організацій. Періодичні видання років нацистської окупації складають газети – “Волинь”, “Костопільські вісті”, “Голос Сарненщини”, окремі примірники видань “Гайдамаки”, “Клич”, “Оборона України”.

Сучасна періодика: “Український історичний журнал”, “Архіви України”, центральні і місцеві газети тощо.

1997 р. бібліотека поповнилась цікавими надходженнями, надісланими українською діаспорою з м. Торонто: “У боротьбі за волю під бойовими прапорами УПА” (1949), М. Капустянський “Похід Української Армії на Київ–Одесу в 1919 році” (1946), В. Гришко “Український “голоко́ст” 1933” (1978), “Літопис Волині” (1947), М. Мандрика “Шлях українського робітництва” (1929) та ін.

Протягом останніх років бібліотека поповнюється методичною довідковою літературою, надісланою Державним комітетом архівів України, та науковою літературою, збірками, монографіями місцевих авторів, в яких використано документи Державного архіву Рівненської області.

Методичні розробки

Методические указания по систематизации листов в середине единиц хранения документальных материалов, отложившихся в результате деятельности учреждений панской Польши за период 1919–1939 гг. – Ровно, 1950. – 5 с.

Рабочая инструкция по научно-технической обработке фонда “Ровенское уездное управление государственной полиции”. – Ровно, 1951. – 16 с.

Робоча інструкція з науково-технічного опрацювання фонду “Рівненський окружний суд”. – Рівне, 1952. – 17 с.

Інструкція з методики складання путівника. – Рівне, 1953. – 8 с.

Рабочая инструкция по усовершенствованию научно-технической обработки документальных материалов фонда “Дубенское уездное управление государственной полиции”. – Ровно, 1953.

Рабочие инструкции, списки фондов и другие методические материалы по работе над путеводителем. – Ровно, 1957. – 47 с.

Методические указания по научно-технической обработке фондов судебных учреждений периода Российской империи. – Ровно, 1959.

Методичні вказівки зі складання історичних довідок до характеристик фондів і груп фондів для путівника по архіву. – Рівне, 1959.

Рабочая инструкция по упорядочению и описанию фотодокументов. – Ровно, 1960.

Инструкция по описанию документальных материалов фонда Ровенского облисполкома. – Ровно, 1962.

Памятка для написания очерков по истории городов и сел Ровенской области. – Ровно, 1963.

Памятка для подготовки очерков по истории учреждений, а также про состав и содержание документальных материалов ведомственных архивов. – Ровно, 1963.

Методическое пособие по наведению биографических справок о революционной деятельности бывших членов КПЗУ, КПЗБ, КСМЗБ, КСМЗУ по документальным материалам Ровенского областного государственного архива. – Ровно, 1964.

Инструкция по выявлению документальных материалов в ЦГВИА. – Ровно, 1965.

Инструкция по каталогизации документов “Промышленного реферата” (1928–1939 года) фонда “Ровенское уездное староство”, с целью создания предметно-тематического каталога. – Ровно, 1965.

Памятка по использованию официальных печатных источников буржуазной Польши для наведения справок об имущественном состоянии и трудовом стаже граждан в 1921–1939 годах. – Ровно, 1967.

Памятка по созданию именованного каталога на документальные материалы архива советского периода и организации целевой каталогизации с целью постоянного его пополнения. – Ровно, 1968. – 13 с.

Указания про порядок предоставления в экспертно-проверяющую комиссию для рассмотрения и утверждения описей на документальные материалы с постоянным сроком хранения учреждениями, организациями и предприятиями Ровенской области. – Ровно, 1968. – 8 с.

Пам’ятка з удосконалення описів на документи фонду “Магістрат міста Рівне”. – Рівне, 1974.

Памятка по археографическому оформлению документов для сборника “Ровенщина в годы Великой Отечественной войны. 1941–1945”. – Ровно, 1974.

Инструкция по проведению экспертизы ценностей документов фонда “Ровенский окружной суд”. – Ровно, 1976. – 12 с.

Рабочая инструкция по организации приема документов от районных архивов. – Ровно, 1977. – 6 с.

Робоча інструкція з підготовки до друку збірника документів і матеріалів “Радянська Ровенщина”. – Рівне, 1979. – 11 с.

Рабочая инструкция по подготовке для печати сборника документов и материалов “Ровно 700 лет”. – Ровно, 1980. – 8 с.

Методические рекомендации по контролю за состоянием делопроизводства и работой архивов учреждений, организаций и предприятий. – Ровно, 1981. – 13 с.

Методические рекомендации по проведению экспертизы ценности документов системы органов государственной власти. – Ровно, 1983. – 7 с.

Методические рекомендации по ведению списков учреждений, организаций и предприятий, документы которых подлежат (список № 1) и не подлежат (список № 2) приему в государственные районные и городские архивы Ровенской области. – Ровно, 1985. – 18 с.

Методические рекомендации по наведению справок социально-правового характера в государственных районных архивах. – Ровно, 1986. – 8 с.

Методические рекомендации по порядку предоставления для рассмотрения и утверждения на ЭПК описей на документы постоянного срока хранения. – Ровно, 1986. – 6 с.

Методичні рекомендації по оформленню, збереженню та використанню архівних документів у відомчих архівах. – Рівне, 1986. – 12 с.

Пам'ятка по здійсненню перевірок організацій, підприємств, установ списку № 1. – Рівне, 1987. – 4 с.

Рекомендації про роботу з документами підприємств, установ і організацій, які підлягають ліквідації, приватизації, комерціалізації. – Рівне, 1993. – 5 с.

Методичні рекомендації з питань діловодства та забезпечення схоронності документів Національного архівного фонду (на допомогу відповідальним працівникам органів виконавчої влади та місцевого самоврядування). – Рівне, 1999. – 15 с.

Рекомендації по впровадженню в життя Закону України “Про Національний архівний фонд і архівні установи” (на допомогу державним архівним установам). – Рівне, 1999. – 2 с.

Методичні рекомендації щодо порядку ведення діловодства виборчих комісій та комісій з референдумів і передачі їх документації на зберігання до державної архівної установи. – Рівне, 2002. – 6 с.

Методичні рекомендації щодо порядку подання на розгляд ЕПК Державного архіву Рівненської області описів документів постійного, тимчасового зберігання та з особового складу (на допомогу начальникам архівних відділів райдержадміністрацій, міськрад). – Рівне, 2003. – 21 с.

Бібліографія

Довідкові видання

Загальні довідкові видання

Ровенський обласний державний архів: [Путівник] / Упоряд.: В. М. Тищенко, З. О. Сендик, К. І. Тищенко та ін.; Редкол.: К. І. Тищенко, З. О. Сендик, А. П. Купчинський. – К.: Наук. думка, 1970. – 260 с.

Державні архіви Української РСР: Короткий довідник. – К., 1972. – С. 137–139.

Государственные архивы Украинской ССР: Справочник. – К., 1988. – С. 175–177.

Grimsted Patricia Kennedy. Archives and Manuscript Repositories in the USSR. Ukraine and Moldavia. – Princeton, 1988. – В. 1. – Р. 798–801.

Государственные архивы СССР: Справочник. – М., 1989. – Ч. 1. – С. 555–558.

Державний архів Рівненської області: [Буклет]. – [Рівне, 1998]. – [6] с.
Архівні установи України: Довідник. – К., 2000. – С. 109–111.

Склад і зміст документів держархіву області, його довідковий апарат //
Скарбниця історичної пам'яті Рівненщини: Зб. статей та документів. – Рівне,
2004. – С. 138–150.

State Archive Rivne region: [Буклет]. – Rivne, 2004. – [8] p.

Спеціальні довідкові видання

Міжархівний показчик фондів колишніх партійних архівів обкомів
КПУ // Центральний державний архів громадських об'єднань України: Пу-
тівник. – К., 2001. – С. 375–378.

Національний архівний фонд України. Засоби інтелектуального дос-
тупу до документів: Короткий довідник. – К., 2002. – С. 100–101.

Огляди фондів

Сендик З. О. Топонімічні матеріали у фондах Ровенського облдержархі-
ву // Історичні джерела та їх використання. – К., 1969. – Вип. 4. – С. 237–245.

Андросова З. А. Ровенський облдержархів // Архіви України. – 1976. –
№ 3. – С. 75–78.

Огляд нових надходжень до архіву у 1971–1975 рр.

Андросова З. А. Ровенський облдержархів // Архіви України. – 1977. –
№ 6. – С. 71–72.

Огляд нових надходжень до архіву у 1976 р.

Коблюк М. П. Фонд “Відділ еміграційного синдикату в м. Ровно” //
Архіви України. – 1992. – № 1–3. – С. 52–53.

Ratov D. A. Guide to the Jewish Records in the Rovno Oblast State Archives //
Avotaynu: The International Review of Jewish Genealogy. – 1994. – Vol. 10, № 4. –
P. 5–9.

Миронець Н. Рукописні матеріали бібліотеки барона Ф. Р. Штейнгеля
в Державному архіві Рівненської області // Архіви України. – 2003. – № 4–
6. – С. 155–164.

Історія архіву, окремих фондів, колекцій

Глинський М. П. Архівна справа в західних областях України в роки Вітчиз-
няної війни (1941–1945 рр.) // Архіви України. – 1968. – № 2. – С. 14–24.

Тищенко В. М. До історії архівного будівництва Ровенської області //
Архіви України. – 1969. – № 1. – С. 8–15.

Скарбниця історичної пам'яті Рівненщини: Зб. статей та документів /
Держархів Рівненської обл.; Упоряд. Л. А. Леонова. – Рівне, 2004. – 184 с.: іл.

Див. також Генеральну бібліографію № 71, 75, 82, 86, 105, 222, 230.

ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Адреса: вул. Садова, 49, м. Суми, 40030 (корп. 1)

вул. Горького, 21/1, м. Суми, 40030 (корп. 2)

Тел./факс: (0542) 22-07-90

Тел.: (0542) 27-60-49, 22-53-52

E-mail: pm@arxiv.sumy.ua

Веб-сторінка на порталі Держкомархіву України:

<http://www.archives.gov.ua/Archives/>

Транспорт: тролейбус № 1, 6 (зуп. “13-а школа”),
маршрутне таксі № 7, 22, 23

Час роботи читального залу: понеділок–п’ятниця: 9.00–16.00,
субота та неділя – за вимогою іногородніх дослідників

Директор: Іванущенко Геннадій Миколайович

Заступник директора: Олійник Юрій Олександрович

Історична довідка

Історія архіву починається з організації у листопаді 1925 р. Сумського окружного архівного управління. Кінець 1930 р. позначився проведенням нової адміністративно-територіальної реформи в Україні – ліквідацією округів, що призвело і до реорганізації мережі архівних установ. Сумське окружне архівне управління було реорганізовано в Сумське місцеве архівне управління.

Згідно з Постановою ВУЦВК від 10 листопада 1931 р. місцеве архівне управління з 1 березня 1932 р. перетворено на Сумський державний історичний архів як науково-дослідницьку установу з підпорядкуванням Харківському обласному архівному управлінню.

10 січня 1939 р. Указом Президії Верховної Ради СРСР була створена Сумська область, до складу якої увійшли 12 районів Харківської, 17 районів Чернігівської та 2 райони Полтавської областей. Згідно з Постановою оргкомітету Президії Верховної Ради УРСР по Сумській області від 25 січня 1939 р. створено обласне архівне управління НКВС. Сумський обласний державний історичний архів перейшов у безпосереднє його підпорядкування.

На підставі затвердженого РНК СРСР від 29 березня 1941 р. “Положення про Державний архівний фонд СРСР і мережу державних архівів” та циркуляра ГАУ НКВС СРСР від 1 квітня 1941 р. “Про порядок реорганізації республіканських, крайових і обласних архівів” Сумський обласний історичний

архів перейменовано на Державний архів Сумської області, а державні історичні архіви в містах Глухові, Конотопі, Ромнах перетворено на його філіали. На 1 січня 1941 р. в архіві було сконцентровано 1594 фонди, 295 227 од. зб.

З початком нацистської окупації окремі документи фондів Державного архіву Сумської області (246 фондів, 5213 од. зб.) та Глухівського філіалу (10 тюків, 1750 од. зб.) були евакуйовані до селища Алга Актюбинської області, але найцінніші документи (XVII–XIX ст.) лишилися напризволяще. За період Великої Вітчизняної війни загинуло 253 272 од. зб. Державного архіву Сумської області, 70000 од. зб. Конотопського філіалу, документальна база Глухівського філіалу (крім евакуйованої частини) була знищена повністю.

4 жовтня 1958 р. Постановою № 418 Рада Міністрів УРСР затвердила мережу державних архівів України, при цьому Державний архів Сумської області перейменовано на Сумський обласний державний архів.

У грудні 1969 р. введено в експлуатацію нове приміщення архіву області місткістю 1 200 000 од. зб. Це дало можливість упродовж 1971–1972 рр. ліквідувати його філіали.

Згідно з наказом ГАУ при РМ УРСР від 7 серпня 1980 р. № 67 Сумський обласний державний архів перейменовано на Державний архів Сумської області.

Структура архіву

Апарат управління

Відділи:

- організації і координації архівної справи
- зберігання, обліку та довідкового апарату
- формування НАФ та діловодства
- інформації та користування документами

Лабораторія мікрофотокопіювання та реставрації

Фонд архіву (архів архіву)

ф. Р-2448 Державний архів Сумської області за 1939–2001 рр.

ф. П-10 Партійний архів Сумського обкому Компартії України, 846 од. зб. за 1939–1991 рр.

Обсяг фондів

8361 фонд, 1276312 од. зб. (139041,6 л. м) за 1710–2002 рр.

493 од. зб. науково-технічної документації за 1965–1985 рр.

939 од. зб. кінодокументів за 1974–1993 рр.

23405 од. зб. фотодокументів за 1902–2003 рр.

775 од. зб. фонових документів за 1960–2003 рр.

51 од. зб. відеодокументів за 1983–2003 рр.

Анотація складу фондів

Хронологічні рамки документів архіву – 1710–2002 рр. У фондах повітових судів зберігаються копії описання новозбудованого міста Кам'яне (1650), відомості про міську межу Лебедина (1659), копії царських грамот дітям боярським на землі в Олешнянському повіті, виготовлені в останній чверті XVIII ст. Виявлено копійні універсали гетьманів І. Мазепи, І. Скоропадського на маєтки (1702–1720).

Період до 1917 р. репрезентовано фондами місцевих органів державного управління, установ станового і земського самоврядування, поліцейських і судових органів, промислових підприємств і поміщицьких маєтків, податкових, фінансових і кредитних установ, навчальних закладів, установ релігійного культу, фондами особового походження поміщиків. Фінансові документи зосереджено у фондах повітових казначейств, окружних акцизних управлінь, відділень Державного банку, міських громадських банків, сільськогосподарських кооперативних та кредитних товариств громадян, канцелярій податних інспекторів повітів.

У документах фондів духовних правлінь, де зберігаються метричні книги, сповідні та клірові відомості, міститься інформація про стан приходів, настрої прихожан, будівництво, ремонт і оздоблення освячених церков, проведення церковних служб і треб.

Фонди (колекції) особового походження складають невелику групу: місцевих поміщиків Романових, Бухаріних, Гамалій, Іваненка, Кулагіна, Ковалевського, Красовських; військових діячів (уродженців Сумщини) – командарма І. Федька і маршала П. Рибалка (копії документів); учасників Великої Вітчизняної війни – О. Чеснова, кадрового військового, генерал-майора, який сформував у м. Суми загін особливого призначення, В. Сорокіна, М. Криволапова та ін.; діячів культури і мистецтва – народного артиста УРСР О. Тарасенка, члена спілки художників СРСР, скульптора Я. Красножона, педагога, літературознавця та красзнавця Ю. Ступака; видатних спортсменів – чемпіона Олімпійських ігор зі спортивної ходьби В. Голубничого, вертольотчиці, чемпіонки світу Л. Приходько.

В унікальному сімейному фонді співачки Є. Хатаєвої та письменника С. Гусева-Оренбургського представлені документи про еміграцію початку XX ст. Документи фонду знайомлять з життям російської діаспори в Китаї, Америці, Франції, Італії тощо, містять автографи М. Цветаєвої, малюнки та акварелі М. Лескова, І. Каришева, уродженця Сумщини Д. Бурлюка.

Серед невеликої кількості документів періоду Української революції (1918–1921) можна ознайомитись з актами Центральної Ради, листівками, програмами партій, що брали участь у виборах до Установчих зборів, постановами та циркулярами урядів, що діяли в Україні в той час.

Основна частина документів в архіві зосереджена у фондах 1919–1990 рр. Документи перших радянських установ і організацій Сумщини – ревкомів, виконкомів, КНС, військових комісаріатів, підприємств, установ, організацій цієї доби містять інформацію про соціальні перетворення як у містах, так і на селі, більшовицьку культурну революцію, висвітлюють неоднозначне ставлення населення до встановлення радянської влади, розкри-

вають трагедію знищення заможних селян-господарів шляхом колективізації та голодомору 1932–1933 рр.

У документах оргкомітету Президії Верховної Ради УРСР і Сумської обласної Ради депутатів трудящих розкрито процес утворення Сумської області у 1939 р. У протоколах та стенограмах сесій та засідань виконкому облради (січень 1940 – червень 1941) і документах галузевих відділів та управлінь виконкому відображено досягнення народного господарства області напередодні нацистської окупації.

Події періоду окупації (1941–1943) відображено у фондах районних (повітових) та міських управлінь української допоміжної, охоронної поліції, управ, магістратів, підприємств, організацій і громадських господарств, в яких відклалися накази, розпорядження і оголошення, протоколи обшуків, допитів, списки військовополонених, партизан, осіб, яких було примусово вивезено до Німеччини, їхні листи, доноси на активістів, списки поліцаїв. У фондах фінансово-податкових установ та банків зберігаються постанови, рішення, розпорядження бургомістрів та старшин про податки, штрафи, звільнення від сплати податків, фінансові звіти господарств, сільуправ, відомості на заробітну плату працівникам сільуправ, поліції, медикам, вчителям.

Архів зберігає розсекречені видання періоду Другої світової війни: газети “Сумський вісник”, “Відродження”, “Визволення”, “Путивлянин”, “Голос Охтирщини”, “Новий час”. На таємному зберіганні знаходилися книги, література німецькою мовою для німців і література для населення окупованих областей українською та російською мовами.

В архіві сконцентровано фонди обласної та районних Надзвичайних державних комісій по встановленню і розслідуванню злочинів, заподіяних нацистами та їхніми спільниками громадянам, колгоспникам, державним підприємствам, установам і громадським організаціям. Збереглися також описові довідки на населені пункти Сумської області, які зазнали збитків під час окупації.

Фонди повоєнного періоду характеризують напружену працю трудящих області по ліквідації наслідків війни, виконання і перевиконання планів розвитку народного господарства, досягнення економічного, соціального, культурного будівництва. Вони відображають виробничу діяльність підприємств, найважливіших галузей промисловості: хімічного та транспортного машинобудування, зв'язку, електротехнічної, приладо-і верстатобудівної, легкої та харчової.

Документи колишнього партійного архіву зосереджено у фондах окружних, обласного, повітових, волосних, міських, районних комітетів партії, первинних організацій різних установ, підприємств, організацій, а також комсомольських організацій усіх рівнів. У них містяться відомості про встановлення радянської влади, труднощі нових перетворень, репресивні заходи всередині партії (1930–1950) та реабілітацію репресованих, про підпільний і партизанський рух на Сумщині в роки окупації, відбудовчі процеси в народному господарстві, зруйнованому нацистськими загарбниками та ін.

Фонд СБУ по Сумській області містить інформацію про колишніх остарбайтерів, військовополонених, а також припинені позасудові кримінальні справи на громадян, репресованих у 20–50-х рр. ХХ ст.

В архіві зберігаються документи фондів творчих, громадських організацій: Сумської обласної організації Спілки письменників України (1985–1995), Сумської обласної організації журналістів (1976–1995), Сумської обласної організації Спілки архітекторів України (1970–1995), а також політичних партій.

Архів комплектується також документами Сумської крайової організації Народного Руху України, Сумської обласної організації Соціалістичної партії України, Сумської обласної організації Компартії України, Сумської обласної організації Конгресу Українських націоналістів, Сумського регіонального відділення Українського союзу промисловців і підприємців.

В архіві проведено розсекречення документів по 1965 р. включно. Серед них – документи про взаємовідносини церкви і держави, про переслідування за релігійні переконання, конфіскацію церковних цінностей, альтернативну службу віруючих, масове закриття і руйнування культових споруд. Окремі з них містять відомості щодо селянських бунтів, які в міліцейських зведеннях називаються “куркульськими”. Значна кількість розсекречених документів містить інформацію про ліквідацію банд, чистку апарату міліції, про нагляд за громадянами.

Для довідкової роботи з метою захисту прав і задоволення соціальних потреб громадян використовують інформацію фондів:

– Виконавчого комітету Сумської обласної Ради депутатів трудящих – (1939–1941, 1943–1980);

– виконавчих комітетів сільських рад, колгоспів (1943–1976);

– окружних судів (1921–1930), Сумського обласного суду (1940–1989), окружної прокуратури, міських і районних судів (1929, 1932–1939, 1943–1947);

– Сумського обласного комітету Комуністичної партії України (1939–1962, 1965–1991);

– міських та районних комітетів КП України (1930–1991);

– Управління Служби безпеки України по Сумській області (1919–1995).

Кінодокументи розповідають про розвиток народного господарства, новобудови області, прогресивні методи будівництва, виробничу діяльність промислових підприємств – ВО “Хімпром”, СМНВО ім. Фрунзе, “Гумотехніка”, Сумський фарфоровий завод, ВАТ “Нафтопромаш”, ВО “Свема”, ВАТ “Крафт фудз Україна”, про перебування іноземних делегацій на Сумщині (1974–1989); про розвиток культури, народної освіти, науки і мистецтва, благоустрій міст і сіл; про почесних громадян м. Сум – М. Лушпу, В. Голубничого, діяльність заказника Михайлівська цілина (1976), відкриття пам’ятників, зокрема П. Калнишевському в с. Пустовійтівці (1991).

Архів зберігає фотознімки м. Суми початку ХХ ст., групові та індивідуальні фото учасників масових селянських виступів у Сумському повіті (1902), революційних подій 1905–1907 рр.; фотокартки борців за радянську владу, перших комсомольців Сумщини, мітингу-похорону жертв громадянської війни. Фотодокументи періоду німецько-радянської війни: фотографії керівників і учасників підпільних організацій та партизанських з’єднань Сумщини, воїнів-визволителів Сумської області, Героїв Радянського Союзу І. Кожедуба, С. Супруна, С. Ковпака, С. Руднева, П. Рибалка; трофейні фото німецьких, угорських, італійських солдатів. В архіві зберігаються також:

фотознімки Героїв Соціалістичної Праці, передовиків промисловості, сільського господарства, заслужених діячів культури, науки, охорони здоров'я; фотографії мітингу, присвяченого нагородженню Сумської області орденом Леніна (1967), святкових демонстрацій, спортивних змагань, монументів і пам'ятників Сумщини, святкування річниць незалежності України та днів міста, видатних спортсменів Сумщини В. Голубничого, О. Шапоренка, Л. Приходько, членів клубу воїнів-афганців “Зідар”.

В архіві зберігаються фонозаписи: виступів-спогадів учасників революційних подій 1917–1920 рр., громадянської та Великої Вітчизняної воєн – тричі Героя Радянського Союзу І. Кожедуба, двічі Героя Радянського Союзу С. Ковпака та ін.; зустрічей з композиторами Д. Кабалевським та П. Майбородою, льотчиками-космонавтами, передовиками промисловості і сільського господарства, письменниками, артистами; виступів колективів художньої самодіяльності; літературно-мистецьких передач “Зустріч з цікавою людиною”, “Перемога”, “Спадщина” – про І. Багряного, О. Ольжича, Остапа Вишню, М. Зерова та ін.

Відеодокументи містять: сюжети з історії старовинних міст Сумщини – Глухова, Ромен, Путивля; хронікально-документальні сюжети, що охоплюють весь період створення і розвитку Сумської області (1929–1992) – партизанський рух, звільнення Сумщини від нацистів, відбудову міст і сіл, вручення нагород С. Ковпаку, О. Пармузіній, М. Савченко, відкриття нового приміщення театру ім. Щепкіна, святкування річниць перебування на Сумщині А. Чехова, П. Чайковського, С. Рахманінова; цикли тематичних передач “Провінція”, “Земляки”, “Золотий мікрофон”; відеосюжети про вшанування ветеранів, святкування ювілейних дат, про видатних людей, почесних громадян, письменників, художників, краєзнавців.

Бази даних

Архівні фонди України (облікова), 3000 записів.

Довідковий апарат

Описи

14 531

Каталоги

систематичний;

іменний;

географічний;

систематичний до кінофотофонодокументів.

Загальний обсяг каталогів і картотек 565738 карток, з них 191452 – тематичних.

Картотеки

ф. Р-682 Сумська районна комісія у справах колишніх червоних партизан і червоноармійців Сумського районного виконавчого комітету Ради робітничих, селянських, червоноармійських депутатів (колишні партизани та червоноармійці) – *іменна*;

ф. Р-1704 Сумська окружна комісія у справах колишніх червоних партизан і червоноармійців при Сумському окружному виконавчому комітеті Ради робітничих, селянських і червоноармійських депутатів (колишні партизани та червоноармійці) – *іменна*;

ф. Р-4384 Виконавчий комітет Ромашківської сільської Ради депутатів трудящих (колишні партизани та червоноармійці) – *іменна*;

ф. Р-6478 Районна комісія у справах колишніх червоних партизан і червоноармійців Охтирського районного виконавчого комітету Ради робітничих, селянських і червоноармійських депутатів (колишні партизани та червоноармійці) – *іменна*;

ф. Р-7641 Управління СБУ при Раді Міністрів УРСР по Сумській області (позасудові кримінальні справи колишніх репресованих, фільтраційні та трофейні справи) – *іменна*;

ф. П-4 Сумський обком Компартії України (учасники партизанського руху на Сумщині під час Другої світової війни) – *іменна*;

фонди окружкомів та райкомів Комуністичної партії України і ЛКСМУ (17 фф., історія партійних і комсомольських організацій) – *тематична*;

фонди Сумського обласного, районних та Шосткінського повітового комітетів Компартії України (8 фф.) (“Ім’ям Леніна”) – *тематична*;

фонди райкомів Компартії України (31 фф.) (видані партійні квитки зразка 1936 р.) – *іменна*;

фонди райкомів Компартії України (24 фф., видані партійні квитки зразка 1954 р.) – *іменна*;

особи, що були зареєстровані на біржі праці м. Суми періоду тимчасової нацистської окупації території області 1941–1943 рр. – *іменна*;

особи, що негативно ставилися до радянської влади (білогвардійці, куркулі, офіцери царської армії, поліцаї) – *іменна*;

репатріанти – *іменна*.

Показчики

Фондові

ф. 961 Роменська повітова земська управа – *предметно-тематичний, географічний*;

ф. Р-1336 Лебединський райфінвідділ – *предметно-тематичний, географічний*;

ф. Р-1754 Фінансовий відділ Глухівського окрвиконкому – *предметно-тематичний, географічний*;

ф. Р-2307 Середино-Будський райвиконком – *предметно-тематичний, географічний*;

ф. Р-2308 Глухівський райвиконком – *предметно-тематичний, географічний*;

- ф. Р-2310 Охтирський райвиконком – предметно-тематичний, географічний;
- ф. Р-2315 Зноб-Новгородський райвиконком – предметно-тематичний, географічний;
- ф. Р-3046 Путивльська повітова інспектура праці – предметно-тематичний;
- ф. Р-3155 Сумське обласне управління держстатистики – предметно-тематичний, географічний;
- ф. Р-3197 Миропільський райфінвідділ – предметно-тематичний, географічний;
- ф. Р-3335 Сумське обласне управління сільського господарства – предметно-тематичний;
- ф. Р-3673 Білопільський райвиконком – предметно-тематичний;
- ф. Р-3862 Синівський райфінвідділ – предметно-тематичний, географічний;
- ф. Р-3967 Білопільський райфінвідділ – предметно-тематичний;
- ф. Р-3976 Русанівський волвиконком – предметно-тематичний;
- ф. Р-4164 Середино-Будський райфінвідділ – предметно-тематичний, географічний;
- ф. Р-4175 Путивльський райфінвідділ – предметно-тематичний;
- ф. Р-4259 Конотопський міськвиконком – предметно-тематичний;
- ф. Р-4317 Путивльський райвиконком – предметно-тематичний;
- ф. Р-4327 Конотопська повітова інспектура праці – предметно-тематичний;
- ф. Р-4611 Відділ управління Конотопського повіткому – предметно-тематичний, географічний;
- ф. Р-4377 Кролевецький райфінвідділ – предметно-тематичний;
- ф. Р-4457 Тростянецький райфінвідділ – предметно-тематичний;
- ф. Р-4530 Жовтневий райвиконком – предметно-тематичний, географічний;
- ф. Р-4560 Відділ управління Конотопського окрвиконкому – предметно-тематичний, географічний;
- ф. Р-4629 Алтинівський волвиконком – предметно-тематичний, географічний;
- ф. Р-4653 Конотопський окрвиконком – предметно-тематичний, географічний;
- ф. Р-4654 Адміністративний відділ Конотопського окрвиконкому – предметно-тематичний, географічний;
- ф. Р-4680 Конотопська окрінспектура праці – предметно-тематичний;
- ф. Р-4819 Конотопський райвиконком – предметно-тематичний, географічний;
- ф. Р-4864 Конотопський райфінвідділ – предметно-тематичний;
- ф. Р-5201 Конотопський міськфінвідділ – предметно-тематичний;
- ф. Р-5572 Роменський волвиконком – предметно-тематичний, географічний;
- ф. Р-5572 Роменський повітфінвідділ – предметно-тематичний, географічний;
- ф. Р-5631 Засульський райвиконком – предметно-тематичний, географічний;

- ф. Р-5639 Перекопівський райвиконком – предметно-тематичний, географічний;
ф. Р-5667 Глинський райвиконком – предметно-тематичний, географічний;
ф. Р-5699 Роменський повітвиконком – предметно-тематичний, географічний;
ф. Р-5734 Роменське окружне статбюро – предметно-тематичний;
ф. Р-5776 Смілівський райвиконком – предметно-тематичний, географічний;
ф. Р-5822 Велико-Буднівський райвиконком – предметно-тематичний, географічний;
ф. Р-6450 Глинський райфінвідділ – предметно-тематичний;
ф. Р-6738 Дернівський волвиконком – предметно-тематичний, географічний;
ф. Р-6760 Кириківський волвиконком – предметно-тематичний;
ф. Р-6766 Хухрянський волвиконком – предметно-тематичний;
ф. Р-6825 Обласна редколегія “Історії міст і сіл Української РСР. Сумська область” – географічний.

Огляди

Тематичні

- документи Державного архіву Сумської області як джерело для вивчення історії колективізації сільського господарства на Конотопщині;
документи Державного архіву Сумської області з історії боротьби трудящих за встановлення радянської влади (1917–1920);
з історії організації керівництва сільським господарством періоду тимчасової нацистської окупації Сумської області (1941–1943);
з історії Сумської обласної партійної організації (1900–1917);
економічні і культурні зв’язки трудящих Сумщини з народами братніх республік СРСР (1917–1975).

Фондові

- ф. 449 Путивльський повітовий суд;
ф. Р-3335 Сумське обласне управління сільського господарства;
ф. Р-7627 Хатаєва Євфалія Іванівна, співачка; її чоловік, Гусев-Оренбурзький Сергій Іванович, письменник.

Науково-довідкова бібліотека

- 13861 книга та брошура від 1788 рр.;
398 річних комплектів журналів;
5565 номерів журналів;
2983 річні підшивки газет;
10 спеціальних видань.
У бібліотеці зберігається література з історії Сумщини, статистичні збірники, документи про перший загальний перепис населення Російської

імперії, огляд робіт сільськогосподарських дослідних станцій. Серед видань радянського періоду – резолюції губернських та окружних з’їздів Рад, звіти окрвиконкомів, довідники з адміністративно-територіального поділу за 1926–1993 рр. З довідкової літератури – Енциклопедичний словник Брокгауза та Єфрона, Велика енциклопедія під редакцією Южакова і Мілюкова, літературна енциклопедія.

Періодичні видання репрезентовані газетами “Чернігівські відомості”, “Сумський вісник”, друкованими органами різних партій періоду Української революції (1917–1920).

У складі бібліотечного фонду зберігаються історичні, літературно-художні, педагогічні, релігійні, сільськогосподарські журнали першої половини ХІХ – початку ХХ ст.: “Киевская старина”, “Русский вестник”, “Русская школа”, “Вера и разум”, “Еврейский мир” та ін.

На зберіганні є також література нацистської окупаційної влади – брошури агітаційно-пропагандистського характеру, літературно-художні збірники та газети, що виходили на окупованій території: “Ромен цвіте”, “Український засів”, “Сумський вісник”, “Відродження” тощо.

Довідковий апарат бібліотеки – алфавітний та систематичний каталоги, каталог газет і журналів.

Методичні розробки

Сведения об изменениях в административно-территориальном делении Сумщины за 1923–1980 гг.: Справочник / Сост. Н. В. Кныш. – Сумы, 1981. – 24 с.

Схема единой классификации документной информации в систематическом каталоге Государственного архива Сумской области / Сост. Н. В. Кныш. – Сумы, 1984. – 68 с.

Схема единой классификации документной информации в систематическом каталоге Государственного архива Сумской области XVIII – начала XX вв. / Сост. Н. В. Кныш. – Сумы, 1989. – 56 с.

Перечень документов к фотодокументальной выставке “Документы свидетельствуют”, посвященной 50-летию начала Великой Отечественной войны. – Сумы, 1991. – 2 с., [5] с. прил.

Работа с каталогами в Государственном архиве Сумской области: Рабочая инструкция / Сост. Н. В. Кныш. – Сумы, 1991. – 11 с.

Робоча інструкція по підготовці путівника по фондах Державного архіву Сумської області / Уклад. Л. А. Покидченко. – Суми, 1998. – 12 с., [9]с. дод.

Схема довідника з адміністративно-територіального поділу Сумської області “Сумщина від давнини до сьогодні” / Уклад. Л. А. Покидченко. – Суми, 1999. – 6 с.

Збірник методичних розробок Державного архіву Сумської області. Вип. 1 / За ред. Л. Я. Заїки. – Суми, 2000. – 146 с.

Про посилення пожежної безпеки державних архівних установ області: Метод. рекомендації. – Суми, 2000.

Виконання запитів генеалогічного характеру: Робоча інструкція / Уклад. Н. В. Лобко. – Суми, 2001. – 13 с.

Збірник методичних розробок Державного архіву Сумської області. Вип. 2 / За ред. Л. Я. Заїки. – Суми, 2001. – 43 с.

Методичні рекомендації щодо каталогізації архівних фондів. – Суми, 2001. – 7 с.

Робоча інструкція по виконанню запитів генеалогічного характеру. – Суми, 2001. – 12 с.

Тематико-експозиційний план виставки фото і ксерокопій документів, присвяченої 400-річчю Кролевця, “Кролевець у документах”. – Суми, 2001. – 9 с.

Експозиційний план виставки до 180-річчя з дня народження І. Г. Харитоненка (1822–1891 роки). – Суми, 2002. – 4 с.

Проведення опитування місцевого населення на тему “Голодомор 1932–1933 років на Сумщині”: Пам’ятка / Уклад. О. С. Коваленко. – Суми, 2002. – 5 с.

Робоча інструкція по складанню анотованого реєстру описів фондів Державного архіву Сумської області / Уклад. О. М. Росторгуєва. – Суми, 2002. – 4 с.

Тематико-експозиційний план фотодокументальної виставки “Ти наша совість, наша молитва, мамо!” (до 100-річчя з дня народження О. О. Деревської, яка усиновила і виховала 48 дітей-сиріт). – Суми, 2002. – 4 с.

Пам’ятка по організації роботи над анотованим алфавітним покажчиком позасудових кримінальних справ фонду ФР-7641 УСБУ по Сумській області / Уклад. О. С. Коваленко. – Суми, 2003. – 5 с.

Підготовка довідника документів з особового складу, які зберігаються в архівних установах області, підприємствах, установах і організаціях: Робоча інструкція / Уклад. Ю. О. Олійник. – Суми, 2003. – 5 с.

Прейскурант про затвердження цін на роботи (послуги), що виконуються Державним архівом Сумської області на договірних засадах. – Суми, 2003. – 12 с.

Примірна номенклатура справ районної лікарні / Уклад. В. А. Марченко. – Суми, 2003. – 12 с.

Примірна номенклатура справ управління сільського господарства і продовольства райдержадміністрації / Уклад. В. А. Марченко. – Суми, 2003. – 14 с.

Схема збірника документів “Голодомор 1932–1933 років на Сумщині” / Уклад. Л. А. Покидченко. – Суми, 2003. – 4 с.

Бібліографія

Довідкові видання

Загальні довідкові видання

Сумський обласний державний архів та його філіали у містах Конотопі і Ромнах: Путівник / Упоряд.: І. О. Авраменко, Т. М. Бойко, І. О. Ільченко, Н. Ф. Сахарова; Ред. Л. М. Отліванова. – К., 1965. – 299 с.

Державні архіви Української РСР: Короткий довідник. – К., 1972. – С. 140–144.

Архив – сокровищница документальных памятников: из опыта использования материалов государственного архива Сумской области в агитационно-пропагандистской работе: [Буклет] / Сост.: А. Ф. Казанцева, Т. В. Кобелева, Л. А. Покидченко. – Сумы, 1988. – 6 с.

Государственные архивы Украинской ССР: Справочник. – К., 1988. – С. 177–181.

Grimsted Patricia Kennedy. Archives and Manuscript Repositories in the USSR. Ukraine and Moldavia. – Princeton, 1988. – В. 1. – Р. 807–809.

Государственные архивы СССР: Справочник. – М., 1989. – Ч. 1. – С. 558–561.

Архівні установи України: Довідник. – К., 2000. – С. 112–116.

Державний архів Сумської області: [Буклет] / Упоряд. Л. А. Покидченко. – Суми, 2000. – 19 с.

Державний архів Сумської області: 75 років / Держархів Сумської обл.; Фонд “Алгоніка”. – Суми, 2000. – [Компакт-диск].

Державний архів Сумської області: Путівник. Т. 1 / Держкомархів України. Держархів Сумської обл.; Авт.-упоряд.: Л. Покидченко (відп. упоряд.) та ін.; Редкол.: Р. Пиріг (голова) та ін. – Суми, 2002. – 320 с. – (Архівні зібрання України. Путівники).

Спеціальні довідкові видання

Документальные материалы по истории евреев в архивах СНГ и стран Балтии: Предварительный список архивных фондов. – СПб., 1994. – С. 95.

Анотації відеосюжетів. Вип. 1 / Держархів Сумської обл.; Упоряд. Ю. В. Валова. – Суми, 2000. – 62 с.

Анотації відеосюжетів. Вип. 2 / Держархів Сумської обл.; Упоряд. Ю. В. Валова. – Суми, 2001. – 87 с.

Міжархівний показник фондів колишніх партійних архівів обкомів КПУ // Центральний державний архів громадських об'єднань України: Путівник. – К., 2001. – С. 379–388.

Покидченко Л. А. История украинского еврейства в документальных и печатных источниках Государственного архива Сумской области: Путеводитель / Госархив Сумской обл. – Сумы, 2001. – 166 с.

Покидченко Л. А. Розсекречені друковані видання періоду Другої світової війни і присвячені Великій Вітчизняній війні: Огляд / Держархів Сумської обл. – Суми, 2001. – 16 с.

З історії голодомору 1932–1933 рр. на Сумщині / Держархів Сумської обл.; Уклад. Л. Покидченко. – Суми, 2002. – 62 с.

Видання містить “Тематичний перелік документів “Голодомор 1932–1933 рр. на Сумщині” (С. 21–58) та “Список фондів та друкованих джерел, які містять інформацію про голодомор 1932–1933 рр.” (С. 59–61).

Національний архівний фонд України. Засоби інтелектуального доступу до документів: Короткий довідник. – К., 2002. – С. 102–107.

Розсекречені документи періоду нацистської окупації Сумської області 1941–1943 років: Огляд документів / Держархів Сумської обл.; Авт.-упоряд. В. А. Марченко. – Суми, 2003. – 52 с.

Анотації відеосюжетів. Вип. 3 / Держархів Сумської обл.; Упоряд. Ю. В. Валова. – Суми, 2004. – 72 с.

Огляди фондів

Котляр Р. Матеріали цукрової промисловості // Радянський архів. – 1931. – Кн. 2 (17). – С. 17–21.

Огляд архіву колишнього цукрозаводчика І. Г. Харитоненка.

Довжинець Л. Матеріали Сумського облдержархіву з історії ревкомів // Архіви України. – 1970. – № 3. – С. 72–74.

Огляд документів 13 фондів ревкомів у Сумському облдержархіві.

Рогаль О. Поповнення філіалу Сумського облдержархіву в м. Ромнах // Архіви України. – 1970. – № 3. – С. 89.

Шестерніна В. Суми // Архіви України. – 1970. – № 5. – С. 92.

Про нові надходження до Сумського облдержархіву у 1970 р.

Дроб'язко Г. Ю. Сумський облдержархів // Архіви України. – 1974. – № 1. – С. 84–85.

Про нові надходження до архіву у 1971–1973 рр.

Дроб'язко Г. Ю. Сумський облдержархів // Архіви України. – 1978. – № 4. – С. 73–74.

Про нові надходження до архіву у 1974–1977 рр.

Кузьменко Л. Документи фонду М. М. Данька у Державному архіві Сумської області // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 1998. – Т. 3. – С. 126–128.

Патищенко Л. Еврейские фонды Госархива Сумской области // Еврейська історія та культура в країнах Центральної та Східної Європи: Зб. наук. праць: Матеріали конф. (2–5 верес. 1997 р.) / Ін-т юдаїки; НБУВ. – К., 1998. – Т. 1. – С. 156–157.

Кобелева Т. В. Документи Держархіву Сумської області як джерело для вивчення історії: [Огляд фондів архіву] // Матеріали ювіл. наук.-практ. конф., присвяч. 75-річчю Державного архіву Сумської області / Держархів Сумської обл. – Суми, 2000. – С. 53–56.

Плетньова В. І. Комплектування Держархіву [Сумської області] відео-документами // Матеріали ювіл. наук.-практ. конф., присвяч. 75-річчю Державного архіву Сумської області / Держархів Сумської обл. – Суми, 2000. – С. 18–20.

Обзор семейного фонда “Хатаева Евфалия Ивановна – певица; ее муж – писатель Гусев-Оренбургский Сергей Иванович” // Евфалия Хатаева. О времени и о себе... / Сост. Л. А. Покидченко. – Сумы, 2002. – С. 23–24.

Заика Л. А. Презентация книги о певице Е. И. Хатаевой “Евфалия Хатаева. О времени и о себе”. Обзор личного фонда Е. Хатаевой, который хранится в Государственном архиве Сумской области // Матеріали наукової ради архівних установ Курської та Сумської областей 4 жовтня 2002 року у Курську. Матеріали спеціального засідання круглого столу архівних установ Сумської та Курської областей 17 вересня 2003 року у Сумах. – Суми, 2003. – С. 13–17.

Історія архіву, окремих фондів, колекцій

Архівне будівництво на Сумщині (1918–1965 рр.) / Т. Бойко, Г. Казанцева, Л. Палеоха та ін. // Архіви України. – 1968. – № 5. – С. 3–11.

Заїка Л. Я. Скарбниця людської пам'яті // Матеріали ювіл. наук.-практ. конф., присвяч. 75-річчю Державного архіву Сумської області / Держархів Сумської обл. – Суми, 2000. – С. 5–10.

Росторгуєва О. М. Історія відділу збереження, обліку та довідкового апарату ДАСО // Матеріали ювіл. наук.-практ. конф., присвяч. 75-річчю Державного архіву Сумської області / Держархів Сумської обл. – Суми, 2000. – С. 20–22.

Заїка Л. А. Документы государственного архива Сумской области как источник ретроспективной информации // Матеріали наукової ради архівних установ Курської та Сумської областей 4 жовтня 2002 року у Курську. Матеріали спеціального засідання круглого столу архівних установ Сумської та Курської областей 17 вересня 2003 року у Сумах. – Суми, 2003. – С. 6–9.

Періодичні та продовжувані видання архіву

Архівіст: Інформаційний вісник Державного архіву Сумської області. [Засновано у 2001 р.] / Держархів Сумської обл.; Редкол.: Л. Я. Заїка (гол. ред.), Ю. О. Олійник (заст. гол. ред.), Н. В. Лобко та ін. – Суми.

За 2001–2004 рр. вийшло 18 випусків вісника.

Див. також Генеральну бібліографію № 123, 129.

ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Адреса: вул. Сагайдачного, 14, м. Тернопіль, 46001

Тел./факс: (0352) 52-26-18

Тел.: (0352) 52-24-40

E-mail: dato_bogd@tr.ukrtel.net

Веб-сторінка на порталі Держкомархіву України:

<http://www.archives.gov.ua/Archives/>

Транспорт: тролейбус № 3, 5 (зуп. “Центр”)

Час роботи читального залу: понеділок–четвер: 8.30–16.45

Директор: Хаварівський Богдан Васильович

Заступник директора: Сергєєва Ніна Андріївна

Історична довідка

Архів як сховище документів і наукова установа розпочинає відлік своєї діяльності із жовтня 1939 р. Архівне будівництво почалось із прибуття у м. Тернопіль уповноваженого Архівного управління Наркомату внутрішніх справ УРСР. Під архівосховища були обладнані приміщення Домініканського монастиря. 1 листопада 1939 р. в день прийняття Закону про включення Західної України до складу УРСР в Тернополі почав свою роботу Тернопільський обласний державний архів. Першим директором архіву став Олександр Горячкін. 4 грудня 1939 р. був прийнятий Указ Президії Верховної Ради СРСР про утворення в складі УРСР Тернопільської області. Це послужило підставою для надання офіційної назви архівним органам. Тернопільський обласний державний архів було перейменовано на Тернопільський обласний історичний архів.

На підставі затвердженого РНК СРСР від 29 березня 1941 р. “Положення про Державний архівний фонд СРСР і мережу державних архівів” та циркуляра ГАУ НКВС СРСР від 1 квітня 1941 р. “Про порядок реорганізації республіканських, крайових і обласних архівів” Тернопільський обласний історичний архів перейменовано на Державний архів Тернопільської області.

Під час Великої Вітчизняної війни найцінніші документи Державного архіву Тернопільської області евакуювали, однак значну частину їх залишили на місці, що призвело до непоправних втрат. На початку липня 1941 р. м. Тернопіль і область були тимчасово включені до складу дистрикту Галичина. При відступі німецьких військ приміщення архіву окупанти перетворили на оборонну споруду. Встановлено, що з 123 фондів (924166 од. зб.), що значилися на 1 січня 1941 р., вціліло тільки 72 фонди (533813 од. зб.).

Діяльність Державного архіву Тернопільської області відновилася після звільнення радянськими військами м. Тернополя у квітні 1944 р. Організація роботи архівної служби області завершилась у 1947 р. На 1 січня 1948 р. в Державному архіві Тернопільської області було: 8104 од. зб., крім того 1300 фасцикулів і понад 200 тонн розсипу документальних матеріалів. У повоєнний час колектив очолив Михайло Анзін. Він і Карл Тищенко багато зробили для того, щоб зібрати цінні документи про трагедію Другої світової війни на Тернопіллі.

4 жовтня 1958 р. Постановою № 418 Рада Міністрів УРСР затвердила мережу державних архівів України, при цьому Державний архів Тернопільської області перейменовано на Тернопільський обласний державний архів.

Згідно з наказом ГАУ при РМ УРСР від 7 серпня 1980 р. № 67 Тернопільський обласний державний архів перейменовано на Державний архів Тернопільської області.

Структура архіву

Апарат управління

Відділи:

- організації та координації архівної справи
- зберігання, обліку та довідкового апарату
- формування НАФ та діловодства
- інформації та користування документами

Фонд архіву (архів архіву)

ф. Р-222 Державний архів Тернопільської області, 4328 од. зб. за 1940–2002 рр.

Обсяг фондів

3624 фонди, 709958 од. зб. (134624 л. м) за 1557–2001 рр.

1768 од. зб. науково-технічної документації за 1945–1980 рр.

17 од. зб. кінодокументів за 1961–2000 рр.

28268 од. зб. фотодокументів за 1905–2002 рр.

470 од. зб. фонодокументів за 1959–1997 рр.

22 од. зб. відеодокументів за 1993–2004 рр.

Анотація складу фондів

Фонди архіву періоду до 1939 р. містять документи Духовного Собору Почаївської Успенської лаври (1557–1939), копії російських, австрійських і пруських офіційних актів, що стосуються першого поділу Польщі, копії указів імператриці Катерини II про приєднання областей до Російської імперії в результаті другого і третього поділів Польщі (1793–1795), маніфест австрій-

ської імператриці Марії-Терезії про приєднання частини Польського королівства до Австрії, копії грамот польського короля Августа III, укази і розпорядження Волинської духовної консисторії, копія реляції Суворова про перемогу над французькою армією (1799), накази Варшавсько-Холмської і Волинської духовних консисторій (1834), дозвіл Т. Шевченку малювати види лаври та її околиць (1846), документи про збір коштів на будівництво пам'ятників Хмельницькому та Кутузову, протоколи засідань Духовного Собору (1840–1925), документи про книгодрукування, статистичні дані про лавру, її маєтки, підприємства та земельні володіння, ревізькі реєстри кріпаків (1833).

У фонді Волинської православної духовної консисторії (1918–1919) зберігаються постанови про організацію у квітні 1920 р. архівного управління у Кременці та перейменування Волинської єпархіальної ради у Волинську духовну консисторію, а також про правовий статус православної церкви у Польщі, документи про вибори благочинних та церковних старост, списки духовенства та служителів церкви (1921–1939), особові справи священників.

Фонд Тернопільського міського магістрату (1784–1918) містить протоколи засідань членів ради магістрату, відомості про кількість лікарень, магазинів, вокзалів у м. Тернополі, документи з історії м. Тернополя, про відкриття Тернопільської ремісничої школи (1909), про облік ополченців (1891, 1894), військовозобов'язаних, перепис населення і його матеріальне становище (1851–1917) та ін.

У складі фонду Тернопільської повітової фінансової дирекції Галицького намісництва (1826–1910) відклалися плани і кадастрові карти сіл та міст області.

В архіві зберігаються фонди Кременецького римо-католицького деканату Волинської губернії, православних парафіяльних управлінь Кременецького повіту Волинської губернії, римо-католицьких та греко-католицьких парафіяльних управлінь Бережанського, Чортківського і Тернопільського округів Галицького намісництва.

До фонду Тернопільського воєводського управління (1920–1939) входять документи про стан економіки та суспільно-політичне життя Тернопільщини, про діяльність партій, українських, польських, та єврейських товариств, професійних спілок і кооперацій.

У фондах повітових староств (1919–1939) відклалися протоколи з'їздів старост, вїттів та гмінних управ, економічні і географічні описання повітів, списки промислових, ремісничих та торговельних установ тощо.

У документах Кременецької, Тереховлянської та Тернопільської філій товариства “Просвіта” є відомості про керівництво товариства, про роботу народних домів, бібліотек, читалень, аматорських драматичних гуртів та хорів, відзначення ювілеїв Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки, М. Шашкевича, В. Стефаніка, О. Кобилянської, видання і розповсюдження книг українською мовою для масового читача.

Із фондів радянського періоду заслуговує на увагу фонд виконавчого комітету Тернопільської обласної Ради народних депутатів (1939–1941, 1944–1978), в якому зберігаються протоколи, рішення, постанови, розпорядження, звіти виконкому і райвиконкомів, протоколи сесій обласної, районних, міських Рад, документи про діяльність сільськогосподарських і промисло-

вих підприємств, культурно-освітніх установ, про стан охорони здоров'я, роботу організацій та підприємств торгівлі, побутового обслуговування тощо.

Фонд Управління Служби безпеки України по Тернопільській області (1941–1953) містить фільтраційні справи репатрійованих громадян, трофейні справи на військовослужбовців, які перебували в нацистському полоні, а також кримінальні позасудові справи громадян, репресованих у 1939–1941, 1944–1950 рр., а нині реабілітованих.

У фонді Статистичного управління Тернопільської області (1945–1975) зосереджено статистичні звіти підприємств області, списки і картки обліку підприємств, які були у приватному володінні (1940), документи перепису населення і списки промислових підприємств, зруйнованих під час тимчасової нацистської окупації (1944), підсумкові звіти про виконання плану заготівель продукції рослинництва в колгоспах і радгоспах області, підсумки обліку посівних площ, звіти про виконання плану заготівель продуктів тваринництва, зведені звіти про капітальне та житлово-комунальне будівництво та ін.

Фонд відділу охорони здоров'я виконкому Тернопільської облради народних депутатів (1944–1960) складають накази, протоколи, стенограми засідань медичної ради, науково-практичних конференцій, документи про роботу середніх медичних закладів, надання медичної допомоги населенню області, огляди про діяльність лікувальних установ та боротьбу із захворюваннями.

Фонд управління культури виконкому Тернопільської облради народних депутатів (1953–1981) містить накази, постанови і протоколи засідань ради обласного та районних управлінь, протоколи оглядів-конкурсів художніх виставок, документи про історичні та археологічні пам'ятки, списки письменників та діячів культури, фотоальбоми.

У комплексі документів колишнього партархіву – фонди обкомів, міськкомів, райкомів Компартії і ЛКСМ України, первинних партійних і комсомольських організацій, політвідділів облвійськкомату, МТС, залізниці, політсектору облуправління сільського господарства та ін.

Архів зберігає фонди особового походження визначних діячів літератури і мистецтва, вчених, громадських діячів – уродженців краю: поетів Степана Будного, Кирила Куцюка-Кочинського, Бориса Демківа, Богдана Чепурка, письменниці Іванни Блажкевич, відомого етнографа і фольклориста Володимира Гнатюка, мистецтвознавця Олександра Федорука та літературознавця, професора Романа Гром'яка.

У держархіві зібрано документи знаних акторів, сценаристів, режисерів – Богдана Антківа, Павла Загребельного, Ярослава Геляса, Юрія Авраменка: рукописні, машинописні з правками авторів п'єси, драми, статті, спогади, тексти ролей, рецензії на вистави, фотографії акторів у ролях, їхнє листування, програми вистав, афіші, запрошення, вітальні листівки та інші документи про життя і творчість. Багато машинописів і рукописів п'єс знаходиться у фонді українського письменника-драматурга Олексі Корнієнка.

Важливими є фонди відомих діячів науки: правознавця Станіслава Дністрянського (оригінальні рукописи праць вченого, біографічні документи, фотографії), астронома, академіка Івана Климишина (наукові праці вченого, його публікації, доповіді, виступи на конференціях), фізика і математика Миколи Чайковського, кібернетика і математика Ігоря Вітенька, докто-

ра медичних наук, професора Емануїла Бергера, дослідника історії української медицини Павла Пундія.

Змістовними є фонди художників Івана Марчука, Володимира Савчака, Зеновія Флінти (з численними репродукціями, каталогами виставок, афішами, запрошеннями і світлинами), народного майстра Володимира Лупійчука, скульптора Михайла Паращука, краєзнавців Михайла Ониськіва, Гаврила Чернихівського, Бориса Ельгорта, журналіста і громадського діяча з Канади Василя Дідюка.

У 1991–1995 рр. проведено розсекречування документів. Розсекречено документи фондів:

– Тернопільського воєводського управління, повітових староств (1919–1939): циркуляри, розпорядження, постанови Міністерства внутрішніх справ, воєводського управління, звіти, статистичні відомості про діяльність повітових староств, міських та сільських органів самоуправління, звіти староств і статистичні відомості про хід і результати виборів до сейму і сенату, звіти, інформації, листування про посилення нагляду за друкованими виданнями, заборону українського знака “Тризуб”, газети “Січ”, документи про політичний стан у повітах, діяльність політичних партій, профспілок, склад та діяльність українських, польських, єврейських товариств, релігійних сект, громад, будівництво церков, гімназій, страйковий рух, парцеляцію землі;

– Тернопільської воєводської команди держполіції, міського комісаріату, повітових команд, постерунків держполіції (1920–1939) – циркуляри і розпорядження МВС Польщі, накази комендантів Головної окружної, воєводської, повітових команд держполіції, звіти про діяльність органів поліції, політичну ситуацію і стан безпеки у повітах, протоколи розслідувань скарг на зловживання поліції, секретна інструкція УНДО, донесення, звіти про діяльність українських товариств, організацій, партій, переліки легальних та нелегальних політичних організацій, їхня характеристика, інформації, відомості про розшук осіб, що підозрюються у політичній діяльності і кримінальних злочинах, про діяльність ОУН, УВО, УНДО, українських товариств “Просвіта”, “Сокіл”, “Союз українок”;

– Філій українського товариства “Просвіта” у м. Тернополі, м. Теревовлі та м. Кременці (1901–1939) – циркуляри, інструкції, розпорядження Головного управління товариства “Просвіта” у Львові, статuti товариств, протоколи загальних зборів членів читалень “Просвіти”, списки членів товариств;

– Канцелярії Тернопільського губернатора (1914–1918) – накази Верховного головнокомандувача Російської армії, Головнокомандувача арміями Південно-Західного фронту, воєнного генерал-губернатора Галичини і тернопільського губернатора;

– Управління начальника Збарзького повіту, управління начальника Тернопільського гарнізону Південно-Західного фронту, управління комісара Тимчасового уряду в Збарзькому та Скалатському повітах, помічника начальника у Підволочиську (1914–1918) – постанови воєнного генерал-губернатора Галичини, циркуляри, розпорядження про відкриття ремісничих і промислових підприємств, звіти про економічний стан повіту, списки населення, відомості про кількість млинів, круподерень, цегелень, торговельних закладів, дані про посівні площі, стан посівів, кількість худоби, лікувальних

закладів, протоколи обшуку і закриття бібліотек товариства “Просвіта”, опечатування приміщень шкіл і церков, донесення про суспільні організації та їхню діяльність, листування з штабом Південно-Західного фронту, рапорти і донесення, особові справи військових, міліціонерів, службовців.

У розсекречених фондах окупаційного періоду (1941–1944) – Тернопільського окружного фінансового інспекторату, Тернопільського окружного суду, прокуратури Тернопільського окружного суду, німецької охоронної дивізії № 444, Тернопільської та Скалатської міських управ, Ланівецької районної управи, Збараського та Скалатського повітових українських комітетів, Скалатського районного комісаріату, повітового управління, Тернопільського головного митного управління дистрикту Галичина, Кременецького окружного комісаріату, Кременецького шкільного інспекторату, Кременецької міської торгової та технічної шкіл, жандармського постерунку у м. Бучачі Чортківського округу, Управління німецької східної пошти у м. Тернополі дистрикту Галичина розсекречено накази, розпорядження, інструкції про військові дії на фронтах, забезпечення військових частин, роботу судових, митних органів, фінансових управлінь, ведення діловодства німецькою мовою, кримінальні і цивільні справи, списки робітників та службовців, статистичні відомості про кількість і національний склад жителів м. Тернополя, про обкладання населення податками, вивезення мешканців Ланівецького району на примусові роботи до Німеччини, листи з Німеччини рідним і знайомим у Тернопільському окрузі, особові анкети службовців жандармерії, протоколи засідань педрад, списки газет і журналів, що випускалися на території Тернополя під час окупації.

Із фондів після 1939 р. – Тернопільського облвиконкому, райвиконкомів, Уповноваженого Ради в справах релігійних культів при Раді Міністрів УРСР по Тернопільській області, Уповноваженого в справах православної церкви розсекречено постанови, звіти, доповідні записки, довідки про стан релігійних культів в області, діяльність римо-католицьких та католицьких громад, костьолів, православних церков, молитовних будинків, монастирів та духовенства, Почаївської лаври, інформації про релігійну ситуацію в селах, роботу з віруючими всіх конфесій, атеїстичну роботу, про порушення законодавства про культу; Тернопільського обласного відділу охорони здоров'я – накази органів охорони здоров'я про медичне обслуговування, протиепідемічні заходи, боротьбу з епідеміями тифу, відомості, акти про ліквідацію осередків захворювань холерою, тифом, скарлатиною, туберкульозом, токсичних інфекцій; планової комісії Тернопільського облвиконкому – баланси трудових ресурсів.

З метою захисту прав та задоволення соціальних потреб громадян використовують інформацію з фондів:

– Тернопільського обласного управління юстиції, обласного відділу шосейних доріг, Тернопільського та Великоборківського торфопідприємств, обласного комітету народного контролю, радгоспів “Тлівівський” та “Вовковецький”, Кременецької вугільної шахти № 1, асоціації “Тернопільцукор”, залізничного училища № 3, ст. Підволочиськ, школи ФЗН № 1 м. Тернополя – для встановлення трудового стажу;

– районних інспектур держстатистики, Тернопільського окружного фінансового інспекторату, Збараського повітового фінансового управління – для довідок про наявність землі у громадян;

– метричні книги повітових римо-католицьких деканатів Галицького намісництва, парафіяльних управлінь православного віросповідання Кременецького повіту Волинської губернії, греко-католицьких повітових парафіяльних управлінь Тернопільського краю, єврейської синагоги у м. Кременці, документи фонду “Вибори у сейм і сенат”, гімназій, об’єднаного фонду – “Початкові і семирічні школи Тернопільського воєводства” – для надання генеалогічних довідок;

– Тернопільської міської управи (окупаційний період), Тернопільського окружного земельного управління, Кременецького повітового фінансового управління, Тернопільського воєводського бюро з фінансово-земельних справ, Канцелярії тернопільського губернатора, повітових староств – на виконання запитів іноземців.

Кіновідеодокументи (1961–2004), що зберігаються у держархіві області, відтворюють перші кроки утвердження української державності на Тернопіллі, культурне та політичне життя міста, соціально-правові проблеми, відзначення ювілейних дат та подій нашого краю. Це кіно- та відеосюжети про установчі збори Руху, передвиборчі мітинги, урочисті засідання крайової Ради Руху, посвячення Прапора України 29 квітня 1990 р., установчу конференцію “Союзу українок”, святкування Дня Злуки у м. Тернополі, ланцюг єднання через р. Збруч Підволочиськ-Волочиськ, мітинг на Співочому полі, присвячений референдуму 16 березня 1991 р., освячення пам’ятника Т. Шевченку у с. Настасів, зустріч кардинала Любачівського у м. Тернополі, перебування Р. Смика на Тернопільщині, всенародна проща у с. Зарваниці, святкування 600-річчя Вишнівця, Тернопіль – 50 років тому і сьогодні, кінофільм “Визволення м. Тернополя від німецько-фашистських загарбників”.

У фотодокументах (1905–2000) відображено історію, соціально-економічне та громадсько-політичне життя області. Це фотонегативи про історичні події 1905–1939 рр., діяльність Галревкому (1920), увічнення та шанування пам’яті борців за волю України, мужність і героїзм воїнів Радянської Армії, учасників визвольних змагань ОУН–УПА (1941–1952), про звірства і збитки, заподіяні окупантами народному господарству області, основні події періоду відбудови народного господарства, розвиток промисловості, сільського господарства, культури, освіти, охорони здоров’я, про міжнародні зв’язки з Німеччиною, Болгарією, Польщею, Канадою, святкування визначних та ювілейних дат, проведення виборів у місцеві ради, міжнародні та республіканські спортивні змагання, архітектурні пам’ятки Тернопільщини, види міст і сіл, вулиць, краєвиди області.

Фонодокументи, що зберігаються в архіві, висвітлюють урочисті події – записи ювілейних сесій обласної та міської рад народних депутатів, свята визволення м. Тернополя від нацистів, репортажів про відкриття цукрового заводу у м. Кременець, нового корпусу Тернопільського педінституту, меморіалу Слави на 497 висоті с. Осташівці, районної Галереї Слави у м. Гусятині, пам’ятника Ю. Словацькому, радіопередачі про трудові здобутки, міжнародні зв’язки, музичні передачі, записи спогадів учасників Великої Вітчизняної війни, виступів М. Рильського, І. Климишина, Л. Кравчука, Л. Лук’яненка, О. Федорчука, Р. Гром’яка, Є. Долинюк, Ю. Лендюк, Л. Скоропад.

Бази даних

відсутні

Довідковий апарат

Описи

5931

Каталоги

систематичний;
темагичний;
іменний;
географічний;
систематичний до фотодокументів;
систематичний до фонодокументів.

Загальний обсяг каталогів і картотек 386213 карток, з них 386213 – тематичних.

Картотеки

ф. 231 Воеводське управління (члени товариства “Просвіта”) – *іменна*;
ф. 294 Філіал українського товариства “Просвіта”, м. Тернопіль (члени товариства “Просвіта”) – *іменна*;

ф. 317 Філіал українського товариства “Просвіта”, м. Тербовля (члени товариства “Просвіта”) – *іменна*;

ф. Р-3429 Управління СБУ в Тернопільській області (фільтраційні справи) – *іменна*;

ф. Р-3429 Управління СБУ в Тернопільській області (трофейні справи) – *іменна*;

ф. П-1 Тернопільський обласний комітет Компартії УРСР (номенклатурні працівники обкому компартії) – *іменна*;

ф. 258 Духовний Собор Почаївської Успенської лаври – *іменна*;

ф. Р-3432 Колекція документів і матеріалів про визвольні змагання Організації українських націоналістів (ОУН) – Української повстанської армії (УПА) (члени громадських організацій та політичних партій на території Тернопільщини) – *іменна*;

фонди повітових революційних комітетів (9 фф., члени ревкомів) – *іменна*;

ф. Р-3205 І. Блажкевич (діячів української науки і культури, краєзнавців, громадських діячів) – *іменна*;

ф. Р-3220 С. Будний (діячів української науки і культури, краєзнавців, громадських діячів) – *іменна*;

ф. Р-3311 Р. Гром’як (діячів української науки і культури, краєзнавців, громадських діячів) – *іменна*;

ф. Р-3430 С. Дністрянський (діячів української науки і культури, краєзнавців, громадських діячів) – *іменна*;

ф. Р-3433 Я. Геляс (діячів української науки і культури, краєзнавців, громадських діячів) – *іменна*;

ф. Р-3438 Г. Чернихівський (діячів української науки і культури, краєзнавців, громадських діячів) – *іменна*;

ф. Р-3442 Б. Антків (діячів української науки і культури, краєзнавців, громадських діячів) – *іменна*;

ф. Р-3444 М. Чайковський (діячів української науки і культури, краєзнавців, громадських діячів) – *іменна*;

ф. Р-3451 І. Климишин (діячів української науки і культури, краєзнавців, громадських діячів) – *іменна*.

Огляди

Тематичні

Документи по містобудуванню в області.

Фондови

ф. 148 Волинська православна духовна консисторія (1918–1939);

ф. 231 Тернопільське воєводське управління (1921–1939);

ф. 258 Духовний собор Почаївської Успенської лаври (1557–1939);

ф. Р-1833 Виконком Тернопільської обласної Ради депутатів трудящих (1939–1982);

ф. П-1 Тернопільський обласний комітет КП(б)У.

Науково-довідкова бібліотека

34788 книг і брошур від 1577 р.;

861 річний комплект журналів;

6374 номери журналів;

2218 річних підшивок газет;

345 спеціальних видань.

У бібліотеці зберігаються понад 200 унікальних та рідкісних видань – першодруки, біблії, теологічні та правові дослідження, богословські трактати, псалтирі XVI–XVIII ст., енциклопедії, енциклопедичні довідники, статистичні збірники, література з історії краю, УПА, державних установ та ін. Значна кількість діаспорних видань та періодики.

Серед періодичних видань – понад 450 газет, журналів XVIII–XIX ст. Зберігаються видання та періодика українською, польською, німецькою, латинською, французькою, чеською, єврейською, сербською та іншими мовами.

Довідковий апарат – алфавітний та систематичний каталоги.

Методичні розробки

Методическое пособие по каталогизации документов Тернопольского облисполкома и Тернопольского воеводского управления / Сост. М. П. Глинский. – Тернополь, 1964. – 89 с.

Методические рекомендации по использованию схемы классификации систематического каталога / Сост. Б. М. Соловьев. – Тернополь, 1974. – 11 с.

Методичний посібник з удосконалення описів документів держархіву області / Уклад.: Л. С. Бойцун, Т. М. Шевченко. – Тернопіль, 1974. – 13 с.

Методичні рекомендації з диференційованого підходу до описання документів у процесі створення та удосконалення системи науково-довідкового апарату у держархіві області / Уклад. М. М. Нестерець. – Тернопіль, 1975. – 9 с.

Методичні рекомендації щодо вивчення дублетності в фондах установ сільського господарства при проведенні комплексної експертизи цінності / Уклад. О. І. Бойчук. – Тернопіль, 1977.

Методичні рекомендації щодо виключення дублетності і поглиненості в документах установ системи культури / Уклад. З. Є. Яцишин. – Тернопіль, 1978. – 23 с.

Методичний посібник з удосконалення систематичного каталогу держархіву області / Уклад. З. Є. Яцишин. – Тернопіль, 1979. – 11 с.

Памятка для проведения работ по микрофильмированию документов / Сост. О. И. Лаврук. – Тернополь, 1981. – 10 с.

Робоча інструкція з підготовки збірника документів і матеріалів “В братній сім’ї. Трудящі Тернопільської області в економічному та культурному співробітництві народів СРСР” / Уклад. З. Є. Яцишин. – Тернопіль, 1981. – 8 с.

Організація роботи з підготовки доповнень до путівника по фондах держархіву області: Пам’ятка / Уклад. Л. С. Бойцун. – Тернопіль, 1982. – 7 с.

Памятка по организации и ведению учета фондов в госархиве области / Сост. Л. И. Лелекова. – Тернополь, 1982.

Рабочая инструкция организации работ по реставрации и переплету / Сост. Б. С. Бешнов. – Тернополь, 1982. – 15 с.

Составление исторических справок по фондам: Памятка / Сост. Н. А. Сергеева. – Тернополь, 1982. – 6 с.

Методичні рекомендації з питань підготовки документальних виставок / Уклад. Л. С. Бойцун. – Тернопіль, 1983. – 14 с.

Рабочая инструкция по усовершенствованию систематического каталога госархива области (советский период) / Сост. З. Е. Яцишин. – Тернополь, 1983. – 32 с.

Методичні рекомендації щодо роботи з відомчими архівами системи освіти щодо здійснення передачі документів на постійне зберігання / Уклад. З. Є. Яцишин. – Тернопіль, 1984. – 10 с.

Пам’ятка з комплектування держрайархівів документами особового походження / Уклад. О. М. Стукова. – Тернопіль, 1989. – 7 с.

Методичні рекомендації щодо виявлення та збирання документів про визвольні змагання ОУН–УПА / Уклад. З. Є. Яцишин. – Тернопіль, 1996. – 15 с.

Пам’ятка щодо приймання документів репресованих у 1939–1950 р.р. та реабілітованих у 1989–1994 р.р. громадян / Уклад. О. І. Бойчук. – Тернопіль, 1999. – 20 с.

Організація роботи з джерелами комплектування у Державному архіві Тернопільської області / Уклад. Т. В. Малиміна-Базиляк. – Тернопіль, 2003. – 7 с.

Бібліографія

Довідкові видання

Загальні довідкові видання

Путівник по державному архіву Тернопільської області / Уклад.: М. П. Глинський, Т. Г. Давидова, Е. А. Дубілевський та ін.; Редкол.: В. Д. Батурін, Е. А. Дубілевський, А. Т. Литвин. – Львів: Львівське книжк.-журн. вид-во, 1961. – 203 с.

Державні архіви Української РСР: Короткий довідник. – К., 1972. – С. 145–148.

Государственные архивы Украинской ССР: Справочник. – К., 1988. – С. 181–183.

Державний архів Тернопільської області: Допов. до путівника / Упоряд.: Л. С. Бойцун (ст. упоряд.), О. І. Лаврук, О. С. Лазоренко та ін.; Відп. ред. К. М. Архипенко. – К., 1988. – 126 с.

У виданні розкривається склад і зміст документів, що поповнили фонди архіву у 1960–1987 рр.

Grimsted Patricia Kennedy. Archives and Manuscript Repositories in the USSR. Ukraine and Moldavia. – Princeton, 1988. – В. 1. – Р. 814–819.

Государственные архивы СССР: Справочник. – М., 1989. – Ч. 1. – С. 562–564.

Державний архів Тернопільської області: [Буклет] / Уклад. Л. Бойцун. – Тернопіль, 1998. – 20 с.

Архівні установи України: Довідник. – К., 2000. – С. 117–121.

Державний архів Тернопільської області: Путівник. – [Готується до друку]. – (Архівні зібрання України. Путівники).

Спеціальні довідкові видання

Документальные материалы по истории евреев в архивах СНГ и стран Балтии: Предварительный список архивных фондов. – СПб., 1994. – С. 98.

Міжархівний показчик фондів колишніх партійних архівів обкомів КПУ // Центральний державний архів громадських об'єднань України: Путівник. – К., 2001. – С. 388–391.

Національний архівний фонд України. Засоби інтелектуального доступу до документів: Короткий довідник. – К., 2002. – С. 108–110.

Тематичний перелік про переселення етнічних українців з Польщі на територію України [1944–1947 рр.] / Уклад.: Б. Хаварівський, О. Савчин. – [Тернопіль], 2004. – [6] с.

Огляди фондів

Глинська Р. Комплектування Тернопільського облдержархіву документальними матеріалами // Архіви України. – 1968. – № 2. – С. 40–45.

Лелекова Л. І., Нестерець М. М. Тернопільський облдержархів // Архіви України. – 1974. – № 4. – С. 70–71.

Про поповнення фондів архіву у 1966–1973 рр.

Лелекова Л. І. Тернопільський облдержархів // Архіви України. – 1978. – № 1. – С. 67–69.

Огляд нових надходжень до архіву у 1974–1976 рр.

Soshnikov V. The Current State of Archival Research in the CIS: Survey of Ternopol and Ivano-Frankovsk Archives in Western Ukraine // Avotaynu: The International Review of Jewish Genealogy. – 1996. – Vol. 12, № 1. – P. 8–9.

Огляд джерел з єврейської генеалогії у фондах архіву.

Бойцун Л. Духовний Собор Почаївської Лаври (ф. 258, оп. 1–3, спр. 8213) // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 1998. – Т. 3. – С. 115–119.

Вітвицький О. Архівні документи про дві світові війни (на базі фондів ДА Тернопільської області) // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: Міжвід. зб. наук. праць / Голов. архів. упр. України. УДНДІАСД. – К., 1999. – Вип. 1. Архів і особа. – С. 259–262.

Грицина Д., Бойцун Л. Волинська духовна православна консисторія. Огляд фонду // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 2001. – Т. 7. – С. 77–81.

Історія архіву, окремих фондів, колекцій

Антоний, архиепископ Волыни. (Храповицкий А.) Архив Почаевской лавры // Волынские епархиальные ведомости. [Часть неофициальная]. – 1910. – № 15. – С. 286.

Naikcz-Dobrowolski M. Zbiory muzeum Podolskiego w Tarnopolu // Muzeum Polskie. – Kijów, 1917. – S. 41–52.

Przyboń A. Inwentarz archiwum skaznieskiego Bocca Markowskich (linii Podolskiej) // Rocznik Podolski. – Ternopil, 1938. – № 1. – S. 226–269. – [Окреме вид.: Ternopil, 1938. – 45 s.].

Глинський М. П. Архівне будівництво на Тернопільщині (1939–1960 рр.) // НІБ. – 1961. – № 3. – С. 3–17.

Глинський М. П. Архівна справа в західних областях України в роки Вітчизняної війни (1941–1945 рр.) // Архіви України. – 1968. – № 2. – С. 14–24.

Періодичні та продовжувані видання архіву

Архіваріус: Інформаційний вісник Державного архіву Тернопільської області. [Засновано у 2004 р.] / Держархів Тернопільської обл.; Ред. рада: Б. Хаварівський (шеф-ред.), А. Грицишин (ред.), Н. Сергєєва та ін. – Тернопіль.

За 2004 р. вийшло 4 випуски вісника.

Див. також Генеральну бібліографію № 47, 51, 68, 75, 79, 82, 86, 89, 105, 208, 218, 222.

Адреса: просп. Московський, 7, м. Харків, 61003 (корп. 1)

ул. Мироносицька, 41, м. Харків, 61003 (корп. 2)

Тел./факс: (057) 700-53-41

Тел.: (057) 715-73-80, 731-59-86

E-mail: gaho@ukr.net

Веб-сторінка на порталі Держкомархіву України:

<http://www.archives.gov.ua/Archives/>

Сторінка на веб-сайті Харківської обласної держадміністрації:

<http://www.regionnet.kharkov.ua/rsa/>

Транспорт: корп. 1 – ст. метро “Радянська”, трамвай № 6

(зуп. “Короленка”),

корп. 2 – ст. метро “Університет”

Час роботи читального залу: понеділок–п’ятниця: 8.30–17.00

Директор архіву: Ріяко Євгеній Іванович

Заступник директора: Момот Людмила Михайлівна

Історична довідка

Історія Державного архіву Харківської області бере початок з 1880 р., коли члени Історико-філологічного товариства Харківського університету заснували Харківський історичний архів. У 1920 р. його перетворено у Центральний історичний архів при Харківській губнаросвіті. 1 лютого 1920 р. Харківський губкопмис прийняв “Положення про Центральний історичний архів”. З 7 лютого 1920 р. постановою Всеукраєвкому “заборонено всяке переміщення архівів у м. Харкові та вилучення з них документів без його відому.” Архів, що існував з 1880 р., вперше оформив юридично своє існування, одержав штат і кошти. У 1926 р. створено Харківський крайовий історичний архів, де зосередилися фонди Центрального історичного архіву. З 1932 р. його перейменовано на Харківський обласний історичний архів – на підставі постанови секретаріату ВУЦВК від 5 квітня 1930 р. “Про єдиний державний архівний фонд УРСР” та у зв’язку з новою адміністративною реформою (ліквідація округів). З 1941 р. – Державний архів Харківської області, на підставі затвердженого у березні Раднаркомом СРСР положення про архівну систему. З початком Великої Вітчизняної війни найцінніші документи були евакуйовані до м. Златоуста. Більшість документів було знищено в період нацистської окупації.

1958 р. Державний архів Харківської області перейменовано на Харківський обласний державний архів, а з 7 серпня 1980 р. – Державний архів Харківської області.

Структура архіву

Апарат управління

Відділи:

- організації та удосконалення інформаційних систем
- інформації та користування документами
- довідкового апарату та обліку документів
- формування НАФ та діловодства
- забезпечення збереженості документів
- документів громадських організацій

Лабораторія реставрації документів

Фонд архіву (архів архіву)

ф. Р-1932 Державний архів Харківської області, м. Харків, 5010 од. зб. за 1932–1941, 1943–1995 рр.

ф. П-10417 Партійний архів Харківського обласного комітету Компартії України, 2088 од. зб., за 1930–1941, 1944–1991 рр.

Обсяг фондів

4679 фондів, 2326374 од. зб. (33267 л. м) за 1744–2004 рр.

12754 од. зб. науково-технічної документації за 1780–1972 рр.

735 од. зб. кінодокументів за 1966–1992 рр.

35054 од. зб. фотодокументів за 1943–2002 рр.

1302 од. зб. фонодокументів за 1959–1991 рр.

3 од. зб. відеодокументів за 1991, 1995, 2003 рр.

Анотація складу фондів

Документи до 1917 р. висвітлюють життя Харкова і всього Слобідського краю. Указом від 12 грудня 1796 р. створено Слобідсько-Українську губернію, до якої увійшла територія Харківського намісництва та східна частина території Воронежського намісництва. Адміністративним центром губернії був Харків. Наприкінці 1835 р. Слобідсько-Українську губернію було перейменовано у Харківську.

Документи з історії краю відклались у фондах Канцелярії харківського губернатора, губернського правління і присутствія, Харківської міської думи, губернської та повітових земських управ та ін. Це відомості про склад

та рух населення, стан міст, промисловості, сільського господарства, народної освіти тощо.

У фонді Канцелярії харківського губернатора зберігаються документи про Вітчизняну війну 1812 р. та Кримську війну 1853–1856 рр., про створення та діяльність в губернії військових поселень в 1817 р. У цьому ж фонді є інформація про благоустрій Харкова та повітових міст, розвиток культури та науки, відкриття університету (1805), про його засновника В. Каразіна, відкриття 1850 р. ветеринарного училища (з 1873 р. – інститут), технологічного інституту (1885), жіночого медичного інституту (1910), першої гімназії (1805) та інших навчальних закладів, про перші польоти у Харкові С. Гризодубова, І. Заїкіна, С. Уточкіна.

Документи фондів губернського правління, Канцелярії губернського прокурора, органів поліції, старшого фабричного інспектора, губернських присутствій у селянських, а також у фабричних та гірничозаводських справах відображають громадсько-політичний та революційний рух в губернії, стосунки між поміщиками та селянами, їхні земельні тяжби. У фондах є відомості про селянську реформу 1861 р., столипінську аграрну реформу 1906 р. та ставлення селян до реформування. Збереглися документи, які висвітлюють революційні виступи в 1905–1907 рр., розвиток страйкового руху в 1902–1916 рр., діяльність Харківської організації РСДРП.

В архівних документах відображено стан промисловості губернії, правове та економічне становище робітників, діяльність Харківського паровозобудівного та машинобудівного заводів, заводів землеробських машин Гельферіх-Саде та Мельгозе, фабрики товариства з виробництва фарфорових і фаянсових виробів М. Кузнецова.

Про стан сільського господарства, землеволодіння та склад сільського населення відклались документи у фондах губернської та повітових земських управ, губернського у селянських справах присутствія, губернської креслярні, Канцелярії губернського землеміра та ін. Зберігаються документи про проведення та уточнення меж земельних володінь, про межування земель під час проведення столипінської аграрної реформи (1907–1912), про доходи з земельних ділянок, кількість державних селян у губернії, межові книги та ін.

У фонді Казенної палати є документи про переписи населення м. Харкова і губернії за 1782–1856 рр., списки жителів окремих населених пунктів та інші документи про чисельність і склад населення.

Економічне становище м. Харкова і губернії відображено у фондах Казенної палати, Особливого у земських повинностях присутствія, акцизних управлінь, канцелярій податних інспекторів, губернського у промисловому податку присутствія, контрольної палати, губернського казначейства, філії дворянського земельного банку, філії селянського поземельного банку, земельного банку, міського кредитного товариства та інших, де є відомості про прибутки і податки установ різних відомств та підприємств, про кількість і майновий стан різних верств населення, землеволодіння, посіви та врожайність, справи про придбання земельних ділянок для будівництва гуралень, цукрових заводів, тютюнових фабрик, відомості про їхню роботу, про діяльність банків тощо.

Стан культури, охорони здоров'я в губернії відображено у фондах культурно-освітніх установ, навчальних закладів, лікарських, громадських та благодійних організацій, органів нагляду за ними. Документи свідчать про відкриття та діяльність навчальних закладів (у т. ч. першої в Харкові недільної школи), про організацію губернських вчених архівних комісій (1885), бібліотек та ін. У фонді Харківського губернського статистичного комітету зберігаються довідки про архіви губернії, складені 1900 р. для Московського археологічного товариства.

Фонд Харківської духовної консисторії висвітлює стан єпархії, окремих благочиній та церков, подає відомості про спорудження їх у Харкові та в інших містах і селах Харківщини, плани та проекти церковних будівель, стан монастирів, про утворення й діяльність Харківського колегіуму (1800–1841), церковно-приходських шкіл

Документи після 1917 р. містять відомості про події доби визвольних змагань та Великої Вітчизняної війни, про розвиток провідних галузей народного господарства. У фондах Харківського губернського військово-революційного комітету, губвиконкому, повітових, окружних, волосних, районних виконкомів, комітетів і комісій незаможних селян зберігаються документи про розвиток сільського господарства, зокрема націоналізацію землі, утворення та діяльність колгоспів, радгоспів та МТС, розвиток тваринництва, птахівництва, садівництва, меліорації земель, зміцнення матеріально-технічної бази сільського господарства, проведення індустріалізації промисловості і колективізації сільського господарства.

У 1988–2000 рр. переведено на загальне зберігання деякі документи: управлінських установ (губернського, окружних, обласного, міських, повітових, районних, волосних виконкомів, їхні адміністративні, фінансові, освітні відділи); губернської та повітових постійних військових нарад по боротьбі з бандитизмом; губернського відділу ДПУ; обласної та міської контрольної комісії РСІ; управління губернської, окружної, повітових, районних, робітничо-селянських міліцій; губернського трибуналу та його Сумського відділення, концентраційного табору, слідчої в'язниці; промислових підприємств, науково-дослідних та навчальних закладів; окружних, обласних, міських та районних профспілок; партійних фондів – обласного і міського комітетів Комуністичної партії України, де відклались документи про роботу цих підприємств та установ. У фондах виконкомів зберігаються циркуляри, розпорядження про громадський порядок, інформаційні відомості, протоколи засідань президій, виборців та депутатських груп, картотека осіб, позбавлених виборчих прав. Документи про контрреволюційні організації у Харкові, Богодухові, Валках і Куп'янському повіті, алфавітні списки заарештованих зберігаються у фонді губернського відділу ДПУ. В обласній та міській контрольних комісіях РСІ – матеріали перевірок різних підприємств та установ, особові справи співробітників цих установ. У фондах управлінь міліції відклались накази та циркуляри вищих установ про розшук злочинців, припинення слідчих справ, особові справи робітників, списки осіб, які оголошені в розшук. У фондах губернського трибуналу, його Сумського відділення, концентраційного табору і слідчої в'язниці знаходяться карні справи, вироки судових засідань, особові справи співробітників та в'язнів. У фондах промислових підприємств, науково-дослідних і навчальних інститутів розсекречені

накази, циркуляри, розпорядження та листування з вищими установами з основної діяльності, особового складу, про охорону закладів, протиповітряну оборону, таємне діловодство, порядок оплати праці, правила приймання до інститутів, вилучення літератури. У фондах окружних, обласних міських та районних профспілок розсекречені циркуляри та розпорядження центральних органів влади про таємне діловодство, протиповітряну оборону та особовий склад, протоколи засідань профспілок, списки співробітників, іноземних фахівців. У фондах комітетів Компартії України розсекречено постанови бюро міського комітету “окрема папка” (П-69), стенограми зборів парторганізацій, протоколи пленумів, бюро і секретаріату, звіти про чистку рядів партії, перевірку та обмін партійних документів, підготовку кадрів.

Період нацистської окупації території Харківщини (1941–1943) представлений фондами адміністративно-управлінських установ: військово-господарського командування ВІКДО, обласної і районних земельних управ, міжрайонних і сільських управ, біржі праці, де збереглися документи про налагоджування окупаційною владою місцевого управління, стягнення податків з населення. У фонді Харківської міської управи зосереджені документи про організацію і діяльність промислових і торгових підприємств, театрів, навчальних закладів. Є відомості й списки перепису населення, військовополонених. У сільських управах збереглися документи про забезпечення німецької армії продовольством, робочою силою.

Фонд біржі праці м. Харкова і Харківської області містить відомості про організацію обліку спеціалістів і робочої сили для примусового вивезення до Німеччини.

Документи архіву висвітлюють участь харків'ян у Великій Вітчизняній війні, їхню допомогу фронту.

Відбудова та розвиток народного господарства області, культурне будівництво післявоєнного періоду відображені у фондах виконкомів обласного, районних, міських, селищних рад депутатів трудящих, сільських рад, фінансових закладів, установ планування та статистики, органів управління народним господарством, підприємств та організацій міста.

Документи партійних фондів характеризують діяльність комітетів всіх рівнів за такими основними напрямками: мобілізація трудящих на виконання постанов партійних з'їздів, пленумів і рішень вищих партійних органів, організаційно-партійна і політико-масова робота, підбір, виховання і розміщення кадрів, ріст і чистки рядів партії.

В архіві зберігаються фонди особового походження: Х. Алчевської, української поетеси і педагога (1895–1911); К. Біч-Лубенського, літератора; А. Блезе, власника пивоварного заводу (1912–1917); К. Гагаріна, князя, голови Харківської повітової земської управи (1894–1911); М. Грибовського, харківського губернатора (1816–1828); М. Клочкова, історика, професора Харківського університету (1899–1919); М. Любарської-Письменної, поміщиці (1905–1912); І. Малиновського, дворянина Ізюмського повіту Харківської губернії (1796–1873); О. Рославського-Петровського, історика, доктора історичних наук, професора Харківського університету (1834–1870); М. Скалона, генерала царської армії (1901–1917); Г. Шмідта, комерсанта, швейцарського громадянина (1915–1917); В. Атрощенко, Героя Соціалістичної Праці; І. Бакуліна, академіка АН УРСР; М. Барабашова, Героя Радянського

Союзу, академіка АН УРСР; О. Бірулі, професора, доктора технічних наук; М. Васильєва, академіка РАМН; В. Данилевського, українського радянського фізіолога; Л. Малої, академіка Академії медичних наук СРСР; К. Платонова, доктора медичних наук, психоневролога; І. Багмута та І. Муратова, українських радянських письменників; В. Медведева та Л. Пашкової, учасників Великої Вітчизняної війни; В. Бабешко, ветерана ХТЗ; О. Волина, народного артиста УРСР.

Фонди, документи яких використовуються з метою захисту прав і задоволення соціальних потреб громадян: будівельних трестів, управління; виборчих комісій з виборів до місцевих рад; відділів народної освіти облвиконкому, міськвиконкому та райвиконкомів; житлово-будівних кооперативів; заводів та фабрик; нотаріальних контор; кооперативів, акціонерних товариств, малих, орендних підприємств; облвиконкому, міськвиконкому, всіх райвиконкомів області та міста, селищних та сільських рад депутатів трудящих; облкомітету з народного контролю; оптово-роздрібного об'єднання "Харківплодофторг"; партійних та комсомольських установ; проектних та науково-дослідних інститутів; промислових трестів та об'єднань; Ради народного господарства Харківського економічного району; територіального управління матеріально-технічного забезпечення; технікуму фізичної культури; технологічного інституту; трестів громадського харчування м. Харкова; харківської обласної оптової бази "Укркульторг"; Харківського обчислювального центру "Укрголовпостачсистема"; Українського заочного політехнічного інституту; фонди окупаційного періоду, карні справи на репресованих громадян; колекція фільтраційних справ громадян, вивезених до Німеччини; колекція документів про нацистський окупаційний режим на території Харківської області.

Кінофотофонодокументи архіву відображають громадсько-політичне, економічне та культурне життя Харківщини. В архіві зберігаються: фотографії споруд залізничного вокзалу, площ, вулиць, соборів, навчальних закладів, біржі, міських готелів, лікарень за дорадянський період; знімки учасників революції 1905 і 1917 рр., учасників демонстрації 1900, 1905, 1917 рр., пам'ятних місць у Харкові і губернії, які пов'язані з революційними подіями; фонозаписи виступу учасника громадянської війни Г. Півненка про селянський рух на Харківщині у 1905–1907 рр.; звукозаписи, присвячені святкуванню 70-річчя першої російської революції, зустрічей з ветеранами жовтневих подій 1917 р., спогадів про першу Харківську маївку, передвоєнні п'ятирічки, Велику Вітчизняну війну 1941–1945 рр., зокрема про звільнення м. Харкова від нацистських загарбників (1943) та повітряний бій льотчика Олександра Горовця на Курській дузі, спогадів Героя Радянського Союзу, видатної льотчиці В. Гризодубової про себе та батька, генерал-майора, начальника штабу 18 винищувального полку Ф. Гнезділова.

Основну частину кінофотофонодокументів складають знімки про:

– суспільно-політичне життя: міжнародні зв'язки у політичній, економічній сфері – зустрічі іноземних делегацій, мерів міст, послів, обмін делегаціями; співробітництво у галузі науки і культури – обмін спеціалістами, досягненнями, досвідом; діяльність партійних, радянських, профспілкових, комсомольських та піонерських організацій, участь трудящих, комсомольських та молодіжних загонів у будівництві Байкало-Амурської магістралі, освоєнні цілинних земель;

– розвиток промисловості на Харківщині: документи, які відображають виробничі процеси у важкій, легкій, харчовій, поліграфічній та кустарній промисловостях – пуск нової свердловини на Шебелинському газовому родовищі (1966), мітинг на Харківському тракторному заводі, присвяченому випуску мільйонного трактора (1967), випуск парової турбіни, виготовленої колективом Харківського турбінного заводу ім. Кірова для Нововоронезької атомної станції;

– розвиток сільського господарства: діяльність колгоспів, радгоспів, МТС, лісгоспів, шефська допомога міста селу, підготовка сільськогосподарських кадрів, участь у виставках, проведення свят хлібороба, першого снопа, першої борозни;

– розвиток залізничного, автомобільного, повітряного, міського транспорту, відкриття другої Салтівської лінії та уведення в експлуатацію нових станцій метрополітену; про стан, розвиток та організацію поштового, телеграфного, телефонного, радіо- та телезв'язку;

– організацію, стан та розвиток культури і освіти: відкриття нових загальноосвітніх середніх шкіл, діяльність шкіл-інтернатів, вечірніх шкіл та шкіл робітничої молоді; діяльність вищих навчальних закладів; індивідуальні та групові фотокартки викладачів та студентів вузів, академіків М. Барабашова, С. Бернштейна, Л. Малої, В. Нікітіна, К. Синельникова, А. Шестопалова, першого ректора ХНУ ім. Каразіна С. Блудова;

– розвиток науки і техніки: конференції біологів, соціологів, філологів, астрофізиків АН СРСР, симпозиуми керівників інститутів, всесоюзні семінари економістів, документи першої всесоюзної конференції технології неорганічних речовин, знімок академіка М. Барабашова під час проектування спектрогеліоскопа;

– розвиток культури, культурно-просвітницької діяльності.

Бази даних

Списки громадян, вивезених до Німеччини (іменна), 41842 записи.

Списки громадян, репатрійованих після війни (іменна), 52965 записів.

Списки громадян, розкуркулених в 20–30-ті рр. XX ст. (іменна), 46824 записи.

Списки назв населених пунктів і церков у метричному покажчику (географічно-тематична), 40029 записів.

Списки назв населених пунктів у покажчику категорії населення по ревізьким реєстрам (географічно-тематична), 56697 записів.

Довідковий апарат

Описи

18188

Каталоги

систематичний;

іменний;

434

географічний;
систематичний до кінофотофонодокументів.
Загальний обсяг каталогів і картотек 1547757 карток, з них 552723 – тематичних.

Картотеки

ф. Р-564 Управління Харківської окружної робітничо-селянської міліції – *іменна*;
ф. Р-845 Харківський окрвиконком – *іменна*;
ф. Р-1156 Харківський міськкомунгосп – *іменна*;
ф. Р-1163 Харківське міське орендне управління – *іменна*;
ф. Р-3560 Куп'янська районна МТС – *іменна*;
ф. Р-3858 Харківський облвиконком (громадяни, що були евакуйовані в 1941 р.) – *іменна*;
ф. Р-5058 Харківський хімлісгосп – *іменна*;
ф. Р-5059 Ізюмський ліспромгосп – *іменна*;
ф. Р-5716 Харківський раднаргосп – *іменна*;
громадяни Харківської області, які були репресовані позасудово – *іменна*;
учні та студенти м. Харкова, які брали участь у відбудові міста в 1943–1945 рр. – *іменна*;
фонди Барвінківської, Валківської, Вовчанської, Великобурлуцької, Зачепилівської, Золочівської районних управ (ф. Р-3039, 3092, 3103, 3133, 3147, 3210, 3389) – *іменна*;
фонди Другої Харківської, Люботинської нотаріальних контор (ф. Р-3025, 3227) – *іменна*;
фонди Харківського обласного, окружного та міського житлово-будівельного кооперативу (ф. Р-1401, 1402, 1451) – *іменна*;
фонди Харківського райвиконкому, Балаклійського, Вовчанського, Красноградського, Люботинського міськвиконкомів (ф. Р-1100, 4997, 5679, 5727, 6088) – *іменна*.

Показчики

Міжфондові

Громадські організації періоду до 1917 р.

ф. 201 Харківське медичне товариство;
ф. 237 Харківське товариство сільського господарства;
ф. 312 Харківський губернський комітет Всеросійського земського союзу.

Органи поліції

ф. 54 Богодухівське повітове поліцейське управління, м. Богодухів Харківської губернії;
ф. 67 Ізюмське повітове поліцейське управління, м. Ізюм Харківської губернії;
ф. 69 Харківське повітове поліцейське управління, м. Харків.

Установи станового міського і земського самоврядування

- ф. 6 Комітет благоустрою губернського м. Харкова;
- ф. 15 Канцелярія Харківського губернського предводителя дворянства, м. Харків;
- ф. 82 Ізюмська повітова земська управа, м. Ізюм Харківської губернії;
- ф. 83 Ізюмська міська управа, м. Ізюм Харківської губернії;
- ф. 306 Богодухівська повітова земська управа, м. Богодухів Харківської губернії;
- ф. 307 Валківська повітова земська управа, м. Валки Харківської губернії;
- ф. 308 Вовчанська повітова земська управа, м. Вовчанськ Харківської губернії;
- ф. 309 Зміївська повітова земська управа, м. Зміїв Харківської губернії;
- ф. 757 Ізюмська міська дума, м. Ізюм Харківської губернії.

Установи, організації, промислові підприємства м. Харкова

- ф. 668 Завод землеробських машин акціонерного товариства Гельферіх-Саде, м. Харків;
- ф. 749 Завод російського паровозобудівного і механічного товариства, м. Харків;
- ф. 922 Канцелярія старшого фабричного інспектора Харківської губернії, м. Харків;
- ф. 923 Харківське губернське у фабричних та гірничозаводських справах присутствіє, м. Харків;
- ф. 930 Правління російського паровозобудівного і механічного товариства, м. Харків.

Установи культурно-освітні, лікувальні м. Харкова

- ф. 12 Харківська лікарська управа, м. Харків;
- ф. 200 Харківське товариство розповсюдження в народі письменності, м. Харків;
- ф. 266 Канцелярія директора народних училищ Харківської губернії, м. Харків;
- ф. 488 Українське літературно-етнографічне товариство ім. Г. Квітки-Основ'яненка в м. Харкові;
- ф. 667 Харківський університет, м. Харків;
- ф. 770 Харківський технологічний інститут, м. Харків;
- ф. 983 Харківське середнє сільськогосподарське училище, ст. Лозовеньки Харківської губернії.

Фондови

- ф. 3 Канцелярія харківського губернатора – *іменний*;
- ф. 4 Харківське губернське правління – *предметно-тематичний*;
- Ф. 7 Канцелярія харківського губернського прокурора – *предметний*;
- ф. 11 Хорошевський Вознесенський дружокласний дівочий монастир – *іменний*;
- ф. 16 Харківське губернське у селянських справах присутствіє – *предметний*;
- ф. 19 Харківське губернське у земських і міських справах присутствіє – *предметний*;

- ф. 25 Харківська губернська креслярня – *іменний, географічний*;
- ф. 31 Харківська казенна палата – *предметний*;
- ф. 32 Харківська палата державного майна – *предметний*;
- ф. 40 Харківська духовна консисторія – *географічний*;
- ф. 44 Харківська міська шестигласна дума – *предметний*;
- ф. 45 Харківська міська управа – *предметний*;
- ф. 46 Управління державного майна Харківської губернії – *предметний*;
- ф. Р-869 Відділ місцевої промисловості Харківського окружного виконавчого комітету Рад робітничих, селянських і червоноармійських депутатів – *предметний*.

Огляди

Тематичні

- Державний архів Харківської області (1880–2000);
- з історії містобудування, архітектури, охорони пам'яток історії і культури;
- керівники органів громадського та місцевого управління міста Харкова (середина XVII ст. – 1990 р.);
- комітети незаможних селян (1920–1932);
- науково-технічні товариства СРСР (1966–1980);
- організації та установи фізичної культури і спорту на Харківщині (1923–1970);
- про діяльність Харківського відділення страхового товариства “Саламандра” (1870–1919);
- Харківський державний академічний театр опери та балету ім. М. Лисенка (1780–1945);
- Харківська митниця (1870–1930);
- Харківська прокуратура (1711–1867);
- Харківська прокуратура (1867–1917);
- урожайність сільськогосподарських культур Харківської області (1920–1968).

Фондові

- ф. 4 Будівельне відділення Харківського губернського правління (1865–1918);
- ф. 40 Харківська духовна консисторія;
- ф. 44 Харківська міська дума (1790–1870);
- ф. 749 Харківський завод російського паровозобудівного і механічного товариства;
- ф. Р-156 Управління Південної залізниці (1920–1969);
- ф. Р-408 Харківська міська Рада робітничих, селянських і червоноармійських депутатів (1920–1927);
- ф. Р-1330 Харківська обласна контора “Південсахтехбуду” (1929–1934);
- ф. Р-1354 Харківський державний паровозобудівний завод ім. Комінтерну;

ф. Р-1606 Харківська обласна рада профспілок;
ф. Р-2982 Харківська міська управа (окупаційний період, 1941–1943);
ф. Р-3858 Виконавчий комітет Харківської обласної Ради народних депутатів (1932–1973);
ф. Р-4672 Управління сільського господарства виконавчого комітету Харківської обласної Ради депутатів трудящих;
ф. Р-5716 Рада народного господарства Харківського економічного району та ін.

Науково-довідкова бібліотека

28524 книги і брошури від 1797 р.;
6254 номери журналів;
4902 річні підшивки газет;
4546 спеціальних видань.

До складу бібліотечного фонду входять законодавчі видання: Повне зібрання законів Російської імперії, збірник узаконень та розпоряджень уряду, що видавалися при Сенаті Російської імперії, щорічні збірники узаконень та розпоряджень уряду УРСР, СРСР, щотижневий збірник законодавчих актів “Офіційний вісник України” тощо.

Бібліотека зберігає видання різних установ та організацій: Харківського губернського земства, звіти річних зборів земських гласних нарад з окремих питань, річні звіти земства, часописи засідань міської думи, протоколи засідань Ради Харківського університету та його “Наукові записки”.

У бібліотеці містяться звіти, доповіді Харківської контори Державного, земельного та інших банків, видання Харківських медичного і музичного товариств, губернського статистичного комітету, друківані праці з історії харківської губернії Д. Багалія, В. Каразіна, М. Сумцова, “Топографическое описание Харьковского наместничества” (1787), “История города Харькова за 250 лет его существования”, “Опыт истории Харьковского университета”, збірки археологічних з’їздів.

Довідкові видання представлені Енциклопедичним словником Брокгауза і Єфрона, Українською радянською енциклопедією, Енциклопедією українознавства, Історичною енциклопедією тощо. У фонді є збірники архівних документів та матеріалів, у тому числі з серії “Старовинні міста Харківщини”, “Краю мій, Слобожанщино”.

Зберігаються періодичні видання за 1917–1997 рр. – центральні, республіканські, обласні, районні, відомчі та ін.

Довідковий апарат бібліотеки: систематичний та алфавітний каталоги.

Методичні розробки

Инструкция по приему документальных материалов в Харьковский облгосархив. – Х., 1966. – 10 с.

Методическое пособие поединичной каталогизации документальных материалов Ф-3 “Канцелярия Харьковского губернатора”. – Х., 1966. – 14 с.

Инструкция по оформлению обложек единиц хранения после усовершенствования описей. – Х., 1968. – 12 с.

Схема классификации документальных материалов досоветского периода Харьковского облгосархива. – Х., 1969. – 42 с.

Рабочая инструкция по документной каталогизации документальных материалов фонда Харьковского окрисполкома Советов рабочих, крестьянских и красноармейских депутатов. – Х., 1970. – 15 с.

Схема классификации документальных материалов советского периода Харьковского облгосархива. – Х., 1971. – 190 с.

Инструкция по созданию в Харьковском облгосархиве именного каталога (на документальные материалы советской эпохи). – Х., 1973. – 20 с.

Диференційований підхід до опису документів при створенні та удосконаленні системи НДА у Харківському облдержархіві: Метод. рекомендації. – Х., 1975. – 10 с.

Эффективность использования систематического каталога в Харьковском облгосархиве. – Х., 1976. – 7 с.

Схема размещения документов в архивохранилищах Харьковского облгосархива. – Х., 1976. – 22 с.

Методические рекомендации по тематическим разработкам фонда Ф. Р-5716 “Совет народного хозяйства Харьковского экономического района”. – Х., 1978. – 9 с.

Памятка по усовершенствованию описей Ф. Р-2284 “Штаб частей особого назначения Харьковской губернии”. – Х., 1978. – 7 с.

Про изучение опыта работы Харьковского облгосархива по комплектованию документами личного происхождения советского периода: Обзор. – Х., 1978. – 4 с.

Памятка по созданию тематического указателя к Ф-40 “Харьковская духовная консистория”. – Х., 1982. – 7 с.

Науково-методичний огляд використаних фондів архіву в наукових дослідженнях. – Х., 2003. – 36 с.

Про створення бази даних фонду Канцелярії старшого нотаріусу Харківського окружного суду: Пам’ятка. – Х., 2004. – 2 с.

Бібліографія

Довідкові видання

Загальні довідкові видання

Державний архів Харківської області: Путівник / Упоряд.: М. П. Авдушева, Е. Н. Адамська, Л. Г. Антоненко та ін.; Під ред. К. К. Шияна. – Х.: Харківське книжк. вид-во, 1959. – 532 с.

Державні архіви Української РСР: Короткий довідник. – К., 1972. – С. 149–152.

Государственный архив Харьковской области: Путеводитель / Сост.: М. Н. Адамская, А. И. Бурик, Р. А. Зубкова и др.; Отв. ред. П. П. Гудзенко. – 2-е изд., доп. и перераб. – К., 1981. – 291 с.

Государственные архивы Украинской ССР: Справочник. – К., 1988. – С. 183–187.

Grimsted Patricia Kennedy. Archives and Manuscript Repositories in the USSR. Ukraine and Moldavia. – Princeton, 1988. – В. 1. – Р. 601–605.

Государственные архивы СССР: Справочник. – М., 1989. – Ч. 1. – С. 565–569.

Архівні установи України: Довідник. – К., 2000. – С. 122–125.

Спеціальні довідкові видання

Документальные материалы по истории евреев в архивах СНГ и стран Балтии: Предварительный список архивных фондов. – СПб., 1994. – С. 98.

Міжархівний покажчик фондів колишніх партійних архівів обкомів КПУ // Центральний державний архів громадських об'єднань України: Путівник. – К., 2001. – С. 392–402.

Національний архівний фонд України. Засоби інтелектуального доступу до документів: Короткий довідник. – К., 2002. – С. 111–116.

Огляди фондів

Крутьєва Л. Нові документальні матеріали Харківського облдержархіву // Архіви України. – 1967. – № 2. – С. 82–84.

Рябова М. Нові документи в Харківському облдержархіві // Архіви України. – 1970. – № 3. – С. 87–89.

Шерстюк В. І. Документальні матеріали фонду Харківського губвиконокому як історичне джерело // Історичні джерела та їх використання. – К., 1971. – Вип. 6. – С. 18–29.

Рябова М. А. Харківський облдержархів // Архіви України. – 1973. – № 3. – С. 73.

Огляд нових надходжень у 1972 р.

Рябова М. А. Харківський облдержархів // Архіви України. – 1974. – № 4. – С. 71–72.

Огляд нових надходжень у 1973 р.

Рябова М. А. Харківський облдержархів // Архіви України. – 1975. – № 3. – С. 79–81.

Огляд нових надходжень у 1974 р.

Марченко Є. М. Харківський облдержархів // Архіви України. – 1978. – № 4. – С. 70–71.

Огляд нових надходжень у 1976 р.

Марченко Є. М. Харківський облдержархів // Архіви України. – 1979. – № 3. – С. 58–59.

Огляд нових надходжень у 1977–1978 рр.

Резнікова В. Харківська духовна консисторія. Огляд фонду // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 2001. – Т. 7. – С. 81–85.

Історія архіву, окремих фондів, колекцій*

[Ефименко П. С.] Архивы Харьковской губернии // Харьковский календарь и памятная книжка на 1885 г. – Х., 1884. – С. 599–611.

Миллер Д. П. Архивы Харьковской губернии. – Х.: Типо-литогр. “Печатное дело” кн. К. Н. Гагарина, 1902. – 239 с. – [Також опубл. у вид.: Сб. ХИФО. – Х., 1902. – Т. 13. – С. 197–435].

Грибін М. Харківський крайовий історичний архів та його фонди // Архівна справа. – 1930. – Кн. 3 (14). – С. 6–36.

Адамська Е. Н., Маковецька Л. Г. З історії архівного будівництва на Харківщині // Архіви України. – 1968. – № 1. – С. 3–12.

Московченко Н. Діяльність Харківського губернського архівного управління по збереженню історичних документів // Культурні цінності України: Втрати. Шляхи повернення: Матеріали регіонального постійно діючого “круглого столу”. – К., 1999. – Вип. 11. – С. 75–77.

Харьков А. Н. Программы реорганизации Харьковского исторического архива и их осуществление в 20–30 гг. XX в. // Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Зб. наук. праць / Харківський нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Х., 2000. – С. 263–270.

Див. також Генеральну бібліографію № 71, 97, 109, 153, 185.

---

* Бібліографію з історії Харківського історичного архіву див. також у статті про ЦДІАК України (С. 100–105).

ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Адреса: вул. Радянська, 3, м. Херсон, 73000

Тел./факс: (0552) 22-58-95

Тел.: (0552) 22-57-33, 22-43-74

E-mail: obl-archiv@oda.kherson.ua

Веб-сторінка на порталі Держкомархіву України:

<http://www.archives.gov.ua/Archives/>

Сторінка на веб-сайті Херсонської обласної держадміністрації:

<http://www.oda.kherson.ua/cgi-bin/statistick/stat1.cgi/>

Транспорт: тролейбус № 1 (зуп. “ЦУМ”),

тролейбус № 9 (зуп. “Площа Свободи”), маршрутні таксі (зуп. “ЦУМ”)

Час роботи читального залу: понеділок–п’ятниця: 8.00–17.00

Директор: Карпова Антоніна Василівна

Заступники директора: Марущак Олена Олексіївна,

Кузьменко Тетяна Андріївна

Історична довідка

Державний архів Херсонської області – єдина на території Херсонщини державна установа з постійним складом документів. У 1898 р. у Херсоні була створена губернська вчена архівна комісія, однак діяльність комісії малодосліджена. Під час подій 1917–1920 рр. архівних установ на Херсонщині не існувало.

2 квітня 1921 р. відповідно до розпорядження Херсонського повітового виконкому була створена Херсонська повітова особлива архівна комісія. Вона перебувала в підпорядкуванні Миколаївської губернської архівної комісії. Херсонська повітова особлива архівна комісія здійснювала виявлення й облік документів установ, які існували до 1917 р. 1922 р. Херсонська повітова особлива архівна комісія перейшла у підпорядкування до Одеського губернського архівного управління. У листопаді 1925 р. відповідно до постанови Херсонського окрвиконкому було створено окружне архівне управління, що почало діяльність з жовтня 1926 р. Його робота спрямовувалась на концентрацію архівних документів до 1917 р. і матеріалів ліквідованих радянських установ.

1 жовтня 1930 р. у зв’язку з уведенням нового адміністративно-територіального поділу і ліквідацією округів, окружне архівне управління реорганізувалось у місцеве, а Херсонське окружне архівне управління – в Херсонське місцеве архівне управління. Відповідно до Постанови Секретаріату

ВУЦВК від 10 листопада 1931 р. та розпорядження ЦАУ УСРР від 26 лютого 1932 р. Херсонське місцеве архівне управління було реорганізоване в Херсонський державний історичний архів, який з 5 березня 1938 р. у зв'язку зі створенням Миколаївської області перейшов у підпорядкування до Миколаївського обласного архівного управління НКВС.

У період німецько-радянської війни 1941–1945 рр. архівні установи у Херсоні не працювали. Перед загрозою окупації 302 фонди, 11842 од. зб. було евакуйовано, спалено 75 фондів, 5877 од. зб., а також більшість документів відомчих архівів. Під час нацистської окупації повністю знищено 30718 од. зб., усю періодичну літературу, 436 томів окремих видань.

Після визволення Херсона і створення у березні 1944 р. Херсонської області архівні установи відновили свою роботу, а Херсонський філіал Миколаївського обласного державного архіву було перейменовано на Державний архів Херсонської області. На 1 серпня 1944 р. у Херсонському державному історичному архіві знаходилось 1230 фондів, 262315 од. зб., 5295 книг і брошур, 32220 періодичних видань.

Основним завданням архівістів у другій половині 1940-х – першій половині 1950-х рр. було впорядкування архівних документів, які знаходились у розсипу, проведення експертизи цінності наявних та реєвакуйованих документів, створення бази документальних матеріалів періоду Другої світової війни. 4 жовтня 1958 р. Постановою № 418 Рада Міністрів УРСР затвердила мережу державних архівів України, при цьому Державний архів Херсонської області перейменовано на Херсонський обласний державний архів. У квітні 1970 р. згідно з постановою облвиконкому та президії облпрофради Херсонському обласному державному архіву було присвоєно звання “Установа високої культури”.

Згідно з наказом ГАУ при РМ УРСР від 7 серпня 1980 р. № 67 Херсонський обласний державний архів перейменовано на Державний архів Херсонської області.

Структура архіву

Апарат управління

Відділи:

- формування НАФ та діловодства
- організації і координації архівної справи
- зберігання, обліку та довідкового апарату
- інформації та користування документами

Лабораторія мікрофільмування та реставрації документів

Фонд архіву (архів архіву)

ф. Р-733, Херсонське окружне архівне управління, 85 од. зб. за 1925–1930 рр.

ф. Р-734 Херсонське місцеве архівне управління, 62 од. зб. за 1930–1932 рр.

ф. Р-735 Херсонський державний історичний архів, 292 од. зб. за 1926–1941 рр.

ф. Р-2011 Державний архів Херсонської області, 3350 од. зб. за 1944–2004 рр.

Обсяг фондів

3333 фонди, 786825 од. зб. (27632,6 л. м) за 1721–2004 рр.

87 од. зб. науково-технічної документації за 1969–1992 рр.

847 од. зб. кінодокументів за 1960–1992 рр.

29574 од. зб. фотодокументів за поч. ХІХ ст. – 2004 рр.

435 од. зб. фонодокументів за 1966–2004 рр.

51 од. зб. відеодокументів за 1990–2004 рр.

Анотація складу фондів

Найдавніші документи зберігаються в об'єднаному архівному фонді Церков Херсонського повіту Херсонської губернії. Це рукописна книга Воскресенської церкви м. Берислава, яка містить копії царських указів, святійшого Синоду, архієпископа Київського, Галицького та Малої Росії за 1721–1734 рр.

Найбільш цінні документи установ до 1917 р. містяться у фондах місцевих органів державної влади та управління, міського, земського та станового самоврядування, землеустрою та межування.

У фонді Канцелярії херсонського губернатора є доповіді, рапорти губернатора І. Рахманова імператору Олександрю І, лист (автограф) головнокомандувача російською армією М. Барклая де Толлі до губернатора, розпорядження херсонського віце-губернатора І. Калагеоргія, рапорти та листування з провіантським департаментом, поміщиками, херсонськими та одеськими купцями, шкіперами про заготівлю і транспортування хліба та фуражу під час війни 1812 р.

У фонді Херсонського губерньського правління є укази правління, рапорти поліцмейстерів та листування з ними про організацію комісії по задоволенню претензій вірменських переселенців до влади (1808–1810), про впорядкування землі євреїв-переселенців (1850–1851).

Науковий інтерес щодо вивчення історії заселення Півдня України становить фонд Херсонської (Новоросійської) губерньської креслярні. У складі фонду є: укази Сенату, Новоросійської губерньської канцелярії, ордери, видані повітовим землемірам, про відведення земель царським сановникам Безбородьку, Кочубею, Трубецькому, Багратіону, Ганнібалу, про межування земель офіцерам, поміщикам, іноземним колоністам, колишнім запорожцям (1756–1886); копії указів Катерини ІІ про заселення Катеринославської губернії, Новоросійського та Херсонського губерньського правління, про межування земель Кримського півострова (1798–1804), заснування міст Григоріюполя (1792), Балти (1797–1798), фортеці Єлисаветград (1752); рапорт межувальника про відведення земельних дач місту Херсону (1780), перша межева книга м. Херсона та Херсонського повіту Новоросійської губернії (1782).

Серед документів цього фонду є унікальне креслення м. Херсона, складене у 1796 р. Документи фонду містять відомості про заснування сіл Херсонської губернії (1777–1800), будівництво пам'ятника англійському філантропу Джону Говарду в м. Херсоні (1822–1828), зберігся лист (автограф) генерал-губернатора Новоросійського краю герцога де Рішельє до херсонського губернатора (1815).

У фонді Херсонського губернського дворянського депутатського зібрання є грамота Олександра I дворянству Херсонської губернії з подякою за організацію земського війська під час воєнної кампанії (1810), герби, свідоцтва і грамоти дворян, зокрема герб роду Воєводських, виконаний кольоровими фарбами на пергаменті (1802).

У фонді Херсонської губернської земської управи є листування українського історика Д. Яворницького із земським і громадським діячем О. Русовим (1886), звіт про з'їзд народних учителів земських училищ Одеського повіту (1902).

Фінансові установи репрезентовані фондом Херсонської казенної палати, заснованої в 1803 р. У ньому відклалися укази Сенату, постанови Херсонського губернського правління, накази про проведення перепису населення, ревізії державного майна в губернії, ревізії реєстри державних, монастирських селян, кріпаків, ремісників, купців, колоністів, міщан, відомості про економічний стан державних селян (1837), реєстри X-го всеросійського перепису населення в Херсонській губернії (1857–1858).

У фонді Херсонського відділення Державного банку зберігаються протоколи засідань облікового комітету про затвердження статутів та відкриття кредитних товариств, циркуляри правління банку про видачу короткострокових позик, ліквідацію торговельних підприємств, що належали підданам Німеччини та Австро-Угорщини (1914–1915), огляд діяльності кредитних товариств Дніпровського і Мелітопольського повітів, автограф землевласника, засновника заповідника "Асканія-Нова" Ф. Фальц-Фейна (1909).

Серед фондів церковних установ та релігійного культу виділяється фонд Херсонського духовного правління. У його складі є укази Херсонської духовної консисторії про молебні на честь перемоги над Туреччиною (1791), Наполеоном (1812), заснування Катеринославського намісництва (1784), духовних консисторій та відкриття духовних правлінь у Сімферополі, Маріуполі і Олександрівську (1809); зберігаються протоколи засідань духовного правління, метричні книги, сповідальні розписи, шлюбні свідоцтва, формулярні списки, відомості про кількість церков і молитовних будинків у Херсонському повіті (1784–1920).

Найбільший масив документів держархіву області складають документи новітнього періоду (1917–2004).

Серед документів періоду Української революції (1917–1920) заслуговує на увагу фонд Херсонського губернського виконавчого комітету Рад робітничих, селянських та солдатських депутатів, що містить протоколи засідань селянського крайового з'їзду в м. Херсоні з відомостями про підтримку автономії України (квітень 1917), документи губернського з'їзду Рад робітничих та солдатських депутатів про визнання Херсонської губернії невід'ємною частиною Української Народної Республіки (листопад–грудень 1917). У фонді Тягинського сільського виконавчого комітету є наказ херсон-

ського губернiального комісара про негайне виконання Закону Директорії УНР про введення державної грошової одиниці – гривні (1919).

У фонді Херсонського кооперативного товариства “Українська книгарня”, крім документів про його діяльність, містяться документи місцевих українських організацій: статут Спiлки українських національних організацій Херсонського району, звернення Херсонського товариства “Просвіта”, документи ради товариства “Українська хата” (1918).

Фонди повітових, волосних, міських, сільських ревкомів, виконкомів рад робітничих, селянських і червоноармійських депутатів і їхніх відділів відображають становлення радянської влади на Херсонщині.

Постанови, накази, протоколи надзвичайних органів влади висвітлюють боротьбу українського народу з австро-німецькими окупантами, військами Денікіна і Врангеля, дії повстанських загонів Махна, Тютюнника, Ангела, організацію сільськогосподарських комун і артілей, передачу їм конфіскованої землі і реманенту, боротьбу з селянським рухом, вилучення церковних цінностей, хід виконання продрозкладки.

У фонді Дніпровського повітового революційного комітету є документи, підписані М. Кулішем, українським письменником, який був у 1918 р. головою Олешківської міської ради.

Фонди комітетів незаможних селян розкривають проведення примусової колективізації та її наслідки, ліквідацію селян-власників.

Відомості про голод на Херсонщині 1921–1922, 1932–1933, 1946–1947 рр. містяться у документах фондів повітових, районних комітетів КП(б) України, окружної, повітових, міських, волосних комітетів, комісій допомоги голодуючим, по боротьбі з наслідками голоду. Збереглися свідчення про діяльність на Херсонщині благодійних організацій: місії лікаря Нансена, Американської адміністрації допомоги (АРА), Джойнта і Агроджойнта з надання допомоги голодуючим.

У фондах бавовняного сектора Всеукраїнської спілки сільськогосподарських колективів “Укрколгоспцентр”, Українського союзного об’єднання “Укрбавовноком”, управління уповноваженого “Союзсовхозхлопка” в Україні, Українського науково-дослідного інституту бавовництва, Всеукраїнської республіканської насінневої бавовняної станції, Херсонського міжобласного тресту по заготівлі і переробці бавовни “Заготбавовнотрест”, радгоспів Новомаячківського, Голопристанського, Скадовського, Новотроїцького районів (1930–1956) знаходяться документи про Херсонщину як керівний центр розвитку бавовництва в Україні та Молдавії, про хід посіву, врожайність і контракцію бавовни, агрообслуговування бавовнорадгоспів, будівництво і роботу бавовнозаводів, лабораторій та елітно-насінневих господарств.

У документах фондів промислових підприємств (заводу сільськогосподарського машинобудування ім. Г. Петровського, суднобудівного і судноремонтного заводу ім. Комінтерну, суднобудівної і судноремонтної верфі ім. Куйбишева, консервного комбінату і консервного заводу ім. 8 Березня, рибного комбінату, швейної фабрики “Більшовичка”) є відомості про виконання планів перших п’ятирічок, розвиток промисловості на Херсонщині, реконструкцію промислових підприємств, випуск нових видів продукції.

Із створенням у березні 1944 р. Херсонської області були організовані обласні органи влади, установи і організації. Багаті за змістом документи

відклалися у фондах облвиконкому, міськрайвиконкомів та їхніх відділів. У протоколах і стенограмах сесій та засідань виконкому Херсонської обласної Ради, постійно діючих комісій, постановах і розпорядженнях облвиконкому, стенограмах обласних нарад, доповідях, планах, звітах, листуванні висвітлені: адміністративно-територіальні зміни в області, відбудова народного господарства після визволення області від нацистів, виконання державних планів розвитку народного господарства області; будівництво Каховської гідроелектростанції (1951–1955), найбільшого в Європі Херсонського бавовняного комбінату (1952–1962); випуск суден Херсонським суднобудівним заводом; діяльність Азово-Сиваського заповідника, реконструкція м. Херсона; будівництво Верхньоінгулецької і Краснознам'янської зрошувальних систем і освоєння зрошувальних земель, зміна структури посівних площ на зрошувальних ділянках для колгоспів; трудове, господарське і побутове влаштування переселенців із зони затоплення Каховського водоймища.

У документах фондів окружного, повітових статистичних бюро, обласного статистичного управління, районних інспектур та інформаційно-обчислювальних станцій держстатистики містяться відомості про стан і розвиток промисловості, сільського господарства, освіти, культури, охорони здоров'я, про землекористування, проведення Всеросійських і Всесоюзних, міських переписів промислових підприємств, сільських господарств (1920–1922), населення (1922, 1959, 1970), кампанії з ліквідації неписьменності, хід колективізації та її наслідки.

У фондах Українського науково-дослідного інституту зрошувального землеробства, обласного виробничого управління меліорації і водного господарства, управління експлуатації Північно-Кримського каналу, будівництва зрошувальних систем в південних областях України "Укрводбуд" зберігаються звіти про будівництво каналів і зрошувальних систем, плани водопостачання каналів, водокористування по районах області, паспорти зрошувальних ділянок у господарствах області, відомості про роботу дослідно-показового господарства на зрошувальних землях радгоспу "Комсомольський" Скадовського району.

У фондах Всесоюзного тресту українських каракулівницьких радгоспів "Уккрадгоспкаракуль" у м. Херсоні, Української дослідної станції каракулівництва зберігаються державна книга обліку земель, документи про розвиток тонкорунного вівчарства, звіти про проведення обласної, районної сільськогосподарських виставок, монографії про вирощування каракулевих ягнят.

Наукові, науково-дослідні та проектно-конструкторські організації репрезентовані документами херсонських філій Республіканського проектно-дослідного інституту "Укрколгосппроект", Українського державного проектно-науково-дослідного інституту "Укрдіпроводгосп", Республіканського проектного інституту по землевпорядкуванню "Укрземпроект", проектно-конструкторського технологічного інституту, обласного відділу Республіканського проектного інституту "Укржитлоремпроект", Херсонського відділення Українського науково-дослідного інституту рибного господарства, Української науково-дослідної станції по боротьбі з гірчаком, Південно-Українського наукового центру агрохімічного обслуговування сільського господарства, Азово-Сиваського державного заповідно-мисливського господарства.

За довоєнний період розсекречено фонди райвиконкомів, сільських рад, Херсонського комітету допомоги голодуючим. Це – розпорядчі документи, відомості, листування про розподіл насінневих позик, збирання податків, допомогу голодуючим, надходження і витрачання продовольства, медикаментів; списки їдалень, відкритих закордонними відділеннями Червоного Хреста; документи про чистку радянського апарату, розкуркулювання, списки осіб, позбавлених виборчих прав.

Із розсекречених фондів установ періоду нацистської окупації виділяється фонд Херсонського окружного комісара м. Херсона. В його складі обіжники імперського уряду про порядок оплати праці та забезпечення німецького населення промисловими і продовольчими товарами; накази, директиви, листування про мобілізацію матеріальних та людських ресурсів для потреб фронту, документи про боротьбу з партизанським рухом, вербування та вивіз до Німеччини населення, переселення “фольксдойче”, облаштування біженців зі сходу, перейменування вулиць, оголошення окружного комісара про введення німецького управління, особові справи, анкети, списки працівників окружного, міського комісаріатів, районних управ, установ, організацій, підприємств, старост, вчителів, лікарів, списки громадян, вивезених до Німеччини.

Серед документів обштинних господарств, створених на базі радгоспів і колгоспів, є звернення головнокомандуючого німецькими військами до українців про надання допомоги німецькій армії в боротьбі з партизанами, розпорядження окружних комісарів про повернення присадибних ділянок, відібраних радянською владою, перетворення радгоспів і агрошкіл в державні господарства, мобілізацію населення на військові об'єкти, списки членів громад, біженців, військовополонених, осіб, які добровільно та примусово виїхали до Німеччини, мобілізованих до німецької армії.

З повоєнного періоду розсекречено фонди обласної, районних і міських комісій по розслідуванню злочинів нацистських окупантів, які містять списки розстріляних чи вивезених до Німеччини колгоспників, працівників сільрад; списки розстріляних громадян, які працювали в період окупації на керівних посадах. У них є відомості про кількість голодуючих, численні акти про злодіяння, фотокартки місць масових розстрілів мирного населення.

Розсекречено також документи Херсонського облвиконкому про діяльність релігійних общин і культів, у тому числі і в період окупації.

1991 р. на державне зберігання передано документи архіву Херсонського обкому Компартії України. Це фонди повітового, окружного, обласного, міських, районних комітетів КП(б) України, Компартії та ЛКСМ України, парткомів великих підприємств міста і області, контрольних комісій, політвідділів МТС, первинних парторганізацій підприємств, установ, організацій. У постановах, розпорядженнях, рішеннях, стенограмах, протоколах, довідках відображено виконання рішень партійних, радянських органів, організацію партійно-політичної, ідеологічної, атеїстичної, пропагандистської роботи, виконання народногосподарських планів, розвитку промисловості, сільського господарства, освіти, культури, охорони здоров'я; протоколи районних, осередкових комісій містять відомості про чистку рядів партії ВКП(б) (1933).

У фондах обласних відділень музичного товариства, спілки письменників, журналістів, художників України відображено діяльність херсонської

творчої інтелігенції. В них відклялися каталоги виставок, відгуки відвідувачів виставок, листування про експонування робіт херсонських художників у НРБ (м. Шумен), документи про проведення на Херсонщині “Днів радянської літератури” (1978), фестивалів самодіяльного мистецтва, роботу літературного об’єднання, прийом до Спільки письменників України, тексти конкурсних теле- і радіопередач, статей у газетах, огляди діяльності районних газет, списки хороших колективів.

Документи обласних громадських і політичних організацій знаходяться у стадії упорядкування, передусім обласних організацій товариства “Просвіта” ім. Т. Шевченка, “Меморіал”, любителів книги, Ліберального молодіжного об’єднання, “Нова генерація”, Народно-демократичної ліги молоді, Української республіканської партії, Соціалістичної партії України, Херсонського крайового Народного Руху України.

Окрему групу складають фонди особового походження за 1884–2002 рр.

Оригінали документів особового походження до 1917 р. є в колекції рукописів з історії Херсонського та Дніпровського повітів, фондах художника Г. Курнакова, краєзнавця Ю. Паншина, інженера Г. Наливайка, родинному фонді Кривошеїних. У колекції, зібраній С. Макаровим, зберігаються фотографії кінця XIX – початку XX ст. херсонських фотографів Л. Раппопорта, Г. Можаровського, бериславського та скадовського фотографів Г. Блохіна та З. Корчемного. Це індивідуальні та сімейні портретні знімки мешканців міст Херсона, Скадовська та Берислава.

В архіві зберігаються фонди особового походження: професорів С. Лисогорова, В. Суркова, В. Ковальова, М. Пентилюк, М. Давидова; народного вчителя України Ю. Черненко; лікарів Л. Богуславського, А. Слуцького, М. Тищенко; журналістів П. Цокоти, І. Гайдая, Е. Дубовика, С. Косянчука; письменників Л. Куліша, М. Братана, П. Резнікова; поетів А. Кичинського, А. Дрозд, М. Боянжу; краєзнавців Б. Вадона, Є. Горностаєва, А. Вірліча, К. Паншина, І. Ратнера; фонди колишнього секретаря Херсонського обкому Компартії України І. Мозгового та секретаря міському Компартії України О. Балабая – ветерана Великої Вітчизняної війни, командира партизанського загону ім. Чапаєва.

Для довідкової роботи з метою захисту прав і задоволення соціальних потреб громадян використовують інформацію документів таких фондів:

- виконавчих комітетів обласної, міських, районних та сільських рад;
- церков м. Херсона, Херсонського повіту Херсонської губернії, Дніпровського та Мелітопольського повітів Таврійської губернії;
- підвідділів РАЦС м. Херсона, Херсонського, Дніпровського та Мелітопольського повітів, районів Херсонського округу;
- управліль СБУ по Херсонській області;
- обласної, міської, районних надзвичайних комісій з розслідування злочинів німецьких окупантів на території Херсонської області;
- Херсонського обласного та міського комісаріату, районних та сільських управ.

Кінодокументи – телесюжети та репортажі про спуск на воду суден, збудованих херсонськими суднобудівниками, випуск нового комбайна “Херсонець-7”, будівництво Каховської зрошувальної системи (1969), нафтопроводу Кременчук – Херсон (1971); про святкування 50-річчя Херсонського

педагогічного інституту ім. Н. Крупської (1967), відкриття міського Палацу піонерів і школярів, участь багаторазової чемпіонки світу і Олімпійських ігор Л. Латиніної у святкуванні 50-річчя рідної школи, перше плавання судна “Піонер Херсонщини”, проведення днів культури Чечено-Інгушської АРСР у м. Херсоні; діяльність Українського науково-дослідного інституту тваринництва ім. М. Іванова в Асканії-Новій; про відкриття меморіалу слави і церемонію запалення Вічного вогню на могилі Невідомого солдата (1967), монумента “Легендарна тачанка” в степу під Каховкою (1967); кінодокументи про Героїв Великої Вітчизняної війни, Героїв Соціалістичної Праці, передовиків народного господарства.

Фотодокументи періоду до 1917 р. представлені репродукціями, що відображають загальний вигляд м. Херсона, вулиць, окремих будинків, мостів, порту, пристані, доку Вадона, спуск на воду першого ескадреного міноносця, побудованого в м. Херсоні, герб міста Олешки (1844, 1893), фотознімки видатних українських письменників, що проживали в Херсоні – М. Чернявського, Л. Василевської (Дніпрової Чайки); організатора земської статистики, етнографа, секретаря земської управи О. Русова, прогресивних діячів, земських санітарних лікарів П. Кудрявцева, М. Тезякова.

Фотодокументи періоду після 1917 р. зафіксували: групу звільнених політв'язнів біля воріт херсонської політичної тюрми, урочисту маніфестацію народу з нагоди повалення самодержавства (1917), переправу частин Червоної Армії біля Каховки, командний склад штабу 16-ї кавалерійської дивізії Другої кінної армії (1920); вручення М. Калініним прапора червоноармійцям після розгрому Врангеля (1920); групу іспанських дітей, вихованців дитячого будинку в м. Херсоні (1935).

На фотознімках періоду Великої Вітчизняної війни зображено: переправу через Дніпро радянських військ в районі Херсонського консервного комбінату, учасників боїв за місто Херсон, визначних воєначальників, учасників підпільної і партизанської боротьби, уродженців Херсонщини – Героїв Радянського Союзу; місця масових розстрілів радянських громадян, радянських патріотів, страчених у м. Херсоні; зруйновані промислові і житлові об'єкти; пам'ятники воїнам, загиблим при визволенні міст і сіл області.

Фотодокументи зафіксували основні події періоду відбудови і розвитку народного господарства: загальний вигляд м. Херсона після визволення від нацистів (1944), відновлення зруйнованих заводів і фабрик; будівництво ХБК, целюлозно-паперового комбінату, нафтопереробного заводу, Каховської ГЕС; флору і фауну заповідника “Асканія-Нова”; театралізоване свято з нагоди 200-річчя м. Херсона (1978), відкриття в м. Каховці Міжнародного фестивалю “Таврійські ігри” (1997–1999); зустріч письменника О. Гончара з колгоспниками Чаплинського району, проведення міжнародного літературно-мистецького Шевченківського свята “В сім'ї вольній, новій”. Зберігаються фото визначних діячів мистецтва – П. Саксаганського, М. Заньковецької, О. Петрусенко, А. Бучми, Ю. Шумського на сцені Херсонського театру, спортсменів Херсонщини Л. Латиніної, В. Борзова, С. Пострехіна, С. Чухрая.

Фоно-відеодокументи зберігають: записи сесії обласної ради народних депутатів, пленумів обласного комітету Компартії України, Спілки воїнів-інтернаціоналістів, Партії демократичного відродження України, Соціалістичної партії України, Демократичної партії України, крайової організації На-

родного Руху України, регіонального відділу суспільно-політичного руху “Нова Україна”, Комуністичної партії України, товариства “Меморіал”, записи мітингів, зборів, присвячених 50-річчю визволення м. Херсона від нацистських загарбників (1994), річниці Дня Незалежності України (1992), 500-річчю Українського козацтва на Херсонщині (1992), 50-річчю депортації кримських татар (1994); репортажі про хід земельної реформи і приватизації на Херсонщині, проведення обласної конференції асоціації фермерів і сільськогосподарських кооперативів, відкриття в м. Херсоні діагностичного центру (1991), проведення в м. Херсоні I Всеукраїнського огляду-конкурсу молодих піаністів ім. Рахманінова; підсумки і урочисте закриття Міжнародного фестивалю “Таврійські ігри”; записи спогадів жителів Херсонщини про голодомор 1932–1933 рр., життя під час нацистської окупації і примусове вивезення на роботу до Німеччини.

Бази даних

Вигнані до Німеччини (тематична), 40160 записів.

Репресовані (тематична), 2315 записів.

Архівні фонди України (облікова), 8333 записи.

Джерела комплектування державного архіву Херсонської області (облікова), 131 запис.

Розпорядчі документи Херсонського облвиконкому (тематична), 3007 записів.

Довідковий апарат

Описи

6444

Каталоги

систематичний;

предметно-тематичний;

іменний;

географічний;

систематичний до фотодокументів;

іменний до фотодокументів;

систематичний на фоновідеодокументи.

Загальний обсяг каталогів і картотек 444473 картки, з них 397571 – тематична.

Картотеки

ф. 137 Церкви Херсонського повіту Херсонської губернії – *іменна*;

ф. Р-407 Херсонське повітове управління робітничо-селянської радянської міліції – *іменна*;

ф. Р-414 Херсонська окружна інспектура народної освіти – *іменна*;

- ф. Р-501 Херсонміськторг Міністерства торгівлі УРСР – *іменна*;
  - ф. Р-504 Херсонське обласне управління громадського харчування – *іменна*;
  - ф. Р-507 Артіль “Червоний харчовик” – *іменна*;
  - ф. Р-979 Херсонська державна швейна фабрика “Більшовичка” – *іменна*;
  - ф. Р-999 Херсонський консервний завод ім. Сталіна – *іменна*;
  - ф. Р-1064 Херсонський трест громадського харчування – *іменна*;
  - ф. Р-1312 Заводський комітет профспілки металістів заводу ім. Петровського – *іменна*;
  - ф. Р-4033 Управління комітету державної безпеки по Херсонській області – *іменна*;
- Картотеки з особового складу до 12 фондів – *іменні*.

Показчики

Анотовані іменний, географічний, предметний показчики складено до колекції карт і креслень Херсонської губернії.

Фондови

- ф. 14 Херсонська губернська креслярня – *хронологічний*;
- ф. 22 Херсонська казенна палата – *хронологічний*;
- ф. 79 Нотаріальний архів м. Херсона – *хронологічний*;
- ф. 82 Поштово-телеграфні контори Херсонського повіту Херсонської губернії – *географічний, хронологічний*;
- ф. 137 Церкви Херсонського повіту Херсонської губернії – *хронологічний*;
- ф. 170 Херсонська митниця Одеського митного округу – *хронологічний*;
- ф. 259 Церкви Дніпровського повіту Таврійської губернії – *хронологічний*;
- ф. 316 Церкви Мелітопольського повіту Таврійської губернії – *хронологічний*;
- ф. 237 Поштово-телеграфні контори Дніпровського повіту Таврійської губернії – *географічний, хронологічний*;
- ф. Р-1 Херсонський повітовий виконком Ради робітничих, селянських і червоноармійських депутатів – *хронологічний*;
- ф. Р-169 Херсонський райвиконком Ради робітничих, селянських і червоноармійських депутатів – *хронологічний*;
- ф. Р-411 Херсонський повітовий відділ Миколаївської губернської Ради народного господарства – *хронологічний*;
- ф. Р-413 Відділ народної освіти Херсонського повітового виконкому – *хронологічний*;
- ф. Р-442 Земельний відділ Херсонського повітового виконкому – *хронологічний*;
- ф. Р-445 Адміністративний відділ Херсонського райвиконкому – *хронологічний*;
- ф. Р-469 Херсонський державний педагогічний інститут ім. Крупської – *хронологічний*;
- ф. Р-479 Херсонський повітовий військовий комісаріат – *хронологічний*;

- ф. Р-614 Херсонське окружне відділення Всеросійської спілки транспортних працівників – *хронологічний*;
- ф. Р-618 Херсонський окружний комітет спілки працівників харчової промисловості – *хронологічний*;
- ф. Р-619 Херсонське повітове відділення Всеросійської профспілки будівельних працівників – *хронологічний*;
- ф. Р-622 Херсонський окружний комітет Всеросійської профспілки працівників землі і лісу – *хронологічний*;
- ф. Р-623 Херсонське окружне відділення Всеросійської профспілки працівників громадського харчування – *хронологічний*;
- ф. Р-628 Херсонське окружне відділення Всеросійської профспілки працівників мистецтва – *хронологічний*;
- ф. Р-629 Херсонський підрайонний комітет Всеросійської профспілки металістів – *хронологічний*;
- ф. Р-697 Херсонський районний комітет Всеросійської профспілки працівників водного транспорту – *хронологічний*;
- ф. Р-731 Виконком Херсонської міської Ради народних депутатів – *хронологічний*;
- ф. Р-822 Качковський райвиконком Ради робітничих, селянських і червоноармійських депутатів – *хронологічний*;
- ф. Р-1887 Відділ управління Херсонського повітового виконкому Ради робітничих, селянських і червоноармійських депутатів – *хронологічний*;
- ф. Р-1953 Управління сільського господарства Херсонського облвиконкому – *хронологічний*;
- ф. Р-1958 Херсонське виробничо-аграрне об'єднання по садівництву, виноградарству, виноробної промисловості – *хронологічний*;
- ф. Р-1968 Херсонське обласне виробниче об'єднання молочної промисловості – *хронологічний*;
- ф. Р-1979 Виконком Херсонської обласної Ради народних депутатів – *хронологічний, географічний*;
- ф. Р-1985 Херсонське обласне виробничо-технічне управління зв'язку – *хронологічний*;
- ф. Р-2000 Статуправління Херсонської області – *хронологічний*;
- ф. Р-2040 Фінансовий відділ Херсонського облвиконкому – *хронологічний*;
- ф. Р-2131 Херсонська обласна Рада промислових кооперативів і підвідомчі артілі – *хронологічний*;
- ф. Р-2294 Відділ охорони здоров'я Херсонського облвиконкому – *хронологічний*;
- ф. Р-3690 Херсонський обласний комітет народного контролю – *хронологічний*;
- ф. П-46 Херсонський обком Компартії України – *хронологічний*;
- ф. П-185 Херсонський міськком Компартії України – *хронологічний*.

Огляди

Тематичні

з історії благодійності на Херсонщині (1869–1922);

- з історії голодомору на Херсонщині (1932–1933);
- з історії заселення Херсонщини;
- з історії заснування міста Херсона;
- з історії заснування товариства Червоного Хреста;
- з історії містобудування, архітектури і охорони пам'яток історії та культури (кінець XVIII – початок XX ст.);
- з історії німецьких поселень на Херсонщині;
- з історії революційного руху на Херсонщині в 70–90-х рр. XIX ст.;
- з історії розвитку народного господарства на Херсонщині (1913–1941);
- з історії розвитку народної освіти;
- з історії розвитку поштового зв'язку на Херсонщині (1780–1917);
- з історії розвитку промисловості на Херсонщині в довоєнний період;
- з історії розвитку торгівлі у повоєнний період;
- з історії створення профспілок Херсонщини (1917).

Фондови

- фф. Р-37, 38 Дніпровський і Херсонський повітові комітети незаможних селян;
- фф. Р-80, 83, 87, 141, 149, 158, 851, 1365, 1782: Повітові і волосні комітети незаможних селян;
- ф. Р-389 Управління окружного інженера окрвиконкому;
- ф. Р-1925 Херсонська міська комісія в справах колишніх червоноармійців і червоних партизан;
- ф. Р-1953 Управління сільського господарства Херсонського облвиконкому;
- ф. Р-2069 Херсонська обласна спілка споживчих товариств;
- ф. Р-111, 113, 137, 169, 198, 207, 259, 279: Установи релігійного культу.

Науково-довідкова бібліотека

- 8751 книга і брошура від 1830 р.;
- 711 річних комплектів журналів;
- 3926 номерів журналів;
- 575 річних підшивок газет.

У фонді бібліотеки є: Повне зібрання законів Російської імперії, зібрання узаконень і розпоряджень Сенату, стенографічні звіти та доповіді Державної Думи, єпархіальні відомості, звіти Херсонського і Таврійського губернських земств, Херсонської та Дніпропетровської повітових земських управ, статистично-економічні огляди, сільськогосподарські хроніки, документи оцінки земель повітів Херсонської губернії, друковані видання Херсонської міської думи.

Серед книг – довідкові видання (енциклопедії, словники, довідники, у т. ч. з адміністративно-територіального поділу Херсонської губернії, округу, області), путівники по державних архівах, краєзнавча література.

Методичні розробки

Рабочая инструкция по выявлению документов для сборника “Социалистические преобразования в сельском хозяйстве на Херсонщине”. – Херсон, 1955. – 13 с.

Рабочая инструкция по учету и аннотированию фотодокументов. – Херсон, 1963. – 11 с.

Методические рекомендации по комплектованию и экспертизе ценности документов Херсонского облгосархива. – Херсон, 1967. – 16 с.

Рабочая инструкция по научно-технической обработке документальных материалов фондов личного происхождения. – Херсон, 1968. – 12 с.

Рабочая инструкция по усовершенствованию описей фондов. – Херсон, 1968. – 18 с.

Рабочая инструкция по каталогизации документов фондов личного происхождения. – Херсон, 1970. – 18 с.

Рекомендации по улучшению учетно-справочного аппарата райгосархивов Херсонской области. – Херсон, 1970. – 20 с.

Методические указания по организации работы хозрасчетных групп при городских и районных архивах Херсонской области. – Херсон, 1971. – 14 с.

Рабочая инструкция по усовершенствованию описей группы фондов органов Советской власти (облисполком, райисполкомы, сельсоветы) 1943–1971 гг. – Херсон, 1979. – 45 с.

Методические рекомендации по организации проведения проверки наличия и состояния дел, уточнению учетных документов в государственных горрайархивах Херсонской области. – Херсон, 1981. – 13 с.

Методические рекомендации по усовершенствованию описей дел в госархивах с переменным составом документов. – Херсон, 1982. – 24 с.

Методические рекомендации по наведению справок социально-правового и биографического характера. – Херсон, 1990. – 27 с.

Методичні рекомендації по комплектуванню державних архівів документами особистого походження. – Херсон, 1992. – 12 с.

Методичні рекомендації по комплектуванню райміськдержархівів області фотодокументами. – Херсон, 1992. – 8 с.

Методические рекомендации по ведению учетных документов в городских и районных архивах. – Херсон, 1995. – 16 с.

Архівна обробка картографічних матеріалів губерніального рівня: Метод. рекомендації. – Херсон, 1998. – 11 с., [3] с. дод.

Рекомендації по визначенню джерел комплектування архівних відділів райдержадміністрацій. – Херсон, 1998. – 23 с.

Методичні рекомендації по каталогізації документів райміськвиконкомів. – Херсон, 1999. – 6 с., [1] с. дод.

Методические рекомендации о подготовке дополнения к путеводителю по фондам Госархива Херсонской области. – Херсон, 2000. – 8 с.

Методичні рекомендації по відбору на державне зберігання звернень громадян, які надходять до органів державної влади і місцевого самоврядування. – Херсон, 2000. – 4 с.

Удосконалення описів справ фінансових відділів райдержадміністрацій: Метод. рекомендації. – Херсон, 2000. – 6 с.

Виконання генеалогічних запитів: Метод. рекомендації. – Херсон, 2001. – 31 с.

Методичні рекомендації про організацію роботи по створенню ОАФ ліквідованих установ в архівних відділах райдержадміністрацій і міських архівах. – Херсон, 2001. – 7 с.

Методичні рекомендації щодо науково-технічного упорядкування документів особового походження в райдержархівах області. – Херсон, 2001. – 27 с.

Методичні рекомендації щодо організації комп'ютерного діловодства в установах (на прикладі Херсонської облдержадміністрації). – Херсон, 2001. – 16 с., [3] с. дод.

Організація роботи по виконанню тематичних запитів: Метод. рекомендації. – Херсон, 2002. – 8 с.

Особливості формування, зберігання, обліку та користування документами особового складу ліквідованих підприємств, установ і організацій: Метод. рекомендації. – Херсон, 2003. – 35 с.

Примірна номенклатура справ відділів культури райдержадміністрацій та міськрад. – Херсон, 2003. – 5 с.

Примірна номенклатура справ управління економіки райдержадміністрації та міської ради. – Херсон, 2003. – [6] с.

Бібліографія

Довідкові видання

Загальні довідкові видання

Херсонський обласний державний архів: Путівник / Упоряд.: М. Х. Берлінська, Т. К. Богдан, З. С. Орлова, Д. О. Полякова; Відп. ред. В. П. Якименко. – К.: Наук. думка, 1971. – 414 с.

Державні архіви Української РСР: Короткий довідник. – К., 1972. – С. 153–156.

Государственные архивы Украинской ССР: Справочник. – К., 1988. – С. 187–189.

Grimsted Patricia Kennedy. Archives and Manuscript Repositories in the USSR. Ukraine and Moldavia. – Princeton, 1988. – В. 1. – Р. 726–728.

Государственные архивы СССР: Справочник. – М., 1989. – Ч. 1. – С. 569–573.

Державний архів Херсонської області: [Буклет]. – Херсон, 1996. – [6] с.
Архівні установи України: Довідник. – К., 2000. – С. 126–128.

Державний архів Херсонської області: Путівник / Держкомархів України. Держархів Херсонської обл.; Авт.-упоряд.: В. Баранок, В. Боровик, Л. Виноградова та ін.; Відп. ред. А. Карпова. – К., 2003. – 736 с. – (Архівні зібрання України. Путівники).

Державний архів Херсонської області: [Буклет]. – [Херсон, 2004]. – [8] с.

Спеціальні довідкові видання

Довідник про місця зберігання документів з особового складу. – Херсон, 1989. – 359 с.

Нації і народності Херсонщини: Минуле і сьогодення: наук.-допом. бібліогр. покажчик / Уклад.: Л. М. Андрієнко, Л. І. Зелена (ред.), З. С. Орлова. – Херсон, 1993. – 128 с.

Покажчик друкованих видань та архівних документів про нації та народності Херсонщини.

Документальные материалы по истории евреев в архивах СНГ и стран Балтии: Предварительный список архивных фондов. – СПб., 1994. – С. 99.

“Да святится имя Твое...”: Огляд документів і матеріалів з історії християнства на Херсонщині / Держархів Херсонської обл.; Упоряд.: О. І. Стукалова та ін. – Херсон, 2001. – 42 с. – (Бібліотечка архіву; Вип. 2).

Анотований перелік документів за фондами архіву.

Міжархівний покажчик фондів колишніх партійних архівів обкомів КПУ // Центральний державний архів громадських об'єднань України: Путивник. – К., 2001. – С. 402–407.

Архів і людина: Тематико-експозиційний план виставки, [присвяч. 80-річчю архів. служби Херсонщини] / Держархів Херсонської обл.; Упоряд.: О. О. Марущак, О. І. Стукалова, З. С. Орлова та ін. – Херсон, 2002. – 46 с. – (Бібліотечка архіву; Вип. 3).

Національний архівний фонд України. Засоби інтелектуального доступу до документів: Короткий довідник. – К., 2002. – С. 117–122.

Немцы Херсонщины: Аннотированный перечень дел Государственного архива Херсонской области (1919–1930) / Госархив Херсонской обл.; Ин-т культуры и истории немцев Северо-Восточной Европы, Люнебург-Геттинген; Сост.: А. Карпова, А. Айсфельд, Л. Виноградова и др.; Науч. ред. А. Айсфельд. – Одесса, 2002. – 168 с.

Огляди фондів

Іванова М. Матеріали про сільське господарство, промисловість та культуру Херсонської області // *Архіви України.* – 1968. – № 2. – С. 96–97.
Огляд надходжень до архіву у 1966–1967 рр.

Іванова М. Херсон // *Архіви України.* – 1970. – № 5. – С. 92–93.
Про поповнення фондів Херсонського облдержархіву у 1969–1970 рр.

Іваненко Є. Особливості каталогізації фондів комісії у справах колишніх червоних партизанів та червоногвардійців // *Архіви України.* – 1971. – № 2. – С. 35–38.

Іванова М. С. Комплектування Херсонського облдержархіву документами особового походження // *Архіви України.* – 1973. – № 2. – С. 31–35.

М. І. Херсонський облдержархів // *Архіви України.* – 1973. – № 2. – С. 85–86.

Огляд нових надходжень до архіву.

Михайлова А. А. Обзор документов Государственного архива Херсонской области “Еврейское население Херсонского округа в 20-е – начале

30-х гг.” // Єврейське населення Півдня України: Історія та сучасність: Тези доп. наук. конф. (19–20 листоп. 1992 р.) / Ін-т нац. відносин і політології України та ін. – Запоріжжя, 1992. – С. 117–119.

Михайлова Г. О. Огляд документів державного архіву Херсонської області “Єврейське населення Херсонщини” // Єврейське населення півдня України: Історія та сучасність: Тез. доп. наук. конф. (27–28 жовт. 1994 р.) / Запорізький держ. ун-т та ін. – Запоріжжя, 1995. – С. 79–82.

Гордійчук Г. Архівна скарбниця. Документи особового походження в Державному архіві Херсонської області // Константи. – 1996. – № 2 (5). – С. 114–118.

Шинкаренко О. І. Карті і плани як історичне джерело досліджень заселення Півдня України (на прикладі перших німецьких колоній) // Південний архів: Зб. наук. праць. Сер. “Історичні науки” / Херсонський держ. пед. ун-т; Держархів Херсонської обл. – Херсон, 2001. – Вип. 6. – С. 19–25.

Шинкаренко О. І. Науково-інформативна значимість складання покажчиків до архівних фондів на прикладі роботи з колекцією карт та планів ДА Херсонської області // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: Міжвід. зб. наук. праць / Держкомархів України. УДНДІАСД. – К., 2002. – Вип. 5. Архіви – складова інформаційних ресурсів суспільства. – С. 231–232.

Карпова А. В. Херсонська губернія в архівних документах. (Структура управління. Архівні фонди. Персоналії) // Південний архів: Зб. наук. праць. Сер. “Історичні науки” / Херсонський держ. ун-т; Держархів Херсонської обл. – Херсон, 2003. – Вип. 12. – С. 142–146.

Коник Ю. Фонд Херсонського духовного правління як важливе джерело краєзнавчих досліджень // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 2003. – Т. 10. – С. 149–152.

Кузьменко Т. А., Гордійчук Г. М. Документальна скарбниця державного архіву Херсонської області. Фонди особового походження як джерело краєзнавчих досліджень // Південний архів: Зб. наук. праць. Сер. “Історичні науки” / Херсонський держ. ун-т; Держархів Херсонської обл. – Херсон, 2003. – Вип. 12. – С. 212–215.

Лиман І. І. Матеріали Херсонського духовного правління про флотське та армійське духовенство регіону наприкінці XVIII – на початку XIX ст. // Південний архів: Зб. наук. праць. Сер. “Історичні науки” / Херсонський держ. ун-т; Держархів Херсонської обл. – Херсон, 2003. – Вип. 12. – С. 147–154.

Огляд документів фонду Херсонського духовного правління (ф. 207).

Історія архіву, окремих фондів, колекцій

Богдан Т. К., Дяченко О. Я. З історії архівного будівництва на Херсонщині // Архіви України. – 1966. – № 6. – С. 3–12.

Орлова З. С. Из истории архивного строительства на Херсонщине // Проблемы археологии Северного Причерноморья: К 100 летию основания Херсонского музея древностей. – Херсон, 1991. – С. 5–7.

Стукалова О. Архівні джерела в публікаціях // Константи. – 1996. – № 2 (5). – С. 22–24.

Про історію науково-видавничої діяльності архіву.

Херсонський архів: вчора, сьогодні, завтра // Константи. – 1996. – № 2 (5). – С. 13–30.

Сурева Н. В. Поміщицька колонізація Південної України в останню чверть XVIII – першу чверть XIX ст.: механізм фондоутворення джерел // Південна Україна XVIII – XIX століття: Записки наук.-дослід. лабораторії історії Південної України / Запорізький держ. ун-т. – Запоріжжя, 2000. – С. 83–94.

Карпова А. В. З історії розвитку архівної справи на Херсонщині // Південний архів: Зб. наук. праць. Сер. “Історичні науки” / Херсонський держ. пед. ун-т; Держархів Херсонської обл. – Херсон, 2001. – Вип. 6. – С. 5–13.

Періодичні та продовжувані видання архіву

Константи: Альманах соціальних досліджень. [Засновано у 1992 р.]. – Херсон.

За участю Держархіву Херсонської області вийшли такі номери часопису:

1996. – № 2 (5). – 124 с.;

1999. – № 4 (11). – 183 с.

Південний архів: Зб. наук. праць. Сер. “Історичні науки”. [Засновано у 1999 р.] / Херсонський держ. ун-т.; Держархів Херсонської обл. – Херсон.

За участю Держархіву Херсонської області вийшли такі номери часопису:

2001. – Вип. VI. – 142 с.;

2002. – Вип. IX. – 156 с.;

2003. – Вип. XII. – 260 с.

Див. також Генеральну бібліографію № 107, 204, 236.

ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Адреса: вул. Грушевського, 99, м. Хмельницький, 29000

Тел./факс: (0382) 76-47-39

Тел.: (0382) 79-27-74

(0382) 79-75-59, 79-73-56

(0382) 79-55-52, 79-72-96

E-mail: dahmo@hm.ukrtel.net

Веб-сторінка на порталі Держкомархіву України:

<http://www.archives.gov.ua/Archives/>

Транспорт: тролейбус № 4, 10 (зуп. “Обласна бібліотека”),
тролейбус № 7, 7а, 14 (зуп. “Філармонія”)

Час роботи читального залу: понеділок–четвер: 8.30–16.30

Директор: Слободянюк Петро Якович

Заступники директора: Осадча Галина Григорівна,

Карван Станіслава Людвіківна,

Михайлова Світлана Романівна

Історична довідка

Початком державного ставлення до архівної справи на Поділлі став квітень 1922 р., коли було створено Кам’янецьке повітове архівне управління. З утворенням округів 1925 р. (Постанова ВЦВК від 03.06.1925 р.) створено Кам’янецьке окружне архівне управління.

1930 р. після ліквідації округів (Постанова ВУЦВК і РНК УРСР від 2 вересня 1930 р.) окружні архівні управління одержали назву місцевих, а Кам’янецьке окружне архівне управління – Кам’янець-Подільське місцеве архівне управління.

З 1 березня 1932 р. згідно з Постановою ВУЦВК від 10 листопада 1931 р. місцеві архівні управління було реорганізовано в державні історичні архіви як наукові установи. Кам’янець-Подільське місцеве архівне управління перейменовано на Кам’янець-Подільський обласний державний історичний архів.

У 1932 р. разом зі створенням областей проведено реорганізацію системи архівних установ. При Вінницькому облвиконкомі було створено обласне архівне управління, якому підпорядковано Вінницький обласний, Кам’янець-Подільський, Проскурівський, Бердичівський, Уманський історичні архіви, а також райміськархіви. Кам’янець-Подільський обласний державний історичний архів перейменовано на Кам’янець-Подільський обласний історичний архів.

У зв'язку зі створенням Кам'янець-Подільської області (Постанова ЦВК СРСР від 22 вересня 1937 р.) Кам'янець-Подільський історичний архів було перейменовано в Кам'янець-Подільський обласний державний архів. Одночасно існував також Проскурівський державний історичний архів Кам'янець-Подільського обласного архівного управління.

Згідно з Постановою Президії Верховної Ради УРСР від 16 квітня 1938 р. і наказом НКВС УРСР від 17 січня 1939 р. архівні установи області передано в підпорядкування обласного архівного управління НКВС.

Влітку 1941 р. робота Державного архіву Кам'янець-Подільської області була перебудована з урахуванням умов воєнного часу. Архів підготував 438 ящиків унікальних архівних документів до евакуації, але вивезти їх не встиг. З великими труднощами вдалося евакуювати в м. Ростов-на-Дону лише документи облвиконкому, обласної планової комісії, облстатуправління, управління місцевої промисловості, комітету по фізкультурі і спорту та деяких інших установ. При перевезенні загинули усі фонди (230000 од. зб.) Проскурівського історичного архіву. Основний масив документів залишився на окупованій території. Нацисти вивезли більше вагона давніх актів, а решту знищили. Після звільнення у березні 1944 р. Кам'янець-Подільської області, розпочалася робота по реєвакуації документів з м. Ростова-на-Дону.

1947 р. обласний архів був переданий у підпорядкування МВС УРСР по Кам'янець-Подільській області. Указом Президії Верховної Ради УРСР від 16.01.1954 р. Кам'янець-Подільську область перейменовано на Хмельницьку, відповідно перейменовано Держархів Кам'янець-Подільської області на Хмельницький обласний державний архів у м. Кам'янці-Подільському.

1980 р. Хмельницький обласний державний архів перейменовано на Державний архів Хмельницької області, який до 1990 р. знаходився у м. Кам'янці-Подільському. У квітні 1990 р. розпорядженням облвиконкому Державний архів області перевезено з міста Кам'янця-Подільського до м. Хмельницького у нове типові приміщення.

Відповідно до вимог Закону України "Про Національний архівний фонд та архівні установи" 9 квітня 2003 р. наказом Держкомархіву було зупинено діяльність Кам'янець-Подільського міського архіву. 10 квітня 2003 р. у приміщенні Кам'янець-Подільського міського архіву сталася пожежа, внаслідок якої було знищено і пошкоджено понад 100000 документів п'яти найцінніших фондів з історії Кам'янець-Подільської губернії кінця XVIII – початку XX ст. Наказом Держкомархіву від 14.04.2003 р. усі документи Національного архівного фонду, що зберігалися в м. Кам'янці-Подільському, переміщено до Державного архіву Хмельницької області.

Структура архіву

Апарат управління

Відділи:

- організації та координації архівної справи
- формування НАФ та діловодства
- інформації та користування документами

– зберігання, обліку та довідкового апарату

Лабораторія

Фонд архіву(архів архіву)

ф. Р-1530 Державний архів Хмельницької області, м. Хмельницький, 1189 од. зб. за 1938–2003 рр.

ф. П-2113 Партійний архів Хмельницького обкому Комуністичної партії України, 369 од. зб. за 1931, 1937, 1939, 1944–1991 рр.

Обсяг фондів

8000 фондів, 1939532 од. зб. (9308 л. м) за 1717–2004 рр.

258 од. зб. науково-технічної документації за 1967–1990 рр.

8 од. зб. кінодокументів за 1944–1993 рр.

35934 од. зб. фотодокументів за 1917–2004 рр.

137 од. зб. фонодокументів за 1957–2004 рр.

28 од. зб. відеодокументів за 1990, 1993, 1996–2004 рр.

Анотація складу фондів

Архів зберігає фонди органів місцевої державної влади та управління дорадянського періоду, у складі яких: укази Сенату, циркуляри Міністерства внутрішніх справ, розпорядження подільського губернатора, Головного управління землекористування і землеробства, Міністерства шляхів сполучення, губернської управи, Міністерств фінансів, освіти, київського, подільського і волинського генерал-губернатора; журнали засідань губернського правління (1897–1917); відомості про кількість і стан промислових підприємств у губернії (1886, 1894, 1895), про кількість землі у поміщиків і селян по повітах губернії (1916), про посіви та врожайність зернових культур (1816, 1962), про ціни на зерно та фураж (1821–1826, 1863, 1866, 1869, 1889, 1897); інформація про селянський рух в губернії (1847, 1859–1878, 1901–1909), стан будівництва, розвиток медицини, освіти, бібліотечної справи; зведення про політичних виселенців; документи і листування про будівництво мостів, гребель, доріг, млинів, боєнь, тюрем, церков, про стан шляхів (1866); уставні грамоти, подвірні списки землеволодінь, посімейні списки сільських громад; справи про викуп селянами земельних наділів, про переселення селян в східні райони Росії (1908–1909); акти і страхові відомості на громадські і приватні будівлі (1904–1906); зведення про кількість землі по селах волостей; книги запису договорів, духівниць, прибутків і видатків громадських коштів від сільських громад; документи про створення в маєтках Маківської волості сільських організацій опіки (1867–1869), про рекрутські набори; інвентарі на поміщицькі маєтки (1845–1851); журнали засідань, звіти і статистичні дані про діяльність губернського приказу громадської опіки (1801–1904); документи про відзначення ювілеїв О. Пушкіна (1902), М. Гоголя (1902–1909), В. Жуковського (1902), Т. Шевченка (1909–1914), М. Пирогова (1913).

Установи станового, земського і міського самоврядування містять: укази Сенату, циркуляри Міністерства внутрішніх справ, укази департаменту герольдії і губернського правління (1802–1843), циркуляри київського, подільського і волинського генерал-губернатора; укази Подільського губернського правління про проведення виборів до органів міського самоврядування (1872–1875); посімейні списки дворян, князів, графів, баронів; справи про підготовку і проведення дворянських виборів; списки купців губернії по гільдіях (1832); листування і справи про жорстоке поводження поміщиків, управителів та орендарів з селянами, захоплення ними кращих селянських земель з сіл Кутківці, Гуків, Мар'янівка, Врублівці, Сокіл, Княжпіль, Летава та інших сіл Кам'янецького повіту (1848–1857), втечу селян з сіл Голенищево і Жабинці за кордон (1848–1861); постанови та плани будівництва залізниці Проскурів–Кам'янець–Подільський (1883–1908), зведення і звіти про площу церковної, селянської і поміщицької землі; відмежування церковних земель, матеріальне забезпечення православного духовництва; протоколи засідань агрономічної Ради; розвиток сільськогосподарської галузі (1904–1908); списки фабрик і заводів губернії (1911); документи про кількість земель у чиновників і розміри поземельного податку (1915), про розвиток садівництва і городництва, тваринництва, рибного промислу, шовківництва, кустарної промисловості, про розвиток судноплавства на р. Дністер (1909–1910); головні книги Кам'янець–Подільської міської управи.

У фондах органів суду, прокуратури, поліції і нотаріальних дій відклались: укази Сенату, циркуляри Міністерства юстиції, Подільської палати кримінального і цивільного суду; циркуляри Подільського губернського правління; справи про селянський рух під керівництвом Устима Кармалюка (1827–1836), про порубки селянами поміщицьких лісів, підпали поміщицьких маєтків, про відмови селян виконувати рекрутські повинності; справи і листування про продаж поміщиками кріпаків, земельні суперечки, розмежування земель, книги запису кріпосних актів; карні справи про виступи селян сіл Пісочне, Ружа, Острівчани, Зіньківці, Кутківці, Шийнці, Івашківці, Ольшанка, Бокиївка, Маниківці (1862–1869) тощо.

У фондах господарських, будівельних і статистичних установ та органів постачання зберігаються: укази Сенату, Міністерства внутрішніх справ і Подільського губернського управління, Головного управління шляхів сполучення і громадських будівель, циркуляри Міністерства державного майна, Головного управління землеробства і землевпорядкування; документи про управління казенними землями і лісовими угіддями в губернії, здійснення нагляду за волосними і сільськими установами, за виконанням селянських повинностей; документи про виділення земель, плани землевпорядних робіт, введення в дію закону про землеустрій (1911); документи про розмежування селянських, церковних і поміщицьких земель, виготовлення межових планів і карт, річні звіти землемірів; документи для складання карти лісів Подільської губернії (1893–1902); документи Кам'янецького, Цикавського, Новоушицького лісництв, господарські плани і річні звіти; журнали засідання губернсько-будівельної комісії (1834, 1843–1849); зведення про стан і кількість мостів, шляхів і тюрем (1860); листування про будівництво поромів через річки Дністер і Буг, греблі в м. Проскурові, моста і льодорізів у м. Кам'янці-Подільському (1855) тощо.

У складі фондів фінансових і податкових установ – річні звіти губернського акцизного управління (1910–1914); звіти про казенний продаж напоїв в Подільській губернії (1899, 1910–1914); свідоцтва, відомості, облікові книги про цукроваріння, пивоваріння і медоваріння; листування про оподаткування акцизним збором товарів, що привозилися з-за кордону (1919); журнали засідань, постанови, накази селянського поземельного банку, річні звіти про стан маєтків банку; справи про надання позики селянам і товариствам селян; плани будівель і земельних ділянок Ісаковецької митниці тощо.

У фондах установ освіти і охорони здоров'я зберігаються: циркуляри Міністерства народної освіти, управління Київського навчального округу, розпорядження попечителя Київського навчального округу М. Пирогова (1859–1861); листування про відкриття в губернії жіночих пансіонів, ремісничих училищ і народних шкіл (1830–1919); циркуляр Міністерства народної освіти про заборону таємних товариств учнів (1872), відповідні документи про заходи боротьби з політичною пропагандою; розпорядження відомства імператриці Марії, Подільського губернатора про заборону заміжнім жінкам працювати в навчальних закладах і про призначення вчителями осіб лише російської національності (1886); протоколи педагогічної ради та звіти про діяльність Маріїнської жіночої гімназії; журнали засідань лікарської управи (1797, 1801, 1848, 1849); листування про знайдене лікарем Шагінім джерело мінеральної води в м. Кам'янці-Подільському (1806), про використання мінеральних вод у с. Довжок і в містечку Зіньків (1836); зведення про захворювання і смертність населення губернії; справи про відкриття аптек.

Фонди установ релігійного культу містять: укази Сенату і Синоду; журнали засідань консисторії; відомості про стан єпархії, церков, про церковні землі, про кількість служителів культу і прихожан по повітах єпархії; історичний опис поширення православ'я на Поділлі (1795–1888); листування про заборону збирання коштів на спорудження пам'ятника Тарасу Шевченку (1913–1915), на будівництво будинків для інвалідів; відомості, листування і справи про будівництво церков у містах і селах Подільської губернії; зведення і листування про стан церковнопарафіяльних шкіл губернії; документи церков (метричні книги, сповідальні розписи, шлюбні описи тощо) (1799–1916); журнали засідань Подільської духовної римо-католицької консисторії, метричні книги костьолів (1798–1920).

У фондах колекцій документів установ культу зберігаються анотовані фонди костьолів, церков та рабинатів Подільської губернії; неанотовані фонди Подільського губернського єпархіального історико-статистичного комітету, генерального вікарія Кам'янець-Подільської єпархії, візіатра монастирів Кам'янецької єпархії.

Архів зберігає фонди органів місцевої державної влади та управління радянської доби, у складі яких: накази Кам'янець-Подільського військово-революційного комітету (1919) про ліквідацію губернського правління, судових і нотаріальних установ, створених до 1917 р.; накази про створення повітових та волосних ревкомів; доповіді про роботу волревкомів; документи повітових з'їздів Рад (1921); зведення про політичний, економічний і культурний стан повітів і волостей (1921–1922), документи комісії при Кам'янецькому повітвиконкомі щодо відокремлення церкви від держави; положення про КНС; документи про діяльність продовольчих органів (1921–

1923); протоколи повітових економічних нарад (1921–1923); відомості про кількість і національний склад населення волостей, земельний фонд, посівні площі по селах і волостях, розподіл між селами колишніх поміщицьких і куркульських земель, про кількість неписьменного населення; протоколи безпартійних конференцій, доповіді і звіти про роботу окружних бюро національних меншин, політичний стан округів (1923–1925), українізацію радянського апарату (1926–1927), стан цукрової промисловості (1928), охорону і впорядкування лісового господарства округів; протоколи сесій та засідань обласної Ради народних депутатів; постанови, розпорядження, плани роботи облвиконкому (1945–1994), документи про переселення мешканців області в інші регіони СРСР (1944, 1949–1957), про репатріацію, постанови облвиконкому про проведення сільськогосподарських робіт, документи уповноваженого Ради у справах релігійних культів при облвиконкомі (1945–1969); інформації про діяльність двадцятип'ятитисячників, ліквідацію неписьменності, культурно-освітню роботу на селі, роботу споживчих і сільськогосподарських товариств, документи про колгоспне будівництво, розкуркулення, виступи проти колективізації сільського господарства, акти та подвірні відомості на землю і майно куркулів; документи про нагородження орденами і медалями, про організацію соцзмагання організацій, підприємств, установ, вибори народних депутатів усіх рівнів, звіти депутатів перед виборцями.

Фонди Подільського і Волинського губернських військових комісаріатів (1919–1922) містять: зведення про політичний стан Проскурівського (1919) і Новоушицького (1922) повітів, програму з підготовки допризивників (1923); доповіді і зведення про стан військової і фізичної підготовки молоді по районах округу (1923); рапорти про політичний і моральний стан службовців облвійськкомату.

У фондах органів робітничо-селянської інспекції, державного і народного контролю є інформація про діяльність 25-тисячників у колгоспах Кам'янецького округу (1929), документи про районування округів, економічні характеристики районів, про землекористування, хід колективізації, обстеження фінансової діяльності підприємств, сільськогосподарських артілей (1931–1933), про роботу комітетів народного контролю, списки їхніх працівників, нагороджених урядовими відзнаками, документи профорганізацій, плани проведення навчання активу, статистичні звіти профкомів.

У фондах органів юстиції, суду, прокуратури, Служби безпеки по Хмельницькій області відклались: накази обласного відділу юстиції, документи Кам'янецького (1925–1926, 1929–1930) і Шепетівського (1925–1926) окружних судів; кримінальні справи про зловживання по службі, про діяльність, спрямовану проти радянської влади, контрабанду, вбивства, бандитизм, підпали, крадіжки, цивільні справи про визнання права власності, звільнення від військової служби, положення про дисциплінарні суди, протоколи засідань суду (1926–1927); звіти про діяльність відділу юстиції, колегії адвокатів, комісії по відокремленню церкви від держави; протоколи загальних зборів адвокатів області; документи по атестації адвокатів; вироки народних судів; інформаційні листи з досвіду роботи прокуратур; листування прокуратури із судовими і слідчими органами; акти обстеження сілрад та колгоспів; протоколи нарад відділу юстиції; судові справи (1945–1991); протоколи виробничих нарад арбітражу; позасудові справи реабілітованих громадян (1925–1975, 1998).

Фонди органів планування, статистики, обліку містять – економічну характеристику області, районів, міст; кон'юнктурні огляди народного господарства Кам'янецького округу; документи про відбудову місцевої промисловості, будівництво електростанцій (1922–1923); генеральні плани радіофікації області; пояснювальні записки, контрольні цифри до галузевих планів; інформацію з обстеження місцевої промисловості; економічну характеристику м. Проскурова та районів (1938, 1950); документи сільськогосподарського перепису (1928); відомості про національний і соціальний склад населення (1948); зведені статистичні звіти по всіх галузях народного господарства; документи перепису населення (1920, 1923, 1926, 1937, 1939, 1959, 1970, 1979, 1989).

У фондах фінансових, податкових і банківських організацій відклалися: акти про націоналізацію торговельних підприємств; документи про нарахування податків, звіти про хід реалізації державних позик; головні книги повітових фінвідділів (1921–1922); кон'юнктурні огляди народного господарства Кам'янецького округу (1925–1926); контрольні цифри місцевого бюджету (1928–1930); документи про ціни і націнки; вирок народного суду по звинуваченню неплатників продподатку; акти ревізій фінвідділів; народногосподарський план капіталовкладень (1964); титульні списки та плани на будівництво та капіталовкладення; документи про ліквідацію обласної контори Торгбанку; про перейменування облконтори Державного банку СРСР в Хмельницьке облуправління Держбанку (1988).

Фонди органів управління народним господарством, промисловістю містять – положення про повітові раднаргоспи (1921); п'ятирічний план розвитку місцевої промисловості; документи про розробку і використання місцевих будматеріалів; доповіді і звіти про стан житлового фонду міст Кам'яця-Подільського, Шепетівки і районних центрів, про утворення житлово-орендних і будівельних кооперативів (1925); Постанову Вінницького облвиконкому від 16 травня 1933 р. про хід житлового та шкільного будівництва; статистичні відомості про виробничу діяльність артілей (1934); п'ятирічні, річні плани та звіти по випуску валової і товарної продукції, по капіталовкладеннях; титульні списки об'єктів капітального будівництва; документи по раціоналізації та винахідництву; акти прийому в експлуатацію підприємств, фабрик; економічні аналізи господарської діяльності заводів; баланси прибутків та витрат; колективні договори; картотеку обліку робітників і службовців промислових артілей (1954); протоколи засідань ліквідаційних комісій (1949–1956); історичні довідки про створення та діяльність підприємств.

У складі фондів організацій транспорту і зв'язку – накази з основної діяльності, баланси прибутків та витрат автопідприємств, звіти про наявність автомобільних доріг сільського, районного, обласного і республіканського значення; звіти про централізовані і нецентралізовані капітальні вкладення; креслення, схеми, ескізи штучних споруд і доріг, списки мережі доріг, мостів, що обслуговуються в області (1961); документи по обслуговуванню доріг; плани-наряди колгоспам про трудову участь в дорожньому будівництві (1961–1969); акти приймання в експлуатацію об'єктів електрозв'язку, радіофікації населених пунктів; звіти про роботу поштово-телеграфних установ області.

У фондах організацій сільського, лісового і водного господарства області зберігаються: акти та висновки комісій по обліку державного майна,

державних земель, відомості про націоналізацію маєтків (1922), описання економічного стану Кам'янецького округу (1924); списки сільськогосподарських товариств, колективів, комун, плани колективізації сільського господарства (1930), завершення колективізації на селі (1932); звіти про виконання державного плану розвитку тваринництва області за 1940 р.; протоколи загальних зборів колгоспників, засідань правлінь колгоспів, Ради колгоспів; плани будівництва тваринницьких ферм, механізованих птахоферм, виробничо-господарських і культурно-побутових приміщень у колгоспах районів; документи про створення та функціонування МТС, РТС; статuti колгоспів; документи про об'єднання (укрупнення) господарств; заходи щодо спеціалізації радгоспів (1961); положення про радгоспи, спецгоспи; характеристика природних і економічних умов радгоспів (1965); документи про будівництво виробничих та соціально-культурних об'єктів на селі, технічне обслуговування, механізацію сільського виробництва; акти введення в експлуатацію нових об'єктів; документи про розвиток садівництва, бджільництва, насінництва, птахівництва, про охорону природних ресурсів, проведення водномеліоративних робіт, будівництво та експлуатацію водних ресурсів області, використання та оновлення лісового фонду тощо.

У складі фондів будівельних та архітектурних організацій – генеральний план забудови регіону, документи про економічне розміщення будівництва, забудову нових об'єктів та реконструкцію існуючих житлових та промислових районів, характеристика виробництва місцевої будівельної індустрії, підприємств і організацій по проведенню будівельно-монтажних робіт.

У фондах торговельно-постачальних, збутових і заготівельних організацій містяться документи про роботу щодо забезпечення населення продовольством (1920), заготівлю фуражу, боротьбу зі спекуляцією, роботу повітових продкомітетів, збір продподатку, надання пільг населенню по продподатку, кон'юнктурні огляди народного господарства, документи про встановлення заготівельних цін на сільгосппродукти, організацію державної та кооперативної торгівлі, контракцію по заготівлі сільгоспсировини, розвиток колгоспно-кооперативної торгівлі, розташування торговельної мережі, громадського харчування (1957), розвиток книжкової торгівлі області.

У фондах установ охорони здоров'я, фізичної культури і спорту зберігаються: документи про стан та розвиток лікувальної роботи в області, забезпеченість лікувальними та профілактичними закладами, розширення лікувальної і аптечної мережі для всіх верств населення, особливий захист материнства і дитинства, забезпеченість кадрами; комплексні плани санітарно-оздоровчих заходів, навчальні плани з підвищення кваліфікації лікарів і середнього медичного персоналу, кон'юнктурні огляди стану медичної допомоги населенню, санітарно-епідеміологічні огляди області (1946–1982), списки медичних закладів (1974–1975), протоколи наукових конференцій.

Фонди установ народної та професійної освіти містять: документи про стан та розвиток галузі з 1920 р., організацію трудових шкіл, хат-читалень, дитячих будинків, загальноосвітніх навчальних закладів, інтернатів, українізацію шкіл; акти обстеження навчальних закладів, дитячих установ, сільських клубів, пунктів ліквідації неписьменності (1923–1930); відомості про роботу профшкіл, технікумів, інститутів, підбір і розстановку керівних та педагогічних кадрів; документи обласних нарад активу.

У фондах установ культури, мистецтва та масової інформації відкрито рішення облвиконкому щодо розвитку культосвітніх закладів в області, мережі культурно-просвітницьких установ (1940, 1946, 1962), документи про кадрове забезпечення, списки об'єктів культури, побудованих в 1959–1980 рр., документи про науково-просвітницьку роботу закладів культури, списки історичних цінностей, які знаходяться в церквах області, перспективні плани розвитку установ культури та бібліотечної справи (1976–1980), документи про створення народних музеїв, проведення оглядів, фестивалів, виставок, охорону та впорядкування пам'яток культури, розвиток кіномережі, поліграфії та книжкової торгівлі області.

Фонди органів праці, соціального забезпечення та соціального страхування містять інформацію про заходи щодо ліквідації безробіття, визначення потреб в робочій силі за галузями, про мобілізацію трудових ресурсів на роботи, в школи ФЗН, соціальне забезпечення населення області, роботу товариств взаємодопомоги, організацію робіт з пенсійного забезпечення населення.

Фонд Хмельницького обкому КПУ містить: документи щодо промислового, сільськогосподарського і транспортного будівництва області, про мобілізацію робочої сили для будівництва на Уралі, шахт Донбасу, відбір і переселення спеціалістів і колгоспників до Кримської АРСР (1944), репатріацію польських, німецьких та чеських нацменшин (1938), зселення дворів колгоспників з хутірського землекористування в колгоспні поселення, про переселення в Польщу колишніх польських громадян польської і єврейської національності з території області (1945), застосування Указу Президії Верховної Ради СРСР про виселення осіб, які не бажають працювати в колгоспах (1948), укрупнення колгоспів (1950), дружні зв'язки області з Силістринським округом НРБ (1966), апеляції комуністів; списки більшовиків до 1917 р. (1940), командирів винищувальних батальйонів (1941), ветеранів партії і громадян, які служили в з'єднанні Щорса, комсомольців, які були відправлені на роботу до Північної Буковини (1940), на освоєння цілинних земель у Казахстан (1954), будівництво шахт, заводів, виробничих комплексів, каналів, ГЕС; список передових колгоспів області (1957).

В архіві зберігаються 42 фонди особового походження – письменника В. Баженова, краєзнавця С. Гуменюка, генерала М. Осліковського, кандидата історичних наук, професора І. Рибак, письменника, доктора історичних наук, професора Л. Баженова, краєзнавця, історика, архівіста І. Гарнаги, вченого, історика, професора Л. Коваленка, педагога, громадського діяча В. Міняйла, історика, краєзнавця Ю. Сіцінського, художника В. Развадовського, композитора, педагога М. Радзівєвського, краєзнавця, педагога А. Сваричевського, професора, доктора технічних наук Р. Силіна, кандидата історичних наук, заслуженого працівника культури П. Слободянюка; ветеранів Великої Вітчизняної війни, представників культури, мистецтва, медицини, колекції документів особового походження.

З метою розширення доступу до документів архіву розсекречено фонди установ і організацій радянського періоду до 1941 р., документи органів управління – статистичних, планових, фінансових, банківських, народного контролю, прокуратури, профспілок – до 1965 р. включно.

Розсекречено документи періоду Української революції (1917–1920): списки службовців Подільської управи, накази про організацію національної школи, листки-агітки проти існуючої влади, проти Гетьмана, документи про організацію контрреволюційних добровільних дружин для придушення виступів революційно налаштованих мас, акти ревізій зерна комісією постачання військ УНР, акти огляду евакуйованого продовольства, доповідні записки про настрій селян (1919), про будинки в м. Кам'янці-Подільському, де мають квартирувати війська, положення про політичні мобілізаційні комісії, проекти статутів Кам'янець-Подільської Української національної спілки (1918–1919), про організацію спілки, про визначення збитків, заподіяних військами жителям сіл області, листування про спорудження пам'ятника Т. Шевченку в м. Ромеш.

Переведено на загальне зберігання документи фондів установ і організацій, які діяли під час нацистської окупації на території області. Це фонди гебітскомісаріатів, окружних, міських, районних, волосних, сільських управ, громадських господарств, судів, нотаріатів тощо. Розсекречено також деякі документи за довоєнний і повоєнний періоди – постанови, розпорядження директивних органів про будівництво оборонних об'єктів (1938, 1940), титульні списки капітального будівництва (1939), документи про житлове будівництво в області (1938, 1939), про спецперевірку співробітників різних установ, доповідні записки про шляхово-експлуатаційні роботи, про виконання лісозаготівель; інформації про виконання народногосподарських планів (1944–1969), про реорганізацію виробничих підрозділів та структур підприємств, про хід сільськогосподарських робіт, листування з органами НКВС, з різними інстанціями про збитки, заподіяні нацистами на території області, звіти про розмінування та збір трофеїв, відомості про репатріацію вивезених до Німеччини громадян, про повернення репатріантів та їхнє працевлаштування, про кількість братських та індивідуальних могил військовослужбовців Радянської армії, партизанів; державні плани, звіти про розвиток різних галузей народного господарства області, документи про діяльність російської православної церкви (1944–1960), релігійних громад (1944–1960), інформації про скарги і заяви віруючих, служителів культів, про діючі церкви, монастирі, молитовні будинки (1944–1960), про діяльність римо-католицьких громад; списки громадян, позбавлених виборчих прав, відомості про роботу органів юстиції, охорони здоров'я, народної освіти, культури тощо.

Складено реєстр розсекречених фондів з анотацією та відомостями про період функціонування і основний зміст діяльності фондоутворювачів.

Для виконання запитів соціально-правового характеру використовують інформацію фондів:

– виконкомів обласних, районних, міських, селищних рад народних депутатів (для підтвердження фактів обрання депутатом, нагородження орденами та медалями, стажу роботи тощо);

– колгоспів, радгоспів, сільськогосподарських підприємств (протоколи загальних зборів та засідання правління уповноважених) для підтвердження громадянам сільської місцевості права на отримання у приватну власність земельної частки, паю;

– СБУ по Хмельницькій області (для підтвердження примусового вивезення громадян на роботи у країни Західної Європи під час нацистської

окупації, реабілітації репресованих (1930–1950), розкуркулення та переселення громадян та ін.);

– погосподарські книги сільрад та фонди РАЦС (для підтвердження років народження та складу сім'ї).

Науково-технічна документація складається з проектів землевпорядкування колгоспів, ескізів деяких виробів Полонського фарфорового заводу, проектів будівництва держархіву області та ін.

В архіві зберігаються кінодокументи. Серед них – неозвучені документальні фільми “Слідами відступаючого ворога”, які відтворюють відступ німецьких військ на південь від Проскурова. На шляху відступу залишається техніка, боеприпаси, спорядження. Аеро- та наземні зйомки зафіксували події історичного значення, постать командира гвардійського Київського червонопрапорного корпусу генерал-лейтенанта Панфілова, гвардії генерал-майора Тунічева. Частина кадрів присвячена м. Кам'янцю-Подільському: загальний план звільнення міста, зруйновані житлові квартали, стара фортеця, покинута ворогом військова техніка на вулицях міста.

Звуковий документальний фільм “Пам'яті героя” (1958), відзнятий Українською студією хронікально-документальних фільмів, розповідає про життя юного партизана Героя Радянського Союзу Валі Котика.

Звуковий кольоровий документальний фільм “Проскурів – Хмельницький”, знятий творчим об'єднанням “Оберіг” Української студії хронікально-документальних фільмів на замовлення Хмельницького міськвиконкому до 500-річчя м. Хмельницького. Фільм прослідковує історію створення міста, перетворення маленького містечка у велике сучасне місто – промисловий центр Поділля, його розвиток з 1943 р. до наших днів.

Фотодокументи відтворюють громадсько-політичне, соціально-економічне життя області, свідчать про революційні події на Поділлі, розповідають про шляхи транспортування газети “Искра” через його територію. Серед них – фотографії моряка з крейсера “Варяг” І. Шестидесятого – учасника повстання на броненосці “Потьомкін”, учасників революції 1905 р. у м. Проскурові І. Кобилецького, Т. Павлюка, партизанів-червоноармійців.

Бойові дії (1941–1944), підпільний і партизанський рух висвітлені фотографіями підпільників, розвідників, зв'язкових партизанських загонів. Значне місце серед них посідають фотографії в'язнів колишнього табору смерті “Трослазарет–301” у м. Славути, воєначальників, Героїв Радянського Союзу, ветеранів та учасників Великої Вітчизняної війни.

Частина фотографій засвідчила основні віхи відбудови народного господарства, відродження підприємств, колгоспів, закладів охорони здоров'я, освіти, культури.

Фотодокументи відобразили розвиток промисловості області. Це негативи про будівництво потужного велетня індустрії – Кам'янець-Подільського цементного заводу, загальних видів цехів, продукції заводів верстатобудівного устаткування ім. Куйбишева, трансформаторних підстанцій, першого енергоблоку Хмельницької атомної електростанції, підприємств харчової, легкої промисловості, відвідування підприємств делегаціями союзних республік та зарубіжних країн.

Численними фотодокументами висвітлена сільськогосподарська тематика: негативи про передачу землі в довічне користування колгоспу “Пере-

будова” с. Підлісне Михайлівського району, створення машинно-тракторних станцій, будівництво міжколгоспних електростанцій, тваринницьких комплексів, допомогу в цьому студентських будівельних загонів, впровадження нової техніки і технології, фотографії передовиків тваринництва і землеробства, Героїв Соціалістичної Праці;

Інтернаціональні зв'язки відображено у фотодокументах зустрічей з делегаціями Силістринського округу Болгарії, Чеханівського та Остроленського воеводств Польщі, зльотів студентів-інтернаціоналістів з Конго, Кампучії, Куби, Монголії, В'єтнаму, музею та надмогильної плити національного героя Алжиру М. П'якорського, уродженця Хмельниччини.

Чимало фотодокументів архітектурних пам'яток Хмельниччини: Кам'янець-Подільської турецької фортеці та башти Кармалюка, залишків в'їзної башти польської брами при в'їзді з Польських фільварок у старе місто, ризницької башти, міської ратуші та ін.

Спортивна тематика репрезентована фотографіями переможців міжнародних, обласних змагань, учасників олімпіад. Становить інтерес фотомаршрут руху олімпійського вогню на кордоні області, вулицями м. Хмельницького у 1980 р., фотознімки виступу фізкультурників навчальних закладів “Олімпійські кільця” (м. Хмельницький).

Фонодокументи зберегли живий голос І. Шестидесятого – учасника повстання на броненосці “Потьомкін”, колишнього бійця Чапаєвської дивізії Ушкакіна, соратників письменника М. Островського, спогади очевидців голодомору 1933 р., свідків репресій 1937–1938 рр., хвилюючу розповідь лікаря В. Мазуренка про генерала Карбишева, замордованого нацистами у концтаборі Маутхаузен.

Значна частина документів зафіксувала святкові збори, мітинги, репортажі, присвячені Дню Перемоги, виступи творчих колективів, учасників художньої самодіяльності, театральні п'єси, хореографічні композиції.

Відеофільми розповідають про голодомор 1933 р. в Україні, презентацію фонду особового походження Є. Гінзбург, святкування Дня фізкультури і спорту.

Три відеосюжети присвячено досвіду роботи, творчій діяльності братів Гжегожевських, вчителів за фахом, артистів і музикантів за покликанням, із смт Ярмолинці. Фільм за участю артистки обласної філармонії М. Ясіновської відтворює чудовий голос співачки.

Бази даних

Архівні фонди України (облікова), 2674 записи.

Довідковий апарат

Описи

13663

Каталоги

систематичний;

систематичний до фотофонодокументів.

Загальний обсяг каталогів і картотек 518855 карток, з них 193966 – тематичних.

Картотеки

кримінальні справи репресованих громадян – *іменна*;

номенклатурні працівники партійних, радянських органів влади – *іменна*;

репресовані громадяни у 1930–1950 рр. – *іменна*;

громадяни, вивезені на примусові роботи до країн Західної Європи в період Другої світової війни – *іменна*;

учасники підпільно-партизанського руху (1941–1944) – *іменна*;

розкуркулення та переселення громадян – *іменна*.

Огляди

Тематичні

участь комсомольців і молоді у відродженні народного господарства Поділля у 1944–1945 рр.;

соціально-економічний розвиток краю у другій половині XIX ст.

Фондові

ф. 112 Подільське губернське в селянських справах присутствіє.

Науково-довідкова бібліотека

25802 книги та брошури від 1871 р.;

63 річні комплекти журналів;

10257 номерів журналів;

1356 річних підшивок газет;

610 спеціальних видань.

Довідкова література: “Свод законов Российской империи” (1912); “Указатель к истории России с древнейших времён” С. Соловьова, “Народно-население”(1897); “Собрание узаконений и распоряжений правительства” (1915); “Сборник циркуляров и инструкций Министерства юстиции” (1878); “Указатель правительственных распоряжений по Министерству финансов на 1871 г.”, “Сборник законов и распоряжений по землеустройству” (1910); Перший загальний перепис населення Російської імперії 1897 р. (Подільська губернія) (1904); “Врачебно-санитарная хроника Подольской губернии” (1910); “Отчёт о состоянии народного здоровья и организации врачебной помощи в России” (1907).

Серед дореволюційних періодичних видань: “Русский архив”(1872–1894), Науковий двомісячник українознавства під редакцією М. Грушевського

“Україна” (1914–1917), “Труды первого Подольского губернского кооперативного совещания” (1915), “Журнал Министерства народного просвещения” (1852), “Журнал Министерства юстиции” (1914).

Серед видань радянського періоду: законодавча література (1917–1994); література про діяльність Верховної Ради СРСР та УРСР, обласної ради (1939–1990); партійна література; історична література; довідкові видання (1950–1988); довідники про держархіви СРСР та УРСР; путівники по держархівах; архівознавча література; нормативні документи; краєзнавча література; методична література; воєнно-історичні журнали (1965); книги про життя видатних людей; підручники; художня література; журнальні зібрання.

У бібліотеці зберігаються центральні і місцеві газети (1944–2003).

На зберіганні є розсекречений спецфонд науково-довідкової бібліотеки (всього 274 друковані одиниці) за 1918–1944 рр.

Методичні розробки

Методичні рекомендації про організацію роботи в відомчих архівах / Уклад. О. П. Бурова. – Хмельницький, 1966. – 3 с.

Методичні рекомендації про відбір і описання документів відділів народної освіти / Уклад. О. П. Бурова. – Хмельницький, 1969. – 4 с.

Методичні рекомендації про принципи відбору документів на постійне зберігання та їх упорядкування в судових органах і прокуратурі області / Уклад. О. П. Бурова. – Хмельницький, 1969. – 4 с.

Примірна інструкція по веденню простого діловодства для Хмельницької обласної епідемстанції і підвідомчих установ / Уклад. М. В. Семіна. – Хмельницький, 1971. – 6 с.

Рекомендації про подальше уточнення джерел комплектування державних архівів / Уклад. О. П. Бурова. – Хмельницький, 1975. – 7 с.

Методичні рекомендації про удосконалення описів справ в районних і міських архівах / Уклад. О. П. Бурова. – Хмельницький, 1979. – 2 с.

Методичні рекомендації про перевірку стану роботи райміськархівів з відомствами / Уклад. Г. В. Фоміна. – Хмельницький, 1983. – 5 с.

Методичні рекомендації про прийом та описання фотодокументів в державних архівах з перемінним складом / Уклад. Г. В. Фоміна. – Хмельницький, 1983. – 2 с.

Методичні рекомендації про проведення Міжнародного тижня архівів / Уклад. Т. В. Малахова. – Хмельницький, 1983. – 2 с.

Методичні рекомендації про розробку історичних довідок про установи та їх фонди / Уклад. Г. В. Фоміна. – Хмельницький, 1983. – 3 с.

Методичні рекомендації про відбір документів особового походження на державне зберігання / Уклад. В. П. Бабляк. – Хмельницький, 1985. – 7 с.

Методичні рекомендації про організацію ініціативного інформування в районних та міських архівах області / Уклад. О. Л. Кожем'яка. – Хмельницький, 1985. – 3 с.

Методичні рекомендації про проведення експертизи цінності документів в райміськархівах / Уклад. Г. В. Фоміна. – Хмельницький, 1985. – 4 с.

Методичні рекомендації про розміщення фондів у сховищах держархівів з перемінним складом документів / Уклад. Г. В. Фоміна. – Хмельницький, 1985. – 3 с.

Основні вимоги до складання номенклатур справ організацій: Метод. рекомендації / Уклад.: М. А. Тарасюк, Н. О. Дубина. – Хмельницький, 1992. – 8 с., [12] с. дод.

З досвіду роботи архівного відділу Ярмолинецької райдержадміністрації Хмельницької області: Докладна довідка. – Хмельницький, 1993. – 7 с.

Методичні рекомендації з питань роботи архівних установ Хмельницької області / Уклад.: М. Рикун, М. Тарасюк. – Хмельницький, 1993. – 36 с.

Методичні рекомендації по підготовці документів, що зберігаються в районних міських архівних відділах, на державне зберігання в облархів / Уклад. Г. В. Волошина. – Хмельницький, 1993. – 52 с.

Пам'ятка про порядок видачі справ з архівосховищ держархіву / Уклад. Г. В. Волошина. – Хмельницький, 1993. – 8 с.

Про роботу з документами особового походження: Метод. рекомендації / Уклад.: Н. О. Дубина, М. А. Тарасюк. – Хмельницький, 1993. – 10 с.

Методичні вказівки з питань роботи архівних установ Хмельницької області / Відп. за підготовку: О. Гудзь, О. Якобчук, М. Рикун, М. Тарасюк. – Хмельницький, 1994. – 67 с.

Методичні рекомендації з питань організації прийому фотодокументів в архівні відділи райвиконкомів та міські архіви / Уклад.: Л. В. Бадєєва, Г. М. Железко. – Хмельницький, 1994. – 4 с.

Пам'ятка про облік та збереження літератури науково-довідкової бібліотеки Держархіву Хмельницької області / Уклад. Т. Г. Калинюк. – Хмельницький, 1994. – 6 с.

Примірна номенклатура справ об'єднань громадян України: Метод. вказівки по застосуванню. – Хмельницький, 1994. – 7 с.

Про проведення цільової комплексної експертизи цінності документів з інформацією, що повторюється, по системі народної освіти у держархівах Хмельницької області: Метод. рекомендації / Уклад. О. О. Ільїн. – Хмельницький, 1994. – 7 с., [11] с. дод.

Інструкція з питань комплектування держархіву області, архівних відділів райвиконкомів, міських архівів документами особового походження учасників Великої Вітчизняної війни / Уклад. Л. В. Бадєєва. – Хмельницький, 1995. – 4 с.

Методичні рекомендації по каталогізації фондів райміськвиконкомів / Уклад. М. А. Тарасюк. – Хмельницький, 1995. – 2 с.

Пам'ятка про облік та розшук справ, які не виявлені при перевірці наявності та стану документів в держархівах області / Уклад.: Г. В. Волошина, Н. О. Дудакова. – Хмельницький, 1995. – 7 с.

Методичні рекомендації по вдосконаленню і переробці опису фонду Проскурівського окружного комітету КП(б)У в Держархіві Хмельницької області / Уклад. Л. Г. Баланюк. – Хмельницький, 1997. – 5 с., [2] с. дод.

Методичні рекомендації по складанню історичних довідок / Уклад. Г. В. Волошина. – Хмельницький, 1999. – 36 с.

Примірна номенклатура справ районних лікарень. – Хмельницький, 2000. – 12 с.

Перероблення і вдосконалення описів: Метод. рекомендації. – Хмельницький, 2001. – 7 с.

Бібліографія

Довідкові видання

Загальні довідкові видання

Державний архів Хмельницької області: Путівник / Упоряд.: Є. І. Ан-дрейцева, Т. Т. Вігерич, І. В. Гарнага та ін.; Під ред. І. В. Гарнаги, А. І. Ме-щишина, Ц. М. Фірштейн. – Львів: Каменяр, 1964. – 304 с.

Державні архіви Української РСР: Короткий довідник. – К., 1972. – С. 157–159.

Государственные архивы Украинской ССР: Справочник. – К., 1988. – С. 189–191.

Grimsted Patricia Kennedy. Archives and Manuscript Repositories in the USSR. Ukraine and Moldavia. – Princeton, 1988. – В. 1. – Р. 731–733.

Государственные архивы СССР: Справочник. – М., 1989. – Ч. 1. – С. 573–576.

Державний архів Хмельницької області: Буклет. – Хмельницький, 1992. – 4 с.

Архівні установи України: Довідник. – К., 2000. – С. 129–134.

Державні архіви Хмельницької області: Путівник / За ред. П. Я. Сло-бодянюка. – 2-е вид., перероб. і доп. – Хмельницький, 2001. – 472 с.

Державний архів Хмельницької області: [Буклет] / Авт.-упоряд.: П. Сло-бодянюк, Г. Осадча. – Хмельницький, 2005. – 11 с.

Спеціальні довідкові видання

Документальные материалы по истории евреев в архивах СНГ и стран Балтии: Предварительный список архивных фондов. – СПб., 1994. – С. 48.

Міжархівний покажчик фондів колишніх партійних архівів обкомів КПУ // Центральний державний архів громадських об'єднань України: Пу-тівник. – К., 2001. – С. 407–416.

Національний архівний фонд України. Засоби інтелектуального дос-тупу до документів: Короткий довідник. – К., 2002. – С. 123–124.

Анотовані реєстри описів фондів Кам'янець-Подільського міського архіву, пошкоджених внаслідок пожежі // Архіви України. – 2003. – № 1–3. – С. 5–38.

Державний архів Хмельницької області: Анотований реєстр описів. Т. 1. Фонди колишнього Кам'янець-Подільського міського архіву періоду до 1917 р. / Держкомархів України. Держархів Хмельницької обл.; Авт.-упоряд.: О. Качковський (кер.), Ю. Руденко, Є. Франкевич. – К., 2003. – 390 с. – (Архівні зібрання України. Спеціальні довідники).

Огляди фондів

Андрейцева Є. Хмельницький облдержархів // Архіви України. – 1965. – № 3. – С. 85.

Про нові надходження до архіву у першій половині 1960-х рр.

Андрейцева Є. Хмельницька область // Архіви України. – 1969. – № 6. – С. 95.

Про поповнення фондів Хмельницького облдержархіву у 1968 р.

Бурова О., Гарнага І. Комплектування державних архівів Хмельниччини // Архіви України. – 1970. – № 3. – С. 43–51.

Вітряна Г. В., Андрейцева Є. І. Хмельницький облдержархів // Архіви України. – 1973. – № 6. – С. 80–81.

Огляд нових надходжень до архіву у 1970–1973 рр.

Мамалига А. І. Фонд “Подільське губернське в селянських справах присутствіє” як джерело до вивчення аграрно-капіталістичної еволюції поміщицьких і селянських господарств Поділля в пореформений період (1861–1900 рр.) // Архіви України. – 1973. – № 5. – С. 78–81.

Вітряна Г. В., Андрейцева Є. І. Хмельницький облдержархів // Архіви України. – 1976. – № 3. – С. 78–79.

Огляд нових надходжень до архіву у 1974–1975 рр.

Коваленко С. Л. Хмельницький облдержархів // Архіви України. – 1979. – № 1. – С. 67–68.

Огляд нових надходжень до архіву у 1976–1978 рр.

Борисевич С. Документи держархіву Хмельницької області як джерело дослідження історії державного українського університету у м. Кам’янець-Подільському // Духовна і науково-педагогічна діяльність І. І. Огієнка (1882–1972) в контексті українського національного відродження: Наук. доп. другої Всеукр. наук.-теорет. конф. (18–19 лют. 1997 р.). – К., 1997. – С. 130–135.

Огляд фонду Кам’янець-Подільського державного українського університету (ф. Р-582).

Опис фонду Р-582 – Кам’янець-Подільський державний український університет (КПМДА) // Ляхоцький В. Тільки книжка принесе волю українському народові...: Книга, бібліотека, архів у житті та діяльності Івана Огієнка (митрополита Іларіона). – К.: Вид-во ім. О. Теліги, 2000. – С. 602–615.

Слободянюк П. Я., Осадча Г. Г. Про створення та використання довідника розсекречених фондів // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: Міжвід. зб. наук. праць / Держкомархів України. УДНДІАСД. – К., 2002. – Вип. 5. Архіви – складова інформаційних ресурсів суспільства. – С. 204–209.

Карбовський О. В., Климшина З. М. Історія південно-східних районів Волинської губернії (1793–1918) (за матеріалами фондів Волинської губернії в Кам’янець-Подільському міському державному архіві) // Сангушківські читання: Зб. наук. праць першої Всеукр. конф. (24–25 січ. 2003 р., м. Славути) / Ін-т гуманітарних і соціальних наук Нац. ун-ту “Львівська політехніка” та ін. – Л., 2004. – С. 143–147.

Історія архіву, окремих фондів, колекцій

Кириченко І. Архівне будівництво у Хмельницькій області // Архіви України. – 1968. – № 4. – С. 13–22.

Алтухова О. І. Архів Хмельницької області в роки окупації (1941–1944) // Українське архівознавство: історія, сучасний стан, перспективи: Наук. доп. Всеукр. конф. (Київ, 19–20 листоп. 1996 р.) / Голов. архів. упр. при КМ України. УДНДІАСД. – К., 1997. – Ч. 1. – С. 157–158.

Борисевич С. Історія Державного архіву Хмельницької області: хроніка 20-х років // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 1997. – Т. 2. – С. 76–89; 1998. – Т. 3. – С. 90–100.

Кубік В. С. Організація та діяльність окружних архівних управлінь на Хмельниччині (1925–1930 рр.) // Українське архівознавство: історія, сучасний стан, перспективи: Наук. доп. Всеукр. конф. (Київ, 19–20 листоп. 1996 р.) / Голов. архів. упр. при КМ України. УДНДІАСД. – К., 1997. – Ч. 1. – С. 151–156.

Алтухова О. І. Наслідки політичних подій у становленні архівної справи на Кам'янецьчині (1920–1921 рр.) // Архівна та бібліотечна справа в Україні доби визвольних змагань (1917–1921 рр.): Зб. наук. праць / Голов. архів. упр. при КМ України. УДНДІАСД. – К., 1998. – С. 64–69.

Слободянюк П. Я. Подільські бібліотеки та архіви: тенденції і проблеми 1917–1920 рр. // Архівна та бібліотечна справа в Україні доби визвольних змагань (1917–1921 рр.): Зб. наук. праць / Голов. архів. упр. при КМ України. УДНДІАСД. – К., 1998. – С. 52–60.

Олійник Ю. В., Олійник В. В. Становлення та розвиток архівної справи на Хмельниччині у 20–30-х роках ХХ ст. // Освіта, наука і культура на Поділлі: Зб. наук. праць / Кам'янець-Подільський держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2003. – Т. 3. – С. 271–273.

Олійник Ю. В. Кам'янець-Подільський обласний державний історичний архів у роки окупації // Освіта, наука і культура на Поділлі: Зб. наук. праць / Кам'янець-Подільський держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2003. – Т. 3. – С. 274–276.

Шандра В. С. Від культури архівної справи до державної політики в архівній справі: шляхи реконструкції втрачених фондів [Кам'янець-Подільського міського держархіву] // Архіви України. – 2003. – № 1–3. – С. 42–47.

Московченко Н., Мага І. До питання реконструкції складу архівних фондів, втрачених під час пожежі в колишньому Кам'янець-Подільському міському державному архіві // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 2005. – Т. 13. – С. 111–118.

Див. також Генеральну бібліографію № 71, 75, 86, 89, 189, 208, 211, 217, 229.

ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Адреса: вул. Благовісна, 244-а, м. Черкаси, 18015

Тел./факс: (0472) 37-30-26

Тел.: (0472) 37-53-28

E-mail: chda@pub.nensi.net

Веб-сторінка на порталі Держкомархіву України:

<http://www.archives.gov.ua/Archives/>

Сторінка на веб-сайті Черкаської обласної держадміністрації:

<http://www.oda.ck.ua/func.html/>

Транспорт: автобус № 9, тролейбус № 8 (зуп. “Вул. Пастерівська”)

Час роботи читального залу: понеділок–четвер: 8.00–17.00,

п’ятниця: 8.00–15.00

Директор: Клименко Тетяна Анатоліївна

Заступник директора: Белік Микола Зіновійович

Історична довідка

У квітні 1919 р. в Черкасах було створено першу державну архівну установу – Центральний народний архів, у 1925 р. – Черкаський окружний архів. У зв’язку з ліквідацією округів у вересні 1930 р. на базі Черкаського окрарху створено Черкаське місцеве архівне управління (жовтень 1930 р.), яке в 1932 р. було реорганізовано в Черкаський державний історичний архів, а в 1941 р. – у філіал Державного архіву Київської області. Непоправних втрат зазнав філіал під час нацистської окупації Черкас – загинуло 277 000 із 289 000 справ, що зберігалися на 1 січня 1941 р.

У зв’язку з утворенням 7 січня 1954 р. Черкаської області на базі філіалу створено Державний архів Черкаської області, який розпочав роботу 18 травня 1954 р.; в травні 1954 р. створено також архівний відділ Управління МВС по Черкаській області, в серпні 1954 р. – партійний архів Черкаського обкому Компартії України. Згідно з “Положенням про ДАФ СРСР” від 13 жовтня 1958 р. у 1958–1980 рр. держархів області мав назву Черкаський обласний державний архів. Відповідно до наказу ГАУ при РМ УРСР від 7 серпня 1980 р. № 67 архів одержав назву – Державний архів Черкаської області.

Структура архіву

Апарат управління

Відділи:

- організації і координації архівної справи
- зберігання, обліку та довідкового апарату
- формування НАФ та діловодства
- інформації та користування документами

Лабораторія забезпечення фізичної збереженості документів та мікрофільмування

Фонд архіву (архів архіву)

ф. Р-2635 Державний архів Черкаської області, 944 од. зб. за 1954–1997 рр.

ф. Р-228 Шевченківське (Черкаське) окружне архівне управління, 236 од. зб. за 1923–1930 рр.

ф. Р-2407 Черкаська філія Державного архіву Київської області, 116 од. зб. за 1943–1954 рр.

ф. П-5644 Партійний архів Черкаського обкому Компартії України, 3216 од. зб. за 1964 – 1991 рр.

Обсяг фондів

7590 фондів, 1089757 од. зб. (17013 л. м) за 1709–2003 рр.

5793 од. зб. науково-технічної документації за 1943–1985 рр.

103 од. зб. кінодокументів за 1927–1989 рр.

14387 од. зб. фотодокументів за 1913–2001 рр.

290 од. зб. фонодокументів за 1964–2002 рр.

3 од. зб. відеодокументів за 1994 р.

Анотація складу фондів

У держархіві області сконцентровано значний комплекс документів за XVIII–XX ст., які є цінною джерельною базою для вивчення історії Черкащини.

Найдавніші документи архіву (оригінали) датуються першим десятиріччям XVIII ст. – це метричні книги Різдвобогородицької та Параскеївської церков Звенигородського повіту (з 1709 р.) та купчі кріпості, що зберігаються у фонді Жаботинського Онуфріївського чоловічого монастиря (з 1710 р.).

Документи першої половини XVIII ст. зосереджені лише у фондах церков, двох монастирів та Золотоніського духовного правління, другої половини XVIII ст. – також у складі документів міських магістратів, земських повітових судів, повітових земських судів, нижніх земських судів, повітових рекрутських присутствій, Золотоніського комісарства, Черкаської квартирної комісії при Черкаському повітовому поліцейському управлінні, костьолу м. Мошни.

Архівні фонди установ, що діяли до 1917 р. – це фонди: місцевих органів влади та управління; станового, земського і міського самоуправління; установ юстиції і поліції – повітових поліцейських управлінь, міських поліцій, приставів; товаришів прокурора Київського окружного суду, судових слідчих; повітових земських судів, земських повітових судів, розправ; нотаріусів, Уманських окружного та совісного судів, з'їзду мирових судів Звенигородського округу.

Стан економіки Черкащини в період Російської імперії відображають документи фондів цукрових заводів, повітових землемірів та землевпорядних комісій, лісництв, Кам'янської економічної контори поміщиків Давидових, Контори Таганчанського маєтку графа Бутурліна, поштово-телеграфних контор і відділень, продовольчих комісій та управ, маклерів, складів. Частково збереглися документи фінансово-кредитних та податкових установ – повітових казначейств, Черкаського акцизного управління, кредитних товариств.

Про розвиток освіти йдеться у документах фондів інспекторів народних училищ, повітових училищних рад, навчальних закладів – учительських семінарій, гімназій, училищ, церковноприходських шкіл.

Діяльність церковних установ документально відображено у фондах духовних правлінь, благочинних, Звенигородського декана Луцько-Житомирської римо-католицької єпархії, церков, монастирів, костьолів. В архіві зберігаються метричні книги православного, римо-католицького, іудейського віросповідань та осіб, які не належали до жодної конфесії.

У документах архіву до 1917 р. є відомості: про чисельність, склад і заняття населення; про поміщицькі володіння, розміри посівних площ на селянських наділах і у поміщиків, урожаї сільськогосподарських культур, стан тваринництва; про розвиток міст, комунального господарства, торгівлі; зберігаються списки заводів, фабрик, кустарних промислів із зазначенням власників, кількості робітників, обсягів виробництва, статистичні документи, зокрема всеросійських переписів населення.

В архіві зберігаються – метричні записи про народження класика української літератури І. Нечуя-Левицького, членів родини визначних вчених і промисловців Симиренків, генерал-хорунжого армії УНР Юрія Тютюнника; грамота про нагородження активного діяча Кам'янської управи Південного товариства декабристів В. Давидова золотою шаблею за хоробрість, виявлену у Вітчизняній війні 1812 р.; опис містечкам і селам Черкаського повіту (1795), статистичне описання м. Чигирин і його повіту (1814); відомості про родичів Тараса Шевченка (в інвентарі володінь поміщика Василя Енгельгардта за 1796 р.), майнові права графині Софії Потоцької. Зберігся план м. Черкаси (1815).

Переважна більшість документів зосереджена в фондах радянського періоду. За 1917–1941 рр. документи збереглися частково – понад 90% справ знищено у роки Другої світової війни.

Інформаційна база періоду Української революції 1917–1920 рр. незначна – розсекречені нечисленні документи фондів Черкаського повітового старостату Української Держави, газети “Вісті” Золотоніської повітової комендатури Директорії УНР, Черкаського і Золотоніського повітових комісарів Тимчасового Уряду, Золотоніської організації Української комуністичної партії (боротьбистів).

Розсекречено також документи 1920-х рр. Черкаської окружної та Богуславської повітової рад Української автокефальної православної церкви і канцелярії єпископа Черкаської єпархії.

На загальне зберігання передано всі фонди періоду нацистської окупації – районних і сільських управ, відділів і страхової каси Черкаської районної управи, сільських старостатів, громадських дворів та господарств, районних поліцій, адресного бюро Черкаської районної поліції, редакцій 7 газет, Черкаської біржі праці, промислових підприємств, навчальних закладів, Черкаського головного українського лісництва.

Архів зберігає кримінальні справи позасудових органів реабілітованих осіб та фільтраційні справи на громадян, вивезених на примусові роботи до Німеччини.

Найповніше в архіві подано документи органів місцевої державної влади та управління (повітових, волосних революційних комітетів; виконкомів усіх рівнів, їхніх галузевих управлінь і відділів; комісій у справах колишніх червоноармійців і червоних партизанів, комітетів незаможних селян, військово-адміністративних установ).

Окрему групу становлять фонди органів державного контролю та робітничо-селянської інспекції Черкащини, а також органів юстиції, суду, прокуратури, охорони громадського порядку, в т. ч. судових земельних комісій, окружних, повітових, волосних управлінь робітничо-селянської міліції, нотаріальних контор.

Історію, розвиток та стан промисловості Черкащини характеризують документи фондів повітраднаргоспів, управління інженера Черкаського окрвиконкому, раднаргоспу та його галузевих управлінь, Черкаського, Кам'янського, Монастирищенського та Смілянського машинобудівних заводів, Черкаського шовкового комбінату, виробничих об'єднань “Азот”, “Ротор”, “Імпульс”, заводів штучного волокна та хімічних реактивів, трикотажної та тютюнової фабрик, виробничо-аграрного об'єднання “Черкасицукропром” та 33 цукрових комбінатів і заводів, Смілянського електромеханічного заводу, Уманських заводів “Уманьсільмаш”, “Вега”, “Мегометр”, Ватутінського шахтоуправління, Канівського заводу “Магніт” та ін.

У документах підприємств, організацій транспорту, шляхового господарства, зв'язку, будівництва і архітектури повоєнного періоду всебічно відображено розвиток цих галузей господарства, зокрема – будівництво водоймища Кременчуцької ГЕС; в архіві зберігаються також документи 1920-х рр. поштово-телеграфних відділень, Корсунської вантажно-розвантажувальної контори, будівельних організацій Уманщини тощо.

Документація установ сільського господарства зосереджена в фондах: окружних та повітових земельних відділів, районних комісій з націоналізації земель; обласного та районних управлінь сільського господарства; обллісгоспазу, обласних спеціалізованих трестів і контор; служб ветеринарії, племінної справи, насінництва, сортовипробування, захисту рослин, водного, рибного господарства; МТС, РТС, об'єднань “Сільгосптехніка”, радгоспів, колгоспів тощо.

Серед фондів наукових і науково-дослідних організацій та установ – Уманський дендрологічний парк “Софіївка”, Канівський державний заповідник, науково-дослідні інститути та організації. У фонді Інспектури народної

освіти Черкаського окрвиконкому є листи академіків С. Єфремова, А. Кримського, Д. Яворницького за 1920-ті рр. з питань археологічних досліджень та охорони пам'яток історії на Черкащині.

Великий за обсягом комплекс складають документи фондів громадських об'єднань та організацій: Черкаських обкомів Компартії України та ЛКСМУ, райкомів КПУ і ЛКСМУ, 1,7 тис. первинних партійних організацій. Документи повоєнного періоду фондів обкомів КПУ і ЛКСМУ (1954–1991), районних і міських комітетів КПУ (1943–1991) всебічно і різнопланово характеризують стан економіки, соціально-культурної сфери, екології, громадсько-політичне життя Черкащини, партійне керівництво всіма суспільними процесами. В документах обкому КПУ є відомості про партизанський, підпільний рух на території області в 1941–1944 рр., реабілітацію незаконно репресованих комуністів. Документи партійних органів відображають кадрову політику, ідейно-виховну роботу, внутріпартійні процеси періоду “перебудови”; у них є відомості про діяльність дисидентів, довідки про закриті соціологічні дослідження, що проводились на Черкащині.

В архіві містяться документи громадських організацій, в т. ч. за 1917–1930-ті рр. – повітпрофбюро, окрпрофрад, Корсунського окрпрофбюро, райпрофсекретаріатів, обласних організацій мистецьких спілок, товариства “Знання”, Червоного Хреста, ДТСААФ, охорони пам'яток історії та культури, охорони природи, науково-технічних товариств, а також товариств “Заповіт”, “Просвіта”.

Архів зберігає фонди особового походження видатних діячів науки, культури, політичних та громадських діячів (родина Симиренків, поета Василя Симоненка, академіка УАН М. Артеменка, професора С. Рубіна, краєзнавців М. Комарницького, Г. Храбана, М. Пономаренка, двічі Героя Соціалістичної Праці Ф. Дубковецького та ін.).

В архіві створено колекції документів про знатних людей Черкащини, учасників Великої Вітчизняної війни, про голод 1932–1933, 1946–1947 рр., про участь радянських військовослужбовців – уродженців, жителів області у військових діях за межами СРСР після Другої світової війни. В складі колекції, що була створена колишнім партійним архівом, містяться: особові справи Героїв Радянського Союзу – уродженців області та тих, які одержали це звання в боях за визволення Черкащини, кавалерів орденів Слави 3-х ступенів, Героїв Соціалістичної Праці; спогади Маршалів Радянського Союзу І. Конєва, М. Захарова, а також Людвіка Свободи; копії документів про історію більшовицьких організацій, революційний рух на Черкащині.

В архіві є також тематичні колекції мікрофотокопій документів, що були виявлені в інших архівах, серед яких: “Історія Черкащини”, “Документи про декабристів”, “Революційні події на Черкащині”, “Боротьба з бандитизмом на Черкащині”, “Велика Вітчизняна війна 1941–1945 рр.”, “Культурне будівництво на Черкащині” та ін.

Науково-технічну документацію складають проектні документи головного архітектора м. Черкаси, науково-дослідних проектних інститутів, Черкаського заводу “Фотоприлад”, Корсунь-Шевченківського верстатобудівного заводу, обласної станції хімізації сільського господарства.

З метою захисту прав і задоволення соціальних потреб громадян в архіві найактивніше використовують інформацію фондів місцевих рад всіх рівнів

та їхніх виконавчих комітетів, колгоспів, підприємств, установ та організацій (в т. ч. ліквідованих). Значну кількість довідок заявники отримують на підставі документів, прийнятих на державне зберігання від Управління СБУ по Черкаській області, метричних книг різних релігійних конфесій та органів реєстрації актів громадянського стану (по 1924 р.).

В архіві зберігаються кінодокументи з такої тематики:

– народно-визвольний рух на Черкащині в XVII ст.; XII Черкаська окружна партконференція (1927);

– відзначення 30-річчя визволення Черкас від нацистської окупації (1963), 100-річчя Шевченківського відділення Одеської залізниці (1976), дня народження Т. Шевченка (1981);

– Корсунь-Шевченківська битва (спогади ветерана), вшанування пам'яті Героя Радянського Союзу В. Чіковані;

– історичні місця Черкащини, “Слово про землю Черкаську” (до 25-річчя утворення області), “Пісня про Черкаси”;

– святкування 1 Травня, Дня Перемоги, дня захисту дітей (1988), провідів зими (1978), Івана Купала (1989);

– перебування діячів літератури і мистецтва (1981), зарубіжних делегацій (1988) на Черкащині;

– спортивні змагання, боротьба за тверезість (1986);

– Герої Соціалістичної Праці В. Левчик, М. Величко, передовий метод роботи механізатора-цукровода О. Парубка;

– робота промислових підприємств м. Черкаси, радгосп “Веселий Хутір”, Черкаська морська школа ДТСААФ.

Фотодокументи систематизовано за темами:

– дореволюційні Черкаси (загальний вигляд міста, вулиць, окремих будівель та ін.);

– розвиток сільського господарства в роки довоєнних п'ятирічок. Зачинателі стаханівського руху в сільському господарстві. Розвиток тваринництва й інших галузей сільського господарства;

– руйнування, заподіяні нацистами містам і селам, промисловим підприємствам, школам Черкащини. Відновлення промисловості, сільського господарства в повоєнний період. Будівництво промислових підприємств, Канівської ГЕС, газопроводу “Дружба”, культурно-побутових об'єктів, шкіл;

– розвиток народної освіти і культури на Черкащині, відзначення свят, ювілейних дат;

– делегати партійних з'їздів, депутати Верховної Ради СРСР і УРСР, місцевих Рад, Герої Радянського Союзу, партизани, підпільники, Герої Соціалістичної Праці, діячі літератури і мистецтва, відомі спортсмени;

– пам'ятники і пам'ятні місця Черкащини;

– вручення Черкаській області ордена Леніна (1958);

– краєвиди окремих населених пунктів.

Фонодокументи:

– радіопередачі про визволення м. Черкаси від німецьких загарбників, про розвиток промисловості, сільського господарства, водного та житлово-комунального господарства Черкащини, про охорону здоров'я, роботу шкіл у Черкасах та області;

- передачі, присвячені пам'яті видатних письменників, поетів, музикантів, театральних діячів, істориків – уродженців Черкащини;
  - радіопрограми “Голодомор-33” в Україні, історія козацтва, жертви політичних репресій, аварія на Чорнобильській АЕС;
  - зустрічі з ветеранами афганської війни;
  - інтерв'ю з М. Артеменком – доктором економічних наук, академіком Української академії аграрних наук;
  - передачі, присвячені 50-річчю утворення Черкаської області.
- Відеодокументи:
- відеофонограма – м. Черкаси під час нацистської окупації 1941–1943 рр.
  - відеодокументи про родину братів Вараварів – українських культурних діячів, письменників.

Бази даних

Архівні фонди України (облікова), 6800 записів.

Довідковий апарат

Описи

11972

Каталоги

іменний;
географічний;
систематичний;
систематичний до кінодокументів;
систематичний до фотодокументів;
іменний до фотодокументів;
систематичний до фонодокументів;
систематичний до науково-технічної документації;
об'єктний до науково-технічної документації.

Загальний обсяг каталогів і картотек 433895 карток, з них 286693 – тематичних.

Картотеки

ф. 931 Колекція. Метричні книги реєстрації актів громадянського стану – *іменна*;
спогади учасників громадянської війни – *іменна*;
на громадян, що були розкуркулені (по районах) – *іменна*;
на реабілітованих громадян, які були незаконно репресовані – *іменна*;
на розстріляних, закатованих громадян та інших жертв фашизму – *іменна*;
на солдат та офіцерів, похованих на Черкащині – *іменна*;
на евакуйованих громадян Черкащини (період Другої світової війни) – *іменна*;

на підпільників, партизан та учасників інших форм боротьби з нацистськими загарбниками – *іменна*;

на громадян, що були вивезені на примусові роботи до Німеччини під час Другої світової війни (по м. Черкаси і Черкаському району) – *іменна*;

фільтраційні справи ф. Р-5 625 Управління Служби безпеки України по Черкаській області – *іменна*;

на громадян, які були нагороджені медаллю “За доблестный труд в Великой Отечественной войне 1941–1945 гг.” – *іменна*;

на Героїв Соціалістичної Праці – *іменна*;

повуличний покажчик до списків працездатного населення м. Черкаси станом на 1 січня 1944 р. – *іменна*.

Покажчики

ф. 476 – Золотоніська повітова земська управа – *географічний*;

ф. 931 – Колекція. Метричні книги реєстрації актів громадянського стану – *географічний*;

ф. Р-2398 – Колекція. Листи та спогади радянських громадян, жителів Черкащини, які перебували на примусових роботах в Німеччині під час Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр. – *географічний та іменний*.

Огляди

Тематичні

життя і діяльність Тараса Шевченка;

з історії містобудування і архітектури, охорони пам’яток історії і культури;

історія розвитку промисловості і робітничого класу на Черкащині в дореволюційний період;

робітничий рух на Черкащині (кінець ХІХ ст. – 1917 р.);

історія соціалістичної промисловості і робітничого класу, 1917–1932 рр.;

розвиток промисловості і робітничого класу Черкащини, 1966–1975 рр.;

історія розвитку ремесел на Черкащині в дореволюційний період;

історія розвитку сільського господарства на Черкащині, 1917–1941 рр.;

історія розвитку сільського господарства на Черкащині, 1943–1970 рр.;

місця залягання і розроблення місцевих видів корисних копалин, палива та будівельних матеріалів;

до подій першої російської революції 1905–1907 рр. на Черкащині;

революційний рух на Черкащині, березень 1917 – лютий 1918 рр.;

історія сільського господарства на Черкащині.

Фондови

ф. Р-121 Черкаського міськвиконкому;

ф. Р-183 Черкаського окружного інженера;

ф. Р-184 Черкаського окрвиконкому;

ф. Р-235 Черкаської окружної ради профспілок;
ф. Р-376 Черкаської повітової ради народного господарства;
фонди відділів і управлінь сільського господарства райвиконкомів
(40 фондів).

Науково-довідкова бібліотека

10877 книг і брошур від XIX ст.;
1551 річний комплект журналів;
2436 номерів журналів;
1679 річних підшивок газет.

У бібліотеці зберігаються “Сборники законов Российской империи”, “Сборники российского исторического общества”, “Труды Киевской духовной академии”, Енциклопедичний словник Брокгауза і Єфрона, різна архівознавча та краєзнавча література та ін.

Серед книг, виданих в радянський період – зібрання творів С. Соловйова, Є. Тарле, В. Татіщева, М. Покровського, А. Коні.

У журнальному фонді бібліотеки є періодичні видання вищих законодавчих і виконавчих органів СРСР та України, комплекти журналів “Красный архив”, “Исторический архив”, “Вопросы архивоведения”, “Архивное дело”, “Вопросы истории”, “История СССР”, “Український історичний журнал”, “Пам’ятники України”, сучасні українські часописи з історії та архівознавства. Газетний фонд складають центральні та місцеві періодичні видання з кінця XIX ст.

Методичні розробки

Инструкция по работе архивов учреждений, упорядочению и использованию архивных документов. – Черкассы, 1958. – 19 с.

Памятка о выделении документов по личному составу. – Черкассы, 1963. – 2 с.

Памятка о комплектовании архива фондами личного происхождения. – Черкассы, 1965. – 3 с.

Комплектование архива материалами об участниках борьбы за Советскую власть на Черкащине. – Черкассы, 1966. – 5 с.

Памятка эксперту ЭПК архивного отдела по рассмотрению описей документальных материалов. – Черкассы, 1969. – 9 с.

Теория и практика экспертизы ценности документальных материалов и комплектования ими государственных архивов. – Черкассы, 1969. – 21 с.

Примерные образцы описей документальных материалов районных и сельских учреждений: Метод. пособие. – Черкассы, 1971. – 94 с.

Рекомендации по подготовке документальных материалов районных и городских архивов к передаче в областной государственный архив. – Черкассы, 1971. – 8 с.

Отбор и подготовка документальных материалов к микрофильмированию. – Черкассы, 1974. – 3 с.

Методические рекомендации по выделению к уничтожению документов народных судов, хранящихся в районных и городских государственных архивах. – Черкассы, 1976. – 14 с.

Ремонт и реставрация документов: Метод. пособие. – Черкассы, 1978. – 11 с.

Методические рекомендации по научно-технической обработке метрических книг, подлежащих передаче на государственное хранение. – Черкассы, 1979. – 9 с.

Рабочая инструкция по усовершенствованию описей в Черкасском облгосархиве. – Черкассы, 1979. – 5с.

Методические рекомендации по экспертизе ценности фотодокументов. – Черкассы, 1980. – 15 с.

О составе научно-технической документации, подлежащей приёму на государственное хранение. (Отчёт об итогах изучения темы). – Черкассы, 1980. – 29 с.

Методические рекомендации по усовершенствованию описей фондов досюветского периода. – Черкассы, 1981. – 13 с.

Методические рекомендации по организации и очередности каталогизации документов отраслевых комплексов фондов досюветского периода, хранящихся в государственном архиве Черкаской области. – Черкассы, 1982. – 7 с.

Методические рекомендации по проведению комплексной экспертизы ценности документов системы органов государственной власти Черкаской области. – Черкассы, 1982. – 14 с.

Рабочая инструкция по отбору, упорядочению и описанию документов местных Советов народных депутатов. – Черкассы, 1982. – 58 с.

Методические рекомендации по проверке состояния делопроизводства в областных организациях, учреждениях и на предприятиях. – Черкассы, 1983. – 15 с.

Методические рекомендации по учету и описанию микрофотокопий документов, поступивших из других архивов. – Черкассы, 1983. – 10 с.

Методическое пособие по созданию каталога фотодокументов. – Черкассы, 1983. – 5 с.

О результатах изучения выборочного приема на государственное хранение документов учреждений по отрасли “сельское хозяйство”. (Отчет об изучении темы с рекомендациями об изменении системы комплектования государственных архивов). – Черкассы, 1984. – 33 с.

Рабочая инструкция по исполнению запросов социально-правового характера. – Черкассы, 1984. – 5 с.

О совершенствовании научно-справочного аппарата госархива Черкаской области с целью приведения его в соответствие с задачами повышения информативной роли архива (методические рекомендации). – Черкассы, 1985. – 11 с.

Памятка по созданию фондов личного происхождения. – Черкассы, 1985. – 11 с.

Памятка по выверке и перезаверке описей, составлении итоговых записей в госархиве Черкаской области. – Черкассы, 1986. – 6 с.

Инструкция о порядке приема, учета, описания, хранения и использования фотодокументов в учреждениях, организациях и на предприятиях Черкаской области. – Черкассы, 1987. – 17 с.

Инструкция по организации работы по упорядочению документов на договорных началах в учреждениях, организациях и на предприятиях. – Черкассы, 1988. – 17 с.

Методические рекомендации по организации проведения проверки наличия и состояния дел, уточнения учетных данных в архивах с переменным составом документов. – Черкассы, 1988. – 18 с.

Каталогизация научно-технической документации в госархиве Черкасской области: Метод. рекомендации. – Черкассы, 1989. – 14 с.

Памятка по целевой комплексной экспертизе ценности документов органов сельского хозяйства за 1947–1980 гг. – Черкассы, 1989. – 22 с.

Методические рекомендации по отбору на государственное хранение писем граждан в редакциях районных и городских газет. – Черкассы, 1990. – 6 с.

Памятка по составлению предисловий к описям дел. – Черкассы, 1991. – 11 с.

Про ведення обліку ліквідованих установ. – Черкаси, 1991. – 3 с., [6] с. дод.

Рекомендации по организации работы райгосархивов по комплектованию документами личного происхождения о голоде на Украине, репрессиях 30-х - начала 50-х годов, пребывании советских граждан в концлагерях, об участии контингента Советской Армии в боевых действиях в Афганистане. – Черкассы, 1991. – 12 с.

Инструкция по исполнению запросов, связанных с пребыванием граждан на принудительных работах в фашистской Германии. – Черкассы, 1992. – 2 с., [2] с. прил.

Инструкция по исполнению запросов, связанных с фактами раскулачивания, изъятия имущества, административных и судебных репрессий в 1920–1940 гг. – Черкассы, 1992. – 9 с.

Пам'ятка по веденню облікових форм. – Черкаси, 1992. – 5 с., [3] с. дод.

Пам'ятка про підготовку справ до страхового копіювання та ремонтно-реставраційних робіт. – Черкаси, 1992. – 16 с.

Методичні рекомендації з науково-технічної обробки документів особового походження для державних міських архівів і районних архівних відділів. – Черкаси, 1995. – 30 с.

Пам'ятка про критерії визначення цінності фотодокументів. – Черкаси, 1996. – 9 с.

Описання особливостей документів та їх облік: Пам'ятка. – Черкаси, 1998. – 12 с.

Пам'ятка про складання списків установ – джерел комплектування держархіву науково-технічною документацією, організацією її обробки та описування. – Черкаси, 1998. – 19 с.

Інструкція з діловодства за зверненням громадян в державному архіві Черкаської області. – Черкаси, 1999. – 12 с.

Пам'ятка з підготовки документів до мікрофільмування. – Черкаси, 2000. – 6 с.

Пам'ятка по проведенню комплексних перевірок роботи міських державних архівів і архівних відділів райдержадміністрацій Черкаської області. – Черкаси, 2000. – 15 с.

Пам'ятка про складання анотацій до фотодокументів. – Черкаси, 2000. – 7 с.

Відновлення згасаючих текстів за допомогою сканера: Інструкція. – Черкаси, 2001. – [8] с.

Створення інформаційно-пошукової бази даних каталогів в комп'ютерній системі Держархіву Черкаської області: Пам'ятка. – Черкаси, 2002. – 3 с.

Виконання запитів за документами органів РАГС: Пам'ятка. – Черкаси, 2003. – 16 с.

Бібліографія

Довідкові видання

Загальні довідкові видання

Державні архіви Української РСР: Короткий довідник. – К., 1972. – С. 160–163.

Архивы – источник изучения истории: Из опыта использования документальных памятников в культурно-просветительской и агитационно-пропагандистской работе: [Буклет] / Отв. за вып. В. Н. Болтенков. – Черкассы, 1984. – [6] с.

Государственные архивы Украинской ССР: Справочник. – К., 1988. – С. 191–195.

Grimsted Patricia Kennedy. Archives and Manuscript Repositories in the USSR. Ukraine and Moldavia. – Princeton, 1988. – В. 1. – Р. 627–628.

Государственные архивы СССР: Справочник. – М., 1989. – Ч. 1. – С. 577–580.

Государственный архив Черкасской области: Путеводитель / Сост.: С. И. Кононенко (ст. сост.), Н. З. Белик, В. Н. Болтенков и др.; Отв. ред. К. М. Архипенко. – К., 1989. – 259 с.

Державний архів Черкаської області: Допов. до путівника / Упоряд.: С. І. Кононенко (ст. упоряд.), М. З. Белик, Т. А. Клименко. – Черкаси, 1999. – 62 с.

У виданні розкривається склад та зміст фондів, що надійшли до архіву у 1988–1998 рр.

Архівні установи України: Довідник. – К., 2000. – С. 135–138.

Клименко Т. Архівна справа на Черкащині: історія та сучасність. Довідник / Держкомархів України. УНДІАСД, Держархів Черкаської обл. – Черкаси, 2003. – 131 с. – (Історія архівної справи: спогади, дослідження, джерела; Вип. 6).

Спеціальні довідкові видання

Документальные материалы по истории евреев в архивах СНГ и стран Балтии: Предварительный список архивных фондов. – СПб., 1994. – С. 100.

Міжархівний покажчик фондів колишніх партійних архівів обкомів КПУ // Центральний державний архів громадських об'єднань України: Путівник. – К., 2001. – С. 416–423.

Національний архівний фонд України. Засоби інтелектуального доступу до документів: Короткий довідник. – К., 2002. – С. 125–128.

Державний архів Черкаської області: Анотований реєстр описів. – [Готується до друку]. – (Архівні зібрання України. Спеціальні довідники).

Огляди фондів

Попова О. П. Черкаський облдержархів // Архіви України. – 1973. – № 2. – С. 86.

Фесенко Н. А. Черкаський облдержархів // Архіви України. – 1973. – № 6. – С. 81–83.

Огляд нових надходжень до архіву у 1971–1972 рр.

Фесенко Н. А. Черкаський облдержархів // Архіви України. – 1976. – № 6. – С. 63–65.

Огляд нових надходжень до архіву у 1973–1975 рр.

Фесенко Н. А. Черкаський облдержархів // Архіви України. – 1978. – № 2. – С. 72–74.

Огляд нових надходжень до архіву у 1976 р.

Valdin A. Report of Visit to Cherkassy Archives // Avotaynu: The International Review of Jewish Genealogy. – 1995. – Vol. XI, № 2. – P. 34.

Про метричні книги єврейських громад у фондах Держархіву Черкаської області.

Кононенко С. І. “Симиренки”: новий фонд відкрито в держархіві Черкаської області // Родовід. – 1999. – № 1. – С. 78–79.

Кононенко С. І. Фонд роду Симиренків Держархіву Черкаської області // Архіви України. – 2000. – № 1–3. – С. 50–54.

Барильченко І. М. Архівний фонд Г. Ю. Храбана // Г. Ю. Храбан. До 100-річчя з дня народження: Зб. статей та матеріалів / Держархів Черкаської обл. – Черкаси, 2002. – С. 25–30.

Клименко Т. Некрополістичні матеріали у Державному архіві Черкаської області // Наук. зап.: Зб. праць молодих вчених та аспірантів / НАН України. Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. – К., 2002. – Т. 9. Біографічна некрополістика в контексті сучасної історичної науки. Джерела та результати досліджень. – С. 191–194.

Кривенко С. І. Документи фонду “Видавництво “Українська думка”, орган Черкаської районної управи. 1941–1943 рр.” як складова частина джерельної бази з вивчення історії періоду німецько-фашистської окупації Черкащини // Сторінки воєнної історії України: Зб. наук. статей. – К., 2002. – Вип. 6. – С. 83–86.

Історія архіву, окремих фондів, колекцій

Доманицький В. Следы погибшего архива // Киевская старина. – 1902. – Т. LXXIX. – Дек. – Секция 2. – С. 158–159.

Кононенко С. Історія архівної справи Черкащини: основні етапи // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 1998. – Т. 3. – С. 44–46.

Белік М. З. та ін. Архіви – скарбниця історії: Іст.-докум. нарис / М. З. Белік, С. І. Кононенко, С. І. Кривенко. – Черкаси, 1999. – 32 с.

Клименко Т. З історії розвитку архівної справи на Черкащині // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 2003. – Т. 10. – С. 8–12.

Клименко Т. Розвиток архівної справи на Черкащині (1919–2000 рр.): Автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.06 / Держкомархів України. УНДІАСД. – К., 2004. – 20 с.

Див. також Генеральну бібліографію № 71, 129, 229.

ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Адреса: вул. Стасюка, 20, м. Чернівці, 58029 (корп. 1)

вул. Шевченка, 2, м. Чернівці, 58029 (корп. 2)

Тел./факс: (0372) 57-86-54

Тел.: (0372) 57-86-85, 57-36-77

(03722) 3-32-14

E-mail: state_archive@sacura.net

Веб-сторінка на порталі Держкомархіву України:

<http://www.archives.gov.ua/Archives/>

Сторінка на веб-сайті Чернівецької обласної держадміністрації:

<http://www.bucoda.cv.ua/vlada/oda/archive.html/>

Транспорт: корп. 1 – тролейбус № 5 (зуп. “Вул. Стасюка”),

корп. 2 – тролейбус № 3, 5 (зуп. “Вул. Шевченка”)

Час роботи читального залу: понеділок–четвер: 9.00–18.00,

п’ятниця: 9.00–17.00

Директор: Жмундуляк Дмитро Дмитрович

Заступники директора: Анохіна Людмила Степанівна,

Гріор Петро Петрович

Історична довідка

Державний архів Чернівецької області є прямим спадкоємцем Крайового архіву Буковини, що розпочав свою роботу 1 листопада 1907 р. Першим його директором був доктор Володимир Мількович – професор кафедри Східної Європи Чернівецького університету. Вже в 1908 р. крайовий архів мав на зберіганні близько 100 документів XV–XVIII ст., а в 1914 р. в ньому зберігалось 500 найдавніших історичних документів та топографічних карт, а також 428 документів нового часу.

З початком Першої світової війни діяльність архіву фактично припинилася, оскільки Буковина стала ареною воєнних дій, а на початку листопада 1918 р. він був ліквідований, як і інші державні установи Австро-Угорщини.

Після приєднання Буковини до Румунії була створена Комісія державних архівів Буковини (1924–1938). Зусиллями Сімеона Релі і Теодора Балана на початок 1930 р. в архіві було сконцентровано 810 в’язок з документами австрійських адміністративних та судових органів, 256 реєстрів вхідної та вихідної кореспонденції, 208 книг з копіями стародавніх документів щодо власності маєтків і сіл Буковини, 1500 історичних документів XV–XVIII ст.

в оригіналах, копіях та перекладах, 280 топографічних карт та 1200 друкованих видань в бібліотеці.

1938 р. Комісія державних архівів Буковини була реорганізована в Регіональну дирекцію державних архівів Буковини (1938–1940). Після возз'єднання Північної Буковини та Хотинського повіту Бессарабії з УРСР і утворення 7 серпня 1940 р. Чернівецької області 1 листопада 1940 р. розпочав діяльність Чернівецький обласний історичний архів. Директором архіву було призначено Федора Павловича Шевченка (1940–1941).

У роки Другої світової війни знову створено Регіональну дирекцію державних архівів Буковини (1941–1944). За період румунсько-німецької окупації з 28 фондів та тематичних груп документів архіву знищено та вивезено до Румунії близько 600000 од. зб.

6 квітня 1944 р. Державний архів Чернівецької області поновив свою діяльність. Пізніше його назва змінювалася: Чернівецький обласний державний архів (1958–1980), Державний архів Чернівецької області (з 1980 р.).

Структура архіву

Апарат управління

Відділи:

- зберігання, обліку документів та НДА
- інформації та користування документами
- комплектування відомчих архівів та діловодства
- організаційний

Фонд архіву (архів архіву)

ф. Р-2366 Державний архів Чернівецької області, 2295 од. зб. за 1940–1941, 1944–1999 рр.

Обсяг фондів

4080 фондів, 1779495 од. зб. (11758 л. м) за 1775–2004 рр.

2053 од. зб. науково-технічної документації за 1960–1977 рр.

1072 од. зб. кінодокументів за 1940, 1944–1993 рр.

65900 од. зб. фотодокументів за 1912–1996 рр.

555 од. зб. фонодокументів за 1960–1988 рр.

Анотація складу фондів

В архіві сконцентровані документи установ, організацій та підприємств, що існували на території Північної Буковини, колишнього Хотинського повіту Бессарабської губернії Росії від 1775 р. до возз'єднання з УРСР і Чернівецької області України (1940–1941; 1944–2003). Зберігаються також документи установ періоду тимчасової румунсько-німецької окупації (1941–1944).

Найдавніші документи архіву – колекції, зібрані Комісією державних архівів Буковини та дослідником історії краю Францем Вікенгаузером, які належать до XV–XVIII ст., коли Буковина входила до Молдавського князівства. Це – грамоти молдавських господарів та воєвод про право власності монастирів та приватних осіб на маєтки, землю, пасовиська, документи про затвердження угод купівлі-продажу нерухомого майна, встановлення меж общинних земель, поділ маєтків між спадкоємцями; акти, угоди, свідоцтва, що відображають події політичного та економічного життя, діяльність православної церкви на Буковині, створення монастирів; донесення та вказівки щодо розслідування суперечок між землевласниками, грамоти про визнання дворянських титулів, заповіти, історичні, економічні та географічні характеристики населених пунктів Буковини, відомості про стосунки краю з сусідніми країнами, будівництво міст, фортець, діяльність ремісничих цехів.

До найдавніших документів архіву належать також: копія грамоти молдавського воєводи (1418) про визнання прав власності та встановлення межових кордонів маєтків Опришени та Привороки (німецький переклад з старомолдавської) та купчий привілей молдавського господаря Петра стольнику Іону Лупу на село Черканул (1546), написаний на пергаменті кирилицею; договори куплі-продажу та інші документи про право власності на маєтки Глибока, Василів, Южинець, Жадова, Чуньків, Шишківці, Кулівці, Заставна, Тисовець, Багринівка, Ставчани (1595, 1625–1629, 1648, 1664–1790), грамоти про встановлення межових кордонів населених пунктів Буковини: Задубрівка, Ширівці, Шишківці, Новоселиця, історичне, географічне описання містечок, підпорядкованих Кимполунзькій камеральній управі (1800), документи про утворення та діяльність церков на Буковині (1840–1846), грамоти, купчі записи стосовно сіл Хотинського повіту (1644–1665), грамоти молдавського воєводи Григорія Гіки про передачу маєтків у володіння монастирів (1737).

Основні етапи розвитку економічного та громадського життя Буковини до її возз'єднання з Україною репрезентовані документами з середини XVIII ст. У них знайшли відображення два періоди історії краю: перебування в складі Австрії (з 1774 р.), Австро-Угорщини (1867–1918) та включення до складу королівської Румунії (1918–1940).

У документах фондів установ австрійського періоду – Військової адміністрації Буковини (1775–1786), Галицького намісництва в справах Буковини (1775–1861), Буковинської окружної управи (1786–1853) висвітлено суспільні відносини в краї, порядок управління Буковиною (1778–1820), міськими (1826) та сільськими (1822–1847) общинами, питання включення Буковини до складу Галичини та управління нею (1786), описання державних кордонів Буковини, адміністративно-територіального устрою, колонізацію краю, надання пільг колоністам, правове становище національних меншин, що поселилися на Буковині, боротьбу селян за землю, аграрний рух у 40-х рр. XIX ст., селянське повстання під проводом Лук'яна Кобилиці. Є документи про історичні події, пов'язані з Великою Французькою революцією, наполеонівськими війнами, численними балканськими війнами, революціями 1848 р. у Німеччині, Австрії, Франції та інших країнах. Особливу значимість мають документи кінця XVIII – середини XIX ст. судових процесів

селянських громад з поміщиками, що характеризують передумови відміни кріпосного права на Буковині.

В архіві зберігаються фонди Буковинської крайової управи, виконавчого комітету Буковинського сейму, митрополії Буковини, Чернівецького міського магістрату, крайового суду Буковини, повітових управ. Документи цих фондів розповідають про проведення виборів до Державної Палати Послів Австрії, Буковинського сейму, міських магістратів та сільських управ, політичну та адміністративну реформу (1859–1862; 1910–1912; 1918), про адміністративно-податковий поділ, заснування та діяльність торгово-промислової палати, відкриття фабрик, заводів, діяльність акціонерних товариств, будівництво шосейних доріг, організацію лісоохорони, діяльність лісових корпорацій, організацію поштового, телеграфного та телефонного зв'язку, про заснування, визначення правового статусу та діяльність політичних, культурно-освітніх, релігійних, студентських, благодійних організацій та товариств.

Документи фондів Буковинської окружної та крайової управ, Чернівецького міського магістрату, примарії міста Чернівці, префектури Чернівецького повіту розповідають про будівництво головного міста Буковини, спорудження офіційних та громадських будівель тощо.

У цих же фондах є багато документів про розвиток культури і мистецтва краю, зокрема, створення і діяльність національних культурно-освітніх товариств, організацію та проведення гастролей театральних труп, відкриття кінотеатрів. У них містяться відомості про українських письменників І. Франка, Ю. Федьковича, О. Кобилянську, О. Маковея, композитора С. Воробкевича, художника Е. Бучевського, а також про таких діячів румунської культури, як М. Емінеску, Г. Асакі, Ч. Порумбеску, І. Ністор та ін.

У фонді крайової табули при крайовому суді (1781–1918) зібрані акти про встановлення межових кордонів та права власності на поміщицькі, церковні та монастирські землеволодіння. Тут є книги записів нерухомого майна сіл, маєтків, приватних осіб.

Цінним джерелом для вивчення становища селянства Буковини першої половини XIX ст. є фонди крайових комісій Буковини у справах відміни та відкупу кріпосних повинностей та врегулювання сервітутних питань, які діяли в Чернівцях з 1853 по 1914 рр. Вони мають у своєму складі документи про хід і результати земельної реформи 1848 р. Цінні відомості містять справи про встановлення прав власності на землю, митні кордони, сервітутні пасовиська, справи по розгляду селянських скарг на поміщиків за примус до виконання феодалних повинностей і захоплення землі, в т. ч. про захист інтересів селян Русько-Кимполунзького околу в сервітутних справах письменником Юрієм Федьковичем (1864).

Документи фондів митрополії Буковини (1780–1944), Кишинівської духовної консисторії (1812–1940), адміністрації православного релігійного фонду Буковини, євангелістської та єврейської релігійних громад розповідають про становище та місце релігії і релігійних культів на Буковині та Хотинщині.

У фондах румунського періоду – президійного бюро міністра-делегата, секретаріату Міністерства внутрішніх справ, державного міністра в спра-

вах Буковини, другого міністерського директорату Буковини, повітових та волосних префектурах, примарії м. Чернівці та примаріях сільських комун – сконцентровано документи про румунізацію краю, закриття українських шкіл, заборону української мови.

Документи судових та поліцейських органів (секретаріату міністерства юстиції (1918–1940), адміністративного суду Буковини, повітових трибуналів, квестури поліції Чернівецького окружного інспекторату поліції, сільських судів) розповідають про окупаційний режим, Хотинське повстання (1919), соціал-демократичний, комуністичний та український національно-визвольний рух, а також антинацистську боротьбу населення в роки Другої світової війни.

У фондах інспекторату рудників, 12-ї лісової дирекції, 16-го окружного відомства річок, акціонерних товариств по експлуатації залізниць є відомості про наявність корисних копалин, транспортне освоєвання малих річок, кадастрові плани, карти лісів та лісонасаджень, відомості про експлуатацію лісових запасів, будівництво залізниць, шосейних шляхів і мостів.

У документах фондів крайової шкільної Ради (1869–1918), 14-го окружного шкільного інспекторату (1918–1940), Чернівецького університету, гімназій, ліцеїв, училищ, початкових шкіл відображено стан початкової, середньої та вищої освіти на Буковині в австрійський та румунський періоди.

В архіві зберігаються фонди установ Російської імперії, які існували на території Хотинського повіту Бессарабської губернії (1812–1917) та Чернівецької губернії періоду Першої світової війни (1914–1917).

Документи радянського періоду (1940–1941; 1944–1991) містяться в фондах Рад депутатів трудящих (народних депутатів), їхніх виконкомів, органів суду та прокуратури, установ промисловості, сільського господарства, транспорту, зв'язку, торгівлі, постачання та побутового обслуговування населення, науки, культури, освіти, охорони здоров'я, соціального забезпечення. У них йдеться про націоналізацію землі, банків, промислових підприємств, установ торгівлі, колективізацію сільського господарства, створення нових промислових підприємств, розвиток науки, освіти і культури та ін. Фонди Чернівецького обкому, міськкомів, райкомів Компартії України, профспілкових організацій (1940–1941; 1944–1991) також відображають історію Чернівецької області в складі УРСР.

Окрему групу фондів складають документи Губернаторства провінції Буковини, обласної комісії сприяння розслідуванню злочинів нацистських окупантів на території Чернівецької області, органів румунської поліції та жандармерії, колекції спогадів колишніх в'язнів гетто та концтаборів. До цих документів належать понад 10 тисяч фільтраційних справ, що надійшли з УСБ України по Чернівецькій області, на громадян, які під час війни були примусово вивезені на роботу до Німеччини та Румунії, перебували там в концтаборах.

Серед фондів особового походження виділяються фонди: австрійського урядовця та історика Франца Адольфа Вікенгаузера (1809–1891); австрійського історика, професора Чернівецького університету Фердинанда Циглауера (1829–1906); румунського історика та громадського діяча Іона Ністора; буковинських поетів Параски Амбросій, Івана Кутеня; вчителя та журналіста Іларія Карбулицького; лікаря та скульптора Опанаса Шевчукевича;

народних артистів України Володимира Сокирка, Петра Міхневича, Галини Янушевич; народного депутата СРСР від Буковини, професора Чернівецького держуніверситету, колишнього посла України в Румунії Леонтія Івановича Сандуляка та ін.

У довідковій роботі з метою захисту прав і задоволення соціальних потреб громадян використовують інформацію фондів місцевих органів влади та управління: виконавчих комітетів обласної, міських, районних та сільських рад народних депутатів, судів, промислових підприємств, колективних господарств.

В останні роки у зв'язку зі створенням малих підприємств та ліквідацією їх без правонаступників в архів прийнято понад 40 фондів, за якими видаються довідки про заробітну плату.

Зріс інтерес до пошуку свого родоводу, тому документи актових записів громадянського стану постійно використовуються при наведенні генеалогічних довідок.

Найдавніший кінодокумент – документальний фільм “Буковина – земля українська”, знятий у 1940 р. після возз'єднання Північної Буковини з Україною. Серед кінодокументів – сюжети воєнної кінохроніки 1944 р., телесюжети про розвиток промисловості, сільського господарства, науки і культури, охорони здоров'я. Цікаві телесюжети: про будівництво Дністровської гідроелектростанції; спогади старожилів м. Вижниці про Лесю Українку, що перебувала тут в квітні–травні 1901 р.; “Літературна карта України”, зокрема, про письменників – Юрія Федьковича, Михайла Івасюка та ін.; святкування Дня міста.

Найдавніші серед фотодокументів – негативи, оригінали на склі (1910), фотознімки пам'яток архітектури м. Чернівці, учасників національно-визвольного руху краю, відомих людей, письменників, художників, акторів, почесних громадян м. Чернівці. Багато фотодокументів присвячено визволенню краю від нацистів, розвитку промисловості, сільського господарства, освіти, історії архітектури та містобудування, історії міст і сіл краю.

Серед фонодокументів, більшість яких складають документальні магнітні звукозаписи, записи: оперної, вокально-симфонічної, хорової та камерно-інструментальної музики, пісень у виконанні кращих артистів Чернівецької філармонії, фольклорні записи народних виконавців; записи мітингів, урочистих зборів, присвячених ювілейним датам; цікавий запис спогадів про українську письменницю Ольгу Кобилянську, записи спогадів учасників Великої Вітчизняної війни.

Бази даних

Загальна (облікова), 845 записів.

Аркуш фонду (облікова), 495 записів.

Картка фонду (облікова), 10 записів.

Реєстр фондів та описів (облікова), 635 записів.

Розшук (тематична), 189 записів.

Довідковий апарат

Описи

7156

Каталоги

систематичний;

географічний;

іменний;

з особового складу;

систематичний до кінофотофонодокументів.

Загальний обсяг каталогів і картотек 702999 карток, з них 314452 – тематичних.

Картотеки

за протоколами Буковинського сейму – *тематична*;

за вісником руських законів – *тематична*.

Огляди

Тематичні

документів з історії містобудування та архітектури;

охорони пам'яток історії та культури;

документів Державного архіву Чернівецької області – джерельна база для вивчення стану освіти на Буковині (поч. XIX – поч. XX ст.);

документів про повстання селян під керівництвом Лук'яна Кобилиці.

Науково-довідкова бібліотека

27571 книга та брошура від XVI ст.;

762 річних комплекти журналів;

14695 номерів журналів;

3253 річні підшивки газет;

3530 спеціальних видань.

У бібліотечному фонді зберігається література довідкового характеру: енциклопедії, довідники адміністративно-територіального поділу, шематизми, адресні та телефонні книги, путівники.

Одним з найдавніших видань є рукописна книга “Schauplatz der fünf Theile der Welt”. (Карти п'яти частин світу. II частина. Карти Німеччини, Швейцарії, Італії, Франції, Нідерландів, Іспанії та Португалії. Виконана Ігнатом Альбрехтом у Відні в 1791 р.). Серед книг багато рідкісних видань XVI–XVIII ст. латинською, італійською, німецькою, французькою та румунською мовами. Це книги з історії стародавнього світу та середньовіччя, збірник творів Цицерона, італійсько-німецький словник, видання з історії церкви. Заслужують на увагу зібрання законів Австро-Угорщини, Буковини, сте-

нографічні протоколи засідань Буковинського сейму, вісники розпоряджень Буковинської крайової управи, збірники фінансових органів Буковини, звіти, доповіді, кошториси Хотинської повітової земської управи, звіти про переписи населення Буковини, видання колекцій документів з історії Буковини, опубліковані Румунською Академією наук. Є також література з історії церкви, етнографії, національностей, промисловості, сільського господарства, залізничного транспорту, культури, медицини та освіти.

Газетно-журнальний фонд складається з великого зібрання газет та журналів дорадянського періоду, виданих на Буковині (зокрема, в Чернівцях), в Галичині, Бессарабії – українською, німецькою та румунською мовами.

Методичні розробки

Рабочая инструкция по усовершенствованию научно-технической обработки фонда “Губернаторство провинции Буковины”. – Черновцы, 1971. – 22 с.

Рабочая инструкция по усовершенствованию научно-технической обработки объединенного фонда “Краевые комиссии Буковины по делам отмены и выкупа крепостных повинностей и урегулированию сервитутных вопросов”. – Черновцы, 1976. – 19 с.

Схема классификации документов в систематическом каталоге (досоветский период) в Госархиве Черновицкой области. – Черновцы, 1976. – 28 с.

Инструкция по выявлению документов с угасающими и физически разрушающимися текстами. – Черновцы, 1977. – 10 с.

Инструкция по комплексному усовершенствованию и созданию системы научно-справочного аппарата к документам фондов профсоюзных организаций. – Черновцы, 1977. – 15 с.

Инструкция по проверке наличия и технического состояния кинофотофонодокументов и проведению реставрационно-профилактической их обработки. – Черновцы, 1977. – 9 с.

Инструкция по учету и хранению фотодокументов в учреждениях, организациях и на предприятиях Черновицкой области. – Черновцы, 1977. – 4 с.

Методические рекомендации по экспертизе ценности кинофотофонодокументов в Черновицком облгосархиве. – Черновцы, 1979. – 13 с.

Положение о методической комиссии Черновицкого облгосархива. – Черновцы, 1979. – 4 с.

Методические рекомендации по организации работы по комплектованию Черновицкого облгосархива кинофотофонодокументами. – Черновцы, 1980. – 11 с.

Методические указания по учету работы по каталогизации и состояния каталогов в госархиве Черновицкой области. – Черновцы, 1982. – 10 с.

Методичні рекомендації по організації ініціативного інформування зацікавлених установ, організацій, підприємств про склад та зміст документів архіву. – Чернівці, 1985. – 6 с., [8] с. дод.

Методичні рекомендації по визначенню джерел комплектування державних архівів. – Чернівці, 1987. – 14 с.

Методичні рекомендації по проведенню цільової експертизи цінності документів, що зберігаються в держархівах Чернівецької області з перемінним складом документів. – Чернівці, 1990. – 11 с.

Інструкція по обліку та зберіганню фотодокументів в редакціях газет Чернівецької області. – Чернівці, 1992. – 3 с.

Методические рекомендации по упорядочиванию и отбору на госхранение документов по выборам народных депутатов СССР, народных депутатов УССР и местных Советов народных депутатов и документов референдума СССР и опроса населения Украинской ССР 17 марта 1991 г. – Черновцы, 1992. – 1 с., [5] с. прил.

Методическое пособие по организации и проведению сплошной проверки наличия и состояния дел в госархивах с переменным составом документов и в ведомственных архивах. – Черновцы, 1992. – 10 с.

Методичні рекомендації по комплектуванню державних архівів документами особистого походження. – Чернівці, 1993. – 12 с.

Методичні рекомендації по складанню та оформленню описів справ установ, організацій та підприємств. – Чернівці, 1994. – 10 с.

Методичні рекомендації по науково-технічній обробці документів фондів особистого походження. – Чернівці, 1995. – 38 с.

Методичні рекомендації по проведенню перевірок організації діловодства та роботи архівних підрозділів установ, організацій та підприємств. – Чернівці, 1997. – 6 с.

Методичні рекомендації по виконанню запитів соціально-правового характеру і наведенню архівних довідок в Державному архіві Чернівецької області. – Чернівці, 2003. – 11 с., [11] с. дод.

Методичні рекомендації по виконанню запитів генеалогічного характеру в Державному архіві Чернівецької області. – Чернівці, 2004. – 13 с., [9] с. дод.

Методичні рекомендації по організації і проведенню перевіряння наявності та фізичного стану документів. – Чернівці, 2004. – 13 с.

Методичні рекомендації по організації пожежної безпеки в державних архівних установах Чернівецької області. – Чернівці, 2004. – 5 с.

Бібліографія

Довідкові видання

Загальні довідкові видання

Державні архіви Української РСР: Короткий довідник. – К., 1972. – С. 164–168.

Чернівецький обласний державний архів: [Буклет до 40-річчя створення архіву] / Відп. за вип. Д. Скурлатов. – Чернівці, 1980. – [4] с.

Государственные архивы Украинской ССР: Справочник. – К., 1988. – С. 200–202.

Grimsted Patricia Kennedy. Archives and Manuscript Repositories in the USSR. Ukraine and Moldavia. – Princeton, 1988. – В. 1. – Р. 654–663.

Государственные архивы СССР: Справочник. – М., 1989. – Ч. 1. – С. 589–593.

Ляпунов Ю., Никирса М. Документальна скарбниця Буковини. (До 90-річчя створення архіву) / Чернівецька облдержадміністрація. Держархів Чернівецької обл. – Чернівці, 1998. – 74 с.

У виданні подано нарис історії Держархіву Чернівецької області, перелік основних фондів архіву, стислий огляд найдавніших та особливо цінних архівних фондів.

Архівні установи України: Довідник. – К., 2000. – С. 139–142.

Державний архів Чернівецької області: Буклет / Авт.-упоряд.: Л. Анохіна, М. Никирса. – Чернівці, 2002. – [5] с.

Державний архів Чернівецької області: Путівник. – [Готується до друку]. – (Архівні зібрання України. Путівники).

Спеціальні довідкові видання

Документальные материалы по истории евреев в архивах СНГ и стран Балтии: Предварительный список архивных фондов. – СПб., 1994. – С. 101.

Міжархівний показчик фондів колишніх партійних архівів обкомів КПУ // Центральний державний архів громадських об'єднань України: Путівник. – К., 2001. – С. 423–428.

Національний архівний фонд України. Засоби інтелектуального доступу до документів: Короткий довідник. – К., 2002. – С. 129–130.

Добржанський О. та ін. Нації та народності Буковини у фондах Державного архіву Чернівецької області (1775–1940): Довідник / О. Добржанський, Н. Масіян, М. Никирса / Держархів Чернівецької обл. – Чернівці, 2003. – 171 с.

Огляди фондів

Сидор Б. І. Документальні матеріали Чернівецького облдержархіву з історичної географії // Друга республік. наук. конф. з архівознавства та інших спец. іст. дисциплін: Матеріали / Архів. упр. УРСР. – К., 1965. – [Т. 2]. Друга секція. Спец. іст. дисципліни. – С. 110–121.

Андрусяк В., Сидор Б. Подарунок Чернівецькому облдержархіву // Архіви України. – 1966. – № 2. – С. 95.

Про передачу в дар Чернівецькому облдержархіву приватної бібліотеки О. Є. Шевчукевича.

Цебенко Г. Чернівці // Архіви України. – 1970. – № 5. – С. 93–94.

Огляд нових надходжень до Чернівецького облдержархіву у 1968–1969 рр.

Ляпунов Ю. П. Чернівецький облдержархів // Архіви України. – 1973. – № 6. – С. 83–85.

Огляд нових надходжень до архіву у 1971–1972 рр.

Ляпунов Ю. П. Відбір на державне зберігання та науково-технічне опрацювання документальних матеріалів Чернівецького держуніверситету // Архіви України. – 1974. – № 4. – С. 54–56.

Паладян І. Г. Комплектування кінофотофонодокументами Чернівецького облдержархіву // Архіви України. – 1976. – № 3. – С. 36–42.

Паладян І. Г. Чернівецький облдержархів // Архіви України. – 1976. – № 5. – С. 73–76.

Про надходження кінофотофонодокументів до Чернівецького облдержархіву у 1971–1975 рр.

Ляпунов Ю. П. Особові фонди і колекції держархіву Чернівецької області і перспективи їх поповнення // Матеріали наук.-практ. конф., присвяч. 50-річчю архівного будівництва у західних областях Української РСР. – Львів, 1990. – С. 27–33.

Скорейко Г. М. Матеріали австрійських переписів населення Буковини кінця XVIII – початку XX століття у фондах Чернівецького обласного архіву // Українське архівознавство: історія, сучасний стан, перспективи: Наук. доп. Всеукр. конф. (Київ, 19–20 листоп. 1996 р.) / Голов. архів. упр. при КМ України. УДНДІАСД. – К., 1997. – Ч. 2. – С. 196–201.

Анохіна Л. С. Холокост на Буковині в документах Госархіву Черновицкой області // Ткума. – 2003. – № 6 (37). – С. 3–4.

Історія архіву, окремих фондів, колекцій

Balan T. Arhivele Bucovinei // Revista arhivelor. – 1924–1926. – № 1–3. – С. 301–304.

Про архіви Буковини.

Reli S. Ceva despre fondurile arhivistice din arhivele Bucovinei // Revista arhivelor. – 1924–1926. – № 1–3. – С. 305–311.

Короткий огляд фондів архівів Буковини.

Balan T. Archiva Statului din Bucovina // Revista arhivelor. – 1936–1937. – № 1 (6–7). – С. 94–98.

Про архівні установи Буковини.

Balan T. Direcțiunea regională a Arhivelor Statului // Inventarul arhivelor statului. – București, 1939. – С. 333–340. – (Biblioteca arhivelor statului).

Стаття про Чернівецьку регіональну дирекцію державних архівів у довіднику по державних архівах Румунії.

Reli S. Arhivele statului din Cernăuți // Revista arhivelor. – 1941. – № 2. – С. 248–255.

Про Державний архів у Чернівцях.

Ляпунов Ю. П. Справка об истории архивного дела на Буковине (1775–1940 гг.) / Черновицкий областной гос. архив. – Черновцы, б. г. – 18 с. – [Машинопис].

Гарячкін О. Перспективи праці архівів Чернівецької області // НІБ. – 1948. – № 1. – С. 8–12.

Копелович Р. Г. Державний архів Чернівецької області // З історії архівного будівництва на Україні: Зб. статей, присвяч. 40-річчю рад. архів. буд-ва на Україні. – Х., 1958. – С. 104–115.

Ляпунов Ю. З історії крайового архіву Буковини // Архіви України. – 1992. – № 5–6. – С. 37–41.

Ляпунов Ю., Никирса М. Джерельна скарбниця з історії краю (До 90-річчя Державного архіву Чернівецької області) // Питання історії, історіографії, джерелознавства та архівознавства Центральної та Східної Європи:

Зб. наук. праць / Голов. архів. упр. при КМ України. УДНДІАСД. – К.; Чернівці, 1997. – Вип. 1. – С. 210–213.

Ляпунов Ю. П. Архівна справа на Буковині // Нариси історії архівної справи в Україні / За заг. ред. І. Б. Матяш та К. І. Климової. – К., 2002. – С. 313–324.

Див. також Генеральну бібліографію № 64, 89, 189.

ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Адреса: вул. Мстиславська, 2, м. Чернігів, 14000 (корп. 1)

вул. П'ятницька, 52, м. Чернігів, 14000 (корп. 2)

Тел./факс: (04622) 7-99-62

Тел.: (04622) 7-41-17, 7-30-28

E-mail: cnarch@mail.cn.ua

Веб-сторінка на порталі Держкомархіву України:

<http://www.archives.gov.ua/Archives/>

Веб-сайт архіву: <http://arch.rbone.ci.net.ua>

Транспорт: корп. 1 – тролейбус № 1 (зуп. “Червона площа”)

корп. 2 – тролейбус № 1 (зуп. “Проспект Миру”)

Час роботи читального залу: понеділок–п’ятниця: 9.00–17.00

Директор: Воробей Раїса Борисівна

Заступник директора: Саржан Валентина Тимофіївна

Завідуючий відділу в м. Ніжин: Вторушин Валерій Пилипович

Відділ: вул. Богушевича, 1, м. Ніжин, 16600

Тел.: (04631) 2-20-52

Транспорт: автобус № 1, 3, 9 (зуп. “Пл. Леніна”)

Історична довідка

Державний архів Чернігівської області є однією з найбільших скарбниць документальних пам’яток історії України. Велику роботу щодо збирання архівних матеріалів провела Чернігівська губернська вчена архівна комісія, яка існувала протягом 1896–1919 рр. Новий етап в історії архівної справи на Чернігівщині розпочався після встановлення радянської влади. Стан архівів на Чернігівщині був катастрофічним, велика кількість архівних документів поліційних установ, каральних експедицій, жандармерії (крім Чернігівської) загинула під час революції та громадянської війни. У період 1920–1922 рр. архівні документи гинули через свідоме використання їх на потреби канцелярії та ринку. Певна частина документів була врятована аматорами старовини, охоронцями музеїв. Так, наприклад, вченим-філологом Вальтером Фохтом був врятований архів грецького магістрату, який зараз є одним із найцінніших фондів архіву.

У вересні 1921 р. в складі Народного комісаріату освіти УСРР утворюється Головне архівне управління (Головарх), на місцях – губернські архівні управління. В Чернігові губернське архівне управління було утворене у травні 1922 р.

Протягом січня–березня 1923 р. Чернігівським губархом був організований Чернігівський губернський історичний архів. У цей час починається копітка робота зі збереження та концентрації архівних матеріалів. З 1923 р. починається комплектування бібліотеки архіву. У зв'язку з ліквідацією губернії у серпні 1925 р. Чернігівський губернський історичний архів був реорганізований у Чернігівський окружний історичний архів, у листопаді 1926 р. – у Чернігівський крайовий історичний архів.

1 березня 1932 р. на базі крайового історичного архіву і місцевої архівної управи був утворений Чернігівський обласний державний історичний архів. Створені були також історичні архіви в містах Ніжині та Прилуках.

У грудні 1938 р. відбулася передача архівів у відання НКВС. 26 серпня 1940 р. Чернігівський обласний історичний архів був перейменований в обласний державний архів УНКВС у Чернігівській області, а в 1941 р. – у Державний архів Чернігівської області (вживана назва – Чернігівський облдержархів). Державні історичні архіви в містах Ніжині та Прилуках реорганізовані з 1941 р. у філіали обласного архіву. Напередодні нацистської окупації в архіві зберігалися документи за 1651–1940 рр., всього понад 6000 фондів, 2 000 000 од. зб. і 1652 кг документів у розсіпу.

З початком нацистської окупації, 5 липня 1941 р., частина архівних матеріалів Чернігівського облдержархіву була евакуйована до м. Ульяновська. За період окупації було знищено більше 1 000 000 од. зб. і науково-довідкову бібліотеку архіву, в якій концентрувалося понад 100 000 книг. Філіали облдержархіву в містах Ніжині та Прилуках повністю збереглися. Після звільнення Чернігова, 1 листопада 1943 р., облдержархів відновив свою діяльність.

23 вересня 1945 р. були повернуті з евакуації архівні документи Чернігівського облдержархіву. Основним завданням цього періоду стало збирання документів Другої світової війни, концентрація рукописних, друкованих видань і фотодокументів.

4 жовтня 1958 р. Постановою № 418 Рада Міністрів УРСР затвердила мережу державних архівів України, при цьому Державний архів Чернігівської області перейменовано на Чернігівський обласний державний архів.

1980 р. архів перейменований у Державний архів Чернігівської області.

З 1 січня 1984 р. філіали облдержархіву реорганізовані у відділи Держархіву Чернігівської області в містах Ніжині та Прилуках. 1 липня 1989 р. відділи Держархіву області в містах Ніжині та Прилуках реорганізовані у філіали. 31 січня 1997 р. філіали Державного архіву Чернігівської області в містах Ніжині та Прилуках реорганізовані у відділи. За розпорядженням голови обласної державної адміністрації від 4 серпня 2004 р. № 224 “Про вивільнення культової споруди церкви Різдва Богородиці у м. Прилуках та переміщення документів Національного архівного фонду України Державного архіву Чернігівської області у м. Чернігів” архівні документи відділу Державного архіву Чернігівської області у м. Прилуки переміщені в м. Чернігів.

Структура архіву

Апарат управління

Відділи:

- організації та координації архівної справи
- формування НАФ та діловодства
- зберігання, обліку та довідкового апарату до документів
- інформації та користування документами
- зберігання, обліку та довідкового апарату до документів у м. Ніжині
- забезпечення фізичної збереженості документів

Фонд архіву (архів архіву)

ф. Р-651 Державний архів Чернігівської області, 4354 од. зб. за 1923–1941, 1943–2000 рр.

ф. П-1676 Партійний архів Чернігівського обкому Компартії України, 1459 од. зб. за 1936–1991 рр.

Обсяг фондів і документів

10187 фондів, 1800949 од. зб. (30528 л.м) за XVII ст. – 2002 р.

48 од. зб. науково-технічної документації за 1811–1916, 1964–1969 рр.

5 од. зб. кінодокументів за 1957, 1958, 1973 рр.

16591 од. зб. фотодокументів за 1906, 1910–1937, 1941–1945, 1949–2002 рр.

126 од. зб. фонодокументів за 1960–2003 рр.

Анотація складу фондів

Серед документів до 1917 р. найдавніші (XVII–XVIII ст.) знаходяться у фонді Чернігівського губернського дворянського депутатського зібрання. Це універсали гетьманів, печатки Чернігівської полкової канцелярії, полку Малоросійського війська та ін.

У фонді Ніжинського грецького магістрату (1723–1870) містяться відомості про греків, їхні привілеї в галузі самоуправління, суду і торгівлі, культуру і побут, торговельні зв'язки з Туреччиною, Італією, іншими державами.

У фондах Канцелярії чернігівського цивільного губернатора, Чернігівського губернського правління, Чернігівських губернських у селянських та міських справах присутствій, губернського у земських та міських справах присутствія містяться відомості про створення Чернігівської та Полтавської губерній (1801–1802), підготовку та проведення селянської реформи, економічний та політичний стан міст і селищ Чернігівщини, збір коштів на спорудження пам'ятників Г. Державіну, Єрмаку, М. Карамзіну, І. Крилову, І. Сусаніну. Зберігаються документи з автографами М. Кутузова, М. Барклая-де-Толлі, М. Глінки, Т. Шевченка, Л. Глібова, Б. Грінченка та ін. Є документи про участь Чернігівського ополчення у французько-російській війні 1812 р.

Історія революційного руху відображена у фондах адміністративно-поліцейських установ, судів.

Економічний стан губернії відображено у документах фондів Чернігівського губернського статистичного комітету, казенних палат, казначейств, банків, будівельної та шляхової комісії, підприємств та ін. Є відомості про будівництво водоводу в м. Чернігові (1881), шосейних доріг, загат, мостів тощо.

У фондах Ніжинської гімназії вищих наук князя І. Безбородька, Ніжинського ліцею, інспектора народних училищ Київського навчального округу містяться списки учнів гімназії (в списках значиться М. Гоголь), репрезентовано відомості про Л. Глібова, О. Афанасьєва (Чужбинського), накази директора ліцею про допуск їх до іспитів, оцінки на перевідних та випускних іспитах.

Серед документів Ніжинського історико-філологічного інституту виділяються особові справи студентів, а згодом – відомих учених Є. Карського, історика М. Державіна, члена-кореспондента АН СРСР В. Резанова та ін.

Цікаві документи знаходяться у фонді Прилуцької чоловічої гімназії (1874–1920): атестат зрілості та письмова робота відомого математика Г. Вороного, матеріали дослідження ґрунтів Прилуцького округу, здійснене за участю академіка К. Гедройца; карта ґрунтів Полтавської губернії, складена під редакцією В. Докучаєва.

Документи фонду Чернігівського місцевого управління Товариства Червоного Хреста мають відомості про чернігівців, які брали участь у національно-визвольній боротьбі балканських народів проти османського іґа.

Історію релігії та церковних установ характеризують фонди Єпархіальної ради, духовних консисторій, Прилуцького духовного правління, Чернігівського відділення Російського біблійного товариства, відділу імператорського православного Палестинського товариства, синагоги. У фондах консисторій та Прилуцького духовного правління зберігається значна кількість метричних та сповідних книг.

За фондами періоду після 1917 р. – Чернігівських губернського, повітових, волосних ревкомів, сількомбідів, губвиконкому, повітових виконкомів, волосних, окружних, районних, міських виконкомів, облвиконкому, губернської комісії незаможних селян, губернської контрольної комісії і робітничо-селянської інспекції, губернського суду, окружних народних судів, губраднаргоспу, обласного управління легкої промисловості, низки промислових підприємств, губернського земельного управління та організацій транспорту і зв'язку, комунального господарства, постачання і торгівлі, фінансових фондів, кооперативних організацій, органів планування і статистики та інших – можна прослідкувати історію становлення радянської влади і соціалістичного будівництва на Чернігівщині.

Документи фондів губернського і окружного військкоматів (1918–1925) відображають стан частин Червоної Армії, які дислокувалися на території Чернігівської губернії.

Багаті за змістом фонди Чернігівської фабрики первинної обробки вовни ім. Г. Петровського, Чернігівської фабрики музінструментів ім. П. Постишева, заводу “Жовтневий молот”, камвольно-суконного комбінату, виробничого об'єднання “Хімволокно” та ін.

Архів містить фонди Чернігівської обласної комісії з історії Великої Вітчизняної війни, обласної комісії з розслідування злочинів, скоєних на-

цистськими окупантами, колекцію “Чернігівщина в роки Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр.”, фільтраційні справи на осіб, примусово вивезених до Німеччини в роки окупації області (1941–1943).

У фондах повоєнного періоду відклалися економічні характеристики області і районів після визволення від нацистської окупації, відомості про відбудову і подальший розвиток народного господарства, освіти, охорони здоров’я, культури.

У розсекречених документах періоду Української революції (1917–1920) фондів Чернігівського губернського комісара Центральної Ради та губернського старости Української Держави містяться відомості про організацію міліції в губернії, списки службовців повітових старостатів та чиновників державної варті.

У фондах виконавчих комітетів повітових, волосних, сільських рад, військових комісаріатів та судових органів є документи про виконання плану продрозкладки, боротьбу з бандитизмом, дезертирством, сектантством, списки червоних партизанів, осіб, позбавлених виборчих прав, колишніх жандармів, білогвардійців, служителів культу, поміщиків, кримінальні справи.

Розсекречено документи фондів міських, районних, сільських управ і старостатів періоду нацистської окупації. Серед них – накази, оголошення німецької окупаційної влади, в яких містяться відомості про розстріл громадян за порушення окупаційного режиму, створення концтаборів для осіб, які ухилялися від виконання трудової повинності, стягнення штрафів з жителів області.

Документи фонду Чернігівської міськуправи мають відомості про розстріл заручників за опір окупаційному режиму та допомогу партизанам, організацію боротьби з партизанами. У фондах сільуправ є списки активістів, партійних, комсомольських працівників, складені старостами під час окупації, списки родин червоноармійців, неблагонадійного населення, вчителів, інших фахівців, жителів населених пунктів області, які були вивезені до Німеччини.

В архіві є документи підприємств, які існували під час окупації: Ніжинське мотузкове підприємство, на якому працював Я. Батюк – організатор Ніжинського підпілля, Чернігівська вовняна фабрика, Носівський та Новобиківський цукрові заводи тощо.

Держархів зберігає фонди партійних і комсомольських органів, документи яких містять інформацію про виконання постанов органів вищого рівня, суспільно-політичну й економічну ситуацію в області, документи персонального характеру радянських, політичних та громадських діячів, героїв війни та праці. Документи про підпільно-партизанський рух на Чернігівщині 1941–1943 рр. – це протоколи засідань підпільного обкому, райкомів та організацій, звіти про їхню діяльність, а також діяльність штабів партизанських з’єднань і окремих загонів, документи про особовий склад, друковані видання та щоденники.

Багаті за змістом особові фонди та архівні колекції. Фондоутворювачі – вчені, письменники, артисти, учасники воєн, художники, краєзнавці, інші особи, життя та діяльність яких були пов’язані з Чернігівщиною. Серед них фонди: О. Бутовича – чернігівського цивільного губернатора; Д. Мордовцева –

російського та українського письменника, історика; І. Шрага – адвоката та громадського діяча, Еллана-Блакитного (В. Елланський) – українського письменника, громадського і політичного діяча; вчених – В. Бугославського, Л. Вивальнюка; лікарів – П. Білого, М. Васютинського, М. Власенка, М. Колесникова, І. Маркова; акторів, режисерів, діячів мистецтв – А. Андрієнка, Є. Бравирської-Виноградової, М. Васильєва, Г. Воловика, Д. Кот-Котєвича, Г. Ольшевської; артистів Лучицьких, О. Паливоди, В. Хмурого; письменників, поетів, журналістів, літературознавців – С. Джураєва, О. Довгого (В. Груша), І. Дудка, К. Журби, Л. Забашти, Л. Мазура, В. Резанова, С. Реп'яха, М. Романіки, О. Шкури; художників – В. Зенченка, М. Левицького, І. Лисицина, М. Панька, Г. Петраша, А. Петуся, А. Райляна, А. Шкурка; краєзнавців – Д. Бочкова, Г. Говзмана, Й. Давидова, Д. Калібаби, Б. Лозовського, М. Мишастого, М. Яцури; істориків – С. Баран-Бутовича, В. Шугаєвського; працівників освіти, викладачів вузів – Ю. Бигича, О. Бочка, М. Гловацького, П. Зуба, В. Костарчука, В. Кролевця, М. Кругляка, К. Левчука, І. Львова, С. Малярчука, Г. Переметнікова, В. Петрова, В. Пухтинського, А. Сидоренка, Н. Ткаченка, І. Турцевича; родинні фонди Федоровських, К. Харламповича.

Великий інтерес становить комплекс документів, які ввійшли до архівних колекцій. Найдавніші пам'ятки зберігаються в архівній колекції “Рукописні книги, стародруки та раритети” (1630–1911). Серед них релігійні книги: Апостол, Біблія, Євангеліє, Псалтир, рукописи латинською мовою.

Цікаві документи містить колекція “Чернігівська губерньська вчена архівна комісія”: метричні записи, свідоцтва, купчі, гетьманські універсали і царські грамоти, описання мастків (1660–1905). Заслугує на увагу унікальна грамота на пергаменті Катерини II від 31 грудня 1771 р. Змістовні документи сконцентровано в колекції “Креслення та плани” (1811–1916): плани земельних ділянок, плани міст губернії, креслення окремих будівель.

Значний інтерес становлять колекції: “Чернігівщина в документах, фотографіях, малюнках (1917–1979)”, “Чернігівщина в роки Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр.”, “Колекція листівок, об'яв німецьких установ періоду нацистської окупації Чернігівщини”, “Листи, листівки радянських громадян з німецької каторги” та ін.

Колекція документів про воїнів-афганців включає документально-художню повість про В. Шевчука, написану його батьком, альбом з фотографіями воїнів-афганців, які загинули в ході бойових дій. Одна з останніх колекцій – “Документи громадських організацій та рухів Чернігівщини (1988–1990)”. В ній зосереджені документи про діяльність Чернігівської організації Народного Руху України, редакції газети “Громада”, товариства “Меморіал”, “Демократичного руху сприяння перебудові”.

Держархів виконує запити від громадян і зацікавлених установ:

– про роботу в партійних і комсомольських органах довідки наводяться за документами відповідних комітетів Компартії України та КСМУ;

– майнові права громадян (купівля, продаж будинку, розподіл майна, успадкування, право забудови земельної ділянки тощо) – за документами фондів нотаріальних контор, про виділення земельних ділянок, надання житла – за документами фондів відповідних виконкомів;

– обрання на виборні посади й громадську діяльність, нагородження урядовими нагородами – за фондами відповідних виконкомів;

– участь в партизансько-підпільному русі у роки Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр. – за документами Чернігівського підпільного обкому КП(б)У;

– народження, смерть, шлюб – за метричними книгами (православними, єврейськими, римо-католицькими), що знаходяться у фондах духовних консисторій;

– примусове вивезення на роботи до Німеччини з окупованої території, а також про перебування у полоні – за фільтраційними справами та картотекою;

– про факт репресії, подальшу реабілітацію, конфіскацію майна засудженого – за документами архівно-слідчих справ (1920–1950);

– про перебування на окупованій території, роботу в роки нацистської окупації Чернігівщини (1941–1943) – за документами відповідних органів місцевого самоврядування;

– про загибель в роки окупації (1941–1943) – на підставі документів Чернігівської обласної комісії з розслідування злочинів нацистських окупантів.

У держархіві зберігаються документи на плівкових носіях – кіно-, фото-, фонодокументи.

Серед кінодокументів – фільми про демонстрації трудящих м. Чернігова (1958, 1975), документальний фільм про раціоналізаторів Чернігівщини (1973).

Фотодокументи відтворюють події на Чернігівщині у роки Великої Вітчизняної війни (1941–1945), зокрема партизанський рух, діяльність підпільних організацій, збитки, заподіяні нацистськими окупантами народному господарству та населенню області. Збереглися фото учасників війни – кавалерів орденів і медалей, Героїв Радянського Союзу. Значна кількість фотознімків відображає увічнення і вшанування ратного подвигу радянських воїнів.

Чимало документів відобразили розвиток промисловості і сільського господарства області, зокрема будівництво нових цехів виробничого об'єднання “Хімволокно”, камвольно-суконного комбінату, заводу “Жовтневий молот”, фабрики музінструментів ім. П. Постишева, фабрики первинної обробки вовни ім. Г. Петровського, підприємств харчової та легкої промисловості, загальні види цехів, потокових ліній, будівництво тваринницьких комплексів, комбикормових заводів.

Значна частина фотодокументів розповідає про громадсько-культурне життя області. Серед них – зустрічі космонавтів Ю. Гагаріна та А. Ніколаєва з жителями м. Чернігова (1964), космонавта П. Климук – вихованця Чернігівського вищого авіаційного училища льотчиків з вихованцями-гуртківцями станції юних техніків м. Чернігова (1989); учасники XVII Всесоюзного фестивалю кіно на Чернігівщині, серед них відомі артисти: М. Рибников, А. Ларіонова, Т. Сьоміна (1984); святкування дня народження відомого українського співака О. Вересая в с. Сокиринці (1986).

Фотодокументи зафіксували пам'ятки історії й архітектури Чернігова: будинок полкової канцелярії, Єлецький монастир, Спаський, Троїцький, Борисо-Глібський собори, Катерининську, П'ятницьку, Введенську, Іллїнську церкви, пам'ятники Л. Глібову, М. Коцюбинському, В. Леніну, М. Попудренку, О. Пушкіну, М. Фрунзе, Т. Шевченку, учасникам громадянської війни на

Алеї Героїв. Є фотографії із зображенням дореволюційних Чернігова і Новгород-Сіверського, новобудов, нових мікрорайонів, вулиць, площ та краєвидів Чернігівщини.

Фонодокументи відобразили – громадсько-політичне життя області: відзначення знаменних дат, виступи партійних, радянських, профспілкових, комсомольських працівників, ветеранів війни, Героїв Радянського Союзу, передовиків праці; культурне життя Чернігівщини: записи виступів самодіяльного народного хору Чернігівського камвольно-суконного комбінату, заслуженого самодіяльного народного хору “Десна” Чернігівської фабрики первинної обробки вовни ім. Г. Петровського, хору Ніжинського педагогічного інституту, вокального ансамблю клубу залізничників станції Щорс; запис українських народних весільних та обрядових пісень у виконанні жителів с. Блистова Менського району; радіорепортаж про зустріч у музеї О. Довженка (сmt Сосниця) з народним артистом СРСР І. Козловським (1974); відзначення знаменних дат Чернігівщини, а саме: радіорепортажі про нагородження Чернігівщини орденом Леніна (1967), святкування 100-річчя з дня народження українського письменника С. Васильченка (1972), 40-річчя музею М. Коцюбинського у м. Чернігові (1974), урочисті збори, присвячені 80-й річниці з дня народження О. Довженка (1974), наукової конференції, присвяченої 175-річчю видання “Слова о полку Ігоревім” (1975), перебування в м. Чернігові космонавта, двічі Героя Радянського Союзу П. Климуга (1976), святкування 175-річчя з дня народження кобзаря О. Вересая (с. Сокиринці, 1978), 125-річчя з дня народження революціонера-народовольця М. Кибальчича (сmt Короп, 1978); радіорепортажі з літературного свята “Чуття єдиної родини” (с. Піски, 1980), відкриття пам’ятника воїнам-афганцям (м. Чернігів, 1990), святкування 100-річчя з дня народження П. Тичини (сmt Бобровиця, 1991), “Наш біль – Чорнобиль” (с. Пльохів Чернігівського р-ну, 1997), зустріч підприємців і творчих діячів з адміністрацією області (сmt Седнів, 1992).

Бази даних

Архівні фонди України (облікова), 10187 записів.

Нагородні справи (тематична), 1576 записів.

Слідчі справи (тематична), 25240 записів.

Іменний каталог (тематична), 159917 записів; 62936 осіб.

Географічний каталог (тематична), 42203 записи; 1816 адміністративно-територіальних одиниць.

Довідковий апарат

Описи

18340

Каталоги

систематичний;

510

іменний;
географічний;
систематичний, іменний та географічний до фонодокументів;
систематичний, іменний та географічний до фотодокументів.
Загальний обсяг каталогів і картотек 421429 карток, з них 257533 – тематичних.

Картотеки

руху фондів архіву – *облікова*;
фізичного стану фондів – *облікова*;
дослідників і тематики досліджень – *облікова*;
контролю та реєстрації запитів соціально-правового характеру – *облікова*.

Показчики

Міжфондові

фф. 679, 712 Чернігівської, Новгород-Сіверської духовних консисторій – *систематичний, іменний*;
фф. 204, 209 Седнівської, Халявинської волосних КНС – *іменний*;
ф. Р-1117 Чернігівська обласна рада профспілок і обкоми галузевих профспілок – *систематичний*;
фонди робітничо-селянської інспекції та органів держконтролю (25 фондів) – *систематичний*;
фонди установ охорони здоров'я (12 фондів) – *систематичний, іменний, географічний*.

Фондові

ф. 86 Губернський предводитель дворянства Новгород-Сіверського намісництва – *іменний*;
ф. 101 Ніжинський грецький магістрат – *систематичний*;
ф. 127 Чернігівське губернське правління – *систематичний, іменний, географічний*;
ф. 128 Канцелярія чернігівського цивільного губернатора – *систематичний, іменний, географічний*;
ф. 132 Чернігівська казенна палата – *систематичний, іменний, географічний*;
ф. 133 Чернігівське губернське дворянське депутатське зібрання – *систематичний, іменний, географічний*;
ф. 137 Управління землеробства і державних маєтностей Могилівської і Чернігівської губерній – *іменний, географічний*;
ф. 143 Чернігівське губернське у селянських справах присутствіє – *систематичний, іменний, географічний*;
ф. 144 Чернігівське губернське особливе у земських повинностях присутствіє – *іменний, географічний*;
ф. 145 Чернігівське губернське у земських і міських справах присутствіє – *систематичний, іменний, географічний*;

- ф. 147 Чернігівське губернське присутствіє – *іменний, географічний*;
ф. 154 Чернігівський губернський статистичний комітет – *географічний*;
ф. 179 Чернігівська губернська дорожня комісія – *систематичний, іменний, географічний*;
ф. Р-593 Відділ народної освіти Чернігівського губвиконкому – *систематичний, іменний*;
ф. 679 Чернігівська духовна консисторія (1718–1930), м. Чернігів – *географічний*;
ф. 712 Новгород-Сіверська духовна консисторія – *іменний*;
ф. 723 Чернігівська окружна партизанська комісія – *іменний*;
ф. Р-2201 Чернігівський губернський військовий комісаріат – *систематичний*;
ф. Р-2261 Чернігівський комуністичний полк особливого призначення – *систематичний*;
ф. Р-5040 Чернігівське обласне управління культури – *систематичний*.

Огляди

Тематичні

- з історії містобудування, архітектури і охорони пам'яток історії та культури (XIX ст. – 1970 р.);
виконавчі комітети та відділення управління виконавчих комітетів повітових Рад робітничих, селянських і червоноармійських депутатів (1918–1923);
виконавчі комітети волосних Рад робітничих, селянських і червоноармійських депутатів Чернігівської губернії (1919–1923);
комітети незаможних селян (1920–1930);
з історії культурного будівництва на Чернігівщині в перші роки радянської влади (1919–1925);
організація і узагальнення передового досвіду в установах сільського господарства області (1946–1970);
відділи народної освіти (1946–1970);
особові фонди та колекції, які зберігаються в Державному архіві Чернігівської області та його відділі в м. Ніжині;
про дружбу і братерство радянських республік (1957–1970).

Фондові

- ф. 679 Чернігівська духовна консисторія (1718–1930), м. Чернігів;
ф. Р-16 Відділ управління Чернігівського губернського виконавчого комітету Ради робітничих, селянських і червоноармійських депутатів (1919–1926);
ф. Р-526 Чернігівське обласне управління сільського господарства (1918–1923);
ф. Р-804 Чернігівська губернська Рада народного господарства (1918–1923), м. Чернігів;
ф. Р-4729 Відділ управління Прилуцької повітової Ради робітничих, селянських і червоноармійських депутатів (1918–1924), м. Прилуки;

ф. Р-5361 Комітет незаможних селян відділу управління Прилуцького повітового виконкому (1920–1923), м. Прилуки;

ф. Р-8070 Об'єднання “Чернігівнафтогаз” виробничого об'єднання “Укрнафта” (1965–1976), м. Прилуки;

ф. Р-8165 Прилуцьке управління бурових робіт виробничого об'єднання “Укрнафта” (1962–1981), м. Прилуки.

Науково-довідкова бібліотека

18724 книги і брошури від 1676 р.;

805 річних комплектів журналів;

8505 номерів журналів;

3670 річних підшивок газет;

1737 спеціальних видань.

У бібліотечному фонді – література з питань філософії, історії, зокрема зібрання творів відомих українських та російських істориків М. Грушевського, В. Винниченка, С. Соловйова, В. Ключевського, М. Покровського, Є. Тарле та ін. Є також повне зібрання законів Російської імперії, зібрання законів і розпоряджень українського та російського урядів, довідкова література з краєзнавства (твори О. Шафонського, О. Русова та ін.), архівознавства.

Зберігається значна кількість науково-історичних та архівознавчих журналів, центральна і місцева періодика.

Методичні розробки

Научно-техническая обработка неописанных документальных материалов ф.127 “Черниговское губернское правление”: Инструкция / Сост. Г. П. Петрова. – Чернигов, 1954. – 19 с.

Микрофильмирование документальных материалов: Памятка / Сост. К. Ф. Короткова. – Чернигов, 1959. – 4 с.

Каталогизация документальных материалов в облгосархиве: Метод. указания / Сост. Н. А. Плетнева. – Чернигов, 1961. – 8 с.

Каталогизация документальных материалов ф.145 “Черниговское губернское по земским и городским делам присутствие”: Памятка / Сост. Г. П. Петрова. – Чернигов, 1961. – 4 с.

Комплексный метод обработки документальных материалов ф. Р-951 “Черниговский губернский лесной комитет”: Инструкция / Сост. Е. П. Тесен. – Чернигов, 1961. – 13 с.

Экспертиза газет научно-справочной библиотеки: Памятка / Сост. И. И. Рабинович. – Чернигов, 1962. – 3 с.

Каталогизация документальных материалов фондов комитетов незаможных селян Черниговщины: Памятка / Сост. Н. А. Плетнева. – Чернигов, 1970. – 16 с.

Каталогизация документальных материалов фондов органов здравоохранения Черниговщины 1919–1941 гг.: Рабочая инструкция / Сост. Г. П. Петрова. – Чернигов, 1971. – 32 с.

Каталогизация документальных материалов фонда коллекции “Летопись культурной жизни г. Чернигова”: Метод. пособие / Сост. Г. П. Петрова. – Чернигов, 1973. – 8 с.

Проведение комплексной экспертизы ценности документов фондов народного образования и подготовки кадров: Метод. пособие / Сост. Л. Ф. Ковтун. – Чернигов, 1974. – 19 с.

Комплексная экспертиза ценности документов фондов контроля и рабоче-крестьянской инспекции Черниговского облгосархива: Инструкция / Сост. Е. П. Романова. – Чернигов, 1976. – 25 с.

Комплексная экспертиза ценности документов фондов лесного хозяйства: Инструкция / Сост. Г. П. Мурашко. – Чернигов, 1976. – 19 с.

Проведение комплексной экспертизы ценности документов системы торговли и снабжения: Инструкция / Сост. В. В. Шуляк. – Чернигов, 1976. – 18 с.

Проведение экспертизы ценности и создание объединенных фондов системы сельского хозяйства: Метод. пособие / Сост. Л. Ф. Ковтун. – Чернигов, 1976. – 18 с.

Составление к документам Черниговского облархива фондовых и межфондовых справочников типа указателей: Инструкция / Сост. Е. П. Романова. – Чернигов, 1976. – 16 с.

Организация документооборота. Регистрация документов и построение справочного аппарата: Метод. пособие / Сост. Н. К. Киселева. – Чернигов, 1977. – 16 с.

Размещение и картонирование документов в хранилищах Черниговского облархива: Метод. рекомендации / Сост.: Е. П. Романова, Г. П. Мурашко. – Чернигов, 1977. – 18 с.

Обеспечение сохранности, отбор, прием на государственное хранение документов по обсуждению Проектов Конституции Союза ССР и Конституции Украинской ССР: Метод. рекомендации / Сост. Н. К. Киселева. – Чернигов, 1978. – 3 с.

Составление предисловия к описи дел фондов государственных и ведомственных архивов: Метод. рекомендации / Сост. Н. К. Киселева. – Чернигов, 1978. – 10 с.

Контроль за состоянием делопроизводства и работой архивов, учреждений, организаций и предприятий: Метод. рекомендации / Сост. Н. К. Киселева. – Чернигов, 1979. – 13 с.

Организация работы по исполнению запросов социально-правового характера: Инструкция / Сост. Н. М. Полетун. – Чернигов, 1980. – 7 с.

Тематическая разработка фондов районных и городских Советов народных депутатов и их исполнительных комитетов: Метод. пособие / Сост. Н. К. Киселева. – Чернигов, 1981. – 8 с.

Организация работы по усовершенствованию систематического каталога документов советского периода в Государственном архиве Черниговской области: Метод. пособие / Сост. О. И. Баканова. – Чернигов, 1982. – 8 с.

Учет поступлений и выбытия документов в государственных архивах с постоянным составом документов Черниговской области: Метод. рекомендации / Сост. К. С. Волосевич. – Чернигов, 1983. – 9 с.

Классификация документальной информации в систематическом каталоге госархива Черниговской области (досоветский период): Схема / Сост. В. Т. Саржан. – Чернигов, 1985. – 25 с.

Подведение итогов проверки наличия и состояния дел: Инструкция / Сост. К. С. Волосевич. – Чернигов, 1985. – 11 с.

Схема – указатель к алфавитной картотеке фондов госархива (советский период) / Сост. К. С. Волосевич. – Чернигов, 1985. – 20 с.

Работа с системой каталогов к документам на бумажной основе госархива Черниговской области: Памятка / Сост. В. Т. Саржан. – Чернигов, 1986. – 11 с.

Выдача дел из хранилищ госархива Черниговской области: Памятка / Сост. Н. И. Герасименко. – Чернигов, 1987. – 17 с.

Каталогизация документов учреждений госстатистики: Метод. рекомендации / Сост. Г. М. Толстокорова. – Чернигов, 1987. – 19 с.

Исполнение запросов социально-правового характера: Рабочая инструкция / Сост. Н. М. Полетун. – Чернигов, 1989. – 16 с.

Робота з документами особового походження: Метод. рекомендації / Уклад. Л. М. Свечкова. – Чернігів, 1997. – 29 с.

Систематизація документної інформації в систематичних каталогах державних архівів з перемінним складом документів: Взірцева схема / Уклад. В. Т. Саржан. – Чернігів, 1997. – 16 с.

Основні вимоги до описів, які подаються на розгляд експертно-перевірної комісії держархіву Чернігівської області: Пам'ятка / Уклад. В. Т. Саржан. – Чернігів, 1998. – 7 с.

Тематична розробка фондів районних та міських відділів статистики: Метод. посібник / Уклад. В. Т. Саржан. – Чернігів, 1998. – 12 с.

Робота з фотодокументами в архівних відділах райдержадміністрацій та міськархівах: Метод. рекомендації / Уклад. Н. М. Лобанова. – Чернігів, 1999. – 16 с.

Удосконалення описів в архівних відділах райдержадміністрацій та міськархівах: Метод. рекомендації / Уклад. В. Т. Саржан. – Чернігів, 1999. – 9 с.

Виконання запитів генеалогічного характеру: Метод. рекомендації / Уклад. А. В. Морозова. – Чернігів, 2000. – 126 с.

Виконання запитів про примусове вивезення до Німеччини у роки Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр.: Пам'ятка / Уклад. Н. М. Полетун. – Чернігів, 2000. – 10 с.

Виконання запитів про роботу у партійних і комсомольських органах: Пам'ятка / Уклад. Н. М. Полетун. – Чернігів, 2000. – 4 с.

Виконання запитів про участь у партизансько-підпільній боротьбі у роки Великої Вітчизняної війни: Пам'ятка / Уклад. Н. М. Полетун. – Чернігів, 2000. – 3 с.

Виконання запитів соціально-правового характеру: Метод. рекомендації / Уклад. Н. М. Полетун. – Чернігів, 2000. – 16 с.

Організація та ведення діловодства в архівних відділах райдержадміністрації, міськархівах, установах та підприємствах районного та міського підпорядкування: Метод. рекомендації / Уклад. В. Т. Саржан. – Чернігів, 2000. – 29 с.

Здійснення обліку документів в міських державних архівах та архівних відділах райдержадміністрацій (основні вимоги до облікових документів): Рекомендації для завідувачів міських архівів та начальників архівних відділів райдержадміністрацій / Уклад. М. В. Сіробаба. – Чернігів, 2001. – 26 с.

Комплектування НАФ документами особового походження архівних відділів райдержадміністрацій та міськархівів: Метод. рекомендації / Уклад. Н. М. Лобанова. – Чернігів, 2001. – 22 с.

Упорядкування документів з особового складу в установах та підприємствах Чернігівської області: Метод. рекомендації / Упоряд. Л. М. Свечкова. – Чернігів, 2001. – 13 с.

Основні критерії визначення установ, підприємств і організацій – джерел комплектування архівних відділів районних державних адміністрацій та міських рад / Уклад. М. В. Сіробаба. – Чернігів, 2002. – 13 с.

Примірна номенклатура справ архівних відділів районних державних адміністрацій та міських рад. – Чернігів, 2002. – 8 с.

Каталогізація документів громадських організацій: Метод. рекомендації. – Чернігів, 2003. – 16 с.

Бібліографія

Довідкові видання

Загальні довідкові видання

Черниговский областной государственный архив и его филиалы в городах Нежине и Прилуках: Путеводитель / Сост.: Г. П. Петрова, Н. А. Плетнева, И. А. Плетнев и др.; Под ред. П. Я. Кудряшова, И. А. Плетнева, С. Т. Правдивца. – К.; Чернигов, 1963. – 430 с.

Державні архіви Української РСР: Короткий довідник. – К., 1972. – С. 169–175.

Государственные архивы Украинской ССР: Справочник. – К., 1988. – С. 195–200.

Источник памяти народной: Буклет / Ред. А. Д. Стасевич. – Чернигов, 1988. – 6 с.

Grimsted Patricia Kennedy. Archives and Manuscript Repositories in the USSR. Ukraine and Moldavia. – Princeton, 1988. – В. 1. – Р. 633–640.

Государственные архивы СССР: Справочник. – М., 1989. – Ч. 1. – С. 586–589.

Державний архів Чернігівської області: Коротка довідка // Історичний календар Чернігівщини / Упоряд. О. Деко. – К.: Чернігівське земляцтво, 1997. – С. 156, 158.

Державний архів Чернігівської області: [Буклет до 75-річчя архіву] / Упоряд.: М. М. Полетун, Л. Ф. Сурабко. – Чернігів, 1998. – 20 с.

Архівні установи України: Довідник. – К., 2000. – С. 143–147.

Державний архів Чернігівської області: Путівник. Т. I / Держкомархів України. Держархів Чернігівської обл.; Упоряд.: Т. Сиводід (ст. упоряд.), О. Баканова, К. Вторушина та ін. – Чернігів, 2001. – 600 с. – (Архівні зібрання України. Путівники).

Державний архів Чернігівської області: [Буклет]. – Чернігів, [2004]. – [6] с.

Спеціальні довідкові видання

Каталог музею Черниговской губернской архивной комиссии. – Чернигов: Тип. губернского правления, б. г. – 47 с.

Частина рукописів музею зберігається у Колекції Чернігівської губернської архівної комісії (ф. 674) Держархіву Чернігівської області.

Документальные материалы по истории евреев в архивах СНГ и стран Балтии: Предварительный список архивных фондов. – СПб., 1994. – С. 101.

Колекція кириличних стародруків із зібрання Чернігівського історичного музею ім. В. В. Тарновського: Каталог / Черніг. іст. музей ім. В. В. Тарновського; Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України; Упоряд.: С. О. Половникова, І. М. Ситий; Відп. ред. О. Б. Коваленко. – К., 1998. – 216 с.

Про стародруки, що зберігаються в Держархіві Чернігівської області (С. 197–204).

Особові фонди і архівні колекції, які зберігаються в Державному архіві Чернігівської області та його відділах у містах Ніжині та Прилуках: Довідник / Упоряд.: О. І. Баканова, К. В. Вторушина, Т. І. Зуб та ін. – Чернігів, 1999. – 115 с.

Міжархівний покажчик фондів колишніх партійних архівів обкомів КПУ // Центральний державний архів громадських об'єднань України: Путівник. – К., 2001. – С. 428–436.

Зведений каталог-довідник місцевих періодичних видань 1839–1917 рр., наявних у фондах Чернігівської ОУНБ ім. В. Г. Короленка, Чернігівського державного історичного музею ім. В. В. Тарновського (ЧДІМ), Державного архіву Чернігівської області (ДАЧО) / Черніг. держ. обл. універс. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка; Уклад. Г. А. Конопацька. – Чернігів, 2002. – 160 с.

Національний архівний фонд України. Засоби інтелектуального доступу до документів: Короткий довідник. – К., 2002. – С. 131–134.

Голодомор 1932–1933 рр. на Чернігівщині мовою документів: Тематичний перелік / Держархів Чернігівської обл.; Упоряд.: Л. П. Коноваленко, А. В. Морозова, Н. М. Полетун. – Чернігів, 2003. – 71 с.

Морозова А., Полетун Н. Документи з історії євреїв у Державному архіві Чернігівської області: Довідник / Держархів Чернігівської обл. – Ніжин, 2003. – 320 с.

Державний архів Чернігівської області: Анотований реєстр описів. – [Готується до друку]. – (Архівні зібрання України. Спеціальні довідники).

Огляди фондів

Федоренко П. “Черниговское Отделение Государственного Дворянского Земельного Банка”: [Огляд фонду] // Архівна справа. – 1930. – Кн. 1 (12). – С. 65–67.

Петрова Г. Деякі питання комплектування Чернігівського облдержархіву документальними матеріалами // Архіви України. – 1965. – № 6. – С. 5–14.

Петрова Г. Комплектування [Чернігівського] облдержархіву документами особистого походження // Архіви України. – 1967. – № 3. – С. 44–47.

Петрова Г. П. Колекції Чернігівського облдержархіву // Архіви України. – 1968. – № 3. – С. 60–62.

Самойлович Г. Документи про розвиток промисловості, сільського господарства і культури на Чернігівщині // Архіви України. – 1969. – № 4. – С. 93–94.

Огляд документів, що надійшли до Чернігівського облдержархіву у 1968 р.

Петрова Г. П., Романова О. П. Фонди особового походження Чернігівського облдержархіву // *Архіви України.* – 1976. – № 1. – С. 70–75.

Пилипенко О. Архівні джерела з історії грецької громади Ніжина // *Україна – Греція: архівна та книжкова спадщина греків України: Наук. зб. / НАН України.* Ін-т історії України – К., 1998. – С. 110–112.

Склавенітіс Т. та ін. Архів Ніжинської грецької громади та його аналітичний каталог / Т. Склавенітіс, В. Зайковський, О. Норов // *Україна – Греція: архівна та книжкова спадщина греків України: Наук. зб. / НАН України.* Ін-т історії України. – К., 1998. – С. 131–137.

Чернухін Є. К. Архів грецького Ніжинського братства в Чернігові // *Чернухін Є. К.* Грецьке Ніжинське братство: історіографія та джерела. – К., 1998. – С. 63–81. – (Історичні зошити).

Коваленко О., Ципляк Н. Доцент Іван Львов та його архів // Три століття гуманітарної та педагогічної освіти в Чернігові: від колегіуму до університету: Зб. матеріалів ювіл. наук. конф. / Чернігівський держ. пед. ун-т імені Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2001. – С. 91–92.

Морозова Г. Огляд фонду “Чернігівська духовна консисторія” // *Студії з архів. справи та документознавства.* – К., 2001. – Т. 7. – С. 86–88.

Полетун Н. М. Велика Вітчизняна війна 1941–1945 рр. у документах Держархіву області // *Архівний вісник: Інформ. бюлетень Держархіву Чернігівської області.* – 2005. – № 2. – С. 2–5.

Історія архіву, окремих фондів, колекцій

Плохинский М. М. Архивы Черниговской губернии // *Древности. ТАКМАО.* – М., 1899. – Т. 1, Ч. 3. – Кол. 1–190.

Татищев Ю. В. Черниговские архивы (Отчет о командировке в Черниговскую губернию в 1899 году). – Х.: Типо-литогр. “Печатное дело”, 1901. – 33 с. – [Також опубл. у вид.: Сб. ХИФО. – 1902. – Т. 13. – С. 1–31].

Бережков М. Н. Записка об архиве Нежинского греческого магистрата // Сб. историко-филологического общества при Институте кн. Безбородько в Нежине. – 1912–1913. – Т. 8. – С. 64–68.

Архівна справа на Чернігівщині // *Україна.* – 1926. – Кн. 4 (18). – С. 167–168.

Федоренко П. К. Чернігівський крайовий історичний архів та його фонди // *Архівна справа.* – 1928. – Кн. 7. – С. 22–36.

Федоренко П. К. До історії монастирських архівів // *Архівна справа.* – 1929. – Кн. 9–10. – С. 102–104.

Харламович К. В. Архівна спадщина ніжинських греків // *Архівна справа.* – 1929. – Кн. 9–10. – С. 97–102.

Про історію, склад та долю архіву Ніжинського грецького магистрату.

Плетньова Н. О. Радянське архівне будівництво на Чернігівщині // *НІБ.* – 1958. – № 2. – С. 19–29.

Плетньова Н. О. Радянське архівне будівництво на Чернігівщині // *Третя республік. наук. конф. з архівознавства та інших спец. іст. дисциплін.* – К., 1968. – [Т. 1]. Перша секція. Архівознавство. – С. 60–77.

Іващенко І. К. Чернігівський облдержархів у дев’ятій п’ятирічці // *Архіви України.* – 1977. – № 4. – С. 10–15.

Курас Г. М. Чернігівська архівна комісія та її внесок у вивчення історії України: Автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.09. / Дніпропетровський держ. ун-т. – Дніпропетровськ, 1992. – 19 с.

Коваленко О. Невідома праця Павла Федоренка “Архіви Чернігівського шляхетства” // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 1996. – Т. 1. – С. 133–140.

Хронологія архівного будівництва на Чернігівщині. 1922–1996. – Чернігів, 1997. – 18 с.

Коваленко О. Праця П. К. Федоренка “Архів Милорадовичів” // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 1998. – Т. 3. – С. 150–154. – [Також опубл. у вид.: Скарбниця української культури: Зб. наук. праць. – Чернігів, 2005. – Вип. 5. – С. 66–72].

Острянюк А. Ніжинська історична школа: Доба розквіту (20-ті – початок 30-х рр. ХХ ст.) // Сіверянський літопис. – 2000. – № 5. – С. 31–38.

Відомості з історії формування фондів Чернігівського губернського історичного архіву.

Сердюк Л. Біля джерел архівної справи на Придесенні // Сіверянський літопис. – 2000. – № 1. – С. 126–132.

Архівне будівництво на Чернігівщині. 1921–1941 рр.: Добірка документів та матеріалів / Держархів Чернігівської обл.; Упоряд.: Н. Полетун, А. Морозова. – Чернігів, 2002. – 104 с.

Коваленко О., Гейда О. З історії архіву Чернігівської духовної консисторії // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 2004. – Т. 11. – С. 204–211.

Коваленко О. О. Архів Чернігівського губернського дворянського депутатського зібрання: історія та сьогодення // Література та культура Полісся / Ніжинський держ. ун-т ім. М. Гоголя. – Ніжин, 2005. – Вип. 29. Регіональна історія та культура в українському і східноєвропейському контексті. – С. 252–256.

Періодичні та продовжувані видання архіву

Архівний вісник: Інформаційний бюлетень Державного архіву Чернігівської області. [Засновано у 2005 р.] / Держархів Чернігівської обл.; Робоча група: Р. Б. Воробей (кер.), В. Т. Саржан, Т. І. Сиводід та ін. – Чернігів.

Див. також Генеральну бібліографію № 70, 71, 76, 135, 185.

Адреса: вул. О.Теліги, 23, м. Київ, 04060

Тел./ факс: (044) 440-54-16

Тел.: (044) 440-62-96

E-mail: arhiv@arhiv.kyiv-city.gov.ua

Веб-сторінка на порталі Держкомархіву України:

<http://www.archives.gov.ua/Archives/>

Сторінка на веб-сайті Київської міської держадміністрації:

<http://www.kmv.gov.ua/divisions/>

Транспорт: ст. метро “Дорогожичі”

тролейбус № 16, 19, 22, 23, 27 (зуп. “Вул. Щусєва”)

Час роботи читального залу: понеділок, середа: 10.00–18.00,

вівторок, четвер, п’ятниця: 9.00–16.00

Директор: Купченко Віра Петрівна

Заступники директора: Сидорова Світлана Євгенівна,

Спольнік Ольга Вікторівна

Історична довідка

Свою діяльність Державний архів м. Києва розпочав у травні 1932 р. згідно з Постановою Секретаріату Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету (протокол № 21/506, п. 2 від 10.11.1931 р.) під назвою Київський міський архів.

1958 р. архів отримав статус Київського міського державного архіву з перемінним складом документів. 1962 р. його статус було підвищено – Київський міський державний архів з постійним складом документів, з 1980 р. архів має назву Державний архів м. Києва.

Згідно з Положенням, затвердженим рішенням Київської міської Ради депутатів від 10.07.2003 р. № 584/744, Державний архів м. Києва є структурним підрозділом Київської міської державної адміністрації, підзвітним та підконтрольним Київській міській раді та підпорядкованим Київському міському голові, а з питань виконання функцій державної виконавчої влади – Державному комітету архівів України.

Структура архіву

Апарат управління

Відділи:

- формування НАФ та діловодства
- зберігання, обліку та довідкового апарату НАФ
- інформації та користування документами НАФ
- інформаційно-аналітичного забезпечення

Фонд архіву (архів архіву)

ф. Р-45 Державний архів м. Києва Київської міської держадміністрації, 1009 од. зб. за 1932–2002 рр.

Обсяг фондів

1614 фондів, 957967 од. зб. (11704,2 л. м) за 1645–2004 рр.

3242 од. зб. науково-технічної документації за 1919–1983 рр.

1756 од. зб. фотодокументів за 1834–1919 рр.

40 од. зб. фотодокументів за 1954–1988 рр.

Анотація складу фондів

Архів зберігає документи XVII–XXI ст. У фондах періоду до 1917 р. відклалися документи органів місцевого самоврядування та адміністративних органів – магістрату, міської думи та управи. Це – копії грамот польських королів, російських імператорів, запорізьких гетьманів про надання і підтвердження прав та привілеїв місту Києву та його жителям (1645–1764); укази Сенату, циркуляри київського, подільського і волинського генерал-губернатора та київського цивільного губернатора; протоколи засідань і рішення магістрату, журнали міської думи та управи, магістратські та думські виборчі справи, відомості про кількість виборців за становим та майновим цензом, справи про віднесення до купецького та міщанського станів, про результати перепису населення, списки мешканців міста; документи з благоустрою та розбудови міста: циркуляри, рішення, листування про відкриття та стан цегельних, цукрових, пивоварних заводів, тютюнових, сірникових фабрик, млинів, торговельних закладів, про освітлення міста газовими та електричними ліхтарями, укріплення схилів та гір, озеленення міста, брукування вулиць, про будівництво та експлуатацію міського трамваю, організацію автобусного руху, будівництво фунікулера, розкопки та реставрацію Золотих воріт, будівництво пам'ятника Богдану Хмельницькому, збір пожертвувань на будівництво пам'ятників Т. Шевченку (1907–1914), М. Гоголю (1908–1914); великий масив документів про відведення земельних ділянок під будівництво цивільних споруд для потреб міста та проекти цих будинків, у тому числі військового госпіталю (1807), Гостиного двору (1809–1811), Києво-Балтської залізниці (1869), Київського політехнічного інституту (1897), Міського театру, Університету св. Володимира (1834) тощо.

Цінними є плани міста Києва та його районів у різні періоди, найдавніший з них датовано 1799 р.

Архів зберігає документи навчальних закладів міста – університету, консерваторії, кадетського корпусу, вищих жіночих курсів; інститутів – політехнічного, комерційного, учительського, юридичного, шляхетних дівчат; училищ – комерційних, духовних, художнього та музичного; професійних шкіл, приватних та державних гімназій, реальних училищ.

Інформаційно насичені для генеалого-біографічних досліджень документи Києво-Подільського і Києво-Печерського духовних правлінь, Київської управи благочинія, Києво-Васильківського римо-католицького деканату, Військово-Миколаївського, Петропавлівського та Володимирського соборів, восьми церков.

Архів зберігає фонди установ, організацій, підприємств, навчальних закладів періоду після 1917 р.:

– органів державної влади та управління (Київської міської ради та міської державної адміністрації, районних у м. Києві державних адміністрацій);

– міських управлінь (статистики, капітального будівництва, місцевої промисловості, благоустрою міста, культури, в справах будівництва та архітектури, торгівлі);

– міських та районних відділів (фінансових, охорони здоров'я, народної освіти, торгівлі та ін.);

– акціонерних товариств (“Завод “Укркабель”, “Київ-гума”, “Київський завод “РІАП”, “Редукторний завод”, “Електроприлад”, “Більшовик”, “КІНАП”, “Українські ювеліри”, “Київський мотоциклетний завод”, “Будшляхмаш”, “Дарна”, “Кондитерська фабрика ім. К. Маркса”, “Київський суднобудівний і судноремонтний завод” та інші);

– виробничих об'єднань (“Квазар”, “Електронмаш”, “ВЕДА”, “Київ-прилад”, ім. С. Корольова та інші);

– державних підприємств – (Завод “Арсенал” та інші);

– закладів освіти: національних та державних університетів (ім. Тараса Шевченка, культури та мистецтв, “Київський політехнічний інститут”, будівництва і архітектури, аграрного, педагогічного, медичного, лінгвістичного, цивільної авіації, економічного та інші); технікумів (суднобудівного, енергетичного, радіоелектроніки, топографічного, індустріального та інші); училищ (ім. Р. Глієра, хореографічного, річкового, медичних, педагогічних та інші);

– установ охорони здоров'я, фізичної культури і спорту, соціального забезпечення, органів юстиції, громадських організацій (товариства “Знання”, міської Ради профспілок, Комітету Товариства Червоного Хреста) тощо.

Цікаві колекції документів відклалися в особових фондах відомих українських вчених, ректорів київських вузів, громадських діячів – О. Антонова, М. Білого, В. Боброва, Ю. Ветрова, Г. Добрава, В. Замлинського, О. Плигунова, В. Стрельського та інші.

Для довідкової роботи з метою захисту прав і задоволення запитів громадян використовується інформація фондів міської ради народних депутатів, районних рад та інших виконавчих органів, на підставі яких видаються довідки про відведення земельних ділянок громадянам, установам і організаціям, надання житлової площі, введення в експлуатацію приватних та цивільних будівель, про нагородження медалями “За доблестний труд в Великій

Отечественной войне 1941–1945 гг.”, “За оборону Киева”. Фонди вищих та середніх навчальних закладів надають можливість засвідчити роки навчання у них громадян. На підставі документів фондів заводів, фабрик, комбінатів, будівельно-монтажних організацій працівниками архіву видаються довідки про трудову діяльність киян. Фонди нотаріальних контор зберігають копії договорів купівлі-продажу, дарування, свідоцтва на право майнової власності.

Бази даних

Аркушів фондів (облікова), 563 записи.

Анотований реєстр описів фондів до 1917 р. (облікова), 3546 записів.

Довідковий апарат

Описи

3965

Каталоги

систематичний;

іменний.

Загальний обсяг каталогів і картотек – 85685 карток, з них 85685 – тематичних.

Показчики

Фондові

ф. 17 Київської міської думи – *іменний*;

ф. 1 Київського міського магістрату – *іменний*;

ф. 16 Університету св. Володимира – *іменний*;

ф. 163 Київської міської Ради депутатів трудящих – *іменний*;

анотований реєстр описів фондів до 1917 р.;

документи архіву з історії м. Києва в 3-х томах (12 тисяч документів).

Огляди

Тематичні

Розвиток міського пасажирського транспорту у другій половині XVIII – на початку XX ст. за документами Державного архіву м. Києва;

Розвиток території та забудова Києва наприкінці XVIII ст. – у першій половині XIX ст. за документами Державного архіву м. Києва.

Фондові

- ф. 1 Київський міський магістрат;
- ф. 16 Університет св. Володимира;
- ф. 17 Київська міська дума;
- ф. 163 Київська міська управа.

Науково-довідкова бібліотека

- 10842 книги та брошури від XIX ст.;
- 250 комплектів журналів;
- 4000 номерів журналів;
- 4 річні підшивки газет.

Бібліотека зберігає архівознавчу, історичну, юридичну та краєзнавчу літературу, довідкові і бібліографічні видання.

Методичні розробки

Методические указания об организации учета документальных материалов в Киевском горгосархиве / Сост. Н. Герасимчук. – К., 1964. – 12 с.

Рабочая инструкция по каталогизации документальных материалов фонда “Исполнительный комитет Киевского городского Совета депутатов трудящихся” (ф. № Р-1) / Сост. Н. Ананенко. – К., 1967. – 18 с.

Методические указания по подготовке путеводителя по фондам Киевского городского государственного архива / Сост. А. Милова. – К., 1969. – 15 с.

Из опыта работы Киевского городского государственного архива по комплектованию документальными материалами вузов и некоторые предложения по его улучшению. – К., 1972. – 5 с.

Памятка по организации работы и комплектованию архива фондами личного происхождения / Сост. Н. М. Рутковская. – К., 1975. – 8 с.

Рабочая инструкция по усовершенствованию описей фонда “Киевский трест полиграфической промышленности “Киев-печать” Киевского губернского отдела местного хозяйства” на 1977 г. / Сост. Д. Гришанкова. – К., 1977. – 2 с.

Інструкція про режим допуску у приміщення Державного архіву м. Києва / Уклад. С. Є. Сидорова. – К., 2002. – 5 с.

Методичні рекомендації про порядок оформлення документів та підготовку справ до зберігання та використання / Уклад. О. В. Коленко. – К., 2003. – 45 с.

Інструкція з пожежної безпеки у Державному архіві м. Києва / Уклад. С. Є. Сидорова. – К., 2004. – 14 с.

Інструкція перевіряння наявності та стану документів / Уклад. Т. М. Рокитенець. – К., 2004. – 9 с.

Памятка о проведении каталогизации документов ведомств сотрудниками хозрасчетного отдела Киевского горгосархива / Сост. Б. П. Куренной. – К., б. г. – 4 с.

Бібліографія

Довідкові видання

Загальні довідкові видання

Государственный архив г. Киева: Буклет. – К., 1982. – 8 с.

Государственные архивы Украинской ССР: Справочник. – К., 1988. – С. 202–206.

Grimsted Patricia Kennedy. Archives and Manuscript Repositories in the USSR. Ukraine and Moldavia. – Princeton, 1988. – В. 1. – Р. 285–289.

Государственные архивы СССР: Справочник. – М., 1989. – Ч. 1. – С. 524–526.

Государственный архив города Киева: Путеводитель / Сост.: С. Ю. Валяшко, А. К. Волкотруб, Н. М. Гребенюк (отв. сост.) и др.; Отв. ред. В. А. Замлинский. – К., 1989. – 211 с.

Архівні установи України: Довідник. – К., 2000. – С. 148–150.

Державний архів м. Києва: [Буклет]. – К., [2002]. – [5] с.

Спеціальні довідкові видання

Національний архівний фонд України. Засоби інтелектуального доступу до документів: Короткий довідник. – К., 2002. – С. 135–136.

Огляди фондів

Лозенко Л. Документи періоду відбудови і розвитку народного господарства // Архіви України. – 1967. – № 2. – С. 81–82.

Нові надходження до архіву у 1965–1966 рр.

Мілова Г. Київський міськдержархів // Архіви України. – 1972. – № 1. – С. 84.

Нові надходження до архіву у 1970–1971 рр.

Мілова Г. Київський міськдержархів // Архіви України. – 1973. – № 6. – С. 85–86.

Нові надходження до архіву у 1972–1973 рр.

Гребенюк Н. М., Гришанкова Д. Л. Київський міськдержархів // Архіви України. – 1977. – № 2. – С. 77–79.

Нові надходження до архіву у 1973–1976 рр.

Траченко В. М. Документи Держархіву м. Києва як джерело до вивчення історії міста // Архіви України. – 1982. – № 2. – С. 41–47.

Zeveleva Y., Lifshits Y. Records of the Kiev Board of Craftsmen // Avotaynu: The International Review of Jewish Genealogy. – 1997. – Vol. XIII, № 3. – Р. 41.

Огляд фонду 320 Державного архіву м. Києва.

Волкотруб Г. Огляд документів фонду Київського магістрату // Пам'ять століть. – 1999. – № 2. – С. 112–116.

Войцехівська І. Джерельна база дослідження життя та творчості професора Володимира Замлинського // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики: Зб. наук. праць та спогадів / НАН України. Ін-т історії України. – К., 2001. – Число 6 (7), Ч. 1. – С. 43–58.

Огляд особового архівного фонду проф. В. Замлинського (ф. Р-1600).

Войцехівська І. Огляд особового архівного фонду професора В. І. Стрельського // Проблеми архівознавства і джерелознавства: Зб. наук. праць до 90-річчя від дня народження проф. В. І. Стрельського / УДНДІАСД. – К., 2001. – С. 72–81. – (Історія архівної справи: спогади, дослідження, джерела; Вип. 4).

Волкотруб Г. Документи Києво-Васильківського деканату Держархіву м. Києва // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 2001. – Т. 7. – С. 90–91.

Преловська І. М. Джерелознавчий аналіз документальних матеріалів Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря за 1919 рік (на матеріалах ф. № 4215 ЦДАВО України м. Київ та ф. № Р-1 ДАМК) // Укр. археогр. щорічник. Нова серія. – К., 2001. – Вип. 5–6. – С. 198–223.

Калакура Я., Войцехівська І. Особові архівні фонди фундаторів архівної освіти в Київському університеті імені Тараса Шевченка – професорів В. Стрельського та В. Замлинського // Архівіст: Ювіл. зб. / УДНДІАСД; Держархів м. Києва. – К., 2002. – С. 30–43. – (Історія архівної справи: спогади, дослідження, джерела; Вип. 5).

Цимбал Ю. Матеріали про обрання почесних членів Університету св. Володимира у справах фонду 16 Державного архіву міста Києва // Архівіст: Ювіл. зб. / УДНДІАСД; Держархів м. Києва. – К., 2002. – С. 113–121. – (Історія архівної справи: спогади, дослідження, джерела; Вип. 5).

Історія архіву, окремих фондів, колекцій

Карачківський М. Архівна спадщина київських цехів // Зап. Історико-філологічного відділу УАН. – 1927. – Т. 11. – С. 262–286.

Карамаш С. Державний архів міста Києва: нарис історії // Архівіст: Ювіл. зб. / УДНДІАСД; Держархів м. Києва. – К., 2002. – С. 14–26. – (Історія архівної справи: спогади, дослідження, джерела; Вип. 5).

Купченко В. Державний архів м. Києва // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 2002. – Т. 8. – С. 274–277.

Див. також Генеральну бібліографію № 37, 70, 75, 86, 160, 186, 194, 201, 216.

ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ м. СЕВАСТОПОЛЯ

Адреса: просп. Героїв Сталінграда, 64, м. Севастополь, 99059

Тел.: (0692) 41-66-45, 41-67-25

E-mail: gosarhiv@bios.iuf.net

Веб-сторінка на порталі Держкомархіву України:

<http://www.archives.gov.ua/Archives/>

Веб-сайт архіву: <http://www.gosarhiv.sevastopol.iuf.net>

<http://www.gosarhiv.sev.net.ua>

Транспорт: тролейбус № 10, 14, 18 (зуп. “Бухта Омега”)

Час роботи читального залу: понеділок–п’ятниця: 9.00–16.30

Директор: Крестьянников Валерій Васильович

Заступник директора: Терещук Наталія Михайлівна

Історична довідка

Організація архівної справи в місті почалася після остаточного встановлення радянської влади в Севастополі. 28 січня 1921 р. за наказом Військово-революційного комітету у Севастополі була створена Архівна комісія “для збирання всіх документальних матеріалів”, що знаходилися на території м. Севастополя і його околиць.

В липні 1921 р. у Севастополі утворено повітове відділення Кримського архіву, яке діяло до літа 1923 р. За розпорядженням Севастопольського міськрайвиконкому 1 квітня 1925 р. створено районний архів. Робота архіву була зупинена внаслідок руйнувань від землетрусу у вересні 1927 р.

Починаючи з 1929 р., архівною справою в Севастополі відає “Севастопольське районне архівне бюро”. На 1929/1930 бюджетний рік складений самостійний кошторис цієї установи, юридичний статус Бюро одержало 1930 р. разом зі штампом і печаткою.

На підставі Постанови Президії ЦВК Кримської АРСР від 27 січня 1935 р. Севастопольське районне архівне бюро перетворено в Севастопольське відділення ЦАУ РСФСР. Згідно з наказом ЦАУ РСФСР від 10 лютого 1938 р., який затвердив мережу архівів, Севастопольське відділення ЦАУ було перетворено в Севастопольський державний архів.

Згідно з Постановою РНК СРСР від 29 березня 1941 р., якою затверджено Положення про Державний архівний фонд СРСР і мережу державних архівів, у Севастополі створювався філіал ЦДА Кримської АРСР. Але у зв’язку

з початком Другої світової війни і нацистською окупацією реорганізація не була проведена, штамп і печатка Севастопольського архіву залишилися попередніми. В період оборони міста у 1941 р. більша частина документів загинула. Евакуювати вдалося, за свідченнями колишнього наукового співробітника архіву Л. Салиш, всього 22–25 фондів.

Севастополь був звільнений 9 травня 1944 р. Після з'ясування всіх обставин і кількості втраченого, 14 листопада 1944 р. комісією відділу держархівів НКВС Кримської АРСР складено акт про збитки, завдані окупантами Севастопольській філії ЦДА Криму. В акті відзначено, що в результаті повітряних бомбардувань і артилерійських обстрілів міста у 1942 р. були знищені документи за 1920–1938 рр. загальним обсягом 320 фондів (95357 од. зб.). В евакуації перебували 10 фондів (5000 од. зб.). Після реевакуації ці фонди надійшли на зберігання до ЦДА Кримської АРСР. Діяльність Севастопольського архіву відновлена 3 квітня 1945 р.

Рік 1958-й став переломним у діяльності Севастопольського архіву. Постановою РМ УРСР від 4 жовтня 1958 р. згідно з новим Положенням про державний архівний фонд СРСР Севастопольський міський державний архів був віднесений до категорії архівів з постійним складом документів. З цього часу він одержав статус науково-дослідного закладу, що підпорядковувався Архівному управлінню при РМ УРСР, і був на правах відділу Севастопольського міськвиконкому. Самостійною установою Севастопольський міський державний архів став 11 травня 1962 р. З 1980 р. назва установи – Державний архів міста Севастополя.

Структура архіву

Апарат управління

Відділи:

- формування НАФ України і діловодства
- зберігання та обліку документів НАФ України
- інформації та користування документами
- відомчих архівів, комплектування й експертизи цінності документів (за рахунок спецкоштів)

Фонд архіву (архів архіву)

Ф. Р.-164 Державний архів м. Севастополя, 761 од. зб. за 1937–2000 рр.

Обсяг фондів

453 фонди, 191579 од. зб. (4880 л. м) за 1794–2002 рр.

1 од. зб. кінодокументів за 1983 р.

15163 од. зб. фотодокументів за 1854–2002 рр.

116 од. зб. фондодокументів за 1958–2002 рр.

34 од. зб. відеодокументів за 1996–2002 рр.

Анотація складу фондів

Найбільш ранні документи, що зберігаються в архіві, відклялися у фонді Балаклавського Георгіївського чоловічого монастиря (1794–1920). До особливо цінних віднесені справи, які включають листи адміралів Р. Белінсгаузена, М. Лазарева, П. Нахімова, В. Корнілова, В. Істоміна з їхніми автографами.

Серед документів фонду – копії імператорських указів (1794–1810, 1816–1836), укази Таврійської духовної консисторії (1874, 1877–1878, 1880, 1888, 1907), копії листів імператриці (1839), а також документи з особового складу священнослужителів, алфавітна і паспортна книга послушників (1904–1910). У документах є інформація про участь ієромонахів у бойових походах кораблів Чорноморського флоту, присвоєння їм нагород, святкування 1000-річчя монастиря, про чудотворні ікони, благодійні акції монастиря. Значну частину фонду складають документи фінансово-господарського характеру.

У складі фонду Херсонеського чоловічого монастиря збереглися плани монастирських земель, документи про закладку і будівництво храму св. Володимира в Херсонесі, а також з історії херсонеського дзвона. Значну частину фонду складають документи, що містять відомості про розкопки в Херсонесі, знахідки археологів, про створення Імператорської археологічної комісії і збереження розкопок, заснування в Херсонесі музею старовини.

Окремий фонд складають документи Комісії про спорудження в Севастополі храму святого рівноапостольного князя Володимира. Документи за період 1845–1856 рр. збереглися не в повному обсязі. Крім документів про фінансування та хід будівництва храму, є відомості про закладку храму на центральному міському пагорбі, про поховання М. Лазарева і найменування Адміралтейства в Севастополі Лазаревським. У документах фонду є автографи командувача Чорноморським флотом М. Лазарева, адмірала В. Корнілова, керівника комісії з будівництва З. Аркаса, архітектора академіка М. Еппінгера.

В архіві зберігається колекція метричних книг севастопольських церков: Дунайської гребної флотилії (1822–1853), Балаклавської Свято-Миколаївської церкви (1857–1875), Петропавлівської церкви морського госпіталю (1820–1860), Севастопольського Адміралтейського собору і його придільної Володимирської церкви (1820–1894), Покровського собору (1906–1919) та інших севастопольських церков (1878–1919).

У фонді Канцелярії севастопольського градоначальника відклялися огляди, що служили додатками до щорічних звітів градоначальника. В оглядах є відомості про стан сільського господарства, промисловості, торгівлі, кредитних установ, діяльність комерційного порту, розвиток медицини, освіти, культури, склад і кількість населення, чисельність населення за віросповіданнями, а також число почесних громадян та іноземців. Є відомості про благодійні заклади. До фонду увійшли документи про запобігання повстань у Севастополі, на Чорноморському флоті (1908–1912), про засуджених осіб, що займалися підготовкою повстань, документи на ув'язнених у Севастопольській в'язниці (є фотографії). До особливо цінних документів віднесені плани міста Севастополя (1886–1887, 1891, 1909).

До складу фонду Севастопольської міської управи входять документи про участь Севастопольського міського голови і гласних Думи у Всеросійському з'їзді міських голів, а також різних нарадах, що проходили в Москві в травні–липні 1905 р., документи нарад представників міських і земських управлінь. Збереглися документи про перебування союзних військ у Севастополі в період іноземної військової інтервенції (1918), у т. ч. про роботу комісії з визначення збитків, заподіяних німецькими військами в Криму.

У складі фонду Севастопольського міського магістрату відклалися прохання представників різних станів міського населення і претензії купців (1856–1866). В документах є відомості про придбання земель і зруйнованих домоволодінь у Севастополі, постанови про нагороду купців за участь у Кримській війні, про життя севастопольців у перші 10 років після закінчення Кримської війни.

Фонди Севастопольського карантинного агентства і Севастопольської портової митниці містять документи з історії порту (1803), укази Державної комерц-колегії, Таврійського губернського правління, Сімферопольського повітового казначейства, а також доповіді Севастопольської міської поліції і військової карантинної контори. У документах про закриття митниці (1804) зосереджено інформацію про історію Севастопольської митниці (XVIII–XIX ст.). Про діяльність Севастопольського порту, закордонне судноплавство (1867–1888) свідчать опитувальні аркуші капітанів суден, річні звіти з навігації, відомості про рух коштів і надходження доходів Севастопольського карантинного агентства. У документах агентства зберігся примірник часопису “Севастопольський довідковий листок: Газета громадського життя, літературна і довідкова” за 1 березня 1885 р., у якому було опубліковано зведення про закордонне судноплавство і товарообіг, суми зборів у міську скарбницю (1884). Там же показано порівняльний товарообіг кримських портів. Документи інформують про події російсько-турецької війни (1877–1878), призначення консулів, віце-консулів у Севастополі для захисту інтересів іноземних підданих.

Основну частину архіву складають фонди періоду після 1917 р. У фондах Севастопольського міського, Балаклавського районного, сільських революційних комітетів (1919–1923) зберігаються накази і розпорядження народних комісаріатів, а також відділів продовольства, фінансів, освіти, юстиції, охорони здоров'я, праці, соціального забезпечення, у справах друку, транспорту, пошти, телефону, телеграфу, земельного відділу. Крім того, у фонді Балаклавського ревкому є накази військового комісаріату, начальника гарнізону м. Балаклави і Балаклавського особливого відділу (1920–1922), Севастопольської і Кримської надзвичайних комісій (1920–1921), інструкції і розпорядження Севастопольського і Кримського ревкомів щодо збирання продподатку. Збереглися протоколи засідань Балаклавського і сільських ревкомів (1920–1921), відозва Балаклавського ВРК про боротьбу з голодом і холодом, зведення про діяльність сільських ревкомів (1921), протоколи загальних зборів робітників та службовців, жителів сіл району (1920–1921), засідань Балаклавського рай- і міськвиконкому, сільських виконкомів (1920–1922). У фонді Балаклавського ВРК містяться статистичні відомості про стан сільського господарства району, зведення про збір продподатку і стан особи-

стих господарств, а також листування з відділом управління Балаклавського ревкому про арешти, обшуки, конфіскації майна, списки іноземних підданих Балаклавського району. 1991 р. були розсекречені документи фонду Слідчої міської комісії Севастопольської Ради військових і робітничих депутатів, де містяться: списки провокаторів і секретних співробітників Севастопольського жандармського управління; заяви про посадові злочини офіцерів і чиновників; списки жертв терору (1917–1918), постанови команд (військових і корабельних) про арешт офіцерів; списки ув'язнених міської в'язниці; листування про звільнення арештованих. У документах фонду є відомості про результати роботи слідчої комісії, про спалахи насильства в Севастополі проти офіцерів флоту, розстріли у грудні 1917 р. і в лютому 1918 р., про накладення 10-мільйонної контрибуції на заможні верстви, накладення арешту на капітали, про бешкетування матросів і грабування колекції античних монет Гидалевича, про розпад революційних загонів.

Документи фондів Севастопольської міської Ради і Севастопольського районного виконавчого комітету (1921–1930) свідчать про зусилля місцевих органів влади та управління щодо стабілізації економічного становища в Севастопольському районі і в м. Севастополі шляхом активного втілення принципів нової економічної політики, розвитку ринкових відносин, денационалізації підприємств. Це – протоколи засідань президії і пленумів міської Ради і районного виконавчого комітету, секцій, комісій і комітетів цих органів, районних з'їздів Рад, міжвідомчої економічної наради, селищних і сільських Рад, а також постанови, розпорядження, плани, звіти цих органів влади і управління. Є відомості про діяльність уповноваженого Наркомату зовнішньої торгівлі в Севастополі і Севастопольському торговому порту по імпорту й експорту, у тому числі, доповіді уповноваженого (1921–1923) і представника агентства Експортхліб (1926–1927), протоколи нарад при райвиконкомі і порту, засідань комісій з експорту хліба (1924), звіти про діяльність порту. Особливо цінними визнані протоколи засідань Севастопольської Ради першого скликання (липень 1921 р.) і звернення Ради до трудящих, моряків і червоноармійців, у яких характеризується соціально-економічне, політичне становище в Севастополі на 1 липня 1921 р. У названих фондах відклалися комплекси документів з питань кооперації, торгівлі, промислів (є списки підприємств), сільського і лісового господарства району, культури, курортного розвитку м. Севастополя.

Великий обсяг складають документи церковних столів міськради і РВК про організацію і діяльність релігійних громад різних віросповідань (1922–1933), про ліквідацію монастирів і церков (1923–1927), у т. ч. акти передачі ліквідованих культових споруд організаціям міста, списки храмів. У розсекречених документах Севастопольської міської Ради є відомості про розв'язання житлової кризи в Севастополі (1930) у зв'язку з переведенням суден з Балтики і розширенням суднобудівного морського заводу як за рахунок фінансування житлового будівництва, так і виселення з міста всіх осіб, позбавлених виборчих прав.

Становище довоєнного Севастополя відображено й у звітах, доповідях, планах, актах обстеження підприємств, сільських рад, установ охорони

здоров'я, освіти, науки, торгових і комунальних підприємств, а також доповідях про діяльність Рад і економічний розвиток Севастопольського району на партконференціях, Президії Крим ЦВК, з'їздах Рад, профспілкових конференціях.

У фонді виконкому міськради збереглися звіти, доповідні записки начальників відділів, голів райвиконкомів, протоколи сесій і засідань комісії міськради, доповіді про землевпорядкування Севастопольської зони. 1994 р. розсекречено звіт про виконання народногосподарських планів (1946–1950), у якому містяться відомості про стан усіх галузей народного господарства, у т.ч. про хід капітального будівництва в Севастополі (1939–1950) і планові показники на 1951–1955 р. Були розсекречені і протоколи засідань партійно-господарського активу міста (1962–1974).

Економічний розвиток Севастополя характеризують документи фондів планових комісій Севастопольської і Балаклавської Рад (1944–1985), контрольо-ревізійних, статистичних і фінансових органів (1944–1991), кредитних установ, у т.ч. товариства взаємного кредиту (1924–1929), Севастопольської ради народного господарства (1919–1920). В документах міськради відображена діяльність органів державного і народного контролю, у т.ч. робітничо-селянських інспекцій (1921–1934), групи військового контролю по Чорноморському флоту (1947–1957), міського і районного комітетів народного контролю (1963–1991), державної податкової інспекції (1990–1996). Документи органів Міністерства юстиції, суду, прокуратури, охорони громадського порядку відклалися у фондах нотаріальних контор, Севастопольського окружного, Севастопольського і Балаклавського районних, міського і районних у місті судів, Управління робітничо-селянської міліції, Севастопольської в'язниці, карального відділу юстиції Кримського революційного комітету (1919–1941, 1944–1985). Об'єднані в один фонд документи органів військового управління м. Севастополя (1919–1926), куди увійшли накази Севастопольського військового комісаріату і коменданта фортеці.

З 1992 р. архів комплектується документами міських і районних адміністрацій. У фондах адміністрацій (1992–1999) відклалися розпорядження голів міських і районних держадміністрацій з основної діяльності й особового складу, положення про відділи і посадові інструкції, статзвіти про роботу з кадрами, протоколи засідань профспілкового комітету, листування з питань боротьби зі злочинністю і корупцією в районі, про роботу з неповнолітніми, про надання гуманітарної допомоги жителям району, про стан торгівлі і благоустрою міста.

Промисловість представлена фондами підприємств суднобудування, рибного промислу, приладобудування, видобутку руди. Розвиток промисловості в Севастополі, насамперед, характеризує фонд Севастопольського морського заводу (1918–1985), до складу якого входять директиви органів влади і управління, протоколи засідань правління заводу, звіти, довідки, доповіді про роботу заводу, про виконання завдань першої п'ятирічки, накази (1918–1933). У документах містяться відомості про прийом від французького командування всіх підприємств морського відомства в Севастополі у квітні 1919 р., про виконання замовлень щодо ремонту і будівництва суден (1919, 1920). У фонді є реєстр плавучих засобів, побудованих у Севастополі за 1852–1926 рр.

До фонду Севастопольського морського торговельного порту входять документи за 1921–1928 рр., що знаходилися на секретному зберіганні в Кримському обласному архіві до 1959 р., у Севастопольському архіві – частково до 1991 р. Знаходяться на зберіганні документи про денационалізацію суден (1924–1925), документи центральної і місцевої комісії з перевірки правильності денационалізації суден торговельного флоту Криму. Розсекречено накази, циркуляри і розпорядження уповноваженого Наркомату шляхів сполучення РСФСР у морських справах (він же – начальник Севастопольського порту), його доповіді до наркомату, протоколи засідань з чистки особового складу Феодосійського порту (1923), політичні зведення уповноважених по політчастині кримських портів (1921–1924), а також списки суден Чорного, Балтійського, Білого морів, Тихого океану, захоплених під час Першої світової війни (1914–1918). Збереглися листи агентів іноземних пароплавів про здійснення рейсів між чорноморськими портами і документи про обмеження діяльності Севастопольського порту у зв'язку з наявністю в Севастополі Військово-морської бази і фортеці (1922).

Документи Севастопольського морського торговельного порту (1944–1962) містять інформацію про відновлення портових споруд, про перетворення порту 1954 р. у Чорноморське державне морське пароплавання, а 1962 р. – в Севастопольський морський торговельний порт, інформацію про нові умови господарювання (1994). Документи 1999–2001 р. містять звіти про виробничу діяльність порту, про роботу з науково-технічною інформацією, пропаганду передового досвіду, про надходження і впровадження винаходів.

У 1991 р. розсекречено документи фонду Севастопольського агентства Чорноморсько-Азовської контори Радторгфлоту (1923–1930): про економічне регулювання морських перевезень і відмову у їхньому здійсненні приватним особам наприкінці 20-х рр.; про згорання економічних відносин з іноземним капіталом, зокрема, про припинення кредитування концесійних і змішаних товариств і приватних фірм до 1928 р.; про встановлення монополії на хлібозаготівельні операції й усунення конкуренції приватних осіб в експорті хлібопродуктів (1923–1929); про заходи щодо організації морських перевезень греків-біженців із кримських портів (1925), а також про взаємодію торговельних установ Криму, агентства “Севторгфлот” і “Експортхлеб”.

Розсекречено адресні листки жителів міста Севастополя, складені в період окупації міста нацистами (1942–1944).

Для видачі довідок соціально-правового характеру активно використовують документи фондів:

- Виконавчого комітету Севастопольської міської Ради депутатів трудящих;
- Севастопольської міської державної адміністрації;
- Виконавчих комітетів районних Рад народних депутатів м. Севастополя;
- Південного басейнового виробничого рибогосподарського концерну “Південь” Державного комітету рибного господарства України;
- Севастопольського управління океанічного рибальства (СУОР) Головного управління рибної промисловості Азово-Чорноморського басейну;

– Севастопольського виробничого об'єднання рибної промисловості “Атлантика”;

– Всесоюзного рибпромислового об'єднання Азово-Чорноморського басейну (ВРПО “Азчорриба”);

– Управління містобудування й архітектури Севастопольської міської державної адміністрації;

– Управління капітального будівництва Виконавчого комітету Севастопольської міської Ради народних депутатів;

– Адресні листки жителів міста Севастополя в період німецько-фашистської окупації (1942–1944);

– Колекцію будинкових книг громадян, що проживали в місті Севастополі (1933–1947);

– Колекцію метричних книг Севастопольських церков.

Кінофотофоновідеодокументи відображають різні періоди історії міста Севастополя. Велика частина фотодокументів дореволюційного періоду – це репродукції краєвидів міста й околиць, громадських будинків і споруд, у т. ч. культових. Декілька негативів відображають період революційних подій 1917 р. і громадянської війни. Основну частину складають документи радянського періоду: знімки зруйнованого війною міста, об'єктів промисловості і сільського господарства, світлини Героїв Радянського Союзу, у т. ч. космонавтів, Героїв Соціалістичної Праці і почесних громадян міста, передовиків промисловості і сільського господарства, заслужених діячів народної освіти, охорони здоров'я, культури.

Серед фонодокументів – записи свідчень учасників оборони Севастополя (1941–1942), членів Комітету оборони А. Саріної, адмірала Ф. Октябрського та інших учасників Другої світової війни. У фонозаписах архіву зберігаються спогади учасників відбудови Севастополя, виступ І. Папаніна, короткі біографічні нариси письменників, художників, заслужених артистів, виступи членів міськради і голів міського виконавчого комітету. 1994 р. був зроблений перезапис бесіди письменника Геннадія Черкашина з екс-президентом М. Горбачовим (1994). Серед цікавих записів:

– радіопередачі про програму і репертуар Міжнародного театрального фестивалю “Херсонеські ігри”;

– репортаж із Севастопольського морського торговельного порту в дні прибуття першого іноземного цивільного судна (1994);

– інтерв'ю з поетом П. Градовим – автором пісні “Легендарний Севастополь”;

– радіопередачі Оксани Титової “Калейдоскоп”;

– радіопередачі співробітників архіву, присвячені історії м. Севастополя (2001–2004).

– відеофільм “ВМС України. Історія і сучасність”. Автор – начальник ТРЦ “Бриз” Мирослав Мамчак (2002);

– відеозапис телепередач співробітників архіву в ранковій передачі “Здравствуй, Севастополь” у рубриках “Про що говорять документи”, “Новини 100-літньої давнини”, “Архіважливо” (2001–2003), присвячені важливим історичним подіям у м. Севастополі.

Бази даних

Архів (обліково-тематична), 128847 записів.
Окупація Севастополя 1942–1944 рр. (іменна), 7000 записів.
Відомчі архіви (тематична).

З 2001 р. архів має свій веб-сайт. Розділи сайту дозволяють познайомитися з держархівом як науковою установою, з архівними фондами, науковими статтями співробітників, надають можливість відвідати фотоархів, порівнявши місто дореволюційне і сучасне. 2003 р. була розроблена сторінка, присвячена 150-річчю Кримської (Східної) війни. До сторінки створено фотоархів, куди увійшли понад 200 фотографій (багато рідкісних). 2004 р. на сайті було розміщено три виставки:

1. До 60-річчя визволення м. Севастополя від німецько-фашистських загарбників;
2. Автографи адміралів і морських офіцерів – учасників оборони Севастополя 1854–1855 р.
3. Відбитки печаток лінійних кораблів і фрегатів Чорноморського флоту – учасників Кримської війни.

Довідковий апарат

Описи

877

Каталоги

систематичний;
іменний;
систематичний фотодокументів;
систематичний фонодокументів.

Пройшли тематичне розроблення 119 фондів, 24260 од. зб., складено 82103 тематичні картки.

Картотеки

перейменувань вулиць м. Севастополя – *алфавітна*;
фонди архіву – *тематична*;
Севастопольська комісія колишніх червоногвардійців і червоних партизанів – *іменна*;
документи з особового складу організацій і підприємств міста, що зберігаються у фондах постійного зберігання – *іменна*;
документи з реорганізації установ і підприємств міста – *тематична*;
документи з особового складу ліквідованих організацій та їхніх правонаступників – *іменна*;
документи з особового складу організацій і підприємств міста за довоєнні роки – *іменна*;
Севастопольська в'язниця – *іменна*.

Огляди

Фондови

- Ф-1 Севастопольський міський словесний суд (1858);
- Ф-3 Церква Дунайської гребної флотилії (1827–1855);
- Ф-4 Благочинний церков Севастопольського округу Таврійської єпархії, м. Севастополь (1864–1879);
- Ф-5 Митрофанівська церква боковий вівтар Севастопольського Адміралтейського собору (1854–1866);
- Ф-8 Управління Севастопольського трамвая та освітлення анонімного Бельгійського товариства (1886–1920);
- Ф-9 Балаклавська Миколаївська церква (1857–1860, 1866–1875);
- Ф-11 Петропавлівська церква морського госпіталю (1820–1878);
- Ф-15 Канцелярія севастопольського градоначальника (1878, 1879, 1882, 1884, 1888, 1891–1910);
- Ф-17 Севастопольська портова митниця (1803, 1889, 1907–1917);
- Ф-18 Севастопольський міський магістрат (1856–1866);
- Ф-19 Херсонський чоловічий монастир (1853–1919);
- Ф-20 Балаклавський Георгіївський монастир (1794–1920);
- Ф-21 Комісія з будівництва в Севастополі храму святого Володимира (1845–1872);
- Ф-22 Севастопольське карантинне агентство (1852, 1867–1888);
- Ф-23 Севастопольський адміралтейський собор і Володимирська церква (1815–1894);
- Ф-25 Севастопольська міська управа (1905–1909);
- Ф-27 Управління поліцмейстера севастопольського градоначальства (1908–1912);
- Ф-30 Колекція церковних книг записів актів цивільного стану (1878–1919);
- Р-18 Севастопольський морський торговельний порт (1921–1995);
- Р-79 Севастопольська міська Рада (1921–1995);
- Р-252 Севастопольська в'язниця Управління юстиції при Головнокомандуючому збройними силами півдня Росії, м. Севастополь Таврійської губернії (1919–1920);
- Р-253 Севастопольський морський завод (ВАТ “Севморзавод” (1918–1985);
- Р-266 Слідча комісія Севастопольського центрального виконавчого комітету Ради військових і робітничих депутатів м. Севастополя Таврійської губернії (1917–1918);
- Р-312 Адресні листки мешканців міста Севастополя, складені в період окупації міста (1942–1944);
- Р-420 Севастопольський районний виконавчий комітет Севастопольської міської Ради робітничих, селянських, червонофлотських і червоноармійських депутатів (1921–1930);
- Р-513 Севастопольське агентство Чорноморсько-Азовської головної контори Радторгфлоту (1920–1930);

Р-535 Колекція документів діячів народного господарства:

оп. 1. Абанін І. – управляючий Кримським районним управлінням енергетичного господарства (1929–1932, 1934–1940); уповноважений Наркомату електростанцій СРСР з відновлення Севастопольської ГРЕС (1943–1944);

оп. 2. Лунев П. – начальник служби зв'язку МПВО м. Севастополя в 1941–1942 рр. та ін.;

Р-536 Альошина Тамара Олександрівна – голова міської планової комісії в період відбудови міста, заслужений економіст УРСР;

Р-537 Стржелецький Станіслав Францович – кандидат історичних наук, археолог, завідувач античного відділу Херсонського музею;

Р-539 Любчиков Михайло Андрійович – член Спілки журналістів СРСР, учасник оборони і визволення Севастополя;

Р-541 Брусенцов Геннадій Якович – член Спілки художників СРСР, заслужений художник УРСР;

Р-563 Колекція документів діячів літератури і мистецтва (поетів, художників, артистів севастопольських театрів);

Р-567 Колекція документів з історії м. Севастополя.

Науково-довідкова бібліотека нараховує у своєму фонді 4796 книг і брошур, а також 393 річні комплекти журналів, 512 річних підшивок газет.

Методичні розробки

Инструкция по усовершенствованию описи Севастопольского городского отдела по делам строительства и архитектуры. – Севастополь, 1973. – 4 с.

Методическое пособие по комплектованию архива фондами личного происхождения. – Севастополь, 1973. – 18 с.

Методическое пособие по комплексной экспертизе ценности документов Севастопольского городского государственного архива. – Севастополь, 1975. – 82 с.

Методическое пособие по комплектованию архива фондами личного происхождения. – Севастополь, 1975. – 5 с.

Рабочая инструкция по усовершенствованию описей и научно-технической обработки документов фонда Р-308 Севастопольского городского отдела по делам строительства и архитектуры. – Севастополь, 1975. – 11 с.

Методическое пособие по усовершенствованию описей для фондов первой и второй категорий в Севастопольском городском государственном архиве. – Севастополь, 1979. – 28 с.

Памятка по составлению указателей к описям дел. – Севастополь, 1979. – 11 с.

Рабочая инструкция по усовершенствованию систематического каталога в госархиве г. Севастополя. – Севастополь, 1980. – 9 с.

Памятка по созданию картотеки истории учреждений, организаций и предприятий г. Севастополя. – Севастополь, 1981. – 10 с.

Рабочая инструкция по экспертизе ценности документов школ ФЗО и ГПТУ в государственном архиве г. Севастополя. – Севастополь, 1981. – 16 с.

Рекомендации по печатанию описей и справочного аппарата к ним. – Севастополь, 1982. – 15 с.

Бібліографія

Довідкові видання

Загальні довідкові видання

Державні архіви Української РСР: Короткий довідник. – К., 1972. – С. 181–182.

Государственный архив г. Севастополя: Краткий справочник. – К., 1982. – 224 с.

Государственные архивы Украинской ССР: Справочник. – К., 1988. – С. 206–209.

Государственные архивы СССР: Справочник. – М., 1989. – Ч. 1. – С. 536–537.

Архівні установи України: Довідник. – К., 2000. – С. 151–152.

Государственный архив города Севастополя: Краткий справочник / Сост.: Н. М. Терещук, Н. С. Калинина; Под ред. В. В. Крестьянникова. – Севастополь, 2000. – 191 с.

Спеціальні довідкові видання

Національний архівний фонд України. Засоби інтелектуального доступу до документів: Короткий довідник. – К., 2002. – С. 137–140.

ГАЛУЗЕВІ ДЕРЖАВНІ
АРХІВИ

ГАЛУЗЕВИЙ ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ (ГДА МО України)

Адреса: вул. Січневого повстання, 1, м. Київ, 01010

Тел.: (044) 280-28-72

E-mail: відсутній

Веб-сторінка на порталі Держкомархіву України:

<http://www.archives.gov.ua/Archives/>

Транспорт: ст. метро “Арсенальна”

Час роботи читального залу: понеділок–п’ятниця: 9.00–18.00

Начальник архіву: Бугера Григорій Петрович

Заступник начальника: Турчик Василь Іванович

Історична довідка

Архів штабу Київського військового округу (1945–1992) засновано 1 серпня 1945 р. Центральний архів Міністерства оборони України (1992–1997) створено з фондів архіву КВО і розформованої 300 окремої роти супроводження військових вантажів. Архів підпорядковувався Генеральному штабу Збройних Сил України. 20 серпня 1997 р. Центральний архів Міністерства оборони України перейменовано в Галузевий державний архів Міністерства оборони України.

Структура архіву

Апарат управління

Відділи:

- формування НАФ
- комплектування та прийому документів
- впорядкування та обліку документів
- довідкового апарату та забезпечення роботи дослідників
- фондові відділи № 1, № 2, № 3
- забезпечення збереженості документів
- оброблення звернень
- спеціальний

Обсяг фондів

3831 фонд, 323890 од. зб. за 1807–2004 рр.

3256 од. зб. (1238 од. обл.) кінодокументів.

До третини документів встановлено обмежений доступ.

Анотація складу фондів

Архів зберігає документи: управління штабу КВО, штабів армій, військових частин та установ округу, частин центрального (Московського) підпорядкування, що дислокувалися на території округу (1946–1992); Головнокомандуючого земським військом (1807–1808), робочих дружин, батальйонів, управління, судів, тилових евакуаційних пунктів Південно-Західного фронту (1914–1918); військових комісаріатів, Київських губернських управлінь військово-продовольчого постачання (1918–1922), військових шпиталів (1843–2000).

До 1990 р. документи тривалого (понад 25 років) та постійного зберігання передавалися до Центрального архіву Міністерства оборони СРСР у м. Подольськ Московської області, до Військово-медичного архіву Військово-медичного музею Міністерства оборони СРСР у Санкт-Петербурзі та Архіву ракетних військ у Москві.

У фондах архіву є документи військових частин та установ, що брали участь в угорських (1956) та чехословацьких (1968) подіях (документи тільки тих військових частин, що дислокувалися на території України), окремих військових частин, що брали участь у міжнародних миротворчих операціях на території інших держав – Анголи, Афганістану, В'єтнаму, Іраку, Єгипту, Кореї, Сьєрра-Леоне, Югославії тощо (1953–2004), також листування центрального апарату Міністерства оборони України та Генерального штабу Збройних Сил України з органами державної влади стосовно діяльності Збройних Сил України (1992–2000).

В архіві зберігаються документи військових частин та установ, що брали участь у ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС (1986–1990). Фонди, як правило, формуються із документів з особового складу: накази командирів військових частин та установ, книги алфавітного обліку військовослужбовців та працівників збройних сил, особові справи військовослужбовців, персональні справи кандидатів та членів КППС, документи військово-медичних установ, а саме: історії хвороби, акти, протоколи військово-лікарських комісій; документи військово-навчальних закладів – копії дипломів, залікові відомості, учбові картки, документи державних екзаменаційних комісій, навчальні плани, програми, звіти; історичні довідки (формуляри), ліквідаційні акти розформованих військових частин та установ, фінансові документи; протоколи партійних та комсомольських зборів і конференцій, плани роботи політвідділів; документи щодо раціоналізаторських та винахідницьких пропозицій; доповіді про стан військової дисципліни та бойової готовності військових частин та установ тощо.

Також постійно поповнюється колекція видань наказів і директив Міністра оборони, начальника Генерального штабу Збройних Сил СРСР та України, їхніх заступників.

Крім документів з паперовою основою, в архіві зберігаються кінопрокатні копії військово-навчальних кінофільмів (1959–1997), а також фотоальбоми, що відображають історію військових частин, фотоальбоми випускників військових навчальних закладів, фотопортрети командного та рядового складу (фото XIX–XX ст.)

З 1998 р. плановим порядком архів комплектується документами управління Міністерства оборони України, Генерального штабу Збройних Сил

України, а також документами військових частин та установ, що розформовуються.

Для довідкової роботи з метою захисту прав і задоволення соціальних потреб громадян використовується 85 % документів.

Бази даних

Учасники ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС (іменна), 71256 записів.

Довідковий апарат

Описи

39271

Каталоги

іменний;
предметний;
географічний;
тематичний;
хронологічний.
Загальний обсяг – 9785 карток.

Показчики

23 (алфавітні до наказів командирів, особового складу окремих військових частин, в т.ч. які брали участь у ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС, перелік наказів Міністра оборони СРСР та Головнокомандувача об'єднаними Збройними Силами СНД, 1955–1992).

Довідники

18 (списки фондів архіву та кожного архівосховища окремо, довідники військових частин, документи яких передано до ЦАМО РФ, та військових частин, установ, документи яких знаходяться на зберіганні в архіві, довідкове видання “До історії Київського військового шпиталю” (за документами Російського військового історичного архіву), перелік військових частин, які брали участь у бойових діях чи забезпеченні бойової діяльності військ, довідник військових частин, установ та організацій довоєнного періоду (1918–1922), розробляється збірка “Анотації до кінофільмів”).

Огляди фондів

3264

Картотеки

особових справ – *іменна*;

вtrat особового складу – *алфавітна*;
справ Героїв Радянського Союзу – *іменна*;
кримінальних справ.
Всього 62919 карток.

Встановлена локальна мережа, яка дає можливість використовувати одночасно в декількох відділах базу даних на умовні та дійсні найменування військових частин та установ у хронологічній і алфавітній послідовності, згідно з порядковими номерами умовних найменувань військових частин та установ, а також списки фондів архіву та архівосховищ.

Науково-довідкова бібліотека

Бібліотека зберігає архівознавчу, юридичну, історичну літературу, довідкові, бібліографічні, періодичні видання. Методична література нараховує 164 од. зб., книги – 218 од. зб., періодичні видання – 449 од. зб. Наявний довідково-інформаційний апарат складається з 929 карток.

Бібліографія

Довідкові видання

Загальні довідкові видання

Архівні установи України: Довідник. – К., 2000. – С. 155–156.

Бугера Г. П. Архів Міністерства оборони України // Енциклопедія сучасної України. – К., 2001. – Т. 1. А. – С. 702.

Галузевий державний архів Міністерства оборони України: [Буклет]. – К., б. р. – [5] с.

Спеціальні довідкові видання

Національний архівний фонд України. Засоби інтелектуального доступу до документів: Короткий довідник. – К., 2002. – С. 146.

Історія архіву, окремих фондів, колекцій

Бугера Г. Галузевий державний архів Міністерства оборони України // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 1999. – Т. 4. – С. 132–133.

Нецька Л. Галузевий державний архів Міністерства оборони України: історія, склад і тематика документів // Архіви України. – 2004. – № 1–2. – С. 171–176.

ГАЛУЗЕВИЙ ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ МІНІСТЕРСТВА ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ (ГДА МВС України)

Адреса: вул. Богомольця, 10, м. Київ, 01024

Тел.: (044) 256-11-23, 254-76-22

E-mail: zapr@dchib.kiev.ua

Веб-сторінка на порталі Держкомархіву України:

<http://www.archives.gov.ua/Archives/>

Транспорт: ст. метро “Хрещатик”, автобус № 24, 62
(зуп. “Будинок офіцерів”)

Час роботи читального залу: понеділок–четвер: 9.00–18.00,
п’ятниця: 9.00–17.45

Начальник архіву: Платонова Надія Володимирівна

Заступник начальника: Білас Тетяна Анатоліївна

Історична довідка

Архів Управління робітничо-селянської міліції НКВС УСРР (1934–1935).

Архів Першого спецвідділу НКВС, МВС УРСР (1935–1971).

Архів Республіканського інформаційного центру при МВС УРСР (1972–1974).

Архів Республіканського науково-дослідного інформаційного центру при МВС УРСР (1974–1986).

Група спецфондів Головного інформаційного бюро при МВС УРСР (1986–1992).

Група спецфондів Інформаційного бюро при МВС УРСР (1986–1994).

Галузевий державний архів Міністерства внутрішніх справ України, ГДА МВС України (з 1995 р. – донині).

Архівні документи ГДА МВС України зберігаються в архіві центрального апарату МВС, 26 філіалах в Головних управліннях та Управліннях МВС України в областях та Центральному архіві внутрішніх військ. Є документи постійного зберігання в закладах освіти та науково-дослідних установах системи МВС України.

Обсяг фондів

Всього зберігається 1454 фонди, із них у центральному апараті – 72 фонди, в ГУМВС, УМВС областей – 1304 фонди, в Центральному архіві внутрішніх військ – 78 фондів.

На архівному зберіганні перебуває 3154 тис. од. зб., із них в центральному апараті – 45 тис., в ГУМВС, УМВС областей – 3082 тис., в Центральному архіві внутрішніх військ – 27 тис. за 1918–2001 рр.

Анотація складу фондів

1938 р. відповідно до рішення НКВС, Прокуратури, Народного комісаріату юстиції СРСР передано із судів до органів державної безпеки НКВС справи на осіб, засуджених за контрреволюційні злочини. Частина цих справ у 1954–1956 рр. була передана до МВС УРСР. Це кримінальні справи на осіб, засуджених за вбивства, крадіжки державного майна, бандитизм, перехід кордону, спекуляцію, самогоноваріння та інші злочини, які в 50-ті рр. були віднесені до категорії кримінальних. МВС УРСР розіслало ці справи до архівів Управлінь МВС областей – за місцем засудження осіб.

У результаті виділення 1943 р. із НКВС оперативно-чекістських підрозділів і переведення їх до створеного НКДБ було перерозподілено архівні документи відповідно до визначених функцій.

Відповідно до постанови Ради Міністрів СРСР 1949 р. до МДБ було передано прикордонні війська та міліцію разом з архівними документами.

1949 р. до “Особо-справочного бюро” МВС СРСР (м. Красногорськ) передано документи фонду “Управління по військовополонених та інтернованих”, які стосувалися діяльності політвідділів таборів військовополонених, що дислокувалися на території України.

З метою спрощення процесу звільнення спецпоселенців 1954 р. передано до МВС республік, Управлінь МВС архівні облікові справи на осіб, направлених на спецпоселення. Але через два роки процес передавання зупинився і частина архівних справ так і залишилася в архівах МВС республік колишнього СРСР, Управлінь МВС областей РРФСР. У 1955–1956 рр. було вилучено кримінальні справи про засудження військовополонених – генералів німецької та інших армій – противників СРСР і передано на зберігання до Першого спецвідділу МВС СРСР.

Відповідно до розпорядження Головного архівного управління при Раді Міністрів СРСР та МВС СРСР 1964 р. було передано до “Особого архіву” Головного архівного управління при Раді Міністрів СРСР архівні справи, що утворилися в процесі діяльності Управління по військовополонених та інтернованих, картки на іноземців – колишніх військовополонених, які перебували в таборах, робочих батальйонах на території України. Документи з обласних підрозділів направлялися до Москви як через міністерство, так і безпосередньо адресату.

1968 р. були відібрані і передані до архіву Міністерства оборони СРСР кримінальні справи на осіб, які засуджувалися військовими трибуналами формувань Радянської Армії на території України за військові злочини впродовж 1941–1945 рр.

У листопаді 1991 р. на шифротелеграму МВС СРСР Управлінням військ внутрішньої та конвойної охорони по Україні і Молдові було передано до Москви архівні справи, що утворилися в діяльності цих військ упродовж 1943–1980 рр.

ГДА МВС України зберігає нормативні документи НКВС, МВС СРСР та НКВС, МВС УРСР з 1936 р., вищих органів влади та управління УРСР з питань діяльності органів внутрішніх справ з 1938 р., документи діловодства по лінії служб міністерства з 1944 р., статистичні звіти з відомостями про злочини та осіб, які їх скоїли з 1942 р., кримінальні справи осіб, засуджених позасудовими та судовими органами впродовж 1919–1945 рр., документи про участь співробітників апарату міністерства в охороні громадського порядку під час проведення Олімпіади 1980 р. та ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, припинені кримінальні справи на осіб, підозрюваних у скоєнні злочинів за 1984–1998 рр., документи з особового складу МВС України з 1944 р.

В архівних підрозділах ГУМВС, УМВС України в областях зберігаються накази УМВС з 1944 р., особові справи колишніх працівників з 1942 р., особові справи спецпоселенців, кримінальні справи судових та позасудових органів за 1920–1953 рр., документи діловодства служб з 1950 р. У Центральному архіві внутрішніх військ зберігаються архівні документи військових частин внутрішніх, конвойних військ та національної гвардії з 1989 р.

У 1990-ті рр., відповідно до Закону України “Про державну таємницю”, вперше розпочалася робота по розсекреченню архівних документів МВС України. На сьогодні переглянуті і частково розсекречені документи діловодства служб міністерства, завершується розсекречення нормативних актів НКВС, МВС СРСР.

Бази даних

Працівники органів внутрішніх справ, які загинули або зникли безвісти в роки Другої світової війни (3191 особа – 26 томів).

Картки із заробітної плати колишніх працівників органів внутрішніх справ (10365 осіб – 132 томи).

Громадяни, які були засуджені Окремою нарадою та трійкою Державного політичного управління (56504 особи – 135 томів).

Спецпоселенці (18351 особа – 6 томів).

В архівному підрозділі УМВС України у Волинській області створено базу даних на 1500 спецпоселенців; в Дніпропетровській області – на 10457 спецпоселенців; 19089 осіб, засуджених позасудовими органами, 93092 особові справи колишніх працівників; в Донецькій області – на 18927 спецпоселенців, 6823 особи, засуджені трійками, 2327 реабілітованих, 479 розкуркулених, 18723 особові справи працівників, 1097 пенсійних справ; в Запорізькій області – на 11289 реабілітованих.

Довідковий апарат

Архівні справи занесено до описів, розроблено фондові огляди. Створена картотека обліку особових справ працівників міліції, які звільнились

на пенсію; справ на спецпоселенців, виселених з України; осіб, засуджених судовими та позасудовими органами впродовж 1919–1945 рр.

Центральним архівом внутрішніх військ підготовлено Перелік військових частин внутрішніх військ, які брали участь у бойових операціях військ за 1944–1951 рр., та Перелік військових частин внутрішніх військ, які брали участь у ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській атомній електростанції.

Бібліографія

Довідкові видання

Загальні довідкові видання

Архівні установи України: Довідник. – К., 2000. – С. 153–154.

Платонова Н. В. Архів МВС України // Енциклопедія сучасної України. – К., 2001. – Т. 1. А. – С. 702.

Спеціальні довідкові видання

Національний архівний фонд України. Засоби інтелектуального доступу до документів: Короткий довідник. – К., 2002. – С. 145.

Огляди фондів

Платонова Н. В. Фонди держархіву МВС України та їх роль у дослідженні історії України ХХ ст. // Українське архівознавство: історія, сучасний стан та перспективи: Наук. доп. Всеукр. конф. (19–20 листоп. 1996 р.). – К., 1997. – Ч. 2. – С. 191–196.

Потильчак О. Іноземні військовополонені Другої світової війни у радянських таборах на території України: до проблеми вітчизняної джерельної бази // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 2004. – Т. 11. – С. 219–223.

Охарактеризовано документи фондів “Управління у справах військовополонених та інтернованих НКВС (МВС) УРСР” (ф. 5), “Накази, розпорядження НКВС, МОГП МВС СРСР” (ф. 45), “Накази, розпорядження НКВС, МОГП МВС Української РСР” (ф. 46) та ін.

Історія архіву, окремих фондів, колекцій

Платонова Н. Історія та сучасний стан Галузевого державного архіву Міністерства внутрішніх справ України // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 1999. – Т. 4. – С. 127–132.

Платонова Н. В. Сучасні методи репрезентації архівної інформації в Державному архіві МВС України // Архіви України. – 2002. – № 4–6. – С. 199–206.

Платонова Н. В. Архівна служба МВС України: історія, інформаційні ресурси, сучасні методи їх репрезентації: Автореф. дис. ... канд. іст. наук. – К., 2003. – 24 с.

ДЕРЖАВНИЙ КАРТОГРАФО-ГЕОДЕЗИЧНИЙ ФОНД УКРАЇНИ (УКРКАРТГЕОФОНД)

Адреса: пров. Новопечерський, 3, корп. 2, м. Київ, 01042

Тел.: (044) 261-19-57, 261-14-73

Факс: (044) 261-14-73

E-mail: geofond@kiev.farlep.net

Веб-сторінка на порталі Держкомархіву України:

<http://www.archives.gov.ua/Archives/>

Транспорт: ст. метро “Палац “Україна”

Час роботи читального залу: понеділок–четвер: 8.30–17.15,

п’ятниця: 8.30–16.00

Директор: Жежера Анатолій Іванович

Перший заступник,

головний інженер: Клименко Олександр Васильович

Історична довідка

Державний картографо-геодезичний фонд України створено 1996 р. з метою централізованого накопичення, обліку, систематизації, зберігання топографо-геодезичних та картографічних документів і забезпечення потреб народного господарства, населення, науки, освіти та оборони України цією інформацією.

Обсяг фондів

2 фонди, 411004 од. зб. за 1932–2000 рр.

24638 од. зб. науково-технічної документації.

33855 комплектів видавничих оригіналів створення карт.

24425 книг технічної документації за проектами і звітами з виконаних топографо-геодезичних робіт за 1932–2003 рр.

Анотація складу фондів

Архів зберігає: топографічні, оглядово-топографічні, оглядові карти і плани міст різних масштабів, систем координат та рівня секретності, а також несекретні карти й плани території України, Росії, США, Канади; тематичні карти та атласи, геодезичні документи і аерофотозйомки. Укркартгео-

фонд проводить аналіз державної геодезичної мережі України та картографічний моніторинг території України.

Для забезпечення своєчасного і точного зображення географічних об'єктів та адміністративно-територіального устрою України Укркартгеофонд веде “Чергову карту України” та Довідник адміністративно-територіального устрою України.

Бази даних

Топографо-геодезична вивченість України (тематична), понад 2 тис. записів.

Бібліографія

Довідкові видання

Загальні довідкові видання

Архівні установи України: Довідник. – К., 2000. – С. 163.

Спеціальні довідкові видання

Національний архівний фонд України. Засоби інтелектуального доступу до документів: Короткий довідник. – К., 2002. – С. 151.

**ГАЛУЗЕВИЙ ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ
ГІДРОМЕТЕОРОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ МІНІСТЕРСТВА
ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО
СЕРЕДОВИЩА УКРАЇНИ (ГДА Гідрометслужби)**

Адреса: просп. Науки, 39, корп. 2, м. Київ, 03028

Тел.: (044) 525-69-69, 525-69-62

Факс: (044) 525-69-69

E-mail: vitgda@inbox.ru

Веб-сторінка на порталі Держкомархіву України:

<http://www.archives.gov.ua/Archives/>

Транспорт: ст. метро “Либідська”, тролейбус № 1, автобус № 20
(зуп. “Гідрометеорологічна”)

Час роботи читального залу: понеділок, вівторок, четвер: 9.00–17.30

Начальник архіву: Довгич Михайло Іванович

Заступник начальника: Коноваленко Ірина Миколаївна

Історична довідка

Згідно із розпорядженням Головного Управління гідрометеорологічної служби при Раді Міністрів СРСР від 16.05.1958 р. № ПФ-1150 Українське республіканське управління з гідрометеорології наказом від 20.05.1958 р. № 145 організувало в Київській гідрометеорологічній обсерваторії Українського УГМС відділ гідрометеорологічного фонду (Гідрометфонд).

Постановою Кабінету Міністрів України від 27.11.1991 р. № 344 Українське республіканське управління з гідрометеорології Держкомгідромету СРСР було реорганізовано у Державний комітет України по гідрометеорології (Держкомгідромет).

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 31.07.1995 р. № 570 на базі Гідрометфонду Держкомгідромету України було створено Галузевий державний архів Держкомгідромету України.

Указом Президента України від 15.12.1999 р. утворено Міністерство екології і природних ресурсів України (Мінекоресурсів України), до складу якого увійшов Комітет України з питань гідрометеорології.

Постановою Кабінету Міністрів України від 27.12.2001 р. № 1750 у складі Мінекоресурсів України Комітет України з питань гідрометеорології був реорганізований у Державну гідрометеорологічну службу (Держгідромет).

Указом Президента України від 15.09.2003 р. № 1039/2003 Мінекоресурсів України реорганізовано у Міністерство охорони навколишнього

природного середовища України (Мінприроди України), до складу якого нині входить Держгідромет.

Структура архіву

Відділи:

- зберігання інформації на паперових носіях
- зберігання інформації на технічних носіях
- підготовки інформації

Обсяг фондів

8 фондів, 147570 од. зб. з паперовою основою, у т. ч. 16294 рулони мікрофільмів. Створено страховий фонд, до якого входять:

279 магнітних стрічок, 929 дискет ПЕОМ, 7 CD-дисків

Метеорологічний фонд 29584 од. зб. за 1801–2004 рр.

Гідрологічний фонд 55244 од. зб. за 1860–2004 рр.

Агрометеорологічний фонд 30636 од. зб. за 1946–2004 рр.

Синоптичний фонд 2901 од. зб. за 1946–2004 рр.

Аерологічний фонд 5246 од. зб. за 1946–2004 рр.

Дані спостережень за станом забруднення навколишнього середовища 1814 од. зб. за 1967–2004 рр.

Гідрографічний фонд 567 од. зб. за 1946–2004 рр.

Узагальнені матеріали 5284 од.зб. за 1868–2003 рр.

Анотація складу фондів

Архів є спеціалізованим підрозділом Державної гідрометеорологічної служби, де зібрані матеріали про минулий та сучасний стан довкілля України за його кількісними та якісними показниками, а саме: документи з питань гідрології, метеорології, агрометеорології, аерології, синоптики, гідробіології, відомості про радіаційний контроль та матеріали спостережень за навколишнім середовищем. Установа містить документи метеорологічних спостережень з 1808 р., щоденники візуальних спостережень з XIX ст., унікальні гідрологічні щоденники країн Заходу: Австрії, Угорщини, Польщі з середини XIX ст., документи періоду Першої світової та громадянської воєн, періоду нацистської окупації України. Архів зберігає матеріали про стан радіоактивного забруднення атмосфери та атмосферних опадів, поверхневих вод і ґрунтів України.

Метеорологічний фонд містить документи спостережень на території України за температурою повітря, ґрунту, сонячною радіацією, сонячним сяйвом, напрямком та швидкістю вітру, атмосферним тиском, вологістю повітря, опадами, сніговим покривом, загальним вмістом озону та за атмосферними явищами.

Гідрологічний фонд зосереджує у своєму складі документи спостережень за рівнями води, витратами води, температурою води, льодовим покривом, витратами завислих та рухомих наносів, проміри глибин на річках, озерах, водосховищах та морях України.

Агрометеорологічний фонд концентрує дані спостережень у вегетаційний та зимовий періоди року, спостереження за вологістю ґрунту, агрогідрологічними властивостями ґрунту, дані запасів вологи у ґрунті, випаровуванням з ґрунту, промерзанням і відтаванням ґрунту, температурою ґрунту.

Синоптичний фонд – приземні карти погоди, кільцеві та мікрокільцеві карти, карти баричної топографії, екстремальних температур і опадів по території України, кінематичні карти синоптичних періодів, карти розподілу середніх значень температури повітря за декаду та місяць, розподілу аномалій температури, опадів та інших елементів карти штормових оповіщень, журнали штормових попереджень про стихійні гідрометеорологічні явища.

Аерологічний фонд – дані вітрового, температурного зондування, середнього вітру пошарово, місячних підсумків радіозондових спостережень, результати зондування за мікроструктурою хмар, за висотою нижньої межі хмар, температурою, вологістю, тиском, напрямком та швидкістю вітру на різних висотах.

Фонд спостереження за станом забруднення навколишнього середовища містить дані спостереження за забрудненням повітря у районах промислових підприємств і окремих точках міст України, щорічні дані про стан забруднення повітря м. Києва, Київської області, хімічний склад атмосферних опадів, результати контролю забруднення снігового покриву, забруднення поверхневих вод суші, морської води та поверхні моря, стан біоти (рослинності, тваринних організмів), картки первинної обробки проб фіто-, зоопланктону, перифтону та зообентосу, журнали радіаційних, хімічних спостережень, радіоактивних опадань, радіоактивності повітря, журнали результатів аналізів проб аерозолів і випадань, радіонуклідного складу повітряних аерозолів атмосферних випадань та радіоактивне забруднення, огляди робіт з вивчення радіоактивного забруднення території України.

Гідрографічний фонд містить топографічні, гідрографічні карти, плани-схеми території водних об'єктів, на яких розташовані гідрометеорологічні станції і пости, матеріали нівелювання, маршрутних снігозйомок, температури снігового покриву, стратиграфії та фізико-механічних властивостей снігу, висоти снігового покриву та його стан у снігозборах, характеристики лавин.

Фонд узагальненої літератури складається з щорічників, щомісячників, довідників, атласів, альбомів, бюлетенів, оглядів, які вміщують дані з усіх видів спостережень за станом природного середовища, каталоги небезпечних явищ погоди.

Фонди архіву не мають секретної інформації і доступні для користування.

2003 р. виданий буклет про Галузевий державний архів гідрометеорологічної служби України, в якому відображена структура архіву, функції відділів, а також основні види документів, що зберігаються в архіві.

Бази даних

Радіологічний стан довкілля і забруднення радіонуклідами.

Довідковий апарат

Описи

3919

Каталоги

предметно-тематичний;
систематичний на гідрологічні та актинометричні документи.
23617 тематичних карток.

Картотеки

документи спостережень за навколишнім середовищем України (1815–2000) – *географічна*;
спостереження за навколишнім середовищем України після аварії на ЧАЕС – *алфавітна*.

Показчики

пункти гідрометеорологічних спостережень – *алфавітний*.

Науково-довідкова бібліотека нараховує 250 книг і брошур (1950–2002 рр.), складається з методичних вказівок, інструкцій, настанов, довідників.

Бібліографія

Довідкові видання

Загальні довідкові видання

Справочник государственного гидрометеорологического фонда СССР. (Главное управление гидрометеорологической службы при Совете Министров СССР). Управление гидрометеослужбы Украинской ССР. Ч. 1. Метеорология, аэрология и климат. Т. 10. Украинская ССР. Вып. 1. – К., 1963–1978.

Архівні установи України: Довідник. – К., 2000. – С. 157–158.

Галузевий державний архів гідрометеорологічної служби України: Буклет. – К., 2003.

Спеціальні довідкові видання

Національний архівний фонд України. Засоби інтелектуального доступу до документів: Короткий довідник. – К., 2002. – С. 147–148.

ГАЛУЗЕВИЙ ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ (ГДА СБ України)

Адреса: вул. Золотоворітська, 7, м. Київ, 01034
(для листування: вул. Володимирська, 35, м. Київ, 01034)
Тел.: (044) 256-92-96
Факс: (044) 253-13-86
E-mail: info@ssu.gov.ua
Веб-сторінка на порталі Держкомархіву України:
<http://www.archives.gov.ua/Archives/>
Сторінка на веб-сайті Служби безпеки України:
<http://www.sbu.gov.ua/structure/dep13/html/>
Транспорт: ст. метро “Золоті ворота”
Час роботи читального залу:
понеділок–п’ятниця: 9.30–17.00

Начальник архіву: Богунов Сергій Миколайович
Заступник начальника: Кокін Сергій Анатолійович

Історична довідка

Галузевий державний архів Служби безпеки України створено згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 1 квітня 1994 р. № 206 на базі архівних фондів, що сформувались у процесі службової діяльності органів державної безпеки УРСР та сучасних органів безпеки України.

За Законом України “Про Національний архівний фонд та архівні установи України” Галузевий державний архів (ГДА) СБ України входить до системи архівних установ держави. У свою чергу, складовими системи ГДА СБ України є архіви Центрального управління та регіональних органів Служби безпеки України. Загальна кількість одиниць зберігання перевищує 1,3 млн., значна кількість яких внесена до НАФ України і має особливі умови користування відповідно до Закону України “Про державну таємницю”.

Користування документами здійснюється згідно з чинним законодавством України, зокрема, законами України “Про Національний архівний фонд та архівні установи”, “Про інформацію”, “Про державну таємницю”, “Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні”, “Про звернення громадян”, Постанови Верховної Ради України “Про тлумачення Закону України “Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні” тощо.

Інформаційні можливості архіву використовуються не тільки для задоволення службових потреб, зокрема, підготовки науково-педагогічних кадрів і оперативних працівників в системі СБ України, але і для виконання

запитів органів державної влади, наукових установ, закладів освіти, засобів масової інформації, громадян України та іноземних держав, здійснення довгострокових державних програм і науково-видавничих проєктів, у тому числі міжнародних.

Археографічна робота ГДА СБ України проводиться, насамперед, на основі науково-дослідницьких програм “Науково-практичне використання документальної спадщини спеціальних служб України” та “Історія Української держави у світлі документів її спеціальних служб”. Співробітники архіву активно виступають як автори на шпальтах наукових й періодичних видань, розробляючи проблематику минулого спецслужб в Україні. У рамках реалізації програми “Реабілітовані історією” та інших науково-видавничих проєктів за участю співробітників ГДА СБ України підготовлено понад 100 науково-документальних публікацій у колективних монографіях, збірниках, часописах, відомчих виданнях. Спільно з науковцями інститутів Національної академії наук України опубліковано низку збірників документів і наукових праць, в яких досліджується природа радянського тоталітаризму та увічнюється пам’ять безвинних жертв політичних репресій.

Здійснюється робота з підготовки багатотомного україно-польського документального видання “Україна та Польща у тридцятих–сорокових роках ХХ століття. Маловідомі документи з архівів спеціальних служб”. Побачили світ перші три томи цього видання “Польське підпілля 1939–1941. Львів–Коломия–Золочів” (Варшава–Київ, 1998), “Переселення поляків та українців 1944–1946” (Варшава–Київ, 2000), “Польське підпілля 1939–1941. Від Волині до Покуття” (Варшава–Київ, 2004).

Вийшли друком документальні збірники “Остання адреса” (К., 1998–1999, в 3 т.), друге видання, перероблене і доповнене у 2003 р. Джерельна база ГДА СБ України використана при підготовці численних збірників документів, зокрема: “З порога смерті. Письменники України – жертви сталінських репресій” (К., 1991), “Колективізація і голод в Україні. 1929–1933” (К., 1993), “Голод в Україні 1946–1947” (К., 1996), “Київ у дні нацистської навали” (К., 2003), “Бабий Яр: человек, власть, история”, книга 1 (К., 2004), “Кримські татари: шлях до повернення” (К., 2004).

Користувачами архіву (близько 100 чол., при 1000 відвідувань на рік) підготовлено десятки монографічних та дисертаційних досліджень, статей, публіцистичних виступів.

Служба безпеки України спільно з Головним архівним управлінням при Кабінеті Міністрів України (нині Державний комітет архівів України), Інститутом історії України НАН України та Всеукраїнською спілкою краєзнавців стала засновником і бере безпосередню участь у виданні науково-документального журналу “З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ” (zareєстрований ВАК при Кабміні України як наукове фахове видання з історичних наук). Виходить з 1994 р. Спецвипуски цього видання присвячені висвітленню кримінальних справ, що залишили помітний слід в історії нашого суспільства. Це, зокрема, справи “Всесоюзної військово-офіцерської організації” (“Весна”, 1930–1931 рр.), “Єврейського антифашистського комітету” (“САК”, 1948–1949 рр.).

Окремий спецвипуск журналу розповів про діяльність органів держбезпеки УРСР під час війни 1941–1945 рр. Широкого міжнародного резонансу набуло оприлюднення унікальних документів про участь співробіт-

ників радянських органів державної безпеки у попередженні і ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС.

Провідними науково-публікаторськими партнерами архіву є Інститут історії України, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень, Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, Національна Академія СБ України.

При ГДА СБ України діють науково-методична рада та експертно-перевірні комісія, членами яких є провідні фахівці архіву, інститутів НАН України, Державного комітету архівів України.

Структура архіву

Відділи:

- комплектування, обліку, забезпечення збереженості та користування документами, з лабораторіями реставрації та мікрофільмокопіювання документів
- науково-дослідної роботи, інформації та користування документами, який здійснює тематичну розробку архівних фондів, створює довідковий апарат, розглядає звернення, що надходять до архіву, забезпечує роботу читального залу

Науково-видавнича група

Обсяг фондів

82 фонди, понад 300 тис. од. зб. за 1918–2005 рр.

41 од. зб. кінодокументів.

Анотація складу фондів

Найбільш давні з документів датуються 1918 р., часом створення Всеукраїнської надзвичайної комісії. Водночас в архівних справах зустрічаються окремі документи дореволюційної доби: фотографії, листи, записні книжки тощо.

Серед документів слід виділити:

- нормативно-правові та розпорядчі документи центральних і республіканських органів держбезпеки СРСР та УСРР, УРСР, а також СБ України;
- документи вищого керівництва ВУНК-ДПУ-НКВС-МДБ-КДБ (доповідні записки в інстанції, огляди, спецповідомлення);
- кримінальні справи на осіб, які стали жертвами тоталітаризму, зокрема відомих діячів української держави, науки, освіти, культури, мистецтва, церкви, представників радянського партійно-державного керівництва;
- документи, що висвітлюють діяльність окремих українських політичних партій і рухів доби революції та національно-визвольних змагань;
- документи про соціально-економічні, громадсько-політичні, культурні, релігійні та інші процеси в суспільстві;
- відомості про діяльність іноземних розвідок на території України;
- документальні колекції періоду Другої світової війни, в яких відображена розвідувальна, диверсійна та контррозвідувальна діяльність радян-

ських органів державної безпеки, окремих партизанських загонів, підпільних груп, а також містяться відомості про німецький окупаційний режим на території України, про структуру і діяльність спеціальних органів Німеччини та її союзників;

– документи про боротьбу радянських органів держбезпеки з ОУН і УПА в 1930–1950-х рр.;

– особові справи колишніх співробітників радянських органів державної безпеки та СБ України;

– архівні документи, створені в ході оперативно-службової діяльності Служби безпеки України.

Бази даних

Списки репресованих громадян (іменна), 6 тис. записів.

Автоматизована інформаційна система обліку та пошуку архівних документів та інформації.

Довідковий апарат

Описи

105

Каталоги

систематичний;
предметно-тематичний;
іменний;
з особового складу.

Тематично опрацьовано 41 фонд, 25908 спр., складено 96205 тематичних карток.

Картотеки, огляди

– з грифом “Для службового користування”.

Бібліографія

Довідкові видання

Загальні довідкові видання

Архівні установи України: Довідник. – К., 2000. – С. 159–160.

Веденєв Д. В., Лошицький О. А. Архів Служби безпеки України // Енциклопедія сучасної України. – К., 2001. – Т. 1. А. – С. 703–704.

Галузевий державний архів Служби безпеки України: 10 років: [Буклет]. – К., 2004. – [14] с.

Спеціальні довідкові видання

Кокін С. А. Анотований покажчик документів з історії ОУН і УПА у фондах Державного архіву СБУ. Вип. 1. Анотований покажчик документів з фонду друкованих видань (1944–1953) / НАН України. Ін-т історії України; Держкомархів України. Держархів СБУ. – К., 2000. – 214 с.

Національний архівний фонд України. Засоби інтелектуального доступу до документів: Короткий довідник. – К., 2002. – С. 149.

Історія архіву, окремих фондів, колекцій

Пшенніков О. Державний архів Служби безпеки України // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 1999. – Т. 4. – С. 126–127.

Періодичні та продовжувані видання архіву

З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ: Науковий і документальний журнал. [Заснований у 1994 р.] / Гол. ред. кол. наук.-документ. серії книг “Реабілітовані історією”; Ін-т історії України НАН України; СБУ; Держкомархів України; Всеукр. спілка краєзнавців; Редкол.: Ю. Данилюк (гол. ред.), О. Пшенніков (перший заст. гол. ред.), Ю. Шаповал (заст. гол. ред.) С. Кокін (відп. секр.) та ін. – К.

За 1994–2003 рр. вийшло 20 номерів часопису.

Див. також Генеральну бібліографію № 87, 105, 194, 202, 206, 216.

ГАЛУЗЕВИЙ ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЕРЕДНИКІВ ФОНДУ ДЕРЖАВНОГО МАЙНА УКРАЇНИ (ГДА ФП ФДМУ)

Адреса: просп. Академіка Глушкова, 1, м. Київ, 03680
павільйон № 16 Національного комплексу “Експоцентр України”
Тел.: (044) 251-95-04, 492-86-40, 492-86-43
Факс: (044) 492-86-44

Веб-сторінка на порталі Держкомархіву України:
<http://www.archives.gov.ua/Archives/>

*Сторінка на веб-сайті Державної акціонерної компанії
“Національна мережа аукціонних центрів”:* <http://www.aaa.ua>

Транспорт: від ст. метро “Либідська” тролейбусом № 4, 11, 12,
або маршрутним таксі № 11, 12, 80, 206-к, 444, 416
до зуп. “Виставка”, “Експоцентр України”

Час роботи читального залу: понеділок–четвер: 9.00–18.00,
п’ятниця: 9.00–16.45

Директор: Новохатська Луїза Павлівна
Заступник директора: Лавренюк Алла Іванівна

Історична довідка

З метою виконання Указу Президента України від 7 червня 1999 р. № 968/99 “Про заходи щодо забезпечення захисту прав учасників інвестиційних фондів та інвестиційних компаній” та згідно з Постановами Кабінету Міністрів України від 3 липня 2000 р. № 1055 “Про створення галузевого державного архіву фінансових посередників Фонду державного майна” та від 4 квітня 2001 р. № 330 “Про внесення змін до Постанови Кабінету Міністрів України від 3 липня 2000 р. № 1055” був створений Галузевий державний архів фінансових посередників Фонду державного майна України.

Архів є спеціалізованою державною установою, що входить до складу Державної акціонерної компанії “Національна мережа аукціонних центрів”.

Архів приймає, зберігає та використовує документи, що створені в процесі приватизації державної власності та віднесені до складу Національного архівного фонду України, зокрема:

– реєстри, акти приймання-передавання, договори та інші первинні документи, що підтверджують факт залучення приватизаційних паперів громадян;

– довідки, що видавалися Державною акціонерною компанією “Національна мережа аукціонних центрів” та регіональними центрами сертифікатних аукціонів, у яких містяться дані про підсумки аукціонів або договори куплі-продажу цінних паперів, придбаних за рахунок приватизаційних паперів за весь період діяльності;

– спеціалізовану звітність щодо акумулювання та використання приватизаційних паперів (довідки про використання приватизаційних паперів; звіти про рух приватизаційних паперів; розрахунки вартості чистих активів) та ін.

Відповідно до мети діяльності архів здійснює повноваження щодо володіння, користування і розпорядження частиною Національного архівного фонду, що належить державі і зберігається в ньому згідно з його профілем.

Складовою частиною фондів архіву є архівні приватизаційні документи 24-х філій обласних аукціонних центрів ДАК “Національна мережа аукціонних центрів” за 1994–2000 рр., в яких зазначено проведення і завершення сертифікатної приватизації в Україні. Триває робота по впорядкуванню цих документів та підготовка довідкового апарату до них.

Архів у межах наданих йому повноважень згідно з положенням про нього здійснює контроль і нормативно-методичне забезпечення роботи ділових та архівних підрозділів фінансових посередників (ДАК “Національна мережа аукціонних центрів”, її філій, інвестиційних фондів та інвестиційних компаній, яким відповідними нормативними актами було надано право працювати з приватизаційними паперами):

- складає списки установ-джерел комплектування;
- забезпечує прийом справ і документів на зберігання та опрацювання;
- проводить експертизу наукової, історико-культурної цінності документів;
- здійснює зберігання документів, що входять до складу Національного архівного фонду України;
- створює і вдосконалює систему довідкового апарату;
- інформує керівництво Компанії про склад та зміст архівних документів;
- виконує запити юридичних осіб, громадян України з питань приватизації та забезпечує захист конституційних прав та інтересів фінансових посередників;
- перевіряє стан зберігання та впорядкування документів в установах – джерелах комплектування;
- з дозволу керівництва Компанії в установленому порядку надає архівні документи для виставок, використання їх у засобах масової інформації, Інтернеті тощо.

Структура архіву

Відділи:

- комплектування, забезпечення зберігання та обліку приватизаційних документів
- довідкового апарату та використання архівних документів

Сектор науково-технічної інформації

ГАЛУЗЕВИЙ ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ ДЕРЖАВНОГО ДЕПАРТАМЕНТУ УКРАЇНИ З ПИТАНЬ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ

Адреса: вул. Мельникова, 81, м. Київ, 04050

Тел.: (044) 238-82-00, 238-81-58

E-mail: admin@kvs.dov.ua

Веб-сторінка на порталі Держкомархіву України:

<http://www.archives.gov.ua/Archives/>

Транспорт: ст. метро “Лук’янівська”, тролейбус № 16, 19, 23, 28
(зуп. “Вул. Якіра” або “Вул. Пугачова”)

Час роботи архіву: понеділок–п’ятниця: 9.00–18.00

Керівник архіву: Жигун Микола Іванович

Історична довідка

Державний департамент України з питань виконання покарань утворено Указом Президента України від 22 квітня 1998 р. № 344/98 як центральний орган виконавчої влади, який безпосередньо реалізує єдину державну політику у сфері виконання покарань. Галузевий державний архів Державного департаменту України з питань виконання покарань створено відповідно до Закону України “Про Національний архівний фонд і архівні установи” та згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 6 вересня 2000 р. № 1393. У зв’язку з тим, що до 1998 р. Головне управління виконання покарань було структурним підрозділом у складі Міністерства внутрішніх справ України, всі документи, які зберігалися на той час, залишилися в архіві МВС України, а з 2000 р. архівні документи зберігаються в Галузевому державному архіві Державного департаменту України з питань виконання покарань.

Обсяг фондів

В архіві сформовано 5 фондів: наказів; обліку особових справ; бухгалтерського обліку та звітності; редакції газети “Закон і обов’язок”; фонд паспортів слідчих ізоляторів і тюрем. На зберіганні знаходиться 1130 од. зб. за 2000–2004 рр., з них: постійного зберігання – 186; тривалого зберігання – 644; особових справ колишніх працівників – 300.

ДЕРЖАВНИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ ГЕОЛОГІЧНИЙ ФОНД УКРАЇНИ (“Геоінформ України”)

Адреса: вул. Ежена Потьє, 16, м. Київ, 03057

Тел.: (044) 456-60-61

E-mail: fond@geoinf.kiev.ua

Веб-сторінка на порталі Держкомархіву України:

<http://www.archives.gov.ua/Archives/>

Транспорт: ст. метро “Шулявська”, тролейбус № 5, 7
(зуп. “Гарматна”)

Час роботи: понеділок–п’ятниця: 9.00–17.00

Директор: Карімов Ільгіз Афлятунович

Головний інженер: Примушко Сергій Іванович

Заступник директора з фондової роботи та геології:

Білошапська Тетяна Дмитрівна

Історична довідка

Державний інформаційний геологічний фонд України засновано 1919 р. при Українському геологічному комітеті (очолював видатний український геолог, професор Київського університету В. Лучицький) у вигляді спеціалізованої бібліотеки, де накопичувалися звіти та інші документи про геологічні дослідження, що проводилися на території України з 1895 р. Бібліотека розміщувалась в одній із лабораторних кімнат Київського університету, які займав Комітет. 1929 р. Український геологічний комітет реорганізовано в Українське геологічне управління, а бібліотеку – в Геологічний фонд, який з 1937 р. став Українським територіальним відділенням Всесоюзного геологічного фонду (ВГФ).

Протягом 1938–1939 рр. були підготовлені та видані перші інструкції про фондову роботу, згідно з якими до обов’язків охоронців фондів входило (як і нині входить): збір, організація обліку, зберігання, систематизація, аналіз геологічних матеріалів з дослідження надр.

Станом на 1 січня 1940 р. у фонді зберігалось 11196 геологічних документів. Восени 1941 р. основні звіти й картографічні матеріали були перевезені на Донбас, а пізніше – до м. Актюбинська (Казахстан). Фонди реєвакуювали до Києва 1944 р., але за роки війни кількість геологічних матеріалів скоротилася вдвічі внаслідок знищення окупантами частини фондів, яка залишалася в Києві. Станом на 1 січня 1946 р. фонди склали всього 5039 геологічних документів.

1952 р. Українське територіальне відділення ВГФ було перетворено в Український територіальний геологічний фонд (УТГФ). З 1958 р., у зв'язку зі зростанням обсягів геологічних робіт і звітних матеріалів, УТГФ отримав статус самостійної госпрозрахункової одиниці при Головному управлінні геології УРСР, а потім – Міністерства по геології і використанню надр УРСР.

У спорудженому 1963 р. Головним управлінням геології УРСР чотирповерховому адміністративному будинку (в м. Києві по вул. Ежена Потьє, 16) врахована необхідність у робочій площі для розміщення геологічного фонду України.

Український територіальний геологічний фонд 1992 р. реформовано в Державне геологічне підприємство “Державний інформаційний геологічний фонд” (ДГП “Геоінформ”), якому з 1996 р. надано статус галузевого державного архіву (Постанова Кабінету Міністрів України від 08.11.1996 р. № 1366). ДГП “Геоінформ” 2001 р. перетворено на Державне науково-виробниче підприємство “Геоінформ України” – установу Державного комітету природних ресурсів України, яка має сучасну матеріальну і технічну базу, що дозволяє ефективно обробляти та зберігати геологічну інформацію.

ДНВП “Геоінформ України” – єдина в державі сучасна інформаційна організація геологічного профілю, що використовує передові комп'ютерні технології при отриманні та поширенні різноманітної геологічної інформації, завдяки якій фахівці виконують завдання державної ваги – накопичення, зберігання та надання для користування фондкових геологічних матеріалів з метою реалізації прав та обов'язків юридичних та фізичних осіб щодо отримання геологічної інформації; державну реєстрацію геологорозвідувальних робіт; ведення Державного кадастру родовищ та проявів корисних копалин, Державного водного кадастру, Державного балансу запасів корисних копалин; облік геологічної, геофізичної, гідрогеологічної, інженерно-геологічної, еколого-геологічної вивченості території України; підготовка матеріалів для надання спеціальних дозволів на геологічне вивчення та використання надр; створення баз даних геологічної інформації тощо.

Підприємство має 18 територіальних відділів (в Автономній Республіці Крим та 17 областях), які працюють при обласних державних адміністраціях і проводять аналіз та узагальнення даних про стан мінеральних ресурсів відповідних територій.

ДНВП “Геоінформ України” організовує свою роботу відповідно до “Порядку обліку, зберігання та користування фондковими геологічними матеріалами”, затвердженого наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 28 листопада 2000 р. № 217, керівних документів Держкомархіву України.

Загальна площа архівосховищ складає 1200 м², об'єм – 4960 м³. У семи сховищах розміщується 136 металевих стелажів із загальною довжиною полиць понад 3734 м. Сховища обладнані протипожежною та охоронною сигналізацією. Працюють два читальних зали (загальною площею 119 м² на 35 робочих місць): для роботи з відкритою геологічною інформацією та геологічними матеріалами з обмеженим доступом.

Обсяг фондів

У книгосховищах фонду нараховується 49096 геологічних звітів на паперових носіях. Найстаріший з них датується 1900 р. Геологічні фонди щорічно поповнюються більше ніж на 600 од. обл.

Анотація складу фондів

В архіві зосереджені неопубліковані геологічні звіти, які складені на підставі вивчення та використання надр України: за підсумками геологічних, геофізичних, гідрогеологічних, інженерно-геологічних та інших видів робіт під час проведення знімальних, пошуків і розвідки твердих корисних копалин, нафти та газу, а також як підсумок науково-дослідних, тематичних, дослідно-методичних та дослідно-технологічних робіт у галузі геології, включаючи створення інформаційних систем і програмних засобів оброблення геологічних даних.

Бази даних

Геологічні звіти (тематична), 59465 записів, у тому числі понад 10 000 записів про звіти, які були вилучені із зберігання або передані до інших організацій та установ.

Програмне забезпечення розроблено відповідно до вимог галузевої геологічної інформаційної системи в СУБД ORACLE. З 2002 р. паралельно до БД “Геологічні звіти” створюється страховий фонд електронних копій геологічних звітів. На сьогодні він складає 1262 звіти, що становить разом з графічними додатками понад 5000 од. зб., або майже 6% всього геологічного фонду.

Довідковий апарат

Каталоги

авторський;
предметно-систематичний;
географічний.
Загальний обсяг – понад 200 000 карток.

Фондом проводиться щорічне поповнення карт геологічної, гідрогеологічної, інженерно-геологічної та геофізичної вивченості території України. Здійснюється видання оглядів, щорічників та інших робіт довідкового характеру, де наводяться дані про стан сировинної бази окремих галузей народного господарства, дається порівняльна характеристика (запаси, видобуток тощо) з ресурсами зарубіжних країн.

Бібліографія

Довідкові видання

Загальні довідкові видання

Архівні установи України: Довідник. – К., 2000. – С. 161–162.

Спеціальні довідкові видання

Національний архівний фонд України. Засоби інтелектуального доступу до документів: Короткий довідник. – К., 2002. – С. 150.

ГАЛУЗЕВИЙ ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНОЇ ОХОРОНИ УКРАЇНИ (ГДА УДО України)

Адреса: вул. Богомольця, 8, м. Київ, 01024

Тел.: (044) 256-96-65

E-mail: відсутній

Веб-сторінка на порталі Держкомархіву України:

<http://www.archives.gov.ua/Archives/>

Транспорт: маршрутне таксі № 435 (кінцева зупинка),

№ 62, 407, 466, 553 (зуп. “Будинок офіцерів”)

Читальний зал відсутній

Начальник архіву: Шевченко Галина Вікторівна

Заступник начальника: Лук’яненко Лариса Вікторівна

Історична довідка

Згідно з Указом Президента України від 15.01.1992 р. № 40 створено Управління державної охорони України як силова структура зі спеціальним статусом. Свою діяльність у сфері охорони та гарантування безпеки вищих посадових осіб і органів державної влади України здійснює на підставі Закону України “Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб”. Відповідно до Закону України “Про Національний архівний фонд та архівні установи”, інструкції Державного комітету України з питань державних секретів та технічного захисту інформації та Головного архівного управління при Кабінеті Міністрів України “Про порядок відбору та передачі секретних документів на архівне зберігання” № 26-8 від 03.03.1997 р. створено в 1998 р. Архів Управління державної охорони України, який поставлено на облік у Центральному державному архіві вищих органів влади і управління України і визначено його статус як відомчий.

Для довгострокового та постійного зберігання документів, які утворюються в діяльності підрозділів УДО України та потребують особливих умов зберігання (оскільки містять у собі інформацію з обмеженим доступом – як з паперовою основою, так і з відео-, аудіо-, електронними носіями) виникла потреба у створенні Галузевого державного архіву УДО України на базі існуючого відомчого.

“Положення про Галузевий державний архів Управління державної охорони України” розроблено відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 16.11.2002 р. № 1742 та уведено в дію спільним наказом УДО України та Держкомархіву України від 10.09.2004 р. № 69/96.

Обсяг, склад фондів

В архіві зберігається 7 фондів, 1137 од. зб. (фонд нормативно-розпорядчих актів Управління, фонд особових справ співробітників, фонд фінансових документів Управління та ін.) за 1992–2002 рр. Також в архіві є документи, що містять відомості, безпосередньо пов'язані з організацією (в тому числі забезпеченням) безпеки вищих посадових осіб держави, органів державної влади України.

ГАЛУЗЕВИЙ ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ МІНІСТЕРСТВА ЗАКОРДОННИХ СПРАВ УКРАЇНИ (ГДА МЗС України)

Адреса: Михайлівська площа, 1, м. Київ, 01018

Тел.: (044) 238-15-62, 238-16-28

Веб-сторінка на порталі Держкомархіву України:

<http://www.archives.gov.ua/Archives/>

Транспорт: ст. метро “Поштова площа”, фунікулер

Час роботи читального залу:

вівторок–четвер: 10.00–12.00, 15.00–17.00

Начальник управління: Колотілова Любов Миколаївна

Заступник начальника: Овчаренко Ірина Всеволодівна

Історична довідка

Політвідділ Міністерства закордонних справ УРСР (1944–1951).

Архів Міністерства закордонних справ УРСР (1951–1993) – Наказ по МЗС УРСР № 26 від 9 березня 1951 р.

Історико-архівне управління Міністерства закордонних справ України (1993–2004) – Наказ МЗС України № 923 від 4 жовтня 1993 р.

Галузевий державний архів МЗС України (з 31 березня 2004 р.) – Постанова Кабінету Міністрів України № 408 від 31 березня 2004 р.

Обсяг фондів

56 фондів, 500 тис. од. зб. за 1945–2004 рр.

Анотація складу фондів

Архів Міністерства закордонних справ України зберігає документи, які висвітлюють історію зовнішньополітичної діяльності України й утворилися в процесі функціонування Міністерства, закордонних дипломатичних та консульських установ. Це документи Основного фонду, Особового фонду працівників Міністерства, договори та угоди України з іноземними державами, міжнародні договори, зареєстровані в ООН, Фонд фотодокументів, міжнародні договори, конвенції, угоди та інші акти, що стосуються України, документи Генеральної Асамблеї ООН, її органів та спеціалізованих установ, а також документи ліквідованих міжнародних організацій тощо.

– Фонд документів з основної діяльності (1944–1998) містить Закон Верховної Ради УРСР від 4 березня 1944 р. “Про утворення союзно-респуб-

ліканського Комісаріату закордонних справ УРСР” (ревізована копія) і Указ Президії Верховної Ради УРСР від 5 лютого 1945 р. “Про утворення Народного комісаріату закордонних справ Української РСР”.

– Фонд договорів та угод України з іноземними державами, в складі якого – Генеральна Угода про привілеї та імунітети Ради Європи (1949 р.).

– Фонд особових справ працівників міністерства (з 1944 р.).

– Фонд документів Генеральної Асамблеї ООН (1944–2004). Містить документи Конференції в Думбартон Оксі. Пропозиції щодо структури міжнародної організації за 1944 р.

– Фонд “Досьє Генеральної Асамблеї ООН” (1945–2001), до якого входять документи, що їх Україна, в особі Міністерства закордонних справ, одержує як обов’язковий комплект документів цієї організації. В перші роки діяльності ООН вони були одним з головних джерел для вивчення суті питань, що розглядалися на сесіях, та для підготовки делегацій України до наступних сесій. Згодом, в міру розширення кола питань, що розглядалися на сесіях, виникла потреба у створенні спеціальних справ, які б мали у своєму складі не тільки офіційні документи Асамблеї з конкретного питання, але й довідкові матеріали з історії питання та проблеми в цілому, з викладом позицій делегацій інших країн та інші документи. Такі справи й одержали назву “Досьє Генеральної Асамблеї ООН”.

– Фонд документів Ради безпеки ООН (1947–2001).

– Фонд “Досьє Ради Безпеки ООН” (1992–1997).

– Фонд документів Організації Об’єднаних Націй з питань освіти, науки і культури – ЮНЕСКО (1946–1987).

– Фонд “Досьє ЮНЕСКО” (1952–1975).

– Фонд документів Міжнародної організації праці – МОП (1919–1962). Перші документи – це протоколи засідань першої сесії Генеральної конференції МОП та прийняті нею рішення (з 29 жовтня 1919 р.).

– Фонд документів Всесвітнього поштового союзу (1952–1975). Зберігається засвідчена автентична копія Договору про утворення Загального (всесвітнього) поштового союзу від 9 жовтня 1874 р.

– Фонд документів Всесвітньої організації інтелектуальної власності (1952–1975).

– Фонд документів Всесвітньої метеорологічної організації (1947–1975). Зберігається засвідчена автентична копія Конвенції про утворення Всесвітньої метеорологічної організації від 11 жовтня 1947 р.

– Фонд документів Міжнародного союзу електров’язку (1952–1975).

– Фонд документів Міжнародного Суду ООН (1946–1974).

– Фонд документів міжнародних конференцій і нарад з питань захисту жертв війни – питання діяльності Міжнародного Червоного Хреста (1949–1974), перші з них – це документи Женевської дипломатичної конференції 1949 р.

– Фонд документів, що стосуються діяльності Адміністрації допомоги і відновлення Об’єднаних Націй – ЮНРРА і її місії в Україні.

– Фонд документів Рамочної Конвенції щодо зміни клімату (1995–1998).

У складі архіву зберігаються також друковані видання – серія збірників “Україна на міжнародній арені”, збірники документів “Делегації України на сесіях і конференціях міжнародних організацій та їх органів”, видання інформаційно-довідкового, науково-дослідного характеру, описи, картотеки, покажчики, огляди фондів та інші види довідкового апарату, які розкривають склад і зміст фондів архіву.

Понад 100 документів (1944–1946) розсекречено і передано до Основного фонду.

Бази даних

Договори та угоди України з іноземними державами (тематична), 4065 записів.

Довідковий апарат

Картотеки

особовий фонд працівників Міністерства;
документи Генеральної Асамблеї ООН;
документи спеціалізованих установ ООН;
символи та колективи міжнародних організацій (російською, англійською та французькою мовами);
договори та угоди України з іноземними державами;
міжнародні договори, зареєстровані в ООН.
Основні довідково-інформаційні видання архіву: довідники, огляди, описи виходять з грифом “Для службового користування”.

Довідкова бібліотека складається з довідково-інформаційних видань Секретаріату ООН, до яких належать:

- щомісячники, щоквартальники, щорічники;
- бібліографічні покажчики питань порядку денного Генеральної Асамблеї ООН та її органів;
- довідково-інформаційна література з питань роззброєння, зміцнення міжнародного миру, освіти, культури, науки, економіки, фінансів, соціального захисту, права, охорони навколишнього середовища тощо.

Музей історії української дипломатичної служби є складовою частиною Історико-архівного управління МЗС України. Його відкрито 21 грудня 2001 р. Експозиція музею розміщена в одному залі (площею 97 м²) й охоплює період з часів Київської Русі до сьогодення.

У стадії формування й одночасної комп’ютеризації фонди: № 1 – Київська Русь; № 2 – Козацька держава (Богдан Хмельницький); № 3 – УНР та УСРР (1917–1922).

Бібліографія

Довідкові видання

Загальні довідкові видання

Архівні установи України: Довідник. – К., 2000. – С. 164–165.

Спеціальні довідкові видання

Національний архівний фонд України. Засоби інтелектуального доступу до документів: Короткий довідник. – К., 2002. – С. 152.

Довідкові видання

1. *Dudik B.* Archive in Кццnigreiche Galizien und Lodomerien // Archiv fцr цsterreichische Geschichte. – 1868. – Bd. 39, [Ч. 1]. – S. 1–222.

Охарактеризовано фонди близько 20 архівів Галичини, основна частина яких зберігається нині в архівосховищах Львова, частина в архівах Кракова та інших міст за межами України.

2. *Radziszewski F.* Wiadomoњж historyczno-statystyczna o znakomitszych bibliotekach i archiwach publicznych i prywatnych, tak niegdц byiychjako i obecnie istniejцcych w krajach dawnц Polskк skiadajцcych, a mianowicie: w Krylestwie Polskiem, Galicji, W. Ks. Poznacskiem i Zachodnich guberniach Paцstwa Rossyjskiego. Porzцdkiem abecadiowym miejsc uioioна. – Krakуw, 1875. – 126 s.

Довідник про архіви і бібліотеки, що знаходились у межах колишньої Польської держави. Містить відомості про архівні зібрання Києва, Правобережної України, Галичини.

3. *Лилев М. И.* Описание рукописей, хранящихся в Библиотеке Черниговской духовной семинарии. – СПб.: Тип. В. С. Балашова, 1880. – 215 с. – [Також опубл. у вид.: Памятники древней письменности. – 1880. – Ч. 1 (6). – С. 183–244; Ч. 2 (7). – С. 147–297].

Опис 201 рукопису XVI–XIX століть із бібліотеки Чернігівської духовної семінарії. Після Другої світової війни ця колекція була розпорошена, окремі рукописи зберігаються нині у Чернігівському історичному музеї та ІР НБУВ.

4. *Burckhardt C. A.* Hand- und Adressbuch der deutschen Archive im Gebiete des Deutschen Reiches, Luxemburgs, Цsterreich-Ungarns, der russischen Ostseeprovinzen und der deutschen Schweiz. Bd. 1: Handbuch. – Leipzig: F. W. Grunow, 1887. – 230 s.

Довідник про німецькі архіви на території Німеччини, Люксембургу, Австро-Угорщини, Прибалтики та німецької частини Швейцарії. Містить перелік архівних й інших рукописних зібрань Львова з коротким оглядом фондів та бібліографією.

5. *Иконников В. С.* Опыт русской историографии. В 2 т., 4 ч. – К.: Тип. Имп. ун-та Св. Владимира, 1891–1908. – [Репринт. вид.: Osnabruck: Otto Zeller, 1966].

У першому томі праці подано найтовніший огляд архівів та інших рукописних зібрань дореволюційної Росії.

6. Краткая опись предметов, находящихся в древлехранилище православного Свято-Владимирского братства в г. Владимире Волынском. – К.: Тип. Г. Т. Корчак-Новицкого, 1892. – 19 с.

Опис 32 рукописів та стародруків XV–XVIII ст. із колекції давньосховища Свято-Володимирського братства у м. Володимир-Волинському.

7. Смирнов И. М. Указатель описаний славянских и русских рукописей отечественных и заграничных книгохранилищ. – Сергиев Посад: Тип. Свято-Троицкой Сергиевой лавры, 1916. – 46 с.

Бібліографія довідкових видань про слов'янську рукописну книгу.

8. Здравомыслов К. Я. Сведения о существующих в епархиях церковно-археологических учреждениях и консисторских архивах // Сб. материалов, относящихся до архивной части в России. – Петроград, 1917. – Т. 2. – С. 326–359. – [Окреме вид.: Петроград, 1917. – 36 с.].

Подано відомості про колекції церковно-археологічних установ та консисторські архіви.

9. Яцимирский А. И. Библиографический обзор апокрифов в южно-славянской и русской письменности. Списки памятников. Ч. 1: Апокрифы ветхозаветные. – Петроград: Рос. гос. академ. тип., 1921. – VIII, 273 с.

Каталог та таблиця відповідностей старозавітних апокрифів, знайдених у різних російських та слов'янських джерелах. Є посилання на копії та варіанти редакцій пам'яток.

10. Chwalewik E. Zbiory polskie. Archiwa, biblioteki, gabinety, galerje, muzea i inne zbiory pamiatek przeszlosci w ojczyznie i na obczyznie. W 2 t. – 2 wyd. – Warszawa: Wyd-wo J. Mortkowicza, 1926–1927. – Т. 1. (A–M). – 490 s.; Т. 2. (N–Ź). – 559 s.

Довідник про зібрання полоніки у фондах архівів, бібліотек, музеїв як у Польщі, так і за її межами. Містить відомості про зібрання полоніки України.

11. Materiały do spisu instytucji i towarzystw naukowych w Polsce. – Warszawa: Wyd-wo kasy im. Mianowskiego, 1927. – 478 s. – [Додаток: Warszawa, 1930. – 348 s.].

Довідник включає відомості про архіви, музеї, бібліотеки, наукові товариства Польщі, зокрема Західної України, з коротким оглядом їхніх фондів.

12. Siemiecki J. Przewodnik po archiwach polskich. Cz. 1. Archiwa dawnej Rzeczypospolitej. – Warszawa: Wyd-wo Archiwów Państwowych, 1933. – 110 s.

Путівник містить відомості про архівні зібрання давньої Речі Посполитої (до кінця XVIII ст.), зокрема про архіви Західної та Правобережної України.

13. Государственные архивы Союза ССР: Краткий справочник / Под ред.: Г. А. Белова, А. Г. Логиновой, С. В. Нефедовой, И. Н. Фирсова. – М., 1956. – 507 с.

14. Djaparidze D. Medieval Slavic Manuscripts: Bibliography of Printed Catalogues. – Cambridge, Mass., 1957. – 134 p.

Бібліографія опублікованих каталогів давньослов'янських рукописів.

15. *Ваврик М.* Бібліографічний огляд історії Василянського чину за 1935–1950 рр. // Зап. ЧСВВ / Analecta OSBM. – Рим, 1958. – Сер. 2, секція 2, Т. 3 (9), № 1–2. – С. 237–276; Бібліографічний огляд історії Василянського чину за 1950–1970 рр. // Зап. ЧСВВ / Analecta OSBM. – Рим, 1971. – Сер. 2, секція 2, Т. 7 (13). – С. 334–424.

Бібліографічний огляд видань з історії Василянського чину, зокрема публікацій архівних довідників та описів рукописних зібрань.

16. Українські письменники: Біо-бібліогр. словник. Т. 1. Давня українська література (XI–XVIII ст.) / Упоряд. Л. Махновець; Ред. О. І. Білецький. – К., 1960. – 979 с.

У словник включено бібліографію описів рукописів (795 позицій) (С. 885–953).

17. *Акініан Н.* Каталог вірменських рукописів в бібліотеках Львова та Станіслава. – Відень: Mechitharisten Buchdruckerei, 1961. – 60 с. – [Вірменською мовою].

18. Katalog mikrofilmów i fotokopii poloników z archiwów zagranicznych. W 8 t. / Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych. – Warszawa, 1961–1992.

Каталог мікрофільмів архівної полоніки, що надійшли до польських архівів з-за кордону. Частина 8 каталога повністю присвячена колишньому СРСР, зокрема документам, що надійшли з українських архівів.

19. *Будовниця И. У.* Словарь русской, украинской, белорусской письменности и литературы до XVIII века. – М.: Изд-во АН СССР, 1962. – 397 с.

Довідник містить відомості про твори східнослов'янської писемності XI–XVII ст. та їхніх авторів з посиланнями на опубліковані та архівні джерела.

20. Личные архивные фонды в государственных хранилищах СССР. Указатель. В 3 т. / Сост.: Е. В. Колосова, А. А. Ходак, В. В. Цаплин и др.; Ред.: Ю. И. Герасимова, С. С. Дмитриев, С. В. Житомирская и др. – М., 1962. – Т. 1. А–М. – 470 с.; М., 1963. – Т. 2. Н–Я. – 502 с.; М., 1980. – Т. 3. – 544 с.

У довідник включено відомості про особові архівні фонди державних архівів, бібліотек, музеїв, установ Академії Наук, вищих навчальних закладів колишнього СРСР.

21. *Рогов А. И.* Сведения о небольших собраниях славяно-русских рукописей в СССР. – М.: Изд-во АН СССР, 1962. – 300 с.

Подано відомості про 569 невеликих колекцій слов'яно-руських рукописів (менше 600 од. зб.), що зберігаються або зберігались на території колишнього СРСР. Охарактеризовано фонди українських архівів (ЦДАК України), музеїв, бібліотек, інших наукових установ.

22. Справочник-указатель печатных описаний славяно-русских рукописей / Сост.: Ю. К. Бегунов, Н. Ф. Бельчиков, Н. П. Рождественский; Ред. Н. Ф. Бельчиков. – М.; Л.: Изд-во АН СССР, 1963. – 360 с.

У довіднику описано найважливіші довідкові видання про слов'яно-руські рукописи, що зберігаються в Україні (С. 221–245).

23. *Шеламанова Н. Б.* Предварительный список славяно-русских рукописей XI–XIV вв., хранящихся в СССР (для сводного каталога рукописей,

хранящихся в СССР, до конца XIV в. включительно) // Археогр. ежегодник за 1965 г. – М., 1966. – С. 177–272.

Подано опис 1493 слов'янських рукописів, що зберігаються в архівах, бібліотеках, музеях колишнього СРСР. Наведено відомості про фонди ІР НБУВ, ОДНБ, ХДНБ, Державної наукової бібліотеки у Львові, Державного історичного музею у Львові та інших установ.

24. Дмитрієнко М. Ф. Більшовицька преса України 1917–1918 рр. як історичне джерело. – К.: Наук. думка, 1967. – 176 с.

Видання містить детальний покажчик більшовицької періодики України в архівах та бібліотеках України та Москви, зокрема у ЦДІАК України, ЦДАВО України, НДБ ЦДА.

25. Grimsted Patricia Kennedy. Regional State Archives in the USSR: Some Notes and a Bibliography of Published Guides // Slavic Review. – 1969. – Vol. 28. – P. 92–115.

Подано перелік опублікованих довідкових видань про фонди місцевих державних архівів України та Молдови.

26. Державні архіви Української РСР: Короткий довідник / Архів. упр. при РМ Української РСР; Відп. ред. О. Г. Мітюков. – К.: Наук. думка, 1972. – 198 с.

27. Simmons J. S. G. Russian Bibliography. Libraries and Archives: A Selective List of Bibliographical References for Students of Russian History, Literature, Political, Social and Philosophical Thought, Theology and Linguistics. – Oxford: Anthony C. Hall, 1973. – 76 p.

Бібліографія довідкових видань про фонди архівів, бібліотек, рукописних зібрань колишнього СРСР.

28. Бойко М. Бібліографія церковного життя Волині. – Bloomington, 1974. – 237 с. – (Праці осередка бібліографії Волині; № 9).

Подано відомості про церковні архіви та рукописні колекції (С. 51–101).

29. Мацюк О. Я. Папір та філіграні на українських землях (XVI – початок XX ст.): Альбом / Архів. упр. при РМ УРСР. ЦДІА УРСР у Львові. – К.: Наук. думка, 1974. – 296 с.

У монографії вміщено каталог папірень, що діяли на українських землях, та альбом 655 філіграней з посиланнями на архівні та опубліковані джерела, з яких взято філіграні.

30. Солонинко В. М., Сусло Т. Д. Покажчик документальних публікацій та науково-довідкової літератури архівних установ Української РСР (1926–1974 рр.). – К.: Наук. думка, 1974. – 159 с.

31. Патрило І. Джерела і бібліографія історії української церкви. – Рим, 1975. – XII, 376 с. – (Записки ЧСВВ/Analecta OSBM, Сер. 2, секція 1; Праці / Opera; Т. 33). – [Також опубл. у вид.: Зап. ЧСВВ/Analecta OSBM. – 1973. – Сер. 2, Т. 8. – С. 305–434; 1974. – Т. 9. – С. 325–546].

Додаток: Джерела і бібліографія історії української церкви // Записки ЧСВВ/Analecta OSBM. – 1979. – Сер. 2, Т. 10. – С. 405–487.

Бібліографія публікацій джерел, описів архівних документів та каталогів рукописів, що містять відомості про джерела з історії української церкви.

32. Показчик документів державних архівів республіки про підготовку і проведення Великої Жовтневої соціалістичної революції на Україні та захист її завоювань (лютий 1917 р. – грудень 1920 р.) / Уклад.: А. М. Аксьонов, Н. С. Безпрозванна, Т. А. Сатова // Архіви України. – 1977. – № 1. – С. 4–14; № 2. – С. 26–35; № 3. – С. 7–16.

33. Твори В. І. Леніна на Україні (1894 – лютий 1917 р.): Показчик архівних документів / Упоряд.: М. І. Бутич, І. І. Глизь, М. І. Крячок, П. М. Шморгун. – К.: Наук. думка, 1977. – 255 с.

Більшість архівних документів, відомості про які подано у показчику, зберігаються у ЦДІАК України та ЦДАВО України.

34. *Дмитрієнко М. Ф.* Листівки більшовицьких організацій України 1917–1920 рр. як історичне джерело. – К.: Наук. думка, 1980. – 303 с.

У додатку 1 (С. 252–271) наведено перелік основних місць зберігання листівок більшовиків України (74 архіви, музеї, бібліотеки України, Москви та Ленінграда).

35. *Дмитриенко М. Ф.* Произведения В. И. Ленина в листовках. Указатель листовок, изданных на Украине в 1917–1920 гг. – К.: Наук. думка, 1980. – 70 с.

Показчик містить детальний опис листівок 1917–1920 рр. з творами В. І. Леніна, виявлених у фондах НДБ ЦДА, НДБ Держархіву Львівської області, Національного музею історії України, бібліотеках та музеях Москви та Ленінграда.

36. Soviet Research Institutes Project. 3 vols. / Compiled by Blair A. Ruble. – Washington, DC.: Kennan Institute, 1981. – Vol. 1: The Policy Sciences. – 595 p.; Vol. 2: The Social Sciences. – 408 p.; Vol. 3: The Humanities. – 731 p.

Довідник про наукові установи, бібліотеки, архіви, музеї та інші установи колишнього СРСР.

37. Каталог документів з історії Києва XV–XIX ст. / АН УРСР. Ін-т історії; ЦДІА УРСР у м. Києві; Упоряд.: Г. В. Боряк, Н. М. Яковенко. – К.: Наук. думка, 1982. – 202 с.

У каталог включено відомості про опубліковані та рукописні документи з історії Києва, що зберігаються в архівах та бібліотеках Києва, Москви та Ленінграда, зокрема у ЦДІАК України, держархівах Київської області та м. Києва, ІР НБУВ, Національному музею історії України.

38. *Михайлова И. Б., Халидов А. Б.* Библиография арабских рукописей. – М.: Наука, 1982. – 392 с.

Анотована бібліографія опублікованих каталогів та описів арабських рукописів. Наведено відомості про зібрання арабських рукописів Бахчисарая, Києва, Харкова, Львова.

39. *Гроссман Ю. М., Кутик В. Н.* Справочник научного работника: Архивы, документы, исследователь. – 2-е изд. – Львов: Вища школа, 1983. – 499 с.

Довідник містить відомості про фонди державних, партійних, відомчих архівів колишнього СРСР.

40. Остап Терлецький. Показчик друкованих і рукописних матеріалів / АН УРСР. ЛНБ ім. В. Стефаника; Уклад.: О. О. Дзьобан, С. С. Кіраль. – Львів, 1984. – 110 с.

Показчик містить перелік рукописних документів про життя та діяльність українського вченого та громадського діяча О. Терлецького з фондів ЛНБ, ІЛ НАН України, ЦДІАЛ України, держархівів Івано-Франківської та Львівської областей.

41. Сводный каталог славяно-русских рукописных книг, хранящихся в СССР. XI–XIII вв. / Ред.: С. О. Шмидт, Л. П. Жуковская, Н. Н. Покровский и др. – М.: Наука, 1984. – 406 с.

У каталог включено описи 494 рукописних книг, що зберігаються в архівах, бібліотеках, музеях колишнього СРСР, зокрема у ІР НБУВ, ЛНБ, Львівському музеї українського мистецтва, Львівському історичному музеї, ОДНБ.

42. Українська РСР у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр. (Показчик документів, виявлених у державних архівах республіки) / Уклад.: Р. І. Ткач, Л. Ю. Портнова // Архіви України. – 1984. – № 5. – С. 5–16; № 6. – С. 22–31.

43. Предварительный список славяно-русских рукописных книг XV в., хранящихся в СССР: (Для Сводного каталога рукописных книг, хранящихся в СССР) / АН СССР. ИНИОН. Археогр. комиссия; Сост. А. А. Турилов; Ред.: О. А. Акимова, С. О. Шмидт и др. – М., 1986. – 374 с.

Прилож.: Дополнения к “Предварительному списку славяно-русских рукописных книг XV в., хранящихся в СССР (М., 1986)” / Ин-т славяноведения и балканистики; Археогр. комиссия РАН. – М., 1993. – 154 с. Список містить опис 3425 рукописних книг, що зберігаються в 68 архівосховищах колишнього СРСР, зокрема у НБУВ, ЛНБ, Львівському державному музеї, ЦДІАЛ України, ОДНБ, ХДНБ, ЦНБ ХНУ.

44. Государственные архивы Украинской ССР: Справочник / Глав. архив. упр. при СМ УССР; Отв. ред. А. Г. Митюков. – К.: Наук. думка, 1988. – 221 с.

45. *Grimsted Patricia Kennedy. Archives and Manuscript Repositories in the USSR. Ukraine and Moldavia. В. 1. General Bibliography and Institutional Directory. – Princeton, 1988. – 1107 p.*

46. Государственные архивы СССР: Справочник. В 2 ч. Ч. 1 / Глав. архив. упр. при СМ СССР. ВНИИДАД; Редкол.: Ф. М. Ваганов (пред.) и др.; Сост.: И. В. Волкова (отв. сост.) и др. – М.: Мысль, 1989. – 604 с.

47. Мнишки: Указатель архивных материалов и библиографии / АН УССР. Археогр. комиссия, Ин-т истории; Сост. В. И. Ульяновский. – К., 1989. – 148 с. – (Научно-справочные издания по истории Украины; [Вып. 3]).

У показчику подано відомості про архівні документи роду Мнішків, що зберігаються у фондах ЦДІАК України, ЦДІАЛ України, Держархіву Тернопільської області, ІР НБУВ, архівах Польщі та Росії.

48. Archives and Manuscript Collections in the USSR: Finding Aids on Microfiche. Ser. 3: Soviet Ukraine and Moldavia / Ed. by P. Kennedy Grimsted. – Leiden, 1989. – 35 p.

Анотований каталог видань мікрофільм понад 300 довідників, путівників, каталогів по фондах архівів України та Молдови.

49. Лжедмитрий I и Украина: Указатель архивных источников и материалов / АН Украинской ССР. Археогр. комиссия, Ин-т истории; Сост. В. И. Ульяновский. – К., 1990. – 131 с. – (Научно-справочные издания по истории Украины; [Вып. 4]).

У покажчику наведено відомості про архівні джерела з фондів ЦДІАК України, ЦДІАЛ України, Держархіву Одеської області, ЛНБ, ІР НБУВ, ОДНБ, архівів Польщі та Росії.

50. Матеріали до історії Острозької академії. (1576–1636): Біобібліогр. довідник / АН УРСР. Археогр. комісія, Ін-т історії, Ін-т суспільних наук; Упоряд. І. З. Мицько. – К., 1990. – 216 с. – (Науково-довідкові видання з історії України; [Вип. 6]).

Подано відомості про рукописну та друковану спадщину діячів Острозької академії та пов'язаних з нею культурних осередків.

51. *Himka J.-P. Galicia and Bukovina: A Research Handbook About Western Ukraine, Late 19th and 20th Centuries.* – [Edmonton], 1990. – 214 p.

Огляд головних бібліотек та архівів Західної України (С. 103–114).

52. Академік Станіслав Дністрянський. 1870–1935: Біобібліогр. / Упоряд. М. Мушинка. – К., 1992. – 93 с. – (Науково-довідкові видання з історії України; Вип. 21).

У розділі “Рукописи академіка С. Дністрянського та матеріали до його біографії” (С. 79–93) подано перелік документів з фондів ЦДІАК України, ЦДІАЛ України, ЦДАВО України, Держархіву Львівської області, ЛНБ, ІР НБУВ, приватного архіву Миколи Мушинки.

53. *Мацюк О. Філіграні архівних документів України XVIII–XX ст.* / АН України. Археогр. комісія, Ін-т укр. археографії; Голов. архів. упр. при КМ України. ЦДІАЛ України. – К.: Наук. думка, 1992. – 352 с.

Альбом-каталог 714 водяних знаків з паперу, що використовувався на українських землях у XVIII – 30-х роках XX ст., з посиланнями на архівні та опубліковані джерела, з яких взято філіграні.

54. *Гаркавець О. Вірмено-кипчацькі рукописи в Україні, Вірменії, Росії: Каталог* / АН України. Ін-т укр. археографії; Ін-т сходознавства ім. А. Кримського; ЦДІАК України. – К.: Українознавство, 1993. – 328 с. – (Східні джерела з історії України) – (Науково-довідкові видання з історії України; Вип. 26).

Опис 67 вірмено-кипчацьких рукописів XVI–XVII ст., що зберігаються у ЦДІАК України, ЦДІАЛ України, ЛНБ, НБ ЛДУ, Львівському державному історичному музеї, а також у Вірменії та Росії.

55. Джерелознавство і археографія історії України XVI – першої половини XVII ст.: Матеріали до бібліографії / АН України. Ін-т укр. археографії. Дніпропетровське від-ня; Дніпропетровський держ. ун-т; Уклад. М. Ковальський. – К., 1993. – 104 с. – (Проблеми едиційної та камеральної археографії: історія, теорія, методика; Вип. 16).

Бібліографія публікацій джерел, джерелознавчих праць, бібліографічних довідкових видань, каталогів та описів архівних і рукописних збірок.

56. Едиційна археографія в Україні у ХІХ–ХХ ст.: Плани, проекти, проспекти видань. Вип. 1 / АН України. Археогр. комісія, Ін-т укр. археографії; Упоряд.: О. Журба, М. Капраль, С. Кіржаєв та ін.; Наук. ред. Г. Боряк. – К., 1993. – 230 с. – (Проблеми едиційної та камеральної археографії: історія, теорія, методика; Вип. 15).

У збірнику опубліковано анотований реєстр 474 планів, проспектів, програм видань спеціалізованих археографічних установ загальноукраїнського рівня, що зберігаються у фондах ЦДІАК України, ЦДАВО України, ІР НБУВ.

57. Дейч Г. М. Архивные документы по истории евреев в России в ХІХ – начале ХХ вв.: Путеводитель / Ред., добавл. и введ. Б. Натанса. – М.: Благовест, [1994]. – 149 с.

У путівнику наведено список особових фондів єврейських діячів в архівосховищах колишнього СРСР.

58. Документальные материалы по истории евреев в архивах СНГ и стран Балтии: Предварительный список архивных фондов / Петербургский еврейский ун-т. Ин-т исслед. еврейской диаспоры. Рос. гос. гуманитарный ун-т. Историко-архивный ин-т. Центр архивных исследований; Сост. Д. А. Эльяшевич. – СПб.: Акрополь, 1994. – 136 с.

Довідник містить переліки фондів єврейського походження, зосереджених у 62 архівосховищах країн СНД та Балтії.

59. Документы бывших партийных архивов: Справочник / Сост.: В. Г. Ларина и др. – М.: ВНИИДАД, 1994. – 587 с. – [Машинопис].

У довіднику описано фонди колишніх партійних архівів СРСР, що нині входять у склад архівних систем незалежних держав.

60. Матеріали з історії народознавства в Україні: Каталог етнографічних програм (друга половина ХVІІІ–ХХ ст.) / НАН України. Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського; Ін-т укр. археографії; Уклад. О. Боряк. – К., 1994. – 124 с. – (Науково-довідкові видання з історії України; Вип. 28).

Огляд фондів ІМФЕ, ЦДІАК України, НБУВ, Санкт-Петербурзького відділення архіву РАН, Російського етнографічного музею в Санкт-Петербурзі.

61. Запаско Я. П. Пам'ятки книжкового мистецтва. Українська рукописна книга. – Львів: Світ, 1995. – 478 с.

Опис 128 українських рукописних книг, що зберігаються у книгосховищах України (ІР НБУВ, ЛНБ, ХДНБ, ЦНБ ХНУ) та зарубіжних країн.

62. Музей Украины. (Собрание П. П. Потоцкого). Ч. 1. Указатель архивных материалов и библиографии / НАН Украины. Ин-т укр. археографии и источниковедения им. М. С. Грушевского; Нац. музей истории Украины; Сост. Е. Климова. – К., 1995. – 139 с. – (Научно-справочные издания по истории Украины; Вип. 32).

У покажчик включено відомості про документи, що стосуються П. Потоцького та його зібрання з фондів ЦДІАК України, ІР НБУВ, Національного музею історії України, Державного музею українського образотворчого мистецтва та інших установ.

63. Український героїчний епос (думи): Бібліогр. покажчик. Перелік архівних фондів / НАН України. Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського; УДНДІАСД; Уклад. І. Матяш; Відп. ред. В. Наулко. – К., 1995. – 64 с.

Перелік фондів ЦДІАК України, ЦДІАЛ України, Держархіву Львівської області, ІР НБУВ, ЛНБ, ІМФЕ.

64. Даниленко В. М., Добржанський О. В. Академік Степан Смаль-Стоцький: Життя і діяльність. 1859–1938 / Відп. ред. В. А. Смолій. – К.; Чернівці, 1996. – 192 с.

У розділі “Архівні матеріали до біографії С. Смаль-Стоцького” (С. 220–225) подано перелік документів з фондів ЦДІАК України, ЦДІАЛ України, ЦДАВО України, Держархіву Чернівецької області, ІР НБУВ, ЛНБ та інших установ.

65. Страницы военного некрополя старой Одессы: Биограф. справочник / НАН Украины. Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського; Сост. И. В. Дивный. – К., 1996. – Кн. 1. – 182 с. – (Некрополи Украины; Вып. 2); К., 2000. – Кн. 2. – 176 с. – (Некрополи Украины; Вып. 5); К., 2001. – Кн. 3. – 127 с. – (Некрополистика в Украине; Вып. 1 (6)).

Біографічні статті довідника супроводжуються посиланнями на документи з фондів ЦДІАК України, Держархіву Одеської області, НБУВ.

66. Ясиновський Ю. Українські та білоруські нотолінійні Ірмолої 16–18 століть: Каталог і кодикологічно-палеографічне дослідження / Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. – Львів, 1996. – 623 с. – (Історія української музики; Вып. 2. Джерела).

Видання містить опис 1111 рукописних нотолінійних Ірмолоїв кінця XVI – середини XIX ст., що зберігаються в архівах, бібліотеках, музеях України (ЦДІАК України, ЦДІАЛ України, ІР НБУВ, ЛНБ, Національний музей у Львові, інші установи), а також Росії, Польщі, Литви та інших країн.

67. Jewish Documentary Sources in Russia, Ukraine and Belarus: A Preliminary List / The Jewish Theological Seminary of America; Edited by D. Sallis and M. Web. – New York, 1996. – 164 p.

Розширений та доповнений варіант довідника 1994 р. (див. № 58). Крім фондів єврейського походження включає також списки загальних фондів та колекцій, що містять документи з історії євреїв.

68. Paszkiewicz U. Rękopismienne inwentarze i katalogi bibliotek z ziem wschodnich Rzeczypospolitej (spis za lata 1553–1939) / Ministerstwo kultury i dziedzictwa narodowego. Biuro pełnomocnika rządu do spraw polskiego dziedzictwa kulturalnego za granicą. – Warszawa, 1996. – 96 s. – (Polskie Dziedzictwo Kulturalne. Seria B. “Wspólne dziedzictwo”).

Paszkiewicz U. Inwentarze i katalogi bibliotek z ziem wschodnich Rzeczypospolitej (spis za lata 1510–1939) / Ministerstwo kultury i dziedzictwa narodowego. Biuro pełnomocnika rządu do spraw polskiego dziedzictwa kulturalnego za granicą. – Warszawa, 1998. – 260 s. – (Polskie Dziedzictwo Kulturalne. Seria B. “Wspólne dziedzictwo”).

Paszkiewicz U. Inwentarze i katalogi bibliotek z ziem wschodnich Rzeczypospolitej do 1939 roku. Suplement 1 / Ministerstwo kultury i

dziedzictwa narodowego. Biuro peinomocnika rzNedu do spraw polskiego dziedzictwa kulturalnego za granic№. – Poznac, 2000. – 302 s. – (Polskie Dziedzictwo Kulturalne. Seria B. “Wspylne dziedzictwo”).

У трьох частинах довідника подано відомості про понад 2400 описів та каталогів бібліотек на східних землях Речі Посполитої XVI – першої половини XX ст. Переважна більшість з них є рукописними та зберігаються в архівах, бібліотеках, музеях Польщі, України, Росії та інших країн, зокрема у ЦДІАЛ України, ЛНБ, держархівах Львівської, Тернопільської областей.

69. *Запаско Я.* Мистецькі рукописні пам'ятки України / Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України; Ін-т Центрально-Східної Європи у Львові. – Львів, 1997. – 80 с.

Каталог містить опис 77 оздоблених рукописних пам'яток з українських та зарубіжних архівів, музеїв та бібліотек (НБУВ, ЛНБ, ЦНБ ХНУ, ХДНБ та ін.).

70. Козелецький військовий некрополь: Біоґр. довідник / НАН України. Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського; УТОПК; Уклад. І. Дивний. – К., 1997. – 181 с. – (Некрополі України; Вип. 3).

Біоґрафічні статті довідника супроводжуються посиланнями на архівні документи з фондів ЦДІАК України, держархівів Чернігівської та Київської областей, м. Києва, Остерського краєзнавчого музею.

71. Some Archival Sources for Ukrainian-Jewish Genealogy / Comp. by A. Kronik and S. A. Sack. – Teaneck, NJ: Avotaynu, Inc., 1997. – 94 p.

У виданні подано відомості про джерела з єврейської генеалогії у фондах ЦДІАК та ЦДІАЛ України, держархівів Вінницької, Одеської, Рівненської, Харківської, Хмельницької, Черкаської, Чернігівської областей, архівах Польщі.

72. Актіві документи про Визвольну війну українського народу середини XVII століття: каталог документів, представлених для виставок, присвячених 350-річчю від початку Визвольної війни. – К., 1998. – 38 с.

Каталог документів з фондів ЦДІАК України та інших державних архівів.

73. Архівна спадщина композитора Анатолія Кос-Анатольського: Каталог рукописів / НТШ. Комісія спец. (допоміжних) історичних дисциплін; Уклад. О. Мельник-Гнатишин; Відп. за том О. Купчинський. – Львів, 1998. – 352 с. – (Архівні джерела; Т. I).

Каталог рукописів з домашнього архіву А. Кос-Анатольського, який зберігає дружина композитора Надія Кос у Львові.

74. *Боряк Г. та ін.* “Нацистське золото” з України: У пошуках архівних свідчень / Г. Боряк, М. Дубик, Н. Маковська / Укр. нац. фонд “Взаєморозуміння і примирення”; Держкомархів України; Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України. – К., 1998. – Вип. 1. – 136 с.; К., 2000. – Вип. 2. Матеріали до реєстру вилучених у населення коштовностей. – 388 с.

У першому випуску охарактеризовано джерела з проблеми “нацистського золота”, що зберігаються в архівах України, Росії, Німеччини.

У другому випуску опубліковано поіменні списки громадян – заявників про втрати особистого майна, складені за матеріалами первинних актів місцевих комісій сприяння Надзвичайній державній комісії СРСР з посиланнями на архівні документи.

75. Ляхоцький В. П. Іван Огієнко (митрополит Іларіон): Показчик архівних джерел / УДНДІАСД; Історичне т-во Нестора-Літописця. – К., 1998. – 79 с. – (Архівні та бібліографічні джерела української історичної думки; Вип. 1).

Подано відомості про архівні документи, пов'язані з життям та діяльністю І. Огієнка з фондів 6 центральних державних архівів України, держархівів м. Києва, Київської, Львівської, Рівненської, Тернопільської, Хмельницької областей, ІР НБУВ, ЛНБ, ІЛ НАН України.

76. Щепкин Евгений Николаевич (1860–1920): Библиогр. указатель / Одесский гос. ун-т им. И. И. Мечникова. Науч. б-ка; Сост.: И. В. Максименко, В. А. Самодурова. – Одесса, 1998. – 130 с. – (Биобиблиография ученых университета. Сер. “Историки”).

У показчик включено розділи “Матеріали архівних фондів” (С. 75–79, 81–86), у яких подано перелік неопублікованих праць професора Новоросійського університету Є. М. Щепкіна та документів про життя й діяльність вченого з фондів Держархіву Одеської області, відділу Держархіву Чернігівської області у м. Ніжині, ІР НБУВ, російських архівів.

77. Accumulation of “Nazi Gold” on the Occupied Territory of Ukraine during World War II. Information of the Ukraine’s Delegation. With Supplement “Nazi Gold” from Ukraine: A Guide to Archival Sources / Comp. by H. Boriak, N. Makovs’ka, M. Dubyk. – Washington, 1998. – 27 p. – (Washington Conference on Holocaust-Era Assets. Nov. 30 – Dec. 3, 1998).

Скорочена англomовна версія першого випуску монографії Г. Боряка, М. Дубика, Н. Маковської (див. № 74).

78. Biblioteki na wschodnich ziemiach II Rzeczypospolitej. Informator / Ministerstwo kultury i dziedzictwa narodowego. Biuro peinomocnika rzNedu do spraw polskiego dziedzictwa kulturalnego za granicNę; Red. nauk. B. Bieckowska; Oprac. U. Paszkiewicz et al. – Poznac, 1998. – 800 s. – (Wspylne dziedzictwo).

Довідник містить перелік книжкових зібрань, що існували на східних землях Другої Речі Посполитої з посиланнями на опубліковані та архівні джерела (використано відомості польських та українських архівосховищ, зокрема ЦДІАЛ України та ЛНБ).

79. Grimsted Patricia Kennedy. Ukraine: A Guide to East-Central Archives // Austrian History Yearbook / Center for Austrian Studies; University of Minnesota. – 1998. – Vol. 29, pt 2. – P. 176–194.

80. Люстрації королівщин українських земель XVI–XVIII ст.: Матеріали до реєстру рукописних та друкованих текстів / НАН України. Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського; Уклала Р. Майборода. – К., 1999. – 312 с. – (Науково-довідкові видання з історії України; Вип. 49).

Реєстр рукописних текстів люстрацій українських земель, що зберігаються у фондах ЦДІАК України, ЦДІАЛ України, ЛНБ, ІР НБУВ, НБ ЛДУ, архівів Польщі та Росії.

81. Українські архівісти: Біобібліогр. довідник. У 3-х вип. Вип. 1. ХІХ ст. – 1930-ті рр. / Голов. архів. упр. при КМ України. УДНДІАСД; Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського; Упоряд.: О. М. Коваль, І. Б. Матяш, В. С. Шандра. – К., 1999. – 367 с.; К., 2002. – Вип. 2. 1940–1960-ті рр. / Упоряд. Т. В. Портнова. – 252 с.; К., 2003. – Вип. 3. 1970–1990-ті роки / Упоряд. Л. М. Федорова. – 284 с.

У біографічних довідках згадується про місця зберігання особових фондів архівістів та інших документів, пов'язаних з певною особою.

82. Фонди з історії Української повстанської армії в державних архівосховищах України. Вип. 1. Анотований покажчик фондів УПА. (1942–1946) / Голов. архів. упр. України; НАН України. Ін-т історії України; Авт. кол.: Г. Папакін, О. Вовк, З. Яцишин. – К., 1999. – 60 с.

У покажчик включено відомості про фонди УПА, що зберігаються у ЦДАВО України, ЦДАГО України, держархівах Рівненської, Тернопільської областей.

83. Jewish Roots in Ukraine and Moldova: Pages from the Past and Archival Inventories / Ed. M. Weiner. – New York: YIVO Institute for Jewish Research, 1999. – 600 p.

У виданні опубліковано покажчик джерел з історії євреїв в архівах України, Молдови та Польщі. Охарактеризовано джерела з єврейської генеалогії в українських архівах.

84. Архівні установи України: Довідник / Держкомархів України; М-во культури і мистецтв України; НАН України. НБУВ; Упоряд.: Г. В. Боряк, С. Г. Даневич, Л. А. Дубровіна та ін. – К., 2000. – 259 с. – (Архівні зібрання України. Спеціальні довідники).

85. Грецькі рукописи у зібраннях Києва: Каталог / НБУВ. Ін-т рукопису; НАН України. Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського, Ін-т історії України; Гарвардський ун-т; Упоряд. Є. Чернухін. – К.; Вашингтон, 2000. – 384 с.

Наводяться відомості про понад 450 грецьких рукописів ІV–ХХ ст. з колекцій ІР НБУВ, Національного історико-культурного заповідника “Києво-Печерська лавра” та ЦДІАК України.

86. Джерела до життєпису Івана Огієнка (митрополита Іларіона): реєстр документів із фондів державних архівних установ України // Ляхоцький В. Тільки книжка принесе волю українському народові...: Книга, бібліотека, архів у житті та діяльності Івана Огієнка (митрополита Іларіона). – К., 2000. – С. 501–554.

Уточнений і доповнений варіант покажчика 1998 р. (див. № 75).

87. Дніпропетровські архіви, музеї та бібліотеки в роки Другої світової війни: Анотований перелік документів і матеріалів / Держкомархів України. Держархів Дніпропетровської обл.; НАН України. Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського; Упоряд. Д. Мешков. – К., 2000. – 76 с. – (Доля культурних скарбів України під час Другої світової війни: архіви, бібліотеки, музеї; Вип. 3).

Перелік документів із фондів ЦДАВО України, Держархіву Дніпропетровської області, Дніпропетровського історичного музею, Архіву Дніпропетровського обласного управління СБУ.

88. Довідник про табори, тюрми та гетто на окупованій території України (1941–1944) = Handbuch der Lager, Gefdnisse und Ghettos auf dem besetzten Territorium der Ukraine (1941–1944) / Держкомархів України; Український національний фонд “Взаєморозуміння і примирення” при Кабінеті Міністрів України; Упоряд. М. Г. Дубик. – К., 2000. – 304 с. – Текст парал. укр., нім.

У довіднику подано відомості про архівні документи, які свідчать про місія примусового утримання цивільного населення та військовополонених на окупованій території України, з фондів ЦДАВО України, ЦДАГО України, 23 обласних держархівів, Держархіву в АР Крим, архівів Росії та Німеччини.

89. Фонди з історії Української повстанської армії у державних архівосховищах України (1941–1957 рр.). Вип. 2. Анований покажчик фондів партійних органів УРСР, в яких відбулася боротьба з УПА / Головархів України; НАН України. Ін-т історії України; Упоряд. Г. В. Папакін. – К., 2000. – 48 с.

У покажчику наведено відомості про фонди з історії УПА, що зберігаються у ЦДАГО України, держархівах Івано-Франківської, Львівської, Хмельницької, Тернопільської, Чернівецької областей.

90. Архивная иудаика России, Украины и Белоруссии: Материалы для указателя литературы / Петербургский ин-т иудаики; Сост. Е. И. Меламед; Под ред. Д. А. Эльяшевича. – СПб., 2001. – 101 с.

91. Архіў уніяцких мітрапалітаў: Дакументы па гісторыі царквы ў Беларусі XVI–XX стст. у фондах гістарычных архіваў Украіны: Даведнік / БелНДЦДАС; Полацкая грэка-каталіцкая грамада; Склад.: С. І. Паўловіч, Т. М. Мальцава. – Мінск; Полацк, 2001. – 162 с.

92. Видання державних архівних установ України. 1925–2000: Бібліогр. покажчик / Держкомархів України; Авт.-упоряд.: В. Оснач, Р. Семчук. – К., 2001. – 159 с.

93. Міжархівний покажчик фондів колишніх партійних архівів обкомів КПУ // Центральний державний архів громадських об’єднань України: Путівник. – К., 2001. – С. 288–436.

Опубліковано перелік найважливіших фондів колишніх партійних архівів обкомів КПУ, що зберігаються в обласних державних архівах України.

94. *Непомнящий А. А.* История и этнография народов Крыма: Библиография и архивы (конец XVIII – начало XX века) / Таврический нац. ун-т им. В. И. Вернадского. Фонд поддержки библиотек АР Крым. – Симферополь, 2001. – 816 с.

Видання містить понад 10 тисяч бібліографічних записів праць з кримознавства за 1783–1920 роки, в тому числі значну кількість неопублікованих, виявлених автором у більш ніж 30 архівосховищах України, Росії, Вірменії.

95. *Бульвінський А.* Матеріали до українського дипломатарію XVII століття: Каталог документів гетьмана Івана Виговського 1657–1659 років // Укр. археогр. щорічник. Нова серія. – К.; Нью-Йорк, 2002. – Вип. 7. – С. 84–96.

Подано відомості про 136 опублікованих та неопублікованих документів І. Виговського, що зберігаються у ЦДІАК України, НБУВ, архівах Росії та Польщі.

96. *Гаркавец А.* Кыпчакское письменное наследие. Т. I. Каталог и тексты памятников армянским письмом. – Алматы: Дешт-и-Кыпчак, 2002. – 1084 с.

Каталог містить опис та публікацію текстів вірмено-кыпчацьких рукописів, що зберігаються в Україні (ЦДІАК України, ЦДІАЛ України, ЛНБ, НБ ЛДУ) (С. 871–974), інших країнах світу.

97. Каталог объединенных сведений о документах академика архитектуры А. Н. Бекетова в составе фондов государственных архивов, музеев, учреждений Украины, семейном архиве Бекетовых / Госкомархив Украины. ЦГНТА Украины; Сост. Е. В. Бальшева; Науч. ред. В. А. Кодин. – Х., 2002. – 82 с.

Каталог містить відомості про документи О. Бекетова у складі фондів ЦГНТА України, Держархіву в АР Крим, Держархіву Харківської області, музеїв, відомчих архівів, сімейному архіві Бекетових.

98. Национальный архивный фонд Украины: Засоби інтелектуального доступу до документів: Короткий довідник / Держкомархів України. УНДІАСД; Упоряд.: Н. М. Христова, В. В. Бездрабко. – К., 2002. – 167 с. – (Архівні зібрання України. Спеціальні довідники).

Відомості про довідковий апарат державних архівів України.

99. *Прилепішева Ю. А.* Підготовка довідкових видань про склад та зміст фондів архівних установ України (1946–1991 рр.) // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: Міжвід. зб. наук. праць / Держкомархів України. УНДІАСД. – К., 2002. – Вип. 5. Архіви – складова інформаційних ресурсів суспільства. – С. 110–125.

100. *Чернухін Є. К.* Грецька рукописна спадщина в Києві. Історіографія та огляд матеріалів IV–XX ст. / Ін-т історії України НАН України. Ін-т рукопису НБУВ; Держкомархів України. – К., 2002. – 326 с.

Комплексний аналіз фондів київських архівів та бібліотек, у яких зосереджено близько 500 грецьких рукописів IV–XX ст.

101. Епістолярна спадщина родини Нечаєвих (кінець XVIII – перша половина XX століття) / Запорізьке наук. т-во ім. Я. Новицького; Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України – Запорізьке від-ня; Дніпропетровський держ. іст. музей ім. Д. І. Яворницького; Східний ін-т українознавства ім. Ковальських – Запорізька філія; Ред. А. Бойко. – Запоріжжя: РА “Тандем-У”, 2003. – 487 с. – (Джерела з історії Південної України; Т. 3).

Опубліковано “Реєстр документальних матеріалів Нечаєвих, що зберігаються в державних та приватних архівах” (С. 402–404), до якого включено відомості про фонди Дніпропетровського історичного музею, Держархіву Дніпропетровської області, російських архівів, особистого архіву О. Б. Нечаєвої-Бассе.

102. *Максимюк С.* З історії українського звукозапису та дискографії / НАН України. Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича. – Л.; Вашингтон: Вид-во Укр. Катол. ун-ту, 2003. – 287 с.

Видання містить статті автора, написані за останні чотири десятиліття на тему українського звукозапису, списки фонозаписів української музики та її виконавців, каталог власного фонографічного архіву.

103. *Однороженко О. А.* Українські державні, земельні та міські печатки козацької доби (кінець XV–XVIII ст.) / Східний ін-т українознавства ім. Ковальських; Харківський нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Х., 2003. – 220 с.
Опис понад 400 печаток, що зберігаються у фондах українських архівів.

104. *Симоненко І.* Губернські вчені архівні комісії в Україні: Історіограф. огляд і бібліогр. покажчик / Держкомархів України. УДНДІАСД; НАН України. Центр пам'яткознавства; УТОПК. – К., 2003. – 132 с. – (Архівні та бібліографічні джерела української історичної думки; Вип. 8).

105. *Wołyc – Galicja Wschodnia. 1943–1944. Przewodnik po polskich i ukraińskich cudyach archiwalnych = Волинь – Східна Галичина. 1943–1944: Путівник по польських та українських архівних джерелах. Т. 1 / За ред. Д. Наленч та Г. Боряка. – К.; Варшава, 2003. – 288 с.*

У путівнику подано відомості про фонди ЦДАВО України, ЦДАГО України, держархівів Волинської, Рівненської, Тернопільської областей, ГДА СБУ, архівів Польщі.

106. Анотований покажчик архівних документів оперативного штабу окупованих східних областей, рейхскомісара України, Київської міської управи (1941–1944) // Бібліотеки Києва в період нацистської окупації (1941–1943): Дослідження. Анотований покажчик. Публікації документів / НАН України. НБУВ, Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського; Держкомархів України. ЦДАВО України; Уклад.: Л. А. Дубровіна, Н. І. Малолетова. – К., 2004. – С. 171–587.

Покажчик документів фондів: ЦДАВО України – “Фонд рейхскомісара України, м. Рівне” (ф. 3206), “Фонд Штабу імперського керівника (рейхсляйттера) Розенберга для окупованих східних областей” (ф. 3676); Держархіву Київської області – “Фонд Київської міської управи” (ф. Р-2356), “Фонд Музею-Архіву переходової доби” (ф. Р-2412).

107. *Лиман І.* Анотований покажчик документів вищих органів влади Російської імперії стосовно Православної церкви на Півдні України (1775–1861 рр.) // Лиман І. Державна церква і державна влада: Південна Україна (1775–1861) / НАН України. Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. Запорізьке від-ня та ін. – Запоріжжя: РА “Тандем-У”, 2004. – С. 177–376.

У покажчику подано відомості про 1716 документів, опублікованих у ПЗЗ, та тих, що знаходяться в архівах та музеях України (держархіву Дніпропетровської, Миколаївської, Херсонської, інших областей).

108. *Скочиляс І.* Генеральні візитації Київської унійної митрополії XVII–XVIII ст. Львівсько-Галицько-Кам'янецька єпархія. Т. 2. Протоколи генеральних візитацій / НАН України. Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. Львівське від-ня; Ін-т історії Церкви Католицького ун-ту. – Л., 2004. – 512 с.

Видання містить огляд протоколів генеральних візитацій у фондах архівів, бібліотек, музеїв а також “Зведений каталог” понад 3200 збережених описів українських церков і монастирів.

109. Харківський університет: Історичний екскурс за архівними документами: Науково-довідкове видання / ЦДНТА України; Авт.-упоряд.: М. А. Балишев, О. М. Машенко. – Х., 2004. – 202 с.

Представлено публікації та переліки документів з особових фондів 11 учених Харківського університету (М. М. Бекетова, В. Я. Данилевського, М. В. Клочкова та ін.), що зберігаються у ЦДНТА України, держархівах Харківської та Одеської областей, родинному архіві Бекетових.

110. Архіви окупації. 1941–1944: Анотований реєстр фондів державних архівів України / Держкомархів України. – К., 2005. – [Компакт-диск].

Огляди архівних зібрань

111. *VarNęcz S.* O rękopisach kapituiy ormiacskiej lwowskiej // *Dziennik Literacki.* – 1853. – № 34. – S. 265–267; № 35. – S. 274–275; № 36. – S. 283–284; № 37. – S. 290; № 39. – S. 306–307; № 40. – S. 314–315.

Опис рукописів львівської вірменської капітули. Нині рукописи знаходяться у фондах ЦДАЛ України, ЛНБ, Інституту ім. Оссолінських у Вроцлаві, також у Відні.

112. *Головацький Я. Ф.* Об исследовании памятников русской старины, сохранившихся в Галичине и Буковине // Тр. I археологического съезда в Москве, 1869 г. – М., 1871. – Т. 1. – С. 219–240.

Короткі відомості про рукописи Онуфрієвського монастиря, Ставропігійського інституту, бібліотеки Львівського університету, Оссолінеуму.

113. *Калужняцький Е. И.* Обзор славяно-русских памятников языка и письма, находящихся в библиотеках и архивах львовских // Тр. III археологического съезда в Киеве. – К., 1878. – Т. 2. (Прил.) – С. 213–321. – [Окреме вид.: К., 1878. – 108 с.].

114. *Линниченко И.* Архивы в Галиции // *Киевская старина.* – 1888. – Т. XXII. – Авг. – С. 349–380; Окт. – С. 193–214.

Опис документальних зібрань Бернардинського архіву у Львові, Оссолінеуму, Львівського міського архіву, Ставропігійського інституту.

115. *Владимиров П. В.* Обзор южно-русских и западно-русских памятников письменности от XI до XVII ст. // *ЧИОНЛ.* – 1890. – Т. 4. – С. 101–142. – [Окреме вид.: К.: В. И. Завадский, 1890. – 42 с.].

Подано перелік 154 рукописів українського та білоруського походження. 28 рукописів з цього переліку зберігаються нині у Києві та Львові.

116. *Сецинский Е. И.* Материалы для истории монастырей Подольской епархии. – Каменец-Подольский: Тип. Подольского епархиального историко-статист. комитета, 1891. – 234 с. – (Труды Подольского епархиального историко-статистического комитета; Т. 5). – [Опубл. як додаток до “Подольских епархиальных ведомостей”].

Огляд рукописних зібрань архівів та бібліотек Поділля.

117. Сырку П. А. Краткий отчет о занятиях за границей доцента Императорского С.-Петербургского университета П. А. Сырку в летние месяцы 1893 и 1894 гг. // Известия Императорской Академии наук. – 1895. – Сер. 5, № 5. – С. CLXXXVIII–CCXV. – [Також опубл. у вид.: Сборник Отделения русского языка и словесности. – 1897. – Т. 63, Известия из протоколов. – С. XXV–LXI].

Про слов'янські рукописні колекції у Львові (Ставропігійський інститут, Оссолінеум, колекції Івана Франка) та рукописні колекції православної митрополії в Чернівцях.

118. Бугославский Г. К. Волынские рукописные евангелия и апостолы // Тр. IX археологического съезда в Вильне в 1893 г. – М.: Тип. Е. Лиснера, 1897. – Т. 2. – С. 277–307.

Детальний опис 30 рукописних Євангелій та апостолів з окремих церков Волинської губернії. Частина рукописів зберігається нині у ХДНБ та ІР НБУВ, місце зберігання решти невідомо.

119. Дорошенко П. Я. Семейные архивы Глуховского уезда Черниговской губернии // Древности. ТАКМАО. – М., 1899. – Т. 1, Ч. 1. – Кол. 111–114. *Опис 7 місцевих архівів (родинні архіви Марковичів, Миклашевських, Дорошенків, Туряновських, архів Петропавлівського монастиря у Глухові та ін.).*

120. Плохинский М. М. Архивы Черниговской губернии // Древности. ТАКМАО. – М., 1899. – Т. 1, Ч. 3, прил. – Кол. 1–190.

Огляд основних церковних архівів та архівів місцевої адміністрації Чернігівської губернії. Частина монастирських архівів знаходиться у ЦДІАК України, документи місцевої адміністрації – у Держархіві Чернігівської області.

121. Лебедев А. С. Сведения о некоторых архивах духовного ведомства в губерниях Курской и Харьковской // Сб. ХИФО. – 1902. – Т. 13. – С. 99–195. – [Окреме вид.: Х.: Тип. “Печатное дело”, 1902. – 99 с.].

У роботі охарактеризовано архіви монастирів, церков та інших релігійних установ. Більша частина описаних автором архівів, у складі архіву Курської духовної консисторії, зберігається в Держархіві Курської області Росії. Місце зберігання архівів, що перебували на території сучасної України, невідоме.

122. Левичкий О. И. Об актовых книгах, относящихся к истории Юго-Западного края и Малороссии // Тр. XI археологического съезда в Киеве 1899. – М., 1902. – Т. 2. – С. 55–82.

123. Миллер Д. П. Архивы Харьковской губернии. – Х.: Типо-литогр. “Печатное дело” кн. К. Н. Гагарина, 1902. – 239 с. – [Також опубл. у вид.: Сб. ХИФО. – Х., 1902. – Т. 13. – С. 197–435].

Опис державних, приватних, церковних архівів Харківської губернії. Частина приватних архівів зберігається нині у ЦДІАК України, архіви місцевих органів державного управління у держархівах Сумської та Харківської областей.

124. Абрамович Д. И. Несколько слов о рукописных и старопечатных собраниях Волынской епархии // Отчет о деятельности Отделения русского

языка и словесности за 1902 год. Ч. 9 // Изв. Императорской Академии наук, Сер. 5. – 1903. – Т. 18, № 2, прил. 2. – С. 52–58.

Огляд рукописних зібрань установ Волині (Волинського єпархіального давньосховища, бібліотеки Почаївської лаври, бібліотеки Волинської духовної семінарії та ін.). Значна частина зібрань була розпорошена після Першої світової війни, частина зберігається у ІР НБУВ та ХДНБ.

125. Кучук-Иоаннесов К. И. Старинные армянские надписи и старинные рукописи в пределах Юго-Западной Руси и в Крыму // Древности восточные. Тр. Восточной комиссии Императорского Московского археологического общества. – 1903. – Т. 2, № 2. – С. 33–75.

Про вірменські рукописи XIV–XVII ст. Кам'янець-Подільського, Могильова, Одеси, Крима.

126. Дорошенко П. Я. Собрание Дорошенко в г. Глухове. Из письма Петра Яковлевича Дорошенко к председателю Нежинского Историко-филологического общества (от 1 августа, 1902 года) // Тр. XII археологического съезда в Харькове 1902 г. – М., 1905. – Т. 2. – С. 93–108.

Огляд колекції П. Дорошенка, до складу якої входили зібрання документів дворянських родин Лівобережної України, документи з української історії та літератури.

127. Свенцицький І. С. Бібліотеки і музеї м. Львова // Живая старина. – 1907. – Т. 16, № 1. – Ч. 3. – С. 11–13.

Короткий огляд основних українських зібрань Львова (бібліотеки НТШ, Ставропігійського інституту та ін.).

128. Дорошенко Д. И. Об архивах Екатеринославской губернии. (По данным официальной анкеты) // Летопись Екатеринославской ученой архивной комиссии. – 1913. – Т. 9. – С. 157–167. – [Окреме вид.: Екатеринослав: Тип. Губернского земства, 1914. – 11 с.].

129. Павловский И. Ф. Описание архивов Полтавской губернии. – Полтава: Тип. Г. И. Маркевича, 1915. – XVI, 62 с.

Охарактеризовано архіви органів державної влади, місцевого самоврядування, церков та монастирів Полтавської губернії, що зберігаються нині в держархівах Полтавської, Черкаської, Київської та Сумської областей.

130. Weingart M. Zpráva o karpatoruských knihovněch a rukopisech v Prešově, v Uhřeturově a v Mukaeově // Iasopsis Musea Krblovstvn Ieského. – 1922. – № 4. – S. 273–278.

Опис рукописних колекцій греко-католицької єпархіальної бібліотеки в Прешові, греко-католицької єпархіальної бібліотеки та семінарії в Ужгороді, бібліотеки Василянського монастиря в Мукачеві.

131. Kutrzeba S. Historia zrydei dawnego prawa polskiego. W 2 t. – Lwyw; Warszawa; Krakow: Wyd-wo ZNiO, 1925–1926. – Т. 1. – 286 s.; Т. 2. – 462 s.

Детальний огляд основних груп джерел до історії давнього польського права. Включає опис архівних та бібліотечних зібрань (С. 353–458), документів центральної та місцевої влади, міського самоврядування.

132. Свенцицький І. С. Українські наукові книгозбірні у Львові // Бібліологічні вісті. – 1926. – № 4 (13). – С. 91–94.

Огляд книжкових та рукописних зібрань НТШ, Національного дому, Ставропігійського інституту, Національного музею.

133. *Bernacki L.* Publiczne biblioteki lwowskie. Zarys dziejow. – Lwyw, 1926. – 68 s.

Короткий опис 8 провідних бібліотек Львова, в тому числі їхніх рукописних колекцій (Оссолінеум, Музей Любомирських, Бібліотека Павліковських, Університетська бібліотека, Бібліотека Баворовських та ін.).

134. *Macler F.* Rapport sur une mission scientifique en Galicie et en Bukovine (juillet-août 1925) // *Revue des etudes armeniennes.* – 1927. – Vol. 7. – P. 11–177.

Опис вірменських рукописів, а також польських та латинських рукописів з історії вірмен у львівських колекціях та зібраннях.

135. *Білик П.* Дещо про архівні фонди Лубенщини // *Архівна справа.* – 1928. – Кн. 7. – С. 19–21.

Короткий огляд документів дореформених та дореволюційних судових установ у фондах Лубенського окружного архіву. Пізніше ці документи були розділені між архівами Києва, Чернігова, інших міст.

136. *Колесса О.* Рукописні і палеотипні книги південного Підкарпаття // *Congres international des bibliothecaires et des amis du livre tenu a Prague 1926. Proces verbaux et memoires.* – Prague: Imprimerie d'etat, 1928. – Vol. 2. – P. 236–250.

Огляд рукописів з закарпатських колекцій, які зберігаються нині в Ужгороді, Львові, Санкт-Петербурзі, інших містах.

137. *Насонова О.* До огляду Єдиного державного архівного фонду УСРР // *Архівна справа.* – 1929. – Кн. 11. – С. 23–30; 1930. – Кн. 3 (14). – С. 53–61.

Охарактеризовано фонди, зареєстровані у картотеці ЄДАФ.

138. *Les bibliothèques de Lwyw. Aperçu sommaire / Ed. by E. Gaberele, P. Rybicki and W. T. Wisiocki.* – Lviv: Imprimerie d'Institut National Ossolicki, 1929. – XI, 90 p.

Короткий огляд провідних бібліотек Львова та їхніх рукописних колекцій (Оссолінеум, бібліотека Баворовських, бібліотека Дзедушицьких та ін.).

139. *Хінчин Й.* З досвіду організації єврейської архівної секції на Україні // *Архівна справа.* – 1930. – Кн. 1 (12). – С. 13–18.

Висвітлено діяльність єврейської секції при Київському центральному історичному архіві, подано огляд найбільших єврейських фондів в українських архівах.

140. *Barwinski E.* Les archives en Petite Pologne orientale // *Bulletin de l'Union des Societes Savantes polonaises de Leopold.* – December 1931. – № 11–12. – P. 1–32. – [Окреме вид.: Lwyw: Imprimerie de l'Institut National Ossolinski, 1932. – 32 p.].

Охарактеризовано розвиток архівної справи в Галичині за часів Австро-Угорщини та Польської республіки, подано детальний огляд фондів основних державних та міських архівів, бібліографію довідкових видань.

141. *Badecki K.* Lwowskie zbiory naukowe i muzealne. – Lwow: Staraniem i nakiadem koia T. S. L. im Adama Asnyka we Lwowie, 1932. – 27 s. – (Lwow w obrazach. Przeszłość i teraźniejszość).

Короткий огляд 30 музеїв та бібліотек Львова та їхніх рукописних зібрань.

142. *Хінчин Й.* Завдання єврейської марксівської історіографії і архівна справа. (До організації Центрального єврейського історичного архіву в Києві) // Архів Радянської України. – 1933. – № 7–8. – С. 171–182.

У статті висвітлено завдання та принципи створення Центрального єврейського історичного архіву на базі Єврейського відділу Київського обласного історичного архіву. Описано 7 груп документів, котрі необхідно зосередити в архіві. Описані автором документи зберігаються нині у ЦДІАК України та Держархіві Київської області.

143. *Barwinski E.* Les archives de l'Etat a Lwow. – Lwow: Imprimerie scientifique, 1933. – 18 p.

Скорочений варіант статті Є. Барвінського 1931 р. (Див. № 140).

144. *Tomkiewicz W.* Dzieje zbiorow zamku Winiowickiego // Rocznik Wojski. – 1934. – № 3. – S. 413–432.

Про історію та долю музею, бібліотеки, рукописної колекції та родинного архіву родини Вишневецьких.

145. *Бучинський Б.* Галицькі рукописи з XV–XVI ст. // Українська книга. – 1938. – № 2. – С. 40–41.

Перелік рукописів із зібрань Львова, Перемишля, Вільнюса, Варшави.

146. *Баранович А. И.* К изучению магнатских архивов Украины // Проблемы источниковедения. – 1956. – № 5. – С. 146–158.

Опис магнатських архівів України, що зберігаються у Києві, Львові, Мінську, Кракові.

147. *Rabowicz E.* Polonica onwiesceniowe w bibliotekach i archiwach ZSRR // Archiwum Literackie. – 1960. – Т. 5. – S. 538–589.

Огляд документів з історії та культури Польщі XVIII ст. у фондах ЦДІАК України, НБУВ, ЛНБ, НБ ЛДУ.

148. *Włósowicz M.* Materiaiy do dziejow Polski w Centralnych Historycznych Archiwach Państwowych we Lwowie i Kijowie // Archeion. – 1960. – Т. 33. – S. 99–126.

Огляд полоніки у фондах ЦДІАК України, ЦДІАЛ України, ІР НБУВ, ЛНБ, НБ ЛДУ.

149. *Исаевич Я. Д.* Гродские и земские акты – важнейший источник по аграрной истории Речи Посполитой в XVI–XVIII вв. // Ежегодник по аграрной истории Восточной Европы на 1961 год. – Рига, 1963. – С. 90–99.

Огляд зібрань гродських та земських актів в архівах Києва та Львова.

150. *Исасвич Я. Д.* Документальні матеріали самоврядування міст України як історичне джерело // Друга республік. наук. конф. з архівознавства та інших спец. іст. дисциплін: Матеріали / Архів. упр. УРСР. – К., 1965. – [Т. 2]. Друга секція. Спец. іст. дисципліни. – С. 135–148.

151. *Рифтин Б. Л.* В поисках редких рукописей и ксилографов // Народы Азии и Африки. – 1965. – № 3. – С. 243–247.

Про рідкісні східні рукописи у Львові та Одесі.

152. *Дей О. І., Мороз М. О.* Автографи Франка у львівських архівах та бібліотеках // Архіви України. – 1966. – № 3. – С. 84–90.

Опис автографів І. Франка у фондах ЦДІАЛ України, ЛНБ, НБ ЛДУ.

153. *Петровская И. Ф.* Материалы к истории русского театра в государственных архивах СССР. Обзоры документов. XVII в. – 1917 г. / Глав. архив. упр. при СМ СССР; Ленинградский гос. ин-т театра, музыки и кинематографии. – М., 1966. – 285 с.

Огляд джерел до історії російського театру у фондах ЦДІАК України, держархівів Київської, Харківської, Одеської, Дніпропетровської, Житомирської, Полтавської областей.

154. *Vackowski P.* Polskie archiwa osobiste, rodzinne i rodowe, znajdujące się w radzieckich zbiorach państwowych // Archejon. – 1967. – Т. 47. – S. 131–145.

Перелік 113 особових фондів польського походження в архівосховищах колишнього СРСР, в тому числі і України.

155. *Дашкевич Я. Р.* Адміністративні, судові і фінансові книги на Україні в XIII–XVIII ст. (Проблематика, стан, і методика дослідження) // Історичні джерела та їх використання. – К., 1969. – Вип. 4. – С. 129–170.

156. *Дорош Ю. О.* Рукописи та стародруки в наддністрянських районах Івано-Франківської області // Архіви України. – 1969. – № 2. – С. 32–36.

Про стародруки та рукописи, виявлені в Івано-Франківській області в 1955–1958 рр. під час археографічних експедицій.

157. *Литвиненко М. А.* Джерела історії України XVIII ст. – Х.: Вид-во Харківського ун-ту, 1970. – 204 с.

Огляд джерел з соціально-економічної історії Лівобережної та Слобідської України у XVIII ст., зокрема архівних зібрань ЦДІАК України, обласних державних архівів, архівів Росії.

158. *Бегунов Ю. К.* З архівів Києва. (Огляд маловідомих східнослов'янських рукописів) // Радянське літературознавство. – 1972. – № 6. – С. 74–81.

У статті охарактеризовано східнослов'янські рукописи з фондів ІЛ НАН України, ІР НБУВ, ДІБ, Національного музею-заповідника “Києво-Печерська Лавра”.

159. *Ісаєвич Я. Д.* Джерела з історії української культури доби феодалізму XVI–XVIII ст. / АН Української РСР. Ін-т суспільних наук. – К.: Наук. думка, 1972. – 144 с.

Огляд опублікованих та рукописних джерел з історії української культури, зокрема з історії братств, освіти, педагогічної думки, видання та розповсюдження книг. Охарактеризовано архівні зібрання України, Росії, Польщі.

160. *Пономаренко Л.* Картографо-геодезичні матеріали архівів міста Києва (XVI–XIX ст.) // Архіви України. – 1972. – № 4. – С. 63–67.

Огляд фондів ЦДІАК України, держархівів м. Києва та Київської області.

161. Пономаренко Л. А. Плани міста Києва XVII–XIX ст. як історичне джерело // Київська старовина. – 1972. – С. 62–69.

Опис рукописних планів Києва XVII–XIX ст. з фондів ЦДІАК України, НБУВ, Національного музею-заповідника “Києво-Печерська лавра”, Держархіву Київської області, російських архівів.

162. Рауделюнас В. Українські списки Другого литовського статуту // Архіви України. – 1973. – № 4. – С. 69–76.

Огляд українських рукописних списків Другого литовського статуту, що зберігаються у ЛНБ, НБУВ, архівах та бібліотеках Москви.

163. Фонкич Б. Л. Греческие грамоты советских хранилищ // Проблемы палеографии и кодикологии в СССР. – М., 1974. – С. 242–260.

Охарактеризовано грецькі грамоти у фондах ЦДІАЛ України, НБУВ, ОДНБ.

164. Pyjżwiartek J. Materiały cudydowe do dziejów Rzeszowskiego w archiwach i bibliotekach Lwowa od XIV do połowy XIX wieku // Prace Humanistyczne [Rzeszowskie Towarzystwo Przyjacieli Nauk, Wydział Nauk Humanistycznych, Komisja archiwalna]. – 1975. – Т. 7, Ser. 1, № 7. – С. 35–62.

Про документи з історії міста Жешува у ЦДІАЛ України та ЛНБ.

165. Ковальский Н. П. Источниковедение истории Украины (XVI – первая половина XVII века). В 7 ч. – Днепропетровск: ДГУ, 1977–1983.

Ч. 1. Анализ советских археографических публикаций документальных источников: Учеб. пособие. – 1977. – 95 с.;

Ч. 2. Анализ дореволюционных отечественных публикаций источников: Учеб. пособие по спецкурсу. – 1978. – 113 с.;

Ч. 3. Характеристика публикаций источников на иностранных языках: Учеб. пособие. – 1978. – 94 с.;

Ч. 4. Обзор основных отечественных собраний архивных источников: Учеб. пособие по спецкурсу. – 1979. – 109 с.;

[Ч. 5]. Источники по истории Украины XVI – первой половины XVII в. в Литовской метрике и фондах приказов ЦГАДА: Учеб. пособие. – 1979. – 73 с.;

[Ч. 6]. Источники по социально-экономической истории Украины XVI – первой половины XVII века. Структура источниковой базы. – 1982. – 92 с.;

[Ч. 7]. Источниковедение социально-экономической истории Украины (XVI – первой половины XVII в.). Акты о городах. – 1983. – 71 с.

166. Ковальский Н. П. К методике разыскания неопубликованных источников по социально-экономической истории Украины XVI – первой половины XVII века при изучении курса источниковедения // Вопросы совершенствования вечернего и заочного обучения (на материалах Днепропетровского университета): Сб. науч. трудов. – Днепропетровск: ДГУ, 1977. – С. 95–102.

Огляд архівних джерел з історії України в архівах України, Польщі, Росії.

167. Фонкич Б. Л. Греческо-русские культурные связи в XV–XVII вв. (Греческие рукописи в России) / Ин-т всеобщей истории АН СССР. – М.: Наука, 1977. – 247 с.

Охарактеризовано грецькі рукописи в радянських, зокрема київських архівосховищах.

168. *Gajerski S. F.* Црydia do dziejyw poiudniowo-wschodniej Polski w bibliotekach i archiwach Lwowa // *Studia Historyczne.* – 1977. – Т. 20, № 2 (77). – S. 295–302.

Огляд джерел з історії південно-східної Польщі у ЦДІАЛ України, ЛНБ, НБ ЛДУ.

169. *Халидов А. Б.* Арабские рукописи в СССР и их изучение // *Археогр. ежегодник за 1977 г.* – М., 1978. – С. 62–78.

Огляд зібрань арабських рукописів в архівах, бібліотеках, музеях України (С. 73–75).

170. *Ковальський Н. П.* Документальные источники о русско-украинских взаимосвязях XVI – первой половины XVII в. // *Проблемы историографии и источниковедения истории СССР.* – 1979. – Т. 7. – С. 113–126.

Охарактеризовано фонди ЦДІАК України, ЦДІАЛ України, архівів Росії.

171. *Grimsted Patricia Kennedy.* Lviv Manuscript Collections and Their Fate // *Eucharisterion. Essays in Honor of Omeljan Pritsak on the Occasion of his Sixtieth Birthday.* Harvard Ukrainian Studies. – 1979–80. – № 3–4. – P. 348–375.

Охарактеризовано основні рукописні зібрання львівських архівів та бібліотек, їхні переміщення та реорганізації після 1939 р.

172. *Szczygiei R.* Materiaiy do dziejyw Lubelszczyzny XVI–XVIII w. w archiwach i bibliotekach Kijowa i Lwowa // *Biuletyn Lubelskiego Towarzystwa Naukowego.* Humanistyka. – 1979. – Т. 21, № 1. – S. 53–58.

У статті охарактеризовано документи з історії Люблінщини у зібраннях ЦДІАК України, ЦДІАЛ України, НБУВ, ЛНБ, НБ ЛДУ.

173. *Гаркавец А. Н.* Армяно-кипчацкие письменные памятники XVI–XVII вв. // *Средневековый восток. История, культура, источниковедение.* – М.: Наука, 1980. – С. 81–90.

Про вірмено-кипчацькі рукописи у фондах ЦДІАК України, ЦДІАЛ України, ЛНБ.

174. *Вавричин М. Г.* Карти українських земель Г. Боплана в бібліотеках і архівах СРСР // *Бібліографічна інформація і сучасність: Зб. наук. праць.* – К., 1981. – С. 116–127.

Стаття містить перелік карт українських земель Г. Боплана в бібліотеках та архівах колишнього СРСР, зокрема у ЛНБ та НБУВ.

175. *Швидько А. К.* Анализ источников по социально-экономической истории Левобережной Украины (вторая пол. XVII – первая пол. XVIII в.). – Днепропетровск: ДГУ, 1981. – 107 с.

Проаналізовано основні групи джерел з історії Лівобережної України (документи міського самоврядування, гетьманської адміністрації, родові архіви) із зазначенням місць їхнього зберігання.

176. *Апанович Е. М.* Рукописная светская книга XVIII в. на Украине. Исторические сборники. – К.: Наук. думка, 1982. – 222 с.

Видання містить перелік 115 рукописних книг XVIII ст. (С. 206–219) що зберігаються у фондах НБУВ, ЦДІАК України, ХДНБ, ЦНБ ХНУ, музеях Чернігова, Дніпропетровська, Житомира.

177. *Вавричин М. Г.* Картографические источники по истории Украины XVII в. в фондах библиотек, архивов и музеев г. Львова // Формирование книжных фондов: Сб. науч. трудов. – М., 1982. – С. 93–103. – (Библиотеки Академии наук СССР и академий наук союзных республик).

Охарактеризовано фонди ЛНБ, НБ ЛДУ, ЦДІАЛ України, Львівського історичного музею та інших установ.

178. *Купчинський О. А.* Втрачені пергаментні грамоти міст і сіл Галичини XIV – першої половини XIX ст. // Бібліотекознавство та бібліографія: Зб. наук. праць. – К.: Наук. думка, 1982. – С. 72–95.

179. *Мыцык Ю. А.* Анализ источников по истории Освободительной войны украинского народа 1648–1654 годов. – Днепропетровск: ДГУ, 1983. – 80 с.

Огляд опублікованих та архівних джерел з історії Визвольної війни 1648–1654 рр. Охарактеризовано архівні зібрання ЦДІАК України, ЦДІАЛ України.

180. *Яковенко Н. Н.* Источники изучения латинского письма на правобережной Украине в конце XVI – первой половине XVII в. (на материалах архивных и библиотечных хранилищ УССР) // Вспомогательные исторические дисциплины. – 1983. – № 14. – С. 285–299.

Про латинські рукописи у фондах ІР НБУВ, ЛНБ, ЦДІАК України, ЦДІАЛ України.

181. *Швидько А. К.* Источники по истории городских поселений Левобережной Украины в отечественных архивохранилищах (вторая половина XVII – середина XVIII в.): Учеб. пособие / Днепропетровский гос. ун-т им. 300-летия воссоединения Украины с Россией. – Днепропетровск, 1986. – 84 с.

Огляд архівних зібрань ЦДІАК України, ІР НБУВ, рукописного відділу Інституту історії України НАН України, Чернігівського історичного музею, центральних державних архівів колишнього СРСР, рукописних відділів бібліотек та музеїв Москви та Ленінграда.

182. *Мыцык Ю. А.* Анализ архивных источников по истории Освободительной войны украинского народа 1648–1654 годов: Учеб. пособие / Днепропетровский гос. ун-т им. 300-летия воссоединения Украины с Россией. – Днепропетровск, 1988. – 76 с.

У виданні проаналізовано архівні зібрання ЦДІАК України, ЦДІАЛ України, відділів рукописів музеїв та наукових бібліотек України, архівосховища Польщі. У додатках подано перелік нововиявлених стисків опублікованих раніше документів з історії Визвольної війни 1648–1654 років.

183. *Гуницький І. М.* Картографічні матеріали в архівах Львова // Укр. іст. журнал. – 1991. – № 3. – С. 108–111.

Огляд картографічних джерел у фондах ЦДІАЛ України, ЛНБ, НБ ЛДУ, Держархіву Львівської області, музеїв міста.

184. *Klier J. D.* Kiev Archival Materials in East European Jewry // Soviet Jewish Affairs. – 1991. – Vol. 21, № 2. – P. 39–43.

Про документи з історії євреїв у фондах ЦДІАК України, ЦДАВО України, ЦДАГО України.

185. *Valdin A.* Report on Ukrainian and Latvian Archives // Avotaynu: The International Review of Jewish Genealogy. – 1993. – Vol. IX, № 3. – P. 8–9.

Огляд документів з історії євреїв у держархівах Харківської, Чернігівської, Полтавської областей.

186. *Верба І.* Архівна оглобляна в Києві // Укр. історик. – 1994. – Число 1–4. – С. 160–173.

Про архівні документи історика О. П. Оглоблина (1899–1992) у фондах ЦДАВО України, держархівів Київської області, м. Києва, ІР НБУВ, ІЛ НАН України, Наукового архіву ІА НАН України, Архіву Президії НАН України.

187. *Ігнатуша О. М.* Документи державних архівів України з історії Української Автокефальної Православної Церкви (1917–1930 рр.) // Архіви України. – 1994. – № 1–6. – С. 44–56.

Охарактеризовано документи ЦДАВО України, ЦДІАК України, державних архівів областей.

188. *Лозицький В.* Дослідження проблеми єврейської генеалогії за документами державних архівів України // Архіви України. – 1994. – № 1–6. – С. 73–84.

Огляд фондів ЦДІАК України, ЦДІАЛ України, ЦДАГО України.

189. *Bolotenko G.* Report on a Recent Trip to Ukrainian Archives // Avotaynu: The International Review of Jewish Genealogy. – 1994. – Vol. 10, № 1. – P. 3–8.

Огляд документів з єврейської генеалогії у фондах ЦДІАЛ України, державних архівів Львівської, Чернівецької, Хмельницької областей.

190. *Lozytsky V.* Sources for Jewish Genealogy in the Ukrainian Archives // Avotaynu: The International Review of Jewish Genealogy. – 1994. – Vol. 10, № 2. – P. 9–14.

Англомовна версія статті В. Лозицького (див. № 188).

191. *Кентій А.* Джерела з історії ОУН–УПА у фондах державних архівів України // Документи з історії національно-визвольного руху в Україні ХХ століття: Інформ. бюлетень / НАН України. Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського; Голов. архів. упр. при КМ України. – 2-е вид., випр. – К., 1995. – Вип. 1. – С. 18–22.

Огляд джерел з історії ОУН–УПА у фондах ЦДАВО України, ЦДАГО України, державних архівів областей.

192. *Михальченко С. И.* Неопубликованные письма В. Б. Антоновича и историков его школы в архивах России и Украины // Археогр. ежегодник за 1993 год. – М., 1995. – С. 282–288.

У статті проаналізовано комплекс листів В. Антоновича та істориків його школи у фондах ІР НБУВ, ЦДІАК України, російських архівів.

193. *Пиріг Р. Я.* Архивы Компартии Украины: проблемы интеграции в систему государственной архивной службы // Архивы бывших коммунистических партий в странах Восточной и Центральной Европы: Сб. материалов междунар. конф. – Варшава, 1996. – С. 59–64.

194. *Матяш І.* Катерина Грушевська: Життєпис, бібліографія, архіви / Голов. архів. упр. при КМ України. УДНДІАСД. – К., 1997. – 224 с.

Видання містить розділи “Огляд архівних джерел до біографії К. М. Грушевської” (С. 147–156) та “Перелік архівних фондів з матеріалами про життя та діяльність К. М. Грушевської” (С. 157–191), до яких включено відомості про фонди ЦДІАК України, ЦДІАЛ України, ЦДАГО України, ЦДАМЛМ України, ЦДКФФА України, Держархіву м. Києва, ГДА СБУ, ІР НБУВ та інших установ.

195. *Наулко В. І.* Листування Ф. К. Вовка (з фондів архівів) // Українське архівознавство: історія, сучасний стан, перспективи: Наук. доп. Всеукр. конф. (Київ, 19–20 листоп. 1996 р.) / Голов. архів. упр. при КМ України. УДНДІАСД. – К., 1997. – Ч. 2. – С. 97–102.

Про листи Ф. Вовка у фондах наукового архіву ІА НАН України, ІР НБУВ, ІМФЕ, ЦДІАЛ України, російських архівів.

196. *Погребинская И.* Документы по истории еврейских политических партий и молодежных организаций в архивах г. Киева: (Краткий тематический обзор) // Євреї в Україні: історія, культура, традиції / НАН України. Ін-т нац. відносин і політології. – К., 1997. – С. 30–37.

Охарактеризовано документи ЦДІАК України та ЦДАВО України.

197. *Сендик З. О.* Комплектування державних архівів України документами особового походження: історія, сучасний стан і перспективи // Українське архівознавство: історія, сучасний стан, перспективи: Наук. доп. Всеукр. конф. (Київ, 19–20 листоп. 1996 р.) / Голов. архів. упр. при КМ України. УДНДІАСД. – К., 1997. – Ч. 1. – С. 333–341.

198. *Ульяновський В. І.* Церковні архіви України: історія, проблеми реконструкції та джерелознавчої класифікації // Українське архівознавство: історія, сучасний стан, перспективи: Наук. доп. Всеукр. конф. (Київ, 19–20 листоп. 1996 р.) / Голов. архів. упр. при КМ України. УДНДІАСД. – К., 1997. – Ч. 1. – С. 124–129.

199. Архіви України про пам'ятки історії та культури // Історико-культурна спадщина України: проблеми дослідження та збереження. – К., 1998. – С. 108–120.

Огляд архівних зібрань ЦДІАК України, ЦДАВО України, ЦДАМЛМ України, Держархіву в АР Крим.

200. *Бацак Н.* Джерела з історії північноприазовської грецької громади кінця XVIII – поч. XIX ст. в архівах та архівних бібліотеках Києва і півдня України // Україна – Греція: архівна та книжкова спадщина греків України: Наук. зб. / НАН України. Ін-т історії України. – К., 1998. – С. 26–36.

Огляд фондів ЦДІАК України, ІР НБУВ, держархівів Дніпропетровської, Одеської областей.

201. *Хітерер В.* Джерела з історії українських євреїв у київських архівах // Українське єврейство: Підготовчі матеріали популярної енциклопедії. – К., 1998. – Вип. 3. Препринти статей до т. “Україноюдаїка. Українсько-єврейські взаємини”. – С. 30–40.

Охарактеризовано документи з історії євреїв, що зберігаються у центральних державних архівах у м. Києві, державних архівах м. Києва та Київської області, ІР НБУВ, Архіві Президії НАН України.

202. Подкур Р. Ю. Документи радянських спецслужб як джерело до вивчення політичних, соціально-економічних, культурних процесів в Україні (20–30-ті рр. ХХ ст.): Автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.06 / Дніпропетровський держ. ун-т. – Дніпропетровськ, 1999. – 18 с.

У дисертації проаналізовано комплекси документів радянських спецслужб, що зберігаються у ЦДАГО України, колишніх партійних архівах обкомів КПУ, ГДА СБУ та його обласних управлінь, архівах Росії.

203. Бойко А. Джерела з історії ярмарок Південної України останньої чверті XVIII – першої половини XIX століття. – Запоріжжя: РА “Тандем-У”, 2000. – 136 с. – (Старожитності Південної України; Вип 6).

Огляд фондів російських архівів, Держархіву Одеської області, ІР НБУВ.

204. Бойко А. Південна Україна останньої чверті XVIII століття: Аналіз джерел / НАН України. Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. – К., 2000. – 308 с.

У розділі “Основні архівні зібрання” (С. 101–124) представлено огляд фондів архівів України та Росії (ЦДІАК України, держархівів в АР Крим, Херсонської, Миколаївської, Одеської областей, ІР НБУВ та ін.).

205. Великочий В. Репрезентативність джерельної бази історії ЗУНР // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Л., 2000. – Вип. 6. Західноукраїнська народна республіка: історія і традиції. – С. 41–43.

Загальний огляд джерел з історії ЗУНР в українських та зарубіжних архівах та їхніх інформаційних можливостей.

206. Казьмирчук Г. Особові фонди істориків Київського університету 1920–1930-х рр. // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: Міжвід. зб. наук. праць / Держкомархів України. УДНДІАСД. – К., 2000. – Вип. 2. Архівознавчі читання. – С. 99–104.

У статті проаналізовано особові фонди істориків Київського університету у ЦДАГО України, ЦДІАК України, ІР НБУВ, ГДА СБУ.

207. Корольов Б. Особові архівні фонди та їх відображення у путівниках і покажчиках // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: Міжвід. зб. наук. праць / Держкомархів України. УДНДІАСД. – К., 2000. – Вип. 2. Архівознавчі читання. – С. 85–90.

Охарактеризовано інформаційний потенціал особових фондів, що зберігаються в українських архівах, та вказано на необхідність створення зведеного покажчика особових фондів українського походження.

208. Слободянюк П. Документи релігійних конфесій як складова частина Національного архівного фонду України // Слободянюк П. Українська церква: Історія руїни і відродження. – Хмельницький, 2000. – С. 22–30.

Стаття містить відомості про документи релігійних конфесій у складі державних архівів України, зокрема ЦДІАК України, держархівів Хмельницької, Тернопільської областей, колишнього КПМДА.

209. Срібняк І. Полонені вояки-українці царської армії у таборах Німеччини та Австро-Угорщини (1914–1920): Історіографія і джерела // Спеціальні

історичні дисципліни: Питання історії та методики. Число 5 / Історіографічні дослідження в Україні. Вип. 10: 3б. наук. праць на пошану академіка НАН України В. А. Смоля: У 2 ч. / НАН України. Ін-т історії України. – К., 2000. – Ч. 2. – С. 171–192.

Огляд фондів ЦДАВО України, ЦДКФФА України, ЦДАЛ України, Національного архіву Канади, інших архівів.

210. Архивные материалы о Н. И. Костомарове // Энциклопедия жизни и творчества Н. И. Костомарова (1817–1885). – К.; Донецк, 2001. – С. 47–49.

Огляд архівних зібрань Москви, Санкт-Петербурга, Києва, Львова, Воронежа, Чернігова, інших міст.

211. Гальчак С. Д. Джерела до вивчення історії остарбайтерів // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: Міжвід. зб. наук. праць / Держкомархів України. УДНДІАСД. – К., 2001. – Вип. 4. Студії на пошану Руслана Пирога. – С. 393–401.

Огляд фондів ЦДАГО України, ЦДАВО України, держархівів Вінницької та Хмельницької областей, зарубіжних архівів.

212. Довбищенко М. Єпархіальні архіви української церкви литовсько-польської доби: історична доля та шляхи реконструкції // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 2001. – Т. 7. – С. 20–25.

213. Климова К. “Надежные хранители древностей” (з історії церковних архівів в Україні) // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 2001. – Т. 7. – С. 13–20.

214. Папакін Г. В. Церковні фонди християнських конфесій у складі Національного архівного фонду України: структура, зміст, історія надходження // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 2001. – Т. 7. – С. 5–13.

215. Світленко С. І. Народництво Наддніпрянщини 60–80-х років XIX століття у фондах особистого походження архівів, відділів рукописів науково-дослідних установ та бібліотек України // Вісник Дніпропетровського ун-ту. Сер. “Історія та археологія”. – 2001. – Вип. 6. – С. 25–35.

Охарактеризовано близько 40 особових фондів, що зберігаються у ЦДАК України, ЦДАЛ України, ІЛ НАН України, ІР НБУВ, ЛНБ, ОДНБ, ХДНБ.

216. Хитерер В. Документы по еврейской истории XVI–XX веков в киевских архивах / Ин-т Иудаики. – К.; М., 2001. – 224 с.

У монографії подано загальну характеристику джерел з єврейської історії, що зберігаються в 11 архівосховищах м. Києва: ЦДАВО України, ЦДАК України, ЦДАГО України, ЦДКФФА України, ЦДАМЛМ України, держархівах Київської області, м. Києва, Архіві Президії НАН України, ІР НБУВ, ГДА СБУ, науковому архіві ІА НАН України.

217. Machynia M. Osiemnastowieczne akta dotyczące historii wojskowości Rzeczypospolitej w Krakowie, na Litwie i Ukrainie // Miscellanea Historico-Archivistica. – Warszawa, 2001. – Т. XIII. – S. 3–13.

Охарактеризовано документи з військової історії Речі Посполитої XVIII ст. у фондах ЦДАК України, ЦДАЛ України, ЛНБ, колишнього КПМДА.

218. Ковба Ж. Джерелознавчі аспекти формування архівної бази даних з історії та культури євреїв України першої половини ХХ ст. (за матеріалами Східної Галичини) // Шестые Запорожские еврейские чтения / Запорожский гос. ун-т. – Запорожье, 2002. – С. 114–118.

Охарактеризовано архівні джерела з історії та культури євреїв, виявлені Інститутом Юдаїки у 2000–2001 рр. в архівних установах Івано-Франківської, Львівської, Тернопільської областей.

219. Колобов О. О., Варава Т. В. Місце фондів особового походження в архівних довідниках // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: Міжвід. зб. наук. праць / Держкомархів України. УНДІАСД. – К., 2002. – Вип. 5. Архіви – складова інформаційних ресурсів суспільства. – С. 209–216.

220. Черкаська Н. Інформативний потенціал магнатських родових архівів Правобережної України // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: Міжвід. зб. наук. праць / Держкомархів України. УНДІАСД. – К., 2002. – Вип. 5. Архіви – складова інформаційних ресурсів суспільства. – С. 190–203.

Про історію формування, опрацювання та доступ до інформації магнатських родових архівів Правобережної України.

221. Швидько Г. Фамільні архіви Гетьманщини: археографічний аналіз публікацій // Укр. археогр. щорічник. Нова серія. – 2002. – Вип. 7. – С. 13–22.

222. Льюшин І. І. Волинська трагедія. 1943–1944 рр. – К., 2003. – 312 с.

У Розділі 2 “Джерельна база дослідження” (С. 62–81) представлено огляди фондів ЦДАВО України, ЦДАГО України, держархівів Волинської, Рівненської, Тернопільської областей, польських архівів.

223. Історіографічні дослідження в Україні. Вип. 12. Визначні постаті української історіографії ХІХ–ХХ ст. / НАН України. Ін-т історії України; Відп. ред. Ю. Пінчук. – К., 2003. – 529 с.

Опубліковано 17 нарисів про видатних представників української історіографії ХІХ–ХХ ст. (Д. Бантиш-Каменський, М. Костомаров, В. Біднов та ін.), у яких подано відомості про місце зберігання та зміст архівів вчених.

224. Люта Т. Ю. Картографування території Києва та інформаційні можливості карт і планів міста ХVІІ–ХІХ ст.: Дис. ... канд. іст. наук: 07.00.06 / Держкомархів України. УНДІАСД. – К., 2003. – 183 с., [161] с. дод.

У Додатку А “Перелік карт і планів Києва ХVІІ–ХІХ ст.” (С. 1–108) подано перелік 1404 карт і планів Києва ХVІІ–ХІХ ст. з архівів, бібліотек, музеїв України, Росії, Польщі.

225. Мишук С. М. Бібліотека Волинського краєзнавчого музею у Житомирі (1900–1932): походження, склад, доля: Автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.08 / НАН України. НБУВ. – К., 2003. – 16 с.

У дисертації розглянуто історію формування та долю рукописно-книжкових зібрань бібліотеки Волинського краєзнавчого музею. Проведено реконструкцію складу та змісту зібрань, основна частина яких зберігається нині у НБУВ та ЦДІАК України.

226. *Однороженко О.* Державні печатки Війська Запорозького другої половини XVII–XVIII ст. // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики: Зб. наук. праць / НАН України. Ін-т історії України. – К., 2003. – Число 10, Ч. 1. – С. 242–274.

Опис державних печаток Війська Запорозького, що зберігаються у київських архівах.

227. *Палієнко М.* Матеріали Празького архіву як джерело з історії української еміграції міжвоєнного періоду // Nad Wisłom i Dnieprem. Polska i Ukraina w przestrzeni europejskiej – przeszłość i teraźniejszość = Україна і Польща в європейському вимірі – минуле і сучасність: [Наук. праці викладачів та студентів Київського нац. лінгвіст. ун-ту та Ун-ту Миколая Коперніка в Торуні]. – К.; Торунь, 2003–2004. – № 2–3. – С. 345–358. – (Historia, Systemy Międzynarodowe i Globalny Rozwój = Історія, міжнародні системи і глобальний розвиток).

Подано відомості про комплекс документів “Празького архіву” у складі фондів ЦДАВО України, ЦДАГО України, ЦДІАЛ України, ЦДКФФА України.

228. *Пиріг Р. Я.* Документи з історії голоду у фондах архівосховищ України // Укр. іст. журнал. – 2003. – № 5. – С. 82–101.

Огляд документів з фондів ЦДАГО України, ЦДАВО України, ЦДКФФА України, ЦДАМЛМ України.

229. *Таранець С. В.* Джерела з історії старообрядства Правобережної України кінця XVIII – початку XX ст.: Автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.06 / НАН України. Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. – К., 2003. – 18 с.

Проаналізовано комплекс джерел з історії старообрядства Правобережної України у складі фондів ЦДІАК України, держархівів Вінницької, Київської, Одеської, Житомирської, Черкаської, Хмельницької областей, архівах Росії.

230. *Чорний Д.* Документи державних архівів областей України та Російського державного історичного архіву в Санкт-Петербурзі про міста України на початку XX ст.: порівняльний аналіз інформаційних можливостей фондів // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 2003. – Т. 9. – С. 123–126.

231. *Миронець Н. Р.* Книжково-рукописне зібрання барона Ф. Р. Штейнгеля: формування, зміст, доля: Автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.08 / НАН України. НБУВ. – К., 2004. – 18 с.

У дисертації проведена історико-книгознавча реконструкція книжково-рукописного зібрання барона Ф. Штейнгеля, встановлена історія формування та доля зібрання, що зберігається нині в ІР НБУВ та Держархіві Рівненської області.

232. *Новохатський К.* Архіви колишньої компартії України: досвід інтеграції до системи державних архівів (1991–2004) // Архіви України. – 2004. – № 4–6. – С. 15–21.

233. *Папакін Г. В.* Архів Скоропадських: Фамільні архіви української родової еліти другої половини XVII–XX ст. та архівна спадщина роду Скоропадських. – К., 2004. – 420 с.

У монографії розглядається історія виникнення та формування, склад і зміст рукописних зібрань української родової еліти, особлива увага присвячена фамільному архіву Скоропадських.

234. *Скочиляс І.* Архіви Унійної Церкви на Поділлі XVIII століття: спроба реконструкції // Укр. археогр. щорічник. Нова серія. – К.; Нью-Йорк, 2004. – Вип. 8–9. – С. 105–111.

Про історію формування та склад документів Кам'янецької унійної консисторії, що зберігались на початку XX ст. у фондах Давньосховища Подільського церковного історико-археологічного товариства. У XX ст. більшість фондів була втрачена, частина з них знаходиться нині в ІР НБУВ та Кам'янець-Подільському музеї-заповіднику.

235. *Старовойтенко І. М.* Листування Євгена Чикаленка як історичне джерело: Автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.06. – К., 2004. – 20 с.

У дисертації проаналізовано комплекс листування Є. Чикаленка, що зберігається у фондах ЦДАВО України, ЦДІАК України, ЦДІАЛ України, ЦДАМЛМ України, держархівів Львівської, Миколаївської, Одеської областей, ІР та ІА НБУВ, ІЛ НАН України, ІМФЕ, ОДНБ, ЛНБ.

236. *Сурева Н. В.* Джерела з історії дворянства Південної України останньої чверті XVIII – першої чверті XIX століття: Автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.06 / Запорізький держ. ун-т. – Запоріжжя, 2004. – 20 с.

У дисертації здійснено комплексну реконструкцію та аналіз джерельної бази з історії дворянства Південної України, проаналізовано архівні зібрання держархівів в АР Крим, Одеської, Херсонської областей, ІР НБУВ, архівів Росії та Польщі.

237. *Скрипка Л.* Архівні джерела з історії академічної біологічної науки в Україні (1918–1941 рр.) // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: Міжвід. зб. наук. праць / Держкомархів України. УНДІАСД. – К., 2005. – Вип. 7. Архівна наука та наука в архівах. – С. 120–131.

Огляд джерел із фондів ІР НБУВ, ІА НБУВ, ЦДАВО України, Інституту ботаніки НАН України, Інституту зоології НАН України.

Література з теоретичних питань архівної та рукописної україніки

238. Архівна та рукописна Україніка: Матеріали розширеної міжвідомчої наради по обговоренню Державної програми “Архівна та рукописна Україніка” (Київ, 17 жовт. 1991 р.) / АН України. Ін-т укр. археографії; Голов. архів. упр. при КМ України; Спілка архівістів України. – 2-е вид., доп. – К., 1992. – 122 с.

239. *Дубровіна Л. А.* Інформаційно-документальні описи писемних джерел: бібліографія, археографія, кодикографія? // Бібліотечний вісник. – 1992. – № 1. – С. 13–29.

240. *Дубровіна Л. А.* Кодикологія та кодикографія української рукописної книги / АН України. Ін-т рукопису ЦНБ ім. В. І. Вернадського, Ін-т укр.

археографії. – К., 1992. – 262 с. – (Проблеми едиційної та камеральної археографії: історія, теорія, методика; Вип. 13).

241. *Дубровіна Л., Гальченко О.* Кодикографія української та східнослов'янської рукописної книги і кодикологічна модель структури формалізованого опису рукопису / АН України. ЦНБ ім. В. І. Вернадського, Ін-т укр. археографії. – К., 1992. – 152 с. – (Проблеми едиційної та камеральної археографії: історія, теорія, методика; Вип. 9).

242. *Дубровіна Л. А.* Опис рукописних книг: бібліографія, археографія, кодикографія? // Бібліотечний вісник. – 1993. – № 1–2. – С. 13–20.

243. *Дубровіна Л. А. та ін.* Національна архівна інформаційна система (НАІС): актуальні проблеми “Архівної та рукописної України” та шляхи створення зведеної бази даних на бібліотечні, музейні та архівні колекції, фонди / Л. А. Дубровіна, Г. В. Боряк, С. М. Кіржаєв // Бібліотечний вісник. – 1993. – № 3–4. – С. 58–64.

244. *Дубровіна Л. А., Костенко Л. Й.* Розробка системного опису рукописних книг та інтелектуалізація інформаційного пошуку в автоматизованих системах // Рукописна та книжкова спадщина України: Археогр. дослідження унікальних архівних та бібліотечних фондів. – К., 1993. – Вип. 1. – С. 183–194.

245. Едиційна археографія в Україні у ХІХ–ХХ ст.: Плани, проекти, проспекти видань. Вип. 1 / АН України. Археогр. комісія, Ін-т укр. археографії; Упоряд.: О. Журба, М. Капраль, С. Кіржаєв та ін.; Наук. ред. Г. Боряк. – К., 1993. – 230 с. – (Проблеми едиційної та камеральної археографії: історія, теорія, методика; Вип. 15).

246. Національна архівна інформаційна система: Структура даних. (Матеріали для обговорення) / Розроб. Л. А. Дубровіною за участю О. В. Соханя. – К., 1994. – 46 с.

247. *Боряк Г. В.* Національна архівна спадщина України та державний реєстр “Археографічна україніка”. Архівні документальні ресурси та науково-інформаційні системи. – К., 1995. – 348 с.

248. *Боряк Г. В.* Сукупна архівна спадщина України: до проблеми змісту понять Державного та Національного архівного фонду // Архіви України. – 1995. – № 4–6. – С. 42–61.

249. *Боряк Г. В.* Документальні архівні та інформаційні системи: до проблеми інтеграції // Актуальні проблеми розвитку архівної справи в Україні: Доп. та повідомл. наук. конф. (15–16 берез. 1995 р.) / Голов. архів. упр. при КМ України. УДНДІАСД. – К., 1996. – С. 54–67.

250. *Боряк Г. В.* Документальні ресурси національної та державної спадщини України: бібліографічна, кодикографічна та археографічна “україніка” (сфери дії та розмежування понять) // Рукописна та книжкова спадщина України: Археогр. дослідження унікальних архів. та бібл. фондів. – К., 1996. – Вип. 3. – С. 3–21.

251. *Боряк Г. В.* Камеральна археографія і археографічна україніка: теорія і методика актуалізації архівної документальної спадщини: Автореф. дис. ... д-ра іст. наук. – К., 1996. – 44 с.

252. Національна архівна інформаційна система “Архівна та рукописна Україніка” і комп’ютеризація архівної справи в Україні. Вип. 1. Інформатизація архівної справи в Україні: Сучасний стан та перспективи: Зб. наук. праць / НАН України. Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського; Центральна наук. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Ін-т рукопису; Голов. архів. упр. при КМ України. УДНДІАСД; Редкол.: О. С. Онищенко (гол. ред.) та ін. – К., 1996. – 308 с.

[Із змісту]:

Іваненко Б. В. та ін. Державна програма “Книжкова спадщина України: створення бібліографічного реєстру та системи збереження й загальнодоступності” (ДКНТ, напрям 7.1.1.) і її проект “Архівна та рукописна Україніка” / Б. В. Іваненко, О. С. Онищенко, П. С. Сохань. – С. 6–11;

Боряк Г. В. та ін. Національна архівна інформаційна система і “Архівна та рукописна Україніка” / Г. В. Боряк, Л. А. Дубровіна, В. С. Лозицький. – С. 12–18;

Боряк Г. В. Національна архівна інформаційна система і проблеми доступу до архівної інформації в документальних архівних та інформаційних системах. – С. 19–40;

Дубровіна Л. А. “Архівна та рукописна Україніка”: до проблеми об’єкта археографічного та інформаційного опису в системі НАІС. – С. 41–62;

Гриша С. М., Сохань О. В. Програмно-технологічні аспекти розбудови Національної архівної інформаційної системи (асоціативний підхід). – С. 72–87;

Боряк Г. В. Проект комп’ютерного довідника “Археобібліобаз” як складова “Архівної та рукописної Українки”. – С. 189–192.

253. *Дубровіна Л., Степченко О.* Концепція Національного бібліотечного та архівного фонду “Україніка”: історія становлення і розвитку // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 1997. – Т. 2. – С. 13–25.

254. *Сохань П. С.* Національна архівна інформаційна система України: стан і перспективи розвитку // Українське архівознавство: історія, сучасний стан та перспективи: Наук. доп. Всеукр. конф. (Київ, 19–20 листоп. 1996 р.) / Голов. архів. упр. при КМ України. УДНДІАСД. – К., 1997. – Ч. 1. – С. 15–19.

255. *Дубровіна Л. А.* Основні положення концепції комп’ютеризації архівної справи в Україні // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 1998. – Т. 3. – С. 6–17.

256. *Боряк Г. В.* Розвиток камерально-археографічних традицій в Україні у XIX–XX ст. (З історії складання описів до книг судово-адміністративних установ XV–XVIII ст.) // Спеціальні галузі історичної науки: Зб. на пошану Марка Якимовича Варшавчика / УДНДІАСД. – К., 1999. – С. 67–81. – (Історія архівної справи: спогади, дослідження, джерела; Вип. 2).

257. *Христова Н. М.* Науково-довідковий апарат архівів та рукописних підрозділів бібліотек в Україні у 1920–1990 рр.: Автореф. дис. ... канд. іст. наук. – К., 1999. – 18 с.

258. *Боряк Г. В.* Проблеми укладання Археографічного реєстру національної архівної спадщини України // Спеціальні історичні дисципліни: Питання історії та методики. Число 5 / Історіографічні дослідження в Україні. Вип. 10. Об'єднаний випуск: Зб. наук. праць на пошану академіка НАН України В. А. Смолія. – К., 2000. – Ч. 1. – С. 284–312.

259. *Новохатський К.* Межі Національного архівного фонду // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: Міжвід. зб. наук. праць / Держкомархів України. УДНДІАСД. – К., 2001. – Вип. 4. Студії на пошану Руслана Пирога. – С. 173–180.

260. *Онищенко О.* Документально-інформаційні ресурси архівів та бібліотек – спільна база для розвитку науки, освіти, культури // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: Міжвід. зб. наук. праць / Держкомархів України. УДНДІАСД. – К., 2001. – Вип. 4. Студії на пошану Руслана Пирога. – С. 163–173.

261. Архівознавство: Підруч. для студ. іст. ф-тів вищ. навч. закладів України / За заг. ред. Я. С. Калакури та І. Б. Матяш. – 2-е вид., випр. і доп. – К., 2002. – 356 с.

262. Нариси історії архівної справи в Україні / Держкомархів України. УНДІАСД; За заг. ред. І. Б. Матяш та К. І. Климової. – К., 2002. – 612 с.

263. Хрестоматія з архівознавства: Навч. посіб. для студ. іст. спец. вищ. навч. закладів / Держкомархів України. УДНДІАСД; Упоряд.: Г. В. Боряк, І. Б. Матяш, Р. Я. Пиріг. – К., 2003. – 408 с.

264. *Боряк Г.* Інформатизація архівної галузі: поточні здобутки і завдання формування електронних ресурсів // Спеціальні історичні дисципліни: Питання теорії та методики: Зб. наук. праць / НАН України. Ін-т історії України. – К., 2004. – Число 11. До 10-річчя заснування відділу спец. іст. дисциплін Ін-ту історії України НАН України, Ч. 2. – С. 4–9.

265. *Сукало А. М.* Архівна галузь України в умовах глобального інформаційного середовища // Рукописна та книжкова спадщина України: Археогр. дослідження унікальних архів. та бібл. фондів / НАН України. Ін-т рукопису НБУВ. – К., 2004. – Вип. 9. – С. 203–216.

266. *Кисельова А. А.* Архівні ресурси України в глобальній інформаційній мережі: види, доступ, перспективи: Автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.10 / Держкомархів України. УНДІАСД. – К., 2005. – 19 с.

Додаток

ЗАРУБІЖНА АРХІВНА УКРАЇНІКА. МАТЕРІАЛИ ДО БІБЛІОГРАФІЇ*

Загальні огляди

1. *Бувльвінський А.* Матеріали до українського дипломатарію XVII століття: Каталог документів гетьмана Івана Виговського 1657–1659 років // Укр. археогр. щорічник. Нова серія. – К.; Нью-Йорк, 2002. – Вип. 7. – С. 84–96.

2. *Запаско Я.* Мистецькі рукописні пам'ятки України. – Львів, 1997. – 80 с.

3. *Запаско Я. П.* Пам'ятки книжкового мистецтва. Українська рукописна книга. – Львів: Світ, 1995. – 478 с.

4. *Запаско Я.* Пам'ятки українського рукописного мистецтва за рубежем // Запаско Я. “Доброписці тоді славні були”. (Нариси з історії українського рукописного мистецтва). – Л.: Афіша, 2003. – С. 42–71.

5. Лжедмитрий I и Украина: Указатель архивных источников и материалов / АН Украинской ССР. Археогр. комиссия, Ин-т истории; Сост. В. И. Ульяновский. – К., 1990. – 131 с. – (Научно-справочные издания по истории Украины; [Вып. 4]).

6. Люстрації королівщин українських земель XVI–XVIII ст.: Матеріали до реєстру рукописних та друкованих текстів / НАН України. Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського; Уклала Р. Майборода. – К., 1999. – 312 с. – (Науково-довідкові видання з історії України; Вип. 49).

7. Мнишки: Указатель архивных материалов и библиографии / АН Украинской ССР. Археогр. комиссия, Ин-т истории; Сост. В. И. Ульяновский. – К., 1989. – 148 с. – (Научно-справочные издания по истории Украины; [Вып. 3]).

8. *Ясиновський Ю.* Українські та білоруські нотолінійні Ірмолої 16–18 століть: Каталог і кодикологічно-палеографічне дослідження / Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. – Львів, 1996. – 623 с. – (Історія української музики; Вип. 2. Джерела).

9. *Himka J.-P.* Galicia and Bukovina: A Research Handbook About Western Ukraine, Late 19th and 20th Centuries. – [Edmonton], 1990. – 214 p.

---

* У Додатку представлені матеріали до бібліографії довідкових видань та оглядів зібрань архівної україніки за межами України. Бібліографія, подана у Додатку, є однією з перших спроб систематизації публікацій, присвячених зарубіжній архівній україніці, та не претендує на вичерпну повноту.

Бібліографічні записи у Додатку мають суцільну нумерацію, структуровані за географічним принципом – в алфавіті країн, у яких зберігаються документи архівної україніки. Публікації про зібрання архівної україніки у двох або більше країнах та роботи загального характеру подані у розділі “Загальні огляди”. У розділах бібліографічні записи організовані в такій послідовності: довідкові видання, огляди архівних зібрань. За необхідності використовується система посилань в межах Додатку.

[Із змісту]:

Chapter 4: Major Libraries and Archives. A. Canada; B. USA; C-D. Vienna; E. Western Europe; F. Eastern Europe. – P. 85–103.

* * *

10. *Белов Г. А.* Пополнение государственного архивного фонда СССР документами зарубежных архивов // Вопросы истории. – 1967. – № 6. – С. 171–178.

11. *Боряк Г. В.* Архівна україніка // Архівознавство: Підручник для студентів іст. ф-тів вищ. навч. закладів. – К.: Видавн. дім “КМ Академія”, 2002. – С. 115–132.

12. *Боряк Г. В.* [Зарубіжна архівна україніка: проблеми археографічної реєстрації] // Проблеми повернення в Україну культурних цінностей: Матеріали Всеукр. наради. – К., 1993. – С. 20–25.

13. *Боряк Г. та ін.* “Нацистське золото” з України: У пошуках архівних свідчень / Г. Боряк, М. Дубик, Н. Маковська / Укр. нац. фонд “Взаєморозуміння і примирення”; Держкомархів України; НАН України. Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. – К., 1998. – Вип. 1. – 136 с.

14. *Бутич І.* Шляхи поповнення державних архівів Української РСР документальними матеріалами // НІБ. – 1959. – № 1. – С. 41–50.

15. *Вавричин М.* Комплекс карт України Г. Боплана та їх збереження в бібліотеках Європи // Картографія та історія України: Зб. наук. праць. – Л., 2000. – С. 18–22.

16. *Гальчак С. Д.* Джерела до вивчення історії остарбайтерів // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: Міжвід. зб. наук. праць / Держкомархів України. УДНДІАСД. – К., 2001. – Вип. 4. Студії на пошану Руслана Пирога. – С. 393–401.

17. *Гунчак Т.* Україна ХХ сторіччя в зарубіжних архівах // Укр. іст. журнал. – 1991. – № 10. – С. 137–141.

18. *Леценко Л. О.* Відображення революційних подій 1905–1907 рр. на Україні в документах і матеріалах архівів США і Великобританії // Архіви України. – 1976. – № 1. – С. 36–42.

19. *Наріжний С.* Українська еміграція: Культурна праця української еміграції між двома світовими війнами. Ч. 1. – Прага, 1942. – 367 с. – (Студії / Музей Визвольної боротьби України; Т. 1).

20. *Наріжний С.* Українська еміграція: Культурна праця української еміграції 1919–1939: Матеріали, зібрані С. Наріжним до частини другої / Упоряд. Л. Яковлева. – К.: Вид-во імені Олени Теліги, 1999. – 272 с.

21. *Отаманенко А.* Колекція Українського історичного товариства в Інституті досліджень української діаспори при Національному університеті “Острозька академія” // Особисті книжкові колекції та особові фонди діячів української діаспори в бібліотеках та архівах України: Зб. матеріалів конф. / Нац. ун-т “Киево-Могилянська академія”; Нац. парламентська б-ка України. – К., 2004. – С. 44–50.

22. *Паієнко М. Г.* Архіви української еміграції – важлива складова національної історико-культурної спадщини // Десять років незалежності України: минуле та сучасне державотворення: Тези доп. міжнар. наук. конф. (Бердянськ, 24–25 трав. 2001 р.). – К., 2001. – С. 66–68.

23. *Палієнко М. Г.* Українські архівні центри за кордоном // Нариси історії архівної справи в Україні / За заг. ред. І. Б. Матяш та К. І. Климової. – К., 2002. – С. 537–558.

24. *Палієнко М. Г.* Українські архівні центри за кордоном: історіографічний аспект проблеми // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Сер. “Історія”. – К., 2001. – Вип. 54. – С. 42–46.

25. *Пасько І.* Архівна україніка в межах і за межами України: практичний досвід // Особисті книжкові колекції та особові фонди діячів української діаспори в бібліотеках та архівах України: Зб. матеріалів конф. / Нац. ун-т “Києво-Могилянська академія”; Нац. парламентська б-ка України. – К., 2004. – С. 86–89.

26. *Потульницький В.* Обзор фондов украиники Восточноевропейского архивного института в Филадельфии, Австрийской национальной библиотеки в Вене // Перестройка в исторической науке и проблемы источниковедения и специальных исторических дисциплин: Тез. докл. и сообщ. V Все-союз. конф. (30 мая – 1 июня 1990 г.). – К., 1990. – С. 143–145.

27. *Сохань П.* Зарубіжні джерела з історико-культурної спадщини України і проблеми їх використання // Повернення культурного надбання України: проблеми, завдання, перспективи. – К., 1999. – Вип. 12. Матеріали наук.-практ. конф. “Симон Наріжний та українська еміграція 20–30-х рр. ХХ ст. у Празі” (Полтава, жовт. 1998 р.). – С. 67–77.

28. *Сохань П. С., Даниленко В. М.* Перспективи діяльності відділу вивчення та публікації зарубіжних джерел з історії України // Матеріали до розробки концепції Інституту української археографії. До Всеукраїнської наради “Українська археографія сьогодні: Проблеми і перспективи” (Київ, 16–18 груд. 1992 р.). – К., 1992. – С. 42–45.

29. *Тимошенко Л.* Архіви уніатської церкви – джерельна база дослідження краєзнавства Правобережжя XVII–XVIII ст. // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 2003. – Т. 10. – С. 12–16.

30. *Троцинський В. П., Шевченко А. А.* Українці в світі. – К., 1999. – С. 21.

31. *Фрис В.* Українська рукописна книга за кордоном // Пам’ятки України. – 1994. – № 3–6. – С. 80–84.

32. *Шевченко Т.* Джерела з історії єзуїтського шкільництва на українських землях Речі Посполитої: остання чверть XVI – середина XVII ст. // Архіви України. – 2003. – № 4–6. – С. 145–155.

33. *Famine-Genocide in Ukraine, 1932–1933: Western Archives, Testimonies and New Research / Edited by W. Isajiw.* – Toronto: Ukrainian Canadian Research and Documentation Centre, Toronto, 2003. – 212 p.

34. *Grimsted Patricia Kennedy.* Trophies of War and Empire: The Archival Heritage of Ukraine, World War II, and the International Politics of Restitution / Harvard Ukrainian Research Institute; State Committee on Archives of Ukraine; State Service for the Control of the Transmission of Cultural Treasures Across the Borders of Ukraine. – Cambridge, MA, 2001. – 798 p. – (Harvard Papers of Ukrainian Studies).

35. *The Common Archival Heritage of States and Nations of Central and Eastern Europe. Materias of the International Conference.* (Golawice, October 22–24, 1997) / Ed. by W. Stepniak. – Warszawa, 1998. – 202 p.

[Із змісту]:

- Kecskemeti C.* Common European Archival Heritage. – P. 15–18;
- Nalecz D.* Common Archival Heritage. Suggestions on International Cooperation in the Field of Creating Guides to the Holdings. – P. 19–28;
- Biernat A.* Problems of the Accessibility to Common Archival Heritage – Invitation to Cooperation. – P. 29–32;
- Mikoletzky L.* Problems in Historical Succession. – P. 33–35;
- Kolosa V.* Common Archival Heritage in the Light of Historical Succession by the Republic of Slovenia. – P. 36–50;
- Козлов В.* О некоторых аспектах формирования единого архивно-информационного пространства. – С. 51–53;
- Ларин М.* Проблемы создания единого информационно-архивного пространства в СНГ. – С. 54–57;
- Папакин Г.* Использование документов по истории других государств и народов в украинских архивах. – С. 58–64;
- Lenz W.* A Guide to Archival Materials for the History of Germans in Central and East European Countries. – P. 65–69;
- Seifried C.* Improved Communication and Sharing of Archival Information: The Agenda of the International Council on Archives, Committee on Information Technology. – P. 70–72;
- Дамасицкене У.* Компьютеризация архивного наследия Литвы. – С. 73–76;
- Gafvert B.* Seventeenth and Eighteenth Century Manuscript Maps of Poland in the Swedish Military Archives. – P. 86–87;
- Запартько А.* Архивы литературы и искусства в контексте общеевропейского культурного наследия. – С. 100–103;
- Лебедев И.* Архивные фонды об отношениях России со странами центральной и восточной Европы в Министерстве иностранных дел Российской Федерации. – С. 104–123;
- Копорка М.* “Memory of the World” – Polish Proposals for the World List. – P. 124–139;
- Мацюк О.* Фонды Центрального государственного исторического архива Украины во Львове как часть общего архивного наследия стран Центральной и Восточной Европе. – С. 140–144;
- Misovic M.* Archives in the Slovak Republic in Relation to the History of the Neighbouring Countries. – P. 145–151;
- Горянац Р.* Венгрия и архивные источники по истории Габсбургской империи. – С. 152–157;
- Соаре И.* Румынские архивные фонды и коллекции, относящиеся к связям румынских земель со странами Восточной и Юго-Восточной Европы (1247–1831 гг.). – С. 174–181;
- Ozkul I.* Importance of the Ottoman Archives for central and Eastern Europe States and Nations. – P. 186–190;
- Mossek M.* Documentation on the Poland and Polish Jewry in Israel’s Archives. – P. 191–196.

36. Ukraine and Ukrainians throughout the World: a Demographic and Sociological Guide to the Homeland and its Diaspora / Ed. by A. L. Pawliczko. – Toronto; Buffalo; London: University of Toronto Press, 1994.

Огляди зібрань архівної україніки в окремих країнах

Австралія

37. *Саснко Л.* Українська австраліана: Архів Степана Радіона // Особисті книжкові колекції та особові фонди діячів української діаспори в бібліотеках та архівах України: Зб. матеріалів конф. / Нац. ун-т “Києво-Могилянська академія”; Нац. парламентська б-ка України. – К., 2004. – С. 51–58.

38. *Федевич Д.* Архіви // Енциклопедія української діаспори. – К.; Нью-Йорк; Чікаго; Мельбурн, 1995. – Т. 4. (Австралія. Азія. Африка). – С. 30.

Австрія

39. Україніка в збірках Австрії. Бібліотеки, архіви, музеї: Попередній довідник / АН України. Археогр. комісія, Ін-т укр. археографії; Уклад. П. Ричков. – К., 1993. – 48 с. – (Науково-довідкові видання з історії України; Вип. 30).

* * *

40. Австрія відкриває Сергія Борткевича: [Про віднайдення документів з особового архіву видатного українського піаніста і композитора Сергія Борткевича] // Хрещатик. – 2001. – 23 січ.

41. *Б[утич] Ів.* Документальні матеріали з історії українського народу в державному архіві Австрії // НІБ. – 1964. – № 1. – С. 64–67.

42. *Добржанський О. В.* Документи про москвофільський рух на західноукраїнських землях другої половини ХІХ – поч. ХХ ст. в австрійському архіві династії, двору та держави // Українське архівознавство: історія, сучасний стан та перспективи: Наук. доп. Всеукр. конф. (Київ, 19–20 листоп. 1996 р.) / Голов. архів. упр. при КМ України. УДНДІАСД. – К., 1997. – Ч. 2. – С. 202–206.

43. *Кураєв О. О.* Маловідомий комплекс джерел Австрійського державного архіву у Відні про події в Україні 1914–1922 рр. (за публікацією Т. Горнікевича) // Архіви України. – 2000. – № 1–3. – С. 97–102.

44. *Потульницький В.* Огляд фондів україніки архівів і бібліотек Відня // Українсько-австрійські культурні взаємини другої половини ХІХ – початку ХХ століття / Нац. комісія з питань повернення в Україну культурних цінностей; Посольство Австрійської Республіки в Україні та ін. – К.; Чернівці, 1999. – С. 60–70.

45. *Расевич В.* Робота у віденських архівах у рамках стипендії ім. К. Ірчек // Матеріали засідань Історичної та Археографічної комісії НТШ у Львові. – Львів, 1994. – Вип. 1. (Липень 1992 – жовтень 1993 рр.). – С. 107–108.

46. *Ричков П. А.* Українські міста в картографічній збірці Віденського воєнного архіву // Архіви України. – 1994. – № 1–6. – С. 65–72.

Див. також № 4, 9, 26, 32.

Болгарія

47. Украинската емиграция в България след първата световна война: Документален каталог / Автори и съст.: В. Москаленко (науч. ръков.), Е. Хакова. – София, 2000. – 151 с.

* * *

48. *Димитров С. Ат.* Турецкие документы о состоянии Хотинской округи (нахие) в первой половине XVIII в. [в Ориентальном від. Народної б-ки ім. Кирила та Мефодія у Софії] // Восточные источники по истории народов Юго-Восточной и Центральной Европы / АН СССР. Ин-т Востоковедения. – М., 1969. – Т. II. – С. 140–160.

Див. також № 4.

Великобританія

49. Архівна Україніка у Великобританії / АН України. Археогр. комісія, Ін-т укр. археографії; Лондонська школа економіки та політичної науки. Від-ня міжнародної історії; Уклад. Дж. М. Хартлі; Пер. з англ., ред.: О. Тодійчук, Т. Ананьева. – К.; Лондон, 1993. – 94 с. – (Науково-довідкові видання з історії України; Вип. 25).

50. British Foreign Office Files on Ukraine and Ukrainians, 1917–1948. With Supplementary Files From the War Office. The Cabinet Office and the Empire Marketing Board / Ed. by J. V. Koshiv. – Edmonton: University of Alberta, Canadian Institute of Ukrainian Studies Press, 1997. – XII, 293 p. – (Research Report; № 60).

* * *

51. *Сирота Р.* Матеріали до історії ЗУНР у Державному архіві Великобританії // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Л., 2000. – Вип. 6. Західноукраїнська народна республіка: історія і традиції. – С. 49–55.

Див. також № 18, 33.

Вірменія

52. *Непомнящий А. А.* Кучук-Иоаннесов Христофор Иванович: [Огляд ф. № 40 ЦДІА Республіки Вірменія] // Непомнящий А. А. Очерки развития исторического краеведения Крыма в XIX – начале XX века. – Симферополь: Таврида, 1998. – С. 110–112.

53. *Непомнящий А.* “Україніка” за кордоном: документи фонду Х. Оганесяна у Центральному державному історичному архіві республіки Вірменія // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 1996. – Т. 2. – С. 90–92.

Єгипет

54. *Бабару (Семесько) Т. М.* Архівні документи Синайського монастиря св. Катерини у Єгипті як джерело з історії церкви в Україні (за наслідками археографічної експедиції 1997 р.) // Рукописна та книжкова спадщина

України: Археогр. дослідження унікальних архівних та бібліотечних фондів / НАН України. Ін-т рукопису НБУВ. – К., 2004. – Вип. 9. – С. 121–128.

Італія

55. *Варварцев М. М.* Джерела з історії України в італійських архівах // Архіви України. – 1982. – № 5. – С. 56–62.

56. *Павлюк О. В.* Архів уряду ЗУНР // Архіви України. – 1996. – № 4–6. – С. 48–51.

57. *Яковенко С.* Материали италянских архивов и библиотек по истории Украины. Изучение и публикация // До джерел: Зб. наук. праць на пошану Олега Купчинського з нагоди його 70-річчя. – К.; Л., 2004. – Т. I. – С. 407–420.

Див. також № 32, 33.

Канада

58. Архівні матеріали з історії України в Канаді: Попередній анотований перелік / АН УРСР. Археогр. комісія; Канадський ін-т українських студій Альбертського ун-ту; Уклад Б. Кравченко. – К.; Едмонтон, 1990. – 36 с. – (Науково-довідкові видання з історії України; [Вип. 8]).

59. Из опису приватного архіву протопресвітера Української православної церкви в Канаді Тимофія Міненка (Вінніпег). Фонд Української греко-православної церкви (Канада) // Ляхоцький В. Тільки книжка принесе волю українському народові...: Книга, бібліотека, архів у житті та діяльності Івана Огієнка (митрополита Іларіона). – К., 2000. – С. 616–638.

60. Колекція документів про повстанський рух та боротьбу з повстанським рухом в Україні Петра Й. Потічного (1941–1954): Попередній путівник / Центр слов'янських та східно-європейських джерел ім. Петра Яцика Б-ки Робартса, Торонтського ун-ту //

<http://www.infoukes.com/upa/related/pjpc.html/>

61. Опис фонду митрополита Іларіона (І. Огієнка) консисторії Української православної церкви в Канаді // Ляхоцький В. Тільки книжка принесе волю українському народові...: Книга, бібліотека, архів у житті та діяльності Івана Огієнка (митрополита Іларіона). – К., 2000. – С. 639–643.

62. *Friesen P. T.* “Ukrainian Lands” Maps in the University of Alberta Map Collection: A Cartobibliography. – Edmonton: Canadian Institute of Ukrainian Studies, 1988. – 44 p. and 21 appendices. – (Research Report; № 24).

63. *Gerus-Tarnawecka I.* East Slavic Cyrillica in Canadian Repositories. – Winnipeg, 1981.

64. *Iwanus J., Senchuk W.* The Iwan Boberskyj Collection. – Edmonton: Canadian Institute of Ukrainian Studies, 1988. – 9 p. – (Research Report; № 23).

65. *Iwanus J., Senchuk W.* The St. Raphael’s Ukrainian Immigrants Welfare Association of Canada Collection. – Edmonton: Canadian Institute of Ukrainian Studies, 1988. – 22 p. – (Research Report; № 21).

66. *Kordan B.* Lands of the Cossacks: Antiquarian Maps of Ukraine. An Exhibition from the University of Alberta Map Collection. Ukrainian Cultural and Educational Center and Private Collections. – Winnipeg: Ukrainian Cultural and Educational Centre, 1987. – 56 p.

67. National Archives of Canada. Manuscript Division. The Andry Zhuk Collection MG 30, C 167. Finding Aid № 1663 / Prepared by Myron Momryk, National Ethnic Archives. – Canada, 1986. – 241 p.

68. *Sowtis D., Momryk M.* The Kateryna Antonowych Collection. – Edmonton: Canadian Institute of Ukrainian Studies, 1985. – 28 p. – (Research Report; № 13).

69. *Sowtis D., Momryk M.* The Olena Kysilewska Collection. – Edmonton: Canadian Institute of Ukrainian Studies, 1985. – 36 p. – (Research Report; № 12).

70. *Szuch L.* Catalogue to the Textual and Audio-Visual Materials of the Ukrainian Canadian Research and Documentation Centre. – Toronto: Ukrainian Canadian Research and Documentation Centre, 1989. – 335 p.

71. The Batchinsky Collection Carleton University Library: Finding Aid / Canadian Institute of Ukrainian Studies Press, University of Alberta; Prepared by J. Jaworsky and O. Szkabarnicki; Ed. By J. Palin. – Edmonton, 1995. – 101 p. – (Research Report; № 47).

72. The Michael Luchkovich Collection / Canadian Institute of Ukrainian Studies Press, University of Alberta; Prepared by S. Cipko. – Edmonton, 1992. – [14] p. – (Occasional Research Reports. Research Report; № 49).

* * *

73. *Гурич І.* Архів Андрія Жука як джерело для дослідження українського суспільно-політичного життя початку ХХ століття [зберігається у Центральному оттавському архіві, Канада] // До джерел: Зб. наук. праць на пошану Олега Купчинського з нагоди його 70-річчя. – К.; Л., 2004. – Т. I. – С. 441–454.

74. *Дашкевич Я.* Документи Українського Центрального Комітету в Національному архіві Канади про польсько-українські стосунки 1941–1944 рр. // Матеріали засідань Історичної та Археографічної комісій НТШ в Україні. – Л., 1999. – Вип. 2. 1995–1997. – С. 157–159.

75. *Кришталович У.* Карти України ХVII–ХVIII ст. в архівах і бібліотеках Канади // Матеріали засідань Історичної та Археографічної комісій НТШ в Україні. – Л., 1999. – Вип. 2. 1995–1997. – С. 216–217.

76. *Мицик Ю. А.* З архівної спадщини митрополита Іларіона (Огієнка) [Архів Консисторії Української Православної Церкви в Канаді у Вінніпезі] // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: Міжвід. зб. наук. праць / Держкомархів України. УДНДІАСД. – К., 2001. – Вип. 3. Джерелознавчі дисципліни. – С. 41–62.

77. *Момрик М.* Українські архівні збірки при Національному архіві Канади // Архіви України. – 1995. – № 1–3. – С. 79–87.

78. *Палієнко М., Срібняк І.* Матеріали колекції Андрія Жука Національного архіву Канади як джерело вивчення історії України // Спеціальні галузі історичної науки: Зб. на пошану Марка Якимовича Варшавчика / УДНДІАСД. – К., 1999. – С. 175–179. – (Історія архівної справи: спогади, дослідження, джерела; Вип. 2).

79. *Папакін Г. В.* Колекція мікрофільмів з Національного архіву Канади // Архіви України. – 1995. – № 4–6. – С. 92–96.

80. *Сварник Г.* Дмитро Донцов у невідомих документах 1890–1945 рр. з Національного архіву Канади // Воля і Батьківщина. – Л., 2003. – Ч. 1–2. – С. 173–186.

81. *Тимошик М.* Архів Митрополита Іларіона в Канаді: Проблема повернення в Україну // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 2001. – Вип. 7. – С. 95–99.

82. *Gerus-Tarnawska I.* Cyrillica Canadiana: Cyrillic Manuscripts in Canada // Ювіл. збірник Української Вільної Академії наук в Канаді. – Вінніпег, 1976. – С. 588–615.

83. *Мотрук М.* The Ukrainian archival collections at the National Archives of Canada // Другий Міжнародний конгрес українців. Історія: Доп. і повідомл. (Львів, 22–28 серп. 1993 р.). – Львів, 1994. – Ч. II. – С. 187–194.

Див. також № 8, 9.

Литва

84. *Дашкевич Я.* Документальні матеріали з історії України в Центральній бібліотеці Академії наук Литовської РСР // Архіви України. – 1967. – № 1. – С. 79–83.

85. *Olechnowicz L.* Archiwa rodowe i osobiste w Litewskim Państwowym Archiwum Historycznym // Miscellanea Historico-Archivistica. – Warszawa, 1998. – Т. IX. – С. 151–159.

Див. також № 3, 8.

Польща

86. *Boniecki J.* Kresy wschodnie II Rzeczypospolitej w fotografii. Katalog fotografii z Archiwum Dokumentacji Mechanicznej w Warszawie (1919–1939) / NDAP. Archiwum Dokumentacji Mechanicznej. – Warszawa: DiG, 1996. – 207 s.

87. *Krochmal A.* Akta wyznaniowe w zasobie Archiwum Państwowego w Przemyslu / AP w Przemyslu. – Przemysl, 1993. – 190 s.

88. Księgi metrykalne i stanu cywilnego w archiwach państwowych w Polsce. Informator / Oprac. A. Laszuk. – Warszawa, 2003. – 476 s.

89. Woіyc – Galicja Wshodnia. 1943–1944: Przewodnik po polskich i ukraіskich cudyach archiwalnych = Волинь – Східна Галичина. 1943–1944: Путівник по польських та українських архівних джерелах. Т. 1 / За ред. Д. Наленч та Г. Боряка. – К.; Варшава, 2003. – 288 с.

* * *

90. *Берковський В. Г.* Інвентарні описи міст і сіл Північної Хмельниччини періоду XVII–XVIII ст. в складі архіву князів Сангушко (інвентарні описи міста Славути) [у Державному архіві м. Кракова] // Матеріали XI Подільської історико-краєзнавчої конф. / НАН України. Ін-т історії України; Держархів Хмельницької обл. – Кам'янець-Подільський, 2004. – С. 390–398.

91. *Брехуненко В.* Документи української старшини кінця 50-х – середини 70-х років XVII століття у бібліотеках і архівах Польщі // Зап. НТШ. – Львів, 1996. – Том ССXXXI. Праці Комісії спеціальних (допоміжних) історичних дисциплін. – С. 569–577.

92. *Дашкевич Я.* Документи та матеріали про польсько-українські стосунки у 1940-х рр. в Українському архіві (Варшава) // Матеріали засідань

Історичної та Археографічної комісії НТШ в Україні. – Л., 1999. – Вип. 2. 1995–1997. – С. 155–156.

93. *Зарецька Т.* Документи української історії в фондах польського центрального військового архіву // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки: Міжвід. зб. наук. праць / НАН України. Ін-т історії України. – К., 2003. – Вип. 9. – С. 352–360.

94. *Ільюшин І. І.* Розділ 2. Джерельна база дослідження // Ільюшин І. І. Волинська трагедія. 1943–1944 рр. – К., 2003. – С. 62–81.

95. *Капраль М.* Джерела до історичної демографії та соціотопографії Львова XVI–XVII ст. у варшавських архівних збірках // Матеріали засідань Історичної та Археографічної комісії НТШ в Україні. – Л., 1999. – Вип. 2. 1995–1997. – С. 201–204.

96. *Карліна О.* Документи “Архіву Радзівіллів” як джерела з історії Волині XVIII–XIX ст.: [у Головному архіві давніх актів у Варшаві] // Осягнення історії: Зб. наук. праць на пошану проф. Миколи Ковальського з нагоди 70-річчя. – Остріг; Нью-Йорк, 1999. – С. 286–290.

97. *Каушлей А.* Кириллические рукописи в фондах Национальной Библиотеки в Варшаве // Prace badawcze i bibliograficzne nad zbiorami rzadkich i cennych księżek i dokumentyw. – Warszawa, 1991. – S. 180–190.

98. *Ковальський Н. П.* Документальные источники по истории Велико-го княжества Литовского XV–XVIII вв. в архиве Сангушек // Матеріали міжресп. науч. конф. по источниковедению и историографии народов прибалтийских республик Союза ССР. Источниковедение. – Вильнюс, 1978. – С. 35–41.

99. *Ковальський Н. П.* Документальные коллекции Радзимиńskiego и Осолинського как источники по истории Волини XV–XVIII вв. // Некоторые проблемы отечественной историографии и источниковедения: Сб. науч. трудов / Днепропетровский гос. ун-т им. 300-летия воссоединения Украины с Россией. – Днепропетровск, 1978. – С. 25–34.

100. *Ковальський М. П.* Документи родинного фонду Сангушків Краківського державного воєводського архіву як джерела з соціально-економічної історії України XVI–XVIII ст. // Архіви України. – 1983. – № 3. – С. 60–63.

101. *Ковальський Н. П.* Документы архива Сангушко как источник по социально-экономической истории Речи Посполитой XV – первой половины XVII в. // Узловые вопросы советского славяноведения: Тез. докл. и сообщ. IX Всесоюз. науч. конф. историков-славистов. – Ужгород, 1982. – С. 243–244.

102. *Ковальський Н. П.* Острожский инвентарь 1654 г.: [у Головному архіві Давніх Актів у Варшаві] // Исследования по историографии и источниковедению отечественной истории XVI–XX вв.: Межвуз. сб. науч. трудов. – Днепропетровск, 1990. – С. 32–40.

103. *Ковальський М.* Персональна справа Івана Огієнка в Архіві Нових Актів у Варшаві // Укр. історик. – 1995. – Число 1–4. – С. 259–267.

104. *Ковальський Н. П., Мыцьк Ю. А.* Анализ архивных источников по истории Украины XVI–XVII вв.: Учеб. пособие / Днепропетровский гос. ун-т им. 300-летия воссоединения Украины с Россией. – Днепропетровск, 1984. – 84 с.

105. *Маркіна В.* Документи польського архіву “Скарб коронний” про соціально-економічні відносини на Правобережній Україні у XVIII ст. // НІБ. – 1958. – № 4. – С. 82–91.

106. *Мацюк О.* Матеріали з історії України в бібліотеках та архівах Варшави // Архіви України. – 1966. – № 2. – С. 73–74.

107. *Мыцык Ю.* Анализ архивных источников по истории Освободительной войны украинского народа 1648–1654 годов / Днепропетровский гос. ун-т им. 300-летия воссоединения Украины с Россией. – Днепропетровск, 1988. – 76 с.

108. *Мицик Ю.* Джерела до вивчення історії антифеодальної та визвольної боротьби українського народу наприкінці XVI – у першій половині XVII ст. у фондах архівів ПНР // Архіви України. – 1986. – № 5. – С. 55–61.

109. *Мицик Ю.* Джерела до вивчення історії антифеодальної та визвольної боротьби українського народу у першій половині XVIII ст. у фондах архівів та бібліотек ПНР // Архіви України. – 1982. – № 3. – С. 63–65.

110. *Мицик Ю.* Джерела до історії України 1654–1657 рр. у фондах польських архівосховищ // Архіви України. – 1991. – № 2. – С. 52–60.

111. *Мицик Ю.* Джерела з польських архівосховищ до історії України другої половини XVII ст. // Укр. археогр. щорічник. Нова серія. – К., 1992. – Вип. 1. – С. 72–93.

112. *Мицик Ю.* Документи польських архівів до історії запорозького козацтва першої чверті XVII ст. // Архіви України. – 2004. – № 1–2. – С. 93–112.

113. *Мицик Ю. А.* З джерел до історії Кам'янської та Олешківської Січей [у Відділі рукописів б-ки Чарторійських у Кракові] // Південна Україна XVIII–XIX століття: Зап. наук.-дослід. лабораторії історії Південної України Запорізького держ. ун-ту. – 1996. – Вип. 1. – С. 8–20.

114. *Мицик Ю.* З джерел до історії Нової Січі [у відділі рукописів Бібліотеки Польської Академії наук] // Південна Україна XVIII–XIX століття: Зап. наук.-дослід. лабораторії історії Південної України Запорізького держ. ун-ту. – 1996. – Вип. 2. – С. 5–12.

115. *Мицик Ю.* З джерел до історії Сіверської України та Білорусі XV–XVII ст. (за матеріалами польських архівосховищ) // Сіверянський літопис. – 2001. – № 3. – С. 52–64.

116. *Мицик Ю.* Матеріали архівосховищ Польщі як джерело до історії запорозького козацтва другої половини XVII ст. // Проблеми історії запорозького козацтва в сучасній історичній науці та музейній практиці: Матеріали Першої Республік. наук.-практ. конф., (Запоріжжя, січ. 1990 р.). – Запоріжжя; Дніпропетровськ, 1990. – С. 45–48.

117. *Мицик Ю.* Нові дані з історії Чернігівщини XVII ст. (за матеріалами архівосховищ ПНР) // Перша Чернігів. обл. наук. конф. з іст. краєзнавства. – Чернігів, 1985. – С. 52–54.

118. *Мицик Ю.* Нові дані про події Визвольної війни українського народу 1648–1654 рр. у м. Вінниці (за матеріалами архівів ПНР) // Тези доп. Четвертої Вінниц. обл. історико-краєзн. конф. – Вінниця, 1986. – С. 60–61.

119. *Мицик Ю.* Нові дані про події Визвольної війни українського народу 1648–1654 рр. у Чернігові (за матеріалами архівів ПНР) // Третя республік. конф. з іст. краєзнавства. – К., 1984. – С. 219–221.

120. *Мыцык Ю. А.* Новые данные о черноморских походах запорожского казачества против Османской империи и Крымского ханства в конце XVI – первой половине XVII в. (на материалах архивохранилищ ПНР) //

Международные отношения в бассейне Черного моря в древности и средние века: Межвуз. сб. науч. трудов. – Ростов н/Д, 1986. – С. 126–137.

121. *Місило Є.* Українські культурні цінності у варшавському сховищі // Слідами пам'яті: Літописний календар. – Варшава, 1996. – Т. 1. – С. 109–112.

122. *Палієнко М.* “Все, що зв'язано з нашою історією, мусить бути зібрано, упорядковано і схоронено...” (збереження документальної спадщини українського народу Державним центром УНР в екзилі) // *Nad Wisłą i Dnieprem. Polska i Ukraina w przestrzeni europejskiej – przeszłość i teraźniejszość = Україна і Польща в європейському вимірі – минуле і сучасність: [Наук. праці викладачів та студентів Київського нац. лінгвістичного ун-ту та Ун-ту Миколая Коперніка в Торуні].* – К.; Торунь, 2002. – № 1. – С. 255–261. – (Historia, Systemy Międzynarodowe i Globalny Rozwój = Історія, міжнародні системи і глобальний розвиток).

123. *Палієнко М.* З історії організації українських еміграційних архівів у Польщі на початку 1920-х рр. // Пам'ятки: Археогр. щорічник. – К., 2005. – Т. 5. – С. 12–21.

124. *Палієнко М.* “Це потрібно для історії...” (Доля архівних колекцій Головного військово-історичного архіву Армії УНР у Польщі) // Сторінки воєнної історії України: зб. наук. статей. – К., 2003. – Вип. 7, Ч. I. – С. 85–91.

125. *Попова Л.* Документальні матеріали з історії України в архівах Польської Народної республіки // НІБ. – 1961. – № 1. – С. 64–71.

126. *Портнов А.* Джерела Головного архіву давніх актів м. Варшави до історії наукової діяльності української еміграції у Польщі (1919–1939) // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Л., 2004. – Вип. 12. Ювіл. зб. на пошану члена-кореспондента НАН України Миколи Ільницького. – С. 672–675.

127. Реєстр надань на Поділлі Владислава II Ягайла [Регести документів з польських архівів 1402–1434 рр.] // *Михайловський В.* Земельні надання Владислава II – джерело до історії Поділля в першій третині XV ст. // Молода нація: Альманах. – К., 2000. – № 1. – С. 253–264.

128. *Рибчинський О.* Іконографія Белза в збірках Інституту мистецтва Польської академії наук у Варшаві // Белз і Белзька земля. – Белз, 2004. – Вип. I. – С. 142–144.

129. *Розов М.* Маловідомі джерела з історії української мови. Рукописи греко-уніатського капітулу м. Перемишля // Питання історії української мови. – К., 1970. – С. 176–186.

130. Рукописи Перемиської греко-католицької капітули в Народовій бібліотеці у Варшаві // Богословія. – Рим, 1973. – Т. 37. – С. 193–213; 1974. – Т. 38. – С. 237–243.

131. *Савчук О., Комар В.* Польські архіви – важлива джерельна база для дослідження українсько-польських стосунків на Волині періоду Другої світової війни // Волинь в Другій світовій війні та перші повоєнні роки: Матеріали наук. історико-краєзн. конф., присвяч. 50-й річниці перемоги над фашизмом (19–20 квіт. 1995 р.). – Луцьк, 1995. – С. 25–26.

132. *Сварник Г.* Архів Євгена Архипенка в Національній бібліотеці у Варшаві // Матеріали засідань Історичної та Археографічної комісії НТШ в Україні. – Л., 1999. – Вип. 2. 1995–1997. – С. 291–296.

133. *Сварник Г.* Архів Наукового товариства ім. Шевченка зі Львова в Національній бібліотеці у Варшаві // Слідами пам'яті: Літописний календар. – Варшава, 1996. – Т. 1. – С. 114–127.

134. *Сварник Г.* Архівна спадщина Дмитра Донцова [у Національній бібліотеці у Варшаві] // До джерел: Зб. наук. праць на пошану Олега Купчинського з нагоди його 70-річчя. – К.; Л., 2004. – Т. I. – С. 455–477.

135. *Сварник Г.* Львівські збірки у Варшаві: (Архів Наукового товариства ім. Шевченка в Національній бібліотеці у Варшаві) // Галицька брама. – 1997. – № 12. – С. 12.

136. Свідчення Станіслава Крицінського про обставини виявлення архіву Наукового товариства ім. Шевченка в будинку Національної бібліотеки у Варшаві // Слідами пам'яті: Літописний календар. – Варшава, 1996. – Т. 1. – С. 112–113.

137. *Сергійчук В.* Українські документи у фондах Центрального військового архіву у Варшаві // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 1999. – Т. 4. – С. 184–187.

138. *Сіреджук П.* Документи з історії німців Галичини [у Держ. архіві м. Перемишля] // Архіви України. – 2004. – № 4–6. – С. 217–222.

139. *Цепенда І. Є.* Джерела до історії українсько-польських стосунків 1944–1947 рр. у фондах центральних архівів Республіки Польща // Вісник Прикарпатського університету. Сер. “Історія”. – Івано-Франківськ, 2001. – Вип. IV–V. – С. 167–174.

140. *Щапов Я.* Восточнославянские и южнославянские рукописные книги в собраниях Польской Народной Республики / АН СССР. Ин-т истории СССР. – М., 1976. – Т. 1. – 163 с.; Т. 2. – 202 с.

141. *Щапов Я.* Материалы по истории народов СССР в Польской Народной Республике // История СССР. – 1971. – № 5. – С. 233–237.

142. *Bobusia B.* Przesiedlenia ludności ukraińskiej w ramach akcji “WISJA” w świetle akt zespołu Głównego Pełnomocnika Rządu ds. Ewakuacji w Rzeszowie i wybranych akt PUR w Rzeszowie [у Державному архіві м. Перемишля] // Rocznik Historyczno-Archiwalny. – Przemyśl, 1994. – Т. 7–8. – S. 207–246.

143. *Bobusia B.* Zbiory map i operatyw Kadastru Galicyjskiego w archiwach Polski i Ukrainy. Cz. 1. Rozmiar i rozmieszczenie zasobów // Rocznik Historyczno-Archiwalny. – Przemyśl, 1998. – Т. XIII. – S. 97–99.

144. *Brian L. J., Pihach J. D.* The Bishops' Collection of Greek Catholic Transcriptions for Peremyshl': A Partial Inventory of Vital Records for Ukrainians/Lemkos // East European Genealogist. – Winter 1997. – Vol. 6, № 2. – P. 13–23.

145. *Hejger M.* Przegląd zasobów dotyczących ludności ukraińskiej na ziemiach zachodnich i południowych Polski w archiwach państwowych w Gdańsku, Koszalinie, Olsztynie, Opolu, Szczecinie, Wrocławiu i Zielonej Górze // Південний архів: Зб. наук. праць. Сер. “Іст. науки”. – Херсон, 2004. – Вип. 16. – С. 125–135.

146. *Konieczny Z.* Akta dotyczące stosunków polsko-ukraińskich instytucji i organizacji ukraińskich w zasobie Archiwum Państwowego w Przemyślu // Rocznik Historyczno-Archiwalny. – Przemyśl, 1995. – Т. 10. – S. 197–202.

147. *Maroszek J.* Archiwalia dotyczące Kościoła unickiego w zbiorach polskich i obcych // Biaostoczczyzna. – 1997. – № 4 (48). – S. 62–67.

148. *Mironowicz A.* Archiwalia cerkiewne w Polsce // Archiwa i archiwizacja w dobie społeczeństwa informacyjnego: Pamietnik IV Powszechnego Zjazdu Archiwistów Polskich (Szczecin 12–13 wrzesnia 2002 r.). – Torun, 2002. – T. 1. – S. 303–314.

149. *Motas M.* Informacja o Ukraińskim Chiopsko-Robotniczym Zjednoczeniu “Selrob” w zbiorach Archiwum Akt Nowych w Warszawie // Z Pola Walki. – 1966. – R. 9, № 3. – S. 253–254.

150. *Nabywaniec S.* Archiwa i archiwalia Końcioia unickiego (grecko-katolickiego) w Polsce // Archiwa i archiwizacja w dobie społeczeństwa informacyjnego: Pamietnik IV Powszechnego Zjazdu Archiwistów Polskich (Szczecin 12–13 wrzesnia 2002 r.). – Torun, 2002. – T. 1. – S. 315–325.

151. *Pihach J. D.* Ukrainian Research in Poland // East European Genealogist. – December 1993. – Vol. 2, № 2. – P. 11–16.

152. *Rachuba A.* Archiwa Sapielhyw – ich losy i stan obecny // Miscellanea Historico-Archivistica. – Warszawa, 1998. – T. IX. – S. 101–108.

153. *Stoksik J.* Galicyjski kataster gruntowy – jego gromadzenie i opracowywanie w Archiwum Państwowym w Krakowie // Krakowski Rocznik Archiwalny. – 1995. – T. 1. – S. 46–57.

154. *Wawrzyski T.* Akta dotyczace wojskowych dziejyw Lwowa w latach 1912–1939 w zbiorach Centralnego Archiwum Wojskowego // Studia i Materiaiy do Historii Wojskowości. – 1994. – T. 36. – S. 309–312.

155. *Wierzbicka E.* Znaczenie archiwiyw rodowych i ich stan przygotowania do badac historycznych na przykladzie archiwaliyw księzNet Woronieckich z Huszlewa i Lubomirskich z Dubna // Miscellanea Historico-Archivistica. – Warszawa, 1998. – T. IX. – S. 59–70.

156. Zbiory fotografii lwowskiej w Muzeum Narodowym we Wrociawiu // Dawna fotografia lwowska 1839–1939 / Red. nauk. A. ĩakowicz. – Lwyw, 2004. – S. 197–210.

Див. також № 1, 4–8, 29, 32.

Росія

157. *Бойко А. В.* Джерела з історії Південної України останньої чверті XVIII століття в архівосховищах Москви і Петербурга: покажчик справ. – Запоріжжя, 1997. – 84 с.

158. Документальные материалы по истории евреев в архивах СНГ и стран Балтии: Предварительный список архивных фондов / Петербургский еврейский ун-т. Ин-т исслед. еврейской диаспоры; Росс. гос. гуманитарный ун-т. Историко-архивный институт. Центр архивных исследований; Сост. Д. А. Эльяшевич. – СПб.: Акрополь, 1994. – 136 с.

159. Документы по истории и культуре евреев в архивах Москвы: Путеводитель / Науч. ред. и рук.: М. С. Куповецкий, Е. В. Старостин, М. Веб. – Москва, 1997. – 504 с.

160. Колекція та архів єпископа Павла Доброхотова / АН України. Ін-т укр. археографії; Уклад. В. І. Ульяновський. – К., 1992. – 217 с. – (Науково-довідкові видання з історії України; Вип. 17).

161. Матеріали з історії народознавства в Україні: Каталог етнографічних програм (друга половина XVIII–XX ст.) / НАН України. Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського, Ін-т укр.

археографії; Уклала О. Боряк. – К., 1994. – 124 с. – (Науково-довідкові видання з історії України; Вип. 28).

162. Описание документов архива Западно-Русских униатских митрополитов. В 2 т. / Сост. С. Рункевич. – СПб., 1897. – Т. 1. (1470–1700); СПб., 1907. – Т. 2. (1701–1839).

163. Руська (Волинська) метрика. Регести документів Коронної канцелярії для українських земель (Волинське, Київське, Брацлавське, Чернігівське воеводства). 1569–1673 / Держкомархів України. ЦДІАК України; Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України; Ген. дирекція державних архівів; Головний архів давніх актів; Ін-т історії Польської академії наук; Федеральна архівна служба Росії. Рос. держ. архів давніх актів; Укр. наук. ін-т Гарвардського ун-ту; Упоряд.: Г. Боряк та ін. – К., 2002. – 984 с.

* * *

164. *Абросимова С. В.* Документы Литовской метрики как источник по истории городов Украины первой половины XVI века: Автореф. дис. ... канд. ист. наук. – Днепропетровск, 1988. – 16 с.

165. *Абросимова С. В.* Документы Литовской метрики по истории городского ремесла Украины XVI в. – Днепропетровск, 1985. – Деп. в ИНИОН СССР 29.12.85, № 23536.

166. *Абросимова С. В.* Книга записів Литовської метрики № 23 (Джерелознавчий аналіз) // Дніпропетровський історико-археогр. зб. – Дніпропетровськ, 1997. – Вип. 1. – С. 109–125.

167. *Абросимова С. В., Заруба В. М.* Вінниця в документах Литовської метрики першої половини XVI ст. // Тези доп. сьомої Вінницької облас. краєзн. конф. – Вінниця, 1989. – С. 20–21.

168. *Александров П. Г.* Унікальний документ з історії Підпільненської Січі [у ф. 7 РДАДА] // Південна Україна XVIII–XIX століття: Зап. наук.-дослід. лабораторії історії Південної України Запорізького держ. ун-ту. – 1999. – Вип. 4 (5). – С. 203–205.

169. Архивные материалы о Н. И. Костомарове // Энциклопедия жизни и творчества Н. И. Костомарова (1817–1885). – К.; Донецк, 2001. – С. 47–49.

170. *Багалій Д., Барвінський В.* Українські архівні фонди в межах РСФСР // Архівна справа. – 1925. – Кн. 1. – С. 34–44.

171. *Бережков Н. Г.* Литовская метрика как исторический источник. Ч. 1. О первоначальном составе Литовской метрики по 1552 год. – М.; Л.: Изд-во АН СССР, 1946. – 179 с.

172. *Бойко А. В.* Джерела до історії Турбаївського повстання у фондах РДАДА // Наук. праці іст. ф-ту Запорізького держ. ун-ту. – Запоріжжя, 2000. – Вип. IX. – С. 25–31.

173. *Бойко А. В.* Джерела з історії Південної України останньої чверті XVIII століття в фондах рукописного відділу ДПБ ім. М. Є. Салтикова-Щедрина // Наук. праці іст. ф-ту Запорізького держ. ун-ту. – Запоріжжя, 1993. – Вип. 1. – С. 64–87.

174. *Бойко А. В.* Рух фондоутворення документів з соціально-економічної історії Південної України останньої чверті XVIII століття до вищих органів влади Російської держави // Наук. праці іст. ф-ту Запорізького держ. ун-ту. – Запоріжжя, 1999. – Вип. VIII. – С. 149–162.

175. *Боряк Г. В.* Проблеми видання Литовської і Волинської метрик // Українська археографія: Сучасний стан та перспективи розвитку: Тези доп. Республік. наради. (груд. 1988 р.). – К., 1988. – С. 115–121.

176. *Брехуненко В.* Актуальні питання формування джерельної бази досліджень історії українського козацтва XVI – першої половини XVII ст.: Документи московських приказів // Четвертий Міжнар. конгрес українців: Доп. і повідомл. Історія (Одеса, 26–29 серп. 1999 р.) – Одеса; К.; Л., 1999. – Ч. 1. – С. 153–160.

177. *Брехуненко В. А.* Источники о связях запорожского и донского казачества в первой половине XVII века: Автореф. дис. ... канд. ист. наук. – Днепропетровск, 1990. – 17 с.

178. *Брехуненко В. А.* “Україніка” в приказній документації Московії XVI–XVII ст.: проблема реконструкції первісного складу // Укр. археогр. щорічник. Нова серія. – К., 2001. – Вип. 5–6. – С. 40–50.

179. *Бутич І. Л.* До питання про шляхи поповнення Національного архівного фонду України // Українське архівознавство: історія, сучасний стан, перспективи: Наук. доп. Всеукр. конф. (Київ, 19–20 листоп. 1996 р.) / Голов. архів. упр. при КМ України. УДНДІАСД. – К., 1997. – Ч. 1. – С. 288–294.

180. *Вексельман Л., Элиасберг Г.* Обзор документальных источников по истории евреев в фондах Российского государственного архива литературы и искусства. – М.: О-во “Еврейское наследие”, 1997. – Без паг. – (Еврейский архив; Вып. 8).

181. *Гаврилюк С. В.* Історичне пам’яткознавство Волині XIX – початку XX ст. (За документами Рукописного архіву Інституту історії Матеріальної культури Російської Академії наук) // Архіви України. – 2002. – № 4–6. – С. 207–217.

182. *Галенчанка Г. Я.* Метрыка Вялікага княства Літоускага: гісторыя і стан захаваня // Гістарычныя крыніцы: праблемы класіфікацыі, вывучэння і выкладання: матэр. да 120-годдзю з дня нарадж. У. І. Пічэты. – Мн., 1998. – С. 125–126.

183. *Гедьо А. В.* Джерела з історії греків Північного Приазов’я (кінець XVIII – початок XX ст.) / НАН України. Ін-т історії України. – К., 2001. – 241 с.

184. *Гнедаш С.* Документи з історії Київського університету // НІБ. – 1960. – № 4. – С. 50–62.

185. *Гримстед Патриція Кеннеді.* Неизвестная подокументная опись Русской метрики (1569–1673) из собрания ЦГАДА СССР // Исследования по истории Литовской метрики: Сб. науч. трудов. – М., 1989. – С. 118–137.

186. *Гримстед Патриція Кеннеді.* Руська метрика: Книги Польської коронної канцелярії для українських земель, 1569–1673 рр. // Укр. іст. журнал. – 1989. – № 5. – С. 52–62.

187. *Дзярновіч А.* Книга № 28 Метрыкі ВКЛ на кампакт-дыску // Metriciana: Даследаванні і матэрыялы Метрыкі Вялікага Княства Літоускага. – Мн., 2001. – Т. 1. – С. 176–180. – (Athenaeum. Commentarii Historiae et Culturae. Vol. IV).

188. *Дзярновіч А.* Прапановы па стварэнню электроннага архіву Метрыкі ВКЛ // Metriciana: Даследаванні і матэрыялы Метрыкі Вялікага Кня-

ства Літоускага. – Мн., 2001. – Т. 1. – С. 170–175. – (Athenaeum. Commentarii Historiae et Culturae; Vol. IV).

189. *Дивний І. В.* Українські некрополезнавчі матеріали в Російському державному історичному архіві (Санкт-Петербург) та перспективи їх опрацювання // Актуальні проблеми сучасного джерелознавства = Актуальные проблемы современного источниковедения: Матеріали укр.-рос. наук. семінару. – К.; СПб., 1999. – С. 91–94.

190. *Дубоніс А.* Найважнейшыя працы даследчыкаў Літвы па Літоускай Метрыцы: Бібліяграфія // *Metriciana: Даследаванні і матэрыялы Метрыкі Вялікага Княства Літоускага.* – Мн., 2001. – Т. 1. – С. 152–162. – (Athenaeum. Commentarii Historiae et Culturae; Vol. IV).

191. *Дячок В. В.* Нововыявленныя дакументальныя крыніцы па історыі кресьціянскага руху ў Подольскай губерні пад прыводным кіраваннем Устима Кармалюка ў першай трэці XIX стагоддзя // *Исследования по историкографии и источниковедению отечественной истории XVI–XX вв.: Межвуз. сб. науч. тр.* – Днепропетровск, 1990. – С. 86–94.

192. *Забіяка І. М.* До пытання про вивчення петербурзької дакументальнай спадшчыны Василя Горленка // Актуальні проблеми сучасного джерелознавства = Актуальные проблемы современного источниковедения: Матеріали укр.-рос. наук. семінару. – К.; СПб., 1999. – С. 95–98.

193. *Заруба В. М.* Архівы Малоросійського та Розрядного приказів про антиосманську боротьбу в Україні останньої чверті XVII ст. // *Філософія. Культура. Життя: Міжвуз. зб. наук. праць.* – Дніпропетровськ, 2002. – Вип. 14. – С. 49–55.

194. *Іванов В. І.* Документи по історыі Украіны XVIII – пачатку XIX ст. у фондах Краснодарскага історыка-музея // *Дніпропетровський історыка-археол. зб. / Дніпропетровський нац. ун-т. Кафедра історыі Украіны.* – Дніпропетровськ, 2001. – Вип. 2. – С. 554–566.

195. *Кавун М.* Джерела з історыі міст Півдня Украіны XVIII–XIX ст. у архівосховішчах Расіі: інфармацыйныя магчымасці (на прыкладзе м. Катерынослава) // *Студыі з архів. справы та дакументознавства.* – К., 2003. – Т. 9. – С. 101–103.

196. *Капустян Г.* Голодомор 1932–1933 рр. у Украіні за матэрыяламі маскоўскіх архіву // *Тры голодоморы ў Украіні ў XX ст.: Погляд із сённяшняга дня: Матэрыялы міжнар. наук. конф. [Київ, 7 лістоп. 2002 р.] / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Центр українознавства.* – К., 2003. – С. 87–109.

197. *Капустян Г. Т.* Джерела да історыі супольна-політычнага жыцця українаўскіх сіл 1920-х гадоў у фондах ЦА ФСБ РФ // *Історыя Украіны: маловядомыя імёны, падзеі, факты: Зб. ст. / НАН Украіны. Ін-т історыі Украіны.* – К.; Дзеньск: Рідны край, 2001. – Вип. 16. – С. 221–226.

198. *Карамаш С.* Новыя відомасці про архів В. В. Пухальскага: [у Дзяржаўнаму будынку-музею П. І. Чайкоўскага ў Кліну] // *Лук’яніўскі некропаль – історыя, праблемы, перспектывы: Матэрыялы наук.-практ. конф., прысвяч. 120-га гадавінны заснавання Лук’яніўскага грамадскага могілнішча.* – К., 1998. – С. 22–23.

199. *Ковальскі М. П.* З досведу рэканструкцыі першапачатковага складу дакументаў з історыі Украіны XVI–XVII ст. віддзелу рукопісў Петербурзькай грамадскай бібліятэкі // *Праблемы історыяграфіі та джерелознавства історыі Украіны: Міжвуз. зб. наук. праць.* – Дніпропетровськ, 1991. – С. 107–119.

200. *Ковальский Н. П.* Источники по истории Украины XVI – первой половины XVII вв. в Литовской метрике и фондах приказов ЦГАДА: Учеб. пособие / Днепропетровский гос. ун-т им. 300-летия воссоединения Украины с Россией. – Днепропетровск, 1979. – 73 с.
201. *Ковальский Н. П.* Источниковедение истории Украины XVI – первой половины XVII вв. Ч. 4. Обзор основных отечественных архивных собраний / Днепропетровский гос. ун-т им. 300-летия воссоединения Украины с Россией. – Днепропетровск, 1979. – 110 с.
202. *Копиця М.* Епістолярна спадщина Б. Лятошинського з архівів Москви – духовний пам'ятник української культури // Повернення культурного надбання України: проблеми, завдання, перспективи. – К., 1999. – Вип. 13. Матеріали музичної спадщини. – С. 57–66.
203. *Кузик В.* Що чекає український фоноархів на фірмі “Мелодія”? // Повернення культурного надбання України: проблеми, завдання, перспективи. – К., 1999. – Вип. 13. Матеріали музичної спадщини. – С. 111–113.
204. *Кулаковський П.* Визначення автентичності документа в Коронній канцелярії Речі Посполитої // Наук. зап. Іст науки / Ун-т “Острозька Академія”. – Острог, 2000. – Вип. 1. – С. 196–200.
205. *Кулаковський П. М.* До генези структури книг Руської (Волинської) метрики // Джерелознавчі та історіографічні проблеми історії України. Теорія і методи: Міжвуз. зб. наук. праць. – Дніпропетровськ, 1995. – С. 56–69.
206. *Кулаковський П.* Канцелярія Руської (Волинської) метрики 1569–1673 рр. Студія з історії українського регіоналізму в Речі Посполитій. – Острог; Л., 2002. – 304 с.
207. *Кулаковський П. М.* Книги Коронної і Литовської метрик другої половини XVII ст. та проблеми їх публікації // Українська археографія: Сучасний стан та перспективи розвитку: Тези доп. Республік. наради (груд. 1988 р.). – К., 1988. – С. 120–122.
208. *Кулаковський П. М.* Руська (Волинська) метрика: назва, склад, характер // Вісник Дніпропетровського університету. Сер. “Історія та археологія”. – Дніпропетровськ, 1996. – Вип. 1. – С. 58–71.
209. *Кулаковський П. М.* Руська (Волинська) метрика у третій чверті XVII ст. // Руська (Волинська) метрика. Книга за 1652–1673 рр. – Острог та ін., 1999. – С. 10–28.
210. *Купчинський О.* Ермітажна збірка рукописних карт українських територій XVIII ст. // Картографія та історія України: Зб. наук. праць. – Л., 2000. – С. 236–241.
211. *Купчинський О. А.* Рукописні карти України XVIII ст. ермітажної збірки Державної публічної бібліотеки ім. М. Є. Салтикова-Щедріна в Ленінграді // Архіви України. – 1973. – № 1. – С. 75–78.
212. *Курас Г. М.* До історії Чернігівської губернської архівної комісії // Архіви України. – 1994. – № 1–6. – С. 92–96.
213. *Легун Ю.* Матеріали до реконструкції родоводів казенних селян Поділля (кінець XVIII – середина XIX ст.) у зібранні РДІА (Санкт-Петербург) // Спеціальні історичні дисципліни: Питання теорії та методики: Зб. наук. праць / НАН України. Ін-т історії України. – К., 2004. – Число 11. До 10-річчя заснування відділу спец. іст. дисциплін Ін-ту історії України НАН України, Ч. 1. – С. 105–128.

214. *Ленченко В.* Рукописні плани Запорозької Січі XVIII століття // Укр. археогр. щорічник. Нова серія. – К.; Нью-Йорк, 2004. – Вип. 8–9. – С. 157–189.

215. *Мага І.* Особовий архівний фонд В. О. Романовського [у Держархіві Ставропольського краю] // Проблеми архівознавства і джерелознавства: Зб. наук. праць до 90-річчя від дня народження професора В. І. Стрельського / УДНДІАСД. – К., 2001. – С. 92–112. – (Історія архівної справи: спогади, дослідження джерела; Вип. 4).

216. *Малашенко Л.* Документи особових фондів Л. Кагановича та В. Молотова [у Рос. держ. архіві соц.-політ. історії] як джерела вивчення історії України в XX столітті // Командири великого голоду: Поїздки В. Молотова і Л. Кагановича в Україну та на Північний Кавказ. 1932–1933 рр. – К.: Генеза, 2001. – С. 195–198.

217. *Маліновський О.* Огляд архівних матеріалів з історії західно-руського та українського права, що переходять у Древноохранилищі Московського Центрального архіву (по 1-ше лютого 1926) // Праці Комісії для виучування історії західно-руського та українського права. – 1926. – Вип. 2. – С. 1–49.

218. *Марочко В.* Архіви Російської Федерації як джерельна база вивчення причин та наслідків голоду в Україні // Три голодомори в Україні в XX ст.: Погляд із сьогодення: Матеріали міжнар. наук. конф. [Київ, 7 листоп. 2002 р.] / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Центр українознавства. – К., 2003. – С. 110–125.

219. *Марочко В. І.* Російські архівні джерела та збірники документів про причини та обставини голодомору // Голод 1932–1933 років в Україні: причини і наслідки / НАН України. Ін-т історії України. – К.: Наук. думка, 2003. – С. 41–50.

220. Методические рекомендации по использованию документов Литовской метрики XVI в. в курсе источниковедения отечественной истории / Сост.: Н. П. Ковальский, Г. В. Боряк, В. В. Страшко. – Днепропетровск, 1987. – 52 с.

221. *Митрофаненко В. В., Сулова Е. С.* Фонд В. А. Романовского в Государственном архиве Ставропольского края // Археогр. ежегодник за 1991 г. – М., 1994. – С. 227–230.

222. *Михальченко С. И.* Неопубликованные письма В. Б. Антоновича и историков его школы в архивах России и Украины // Археогр. ежегодник за 1993 год. – М., 1995. – С. 282–288.

223. *Мянжінскі В.* Пачаток комплекснай публікацыі Метрыкі ВКЛ ва Украіне (Выдаванне Кнігі № 220 Валынскай Метрыкі за 1652–1673 гг.) // *Metriciana: Даследаванні і матэрыялы Метрыкі Вялікага Княства Літоўскага.* – Мн., 2001. – Т. 1. – С. 157–162. – (Athenaeum. Commentarii Historiae et Culturae. Vol. IV).

224. *Наулко В. І.* Українські етнографічні матеріали в архівосховищах Російської Федерації // Актуальні проблеми сучасного джерелознавства = Актуальные проблемы современного источниковедения: Матеріали укр.-рос. наук. семінару. – К.; СПб., 1999. – С. 77–80.

225. *Нелітович С. Г.* Картографические источники по истории немецких колоний Юга России из фондов Российского государственного военно-

исторического архива (конец XVIII – середина XIX вв.) // Немцы Одессы и Одесского региона: Сб. докл., сделанных на междунар. науч. конф. в Геттингене (Германия). – Одесса: Астропринт, 2003. – С. 15–36.

226. *Ніякий В.* Матеріали про Т. Г. Шевченка в Горьковському облдержархіві // НІБ. – 1962. – № 3. – С. 84–85.

227. Обзор документальных источников по истории евреев в архивах СНГ. Центральные государственные архивы, государственные областные архивы Российской Федерации / Сост. В. Щедрина. – М.: О-во “Еврейское наследие”, 1994. – 34 с. – (Еврейский архив; Вып. 1).

228. Обзор документальных источников по истории евреев в фондах Российского государственного военно-исторического архива / Сост. А. Васильева. – М.: О-во “Еврейское наследие”, 1994. – 9 с. – (Еврейский архив; Вып. 2).

229. Обзор документальных источников по истории евреев в фондах Российского государственного архива древних актов / Предисл. и сост. Д. Фельдмана. – М.: О-во “Еврейское наследие”, 1994. – 11 с. – (Еврейский архив; Вып. 3).

230. *Пархоменко Л.* Колекція листів Олександра Кошиця з московського музею-архіву імені М. Глинки // Повернення культурного надбання України: проблеми, завдання, перспективи. – К., 1999. – Вип. 13. Матеріали музичної спадщини. – С. 81–86.

231. *Пірко В.* Картографічні матеріали півдня України XVII [XVIII] століття // Зап. НТШ. – Львів, 1996. – Том ССXXXI. Праці Комісії спеціальних (допоміжних) історичних дисциплін. – С. 400–414.

232. *Пірко В. А.* Матеріали картографії [у фондах РДВІА та РДАДА] як джерело до історії Півдня України XVIII ст. // Укр. археогр. щорічник. Нова серія. – К., 2001. – Вип. 5–6. – С. 25–39.

233. *Пірко В.* Матеріали Російського державного архіву давніх актів як джерело до історії південно-східної України XVII–XVIII ст. // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 2003. – Т. 9. – С. 126–129.

234. *Посохов С.* Джерела з історії університетів України другої половини XIX – початку XX ст. у фондах Російського державного історичного архіву // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 2003. – Т. 9. – С. 56–58.

235. *Ричков П. А.* Джерела Російського державного військово-історичного архіву до історії містобудування у Правобережній Україні // Архіви України. – 1992. – № 5–6. – С. 52–61.

236. *Русіна О. В.* Корпусне видання документів Сіверської землі XV–XVI ст. (за матеріалами Литовської метрики) // Українська археографія: Сучасний стан та перспективи розвитку: Тези доп. республік. наради (груд. 1988 р.). – К., 1988. – С. 122–124.

237. *Савченко Ф. Я.* Південно-Західний відділ Російського географічного товариства в Києві // Савченко Ф. Я. Заборона українства 1876 р. – Х.; К., 1930. – Розд. I. – С. 1–123.

238. *Святець Ю. А.* Дипломатичний аналіз як методологічна підстава проектування автоматизованої інформаційно-пошукової системи “Руська (Волинська) метрика (1569–1673)” // Дніпропетровський історико-археогр. зб. – Дніпропетровськ, 2001. – Вип. 2. – С. 278–301.

239. *Святець Ю. А.* Засади проектування автоматизованої інформаційно-пошукової системи “Руська (Волинська) метрика (1569–1673 рр.)” // Вісник Технологічного університету Поділля. – Хмельницький, 2000. – № 6, Ч. 1. Соціально-гуманітарні науки. – С. 162–167.

240. *Святець Ю.* Перша книга записів Руської (Волинської) Метрики у складі фонду Литовської Метрики // Осягнення історії: Зб. наук. праць на пошану проф. Миколи Павловича Ковальського з нагоди 70-річчя. – Острог; Нью-Йорк, 1999. – С. 461–473.

241. *Сергійчук В.* Вивезений архів Мазепи // Сіверянський літопис. – 1997. – № 5. – С. 22–24.

242. *Сурева Н. В.* Джерела з історії дворянства Південної України останньої чверті XVIII – першої чверті XIX століття: Автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.06 / Запорізький держ. ун-т. – Запоріжжя, 2004. – 20 с.

243. *Таранець С. В.* Джерела з історії старообрядства Правобережної України кінця XVIII – початку XX ст.: Автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.06 / НАН України. Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. – К., 2003. – 18 с.

244. *Темірова Н.* Фонди центральних архівних установ Росії як джерело вивчення поміщиків України // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 2003. – Т. 9. – С. 146–147.

245. *Тимошенко Л.* Архів уніатських митрополитів: до історії вивезення з України // Київська Церква. – 2001. – № 2–3. – С. 157–159.

246. *Тимошенко Л.* Радомишльський архів уніатських митрополитів // Зап. НТШ. – Л., 2000. – Т. ССXL. Праці Комісії спеціальних (допоміжних) історичних дисциплін. – С. 72–85.

247. *Токмакова И. В.* Источники информации по истории Путивльского уезда в Государственном архиве Курской области // Матеріали наукової ради архівних установ Курської та Сумської областей 4 жовтня 2002 року у Курську. Матеріали спеціального засідання круглого столу архівних установ Сумської та Курської областей 17 вересня 2003 року у Сумах. – Суми, 2003. – С. 30–34.

248. *Чубенко В.* Українські матеріали в Саратовському обласному державному архіві // Архіви України. – 1969. – № 2. – С. 93–94.

249. *Швидько А. К.* Источники по истории городских поселений Левобережной Украины в отечественных архивохранилищах (вторая половина XVII – середина XVIII в.): Учеб. пособие / Днепропетровский гос. ун-т. – Днепропетровск, 1986. – 84 с.

250. *Щапов Я.* Собрания рукописных книг И. Я. Лукашевича и Н. А. Маркевича. Обзор // Записки отдела рукописей. – М., 1957. – Вып. 19. – С. 3–35.

251. *Якименко М.* Фонди ДАПО та РДА про переселення селян з Полтавщини на східні окраїни Російської імперії в епоху аграрних реформ кінця XIX – початку XX ст. // Архіви і документальна спадщина Полтавщини: минуле, сучасне, перспективи (1903–2003): Архівний збірник на посвяту 100-річчя Полтавської вченої архівної комісії: Матеріали наук. конф. – Полтава, 2003. – С. 113–115.

252. Яковлева Т. Документи до історії Гетьманщини у фондах Санкт-Петербурзьких архівів // Укр. археогр. щорічник. Нова серія. – К.; Нью-Йорк, 2004. – Вип. 8–9. – С. 529–543.

253. Ясиновский Ю. Ленинградская коллекция рукописей украинской традиции // Прошлое и настоящее русской хоровой культуры: Материалы Всероссийской науч.-практич. конф. – М., 1984. – С. 101–105.

254. Ясиновский Ю. Певческие рукописи украинской традиции в собраниях Государственной библиотеки СССР им. В. И. Ленина // Записки отдела рукописей. – М., 1986. – Вып. 45. – С. 284–298.

255. *Grimsted Patricia Kennedy*. The Ruthenian (Volhynian) Metrica: Polish Crown Chancery Records for Ukrainian Lands, 1569–1673 // *Harvard Ukrainian Studies*. – 1990. – Vol. 14, № 3–4. – P. 7–83.

256. *Iwanowa H. I*. Archiwa rodzinne z obszaru Rzeczypospolitej Obojga Narodow w zasobie Rosyjskiego Państwowego Archiwum Akt Dawnych // *Miscellanea Historico-Archivistica*. – Warszawa, 1998. – T. IX. – S. 161–168.

257. *Metriciana*: Даследаванні і матеріялы Метрыкі Вялікага Княства Літоўскага. Т. 1. – Мн., 2001. – 186 с. – (Athenaeum. Commentarii Historiae et Culturae; Vol. IV).

Див. також № 3–8, 16, 29, 31, 305, 306.

Румунія

258. Горбач О. Слов'янські рукописи монастирських бібліотек у Путній і Драгомірній в Румунії // *Богословія*. – Рим, 1968. – Т. 32. – С. 190–199.

Див. також № 4, 8.

Сполучені Штати Америки

259. *Даниленко В. М., Добржанський О. В.* Академік Степан Смаль-Стоцький: Життя і діяльність. 1859–1938 / Відп. ред. В. А. Смолій. – К.; Чернівці, 1996. – 192 с.

260. *Boshuk Y.* A Guide to the Archival and Manuscript Collection of the Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the U. S., New York City: A Detailed Inventory. – Edmonton: Canadian Institute of Ukrainian Studies, University of Alberta, 1988. – 137 p. – (Research Report; № 30).

261. *Davis R. H.* Slavic and Baltic Library Resources at the New York Public Library: A First History and Practical Guide / Introduction by the Honorable G. F. Kennan. – New York: New York Public Library, 1994. – 173 p.

262. *Karlowich R. A.* A Guide to Scholarly Resources on the Russian Empire and the Soviet Union in the New York Metropolitan Area. – Armonk (N. Y.); London: M. E. Sharpe, 1990.

263. *Stephen A. G.* Scholar's Guide to Washington, D. C. for Russian, Central Eurasian, and Baltic Studies / Rev. by W. E. Pomeranz with the assistance of Gina R. Ottoboni. – 3 d ed. – Washington (D. C.): Woodrow Wilson Center Press; Baltimore; London: Johns Hopkins Univ. Press, 1994.

264. The Immigration History Research Center: A Guide to Collections / Comp. and ed. by S. Moody and J. Wurl. – New York: Greenwood Press, 1991. – 446 p. – (Bibliographies and indexes in American History; № 20).

265. *Wynar L. R.* Preservation of the Cultural Heritage: Ukrainian Archives, Libraries and Museums in the United States. – Kent: Center for the Study of Ethnic Publications and Cultural Institutions; Kent State University, 1995. – 34 p. – [Також опубл. у вид.: Ethnic Forum. – Kent: Kent State University, 1995. – Vol. 15, № 1–2. – P. 78–107].

266. *Wynar L. R.* Slavic Ethnic Libraries, Museums and Archives in the United States: A Guide and Directory. – Chicago: Association of College and Research Libraries and the Center for the Study of Ethnic Publications, Kent State University, 1980.

267. *Wynar L. R., Buttlar L.* Guide to Ethnic Museums and Archives in the United States. – Kent: Program for the Study of Ethnic Publications, Kent State University, 1978.

* * *

268. Відеоархів новітньої історії України – дар для Наукового товариства Шевченка в Америці // Вісник Держ. комітету архівів України. – К., 2001. – Вип. 1 (5). – С. 78–79.

269. *Гирич І., Рибалко О.* Меценат і музейник Каленик Лисюк: реліквії зібрані і... втрачені? [українські музейні, бібліотечні та архівні збірки у США] // Пам'ятки України. – 1998. – № 1. – С. 58–61. – Підп.: І. Г., О. Р.

270. *Дашкевич Я.* Українські збірки Нью-Йорку // Матеріали засідань Історичної та Археографічної комісії НТШ в Україні. – Л., 1999. – Вип. 2. 1995–1997. – С. 178–181.

271. *Дашкевич Я.* Українські збірки Нью-Йорку // Київська старовина. – 2001. – № 2. – С. 134–136.

272. *Ленчик В.* Український музей і бібліотека в Стемфорді // На службі Клію: Зб. наук. праць на пошану Любомира Романа Винара. – К.; Нью-Йорк; Торонто; Париж; Л., 2000. – С. 651–659.

273. *Миронюк Г.* Українська американська колекція – джерело вивчення української культури в діаспорі // Укр. діаспора. – 1992. – Ч. 1. – С. 64–74.

274. *Миронюк Г., Верл Дж.* Українська колекція дослідного центру історії імміграції [Міннесотського університету, США]: вивчення бібліографічного доступу через комп'ютерні системи // Рукописна та книжкова спадщина України: Археогр. дослідження унікальних архівних та бібліотечних фондів. – К., 1994. – Вип. 2. – С. 248–256.

275. *Мицель М.* Документи о Катастрофе европейского еврейства в Нью-Йоркском архиве “Джойнта” // Катастрофа европейского еврейства під час Другої світової війни: Рефлексії на межі століть: Матеріали конф. (29–31 серп. 1999 р.): Зб. наук. праць / Ін-т юдаїки; НБУВ. – К., 2000. – С. 233–235.

276. *Мицель М.* Документи о Катастрофе европейского еврейства в Нью-Йоркском архиве “Джойнта” // Доля єврейської духовної та матеріальної культури в ХХ столітті: Матеріали конф. (28–30 серп. 2001 р.): Зб. наук. праць / Ін-т юдаїки; НБУВ. – К., 2001. – С. 5–8.

277. *Несіна О.* Український дослідний і документаційний центр у Нью-Йорку // Укр. археогр. щорічник. Нова серія. – К., 1992. – Вип. 1. – С. 437–438.

278. *Палієнко М.* Скарбниця української історії в США (з історії створення та діяльності музею-архіву ім. Д. Антоновича Української Вільної Академії Наук) // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 2002. – Т. 8. – С. 204–210.

279. *Korowytzky I.* The Archives of V. Lypyns'ky // Harvard Ukrainian Studies. – 1985. – Vol. IX, № 3–4. – P. 132–135. – [Див. також укр. пер. статті: *Коровицький І.* Архів В'ячеслава Липинського // Укр. археогр. щорічник. Нова серія. – К., 1992. – Вип. 1. – С. 124–128].

280. *Myroniuk H., Wurl J.* The Immigration History Research Center's Ukrainian Collection: study in bibliographic access through computer systems // Другий Міжнародний конгрес українців. Історія: Доп. і повідомл. (Львів, 22–28 серп. 1993 р.). – Львів, 1994. – Ч. II. – С. 194–201.

281. *Zyblikuwyc E.* The Odyssey of V. Lypyns'kyj's Archives // Harvard Ukrainian Studies. – 1985. – Vol. IX, № 3–4. – P. 357–361. – [Див. також укр. пер. статті: *Зиблікевич Є.* Одісея архівної спадщини Вячеслава Липинського (Відень – Райхенау – Берлін – Бадег – Філадельфія) // Укр. археогр. щорічник. Нова серія. – К., 1992. – Вип. 1. – С. 119–123].

Див. також № 9, 18, 26.

Туреччина

282. *Абрагамович З.* Старая турецкая карта Украины с планом взрыва днепровских порогов и атаки турецкого флота на Киев: [Знайдена у Архіві-Музеї палацу Топкапи у Стамбулі] // Восточные источники по истории народов Юго-Восточной и Центральной Европы / АН СССР. Ин-т Востоковедения. – М., 1969. – Т. II. – С. 76–97.

283. *Колодзейчик Д.* Кам'янецький еялет: Турецькі джерела до історії Поділля 1672–1699 років // Укр. археогр. щорічник. Нова серія. – К., 1992. – Вип. 1. – С. 113–118.

284. *Остапчук В.* Проблеми і перспективи розвитку османістики в Україні [в т. ч. дослідження архівної україніки в Туреччині] // Укр. археогр. щорічник. Нова серія. – К., 1992. – Вип. 1. – С. 94–112.

285. *Рейхман Я.* Турецькі архіви і їх значення для дослідження історії України // Архіви України. – 1966. – № 4. – С. 11–16.

286. *Семена Н.* Архів Джафера Сейдамета: [Про архів кримсько-татарського діяча Джафера Сейдамета (1889–1960), який зберігається у Стамбулі] // Зеркало недели. – 2003. – 7 июня.

287. *Abrahamowicz Z.* Trzy tureckie strategiczne mapy Ukrainy z XVI – XVII w. // Sprawozdania z posiedzen komisji Oddzialu PAN w Krakowie. – 1964. – Lipiec-grudziec. – S. 103–105.

Федеративна Республіка Німеччина

288. *Боряк Г., Дубровіна Л.* Архів Українського Вільного Університету в Мюнхені: попередній огляд фондів // Архіви України. – 2004. – № 4–6. – С. 84–93.

289. *Валявко І.* Наукова та архівна спадщина Дмитра Чижевського. (До 110-ліття з дня народження вченого) // Сіверянський літопис. – 2005. – № 1. – С. 113–119.

290. *Гаранін О.* Стан архіву та організація діловодства в Українському Вільному Університеті в Мюнхені: спроба аналізу // Архіви України. – 2004. – № 4–6. – С. 123–129.

291. *Дубик М.* Нацистські трофеї з України: аналіз документальних джерел // Наукові записки: Зб. праць молодих вчених та аспірантів / НАН України. Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. – К., 1999. – Т. 3. – С. 598–602.

292. *Кириленко О., Яценко О.* Архів Українського Вільного Університету в Мюнхені: структура, зміст матеріалів, опрацювання особових фондів // Архіви України. – 2004. – № 4–6. – С. 93–122.

293. *Купчинський О.* Погляд на науково-видавничу діяльність Українського Вільного Університету: зміст і видовий склад видань, динаміка розвитку, автура (1921–1991) // Зап. НТШ. – Львів, 1996. – Том ССХХХІ. Праці Комісії спеціальних (допоміжних) історичних дисциплін. – С. 521–561.

294. *Мардак В. С.* Україніка в бібліотеках та архівах Західної Німеччини (станом на 1990 р.) // Українська діаспора. – 1993. – Ч. 4. – С. 29–37.

295. *Мардак В.* Україністика в бібліотеках і архівах Німеччини. [Додаток]: Перелік бібліотек і архівів у Федеративній Республіці Німеччині, які мають українознавчі фонди // Зап. НТШ. – Львів, 1996. – Том ССХХХІ. Праці Комісії спеціальних (допоміжних) історичних дисциплін. – С. 562–568.

296. *Мицик Ю.* Огляд джерел з історії України та Росії XV–XIX ст. в зібраннях ФРН // Укр. археогр. щорічник. Нова серія. – К., 1999. – Вип. 3–4. – С. 110–140. – [Див. також: *Мицик Ю.* Виправлення поміченої помилки // Укр. археогр. щорічник. Нова серія. – 2002. – Вип. 7. – С. 508–509].

297. *Піщаний О.* Українці міжвоєнної доби в мюнхенських архівах // Укр. археогр. щорічник. Нова серія. – К.; Нью-Йорк, 2002. – Вип. 7. – С. 124–132.

298. *Сєбта Т.* Колекція документів Штази як джерело дослідження доли українських культурних цінностей під час Другої світової війни // Архіви України. – 1995. – № 1–3. – С. 69–76.

299. *Яцен В.* О судьбе книжных собраний и архивов Дмитрия Ивановича Чижевского в Германии // Исследования по истории русской мысли. Ежегодник за 2003 год. – М., 2004.

300. *Яцен В.* Спаси, сохрани и усвои! О судьбе книжных собраний и архивов Дмитрия Ивановича Чижевского в Германии // Dmytro Iuŕevskij, osobnost a dilo: Sbornik z mezinárodné konference k 25 vrocin smrti = Дмитро Чижевський, особистість і творчість: Зб. матеріалів міжнар. конф. – Praha, 2004. – С. 46–72.

Див. також № 13, 16, 32, 33.

Франція

301. *Матвіїшин Я.* Живописні плани трьох українських замків-фортець з XVII ст. (Бара, Меджибожа, Чигирин) у Дипломатичному архіві Міністерства закордонних справ Франції // Історичне картознавство України: Зб. наук. праць. – Л.; К.; Нью-Йорк, 2004. – С. 195–200.

302. *Михальчук В.* Українська бібліотека ім. Симона Петлюри в Парижі: Заснування, розвиток, діяльність (1926–1998). – К., 1999. – 656 с.

303. *Палієнко М.* “Був вірний Петлюрі, є і залишаюся...” (діяльність Івана Рудичева на посаді директора Української бібліотеки імені Симона Петлюри у Парижі) // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 2005. – Т. 13. – С. 192–198.

304. *Тимошик М.* Україніца в архівах, бібліотеках, редакціях і видавництвах Франції // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 2002. – Т. 8. – С. 195–204.

305. *Grimsted Patricia Kennedy.* The Odyssey of the Petliura Library and the Records of the Ukrainian National Republic during World War II // Harvard Ukrainian Studies. – 1998. – Vol. XXII. – P. 181–207.

306. *Grimsted Patricia Kennedy.* The Postwar Fate of Petlura Library and the Records of the Ukrainian National Republic // Harvard Ukrainian Studies. – 1997. – Vol. XXI, № 3–4. – P. 393–461.

307. *Joukovsky A.* The Symon Petliura Ukrainian Library in Paris // Harvard Ukrainian Studies. – 1990. – Vol. XIV, № 1–2, June. – P. 218–235. – [Див. також скороч. варіант статті в укр. пер.: *Жуковський А.* Українська бібліотека імені Симона Петлюри в Парижі // Укр. археогр. щорічник. Нова серія. – К., 1992. – Вип. 1. – С. 439–441].

Див. також № 4.

Хорватія

308. *Мільчев В.* Джерела до історії запорозького козацтва в фонді “Славонська генералкоманда” Хорватського державного архіву // Укр. археогр. щорічник. Нова серія. – К.; Нью-Йорк, 2004. – Вип. 8–9. – С. 88–98.

Чехія

309. *Животько А.* Десять років Українського історичного кабінету (1930–1940) / За ред. Яр. Прокеша. – Прага, 1940. – 70 с. – (Інвентарі Архіву Міністерства Внутрішніх справ; Серія С, Т. 1). – [Репринтне вид.: *Desiat' rokov ukraїns'koho istorychnoho kabinetu, 1930–1940 / by A. Zhyvotko; edyted J. Prokes.* – New York: Norman Ross Publishing Inc., 1994].

310. Русская и украинская эмиграция в Чехословацкой республике, 1918–1938: Путеводитель по архивным фондам и собраниям в Чешской республике. – Прага, 1995. – 132 с.

311. Український музей у Празі (1659). 1925–1948: Опис фонду = Ukrajinský museum v Praze (1659). 1925–1948: Inventář / НАН України. Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського; Архів. упр. Чеської Республіки, Держ. центр. архів в Празі; Упоряд. Р. Махаткова. – К.; Прага, 1996. – 295 с. – Текст парал. укр., чес. – (Науково-довідкові видання з історії України; Вип. 41).

312. Фонды Русского Заграничного исторического архива в Праге: Межархив. путеводитель / Отв. ред. Т. Ф. Павлова. – М., 1999. – 671 с.

313. *Dandov M., Zahradnikova M.* Ruská a ukrajinská meziválečná emigrace ve fondech Literárního archivu. Pamětníku národního pamětníctví. – Praha, 1999. – 168 s.

314. Soupis pramenů k dějinám národu Ruska, Ukrajiny a Běloruska do roku 1945 z archivů České republiky / Národní knihovna České republiky – Slovanská knihovna. – Praha, 2002. – D. 1: Střední ústřední archiv. – 453 s.

315. Soupis pramenů k dějinám národu Ruska, Ukrajiny a Běloruska do roku 1945 z archivů České republiky / Národní knihovna České republiky – Slovanská knihovna Archivní správa Ministerstva vnitra České republiky. – Praha,

2003. – D. 2: Archivy Stredoiseskйho kraje a Archiv hlavniho mmsta Prahy. – 160 s.

* * *

316. Білокін С. Опис фонду “Український музей у Празі”. Розмаїтість джерел і проблеми науково-єдиційної сумлінності // Пам’ятки України. – 1998. – № 1. – С. 202–204.

317. Боряк Т. Особові фонди діячів культури та науки у Державному Центральному архіві в Празі: Короткий огляд //

<http://www.archives.gov.ua/Publicat/Researches/Praga.php/>

318. Віднянський С. В. Культурно-освітня і наукова діяльність української еміграції в Чехо-Словаччині: УВУ (1921–1945). – К., 1994. – 84 с.

319. Грановський Б. До історії книгозбірні Товариства “Музей Визвольної боротьби України” (Прага 1925–1945 рр.) // Бібліотечний вісник. – 1999. – № 4. – С. 25–29.

319 а. Грімстед Патріція Кеннеді. “Празькі архіви” у Києві та Москві. Повоєнні розшуки і вивезення еміграційної архівної України = The “Prague Archives” in Kyiv and Moscow. Postwar Retrieval of Ymigrй Archival Ucrainica / Держкомархів України; Укр. наук. ін-т Гарвардського ун-ту; Пер. з англ., наук. ред. та опрацов. дод. Т. Боряк. – К., 2005. – 251 с.

320. Делегація українських архівістів у Чехії // Архіви України. – 1994. – № 1–6. – С. 86–88.

321. Заремба С. Український музей визвольної боротьби у Празі // Київська старовина. – 1997. – № 1–2. – С. 122–137.

322. Зілінський Б. Листи Дмитра Чижевського з 1925–1945 рр. у празьких архівах (попередній огляд проблематики) // Dmytro Iuhevskuj, osobnost a dilo: Sbornik z mezinbrodnn konference k 25 vэroин щmrtn = Дмитро Чижевський, особистість і творчість: Зб. матеріалів міжнар. конф. – Praha, 2004. – С. 413–422.

323. Климова К. “Кожна військова акція фахове зафіксована” (До питання про організацію воєнно-історичних архівів в Україні 1918–1923 рр.) // Архівна та бібліотечна справа в Україні доби визвольних змагань (1917–1921 рр.): Зб. наук. праць / Голов. архів. упр. при КМ України. УДНДІАСД. – К., 1998. – С. 46–52.

324. Лозенко Л. До історії Празького українського архіву // Генеза. – 1995. – № 1–3. – С. 141–145.

325. Лозенко Л. І. З історії Празького українського архіву // Міжнар. зв’язки України: наук. пошуки і знахідки. – К., 1997. – Вип. 6. – С. 85–94.

326. Лозенко Л. І. Празький український архів: історія і сьогодення // Архіви України. – 1994. – № 1–6. – С. 18–30.

327. Мартиненко О. Документи і матеріали про діяльність української музичної еміграції міжвоєнного періоду в Чехословаччині у фондах празьких архівів // Повернення культурного надбання України: проблеми, завдання, перспективи. – К., 1999. – Вип. 13. Матеріали музичної спадщини. – С. 95–103.

328. Муравський В. Документи Міністерства закордонних справ Чехословаччини про так званий “Архів Сеника” // Зап. ЛНБ ім. В. Стефаника. – Л., 2004. – Вип. 12. – С. 306–328.

329. *Мушинка М.* Архіви української еміграції з Чехо-Словаччини (1917–1945): Сучасний стан і місця зберігання // На службі Кліо: Зб. наук. праць на пошану Любомира Романа Винара. – К.; Нью-Йорк; Торонто; Париж; Л., 2000. – С. 532–545.

330. *Мушинка М.* Музей визвольної боротьби в Празі та доля його фондів: Історико-архівні нариси. – [2-е вид.]. – К., 2005. – 128 с., [32] с. іл.

331. *Мушинка М.* Музей визвольної боротьби у Празі та його останній директор Симон Наріжний // Русская, украинская и белорусская эмиграция в Чехословакии между двумя мировыми войнами. Результаты и перспективы исследований. Фонды славянской библиотеки и пражских архивов: Сб. докл. междунар. конф. (Прага, 14–15 августа 1995 г.). В 2 ч. – Прага, 1995. – Ч. 2. – С. 806–815.

332. *Мушинка М.* Музей Визвольної боротьби України та доля його фондів. – Мельбурн, 1996. – 113 с.

333. *Палієнко М. Г.* Діяльність української еміграції із заснування національного архівного центру за кордоном у 20-х роках ХХ ст. // Історичний журнал. – 2004. – № 3. – С. 27–38.

334. *Палієнко М.* Матеріали Празького архіву як джерело з історії української еміграції міжвоєнного періоду // Nad Wisim i Dnieprem. Polska i Ukraina w przestrzeni europejskiej – przeszłość i teraźniejszość = Україна і Польща в європейському вимірі – минуле і сучасність: [Наукові праці викладачів та студентів Київського нац. лінгвістичного ун-ту та Ун-ту Миколая Коперніка в Торуні]. – К.; Торунь, 2003–2004. – № 2–3. – С. 345–358. – (Historia, Systemy Międzynarodowe i Globalny Rozwój = Історія, міжнародні системи і глобальний розвиток).

335. *Палієнко М.* Особливості організації зберігання документів у музейно-архівних осередках української еміграції // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: Міжвід. зб. наук. праць / Держкомархів України. УНДІАСД. – К., 2005. – Вип. 7. Архівна наука та наука в архівах. – С. 7–16.

336. *Палієнко М. Г.* Створення та діяльність Українського історичного кабінету в Празі (1930–1945 рр.) // Вісник Київського нац. лінгвіст. ун-ту. Сер. “Історія. Економіка. Філософія”. – 2001. – Вип. 5. – С. 349–356.

337. *Палієнко М.* Український національний архів-музей у Празі (1923–1930): історія створення та основні напрями діяльності // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 2004. – Т. 11. – С. 13–24.

338. *Палієнко М., Срібняк І.* Музей Визвольної боротьби у Празі (1925–1948): Створення, діяльність, доля архівної колекції // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: Міжвід. зб. наук. праць / Держкомархів України. УНДІАСД. – К., 2000. – Вип. 2. Архівознавчі читання. – С. 35–47.

339. *Погребенник Ф.* Шевченкіяна в “Музеї Визвольної Боротьби України” в Празі // Визвольний шлях. – 1999. – № 9. – С. 1089–1093.

340. *Савченко Г., Срібняк І.* Заснування Головного військово-історичного музею-архіву Армії УНР // Історія України. Маловідомі імена, події, факти: Зб. статей. – К., 1996. – С. 188–198.

341. *Сергійчук В.* Трагедія музею визвольної боротьби України в Празі // Золоті ворота. – 1993. – Вип. 3. – С. 20–31.

342. *Срібняк І.* Табірні архіви українського вояцтва (1914–1924 рр.) // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: Міжвід. зб. наук. праць /

Держкомархів України. УДНДІАСД. – К., 2000. – Вип. 2. Архівознавчі читання. – С. 63–72.

343. *Срібняк І., Лук'яненко О.* З історії заснування Музею-архіву визволення України // *Архіви України.* – 1998. – № 1–6. – С. 54–58.

344. *Франко О.* Архів Вадима Щербаківського у Празі // 100 років колекції Державного музею українського народного декоративного мистецтва: Зб. наук. праць. – К., 2002. – С. 43–52. – (Праці Держ. музею укр. народного декоративного мистецтва; Вип. XL).

345. *Яковлева Л.* Празькі фонди в Києві // *Пам'ятки України.* – 1994. – № 3–6. – С. 120–122.

Швеція

346. *Безверхній О.* “Полтавська кімната” у королівському військовому архіві Швеції // *Архіви і документальна спадщина Полтавщини: минуле, сучасне, перспективи (1903–2003): Архівний збірник на посвяту 100-річчя Полтавської вченої архівної комісії: Матеріали наук. конф.* – Полтава, 2003. – С. 414–419.

347. *Бумаги государственного архива в Стокгольме по делам Малороссии (“Козатика”)* // *Киевская старина.* – 1896. – Т. LIII. – Май. – Документы, известия, материалы. – С. 53–54.

348. *Молчановский Н. В.* Бумаги шведского государственного архива по истории Малороссии // *ЧИОНЛ.* – 1889. – Т. 13. – С. 158–160.

349. *Молчановский Н. В.* Письмо редактору из Стокгольма (о бумагах шведского государственного архива по истории Малороссии) // *Киевская старина.* – 1899. – Т. LXV. – Апр. – С. 75–85.

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК

- Абанін І. 537
Абрамович П. 253
Август III 418
Авербух І. 354
Аверін В. 225
Авраменко В. 136, 156
Авраменко Ю. 419
Автомонов П. 162
Агніта-Следзевський К. 160
Адамович Р. 160
Адамович С. 160
Адельгейм Є. 162
Адибекова Ж. 16
Аксентьева З. 382
Александров В. 162
Александров І. 278
Александрович Ю. 197
Алембек Й. 108
Алігер М. 306
Алчевська Х. 161, 432
Алчевський І. 161
Алчевські 173
Альбрехт І. 497
Альошин П. 163
Альошина Т. 537
Альстед Ю.-Г. 216
Амбросій П. 495
Амосов М. 133, 160
Ангел 446
Ангеліна П. 241, 242, 244
Ангелович А. 109
Андієвська Е. 168
Андрієнко А. 508
Андросов М. 277
Андрусак М. 111
Андрухович Ю. 160
Анзін М. 417
Аніскін М. 390
Анна Іоанівна 380
Анохіна Л. 491
Антків Б. 419, 424
Антоненко-Давидович Б. 158, 162, 163, 165
Антонов О. 522
Антонович В. 36, 82, 165, 596, 624
Антонович Данило 162
Антонович Дмитро 53, 71, 628
Антонович К. (Antonowych К.) 71, 613
Антонович Марко 71
Антонович Михайло 71, 72
Антонов-Овсієнко В. 132
Апостол Д. 380
Аркас З. 529
Аркас М. 161, 354
Артем див. Сергеев Ф.
Артем'єв Е. 160
Артеменко М. 482, 484
Архангельський О. 139
Архипенко Є. 617
Асакі Г. 494
Астряб М. 389
Атрощенко В. 432
Афанасьєв (Чужбинський) О. 506
Ахмірян Р. 160
Ашкеназі 365

Б
Бабешко В. 433
Бабишкін О. 162
Бабушкін І. 84, 352
Багалій Д. 20, 82, 438
Багмут І. 160, 162, 433
Багнюк М. 210
Багратіон 444
Багрянний І. 164, 165, 168, 174, 407
Бажан М. 67, 133, 160, 162, 167
Бажан О. 21, 67
Баженов В. 468
Баженов Л. 468
Базилевич В. 20
Баклан Ф. 165
Бакулін І. 432
Бакуль В. 133

- Балабай О. 449
Балан Т. 491
Баланіна-Корольова М. 254
Балаян Р. 159
Балицький Г. 318
Балясна Р. 162
Бандусяк М. 265
Бантиш-Каменський Д. 600
Барабаш Г. 396
Барабашов М. 432, 434
Барбаші 365
Баран-Бутович С. 508
Барбюс А. 183
Барвінський В. 14
Барзилович С. 163
Барклай де Толлі М. 444, 505
Басанець П. 160
Батечко І. 160
Баторі 264
Баттістіні М. 139
Батюк Я. 507
Бауман М. 352
Бах Й.-С. 165
Бачинський А. 368
Баш Я. 162
Бегма В. 133
Бедзик Д. 160
Бедзик Ю. 162
Безбородько 444
Безбородько І. 506
Бекетов М. 154, 587
Бекетов О. 150, 152, 154, 155, 585
Бекетови 154, 585
Белінг Д. 304
Белінсгаузен Р. 529
Беранже П.-Ж. 163
Бергер Е. 420
Береговий Г. 241, 342
Березовський К. 368
Березовський М. 161
Беретті В. 161, 167, 172, 300
Беретті О. 161, 167, 172
Беринда П. 80, 109
Берія Л. 160
Берлінський М. 300
Бернштейн С. 434
Берт'є-Делагард А. 183
Бескоромний Г. 394
Бетховен Л.-В. 165
Белік М. 478
Беліков М. 159
Белканій С. 202
Белоусов М. 164
Беляєв В. 160, 341
Бигич Ю. 508
Биков Л. 159, 167
Біднов В. 600
Бізюков О. 162
Білас Т. 545
Білаш О. 159, 160, 163
Білецький О. 57, 163, 165
Білий М. 522
Білий П. 508
Білоус Г. 378
Білоус Д. 162
Білоусова Л. 362
Білошапська Т. 563
Біруля О. 433
Біч-Лубенський К. 432
Блажкевич І. 419, 423
Блезе А. 432
Блохін Г. 449
Блудов С. 434
Бобинський В. 158, 162
Бобров В. 522
Богомазов О. 162, 164, 165, 167, 173
Богомолець О. 61, 133, 302
Богословський М. 160
Богунів С. 555
Богуславський Л. 449
Божаткін М. 354
Боженко В. 57, 306
Бойко Г. 162, 163
Бойко І. 318
Бойчук М. 162
Бокань В. 160
Болгарев П. 193
Бондарев М. 396
Боплан Г. 594, 607
Бор Н. 112
Борецький І. 109
Борзов В. 450
Борисов О. 159
Борисоглібська Г. 139
Боровий С. 362, 368
Бородай В. 163

- Борткевич С. 610
Борщак І. 119
Боряк Г. 19, 25, 26
Бочко О. 508
Бочков Д. 508
Бош Є. 132
Боянжу М. 449
Бравирська-Виноградова Є. 508
Брамсон Л. 96
Браницькі 81
Братан М. 449
Братунь Р. 163, 342
Браун В. 159
Брежнев Л. 21, 241
Бридзько І. 241
Брилінг Г. 202
Британ С. 165
Брокгауз 268, 371, 411, 438, 486
Брусенцов Г. 537
Брухнальський В. 341
Бубнов А. 84
Бугера Г. 541
Бугова Л. 368
Бугославський В. 508
Будний С. 419, 423
Будьонний С. 56
Бульба-Боровець Т. 393
Бурдзинкевич М. 317
Бурковський А. 318
Бурлюк Д. 404
Буряк Б. 162
Бутаков Г. 351
Бутович М. 53, 63
Бутович О. 507
Бутурлін 480
Буценко Н. 236
Бухаріні 404
Бучевський Е. 494
Бучма А. 22, 133, 139, 159, 162, 167, 303, 450
Бялковська Г. 368
- В**
Вавілов М. 302
Вадон Б. 449
Вакаров Д. 163
Валаєв Р. 162
Вальчун І. 394
Варавари 484
- Варганов В. 240
Варецька В. 165
Варі В. 263
Василевська В. 22, 156, 162, 167, 172
Василевська Л. (Дніпрова Чайка) 450
Василевський М. 30
Василенко М. 96, 131
Васильєв М. 433, 508
Васильєв С. 306
Василько В. 162, 165
Васильченко С. 510
Васнецов В. 299
Васютинський М. 508
Веденєв Б. 278
Величко М. 483
Венелін-Гуцу Ю. 263
Вербицький В. 139
Вербицький О. 163
Вервес Г. 163, 167
Верес Г. 306
Вересай О. 164, 509, 510
Веретенников В. 14, 24
Верменич В. 163
Вернадський В. 6, 22, 24
Вертинський О. 164
Вертов Д. 135
Верховинець В. 139, 163, 164
Вершигора П. 162, 167, 172
Верьовка Г. 139, 158
Веселовський С. 304
Ветров Ю. 522
Вивальнюк Л. 508
Виговський І. 108, 584, 585, 606
Виговські 251
Винниченко В. 21, 38, 70, 72, 111, 131, 134, 168, 513
Винокурова Ф. 197
Вировий Є. 53, 57
Висневський В. 394
Вишенський І. 109
Вишеславський Л. 160, 162
Вишневецькі 591
Вишня Остап 22, 160, 162, 242, 407
Вікенгаузер Ф. 493, 495
Віленський С. 368
Вінграновський М. 163
Вінтер Г. 17, 128
Вінтер О. 278

- Вірліч А. 449
Вірський П. 158, 159
Вітенько І. 419
Вітошинський-Доброволя Й. 111, 122
Вітрик О. 255
Владимирський-Буданов М. 20, 36, 99
Владислав II Ягайло 617
Владислав IV 339
Власенко М. 508
Власов О. 150
Вовк В. 164, 168
Вовк Д. 164
Вовк Ф. 96, 597
Возняк М. 112
Волинець 201
Волін О. 433
Волкенштейн Л. 383
Волкенштейн О. 383
Волкотруб Г. 30
Воловик Г. 508
Володимаренко М. 306
Володін Г. 240
Волошин А. 264
Волощак А. 342
Ворвулев М. 164
Воробей Р. 503
Воробкевич С. 494
Вороний Г. 506
Воронцов І. 277
Воронцов М. 371
Воронцов-Дашков І. 183
Воронцова-Дашкова Є. 183
Воронцови-Дашкови 183
Воронько П. 162
Ворошилов К. 57, 132, 241, 328
Ворцелі 81
Врадій Н. 107
Врангель П. 446, 450
Врона І. 165
Врубель М. 299
Вторушин В. 503
Вяземський Г. 183
- Габсбурги 262
Гавриленко Г. 160
Гавриленко Л. 227
Гагарін К. 432
- Гагарін Ю. 133, 186, 254, 342, 509
Гай М. 164
Гай-Головко О. 164
Гайдай З. 139, 164, 166, 167, 172
Гайдай І. 449
Гайдученко С. 354
Гаккебуш К. 159
Галагани 81, 82, 91, 98
Галан Я. 215, 277
Гальчак С. 197
Гамалії 404
Гамалія М. 365
Ганді І. 186
Ганнібал 444
Ганські 81
Гапончук Г. 394
Гарібальді 111
Гаркавенко Г. 160
Гарнага І. 468
Гедройц К. 506
Геляс Я. 419, 423
Гельман М. 162
Генсьорський А. 341
Герасимов С. 236
Гжегожевські 471
Гжицький В. 162, 341
Гидалевич 531
Гика В. 210
Гіжицькі 81
Гіка Г. 493
Гінзбург Є. 471
Гіталов О. 318
Глібко Ю. 318
Глібов Л. 505, 506, 509
Глієр Р. 165, 299, 522
Глінка М. 505, 625
Гловацький М. 508
Глушков В. 22, 133
Глущенко М. 163, 165, 167, 168, 172
Гмиря Б. 139, 164, 167
Гмирьов В. 354
Гнатюк В. 112, 113, 419
Гнатюк Д. 139
Гнезділов Ф. 433
Гневишева О. 21
Говард Дж. 445
Говзман Г. 508
Гоголь М. 81, 462, 506, 521

- Голованівський С. 158
Головацький Я. 263
Головка А. 22, 160, 162, 165, 168
Голубев О. 183, 188
Голубев С. 36
Голубева Н. 190
Голубничий В. 404, 406, 407
Голубович В. 131
Гомер 163
Гомоляка В. 159, 160
Гонімов І. 240
Гончар О. 22, 138, 160, 162, 163, 165, 450
Гончаренко А. 265
Горацій 163
Горбач А. 160
Горбачов М. 368, 534
Горленко В. 622
Горникевич Т. 610
Горностаєв Є. 449
Горовець О. 433
Городський Я. 158
Горська А. 138, 163
Горук С. 111
Горчакова О. 240, 248
Горький М. 147
Горячкін О. 416
Гофман Я. 393
Гошовський Ю. 341
Грабовецький В. 290
Грабовський П. 84
Грабовські 364
Граб'янка Г. 80
Градов П. 534
Гресь В. 159
Гриб К. 162, 163
Грибовський М. 432
Грибосдов О. 299
Григорук М. 390
Гридасов Д. 241
Гризодубов С. 430
Гризодубова В. 433
Гришко В. 398
Гришко М. 139, 164
Грімстед Патриція Кеннеді (Grimsted Patricia Kennedy) 6, 7, 9
Грінченко Б. 161, 168, 354, 505
Грінченко М. 304
Гріор П. 491
Гром'як Р. 419, 422, 423
Грохольські 200, 364
Груша В. див. Довгий О.
Грушевська К. 167, 597
Грушевський М. 6, 11, 21, 38, 70, 71, 83, 90, 95, 96, 111, 112, 120, 131, 134, 167, 168, 347, 472, 513, 557
Грушевський О. 11
Грушевські 20, 82, 83, 102, 376
Губа В. 159, 160
Губарєв Г. 304
Гудзій М. 163
Гудим В. 378
Гузь П. 164
Гулак-Артемівський С. 139
Гуляєв Ю. 139
Гуляницький Т. 318
Гуменюк С. 468
Гурамішвілі Д. 383
Гурбова Л. 177
Гуреїв О. 163
Гусєва Л. 106
Гусєв-Оренбургський С. 404, 410, 414
Гуцало Є. 160, 163
Давидов В. 480
Давидов Й. 508
Давидов М. 449
Давидови 480
Давидовський Г. 163, 202
Далекий М. 341
Данилевський В. 154, 433, 587
Даниленко В. 296
Данило, князь 109
Данилов В. 357
Данте А. 163
Данькевич К. 160, 163
Данько М. 414
Делеган М. 261
Демків Б. 419
Демченко В. 300
Демченко Л. 78
Денисенко В. 159
Денікін А. 12, 54, 446
Деревська О. 412
Дерєгус М. 163

- Державін Г. 223, 505
Державін М. 506
Десняк О. 163
Дешко А. 263
Джигурда О. 277
Джураєв С. 508
Дзюба І. 138, 160, 161, 163
Дідюк В. 420
Діндо Ж. 162
Діченсков М. 241
Дмитрієв І. 183
Дмитрієв О. 317
Дніпрова Чайка див. Василевська Л.
Дністрянський С. 419, 423, 578
Добров А. 318
Добров Г. 522
Добровольський А. 150
Доброхотов П. 619
Довбуш О. 113
Довгий О. (Груша В.) 508
Довгич М. 551
Довгович В. 263
Довженко В. 164
Довженко О. 22, 56, 62, 73, 129, 133,
136, 138, 144, 158–162, 164, 165,
167–169, 303, 510
Довнар-Запольський М. 12, 20, 85, 96,
97
Дога Є. 160
Дозорець В. 160
Докучаєв В. 506
Долгоруков В. 183
Доленго М. 158
Долинюк Є. 422
Долматовський Є. 306
Дольд-Михайлик Ю. 163
Доманицький В. 354
Домінчен К. 160
Донець М. 164
Донець-Захаржевські 81
Донець-Тессейр М. 164
Донський М. 159
Донцов Д. 53, 119, 613, 618
Дорошенкі 588
Дорошенко Д. 38, 53
Дорошенко П. 589
Дорошенко С. 394
Дорошкевич О. 165
Досвітній О. 158, 162
Достоевський Ф. 168, 183
Драгоманов М. 38, 53
Драй-Хмара М. 167, 168
Драч І. 163
Дрелінг В. 304
Дремлюга М. 160
Дроб'язко Є. 163
Дрозд А. 449
Дрозд В. 160, 163
Другети 264
Дружиніна О. 225
Дубинський І. 162
Дубковецький Ф. 482
Дубовик Е. 449
Дудикевич Б. 342
Дудка І. 508
Дудченко М. 383
Дунаєвський М. 160
Дунін-Борковські 81
Духнович О. 263, 266
Духновський М. 159
Дядченко Г. 164
Едуардс Б. 368
Ейнштейн А. 112
Еласонський А. 109
Еллан-Блакитний (Елланський) В.
22, 162, 508
Елланський В. див. Еллан-
Блакитний В.
Ельворті 317, 320
Ельгорт Б. 420
Ельснер Й. 161
Емініску М. 494
Енгельгардт В. 480
Енгельс Ф. 299
Епik Г. 158
Еппінгер М. 529
Епштейн Н. 162
Ернст Н. 184
Естергазі 264
Єдлінська У. 21
Єлизавета Петрівна 380
Єлізаров Е. 150
Єніна В. 162
Єрістов О. 317

- Єрмак 505
Єрмилов В. 162
Єрмощенко В. 241
Єршов К. 159
Єфремов С. 70, 71, 96, 135, 482
Єфрон 268, 371, 411, 438, 486
- Ж**андр П. 300
Жарко Ф. 164
Жаспар Т. 160
Жевуські 81
Жежера А. 549
Железняк М. 132
Животко А. 53
Жигун М. 562
Жиленко І. 163
Жмундуляк Д. 491
Жолтовський П. 164
Жудін Д. 163
Жук А. (Zhuk A.) 613
Жук С. 147
Жуковський В. 462
Жуковський Г. 160
Жуковський Л. 159
Жулинський М. 163
Журавель А. 354
Журавель Г. 378
Журавський А. 318
Журба К. 508
Журлива О. 162, 318
- З**абашта Л. 160, 508
Забіла Н. 163
Заболотний В. 163, 165, 167, 172
Заболотний Д. 365
Заваров О. 150, 155
Загребельний П. 160, 162, 163, 165, 419
Загул Д. 163
Заїкін І. 430
Заклунна В. 159
Заливаха О. 161, 163
Замковий В. 240
Замлинський В. 522, 526
Замойські 81, 83
Заньковецька М. 21, 131, 159, 161, 165, 299, 450
Запорожченко І. 164
- Зарецький В. 163
Зарудний М. 162
Затонський В. 132, 133
Захаров М. 482
Збанацький Ю. 160, 162
Зейкан І. 263
Земляк В. 162, 163
Зенченко В. 508
Зеров М. 162, 163, 167, 168, 407
Зизанії 109
Зиморович В. 108
Зінкевич В. 139
Зінухова-Андросова Ю. 277
Зінченко Т. 306
Золло М. 164
Зуб П. 508
Зубковський Г. 160
Зубковський І. 384
- І**ван Олексійович 380
Іваненко 404
Іваненко Б. 21
Іваненко О. 160
Іваничук Р. 163
Іванішев М. 36
Іванов В. 159, 183
Іванов Є. 14
Іванова А. 162
Іванущенко Г. 402
Івасюк В. 341
Івасюк М. 496
Івахненко О. 160
Ігнатєва Н. 318
Ізотов М. 241
Іконніков В. 20, 97
Іларіон, митрополит див. Огієнко І.
Ілленко Ю. 159
Інглезі 368
Інгульський П. 342
Ірчан М. 158, 162
Істомін В. 529
- Ї**жакевич І. 161, 164
- Й**оріні Л. 165
Йосиф І 338
Йосиф (Jozef) II 118, 338, 339

- Кабалевський Д. 407
Кава В. 163
Кавалерідзе І. 162, 163, 165, 167, 172
Каганович Л. 624
Калагеоргій І. 444
Калинець І. 138, 161
Калинович І. 341, 347
Калібаба Д. 508
Калінін М. 57, 183, 450
Калнишевський П. 406
Каманін І. 20, 36, 82, 89, 96, 166, 173
Каменєва С. 296
Каменські 300
Камінський Я. 368
Кандиба (Ольжич) О. 71, 407
Кандиба (Олесь) О. 72, 165
Канівець В. 162
Капустянський М. 398
Капшученко П. 165
Карабиць І. 159, 160, 434
Каразін В. 25, 430, 438
Карамзін М. 505
Карамзіни-Мещерські 183
Карбишев Д. 471
Карбулицький І. 495
Карван С. 460
Каришев І. 404
Карімов І. 563
Кармалюк У. 299, 463, 471, 622
Карпенко-Карий І. 165
Карпова А. 442
Карський Є. 506
Карузо Е. 139
Касіян В. 160, 163, 303
Кастро Ф. 368
Катерина II 179, 184, 188, 367, 417, 444, 508
Кауфман Л. 164
Качура Я. 163
Кашель М. 163
Квірінг Е. 132, 241
Квітка-Основ'яненко Г. 436
Келеповський С. 368
Келін О. 134
Кентій А. 21
Кибальчич М. 510
Кипоренко-Даманський Ю. 164
Кирилюк Є. 162, 163, 168
Кириченко Р. 383
Кирпонос М. 136
Киструська Н. 222
Киценко М. 277, 280, 284
Кичинський А. 449
Кікоть А. 139
Кіров С. 147, 227
Кістяківський О. 18, 82
Кіх М. 342
Клебанов Д. 160
Клименко І. 57, 84
Клименко К. 241
Клименко О. 549
Клименко П. 12
Клименко Т. 478
Климишин І. 419, 422, 424
Климук П. 509, 510
Клочков М. 154, 432, 587
Клочья А. 240
Клювак В. 337
Клюненко А. 277
Ключевський В. 513
Кобилецький І. 470
Кобилиця Л. 493, 497
Кобилянська О. 418, 494, 496
Ковалевський 404
Коваленко Л. 163
Коваленко Л. 468
Ковальов В. 449
Ковач Ю. 265
Ковінька О. 162, 383
Ковпак С. 71, 72, 133, 277, 306, 406, 407
Кожедуб І. 406, 407
Кожушко Г. 164
Кожушний М. 162
Козак Є. 164
Козакевич 300
Козачківський Д. 164
Козін Я. 184
Козловський І. 139, 165, 510
Кокін С. 555
Колесник П. 163
Колесников М. 508
Колесса М. 160, 164
Колесса Ф. 112
Колодуб Л. 159
Колотілова Л. 569
Комарницький М. 482

- Комаровські 364
Компанієць В. 265
Кондратюк М. 139
Кондратюк О. 396
Конєв І. 482
Коні А. 486
Коноваленко І. 551
Копержинська Н. 164
Копиленко О. 163
Кордуба М. 341
Корєнєв І. 354
Корнієнко О. 419
Корнійчук О. 156, 162, 166, 167, 171,
172, 242, 306
Корнілов В. 529
Корнякти 81
Коробчанський В. 240
Коробчанський І. 240
Короленко В. 57, 150, 382, 392
Короленко Г. 392
Корольов П. 161
Корольов С. 22, 254, 255
Коротченко Д. 71
Корсун І. 161
Корчемний З. 449
Кос Н. 581
Кос-Анатольський А. 164, 341, 581
Косач Ю. 53
Косачі 219
Косенко Т. 315
Косинка Г. 138, 158, 162, 166, 167, 173
Костарчук В. 508
Костенко В. 164
Костомаров М. 392, 599, 600, 620
Костюшко Т. 200, 251, 367
Косянчук С. 449
Косяченко А. 318
Котик В. 470
Кот-Котєвич Д. 508
Котляревський І. 160
Котляревський О. 95
Котовський Г. 352
Кохан А. 318
Кохан Г. 159
Коцюба Г. 162
Коцюбинська М. 160, 163
Коцюбинський М. 20, 131, 160, 509,
510
Коцюбинський Ф. 163, 165
Коцюбинський Ю. 132
Кочерга І. 162
Кочубей 444
Кочубей В. 223
Кочубинський О. 368
Кочур Г. 161, 163
Кошелівець І. 164
Кошель В. 277
Кошиць О. 625
Кошут Л. 263
Кравцов Л. 394
Кравченко М. 164
Кравченко М. 354
Кравченко-Крюковський І. 164
Кравчук Л. 55, 134, 138, 422
Кравчук П. 337
Крालицький А. 263
Крамаренко В. 318
Кранцфельд Я. 150, 155
Красицький Ф. 161
Красівський З. 138
Красножон Я. 404
Красюк П. 394
Кремень Г. 291
Крест'янніков В. 527
Кретов Ф. 15
Кречетович Й. 183, 194
Кржижанівський Г. 351
Кривень М. 291
Криволапов М. 404
Кривонос П. 241
Кривошапка Л. 222
Кривошеїни 449
Крижановська І. 225
Крижанівський Л. 304
Криленко Л. 84
Крилов І. 505
Кримський А. 22, 70, 71, 162, 304, 482
Крип'якевич І. 107
Крицінський С. 618
Кричевський В. 165
Кролевець В. 508
Кропивницький М. 131, 159, 161, 354
Кругляк М. 508
Кругляков А. 265
Крушельницька С. 131, 140, 340
Крушельницький А. 111

- Крушельницький І. 139, 158
Крушельницький М. 133, 162, 165
Крючков Ю. 354
Крячок М. 22
Кудрявцев К. 225
Кудрявцев П. 450
Кузнєцов М. 304, 430
Кузьменко Т. 442
Кузьмич В. 158, 162
Куйбишев В. 446
Кулагін 404
Кулеба Г. 78, 85
Кулешов С. 31
Кулик І. 158
Куліченко Л. 354
Куліш Л. 449
Куліш М. 138, 162, 168, 446
Куліш П. 85, 95, 168, 173, 392
Кульська І. 163
Кульчицька О. 162
Купченко В. 520
Курбас Лесь 22, 133, 138, 160, 162, 303
Курнаков Г. 449
Кутайсов О. 253
Куташі О. 261
Кутень І. 495
Куткін В. 160
Кутузов М. 418, 505
Куцевол Д. 106
Куцинда В. 337
Куцюк-Кочинський К. 419
Кучер В. 162, 171
Кучугура-Кучеренко І. 164
Кучук-Іоаннесов Х. 611
Кушевич С. 108
Кушнерик Ф. 164
Кушнір З. 177
Куш С. 22
Кюнсберг Е. 17
Кюрі-Складовська М. 340
Кюхельбекер В. 300
- Лавренюк А. 560
Лавров Ф. 164
Лавров Ю. 159
Лазаревський О. 36
Лазарєв М. 351, 529
- Лалаянець І. 371
Лاپинський Я. 160
Лапчинський Г. 70, 71
Ларіонова А. 509
Латиніна Л. 450
Лауторікен С. де 254
Лашенко Р. 111
Ле І. 162
Лебедев Г. 163
Лебединець М. 277
Лев, князь 109
Левада О. 162
Левинський В. 111
Левицький К. 111
Левицький Л. 167
Левицький М. 508
Левицький О. 36
Левіна Х. 158
Левкович І. 263
Левченко Л. 349
Левчик В. 483
Левчук К. 508
Левчук Т. 159
Легостаєва О. 222
Ленін В. 60, 67, 84, 89, 228, 299, 509, 576
Лендюк Ю. 422
Леонов О. 254
Леонтович М. 57, 138
Леопольд І 338
Лепкий Б. 53
Лермонтов М. 163
Ледоховські 81
Лесков М. 404
Лжедмитрій І 578, 606
Лизогуб Ф. 131
Линниченко І. 194, 368
Липа Ю. 168
Липинський В. 96, 629
Липський В. 253
Лисенко М. 21, 131, 139, 354, 437
Лисенко Т. 325
Лисицин І. 508
Лисогоров С. 449
Лисюк К. 628
Литвиненко В. 160
Литвиненко В. 241
Литвиненко-Вольгемут М. 139

- Литвинович С. 109
Лівицький А. 71, 72, 131
Лісняк В. 277
Лісовська Є. 106
Ліст Ф. 340
Логвин Г. 160
Логвин Ю. 160
Лозинський В. (J ozicki W.) 113, 120, 121
Лозицький В. 67
Лозовий В. 341
Лозовський Б. 508
Лоллі А. 161
Лопата В. 160
Лопушинська Є. 305
Лубківський Р. 342
Лужинська О. 296
Лукаш М. 160
Лукашевич И. 626
Луконін М. 306
Лук'яненко Лариса 567
Лук'яненко Левко 161, 422
Луначарський А. 57
Лунев П. 537
Лупійчук В. 420
Лупу І. 493
Лутковський О. 317
Лучицький В. 563
Лучицькі 508
Лучкай М. 263
Лушпа М. 406
Львов І. 508, 518
Любарська-Письменна М. 432
Любарт В. 342
Любачівський 422
Любомирські (Lubomirscy) 81, 121, 619
Любчиков М. 537
Люллі Ж.-Б. 165
Лялько М. 265
Лятошинський Б. 160, 164, 623
Ляхович К. 389
- М**азай М. 241
Мазепа Іван 380, 404, 626
Мазепа Ісаак 53, 131
Мазепа Г. 63
- Мазур Л. 508
Мазуренко В. 471
Майборода Г. 158–160, 164
Майборода П. 160, 164, 165, 167, 407
Майфет Г. 167, 168
Макаренко А. 58, 382
Макаров С. 449
Маковей О. 494
Маковська Н. 45
Маковський Ю. 161
Максимов О. 240
Максимович М. 38
Максимовичі 20
Мала Л. 433, 434
Маланюк Є. 165
Малиновський І. 432
Малишко А. 22, 162, 163, 165, 167, 168
Маліновський О. 150
Малярчук С. 508
Мамай М. 328
Мамчак М. 534
Мандрик М. 398
Мануїльський Д. 57, 62
Маразлі Г. 368
Маринич Г. 225
Маринчук П. 127
Марія-Терезія 263, 338, 418
Марія Федорівна 183
Маркевич Н. 626
Маркевич Олександр 164
Маркевич Олексій 364, 368, 375, 376
Марков І. 508
Марковичі 588
Мартович Л. 340
Мартос Б. 131
Марущак О. 442
Марчук І. 420
Масенко Т. 158
Масик В. 160, 163
Маслюкай М. 202
Маслянников В. 164
Матвієнко Н. 139
Матвієнко О. 152
Матезонський К. 263
Матяш І. 11, 25, 30, 31
Махно Н. 71, 241, 279, 329, 446
Мацюк О. 107

- Мачушенко 201
Мащенко М. 159
Мащенко О. 145
Маяк Й. 164
Медведєв В. 433
Мейтус Ю. 160, 164
Мельниченко В. 160
Мельничук Я. 290
Менделєєв Д. 365
Менсдорф 339
Мехмед IV 179
Мечников І. 365, 367
Мигаль Т. 342
Микитенко І. 162, 165, 168
Миклашевські 588
Микола I 183, 380, 368
Микола II 134
Миколайчук І. 159, 164
Милорадовичі 519
Минко В. 162
Миргород Н. 145
Миронов М. 240
Мисик В. 162, 163
Митрак О. 263
Михайлова С. 460
Мицан К. 285
Мишастий М. 508
Міллер Й. 225
Міллер М. 225
Мілюков П. 411
Мілятицька Ф. 164
Мількович В. 491
Міненко Т. 612
Міняйло В. 468
Мірошниченко Є. 139
Мірошниченко Т. 277
Міхневич П. 496
Міцкевич А. 163, 291
Мнішки (Мнишки) 81, 577, 606
Мовчан Є. 164
Могила П. 80, 212
Модзалевський В. 11, 12
Можаровський Г. 449
Мозговий І. 449
Мокренко А. 139
Мокрієвичі 81
Молотов В. 624
Момот Л. 428
Моргілевський І. 172
Мордовцев Д. 507
Морозова А. 277
Морозова Л. 164
Мороз-Стрілець Т. 166, 173
Морозюк В. 290
Мосаковський В. 225
Мосендз Л. 165
Моторний О. 318
Моцарт В.-А. 165
Музичук О. 78
Муравйов-Апостол С. 300
Мурад III 179
Муратов І. 162, 433
Мурашко М. 157, 164
Мурзакевич М. 368
Муха І. 109
Мухаммед Гірей 179
Мухін В. 240
Мухіна В. 165
Мушинка М. 578
Мушкетик Ю. 163
Мясников М. 227

Нагнибіда М. 163
Нагорський В. див. Нефелін В.
Надінський П. 184, 193
Назарук О. 111
Наливайко Г. 449
Наливайко С. 109
Нана С. 382
Нансен Ф. 352, 446
Наполеон 364, 445
Наріжний С. 53, 632
Наумов М. 71, 72, 133
Нахімов П. 529
Невдров В. 277
Невмержицькі 251
Некlesa Г. 241
Некрасов В. 138
Неллі В. 159
Нестайко В. 163
Нестеров П. 84
Нефелін (Нагорський) В. 162
Нехода І. 163
Нечаєва-Бассе О. 585
Нечаєви 585
Нечуй-Левицький І. 161, 480

- Нещерет Т. 277
Нитченко Д. 164
Нікітін В. 14, 434
Ніковський А. 305
Ніколаєв А. 133, 186, 509
Нірод Ф. 159, 167
Ністор І. 494, 495
Ніточко І. 362
Новак Т. 394
Новицька М. 164
Новицький Я. 277
Новиченко Л. 163
Новохатська Л. 560
Новохатський К. 26
Носач П. 164
Носов Г. 318
- Об**желян А. 45
Обух-Вошчатинські 368
Овідій 163
Овчаренко В. 225
Овчаренко І. 569
Овчинников В. 165
Оганесян Х. 611
Огієнко І. (Іларіон, митрополит) 53, 64, 120, 582, 583, 612–615
Оглоблин О. 62, 64, 596
Оголевець В. 384
Огренич М. 368
Одинока Л. 9, 23
Ожешко Е. 340
Оксман Ю. 362
Октябрський Ф. 534
Окуневський Я. 111
Олександр І 183, 298, 380, 444, 445
Олександр ІІ 183, 368
Олексіїв Р. 160
Олексій Михайлович 380
Олесь О. див. Кандиба О.
Олійник Б. 160, 163
Олійник Ю. 402
Ольжич О. див. Кандиба О.
Ольшанський К. 354, 355
Ольшевська Г. 508
Ониськів М. 420
Осадча Г. 460
Осика Л. 159
Осліковський М. 468
- Оссолинський 615
Оссолінський Й. 340
Остапенко С. 131
Осташенко-Кудрявцев Б. 150, 155
Островський М. 471
Острогляд К. 272
Острозький К. 109
Отто 79
- П**авленко О. 162
Павличко Д. 163, 342
Павло І 183, 380
Павлович С. 263
Павловський І. 95
Павлюк Т. 470
Павлюченко С. 164
Падеревський І. 340
Паїзієлло Д. 161
Палас 268
Паливода О. 508
Палладін О. 133, 302
Панів А. 162
Панфілов 470
Панч П. 22, 165, 167, 172, 173
Паншин К. 449
Паншин Ю. 449
Панько М. 508
Папанін І. 534
Параджанов С. 159, 169
Параконьєв К. 277
Паращук М. 420
Пармузіна О. 407
Парубок О. 483
Пархоменко Т. 164
Патон Б. 22, 133
Патон Є. 133
Паторжинський І. 139, 164
Паумгартен 339
Пашкова Л. 433
Пашенко С. 382
Пельц Д. 21, 106
Пентилюк М. 449
Первомайський Л. 161, 162, 165
Переметніков Г. 508
Перені 263–265, 268
Перені Ж. 263
Перепелюк В. 164
Петлюра С. 21, 53, 54, 71, 72, 74, 76, 110, 111, 131, 144, 201, 301, 342, 380, 630

- Петраш Г. 508
Петренко О. 197
Петрицький А. 159, 162, 163, 165, 167, 172
Петрів (Петров) В. 66, 71, 72
Петро, молдавський господар 493
Петро І (Петро Олексійович) 380
Петро ІІІ 380
Петров В. 167
Петров В. 508
Петровський Г. 57, 71, 228, 446
Петрусенко О. 133, 139, 159, 164, 450
Петрушевич Є. 70, 72, 111, 132
Петуся А. 508
Пилипенко С. 162
Пильо К. 342
Пильчиков М. 89
Пирогов М. 84, 365, 462, 464
Писаржевський Л. 225, 233
Півненко Г. 433
Підмогильний В. 162, 167, 168, 173
Піلسудський Ю. 342
Пількевич Л. 22
Пінтер І. 242
Піскорський К. 163
Планк М. 112
Платонов К. 433
Платонова Н. 545
Плахотнюк Г. 390
Плевако М. 162, 168
Плигунов О. 522
Плужник Є. 162
Плятери 81
Подолянко Б. 164
Позняков В. 106
Покальчук Ю. 160
Поклад І. 160
Покровський М. 486, 513
Поліщук В. 162, 167, 173
Полевой Г. 160
Політкін Ф. 106
Полканов А. 184
Полуденний М. 227
Поляновський Г. 318
Пономаренко М. 482
Понятовські 81
Попов В. 183, 188, 192
Попов М. 160
Попови 179, 183, 193
Попович Д. 265
Попович П. 133
Попудренко М. 133, 509
Порохнюк Г. 36
Портнов Г. 26
Порумбеску Ч. 494
Порш М. 134
Посмітний М. 368
Пострехін С. 450
Потебня О. 82, 89
Потічний П. 612
Потоцька С. 480
Потоцький П. 579
Потоцькі (Potoccy) 81, 96–99, 105, 120, 200, 364
Потьомкін-Таврійський Г. 183
Поцелуєв П. 300
Прахов М. 303
Прач І. 161
Пригара М. 163
Призант Л. 160
Примак Б. 150
Примаков В. 57
Примаченко М. 160, 163
Примушко С. 563
Присяжнюк Н. 202
Приходько Л. 404, 407
Прищепа І. 265
Прібеки 263, 265
Прокопович В. 54, 131
Прокудо В. 225
Прокудін Ю. 150
Проценко І. 318
Прудкий Н. 164
Пуллой І. 112
Пундій П. 420
Пухальський В. 622
Пухтинський В. 508
Пучковська Н. 368
Пушкін Л. 94
Пушкін О. 85, 163, 168, 183, 367, 462, 509
Пушкіна Н. 183
Пшеничний Г. 7, 21, 27, 127, 128, 130
Пшеничний Л. 274
П'якорський М. 471
П'ятаков Г. 132

- Радзивілі (Radziwiłły) 81, 97, 615
Радзиминський 615
Радзівський М. 468
Радіон С. 216, 610
Развадовський В. 468
Разумовський К. 100
Райзери 380
Райлян А. 508
Раковський Х. 132
Ракоці Ференц II 262
Раппопорт Л. 449
Ратнер І. 449
Рафальський І. 250
Рахманінов С. 407
Рахманний Р. 164
Рахманов І. 444
Рачада І. 162
Ревай 268
Ревенко Т. 240
Ревуцький Л. 159, 164, 303
Редько К. 162
Резанов В. 506, 508
Резніков П. 449
Релі С. 491
Реп'ях С. 508
Рибак І. 468
Рибак Н. 165
Рибалко П. 404, 406
Рибачук А. 160
Рибников М. 509
Рижук Р. 394
Рилєєв К. 367
Рильський М. 22, 24, 133, 161, 163, 168, 171, 422
Римський-Корсаков М. 299
Ріббентроп І. 17
Рішельє А.-Є. де 223, 445
Ріяко Є. 428
Рогатинці 109
Роговцева А. 159
Родін М. 160
Родоканакі-Юр'євичі 368
Розенберг А. 16, 64, 65, 127
Розенберг М. 225
Романицький Б. 164, 342
Романіка М. 508
Романови, царська сім'я 185
Романови, поміщики 404
Романовський В. 15, 103, 624
Романовський Р. 9, 23
Романчук Ю. 111
Ромоданов А. 133
Рославський-Петровський О. 432
Ротару С. 139
Роу О. 159
Рубін С. 482
Руденко Б. 139
Руденко Л. 164, 165
Руденко М. 202
Рудичев І. 630
Руднев М. 241
Руднев С. 406
Рудницький М. 341
Ружаки 263, 265
Рулін П. 164
Русин В. 265
Русов О. 445, 450, 513
Русова С. 53
Рюмін В. 354, 360
Рябінін-Склярєвський О. 362
Рябков П. 317, 323
Рябошапка М. 354
Ряппо Я. 60
Сабінін Л. 139
Сабуров О. 71, 72, 133
Савлук С. 45
Савур К. 393
Савутін З. 317
Савчак В. 420
Савченко І. 159
Савченко М. 407
Савченко Н. 250
Савченко П. 162
Савченко Я. 162
Сагайдачний П. 138
Садовський М. 53, 131, 159, 165, 299, 303, 354
Саксаганський П. 131, 159, 165, 299, 303, 450
Салиш Л. 528
Самійленко П. 162
Самоквасов Д. 11
Сангушки 99, 614, 615
Сандуляк Л. 496
Сапєги (Sapiehy) 81, 619

- Сарвадій І. 265
Саржан В. 503
Саріна А. 534
Сахіб Гірей 179
Сваричевський А. 468
Сверстнок Є. 160, 163, 216
Свежавський А. 111
Светланов О. 290
Свечников А. 160
Свешников І. 108
Світлична Г. 160
Світличний І. 161, 163
Світлична Н. 161
Свічка В. 380
Свобода Л. 265, 482
Северинов К. 241
Седляр В. 162
Сейдамет Д. 629
Селезньов І. 164
Селіванов І. 160
Селіфонов О. 22
Семенов Г. 318
Сендик З. 22
Сеневський А. 338
Сениця П. 164
Сенченко О. 14
Сергеев П. 240
Сергеев Ф. (Артем) 71, 132, 241
Сергеева Н. 416
Сеченов І. 183, 365
Сигізмунд III 251
Сидоренко А. 508
Сидорова С. 520
Сидорський Л. 368
Силін Р. 468
Симиренки 480, 482, 490
Симоненко В. 138, 160, 163, 166, 216, 482
Симонов К. 306
Синайський В. 300
Синельников К. 434
Сільвай І. 263
Сірополко С. 53, 64
Сіцінський Ю. 468
Скакандій В. 160
Скалон М. 432
Скальковський А. 367, 376
Скарбек С. 339
Скаржинська К. (Скаржинская Е.) 380, 382, 388
Скаржинський В. 364
Скаржинські 364
Скліфосовський М. (Склифосовский Н.) 382, 387
Сковорода Г. 56, 80, 163, 165
Скорик М. 164
Скоропад Л. 422
Скоропадський І. 404
Скоропадський П. 21, 47, 49, 110, 111, 131, 132, 135, 301
Скоропадські 20, 81, 82, 98, 105, 601, 602
Скорульський М. 159
Скрипка Л. 156
Скрипник М. 70, 71, 132, 133
Скульський А. 109
Скуревич Е. 392
Слабченко М. 362
Слаутич Яр 164, 168, 216
Сластіон О. 167
Сливоцький М. 291
Сліпий Й. 109
Слободянюк П. 460, 468
Словацький Ю. 422
Слончак Н. 22
Слуцький А. 449
Сльозка А. 109
Смаль-Стоцький С. 71, 72, 580, 627
Смеречинський С. 198
Смик Р. 422
Смоленчук М. 318
Смолич Ю. 22, 163, 165, 167, 168, 172
Смотрицький М. 80
Собаньські 364, 368
Собінов Л. 139
Сокирко В. 496
Сокольницький Г. 341
Солнцева Ю. 136, 161
Соловійов М. 317
Соловійов С. 472, 486, 513
Солов'яненко А. 139
Сонц А. 225
Сорока О. 164
Сорокін В. 404
Сорохан Т. 291
Сосюра В. 22, 133, 138, 158, 162, 165, 171, 383

- Сочка М. 266
Сперанський О. 368
Спольнік О. 520
Ставровецький К. 109
Стадники 161
Сталін Й. 15, 139
Станкович Є. 160
Старицький М. 131, 159
Старовойтов М. 325
Старосольський В. 111
Стаханов О. 241, 242
Стахура Д. 341
Стельмах М. 161–163, 165
Степура Г. 111
Стефан 380
Стефанік В. 24, 113, 119, 418
Стефанишин Д. 285
Стеценко К. 131, 161
Стівен Х. 183
Столипін П. 131, 299
Стороженки 81
Стороженко Ф. 306
Стражеско М. 58, 61
Стрельський В. 522, 526
Стржелецький С. 537
Строганови 200
Студинський К. 111, 112, 119
Ступак Ю. 404
Стурдза 368
Стус В. 138, 161, 163, 166
Суворов О. 418
Сулими 81, 91
Сумцов М. 82, 89, 95–97, 438
Супрун П. 164
Супрун С. 406
Суржина Н. 225, 227
Сурков В. 449
Суровцева Н. 163
Сусанін І. 505
Суслов 139
Сулова-Голубева Н. 183, 188
Сухомлинський В. 318
Сцибор-Мархоцькі 368
Сьоміна Т. 509
- Т**
Тадеуш Я. 318
Тамм І. 318
Танюк Л. 160
- Тарапунька див. Тимошенко Ю.
Тарасенко О. 404
Тарле Є. 486, 513
Тарнавський М. 111
Тарнавські 81
Тарновський В. 173
Татіщев В. 486
Тедеев О. 272
Тезяков М. 450
Текелі І. 262
Телеман Г.-Ф. 165
Теліга О. 133, 165
Тен Б. 163
Терентьев І. 318
Терешкова В. 133, 342
Терещенки 20, 81, 82
Терещенко А. 134
Терещенко М. 164
Терещук Л. 40
Терещук Н. 527
Терлецький О. 113, 577
Терлецькі 81
Теслюк М. 342
Тетері 251
Тетеря, полковник 380
Тетеря П. 108
Тимків Т. 285
Тимошенко Ю. (Тарапунька) 164
Тисовський О. 111
Титов Г. 133, 186
Титова О. 534
Тичина П. 22, 57, 133, 161, 172, 510
Тишкевич М. 54, 111
Тищенко К. 417
Тищенко М. 449
Тібулл 163
Тканко О. 265
Ткач А. 168
Ткаченко І. 318
Ткаченко Н. 508
Ткаченко П. 164
Тобілевич С. 161, 165
Товт Н. 261
Толкачов З. 162
Толмачова Т. 349
Толстой Л. 299, 383, 394
Тольятті П. 186
Томашівський С. 111

- Топілін В. 164
Топішко Н. 127
Топоров А. 354
Торез М. 186
Требинські 161
Трибун П. 290
Тришевський І. 150
Трохименко К. 163, 164, 172
Трощановський А. 277
Троян М. 266
Трубецька С. 183
Трубецький 444
Трублаїні М. 163
Труш І. 113
Тулуб З. 162
Тунічев 470
Турку В. 291
Турцевич І. 508
Турчик В. 541
Турчинська А. 160
Туряновські 588
Тутковський М. 161, 164
Тютюнник Григорій 162
Тютюнник Г. 160, 165
Тютюнник Ю. 54, 446, 480
- У**жвій Н. 133, 139, 159, 164
Українка Леся 20, 21, 81, 131, 158, 159, 212, 219, 254, 255, 299, 418, 496
Ульянови 84
Уманський Л. 317
Урсова Г. 342
Урсова Г. 317
Уста Д. 265
Уточкін С. 134, 430
Ушаков М. 80
Ушаков С. 179
Ушаков Ф. 350
Ушмакін 471
- Ф**алєєв М. 350
Фальц-Фейн Ф. 445
Феденишець В. 266
Федоренко П. 519
Федоров І. 113, 342
Федоров М. 240
Федоров О. 71, 72, 133
- Федоровські 508
Федорук О. 419
Федорчук О. 422
Федько І. 404
Федькович Ю. 494, 496
Фейгін Л. 160
Фердінанд 380
Філатов В. 133, 368
Філіпенко А. 159, 160
Філіпенко В. 160
Фільберт О. 330
Фінкель Л. 341
Фіщенко О. 160
Флінта З. 420
Флорович В. 368
Фокшей М. 291
Фоменко В. 277
Фомін Є. 163
Фортус М. 318
Фостер К. 341
Фохт В. 503
Франко І. 20, 21, 81, 85, 112, 113, 131, 139, 158–161, 299, 341, 342, 344, 418, 494, 592
Франц Йосиф II 263
Фредро О. 110
Фрумкіни 224
Фрунзе М. 57, 352, 509
- Х**аварівський Б. 416
Халатов В. 164
Ханенки 20, 81
Ханенко Б. 25
Ханенко В. 25
Харитоненко І. 412, 414
Харлампович К. 508
Харчук Б. 220
Хатаєва Є. (Хатаєва Е.) 404, 410, 414
Хвильовий М. 70, 71, 165, 168
Хвостенко-Хвостов О. 163
Хмара 201
Хмельницький Б. 80, 84, 108, 298, 418, 521, 571
Хмельницький І. 368
Хмельницький Ю. 108
Хмілевський 382
Хмурий В. 508

Ходоровський М. 156
Хойн І. 365
Холодна В. 164
Холодний П. 53
Хорхордина Т. 15
Хоткевич Г. 138, 162, 354
Хохлов К. 159
Храбан Г. 482, 490
Храпачов В. 160
Христич Т. 306
Хрущов М. 69, 76, 137, 368

Цветаєва М. 404
Цесевич В. 368
Циглауер Ф. 495
Ціолковський І. 392
Ціолковський К. 392
Ціцерон 497
Цобенко М. 362
Цокота П. 449
Цюпа І. 163

Чайковський М. 419, 424
Чайковський П. 407, 622
Чалий Б. 163
Частій М. 139, 164
Чвань Т. 315
Чендей І. 163
Чепурко Б. 419
Чепурний Д. 173
Черемшина М. 161
Черінь Г. 164
Черкашин Г. 534
Черкашина Д. 242
Черненко Ю. 449
Чернихівський Г. 420, 424
Чернишевський М. 84
Чернявський М. 450
Чеснов О. 404
Чехівський В. 131, 135
Чехов А. 407
Чижевський Д. 629, 630, 632
Чижевський П. 53
Чикаленко Є. 602
Чіковані В. 483
Чорнозуб І. 354
Чубар В. 132, 241
Чубинський П. 138

Чухрай С. 450
Чужбинський О. див. Афанасьєв О.

Шабліовський Є. 162, 163
Шавурін П. 227
Шагін 464
Шалімов О. 133
Шаляпін Ф. 139
Шамо І. 159, 160
Шандра В. 24
Шаповал І. 225
Шаповал М. 53
Шаповалов О. 318
Шапоренко О. 407
Шатров (Штейн) М. 225
Шафонський О. 513
Шашкевич М. 418
Швачко О. 159
Шевченко Г. 567
Шевченко С. 382, 384
Шевченко Т. 7, 20–22, 24, 38, 81, 85,
93, 113, 118, 130, 133, 139, 158–
161, 163, 167, 168, 172, 299, 301,
340, 396, 418, 422, 462, 464, 469,
480, 483, 485, 505, 509, 521, 625
Шевченко Ф. 492
Шевченко Ф. 277
Шевчук В. 160
Шевчук В. 508
Шевчукевич О. 163, 495, 500
Шелест П. 69, 241
Шелухін С. 53
Шеміот В. 368
Шеміот О. 368
Шеміоти 364, 367
Шенборни 262–265, 268
Шендрик І. 111
Шепель 201
Шептицький А. (Szeptyckij A.) 109–
111, 113, 120, 121
Шептицькі 110
Шеремет М. 162
Шереметинський П. 139
Шерех Ю. 160
Шестидесятий І. 470, 471
Шестопалов А. 434
Шимченко Н. 250
Шиповичі 161

- Широбокова Л. 236
Шишко С. 165
Шиян А. 162
Шкаровська І. 163
Шкура О. 508
Шкурко А. 508
Шліхтер О. 133
Шмигельський А. 342
Шмідт Г. 432
Шовкуненко О. 163
Шодуар де 253
Шолар М. 368
Шонін Г. 368
Шостакович Д. 368
Шпак М. 163
Шраг І. 508
Штейн М. див. Шатров М.
Штейнгель Ф. 392, 401, 601
Штенберг Я. 266
Штефан І. 45
Штогаренко А. 164, 227
Шугаєвський В. 508
Шумський О. 70, 71
Шумський Ю. 139, 450
- Щ**епкін Є. 365, 582
Щепкін М. 161
Щербак Ю. 160, 163
Щербаківський В. 634
Щербаков П. 354
Щербакова Н. 127
Щербатови 200
Щербицький В. 241, 368
Щорс М. 57, 161, 278, 468
Щурат В. 164
- Ю**жаков 411
Юз Дж. 238, 241
Юзефович Я.-Т. 108
Юра Г. 133, 159, 303
Юра-Юрський О. 139
Юри 164
Юрчаки 161
Юсупови 183
Ющенко О. 163
- Я**блонська Т. 159
- Яворницький Д. 222, 445, 482
Язеви 161
Яковенко Н. 85
Якубович В. 160
Якутович С. 160
Яновський Ю. 22, 162, 165, 167, 168
Янушевич Г. 496
Яременко В. 164, 342
Яремчук Н. 139
Ярославенко-Вінцковський Я. 341
Ярошенки 161
Ярошенко С. 365
Ясіновська М. 471
Яхимович Г. 109
Яценюк А. 40
Яцура М. 508
Ячницький Г. 160
- Antonowych К. див. Антонович К.
- B**adecki К. 121
Balzer О. 126
Batchinsky 613
Boberskyj І. 612
- C**zajkowski 121
- D**zieduszyccy 121
- G**rimsted Patricia Kennedy див.
Грімстед Патриція Кеннеді
- J**aworski F. 120, 121
Jozef II див. Йосиф II
- K**raszewskij [J.-I.] 94
Kysilewska О. 613
- L**anckoroescy 121
Lubomirscy див. Любомирські
Luchkovich M. 613
- J**ozicki W. див. Лозинський В.
- P**otoccy див. Потоцькі
- R**adziwiiiу див. Радзивіли
Rzewuski К. 119

Sapiehu див. Сапеги
Szeptuskij A. див. Шептицький А.

Treterowie 121

Woroniecki 619

Zhuk A. див. Жук А.

ПОКАЖЧИК ГЕОГРАФІЧНИХ НАЗВ

- Австралія** 6, 53, 54, 164, 216, 263
Австрійська імперія 21, 108, 110, 111, 286
Австрія 6, 28, 128, 131, 184, 265, 287, 418, 493, 494, 552
Австро-Угорська імперія (Австро-Угорщина) 21, 38, 48, 108, 110, 286, 293, 338, 445, 491, 493, 497
Автономна Республіка Крим (див. Крим, Кримська АРСР, Кримська обл.) 7, 19, 23, 24, 27, 178, 179, 564
Азово-Сиваський заповідник 447
Акмечетка 353
Актюбинськ 198, 222, 326, 563
Актюбинська обл. 403
Алга 403
Александрфельдська вол. 365
Алжир 471
Алтайський край 343
Америка 53, 137, 404
Англія 54, 139, 298
Ангола 542
Аргентина 393
Артемівськ 150, 237
Асканія-Нова, заповідник 450
Аскольдова могила (місцевість у Києві) 134
Афганістан 202, 225, 241, 277, 318, 542
- Бабин Яр (місцевість у Києві)** 305, 556
Баденська вол. 365
Байкова гора (місцевість у Києві) 300
Балаклава 530
Балаклавський р-н 531
Балашов 379
Балта 367, 444
Балтика 531
- Балтійське море** 533
Барань'я 343
Бахмут 241
Бахмутський пов. 238, 327
Белз 108
Белзьке воєводство 109
Бельгія 54
Бердичів 254
Бердичівський пов. 299
Бердянський пов. 273, 274
Берегове 261, 262
Бережани 338
Бережанська жупа 262
Бережанський окр. 418
Березівка 367
Берислав 444, 449
Берлін 52, 53, 161
Бершадь 367
Бессарабія 365, 492, 498
Бессарабська губ. 492, 495
Бецляр 52
Біла Церква 303
Біле море 533
Білорусь 28, 81, 108, 152
Білостоцьке воєводство 288
Біробіджан 366
Блистова 510
Бобовище 263
Бобринецький пов. 316
Богданівка 353
Богородчани 291
Бобровиця 510
Богодухів 431, 435, 436
Бокиївка 463
Болгарія (Народна Республіка Болгарія, НРБ) 28, 223, 422, 449, 468, 471
Болотня 339
Борислав 110

- Бориспільська вол. 80
Бразилія 53, 54, 164
Братислава (див. Пожонь) 262
Брацлавська губ. 200
Брацлавське воєводство 199, 252
Брацлавське намісництво 200
Брацлавський пов. 199, 201
Брацлавщина 199
Броди 108
Брюссель 147–149
Буг, р. 463
Буковина (див. Північна Буковина)
82, 136, 468, 491–498
Буковинсько-Галицький р-н 82
Бучач 421
- В**
Валахія 184
Валки 431, 436
Варшава 39, 52, 216, 558
Васильків 300
Ватикан 108, 109
Велике Князівство Литовське 108,
199
Велика Британія 6
Великі Сорочинці 380
Венеція 216
Верхня Хортиця 278
В'єтнам 471, 542
Вижниця 496
Вишнівець 422
Відень 38, 52, 53, 113, 128, 497
Віленське воєводство 288
Вінниця 131, 197, 199, 201, 202
Вінницька обл. 198, 201
Вінниччина 202, 205
Вірменія 28, 396
Вовчанськ 436
Вознесенськ 353
Волинська губ. 251, 252, 300, 392,
397, 418, 422
Волинська обл. 212, 547
Волинське воєводство 211, 252, 288
Волинь 51, 56, 110, 211–215, 252, 253,
256, 397, 556
Володимир-Волинський 213
Володимир-Волинський р-н 212
Волокологдський пов. 298
Волочиськ 422
- Волощина 108
Ворошиловград (див. Луганськ) 325,
326
Воронезьке намісництво 429
Ворошиловградська обл. 326
Врадіївка 353
Врублівці 463
Вулька-Сихівська 339
- Г**
Гайсинський пов. 201, 301
Галицьке намісництво 110, 113, 287,
418, 422
Галич 287
Галицько-Волинська держава 108
Галичина 51, 82, 107, 108, 110–113,
287, 293, 339, 420, 493, 498
Галичина, дистрикт 289, 340, 416, 421
Глиняни 108
Глухів 403, 407
Гнівась 303
Голенищево 463
Голландія 223
Голопристанський р-н 446
Горлівка 131
Городок 392
Городок-Ягелонський 339
Гофнунгстальська вол. 365
Григоріополь 444
Грослібентальська вол. 365
Грузія 28
Гуків 463
Гусятин 422
- Д**
Дашава 148
Деміївка (місцевість у Києві) 300
Дмитріївка 239
Дніпро, р. 147, 150, 227, 274, 275, 278,
300, 450
Дніпровський пов. 445, 449, 452
Дніпропетровськ 14, 150, 152, 222,
223, 226, 227
Дніпропетровська обл. 152, 225, 226,
228, 229, 547
Дніпропетровський р-н 227
Дніпропетровщина 222–225, 227, 230
Дніпрорудний 278
Дністер, р. 463
Довжок 464

- Доманівка 353, 367
Донбас 23, 56, 57, 131, 135, 136, 147, 152, 159, 227, 236, 239–242, 275, 327, 328, 331, 468, 563
Донецьк (див. Юзівка) 23, 236, 237, 241
Донецька губ. 236, 239
Донецька обл. 6, 132, 236, 238–242, 547
Донецький край 241
Донецько-Криворізька республіка 329
Донеччина 240, 241
Дрезден 128
Дрогобицька обл. 337, 340, 341, 343
Дрогобич 108, 110
Дубнівський пов. 390
Дубно 391, 396
Дунай, р. 129, 136
Дяківці 199
- Електросталь** 278
Ельзас 369
Енергодар 278
Естонія 28
Ефіопія 277
- Євпаторія** 181, 184, 188
Європа 20, 26, 38, 109, 111, 132, 447, 570
Єгипет 542
Єлисаветград (див. Кіровоград) 316, 317, 444
Єлисаветградський пов. 316, 317
- Жабинці** 463
Жашків 303
Жешівське воєводство 343
Житомир 250, 251, 253–256
Житомирська обл. 18, 250, 254
Жмеринка 202
Жовква 339, 340
Жовтневе 137
- Заболотів** 288
Задубрівка 493
Закарпатська обл. 6, 265
Закарпатська Україна 73, 136, 261
- Закарпаття 136, 261–268
Зальцведель 52
Запоріжжя 146, 147, 159, 272, 276–278
Запорізька обл. 272, 273, 279, 547
Запорізький регіон 80, 159, 272, 276–278
Зарваниця 422
Західна Європа 159, 469, 472
Західна Україна 52, 148, 285, 286, 416
Західноукраїнська Народна Республіка (ЗУНР) 21, 49, 108, 111, 132, 293, 301, 341, 342
Західно-Казахстанська обл. 363
Збарзький пов. 420
Збруч, р. 422
Звенигород 108
Звенигородський окр. 480
Звенигородський пов. 299, 479
Здолбунівський пов. 390
Зельц 369
Зельцьська волость 365
Зиновинці 199
Зінов'євськ (див. Кіровоград) 315
Зіньків 464
Зіньківці 463
Златополь 317
Златоуст 45, 127, 129, 296, 326, 428
Зміїв 436
Знам'янка 318
Золочів 556
Зубра 339
- Івано-Франківськ** (див. Станіслав) 285, 286
Івано-Франківська обл. (див. Станіславська обл.) 286, 287, 290
Івано-Франківщина 285, 291
Івашківці 463
Ізраїль 28
Ізюм 435, 436
Ізюмський пов. 432
Інгул, р. 350
Ірак 542
Іран 368
Іспанія 394, 497
Італія 6, 54, 108, 111, 139, 300, 404, 497, 505

- Кавказ 368
Казахстан 28, 290, 326, 468, 563
Казенна Крива Руда 380
Кайтанівка 299
Каліш 52, 111
Кам'яне 404
Кам'янецький окр. 465, 466, 467
Кам'янецький пов. 463
Кам'янець-Подільська губ. 461
Кам'янець-Подільська обл. 461
Кам'янець-Подільський 12, 17, 132, 197, 461, 463, 464, 466, 469, 470
Кам'янське 131
Кампучія 471
Канада 6, 39, 53, 164, 166, 216, 393, 420, 422, 549
Кандельська вол. 365
Канів 133
Карпати (регіон) 129, 136, 137
Карпатська Україна 136, 264
Карпатський регіон 264
Катеринослав (див. Дніпропетровськ) 131, 224–226
Катеринославська губ. 13, 181, 224, 226, 230, 238, 273, 274, 280, 365, 444
Катеринославське намісництво 223, 445
Катеринославський пов. 274
Катеринославщина 224, 225
Каховка 450
Каховське водоймище 447
Кельн 216
Керч 133, 186, 187
Керченський п-ів 185
Київ 7, 11, 12, 16–21, 23, 24, 26, 27, 30, 36–40, 45, 46, 55–58, 67, 69, 78–80, 84, 85, 127, 128, 131–136, 146, 148, 150–152, 156, 161, 167, 296–303, 305, 306, 309, 520–523, 541, 545, 549, 551, 553, 555, 556, 560, 562–564, 567, 569
Київська губ. 13, 85, 297, 298, 300, 301, 307
Київська обл. 18, 21, 24, 69, 81, 156, 296–298, 303, 305, 306, 533
Київська Русь 571
Київське воєводство 252
Київське намісництво 20, 300
Київський округ 85, 302
Київський пов. 300
Київщина 12, 299, 303, 305, 309
Китай 404
Кірово 315
Кіровоград (див. Єлисаветград, Зінов'євськ, Кірово) 315
Кіровоградська обл. 315, 318
Кіровоградщина 318–321
Княжпіль 463
Кобленц 128
Ковель 211
Кожухів 199
Коломийський пов. 286
Коломия 137, 556
Конго 471
Конотоп 403
Конотопщина 410
Копайгород 367
Корецький пов. 391
Корея 542
Королівство Галіція (Галичина) і Людомерія 287, 338
Короп 510
Кортеліси 213
Корчувате 300
Костопільський пов. 390
Краків 106, 216
Краківське воєводство 288
Красна 365
Красногорськ 546
Кременець 418, 420, 422
Кременецький пов. 418, 422
Кременчук 449
Криве Озеро 353
Кривий Ріг 224, 227
Крим 152, 166, 178–189, 253, 351, 366, 530, 533
Кримка 354
Кримська Автономна Радянська Соціалістична Республіка (Кримська АРСР) 177–179, 182, 185, 188, 189, 468
Кримська обл. 178, 182
Кримська Соціалістична Радянська Республіка 177
Кримський п-ів 179, 182, 444

- Крути 132
Куба 277, 471
Куп'янський пов. 431
Курганська обл. 379
Куренівка (місцевість у Києві) 300
Кути 287
Кутківці 463
- Л**
Ланівецький р-н 421
Ланьцут 111
Латвія 28, 81
Лебедин 404
Лемківщина 109
Летава 463
Липки (місцевість у Києві) 134
Лисянка 299
Литва 28, 79, 81, 108, 109
Лівобережна Україна 37, 80, 84
Лозовеньки 436
Лондон 111
Лубни 380
Луганськ (див. Ворошиловград) 24, 131, 325–327, 329, 330
Луганська губ. 13
Луганська обл. 24, 236, 327, 329, 330–332
Луганський завод 327
Луганський округ 327, 328
Луганщина 326, 328–330, 332
Луцьк 210–212, 214
Львів 7, 17, 18, 20, 21, 27, 52, 80, 106, 107, 109–111, 113, 136, 137, 147, 148, 150, 287, 288, 337–342, 344, 420, 556
Львівська обл. 5, 106, 337, 340, 341, 343, 344
Львівське воєводство 107, 288
Львівщина 338, 341–344
Люблінське воєводство 288
- М**
Маківська волость 462
Макіївка 131
Мангейм 369
Мангеймська вол. 365
Маниківці 463
Мараморощська жупа 266
Маріуполь 131, 237, 238, 445
Маріупольський пов. 238, 273, 274
- Мар'янівка 463
Махнівка 299
Мелітополь 272, 280
Мелітопольський пов. 272–274, 445, 449, 452
Менський р-н 510
Миколаїв 349–356
Миколаївська губ. 13, 352
Миколаївська обл. 6, 349, 353, 356, 358, 443
Миколаївський окр. 349
Миколаївщина 352, 354, 355, 357, 358
Миргородський пов. 380
Михайлівський р-н 471
Мілан 216
Міуський окр. 238
Могилів-Подільський 367
Могилівська губ. 367, 511
Молдавія (Молдова) 28, 108, 152, 252, 446, 547
Молдавська АРСР 13, 16
Молдавське князівство 493
Монголія 471
Моринці 133
Москва 20, 38, 48, 69, 134, 136, 530, 542, 546
Московія 108
Московська обл. 542
Мостиська 108
Мостове 353
Мошни 479
Мукачеве 263–265, 268
Мюнхен 39, 216
- Н**
Настасів 422
Нижнє Придніпров'я 275
Нідерланди 497, 505
Ніжин 503–505, 512
Ніжинський повіт 159
Німецьке Яблонне 52
Німеччина (див. Федеративна Республіка Німеччина, ФРН) 17, 38, 48, 49, 52–54, 106, 108, 127, 128, 131, 133, 136, 137, 139, 161, 182, 184, 187, 198, 202, 214, 223, 225, 226, 265, 277, 289, 297, 298, 301, 306, 318, 319, 321, 330, 340, 341, 343, 353–356, 366, 367, 371, 382,

- 393, 395–397, 405, 421, 422, 432–434, 445, 448, 451, 469, 481, 485, 493, 495, 497, 507, 509, 558
- Новгород-Сіверське намісництво 80, 511
- Новгород-Сіверський 510
- Новоград-Волинський 254
- Новокузнецьк 278
- Новомаячківський р-н 446
- Новоросійська губ. 223, 327, 444
- Новоросійський край 371
- Новоросія 184, 364, 367
- Новоселиця 493
- Новотроїцький р-н 446
- Новоушицький пов. 465
- Обухів** 303
- Обухівський р-н 156, 306
- Одеса 14, 23, 38, 133, 136, 146, 300, 362, 364–371
- Одеська губ. 362, 367
- Одеська обл. 23, 362, 363, 366, 367, 369–371
- Одеський пов. 445
- Одеський регіон 362
- Одещина 135, 367, 368, 371, 372
- Одрехова 109
- Олександрівна-Арнаутівка 364
- Олександрівськ 131, 274, 277, 445
- Олександрівський пов. 272, 274, 316
- Олександрів 52
- Олешки 450
- Олешнянський пов. 404
- Ольшанка 463
- Омська обл. 177
- Оренбург 148
- Осташівці 422
- Острівчани 463
- Остроленське воєводство 471
- Очаків 353
- Палестина** 366
- Париж 52–54, 216
- Пасіки 339
- Пасіки-Зубрецькі 339
- Пенза 46
- Первомайськ 353
- Первомайський р-н 354
- Перемишль 111
- Пересопниця 395
- Переяславський пов. 299, 381
- Петроград (див. Санкт-Петербург) 48, 133, 134
- Печерськ (місцевість у Києві) 134
- Пешт 263
- Пирятинський пов. 300
- Південна Україна (Південь України) 58, 146, 230, 275, 277, 279, 364, 369, 444
- Південний Буг, р. 350
- Південь Росії (Південна Росія, Південний край Росії) 180, 181, 223, 230, 274, 371
- Північна Буковина 468, 492, 496
- Північна Таврія 58
- Північно-Кримський канал 447
- Підволочиськ 420–422
- Підкарпатська Русь 136, 266
- Підлісне 471
- Підляшшя 110
- Піски 510
- Пісочне 463
- Плюти 156, 157
- Пляшева 395
- Пльохів 510
- Подебради 52, 53
- Поділ (місцевість у Києві) 300,
- Поділля 48, 51, 57, 113, 201, 202, 205, 460, 464, 470, 472
- Подільська губ. 197–200, 300, 464, 472
- Подольськ 278, 542
- Пожонь (див. Братислава) 262
- Покуття 556
- Полісся 254
- Поліське воєводство 288
- Полтава 14, 134, 159, 301, 378, 382–384
- Полтавська губ. 13, 159, 300, 380, 505, 506
- Полтавська обл. 5, 24, 379, 402
- Полтавський окр. 159
- Полтавщина 379–382, 384, 385
- Польська держава (див. Річ Посполита II) 108, 286, 288, 392, 398
- Польське королівство 418

- Польща 17, 21, 28, 37, 52, 54, 71, 73, 79, 81, 108, 109, 111, 113, 131, 139, 199, 211, 216, 286, 288, 290, 293, 298, 338, 340, 342, 343, 367, 417, 418, 422, 468, 471, 552, 556
- Помари 148
- Португалія 497
- Правобережна Україна (Правобережжя) 80, 81, 83, 84, 136, 252
- Прага 38, 39, 49, 52, 53, 69, 71, 74, 216
- Приазов'я 279
- Придніпров'я 227
- Прикарпаття 291
- Прилуки 504, 512, 513
- Прилуцький окр. 506
- Причорноморський регіон 364
- Причорномор'я 370
- Проскурів (див. Хмельницький) 463, 466, 470
- Проскурівський пов. 465
- Прусія 298
- Пустовійтівка 406
- Путивль 407
- Пуща-Водиця (місцевість у Києві) 299
- П'ятихатський р-н 227
- Радивилівський р-н 395**
- Радомишльський пов. 299, 300
- Ратнівський р-н 213
- Ржевниці 53
- Рівне 212, 390, 393, 395–397
- Рівненська обл. 390, 395–397
- Рівненський пов. 390, 391
- Рівненський р-н 395
- Рівненщина 392–398
- Річ Посполита 108, 109, 199
- Річ Посполита II (див. Польська держава) 108, 286, 288, 392, 398
- Рогатин 108
- Ромеш 469
- Ромни 403, 407
- Росія 6, 17, 28, 37, 38, 57, 58, 79, 84, 85, 111, 131, 132, 152, 159, 166, 179, 183, 188, 263, 301, 492, 549
- Російська імперія 38, 79, 81, 189, 200, 211, 243, 273, 327, 358, 371, 391, 410, 417, 438, 472, 480, 495
- Російська Радянська Федеративна Соціалістична Республіка (РРФСР) 68, 127, 129, 189, 533
- Російська Федерація 52
- Ростов-на-Дону 148, 461
- Ростовська обл. 343
- Рудки 342
- Ружа 463
- Румунія 17, 28, 54, 263, 366, 491, 493, 495, 496
- Руське воєводство 109
- Русько-Кимполунзький окол 494
- Самара 152**
- Самбір 108, 337, 340
- Санкт-Петербург (див. Петроград) 20, 542
- Саратов 48
- Саратовська обл. 379
- Сарненський пов. 390
- Сарни 396
- Севастополь 7, 18, 19, 23, 24, 27, 130, 133, 136, 146, 181, 183, 185, 350, 351, 527–537
- Севастопольський р-н 531, 532
- Седнів 510
- Сербія та Чорногорія 28
- Середня Азія 148
- Северодонецьк 148, 332
- Сибір 365
- Силістринський окр. 468, 471
- Сихів 339
- Сілезія 17
- Сімферополь 23, 146, 177, 179, 180, 181, 183, 184, 186–188, 445
- Сімферопольський пов. 183
- Скадовськ 449
- Скадовський р-н 446, 447
- Скалатський пов. 420
- Славута 470
- Сливине 353
- Слобідська Україна 80
- Слобідський край 429
- Слобідсько-Українська губ. 429
- Словаччина 263
- Слов'яносербський пов. 327
- Слов'янський пов. 238
- Снятин 288

- Сокиринці 509, 510
Сокіл 463
Сосниця 510
Софіївка (дендрологічний парк, м. Умань) 481
Союз Радянських Соціалістичних Республік (СРСР, Радянський Союз) 6, 16, 38, 58, 69, 127, 140, 148, 149, 167, 189, 216, 230, 243, 309, 344, 486, 546, 557
Співдружність Незалежних Держав (СНД) 40
Сполучені Штати Америки (США) 52, 53, 128, 136, 164, 393, 549
Ставище 303
Сталінград (див. Волгоград) 363
Сталіно 237, 239
Сталінська обл. (див. Донецька обл.) 236, 240
Станіслав (див. Івано-Франківськ) 38, 285, 287, 291
Станіславська обл. (див. Івано-Франківська обл.) 286, 289, 290
Станіславське воєводство 286–289, 292
Станіславщина 285, 287, 290
Стара Дарниця (місцевість у Києві) 303
Старобільський пов. 327
Страсбург 369
Суми 23, 402, 404, 406, 408
Сумська обл. 5, 24, 402, 405–407, 410
Сумський пов. 406
Сумщина 404–407, 410
Східна Галичина 109, 113
Східна Європа 28, 491
Східне Поділля 199, 200
Сьєрра-Леоне 542
Сянок 108
Сяноцька земля 109
- Таврійська губ.** 180, 182, 183, 185, 188, 189, 273, 274, 449, 452, 536
Таврійська обл. 180
Таврія 184
Таганрозький (Міуський) окр. 238, 239
Тамбов 48
- Тарнів 52, 53
Ташкент 150
Теребовля 420, 423
Тернопілля 417, 422
Тернопіль 24, 108, 416–418, 420–423
Тернопільська обл. 6, 287, 416
Тернопільське воєводство 288
Тернопільський край 422
Тернопільський окр. 418, 421
Тернопільщина 418, 422, 423
Тихий океан 533
Торонто 398
Трансільванія 108, 263
Трансністрія 366, 367
Триби 382
Тридуби 353
Тропау 17
Тузла, о. 166
Турбаї 299
Турецька імперія 367
Туреччина 28, 108, 179, 183, 368, 445, 505
Тюмень 177
- Угорщина (Угорська республіка)** 28, 108, 136, 262, 263, 265, 268, 302, 343, 552
Угочанська жупа 262
Удачне 132
Ужанська жупа 262, 266
Ужгород 53, 148, 261, 262, 265, 268
Узбекистан 152
Україна 2, 5–8, 11, 14, 16–22, 25–28, 31, 32, 36–38, 54–58, 69, 70, 72, 79–85, 108, 110, 111, 127, 128, 130–140, 146–152, 157–161, 163–166, 186, 189, 198, 202, 212, 225, 241–243, 253, 256, 263–265, 275, 277, 286, 290, 297, 301, 306, 321, 325, 338, 341, 343, 353, 358, 366, 379, 390, 398, 402, 404, 407, 417, 422, 443, 445–447, 451, 471, 484, 486, 492, 493, 496, 503, 504, 510, 533, 542, 546–550, 552–558, 561, 563–565, 567–571
Українська Держава 112, 131, 132, 507
Українська Народна Республіка (УНР) 12, 21, 38, 39, 54, 56, 72, 108,

- 111, 131, 132, 201, 301, 342, 352, 445, 461
- Українська Соціалістична Радянська Республіка (УСРР), Українська Радянська Соціалістична Республіка (УРСР), Радянська Україна 13–17, 21, 37, 38, 50, 51, 55–58, 70, 73, 132, 135, 136, 166, 178, 189, 243, 285, 286, 309, 338, 416, 492, 495, 556, 557
- Ульяновськ 504
- Ульяновська обл. 343
- Уманщина 481
- Умань 303
- Урал (регіон) 45, 468
- Уральськ 363
- Уренгой 148
- Ф**едеративна Республіка Німеччина (ФРН, див. Німеччина) 6, 28, 129, 164
- Феодосія 180, 181, 184
- Фінляндія 48, 298
- Фрайштатт 52
- Франція 53, 108, 404, 493, 497
- Фрейденталь 369
- Х**арків 12–14, 17, 18, 20, 22, 37, 45, 78, 127, 131, 133, 135, 145, 147, 148, 150–152, 296, 428–433, 435–437
- Харківська губ. 13, 238, 429, 430, 435, 436
- Харківська обл. 402, 428, 429, 432, 433, 435, 437
- Харківське намісництво 429
- Харківщина 14, 431–434, 437
- Херсон 23, 442–445, 447–452, 454
- Херсонес 529
- Херсонська губ. 316, 351, 353, 356–358, 364, 365, 367, 444, 445, 449, 451, 452, 454
- Херсонська обл. 5, 24, 442, 443, 446, 449, 451
- Херсонський окр. 449
- Херсонський р-н 446
- Херсонський пов. 357, 444, 445, 449, 451, 452
- Херсонщина 442, 446, 449–451, 453, 454
- Хмельницька обл. 5, 24, 461
- Хмельницький 460, 462, 470, 471
- Хмельниччина 471
- Хмільник 202
- Холм 110
- Холмщина 110
- Хорол 303
- Хорольський пов. 380
- Хортиця, о-в 277
- Хотинщина 494
- Хотинський пов. 492, 493, 495
- Ц**ентральна Європа 28
- Цюріх 54
- Ч**аплинський р-н 450
- Челябінськ 68, 278, 326
- Челябінська обл. 326
- Ченстохова 52
- Черешнів 109
- Черканул 493
- Черкаси 478, 480, 482–485
- Черкаська обл. 6, 81, 478, 483, 484
- Черкаський пов. 480
- Черкаський р-н 485
- Черкащина 479–485
- Чернеча гора (місцевість у Каневі) 133
- Чернишев 109
- Чернівецька губ. 495
- Чернівецька обл. 6, 287, 492, 495
- Чернівецький пов. 494
- Чернівці 491, 494–496, 498
- Чернігів 14, 24, 503, 504, 506, 509, 510, 512
- Чернігівська губ. 159, 505, 506, 511, 512
- Чернігівська обл. 5, 6, 24, 402
- Чернігівське намісництво 80
- Чернігівський р-н 510
- Чернігівщина 503, 505–510, 512
- Чеханівське воєводство 471
- Чехія 6, 28
- Чехословацьчина (Чехословацька республіка) 17, 52, 71, 72, 131, 136, 139, 264, 266, 267

- Чечельник 367
Чечено-Інгушська АРСР 450
Чигирин 480
Чигиринський пов. 480
Чорне море 533
Чорнобиль 138
Чорногорія (див. Сербія та Чорногорія) 28
Чорноморський окр. 357
Чортківський окр. 418, 421
- Ш**адринськ 379
Швейцарія 52, 54, 55, 497
Швеція 28, 223
Шевченкове 133
- Шепетівка 466
Шийнці 463
Ширівці 493
Шишківці 493
Шумен 449
- Щ**епіорно 52
Щорс 510
- Ю**гославія 542
Юзівка (див. Донецьк) 131, 238, 241, 242
- Я**готин 300
Ялта 181, 183, 184, 188
Ярмолинці 471

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

АЕС	– атомна електростанція
АК	– Археографічна комісія
АН	– Академія наук
АН СРСР	– Академія наук Союзу Радянських Соціалістичних Республік
АН УРСР	– Академія наук Української Радянської Соціалістичної Республіки
АН України	– Академія наук України
АР	– Автономна Республіка
АРА (American Relief Administration)	– Американська Адміністрація Допомоги
АРСР	– Автономна Радянська Соціалістична Республіка
архів.	– архівний
БАМ	– Байкало-Амурська магістраль
б-ка	– бібліотека
ВАК	– Вища атестаційна комісія
ВАТ	– відкрите акціонерне товариство
ВГФ	– Всесоюзний гідрометеорологічний фонд
виконком	– виконавчий комітет
військкомат	– військовий комісаріат
ВКП(б)	– Всесоюзна комуністична партія (більшовиків)
ВЛКСМ	– Всесоюзна ленінська комуністична спілка молоді
ВНЗ	– вищий навчальний заклад
ВО	– виробниче об'єднання
вол.	– волость
волвиконком	– волосний виконавчий комітет
ВРПО	– Всесоюзне рибпромислове об'єднання
ВУАМЛІН	– Всеукраїнська асоціація марксистсько-ленінських інститутів
ВУАН	– Всеукраїнська академія наук
ВУНК	– Всеукраїнська надзвичайна комісія по боротьбі з контрреволюцією, саботажем та службовими злочинами
ВУФКУ	– Всеукраїнське фотокіноуправління
ВУЦВК	– Всеукраїнський центральний виконавчий комітет
ВЦВК	– Всеросійський центральний виконавчий комітет
ВЦРПС	– Всесоюзна центральна рада професійних спілок
Галревком	– Галицький революційний комітет
ГАУ	– Головне архівне управління

ГДА	– Галузевий державний архів
ГДА Гідрометслужби	– Галузевий державний архів гідрометеорологічної служби Міністерства охорони навколишнього природного середовища України
ГДА МВС України	– Галузевий державний архів Міністерства внутрішніх справ України
ГДА МЗС України	– Галузевий державний архів Міністерства закордонних справ України
ГДА МО України	– Галузевий державний архів Міністерства оборони України
ГДА СБ України	– Галузевий державний архів Служби безпеки України
ГДА УДО України	– Галузевий державний архів управління державної охорони України
ГДА ФП ФДМ України	– Галузевий державний архів фінансових посередників Фонду державного майна України
Геоінформ України	– Державний інформаційний геологічний фонд України
ГЕС	– гідроелектростанція
Головархів	– Головне архівне управління
ГПУ	– Державне політичне управління (рос. – Государственное политическое управление)
ГСНТІ АСД	– Галузева служба науково-технічної інформації з архівної справи та документознавства
губ.	– губернія
губарх	– губернське архівне управління
губвиконком	– губернський виконавчий комітет
губком	– губернський комітет
губкопмис	– губернський комітет охорони пам'яток мистецтва і старовини
губнаросвіта	– губернське управління народної освіти
губпартком	– губернський партійний комітет
губревком	– губернський революційний комітет
губревтрибунал	– губернський революційний трибунал
ГЦНТІ АСД	– Галузевий центр науково-технічної інформації з архівної справи та документознавства
ДАК	– Державна акціонерна компанія
ДАФ	– Державний архівний фонд
ДГП	– Державне геологічне підприємство
ДемПУ	– Демократична партія України
держархів	– державний архів
Держкомархів України	– Державний комітет архівів України
ДІБ	– Державна історична бібліотека України
ДІФ	– довідково-інформаційний фонд
ДНВП	– Державне науково-виробниче підприємство
ДПУ	– Державне політичне управління
Древности. ТАКМАО	– Древности. Труды Археографической комиссии Московского археологического общества

ДРЕС	– державна районна електростанція
ДТСААФ	– Добровільне товариство сприяння армії, авіації і флоту
ДЦЗД НАФ	– Державний центр збереження документів Національного архівного фонду
ЄДАФ	– Єдиний державний архівний фонд
ЄПА	– Єдиний партійний архів
ЗАГС	– запис актів громадянського стану
ЗУНР	– Західноукраїнська Народна Республіка
зуп.	– зупинка
ИНИОН	– Інститут научної інформації по общественным наукам
ІА НАН України	– Інститут археології НАН України
ІА НБУВ	– Інститут архівознавства Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського
ІЛ НАН України	– Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України
ім.	– імені (з назвою)
ІМФЕ	– Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України
ін.	– інший, інші
ІР НБУВ	– Інститут рукопису Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського
Істпарт	– Інститут історії партії при ЦК КП(б)У
КДБ	– Комітет державної безпеки
КДУ	– Київський державний університет
КМ	– Кабінет міністрів
КНС	– комітет незаможних селян
КОІА	– Київський обласний історичний архів
колгосп	– колективне господарство
корп.	– корпус
КП(б)У	– Комуністична партія (більшовиків) України
КПЗУ	– Комуністична партія Західної України
КПМДА	– Кам'янець-Подільський міський державний архів
КПРС	– Комуністична партія Радянського Союзу
КПУ	– Комуністична партія України
КСМЗУ	– Комуністична спілка молоді Західної України
КСМУ	– Комуністична спілка молоді України
КЦАДА	– Київський центральний архів давніх актів
л. м	– лінійний метр
ЛКСМУ	– Ленінська комуністична спілка молоді України
ЛНБ	– Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника
м.	– місто
МВС	– Міністерство внутрішніх справ
МДБ	– Міністерство державної безпеки
МЗС	– Міністерство закордонних справ
міськвиконком	– міський виконавчий комітет
міськком	– міський комітет

міськкомунгосп	– міське комунальне господарство
МОП	– Міжнародна організація праці
МРА	– Міжнародна Рада архівів
МТС	– машинно-тракторна станція
НАН України	– Національна академія наук України
наркомат	– народний комісаріат
НАФ	– Національний архівний фонд
НБ ЛДУ	– Наукова бібліотека Львівського державного університету ім. Івана Франка
НБУВ	– Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського
НДА	– науково-довідковий апарат
НДБ	– Науково-довідкова бібліотека
НДБ ЦДА України	– Науково-довідкова бібліотека центральних державних архівів України
НДІ	– науково-дослідний інститут
НИБ	– Научно-информационный бюллетень Архивного управления УССР
НІБ	– Науково-інформаційний бюлетень Архівного управління УРСР
НКВС	– Народний комісаріат внутрішніх справ
НКДБ	– Народний комісаріат державної безпеки
НКО, Наркомос	– Народний комісаріат освіти
НРБ	– Народна Республіка Болгарія
НТД	– науково-технічна документація
НТІ	– науково-технічна інформація
НТШ	– Наукове товариство ім. Т. Шевченка
обком	– обласний комітет
обл.	– область (з назвою), обласний
облвиконком	– обласний виконавчий комітет
облвійськомат	– обласний військовий комісаріат
облдержадміністрація	– обласна державна адміністрація
облдержархів	– обласний державний архів
облстатуправління	– обласне статистичне управління
о-в	– острів
ОВАК	– Особлива Всеукраїнська архівна комісія
од. зб.	– одиниця зберігання
ОДНБ	– Одеська державна наукова бібліотека ім. М. Горького
окр.	– округ
окрарх, ОАУ	– окружне архівне управління
окрвиконком	– окружний виконавчий комітет
окружком	– окружний комітет
ООН	– Організація Об'єднаних Націй
ОУН	– Організація українських націоналістів
партком	– партійний комітет
ПЗЗ	– Повне зібрання законів Російської імперії
п-ів	– півострів

ПНР	– Польська Народна Республіка
пов.	– повіт
повітвиконком	– повітовий виконавчий комітет
повітком	– повітовий комітет
політвідділ	– політичний відділ
поч.	– початковий
просп.	– проспект
профком	– профсоюзний комітет
профспілка	– профсоюзна спілка
ПТУ	– професійно-технічне училище
р.	– ріка
РАГС	– реєстрація актів громадянського стану
рад.	– радянський
радгосп	– радянське господарство
райвиконком	– районний виконавчий комітет
райземвідділ	– районний земельний відділ
райком	– районний комітет
райміськвиконком	– районний міський виконавчий комітет
райфінвідділ	– районний фінансовий відділ
РАМН	– Російська академія медичних наук
РАН	– Російська академія наук
РДАДА	– Російський державний архів давніх актів
РДІА	– Російський державний історичний архів
ревком	– революційний комітет
ревтрибунал	– революційний трибунал
РМ	– Рада Міністрів
р-н	– район (з назвою)
РНК, Раднарком	– Рада народних комісарів
рр.	– роки (з цифрою)
РРФСР	– Російська Радянська Федеративна Соціалістична Республіка
РСДРП	– Російська соціал-демократична робітничка партія
РСІ	– робітничо-селянська інспекція
РСФРР	– Російська Соціалістична Федеративна Радянська Республіка
РТС	– ремонтно-технічна станція
с.	– село (з назвою), сторінка (з цифрою)
Сб. ХИФО	– Сборник Харьковского историко-филологического общества
СБУ	– Служба безпеки України
сільрада	– сільська рада
СМНВО	– Сумське машинобудівне науково-виробниче об'єднання
сmt	– селище міського типу
СНД	– Співдружність Незалежних Держав
СРСР	– Союз Радянських Соціалістичних Республік
ст.	– станція (з назвою), стаття (з назвою), століття (з цифрою), старший

СУОР	– Севастопольське управління океанічного рибальства
СШ	– середня школа (з номером)
США	– Сполучені Штати Америки
тел.	– телефон
ТЕЦ	– теплоелектростанція
УАН	– Українська академія наук
УАПЦ	– Українська автокефальна православна церква
УВО	– Українська військова організація, Український військовий округ
УВС	– управління внутрішніх справ
УГА	– Українська Галицька армія
УГМС	– управління гідрометеорологічної служби
УДНДІАСД	– Український державний науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства
УДО	– управління державної охорони
Укркартгеофонд	– Державний картографо-геодезичний фонд України
Укрцентрархів (ЦАУ)	– Центральне архівне управління України
УНДІАСД	– Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства
УНДО	– Українське національно-демократичне об'єднання
УНР	– Українська Народна Республіка
УПА	– Українська повстанська армія
УРП	– Українська республіканська партія
УРСР	– Українська Радянська Соціалістична Республіка
УСДРП	– Українська соціал-демократична робітничка партія
УСРР	– Українська Соціалістична Радянська Республіка
УТГФ	– Український територіальний геологічний фонд
УТОПК	– Українське товариство охорони пам'яток історії та культури
УЦР	– Українська Центральна Рада
УШПР	– Український штаб партизанського руху
ф.	– фонд
фф.	– фонди
ФДМУ	– Фонд державного майна України
ФЗН	– фабрично-заводське навчання
ФРН	– Федеративна Республіка Німеччина
ХДНБ	– Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка
ХЦА	– Харківський центральний історичний архів
ЦАМО РФ	– Центральний архів Міністерства оборони Російської Федерації
ЦАУ	– Центральне архівне управління
ЦВК	– Центральний виконавчий комітет
ЦДА України	– центральні державні архіви України
ЦДАВО України	– Центральний державний архів вищих органів влади і управління України
ЦДАГО України	– Центральний державний архів громадських об'єднань України
ЦДАДА СРСР	– Центральний державний архів давніх актів СРСР

ЦДАЖР УРСР	– Центральный державный архив Жовтневої революції та соціалістичного будівництва УРСР
ЦДАМЛМ України	– Центральный державный архив-музей літератури і мистецтва України
ЦДВІА СРСР	– Центральный державный військово-історичний архів СРСР
ЦДІА СРСР	– Центральный державный історичний архів СРСР
ЦДІАК України	– Центральный державный історичний архів України, м. Київ
ЦДІАЛ України	– Центральный державный історичний архів України, м. Львів
ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного	– Центральный державный кінофотофоноархів України ім. Г. С. Пшеничного
ЦДНТА України	– Центральный державный науково-технічний архів України
ЦК	– центральний комітет
ЦКК	– Центральна контрольна комісія
ЦЛМРД	– Центральна лабораторія мікрофотокопіювання і реставрації документів
ЦНБ	– Центральна наукова бібліотека
ЦНБ ХНУ	– Центральна наукова бібліотека Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна
ЦПА	– Центральный партійний архів
ЧАЕС	– Чорнобильська атомна електростанція
ЧИОНЛ	– Чтения в Историческом обществе Нестора летописца
ЧСВВ	– Чин Святого Василя Великого
ЮНЕСКО	– Комісія Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури

Науково-довідкове видання

Архівні зібрання України

Спеціальні довідники

АРХІВНІ УСТАНОВИ УКРАЇНИ

ДОВІДНИК

Том 1

ДЕРЖАВНІ АРХІВИ

Головна редакційна колегія серії “Архівні зібрання України”:

*Геннадій Боряк, Валерій Волковинський, Людмила Гурбова,
Михайло Делеган, Любов Дубровіна, Антоніна Карпова, Юрій Кулініч,
Володимир Лозицький, Наталія Маковська, Ірина Матяш, Ольга Музичук,
Костянтин Новохатський, Олексій Онищенко, Георгій Папакін,
Діана Пельц, Тетяна Прись, Леонід Скрипка, Валерій Смолій,
Людмила Терещук, Ніна Топішко*

Редактори

Андрій Катренко, Софія Лозова

Технічний редактор

Майя Притикіна

Художній редактор

Георгій Сергеев

Оригінал-макет

Рози Семчук

Підписано до друку 17.01.2006. Формат 70 x 108/16.
Папір офсетн. Друк офсетн. Ум. друк. арк. 60,55.
Ум. фарб.-вид. 60,55. Обл.-вид. арк. 58,79. Зам. № 10.

Надруковано ДЦЗД НАФ
03680, МСП, вул. Солом'янська, 24